Buli

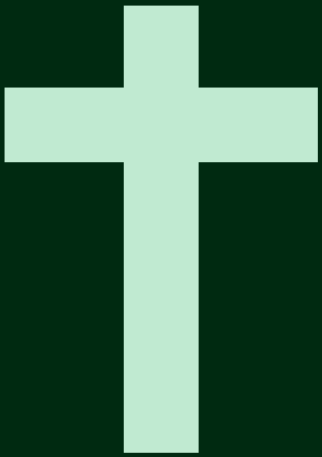

Buli: The New Testament in the Buli language (Ghana) (New Testament)

Buli

Buli: The New Testament in the Buli language (Ghana) (New Testament)

copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Buli (Ghana)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jun 2025 from source files dated 30 Apr 2025
24aad1ee-9f16-5a40-b094-5b16e513253a

Contents

Matiu 1
Maak 40
Luuk 64
Jɔɔn 104
Tuima 134
Aroom Demma 175
1 Korinti Demma 194
2 Korinti Demma 209
Galatia Demma 220
Efisos Demma 227
Filipai Demma 233
Kolose Demma 238
1 Tesalonika Demma 242
2 Tesalonika Demma 246
1 Timoti 248
2 Timoti 253
Titus 257
Failemon 260
Yiburu Demma 261
Jeemsi 276
1 Piita 280
2 Piita 285
1 Jɔɔn 288
2 Jɔɔn 292
3 Jɔɔn 293
Juud 294
Pa Sakka 296

Yeezu Wamaŋsaŋa Wie Ate MATIU A ŊMARISI La

1 Yeezu Kirisita kokpieŋsaŋa ale nna. Wa
kokpieŋsaŋa meena po, ka naawa Deevid
jam le wa kokpieŋ kpak. Abraham me jam
le Deevid kokpieŋ kpak.
2 Abraham yaa jam biak Aizik, ate
Aizik biak Jekob ate Jekob biak Juda ale
wa yuama.
3 Juda biak Perezi ale Zera, Tamara a
jam ale ba mawa. Perezi a yaa jam biak
Ayeziron, ate Ayeziron me a biak Aram.
4 Aram a yaa jam biak Aminadab, ate
Aminadab me a biak Naason, ate Naason
me a biak Salimon.
5 Salimon a yaa jam biak Boazi, Arayab
a jam ale wa mawa. Boazi a yaa jam biak
Obed, Arut a jam ale wa mawa. Obed me
a biak Jese.
6 Jese a yaa jam biak naawa Deevid.
Deevid a yaa jam biak Solomon, wa
mawa a liŋ jam ka Yuraya pɔk.
7 Solomon yaa jam biak Ariyoboam,
ate Ariyoboam me a biak Abaija ate Abaija
me a biak Asa.
8 Asa a yaa jam biak Jeyosafat, ate
Jeyosafat me biak Joram ate Joram me a
biak Yuzaya.
9 Yuzaya a yaa jam biak Jotam, ate
Jotam me a biak Ayazi, ate Ayazi me a biak
Ayezekaya.
10 Ayezekaya a yaa jam biak Manasa,
ate Manasa me a biak Amon, ate Amon me
a biak Josia.
11 Josia a yaa jam biak Jekonaya ale wa
yuama. Dila po ate nuruba a yaa jam yik
Juuma a ta cheŋ tɛŋ kanyi, ate ba jam a wi
ayen Babilon.
12 Juuma ale ga paari Babilon tɛŋka la,
ate Jekonaya a yaa jam biak Sealtiel ate
Sealtiel me a biak Zerubabel.
13 Zerubabel a yaa jam biak Abayud,
ate Abayud me a biak Eliakim, ate Eliakim
me a biak Azor.
14 Azor a yaa jam biak Zadok, ate
Zadok me a biak Akimu, ate Akimu me a
biak Elayud.
15 Elayud a yaa jam biak Eleaza, ate
Eleaza me a biak Matan, ate Matan me a
biak Jekob.
16 Jekob a yaa jam biak Josefi waai ate
Mɛɛri a jam yali la. Mɛɛri a jam ka Yeezu
waai ate ba jam a wi ayen Varibasidɔwa
ate Naawen a weeni ayen wa le tom wa la
ma.
17 A nyini Abraham daaŋa po a ga paari
Deevid daaŋa po, kokpieŋsaŋa a jam ka
pi ale banaansi. A nyini Deevid daaŋa po
a ga paari diipo ate ba yik ba a ta cheŋ
Babilon tɛŋka la, kokpieŋsaŋa a jam ka pi
ale banaansi me. A ŋman nyini diipo ate
ba yik ba a ta cheŋ Babilon tɛŋka la a ga
paari diipo ate ba biak Yeezu Kirisita la,
kokpieŋsaŋa a jam ka pi ale banaansi me.
18 Ba le jam biak Yeezu Kirisita dii la ale
nna. Yeezu mawa yoi jam ale Mɛɛri. Mɛɛri
jam siak kama ayen wa yali nidɔa wanyi
ate ba jam a wi ayen Josefi. Alege diipo
ate ba an diem jam yali chaab la, Naawen
Chiika jam nyɛ kama ate Mɛɛri a deri ta
puuk.
19 Josefi a jam ka nuru maŋ a kasim jam
a yaali ayen wa a tom wie ŋaai ale ka
wamaŋsa la. Wa an jam a yaali ayen wa
pa Mɛɛri a nyo chivie po nuruma nimbie.
Dila nyiŋ la wa yaa jam a yaali ayen wa
suk a zɛri wa.
20 Ase Josefi ale diem jam boro a poli
wieŋa de la, da yeŋ po wa yaa nya
Naawen sabiilowa goadaasima po. Sabi-
ilowa yaa weeni wa ayen, “Fi Josefi waai
ale ka naawa Deevid ŋaaŋbiik la, kan te fi
kpaziim a nagi ale Mɛɛri fi yenni ta kulika,
dii nyiŋ la ka Naawen Chiika ale basi ate
wa ta puuka.
21 Nipowa de Mɛɛri le biak ka nidɔabili.
Ku a fe kama ayen fi te wa yue ayen Yeezu
dii nyiŋ la, ka wala le wa vari wa nuruma
ba wabaataŋa po a basi.”
22 Nyaku de meena jam nyɛ kama
ayen ku sak ayen dii ate Naawen bi-
isiteerɔma po wanyiwa a jam ŋmarisi
Naawen gbaŋka po dila po dila po la a
chim wensie.
23 Wa jam ŋmarisi ayen, “Ka nipɔkbili
dii ale kan diem seba nidɔa la, le wa yik
puuk a biak nidɔabili, ate ba te wa yoi ayen
Emanuel”, (yonni de kiri ale “Naawen a bo
ale ti kama”).
24 Josefi a yaa le yiti wa goomu jigini la,
wa yaa deri nyɛ dii ate Naawen sabiilowa
poom weeni wa la, ale ge yaa ta Mɛɛri a
kuli wa yenni.
25 Wa le jam ta Mɛɛri a kuli la, wa an
jam goa ale wa nyaya, ale ge ate wa taam
ga biak wa biika. Wa le jam biak la, Josefi
yaa te biika yoi ayen Yeezu.

2

1 Ba jam biak Yeezu ka Betilihem tɛŋka
ate ka bo Judia po la. Va ŋala po, naab
waai ale jam soa tɛŋ kala meena a nya la
yue jam ale Ayerod. Da yeŋ po ate nuru
baai ale jam seba chiŋmarisa kie la, a yaa
jam nyini kori nummu po niŋniŋ a jam tɛŋ
kaai ate ba a wi ayen Jerusalem la.
2 Ba le jam paari dula jigini la, ba yaa
nya tɛŋ kala nuruba ba gela a yaa bek ba
ayen, “Ka be ate ba biak biik kaai le ka
jam chim Juuma naawa la? Tama nya ka

wa chiŋmarika kori nummu po ate ti yaa
va ka a cheena ayen ti zuli wa.”
3 Naawa Ayerod ale wom ale nichamma
a bek biika wie la, ku yaa deri a daani
wa nna yegayega. Ku jam maari a daani
Jerusalem demma meena me kama.
4 Ayerod yaa wi Juuma Puusika Yenni
kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma
meena ate ba jam jigi yeŋ ate wa yaa bek
ba ayen, “Ka be ate ba le biak waai ate
Naawen jam weeni ayen wa le tom wa ate
wa jam la?”
5 Ba yaa weeni wa ayen, “Ka Naawen
biisiteerɔma po wanyi ale jam ŋmarisi
Naawen gbaŋka po dila po dila po ayen ba
le biak wa ka Betilihem tɛŋka kaai ale bo
Judia po la. Wa pilim ŋmarisi ayen,
6 ‘Ba le biak niŋdeero Betilihem tɛŋka po,
ate wa a nya m nuruma Juuma zuk.
Ka dila ale soa ate Betilihem chim tɛŋkpieŋ
a gaam tɛŋ sii meena ale bo Judia po
la.’ ”
7 Ayerod ale ga wom dii ate ba weeni
la, wa yaa wi nicham baai ale nyini kori
nummu po a jam la, ate ba dek ba nyiini
jam wa jigi. Ba le jam la, wa yaa bek ba
ayen, “Nama seba diipo ate ni piilim nya
chiŋmarika la?” Ba yaa weeni wa ba le
nya ka diipo la.
8 Wa le ŋman wom wieŋa de me la, wa
yaa weeni ba ayen, “Ni cheŋ Betilihem
tɛŋka po a ga kpesi gisi nya ase biika bo
ka be. Ni dan nya wa, ni ŋman pilim jam
weeni mu, ate mi me cheŋ ga maa nya wa
abe m zuli wa.”
9 Nichamma yaa yiti cheŋ Betilihem
tɛŋka. Ba le jam bo siuku po a cheŋ la,
ba yaa ŋman nya chiŋmarika, kaai ale jam
nyini kori nummu po la, ate ka de ba niŋ,
a ta ba ga zaani juijui ate biika Yeezu a jam
boro la zuk.
10 Ba le ga nya chiŋmarika ale ka za
dula jigini la, ba sue yaa deri peenti nna
yegayega.
11 Ba yaa ga jo yenni po a nya biika ale
wa mawa Mɛɛri ate ba yaa kpi dunduna
tɛŋ dula jigini a te wa zula, ale ge yaa lagi
ba foritaŋa a yeeri ba tiirimu a te wa. Ba
jam ta ka ligmɔniŋ, ale “ferankinsense”
ate ku a nyɛ ase zauŋkunuŋ la, ale “muur”
kpa buui nyum ale masa la. Ba le nyɛ dila
a ga nueri la, ba yaa cheŋ ayen ba vuusi.
12 Ba le diem jam dua a vuusi la, Naawen
yaa jam weeni ba, ba goadaasima po ayen,
“Ni kan ŋman pilim cheŋ naawa Ayerod
jigiya.” Nichamma ale yiti la, ba yaa va
siuk yoŋ a taam kuli ba dek tɛŋka.
13 Ba le cheŋ ga nueri la, Josefi yaa
ŋman nya Naawen sabiiloma po wanyi wa
goadaasima po, ate wa weeni Josefi ayen,
“Ayerod a gisi biika ayen wa ko kama. Yiti
nna nwuli a ta biika ale ka mawa chali
cheŋ tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Ejipiti la.
Ni dan ga paari dula jigini, ni kasim boro
ate ku ga paari diipo meena ate mi ayen m
weeni ni, ate ni ŋman pilim jam dela la.”
14 Sabiilowa ale weeni dila nueri la,
Josefi yaa deri yiti yok diipo nna nwuli a
ta biika ale ka mawa a chali cheŋ Ejipiti.
15 Ba noa batawa meena jam bo ka dula
jigini a ta ga paari diipo ate Ayerod a kpi
la. Ba jam nyɛ dila kama, ayen Naawen
biisiteerɔma wanyiwa ale jam ŋmarisi dii
Naawen gbaŋka po la a sum jam chim
wensie. Wa jam ŋmarisi kama ayen
Naawen weeni ayen, “M wi m biika kama
a ta nyini Ejipiti po a nyini.”
16 Ayerod ale miŋi ayen nichamma paasi
wa kama la, wa sui yaa jam kaasi nna
yegayega, ate wa yaa wi wa sojima ate
ba jam wa jigi, ate wa yaa tom ba ayen
ba nyini cheŋ Betilihem tɛŋka ale tɛŋ sii
meena ale gilim ka la a yik bisii meena ale
ka nidɔabilisa an gaam bena ŋaye la a ko.
Wa lueri bisila kama dii nyiŋ la wa wom
nichamma jigi kama ayen ba ale piilim nya
chiŋmari ka la ku ka bena ŋaye.
17 Sojima yaa le ko bisaŋa a nueri la, dii
ate Naawen biisiteerɔwa Jerimaya weeni
la, a yaa jam sum chim wensie.
18 Wa jam weeni kama ayen,
“Nuruba ale wom kaarik ale ka a kaari
Arama tɛŋka.
Ti makpieŋka Arekel ale a kaari wa bisa
nyiŋ. Ba meena a kpi kama. Waai
karo a baga a nyɛ ate wa sunni a
yɔgi.”
19 Ayerod ale jam kpi la, Naawen sabiilo
yaa ŋman pilim cheŋ Josefi jigi Ejipiti.
20 A yaa weeni Josefi wa goadaasima po
ayen, “Naawa ale a yaali ayen wa ko fi
biika la, kpi kama. Yiti pa biika ale ka
mawa a ta ba a ŋman pilim cheŋ Izirali.”
21 Dula jigini Josefi yaa yiti a ta ba ŋman
pilim cheŋ ba tɛŋka.
22 Ba le ga paari Izirali la, ba yaa wom
ayen Ayerod biika, waai ate ba jam a wi
wa ayen Akilayasi la, ale ŋman de Judia
naamu. Wieŋa de meena yaa jam basi ate
Josefi kpaziim a nagi ale dula jigini boka,
ate Naawen yaa ŋman biisi ale wa wa,
goadaasima po
23 ayen, wa cheŋ ga se wa yenni tɛŋ kaai
ate ba a wi ayen Nazaret ate ka bo Galili la,
po. Josefi ale ga nyɛ dila la, dii ate Naawen
biisiteerɔma jam weeni dila po dila po la,
yaa jam chim wensie. Ba jam weeni kama
ayen, “Nuruba le jam wi Naawen biika
ayen ka Nazaret deno.”

3

1 Va ŋala po nuru wanyi ale jam boro ate
ba a wi wa ayen Jɔɔn. Da yeŋ, wa yaa yiti
a cheŋ ga jo Judia goanni po a boro a sak

nuruba Naawen wie ale a te ba soka me
ale nyiam.
2 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni meena basi
ni wabaataŋa abe ni ge va Naawen siuku,
dii nyiŋ la, Naawen naamu a mɔata kama.”
3 Naawen biisiteerɔwa waai ate ba jam a
wi ayen Azaya la, a jam ŋmarisi Jɔɔn wie
kama a nyo Naawen gbaŋka po dila po dila
po ayen,
“Nuru ale bo goanni po a mooli ayen,
‘Ni gomsi Nyɔnɔwa siuku abe ni yuar-
isi ku.’ ”
4 Ba jam pa ka laalaakomi kobta a nyɛ
Jɔɔn gataŋa, wa jam pa ka chiakgbain me
a bobi wa chiaka. Wa jam a ŋobi ka tintue
ale a de siita me.
5 Nuruba yegayega yaa jam nyini
Jerusalem tɛŋka ale Judia tɛŋsaŋa meena
ale tɛŋ sii meena ale jam za gilim beli dii
ate ba a wi ayen Jodan la noai la, a cheŋ
Jɔɔn jigi ayen ba wom wa sinsaŋŋa.
6 Ba le ga wom wa wieŋa la, ba yaa deri
siak ayen ba ka wabaata nyam ale basi ate
Jɔɔn a ta ba a siŋ Jodan benni po a te ba
soka.
7 Da yeŋ ate, Jɔɔn yaa nya Juuma baai
ate ba jam a wi ayen Farisiiba ale baai
me ate ba jam a wi ba ayen Sajusiba la
yegayega ale ba cheena wa jigi ayen wa te
ba soka. Wa yaa weeni ba ayen, “Ni a nyɛ
ase ka wiiga la. Ka wana ale weeni ni ayen
Naawen le jam ta supuurim ale ni abe wa
te ni waalika ate ni yaa chali a sugi?
8 Ni be basi ni wabaataŋa abe ni a nyɛ
wamaŋsa ate ku sak nuruba ayen ni sum
tagri kama ni suniima po.
9 Ni kan a poli ayen ni le ka Abra-
ham ŋaaŋbisa la, kula le baga a tagri
ni wabaataŋa. Ni basi ate m weeni a
sak ni ayen Naawen dek baga kama a pa
tintanaŋa de a nyɛ ate ŋa a chim Abraham
ŋaaŋbisa.
10 Nama a nyɛ ase ka tiib sii ale kan
a yoani la. Naawen poom saasi wa
lakpieŋka a magsi kama ayen wa che ni
a lonsi tɛŋ abe wa pisi ni a ta ga nyo bolim
po.
11 Mi, Jɔɔn, pa ka nyiam a te ni soka ate
ku a sak nuruba ayen ni basi ni wabaataŋa
kama. Nuru wanyi ale bo mi ŋaaŋ cheena.
Wa le jam pa Naawen Chiika ale bolim a te
ni soka. Wala pagra kama a gaam mi. Mi
posima kama ale m nin ji wa nuensaŋa.
12 Wala le pa ka doalaadi a fobi wa
zaaŋa. Wa dan fobi nueri, wa yaa le yaliŋa
kama abe wa pa zabeeŋa a nyo wa bunni
po ale ge vottaŋa a pa nyo bolim buui ate
nuru waai an baga a kpimsi la po.”
13 Va ŋala po Yeezu a yaa basi Galili ale
ge cheŋ Jodan benni po ayen Jɔɔn te wa
soka nyiamu po.
14 Jɔɔn ale ga nya Yeezu la, wa yaa zɛri
ayen wa kan te wa soka ale ge weeni wa
ayen, “Ku an magsi ayen fi jam mi jigi ate
mi a te fu soka, alege ku a magsi kama ayen
fi a te mi soka.”
15 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi te mi
soka, dii nyiŋ la ku ka Naawen dek yaalika
ayen fi nyɛ dila.” Jɔɔn a yaa siak.
16 Jɔɔn ale te wa soka a nueri ate Yeezu
a yaa nyini nyiamu sunsuŋ a jueli la, wa
yaa deri nya wenŋmazuk ale ku lagri ate
wa nya Naawen Chiika a siŋ jam kali wa
zuk ase nangbaŋ la.
17 Nuru baai ale jam za dula jigini la, a
yaa wom lueluk ate ku nyini wenŋmazuku
po a weeni ayen, “Ka mi biik kaai ate m
mariŋ la ale nna. M sui a peenti ale wa ka
nna yegayega.”

4

1 Da yeŋ ate Naawen Chiika yaa jam de
Yeezu niŋ a ta wa cheŋ ga jo sagini po,
dii nyiŋ la ka Velinvendika ale jam a yaali
ayen wa tu Yeezu dula jigini a nyɛ wa nya.
2 Yeezu ale jam bo sagini po la, wa an jam
de ŋandiinta a ta ga paari daa pisinaansi,
ate kom yaa jam ta wa nna yegayega.
3 Velinvendika yaa jam wa jigi a weeni
wa ayen, “Fi dan sum ka Naawen biik, be
nyɛ ate tintanaŋa de a chim boroboruk a
te fu.”
4 Yeezu yaa tulisi ayen, “Ba ŋmarisi
Naawen gbaŋka po kama ayen, ‘Nurubiik
an boro ka ŋandiinta nyiini nyiŋŋa, alege
wa boro ka wari dii meena ale a nyini
Naawen noai po a nyini la nyiŋ.’ ”
5 Velinvendika yaa ŋman ta Yeezu cheŋ
tɛŋ weleŋka Jerusalem a ta wa ga jueli
zaani Juuma Puusika Yenni zukparuku a,
6 yaa weeni wa ayen, “Fi dan sum ka
Naawen dek biik, be nyini yenni de zuk a
yok zi tɛŋ ate m nya, dii nyiŋ la fi dek seba
ayen ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po kama
ayen,
‘Wa le weeni wa sabiiloma baai ale gilim
fu la, ate ba pa ba nisimaŋa a yik fu
a tara, ate fi dan ga mɔata tɛŋka abe
fi kan pa fi naŋsaŋa a fobi tanaŋa
ate si toriŋi.’ ”
7 Yeezu yaa ŋman tulisi wa ayen, “Ba
ŋmarisi Naawen gbaŋka po me kama
ayen, ‘Ku a fe kama ayen fi kan nyɛ fi
nyɔnɔwa Naawen a nya.’ ”
8 Velinvendika yaa ŋman ta Yeezu cheŋ
ga jueli guuk woŋ zuk a yaa dak tɛŋka
meena tɛŋsaŋa ale si nalimu a sak wa,
9 a yaa le ge weeni wa ayen, “Fi dan siak
ayen fi kpi duna tɛŋ mi niŋ a te mu zula,
m le basi ate fi soa ŋantaŋa de meena ate
m dak a sak fu la.”
10 Yeezu yaa ŋman tulisi wa ayen,
“Sitaana, basi mi abe fi cheŋ du m tɛŋ. Ba

ŋmarisi Naawen gbaŋka po kama ayen, ‘A
zuli fi nyɔnɔwa Naawen abe fi a puusi a te
wala nyiini.’ ”
11 Velinvendika ale wom dii ate Yeezu a
weeni la, wa yaa deri basi wa ale ge cheŋ.
Naawen yaa tom sabiiloba ayen ba jam
maari Yeezu.
12 Da yeŋ ate nuruba yaa yik Jɔɔn a ta
wa ga lik. Yeezu ale wom dii ate ba nyɛ la,
wa yaa yiti cheŋ ga jo Galili po.
13 Yeezu yaa ga va Nazaret tɛŋka po a
gaam taam a ga bo Kapernaum tɛŋka, ate
ka bo Zebulun ale Nafitali po a mɔata Galili
mogi kpeeni noai la.
14 Yeezu jam cheŋ dula jigini kama
ayen dii ate Naawen biisiteerɔwa Azaya a
ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po
la, a chim wensie. Wa jam ŋmarisi ka,
15 “Zebulun ale Nafitali wie ate si bo siuk
kuui ale a cheŋ mogi kpeeni noai la.
Si bo ka Jodan benni kauk kuŋkula
la, Galili po. Nuru baai ale jam bo
dula la a daa Juuba.
16 Nuru baai ale jam bo legi po la a yaa nya
bolim kama.
Bolim a yaa jam baai ale jam mɔata kum
jigi la kama.”
17 A nyini da ŋala po a ta a cheŋ, Yeezu
nyiem a jam kasim a sak nuruma kama
ayen, “Ni basi ni wabaataŋa abe ni ge va
Naawen wensie siuku. Naawen naamu a
mɔata kama.”
18 Yeezu ale jam bo Galili mogi kpeeni
noai a cheŋ la, wa yaa jam nya nuru ale wa
suok ate ba a wi ba ayen Simon ale Andiru
ale ba bo nyiamu po a yuk ba ŋmaasa dii
la ba jam ka jum yigrisa.
19 Yeezu yaa zaani dula jigini a weeni
ba ayen, “Ni jueli jam va mi ŋaaŋ. Nama
a kasim yik ka juma a ta jam paari jinla,
alege yɔgyɔgla de mi a pa ka tuim paali a
te ni. Ayen ni nyɛ ate nuruba a jam va mi
ŋaaŋ.”
20 Wa le weeni ba dila a ga nueri la, ba
yaa deri pa ba ŋmaasaŋa a basi ale ge jueli
a va wa ŋaaŋ.
21 Wa le ŋman ga cheŋ maga dek la, wa
yaa ŋman nya nuru ale wa suok ate ba jam
a wi ba ayen Jeemsi ale Jɔɔn. Ba jam ka
nuru waai ate ba a wi ayen Zebedi la bisa.
Ba le ba kowa a jam kala ka ba ŋaaruŋku
po a gomsi ba ŋmaasaŋa a magsi. Yeezu
yaa wi ba,
22 ate ba me deri basi ba kowa ale
ŋaaruŋku ale ge yiti a cheŋ ga va wa ŋaaŋ.
23 Va ŋala po Yeezu kasim jam bo ka
Galili po a nyeemu, ale a jo ba tuka diinaŋa
po a sak nuruma Naawen wamaŋsaŋa wie
a weeni ba ayen, Naawen naamu a mɔata
kama. Wa jam maari a tebi yuariba me
kama juijui meena ate wa jam boro la.
24 Yeezu wie yaa jam waaŋ a tagli tɛŋ
kaai ate ba jam a wi ayen Siriya la po
meena. Kula a jam basi kama ate baai
meena ale jam bo tɛŋ kala po la, a jam
ta ba yuariba a jam wa jigi ayen wa tebi
ba. Chichiribaata ale jam bo ba gela zuima
po, ba gela a lo kpiŋkpinsa, ate mba me
nisima ale ba naŋsa a jam kpi. Yeezu a
jam tebi ba meena kama.
25 Nuru bɔari yegayega a yaa jam nyini
Galili tɛŋka ale Jerusalem ale Judia ale
Dekapolis tɛŋsaŋa ale tɛŋ sii meena ale bo
Jodan benni kuŋkɔŋini la, meena a jam va
Yeezu ŋaaŋ.

5

1 Da yeŋ ate Yeezu yaa nya nuru
bɔari nna yegayega ate wa yaa ta wa
ŋaaŋviirima a ga jueli guuk kunyi zuk a
kali du. Wa ŋaaŋviirima a yaa jam tigsi a
gilim wa,
2 ate wa yaa piilim ba sakka. Yeezu yaa
weeni ba ayen,
3 “Baai ale seba ayen ba an welema
Naawen nimbie po la, a ta supeentik
kama dii nyiŋ la, ba le de Naawen
Naamu.
4 Baai ale a kum la, a ta supeentik kama dii
nyiŋ la, Naawen le basi ate ba sue
yok.
5 Baai me ale a zaab ba dek la, a ta
supeentik kama dii nyiŋ la ba le nya
ŋanta baai ate Naawen a puulim
ayen wa le te ba la.
6 Baai me ale kasim ta ku nyiŋbiiri ba
suniima po ayen ba a tom dii ate
Naawen a yaali la, a ta supeentik
kama dii nyiŋ la, Naawen le te ba
ŋanta baai ate ba a yaali la.
7 Baai me ale kasim ta jiirim ale nuruba
la, a ta supeentik kama dii nyiŋ la,
Naawen le ta jiirim ale ba me.
8 Baai me suniima ale lagri ale Naawen la,
a ta supeentik kama dii nyiŋ la, wa
le basi ate bala a nya wa.
9 Baai me ale a maari nuruba ate ba ta
noayeŋ ale chaab la, a ta supeentik
kama, dii nyiŋ la Naawen le wi ba
ayen wa bisa.
10 Baai me ate nuruba a namsi ba nna
yegayega ba ale a tom Naawen yaa-
lika nyiŋ la, a ta supeentik kama, dii
nyiŋ la, ba le de Naawen naamu.
11 “Nuruba a dan a le ni, ale a namsi ni,
ale a velimu a te ni, ni ale a va mi siuku la
nyiŋ, ni basi ate ni sue a peenti.
12 Siuk kula po ate nuruba a jam namsi
Naawen biisiteerɔma baai ale jam boro
dila po dila po la, nna yegayega. Ni tutuna
a dua wenŋmazuk kama ate Naawen ayen
wa te ni. Ni be ta supeentik.

13 “Nama a nyɛ ase ka yesa la nurubiik
meena jigi. Ase yesa dan jogi si masim,
nuru karo a baga nyɛ ate si masimu a pilim
a boro. Ku be dan nyɛ dila, nuruba a nya
si ase ka yekayaata la, ate ba a pa si yuk a
basi ate nuruba a tabi si zuk a taam.
14 “Ni be a nyɛ me ase ka bolim ate ba
tɔati ate bu a nya tɛŋka meena zuk la. Yeri
dii ate ba se zaani guuk zuk la, jaab an
baga a lik di.”
15 Nuru waai a karo a tɔati wa bolim a
pa chin vuk bu a zaani. Nuru wala pa bu
a zaani ka jaab zuk, ate bu a nya dɔkku po
meena.
16 Siuk kula po me, ku a fe ate nama
me dek a basi ate nuru meena a nya ni
tuimmaŋsaŋa, ate ba baga a pak ti kowa
Naawen waai ale bo wenŋmazuk la.
17 “Ni kan a poli ayen mi jam kama
ayen m ko Moosis ale Naawen biisiteerɔma
Sinsaŋŋa a basi. Mi an jam ayen m ko ŋa
a basi, alege m jam kama ayen m basi ate
nuruma a miŋ ba sinsaŋŋa wensie kiri.
18 Wensie ate mi a weeni ni, nuru waai
a kan baga a ko Sinsaŋŋa wafiik me la a
basi, alege ate wenzuk ale tɛŋka meena a
jam nueri.
19 Nuru waai a dan zɛri Naawen Sinsak
fiisaŋa dinyi vaka alege a sak nuruba ayen
ba me a zɛri, kula nyɔnɔ le jam wari ka
ŋaaŋ Naawen naamu po. Nuru waai me
a be dan va Naawen Sinsaŋŋa ale a sak
nuruba ayen ba a va ŋa, wala le de ka niŋ
Naawen naamu po.
20 M be a weeni ni kama ayen ni siaka a
dan kan gaam Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma,
ale Farisiima ni waai a kan jo Naawen
naamu po.
21 “Ni wom ayen nuruba jam sak ni
kokpieŋsaŋa dila po dila po ayen, ‘Kan ko
nuru. Ase waai dan jam ko nuru, ba a yik
wa kama a ta cheŋ boteka yenni’.
22 Alege mi a weeni ni kama yɔgyɔgla
de ayen nuru waai sui a dan puuri ale
wa suok ba a yik wa kama a ta a cheŋ
boteerɔwa jigi. Nuru waai me a dan weeni
wa suok ayen wa ka kiriya, ba a yik wa
kama a ta a cheŋ boteerɔma jigi. Nuru
waai me a be dan weeni wa suok ayen wa
ka beruk, Naawen a le pa kula nyɔnɔwa a
nyo bolim buui ale kan maari a kpimsi la
po.
23 Ni nyiem dan a yaali ayen ni pa tiirim
a te Naawen wa puusika yenni po, alege
ni ŋman teeri ayen ni sue a puuri ale ni
suaata wie nyiŋ,
24 ni pa ni tiirimu a dueni puusika yenni
po abe ni ga ate nama ale ni suaataŋa a
biisi a niak chaab. Ni dan nyɛ dila a nueri,
ni yaa ŋman pilim cheŋ a ga pa ni tiirimu
a te Naawen.
25 “Nuru waai a dan ta ni a cheŋ boteka
yenni, ni basi ate nama ale kula nyɔnɔ a
biisi a niak chaab siuku po. Ni dan kan
nyɛ dila ale ge ate ni paari ku jigini, wa
le ta ni kama a ga nyo boteerɔma wanyi
nisima po ate boteerɔwa a pa ni a te soji
ate wa ta ni a ga lik dɔk po.
26 Mi ale a weeni ni ayen nama a le kasim
a bo ka dula jigini ate ni ga tuni ni pamaŋa
meena a nueri abe ba lagi ni.
27 “Nama a wom ayen nuruba a sak ni
kokpieŋsaŋa dila po dila po ayen ba kan
nyɛ kaboŋsa.
28 Alege mi a weeni ni kama yɔgyɔgla de
ayen nuru waai a dan nya nipɔk a yaali
ayen wa goa ale wa, kula nyɔnɔ a nyɛ ka
kaboŋ wa sunum po.
29 Fi juga nummu a dan a nyɛ ate fi a
nyɛ wabaata, yeeri bu a yuk basi. Fi dan
jok fi nyiŋka kauk a zunchoŋ Naawen ale
yuk fi nyiŋka meena a nyo bolim buui ale
kan maari a kpimsi la po.
30 Fi juga nisaŋa me a dan a nyɛ ate fi a
nyɛ wabaata, gebi si a yuk basi. Fi dan jok
fi nisaŋa sinyi a zunchoŋ Naawen ale yuk
fi nyiŋka meena a nyo bolim buui ale kan
maari a kpimsi la po.
31 “Nuruba a ŋman sak ba me dila po
dila po ayen nuru waai a dan zɛri wa pɔk,
ku a fe ate wa ŋmarisi gbaŋ ate ku sak
nuruba ayen wa zɛri wa kama.
32 Alege mi a weeni ni kama yɔgyɔgla de
ayen nuru waai a dan zɛri wa pɔk, alege
daa ayen wa a yaali ka nidɔaba, ate wa
yali nidɔa wa choa, ka wa dek ale basi ate
wa powa a tom kaboŋsa tuima. Nuru waai
me ale a faari wa la a nyɛ ka kaboŋ.
33 “Nama a wom ayen nuruba a sak ni
kokpieŋsaŋa dila po dila po ayen ba dan
puulim ayen ba nyɛ wari ba kan basi di
nyeka alege ku a fe ate ba nyɛ dii ate ba
puulim ale nyɔnɔwa la.
34 Alege mi a weeni ni yɔgyɔgla de ayen
ni dan a puulim, ni kan pe. Ni kan pe
wenŋmazuk yoi nyiŋŋa dii nyiŋ la Naawen
boka jigi ale la.
35 Ni be kan pe tɛŋzuk meena yoi nyiŋŋa,
dii nyiŋ la ka Naawen naŋsa tabika jigi ale
la. Ni be kan pe Jerusalem tɛŋka yoi nyiŋ
me, dii nyiŋ la ka nakpioŋku boka jigi ale
la.
36 Ni be kan pe ni zuima yoi nyiŋŋa, dii
nyiŋ la nama an baga a tagri zuyeŋ ate ka
a chim zupeelik yaase zusɔbliga.
37 Ni dan nyɛ wari ate ba bek, ni siak
ayen ni nyɛ kama, ni be dan kan nyeya
weeni ayen ni an nyeya. Ni dan biisi a
gaam nyaku de, ni wieŋa meena a nyini
ka Velinvendika jigi.
38 “Nama a wom ayen nuruba a sak ba
dila po dila po ayen, ‘Nuru waai a dan
yeeri fi num, fi me a yeeri wa me nummu.

Nuru waai, a dan voori fi nyini, fi me a
voori wa me nyini.'
39 Alege mi a weeni ni kama yɔgyɔgla de
ayen nuru waai a dan nyɛ ni a kaasi, nama
me abe kan ŋman a nyɛ wa dila degadega.
Nuru waai a dan fɔbi fi juga tapiaka, fi basi
ate wa fɔbi gala tapiaka.
40 Nuru waai a dan ta fu a cheŋ boteka
yenni fi garuk nyiŋ, fi be ŋman a pa fi
garuk kpioŋ a gum du a te wa.
41 Nuru waai a dan daani fu ayen fi ji wa
koalima a ta cheŋ mɛɛli dinyi, fi be ji a ta
cheŋ mɛɛla ŋaye a te wa.
42 Nuru waai a dan juisi ni jaab, ni pai
a te wa. Nuru waai a dan a yaali ayen wa
piem jaab ni piem a te wa.
43 "Nama wom ayen nuruba a sak ni
kokpieŋsaŋa dila po dila po ayen, ba a
yaali ba dɔaba abe ba a kisi ba dachaasa.
44 Alege mi a weeni ni kama yɔgyɔgla de
ayen ni a yaali ni dachaasaŋa abe ni a tom
tuimmaŋsa a te ba. Ni a puusi a te Naawen
ate wa a maari baai ale a namsi ni nna
yegayega la.
45 Nama a dan a nyɛ dila, Naawen waai
ale bo wenŋmazuk la, a le basi ate ni chim
wa bisa. Wa nyɛ wenbinni ayen di a nyagsi
nuru baata ale nuru maŋsa zuk ale basi
ate ŋmoruku a ni baai ale a nyɛ wabaata
ale baai me ale a nyɛ wamaŋsa la zuk.
46 Ni dan a yaali baai ale a yaali ni la
nyiini, Naawen ayen wa nyɛ ka se a pa wa
tiirimu a te ni? Lampoo cheesiroma me a
yaali baai ale a yaali ba la kama.
47 Ni dan a puusi ni dɔaba nyiini, nama
a nyɛ ka boa a gaamu nuruba ale a nyɛ dii
la? Baai ale kan seba Naawen la a puusi
ka dila.
48 Ni a nyɛ wamaŋsa ase ni kowa
Naawen waai ale bo wenŋmazuk, ale a
nyɛ wamaŋsa dii la.

6

1 "Ni dan tom tuimmaŋsa a te nuruba, ni
kan a nyɛ ŋa a lagri ate nuru meena a nya
ŋa. Ni dan a nyɛ dila, ni kan baga a tuesi
tutuna ŋaai ate ni kowa Naawen waai ale
bo wenŋmazuk a yaali ayen wa te ni la.
2 "Ni dan pai jaab a te nuru waai kan
mooli a sak nuruba ase venta nyamma ale
a nyɛ dii ba tuka diinaŋa po ale yabaŋa po
la. Ba a nyɛ dila ayen ka nuruba a pak ba.
Bala chaama poom tuesi ba tutuna kama.
3 Ni dan a maari nuru waai ni kan basi
ate ni doa maŋsa a poom seba ku noai po.
4 Ni dan a suk a nyɛ dila, ni Kowa
Naawen, waai ale a nya dii ate ni a nyɛ
la ale tuni ni.
5 "Ni dan puusi a te Naawen, ni kan a
puusi ase venta nyamma ale a puusi dii la.
Bala chaama a yaali ayen ba nyiem zaani
ka ba tuka diinaŋa po yaase yabaŋa po a
puusi ate nuruba a nya ba. Mi ale a weeni
ni ayen ba poom tuesi ba tutunaŋa kama.
6 Alege ni dan a yaali ayen ni puusi a te
Naawen, ni jo ni diinaŋa po ni dek ni nyiini
abe ni lik ni tuaataŋa a puusi a te ni kowa
Naawen, waai ate ni kan nya wa la. Ate ni
Kowa, waai ale a nya ni la a te ni jaab buui
ate ni a yaali la.
7 "Ni dan puusi a te wa, ni kan a biisi wie
nna yegayega ate ŋa ka kiriya ase bogluk
kaarisaŋa ale a nyɛ dii la. Ba a poli kama
ayen biik yegayega ale basi ate ba bogtaŋa
a wom ba.
8 Ni abe kan a nyɛ ase bala la. Ni Kowa
Naawen a poom seba jaab buui ate ni a
yaali wa jigi la kama ale ge ate ni a bek
wa.
9 Ni be puusi a te Naawen ase nnala la.
'Ti Ko Naawen, fi waai ale bo wenŋmazuk
la,
Basi ate fi yoi weleŋka a yiti ate fi nya zula.
10 Fi naamu abe jam, ate fi ale a yaali dii
la, a nyɛ tɛŋzuk de, ase ku le ka dii
wenŋmazuk la.
11 Te ti jinla de ŋandiin tii ate ti a yaali la.
12 Voŋ ti wabaata a te ti ase tama ale voŋ a
te chaab dii la.
13 Kan basi ate ti jo nyenyaka po, abe fi vari
ti Velinvendika jigi a basi.'
14 "Ni dan voŋ a te baai ale nyɛ ni a
kaasi la, ni Kowa Naawen, waai ale bo
wenŋmazuk la, a le voŋ a te nama me.
15 Ni be dan kan voŋ a te baai ale nyɛ
kaasi ni la, ni Kowa Naawen me a kan voŋ
a te ni.
16 "Ni dan boro a bobi noa, ni kan kaasi
ni nimbeeŋa ase venta nyamma ale a nyɛ
dii la. Ba a kaasi ba nimbeeŋa kama ayen
waai meena nya ba ale bobi noa la. Mi
ale a weeni ni, ba poom nya ba tutunaŋa
kama dera.
17 Ni dan bobi noa, ni be puuri ni
nimbeeŋa abe ni chaasi ni zuimaŋa,
18 ate nuruba a kan baga a seba ayen ni
bobi ka noa. Ni Kowa Naawen waai ale a
nya dii meena ate ni a sugi a nyɛ la, wa le
te ni ni tutunaŋa.
19 "Ni kan pa ŋanta yegayega a dueni
tɛŋzuk de, ate miari a de kaasi, yaase
nyiam a siŋ ba po a kaasi ba, yaase zueba
a we a jo du a zu ba.
20 Alege ni pa ni ŋantaŋa yegayega a
dueni wenŋmazuk. Miari ale nyiam a kan
baga a kaasi ba dula jigini. Zueba me a kan
baga a we jo dula jigini a zu ba.
21 Ni popola meena a bo ka juijui ate ni
ŋantaŋa yegayega a boro la.
22 "Nimbeeŋa a nyɛ ase ka bolim la a te
nyiŋka. Nimbeeŋa a dan nala nyiŋka an
bo legi po.
23 Alege ni nimbeeŋa a dan kan nala
nyiŋka a bo ka legi po. Ase bolim buui ale

bo ale ni la dan ka legi, legi dila bie kama
yegayega.
24 “Nuru yeŋ an baga a tomu a te kpaga
ŋaye, dii nyiŋ la ku a fe kama ate wa a
yaali wanyi abe wa kisi nwala. Wa le ta
siaka ale wanyiwa abe wa a zɛri nwala
noai. Siuk kula po me, ni kan baga a tomu
a te Naawen abe ni ŋman yaali ligra a gum
du.
25 “Ku de nyiŋ mi a weeni ni ayen ni kan
te ku a daani ni, ni le ni nyɛ dii a nya
ŋandiinta ale nyiam ate ni baga boro la,
yaase gatta a jo la. Ni nyuvooŋa an gaam
ŋandiinta ale gatta?
26 Ni nya nuinsaŋa sii ale bo
wenŋmazuku a yiti la. Si kan kpa talita
yaa si a che za a pa ŋa a nyo bua po. Ni
Kowa Naawen waai ale bo wenŋmazuk la
ale a nya si zuk. Nama an gaam nuinsaŋa?
27 Ni waai baga a nyɛ ate wa bena a woŋa
a gum du wa yiila nyiŋŋa?
28 “Ka boa ate ku a daani ni gatta nyaka
nyiŋŋa? Ni nya wuutaŋa puutaŋa ale ka
dii la. Ti kan tom tuima a baali gatta a te
ti dega.
29 Alege mi a weeni ni, ni teeri Juuma
naawa waai ate ba jam a wi wa ayen
Solomon la. Wa jam ka nuru waai ale jigsi
a gaam ba meena dila po dila po alege
wa an jam a jo gatta ate ti nala a soa se
wuutaŋa de puutaŋa la.
30 Ka Naawen ale a te wuutaŋa gatta.
Ti kan kasim a boro a beni, dii nyiŋ la
wenkarik a nyiem a dan paari, bolim ale
a de ti. Nama a gaam wuutaŋa kama
Naawen nimbie po. Dila nyiŋ la, wa an
baga a te nama gatta? Ni siaka an zuaya.
31 “Ni be kan a daani ni dega abe ni
a weeni ayen, ‘Ti te nyɛ ka se a nya
ŋandiinta a de? Ti te nya nyiam ka be a
nyu yaase ti te nya gatta ka be a jo?’
32 Baai ale kan daa Juuba la a nyiem a
kasim a yaali ka ŋantaŋa de chaama, alege
ni Kowa waai ale bo wenŋmazuk la, a seba
ayen nama a yaali ba kama.
33 Ni basi ate ni niŋ a bo ale Naawen
naamu ale wa le a yaali ayen ni a tom dii a
te wa la a gaam jaab buuri meena ate wa
yaa te ni jaab buuri meena ate ni a yaali
la.
34 Nyaku de nyiŋ ni kan basi ate chum
wie a daani ni. Daaŋa meena a ta wie
kama ate ŋa a daani. Kan ŋman yaali
daanika a gum danni ale ta daani kaai la
po.

7

1 “Ni be kan a bo ni chaab buusa ate
Naawen kan bo nama me buusa.
2 Nama ale a bo ni chaab buusa dii
la, Naawen me ale bo ni buusa ka dila
degadega. Ni ale pai dii a nyɛ, ale nuruba
la, Naawen me ale pai dila degadega a nyɛ
ale ni.
3 Ka boa ale soa ate ni a nya yaata ni
suaata nina po alege kan kpesi da tii ale
bo ni dek ninaŋa po la?
4 Ka boa ale soa ate nama a weeni ni
suaataŋa ayen, ‘Ni basi ate ti yeeri yaata
ni ninaŋa po’, alege daata a bo nama dek
ninaŋa po?
5 Nama a paasi ka ni dek. Ni be liŋ a
yeeri da tii ale bo ni dek ninaŋa po la,
ale ge ate ni baga a nya yeeri yaataŋa ni
suaataŋa ninaŋa po.
6 “Ni kan a pa ŋan maŋsa a te baasa, dii
nyiŋ la si le chiem a dom ni. Ni kan pa ni
ŋanta baai ate ba nyaka a tua la a dueni
die niŋŋa, dii nyiŋ la ŋa le tabi ba zuk a
kaasi.
7 “Ni dan puusi a bek Naawen ayen wa
te ni jaab, wa le te ni. Ni dan a yaali jaab
wa jigi, ni le nya. Ni dan wi wa wa tuoku
noai, wa le siak abe wa lak a te ni.
8 Baai meena ale a puusi a bek Naawen
ayen wa te ba ŋanta la, wa le te ba. Baai
meena me ale a yaali ŋanta wa jigi la, ba
le nya ba. Baai ale a wi wa wa tuoku noai
la, wa le wom ba abe wa lak a te ba.
9 Nama baai ale ka koba la, kom a dan
ta fi biik ate wa a yaali boroboruk, fi le pai
tintain a te wa.
10 Wa dan a yaali jum fi le pai waab a te
wa?
11 Nama ka nuru baata, alege ni seba
ŋan maŋsa a pa a te ni bisaŋa. Ni kowa
Naawen, waai ale bo wenŋmazuk la, a
baga a te baai ale a puusi a te wa la, ŋan
maŋsa kama.
12 “Ni a tom tuimmaŋsa a te ni suaataŋa
ase nama ale a yaali ayen ba tom dii a
te ni la. Moosis ale Naawen biisiteerɔma
Sinsaŋŋa kiri ale la.
13 “Ni va tuok kuui ale migla la a jo, dii
nyiŋ la tuok kuui ale a jo bolim buui ale
kan maari a kpimsi la jigini a lagri kama.
Ate siuk kuui ale a cheŋ du la po chelim an
tua. Nuruba yegayega abe le a va ku.
14 Alege siuk kuui ale a jo nyuvuri dii ale
kan ta kpeglimka jigini la po chelim tua
kama. Nuruba maga ale nya siuk kula a
va.
15 “Ni kpesi a nya venta biisiteerɔma. Ba
dan jam ni jigi, ba a nyɛ ase ka piisa la,
alege ba suniimaŋa po ba a nyɛ ase ka
piina la.
16 Ni le seba ba ale ka baai la ba tuima
nyiŋ. Zaauŋ an baga a yoani tuita, fetiib
me an baga a yoani chaama.
17 Timaŋ a yoani ka yoana dek. Tibiok
me a yoani ka yoan baata.
18 Timaŋ a kan yoani yoan baata. Tibiok
me an baga a yoani yoana dega.

19 Ti buui ale kan a yoani yoan maŋsa la,
ba a che bu kama a yugi a basi bolim po
ate bu a de.
20 Dila la ni le seba venta biisiteerɔma ba
tuimaŋa nyiŋ.
21 “Ku daa waai meena ale a wi mi ayen,
‘Ti Nyɔnɔ’ la ale ba nya siuk a jo mi naamu
po, alege ka baai nyiini ale a tom dii ate mi
Kowa Naawen waai ale bo wenŋmazuk a
yaali la, bala le ba jo wa naamu po.
22 Wa dan jam ayen wa bo tɛŋka meena
demma buusa, nuruba yegayega a le weeni
wa ayen, ‘Ti Nyɔnɔ, tama a sak nuruba
kama fi wamaŋsaŋa wie fi yonni nyiŋ. Ti
be ŋman pa fi yonni nyiŋ a yiak chichirib-
aata nuruba zuima po a basi. Ti be pa fi
yonni nyiŋ me a tom wakperikaliisa nna
yegayega.’
23 Ba dan biisi a nueri, mi le weeni
ba ayen, ‘Mi ze ni. Nama baai ale tom
wabaata la, ni cheŋ du mi tɛŋ.’
24 “Waai meena ale a wom mi wieŋa de
ale a va ŋa la, bala a nyɛ ase ka yam nyɔnɔ
waai ale se wa yeri a zaani pinjaaliŋ zuk
la.
25 Dai yeŋ po ate ŋmoruk a yaa jam ni
nna yegayega ate viok kpioŋku me a fɔbi
wa yenni ate belaŋa a sueri a nyini, alege
di an loya dii nyiŋ la yenni nyɔnɔwa a se
di ka pinjaaliŋ zuk.
26 “Waai meena ale a wom mi wieŋa de
alege kan va ŋa la, bala a nyɛ se ka beruk
kuui ale se ku yeri a zaani tambusuŋ zuk
la.
27 Dai yeŋ po ate ŋmoruk a yaa jam ni
nna yegayega ate va kpioŋku me a fɔbi wa
yenni ate belaŋa a sueri a nyini, ate di yaa
deri lo burummm.”
28 Yeezu ale biisi wieŋa de meena a nueri
la, ku yaa cha nuru bɔanni meena wa
sinsaŋŋa nyiŋ.
29 Wa sak ba kama ale wa dek pagrim.
Wa ale a sak ba dii la ale Juuma Sinsak
sagrɔma sakka a jam daa wayeŋŋa.

8

1 Yeezu ale jam nyini guuku zuk a siŋ la,
nuru bɔari yegayega a yaa va wa.
2 Gami dinyi a yaa yiti a cheŋ ga kpi duna
tɛŋ wa niŋ a saalim wa ayen, “M Nyɔnɔ, be
tebi m tuemu de a te mu ase fi nin a yaali.”
3 Yeezu a yaa teeri nisa a tiri wa ale
weeni wa ayen, “M tebi fu kama, dii nyiŋ
la mi a yaali kama ayen fi nya nyiŋyɔgsa.”
Wa ale weeni dila la, gamini tuemu a yaa
deri basi wa ate wa nya nyiŋyɔgsa.
4 Yeezu a ŋman weeni wa ayen, “Kan
weeni a sak waai ya, alege be cheŋ Juuma
Puusika Yenni tomteerɔma wanyi jigi ate
wa nya fu. Wa dan nya fu, be basi ate
wa nyɛ kaabka a te fu ase ti kokpieŋka
Moosis ale jam a sak ti dii dila po dila po
la. Kula a le sak nuruba ayen fi tuemu a
nueri kama.”
5 Yeezu ale ga paari Kapernaum tɛŋka la,
sojiba kpagi dinyi a yaa jam tu wa a saalim
wa ayen wa maari wa.
6 Wa yaa weeni Yeezu ayen, “M Nyɔnɔ,
m tomteerɔwa ale bo yeri ate wa naŋsa
ale wa nisima kpi ate wa a nam nna
yegayega.”
7 Yeezu yaa weeni wa ayen, “M le jam a
nyɛ ate wa nya nyiŋyɔgsa.”
8 Sojima kpagini a yaa ŋman weeni wa
ayen, “Aaya, m Nyɔnɔ. Mi daa nuru waai
ale magsi ayen fi jam m yenni la. Juijui ate
ti za nna, fi dek a weeni fi wanni ate m
tomteerɔwa a nya nyiŋyɔgsa.
9 Mi me ta nuruba baai ale ŋman ta
pagrim mi zuk la kama, ale ta sojiba a nya
ba zuk me. M dan weeni wanyi ayen wa
cheŋ, wa a cheŋ kama. M dan ŋman weeni
wa choa ayen wa jam, wa a jam kama.
M dan weeni m tomteerɔwa ayen wa tom
tuini a te mu, wa a tomu kama.”
10 Wa ale weeni dii la, a yaa deri cha
Yeezu nna yegayega. Wa yaa chiem weeni
nuru bɔanni meena baai ale va wa la ayen,
“Mi a weeni ni ka wensie, mi an nya nuru
Izirali ate wa ta siaka ase nuruwa de la.
11 Ni wom mi wieŋa de nalimnyiini.
Dai yeŋ po nuruba ale nyini konni ale
yeniŋka geŋ a jam jo Naawen naamu po
a de ŋandiinta ale Abraham, ale Aizik ale
Jekob.
12 Alege baai ale magsi ayen ba jo dula
jigini la, Naawen ale yuk ba basi legini po,
dula ba le kasim a kum kama ale a ŋobi
nyina.”
13 Yeezu ale biisi nyaku de a nueri la,
wa yaa ŋman cheemu sojima kpagini jigi
a weeni wa ayen, “Kuli yeri. Fi ale ta siaka
la nyiŋ, mi le nyɛ a te fu.”
Wa tomteerɔwa a yaa deri nya
nyiŋyɔgsa.
14 Yeezu a yaa cheŋ ga jo Piita yenni po
a yaa nya ale wa ŋanuba a wiagi. Wa nyiŋ
ale jam toliŋ ate wa doa dɔkku po.
15 Yeezu a yaa jo wa dɔkku po a tiri wa
nisaŋa ate wa a deri nya nyiŋ yɔgsa. Wa
yaa yiri yaali nyiam a te ba.
16 Wein ale jam a siŋ la, tɛŋka demma
a yaa ta yuariba ale baai ate chichiribaata
a bo ba zuima po la a jam Yeezu jigi. Wa
yaa pa wa wanni a yiak chichiribaataŋa
nuruba zuima po a basi alege a tebi
yuaroma meena.
17 Wa nyɛ nyaku de kama ate ku sak
ayen dii ate Naawen biisiteerɔwa Azaya a
ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po
la a jam ka wensie. Wa jam a weeni ayen,
“Wala dek le wa tuesi ti tuetaŋa meena.”
18 Yeezu ale nya nuru bɔanni ale ba gilim
wa la, wa yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen

ba cheŋ a ga gaam mogi kpeeni a taam
jueli kauk kuŋkula.
19 Ase ba ale jam boro a gomsi ayen ba
cheŋ la, Juuma Sinsak sagrɔma po wanyi
a yaa jam Yeezu jigi a weeni wa ayen, “M
Sagrɔ, m gomsi a magsi kama ayen m va
fu a cheŋ juijui meena ate fi a cheŋ la.”
20 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Suemk-
parita a bo ka vie po ale ge nuinsa me a bo
tugta po alege mi Saalobiika a ka jigiya a
duagi a goa.”
21 Yeezu ŋaaŋviirima wanyi a yaa ŋman
weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, mi me a yaali
kama ayen m va fu, alege basi ate m liŋ a
ga pa m kowa a gu.”
22 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Jam a va
mi yɔgyɔgla de, abe fi basi ate baai ale kpi
la a gu ba dek kpeema.”
23 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa jo
ŋaaruŋku po a cheŋ.
24 Ase ba ale jam a cheŋ la, va kpioŋ a
yaa deri yiti a fuk nna yegayega. Ku yaa
fɔbi nyiamu ate bu a yiti a nagi ŋaaruŋku
ate bu gela me a jo ŋaaruŋku po ate ku a
nyɛ ku siŋ nyiamu tɛŋ. Nyaku de meena
ale jam a nyɛ la, Yeezu a jam doa ŋaaruŋku
po a goa kama.
25 Wa ŋaaŋviirima a yaa nagi wa a yiti
a weeni wa ayen, “Ti Nyɔnɔ, tama a bo ka
kum po. Vari ti a basi.”
26 Yeezu yaa yiti a begi ba ayen, “Ka boa
ate nama a chali yɔgsumɔa? Ni siaka an
soa diiya?” Wa yaa weeni vioku ayen ku
basi alege weeni nyiamu me ayen bu baliŋ.
Vioku a deri basi ate nyiamu me a baliŋ.
Bu an ŋman a choa ale maga dek me.
27 Ku yaa deri cha ba nna yegayega. Ba
yaa begi chaab ayen, “Ka boan jaab nuru
ale nna? Wa baga a biisi ale vioku ale
nyiamu ate ba a wom wa noai.”
28 Ba ale gaam a taam paari mogi kpeeni
kauk kuŋkula la, ba yaa ga paari nuru baai
ate ba a wi ba ayen Gergesimba la tɛŋka.
Nuruba baye ale jam bo dula jigini a ta
chichiribaata ba zuima po. Nuru waai an
jam baga a nyiem a va siuk kula. Yeezu ale
ga nyini ŋaaruŋku po a siŋ tɛŋ la, nuruba
bayewa a yaa deri nyini juijui ate ba a gu
nuruba la, a jam tu wa.
29 Ba wanyi a yaa kaari a bek wa ayen,
“Fi Naawen biika, ka boa ate fi a yaali ti
jigiya? Dai dii danni ate Naawen ayen wa
jam a bo tɛŋka meena demma buusa la an
diem a paariya. Fi liŋ a de ka niŋ jam ayen
fi basi ate ti namu abe fi ge ate dai dila
danni a paari?”
30 Dula jigini die a yaa jam za guuk zuk
a de.
31 Chichiribaataŋa a yaa saalim Yeezu a
weeni wa ayen, “Fi dan a yaali ayen fi yiak
ti ate ti nyini be basi ate ti nyini a ga jo
deeŋa po.”
32 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni be
cheŋ dula jigini.” Ti yaa nyini nuruma jigi
a ga jo deeŋa po ate deeŋa a chali a ga va
guuku nakpiak a sali siŋ a lo mogi kpeeni
po a kpi.
33 Baai ale jam a nya deeŋa zuk la a yaa
chali cheŋ ba tɛŋka a ga weeni baai ale bo
dula la dii ale nyɛ nuruma bayewa baai
ate chichiribaataŋa a jam bo ba zuimaŋa
po la.
34 Tɛŋ kala demma ale jam a wom dii
ate ba weeni la, ba meena a yaa nyini ba
yeeŋa po a jam tu Yeezu a saalim wa ayen
wa basi ba tɛŋka.

9

1 Yeezu a yaa ga jo ŋaaruŋku po a ŋman
pilim a lo mogi kpeeni jueli cheŋ wa dek
tɛŋka.
2 Dula jigini ate nuru a boro ate wa
nisima ale wa naŋsa a kpi. Nuruba a yaa
pa wa dueni jaab zuk a ta jam Yeezu jigi.
Yeezu a yaa le nya ba siaka ale wa ale soa
dii la, wa yaa weeni nuru waai nisimaŋa
ale wa naŋsaŋa ale kpi la ayen, “M biiga,
yik fi dek abe fi kan te ku a daani fu. M
voŋ fi wabaataŋa a te fu kama.”
3 Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ba gela a jam
bo dula jigini a yaa poli ba popola po ayen,
“Wa ale a biisi dii la a nyɛ nna ase wa ka
Naawen la.”
4 Yeezu a poom seba wa dek popola po
ba ale a poli dii la kama a yaa bek ba ayen,
“Ka boan popola baata ate nama a poli?
5 Ase mi dan weeni nuruwa de ate wa
nisima ale wa naŋsa a kpi la ayen m voŋ
wa wabaataŋa a te wa a yaase wa yiti a
cheŋ, ka kuna dek ale pagra?
6 Mi a yaali kama ayen ni seba ayen mi
Saalobiika a ta siuk kama tɛŋzuk meena
a baga voŋ nuruba wabaata a te ba.” Wa
yaa weeni nuru waai ale a wiak la ayen,
“Yiti a zaani abe fi pai fi jaamu a cheŋ kuli
fi yenni.”
7 Nuruwa a yaa deri yiti a zaani a pa wa
jaamu a cheŋ kuli.
8 Yɔgsum nna yegayega a yaa deri yik
baai meena ale jam za dula la. Ba yaa
te Naawen pimpauk, dii nyiŋ la wa ale te
Yeezu siuk ate wa baga a tom tuini de la.
9 Yeezu a yaa le basi dula jigini ale cheŋ
la, wa yaa nya nuru ate ba a wi wa ayen
Matiu. Wa jam kala ka lampoo dɔkku po a
tuesi lampoo. Yeezu a yaa weeni wa ayen,
“Yiti a jam va mi.”
Wa yaa deri basi wa tuimaŋa ale ge yiti
a ga va wa.
10 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa cheŋ
Matiu yenni ayen ba de ŋandiinta. Lam-
poo cheesiroba ale wabaata nyam nna
yegayega a yaa jam gum wa ale wa

ŋaaŋviirima po, ate ba meena a yaa kala a de ŋandiinta.
11 Farisiiba ba gela a yaa nya ba ale ba a de ŋandiinta. Ba yaa bek wa ŋaaŋviirima ayen, “Ka boa ate ni sagrɔwa ale wabaata nyam ale lampoo cheesiroba a de ŋandiinta ale chaaba?”
12 Yeezu a yaa wom dii ate ba a bek la a yaa tulisi ba ayen, “Nuru baai ale ta nyiŋyɔgsa la, bala a kan cheŋ tiim nyɔnɔ jigiya, alege ka yuariba nyiini.
13 Ba jam a ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po ayen wa weeni ayen, ‘Nama ale ta jiirim ale chaab dii la a peenti mi sui a gaam nama ale a ko duŋsa a kaabi a te mi la kama.’ Ni be cheŋ a ga gisi dii ate Naawen a weeni ni la kiri. Mi an jam ayen m wi ka nuru maŋsa, alege ka wabaata nyam.”
14 Da yeŋ Jɔɔn waai ale jam a te nuruba soka la, ŋaaŋviirima a yaa jam Yeezu jigi a bek wa ayen, “Ka boa ate tama ale Farisiima ŋaaŋviirima a kasim a bobi noa alege fi ŋaaŋviirima a kan bobi?”
15 Yeezu yaa bek ba ayen, “Ase nuru a dan faari nipɔk, wa dɔama sue a kaasi kama? Aawo, ŋa kan kaasi. Dai cheena kama ate nipɔkfiaka nyɔnɔwa a dan kan bo ale ba, ba yaa bobi noa.”
16 Wa yaa ŋman weeni ba ayen, “Nuru a kan pa garuchiak paalik a laŋ garuk kpaga. Ba dan nyɛ dila, garuku a kan beni ku le cheeri a gum du.
17 Ba kan pa dapagrik a su bunlɔk kpak po. Ba dan nyɛ dila, bunlɔkku a pusi kama ate daamu a waaŋ. Ba pai dapagrik a su ka bunlɔk paaluk pu.”
18 Yeezu ale biisi a nueri la, Juuma po kpagi dinyi a yaa jam a kpi duna tɛŋ wa niŋ a weeni wa ayen, “Ka m lie ale deri kpi. Mi a saalim fu ayen fi jam a pa fi nisaŋa a tiri wa ate wa yiti kum po.”
19 Yeezu yaa yiti va wa ate wa ŋaaŋviirima me a va cheŋ.
20-21 Nipɔk wanyi a yaa jam bo dula a jam a wiagi bena pi ale ŋaye. Wa jam a lo ka chiak. Wa yaa poli wa sunum po ayen, “M dan baga a paari wa garuku nɔanni a tiri, m le nya nyiŋyɔgsa.” Wa yaa va Yeezu ŋaaŋ a magi tiri wa garuku.
22 Yeezu a yaa viriŋ ŋaaŋ a nya wa ale weeni ayen, “M lie yik fi dek abe fi kan basi ate ku a daani fu. Fi ale ta siaka ale mi dii la a basi kama ate fi nya nyiŋyɔgsa.” Wa le weeni nyaku de la, nipowa yaa deri nya nyiŋyɔgsa.
23 Yeezu ale ga paari Juuma kpagini yenni la, wa yaa nya yiyiirisa ale ba kala dula jigini alege baai me a kum.
24 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni meena a yiti nyini. Biika an kpiya, alege wa a goa kama.” Ba ale wom dila la, ba yaa deri a la wa.
25 Nuruma meena a yaa le nyini la, Yeezu a yaa jo biika dɔkku po a yik wa nisaŋa ate wa yiti.
26 Dii ate Yeezu a nyɛ la, a yaa deri waaŋ tɛŋ sii meena ale gilim dula jigini la.
27 Yeezu ale nyini dula jigini a nyini a cheŋ la, yeeba baye a yaa wom wa a yaa deri cheŋ va wa. Ba yaa kaari a wi wa a weeni ayen, “Naawa Deevid ŋaaŋbiika, ti a saalim fu ayen fi ta jiirim ale ti.”
28 Yeezu ale ga jo dɔk la, yeema bayewa a yaa jam wa jigi. Yeezu yaa bek ba ayen, “Nama ta siaka ayen mi baga a tebi ni?” Ba yaa siagi.
29 Dula jigini Yeezu a yaa tiri ba ninaŋa ale weeni ba ayen, “Basi ate ku nyɛ ase ni siaka ale ka dii la.”
30 Ba ninaŋa a yaa deri lagri ate ba a nya. Yeezu a yaa kaam ba ayen, “Ku a fe kama ate ni kan weeni waai dii ale nyɛ la.”
31 Alege nuruba bayewa de a ta ga weeni ate ku tagli tɛŋ sii meena ale mɔata dula jigini la.
32 Ase nuruba bayewa ale jam a cheŋ la, nuruba ba gela a yaa jam ta nuru wa choa a jam Yeezu jigi. Chichiribiok ale jam bo wa zukku po ate wa an jam baga a biisi.
33 Yeezu ale yiak chichiribioku ate ku nyini nuruwa zukku po a nyini la, wa yaa deri a biisi. Ku yaa deri cha nuru baai meena ale za dula la. Ba yaa weeni chaab ayen, “Tama an diem a nya wanni de choa Izirali.”
34 Alege Farisiima a weeni ayen, “Ka chichiribaataŋa kpagini ale te wa pagrimu ate wa baga a yiak chichiribaata nuruba zuima po.”
35 Va ŋala po Yeezu yaa kasim a nyiem tɛŋkpieŋsaŋa ale tɛŋkpansaŋa meena. Wa jam a sak nuruba Naawen naamu wie ba tuka diinaŋa po, ale a tebi yuariba yegayega me.
36 Wa ale ga nya ŋanbɔanni la, wa jiirim yaa jam bo ale ba dii nyiŋ la ku jam a daani ba kama nna yegayega ate ba yaa yaali maarika. Ba jam a nyɛ ase ka piisa ale kan ta naapeerik la.
37 Wa yaa jam a weeni wa ŋaaŋviirima ayen, “Ka cheka tuima ale boro nna yegayega, alege cheeroma an piisiya.
38 Ni puusi a te Naawen waai ale ka cheka nyɔnɔwa la ate wa basi ate cheeroba yegayega a jam a che abe ba vaari a ta jo.”

10

1 Yeezu a yaa wi wa ŋaaŋviirima pi ale bayewa ate ba jam wa jigi, ate wa yaa pa wa pagrimu a te ba, ate ba nyini a cheŋ a nyiem a yiak chichiribaata nuruba zuima po ale a puusi ate yuariba a nya nyiŋyɔgsa.

2 Wa tuimtomdɔma pi ale bayewa yue
a jam ale Simon waai ate Yeezu a jam te
wa yue paani ayen Piita la, ale wa yuawa
Andiru ale Jeemsi ale wa me yuawa Jɔɔn,
Zebedi bisaŋa,
3 ale Filip ale Batolomiu ale Tomasi ale
Matiu waai ale jam ka lampoo cheesirowa
la, ale Jeemsi, Alfiyus biika, ale Tadiusi,
4 ale Simon ale jam a nyɛ ayen Juuma a
nya ba dek zuk la, ale Judas Iskariot waai
ale jam a ta Yeezu a ga bobri a sak la.
5 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni dan
basi dela ale ge cheŋ, ni kan va Samaria
tɛŋsaŋa po ale baai ale kan daa Juuba la
tɛŋka.
6 Ni nyiem Juuma ale bo tɛŋ sii la nyiini.
Ba a nyɛ se ka piisa ale be ŋa siuk la.
7 Ni cheŋ a ga sak ba ayen Naawen
naamu a mɔata kama.
8 Ni puusi a te yuaroma ale gamaŋa ate
ba nya nyiŋyɔgsa, abe ni nagi kpeeba kum
po a yiti abe ni a yiak chichiribaata nuruba
zuima po a basi. Pagrimu de ate mi a pa
te ni la, ni an tuniya, nama me a pa te abe
ni kan yaali tutuna.
9 Ni kan pa ligra a nyo ni fotaŋa po.
10 Ni kan pa koalima yaase fotta ale
garujuenta ale nuensa ale tachegsa. Ku
a magsi kama ayen tuimtomdisa a de ba
tuimaŋa nyiŋ.
11 “Ni dan ga paari tɛŋ, ni jo ka po a gisi
nuru waai ale wa te ni tia abe wa tuesi ni
la. Ni dan nya nuru wala choa, ni be bo
ale wa a ta ga paari dai dii dai ate ni a basi
dula la.
12 Ni dan ga jo yenni po, ni puusi ba
abe ni weeni ba ayen Naawen ale te ba
suyɔgini.
13 Ba dan te ni tia, Naawen a le te ba
suyɔgini. Ba dan kan te ni tia, Naawen a
kan te ba suyɔgini.
14 Tɛŋ kaai nuruba a yaase yeri dii dem
a dan kan te ni tia ale kan yaali ayen ba
wom dii me ate ni tara ayen ni weeni ba
la, ni kpaanti ni naŋsaŋa paasuku a basi
dula jigini, ate ku sak ayen ba me zɛri ba
kama.
15 Ni wom mi nalim nyiini. Naawen a
dan jam ayen wa bo tɛŋka meena demma
buusa, wa le ta jiirim ale nuru baai ale
jam bo tɛŋ sii ate ba a wi ayen Sodom ale
Gomora la po a gaam ba.
16 “Ni wom mi nalimnyiini. Nama baai
ate mi a tom la, a nyɛ ase ka piisa ale bo
piina sunsuŋ la. Dila nyiŋ la ku a fe kama
ayen ni ta yam ase wiiga la abe ni yik ni
dek ase nangbaŋsa la.
17 Ni kpesi ni dek dii nyiŋ la nuruba a le
yik ni ale pagrim a ta cheŋ boteka yenni.
Ba le miiri ni me ale fiŋsa ba tuka diinaŋa
po.
18 Ba le ta ni a cheŋ a ga zaani nalima
ale kpaga niŋ ate ba bo ni buusa mi nyiŋ.
Ba dan nyɛ ni dila ni yaa le nya siuk a biisi
ale ba ale baai me ale kan daa Juuba la
Naawen wamaŋsaŋa wie.
19 Ba dan ta ni a jam boteka yenni po,
ni kan basi ate dii ate ni ayen ni biisi la a
daani ni. Ku dan jam paari ni biik, Naawen
a le sagi ni ate ni biisi.
20 Wie ŋaai ate ni ayen ni biisi la a kan
chim nama dek wie, alege ŋa le nyini ka ni
Kowa Naawen Chiika jigi.
21 “Nuruba a le jam yik ba suaata a te
nuruba ba gela ate ba ko ba. Bisa koba a
le jam a yik ba me a nyɛ ba dila degadega.
Bisa me a le jam nyɛ ba koba ale ba maba
dila me.
22 Waai meena a le kisi ni, dii nyiŋ la
nama ale a va mi la. Nuru waai a dan ta
suduŋni ale ninam ate ku beni, Naawen a
le vari wa a basi.
23 Ba dan a daani ni tɛŋ kaai po ni basi
dula abe ni chali cheŋ tɛŋ yoŋ. Wensie
ate mi a weeni ni, ni kan baga a tom ni
tuimaŋa meena Izirali tɛŋsaŋa po a nueri
ale ge ate mi Saalobiika a pilim jam.
24 “Zamsirɔ waai an baga a seba a gaam
wa sagrɔ. Tomteerɔ waai me an baga a
chim nuru kpioŋ a gaam wa nyɔnɔ.
25 Zamsirɔ a pii ka nyiŋ wa dek ayen wa
magsi chaab ale wa sagrɔ. Tomteerɔ me
a yaali kama ayen wa dan nya siuk wa
ale wa nyɔnɔwa a magsi chaab. Nuruba a
dan a wi mi ayen Beelzebu, chichiribaata
meena kpagini, ba le wi nama wie ate ŋa
gaam di.
26 “Ni be kan a chali nuruba yɔgsumɔa.
Wie ŋaai ale lik dua yɔgyɔgla de la ale
jam nyini peelim, wie ŋaai meena ale chim
wasususga la ba le jam seba ŋa.
27 Dila nyiŋ ku a fe kama ate ni a sak
nuruba wie ŋaai ate mi a suk a sak ni la, a
lagri.
28 Ni kan a chali yɔgsum ale nuru baai
ale a ko nuruba nyiŋlammu la, dii nyiŋ la
ba an baga a ko ba chiisaŋa. Ku magsi
kama ayen ni a chali Naawen waai ale
baga a kaasi nuruba nyiŋsa ale ba chiisa
bolim buui ale kan maari a kpimsi la po
yɔgsum.
29 Ni baga kama a pa ligbiri a da nuinsa
siye yabaŋa po, alege si po bunyi a dan
poom a lo tɛŋ, ni Kowa Naawen a seba ku
po kama.
30 Alege nama, Naawen a chiini ni
zuisaŋa meena ni zuimaŋa po kama.
31 Nyaku de nyiŋ nama kan a chali
yɔgsum ale dii ate nuruba ayen ba nyɛ ni
la. Ni gaam nuinsaŋa ka nna yegayega
Naawen nimbie po.
32 “Waai meena ale a weeni a lagri
nuruba nimbie po ayen ka mi ale soa ba

la, mi me a le weeni dila degadega m
Kowa Naawen waai ale bo wenŋmazuk la
nimbie po.
33 Waai meena ale kan weeni a lagri
nuruba nimbie po ayen ka mi ale soa ba
la, mi me a kan biisi m Kowa Naawen waai
ale bo wenŋmazuk la nimbie po.
34 “Ni kan a poli ayen mi sakka de a le
basi ate nuruba a tigsi jam jigi yeŋ a boro
ale suyɔgini. Ku le basi kama ate nuruba
a poori chaab.
35 Bisa a le ŋman tulim a ta chaab ale ba
koba. Leeba me a le ŋman tulim a ta chaab
ale ba maba. Sampooba me ale tulim ta
chaab ale ba ŋianipooba.
36 Ku dan jam ase nnala la, ni le seba
ayen nuru dek dɔkdem ale wa dachaasa.
37 “Nuru waai ale a yaali wa ko a yaase
wa ma a gaam mi la an magsi ayen wa va
mi. Nuru waai me ale a yaali wa biik a
yaase wa lie a gaam mi la an magsi ayen
wa va mi.
38 Nuru waai a ale kan gomsi a magsi
ayen wa nya ninam a yaase wa kpi mi nyiŋ
la an magsi ayen wa va mi.
39 Nuru waai ale a yaali wa dek nyuvuri
ale kan yaali ayen wa nya ninam la, kula
nyɔnɔ a le jok wa nyuvunni. Nuru waai a
dan jok wa nyuvuri mi nyiŋ, wa le ŋman
nya di.
40 “Nuru waai a dan te ni tia ale tuesi ni,
kula nyɔnɔ a te ka mi me tia dila. Nuru
waai me ale a te mi tia ale a tuesi mi la,
wa te ka Naawen waai ale tom mi la tia
dila.
41 Nuru waai ale a te Naawen biisi-
teerɔwa tia, dii nyiŋ la wa le tom a te
Naawen la, da yeŋ po wa le nya ku tutuna.
Nuru waai me ale a te nuru maŋ tia ayen
wa le ka nuru maŋ la nyiŋ, da yeŋ po wa
le nya ku tutuna.
42 Ni wom mi nalimnyiini. Nuru waai a
dan pa nyayɔgsik a te mi ŋaaŋviirima po
wanyi, da yeŋ po wa le tuesi ku tutuna.”

11

1 Yeezu ale biisi ale wa ŋaaŋviirima pi
ale bayewa a nueri la, wa yaa basi dula
jigini ale ge cheŋ tɛŋ sii ale mɔata dula la
ayen wa sak ba Naawen wamaŋsaŋa wie.
2 Jɔɔn waai ale jam a te nuruba soka la,
a diem a jam bo ka naawa Ayerod dɔkku
kuui ate ba a lik nuruba la po. Jɔɔn ale
wom dii ate Yeezu a jam a tom la, wa yaa
tom wa ŋaaŋviirima po ba gela ate ba cheŋ
Yeezu jigi.
3 Ba ale ga paari wa jigi la, ba yaa bek wa
ayen, “Ka fi ale nuru waai ate Jɔɔn a weeni
ayen fi le jam la, yaa ti deema a limsi nuru
yoŋŋɔa?”
4 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni ŋman
pilim cheŋ a ga weeni Jɔɔn dii ate nama a
wom ale a nya la.
5 Yeeba a nya, gbanisa me a baga a cheŋ,
gama me a nya nyiŋyɔgsa. Tukpara nyam
a wom, ale nagi kpeeba kum po a yiti. M
be sagi ŋanjagsa me Naawen wamaŋsaŋa
wie.
6 Nuru baai ale kan ta chichama ale mi
la, sue a peenti kama.”
7 Ase Jɔɔn ŋaaŋviirima a yaa ale ŋman
pilim a bo siuku po a cheŋ la, Yeezu a yaa
chiem a weeni nuru bɔanni Jɔɔn wie. Wa
yaa weeni ba ayen, “Nama ale nyini a cheŋ
Jɔɔn jigi sagini po la, nama a jam a poli
ayen ni le nya ka boa? Nama a poli ayen
ni le nya ka chichama nyɔnɔ?
8 Nama a nyini cheŋ ayen ni nya ka boa?
Nama a cheŋ dula ayen ni nya ka nuru
waai ale jo garuk nalinsa la? Baai ale a
jo garuk tila chaama la a bo ka nalima yie
po.
9 Ni be weeni mu, ni nyini cheŋ ayen ni
nya ka boa? Naawen biisiteerɔma yaa? Ni
basi ate m weeni ni ayen ni nya ka waai
ale gaam Naawen biisiteerɔma meena la.
10 Ba ŋmarisi Jɔɔn wie Naawen gbaŋka
po kama dila po dila po ayen Naawen a
weeni ayen, ‘Ka mi tomteerɔwa ale nna.
M be le liŋ a tom wa fi niŋ ate wa gomsi
siuk a te fu.’
11 Wensie ate mi a weeni ni, Jɔɔn waai
ale a te nuruba soka ale nyiam la a gaam
nuru baai meena ale jam boro a ta nyini
dila po dila po la kama, alege Naawen
naamu po waai ale ka baaŋ la a ŋman zuak
a gaam Jɔɔn kama.
12 A ta nyini diipo ate Jɔɔn a piilim a
sak nuruba la a ta jam paari jinla, pagrim
nyam a kasim a yaali kama ayen ba kaasi
Naawen naamu.
13 A ta nyini diipo ate Naawen a liŋ pa
wa Sinsaŋŋa a te Moosis la ale Naawen
biisiteerɔma meena ale jam a sak nuruba
dii la a ta jam paari Jɔɔn jamka me nuruma
de meena a biisi Naawen naamu wie
kama.
14 Ni dan siak a te dii ate ba ŋmarisi la, ni
le miŋ ayen Jɔɔn ka Naawen biisiteerɔwa
Elaja. Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen
wa le ŋman pilim jam.
15 Ni lagri ni tueŋa a wom dii ate m
weeni a sak ni la.
16 “Yɔgyɔgla de, m le pai jinla demma a
magsi chaab ale ka boa? Ba a nyɛ se ka
bisa ale tigsi chaab a kala yaba po a wi ba
dɔaba a weeni ba ayen,
17 ‘Tama a yi ka nipɔkfiak yiila, alege
nama a kan gogi. Ti a yi kum yiila, alege
ni sue a kan kaasi.’

18 Jɔɔn ale jam bobi wa nɔanni la,
waai meena a jam a weeni kama ayen
chichiribiok ale bo wa zukku po.
19 Mi Saalobiika ale jam, a de ale nuruba la,
waai meena a jam a weeni kama ayen,
'Ni nya nuruwa de. Wa ka puuk nyɔnɔ
ale a nyu daam me nna yegayega. Wa
ka lampoo cheesiroba ale wabanyeerisa
doa.' Naawen a sak nuruba ka wa wensie
siutaŋa tii ale ka tɔgatɔga la."
20 Yeezu a tom wakperikaliisa yegayega
tɛŋ sii ale mɔata la po, alege tɛŋ sila
demma an diem a jam basi ba wabaataŋa.
Wa yaa tɔariŋ ba ayen,
21 "Nama Koraziin demma ku le jam tua
kama ni jigi. Nama Beteseida demma, ku
le jam tua kama nama me jigi. Ase mi a
dan poom a tom wakperikaliisaŋa de ka
Taaya ale Saidon tɛŋsaŋa po ase mi ale
tom dii nama jigi la, baai ale jam bo dula
dila po dila po la ate basi ba wabaataŋa
kama. Ba te jo ka garuk tii ale a lu ba
nyiŋsaŋa la abe ba nyɛ tintuem a yuk ba
zuimaŋa. Nyaku de te le sak nuruba kama
ayen ba ŋman va ka Naawen siuku.
22 Wensie ate mi a weeni ni Naawen a
dan jam ayen wa bo tɛŋzuk meena demma
buusa wa le ta jiirim ale Taaya ale Saidon
demma a gaam nama kama.
23 Nama Kapernaum demma, ni a yaali
kama ayen ni pa ni dek jueli wenŋmazuk.
Dai dila danni a dan paari, ba le yuk ni basi
bolim buui ale kan maari a kpimsi la po.
Ase mi dan poom a tom wakperikaliisaŋa
de ka Sodom tɛŋka po dila po dila po, ase
m le tom dii la, Naawen a kan bo ba buusa
a kaasi ba.
24 Wensie ate mi a weeni ni Naawen a
dan jam ayen wa bo tɛŋzuk meena demma
buusa wa le ta jiirim ale Sodom demma a
gaam ni."
25 Va ŋala po Yeezu a yaa puusi a te
Naawen ayen, "M dek ko, fi waai ale ka
wenŋmazuk ale tɛŋzuk meena nyɔnɔ. Wie
ŋaai ate fi a zɛri yam nyam sakka ale ge a
pa suk ba la, fi pa ka ŋala a sak baai ale
kan seba gbaŋ la. Mi a te fi jiam wieŋa de
nyiŋ.
26 M Koa, fi ale yaali ayen ku nyɛ dii la
ale la."
27 Yeezu ale puusi a nueri la, wa yaa
cheemu a weeni nuru bɔanni ayen, "M
Kowa a pa jaab buuri meena a te mu kama.
Nuru waai a ze Naawen biika ka wa kowa
nyiini ale seba wa. Nuru waai me a ze
kowa ka wa biika nyiini ale seba wa. M
basi kama ate baai ate m lueri la seba wa
me.
28 "Nama meena baai ale ji jib kpeenta
ale jiak la, ni jam mi jigi. Mi a le te ni
vuusum.
29 Mi sinsaŋŋa a nyɛ se ka naabkpaama
duok la. Ni pa ku a su ni ŋeeŋa po ate
ni baga. Mi ka nuru waai ale seba m dek
taka la. Ni dan basi ate mi a sak ni, ni le
nya vuusum.
30 Duok kuui ate mi a pai a te ni la, ku ta
cheŋka an tua. Jib tii ate mi a pai a ji ni la
an dobra."

12

1 Ba Vuusum Daaŋa po dinyi Yeezu ale
wa ŋaaŋviirima a yaa jam cheŋ va nuru
talim po. Ba la cheŋ la, kom a yaa ta wa
ŋaaŋviirima ate ba yaa wie "wiiti" ayen ba
ŋobi.
2 Farisiima ba gela ale nya dii ate ba a
nyɛ la, ba yaa bek Yeezu ayen, "Ka boa
ate fi ŋaaŋviirima a kaasi ti Vuusum Danni
kisiku?"
3 Yeezu a yaa bek ba ayen, "Nama an
diem karim Naawen gbaŋka po a miŋ
naawa Deevid wie a chak ya?
4 Dii po ate nuru waai ate ba a wi wa
ayen Abiata ate wa jam ka Juuma Puusika
Yenni tomteerɔma la, da yeŋ ate kom a yaa
jam ta Deevid ale wa dɔama. Wa yaa jo
Puusika Yenni po a pa boroboruk a we a
ŋobi ale ge a wie a te wa dɔama ate ba
me a ŋobi. Ba kan te nuru yoŋ a ŋobi
boroboruku de ka Juuma Puusika Yenni
tomteerɔwa nyiini ale a ŋobi ku.
5 Nama an karim dii ate Moosis a
ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen Juuma
Puusika Yenni tomteerɔma nyiini ale a tom
wa Puusika Yenni po Vuusum Danni la? Ba
nyiem a kasim a a kaasi ti Vuusum Danni
kisiku kama, alege nuru waai a kan nya ba
kaasuŋku.
6 Ni basi ate m weeni ni ayen nuru a
bo dela a zuak gaam Juuma Puusika Yenni
kama.
7 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen
wa weeni kama ayen, 'Nama ale ta jiirim
ale chaab dii la a peenti mi sui a gaam
nama ale a ko duŋsa a kaabi a te mi la
kama.' Ni dan seba wieŋa de kiri, kuna
magsi ayen nama a bu baai ale kan nyɛ a
kaasi la buusa.
8 Mi Saalobiika ale soa Vuusum Daaŋa
me."
9 Yeezu a yaa basi dula jigini ale ge a
cheŋ ga jo Juuma tuka dɔkku po.
10 Nuru wanyi ale jam bo dula ate wa
nisa a kpi. Nuru baai ale jam bo dula la,
a jam a limsi kama ayen ba nya se Yeezu
le tebi nuruwa nisaŋa Vuusum Danni po
yaase wa kan tebi ate ba baga a nya wari
biisi.
11 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "A se nama
waai poosuk a dan lo vili po Vuusum Danni
ni kan yeeri ku?

12 Nurubiik a be gaam poosuk kama nna
yegayega. Ka dila ale soa ate nuru a dan
maari wa suok Vuusum Danni po, wa kan
kaasi Vuusum Danni kisiku.”
13 Wa yaa weeni nuru waai nisaŋa ale
kpi la ayen wa teeri si.
Wa yaa teeri si a deri nya nyiŋyɔgsa.
14 Farisiima a yaa yiti dula jigini a nyini
a yaa gisi siuk ayen ba ko Yeezu.
15 Yeezu ale wom dii ate ba a yaali ayen
ba nyɛ wa la, wa yaa basi dula jigini ale ge
cheŋ. Nuruba yegayega a jam va wa ate
wa tebi ba tuetaŋa meena.
16 Wa ale tebi ba la, wa yaa weeni ba
ayen ba kan weeni a sak nuru wa ale nyɛ
dii la.
17 Wa weeni ba nyaku de kama ayen dii
ate Naawen biisiteerɔwa Azaya a ŋmarisi
dila po dila po la a chim wensie. Wa
ŋmarisi kama ayen Naawen a weeni ayen,
18 “Ka mi tuimtomdɔwa waai ate mi a lueri
a te m dek la, ale nna. Mi a yaali wa
kama. M sui me a peenti ale wa nna
yegayega.
M le pai m chiika a nyo wa sunum po ate
wa sak baai ale kan daa Juuba la
nyemagsika.
19 Wa daa sak ba nyaku de, wa kan yaali
ayen wa ale ba a ta nampaga ale
chaab a yaase wa a na ba yabaŋa
po.
20 Wa le maari ŋanjagsa baai ale nyɛ a se
wuuk tii ale wie la abe wa pa wa
pagrimu a te nuru baai ale seba ba
dek taka la, dii nyiŋ la bala a nyɛ se
ka bolim ate ba tɔati a zaani la.
Wa kan basi nyaku de nyeka a se ka wa ta
nyemagsika a jam tɛŋzuk de.
21 Waai meena yiila ale bo ka wa jigi.”
22 Da ŋala po nuruba ba gela a yaa ta
nuru wanyi a jam Yeezu jigi. Wa jam ka
gaauŋ ale yi me, dii nyiŋ la chichiribiok
ale jam bo wa zukku po. Yeezu a yaa tebi
wa ate wa ŋman baga a biisi ale a nya.
23 Ku yaa cha nuru bɔanni ate ba yaa bek
chaab ayen, “Nuruwa de, ka naawa Deevid
ŋaaŋbiik yaa?”
24 Farisiima ale wom dii ate nuruma a
biisi ale chaab la, ba yaa weeni ba ayen,
“Chichiribaataŋa meena kpagini ate ba a
wi ayen Beelzebu la ale a te wa pagrim
ate wa baga a yiak chichiribaata nuruba
zuima po a basi.”
25 Yeezu a jam seba dii ate Farisiima a
poli la kama a yaa weeni ba ayen, “A se
tɛŋ kaai dem a dan poori ba dek ta chaab,
ba dachaasa a kan va dila nyiŋ a ko ba?
Ase yeri yeŋ po dem a dan tulim a ta chaab
yeri dila a waaŋ kama.
26 A se Sitaana ale wa tuimtomdɔma a
dan ta chaab, wa naamu a kan beni ale ge
a lo.
27 Nama a weeni ayen Beelzebu ale
kasim a pa wa pagrimu a te mi ate mi baga
a yiak chichiribaata nuruba zuima po a
basi. Ka wana ale a te nama ŋaaŋviirima
pagrimu ate ba a yiak chichiribaata a basi.
Ni dek ŋaaŋviirima ale a tom dii la a sak
kama ayen dii ate nama a biisi mi wie la a
daa wensie.
28 Ka Naawen Chiika ale a te mi pagrim
ate mi a yiak chichiribaata nuruba zuima
po a basi. Nyaku de a sak ni kama ayen
Naawen naamu a jam diiri ni kama.
29 “Nuru karo a baga a jo pagrɔ yeri po a
zu wa ŋanta ka wa nin liŋ a yik wa a bobi
alege pai ŋantaŋa.
30 “Nuru waai a dan zɛri mi ŋaaŋ za-
anika, kula nyɔnɔ a kaasi ka mi ale a tom
dii la. Nuru waai a dan kan a maari mi ate
ti tigsi a gum chaaba, kula nyɔnɔ a kati a
waaŋ kama.
31 Wensie ate mi a weeni ni, Naawen
baga kama a voŋa te nuruba ba wabaata
meena ale ba ale a le wa dii la me. Alege
nuruba a daa le Naawen Chiika, Naawen a
kan baga a voŋ a te ba.
32 Nuruba a daa le mi Saalobiika Naawen
ale baga a voŋ a te ba. Nuruba abe daa le
Naawen Chiika, Naawen a kan baga a voŋ
a te ba diipo diipo.”
33 Yeezu a yaa ŋman weeni Farisiima
ayen, “Timaŋ a yoani ka yoana maŋsa,
alege tibiok a yoani ka yoana baata. Nu-
ruba a baga a miŋ timaŋ ale tibiok ka si
yoanaŋa nyiŋ.
34 Nama a nyɛ se ka wiiga la. A se nama
a daa tom wabaata ni le nyɛ ka se a biisi
wamaŋsa? Wie ŋaai ate nama a biisi la a
nyini ka ni dek puusa po.
35 Nuru sunum a bo ka wa ŋanta zaanika
jigi. Wamaŋsa a dan bo dula, wa a yeeri
ŋa kama a biisi. Wabaata me a dan bo du,
wa a yeeri ŋa me kama a biisi.
36 “Wensie ate mi a weeni ni, Naawen a
dan jam ayen wa bu tɛŋzuk meena demma
buusa, wa le bek waai meena wa ka ya tii
ate ba biisi la.
37 Naawen le pa ka wie ŋaai ate ni biisi la
a bu ni buusa. Nama ale biisi ŋaai meena
ate wa wom la le basi ate wa weeni ayen
ni kaasi kama yaa se ni ze ku po.”
38 Da ŋala po Juuma Sinsak sagrɔma ale
Farisiima ba gela a yaa jam Yeezu jigi a
weeni wa ayen, “Ti Sagrɔ, tama a yaali
kama ayen fi tom wakperikaliik ate ti nya.”
39 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Nama
jinla demma a zɛri Naawen ka nna
yegayega ale a tom tuimbaata. Mi a
kan siagi a tom wakperikaliik a te nama
yɔgyɔgla de. Wakperikaliik sii ate nama le
nya dai yeŋ po la ale dii ate Naawen a tom
a te wa biisiteerɔwa waai ate ba jam a wi
wa ayen Jona la.

40 Naawen a jam tom jum kpiem ate bu
ga ne Jona. Wa jam a bo bu poni po ka
daa ŋata. Siuku la po me ba dan jam ko
mi Saalobiika, nuruba le gu mu. Ba dan gu
mu, daa ŋata danni m le yiti kum po.
41 Naawen a dan jam ayen wa bu tɛŋzuk
meena demma buusa baai ale bo tɛŋ kaai
ate ba a wi ayen Niineve la, le jam a yiti a
biisi gaam ni. Jona a le jam sak ba Naawen
wie dila po dila po la, ba jam a basi ba
wabaataŋa kama ale va wa. Mi waai ale
bo dela ale ni la, a zuak gaam Jona kama
nna yegayega.
42 Naawen a dan jam ayen wa bu tɛŋzuk
meena demma buusa, Siiba tɛŋka nipɔk
naawa, le jam a yiti a biisi gaam ni.
Wa nyini ka nna niŋniŋa a jam naawa
Solomon jigi ayen wa wom wa yammu
wieŋa. Mi waai ale bo dela ale ni la, a zuak
gaam Solomon kama nna yegayega.”
43 Yeezu a yaa ŋman weeni Farisiima
ayen, “Chichiribiok a dan nyini nuru zuk
po a nyini, ku a cheŋ ka sagini po a ga
nyeema a gisi vuusum jigi. Ku dan kan
baga a nya jigi ya.
44 Ku a weeni ka ku dek ayen, ‘Basi ate
m ŋman a ga jo nuru waai zukku po ate m
poom boro la.’ Ku dan ŋmani a ga jo dula
jigini, ku yaa ale nya ayen ku jigini a gomsi
magsi kama.
45 Ku yaa ŋman nyini dula jigini a nyini
a ga gisi a nya ku chichiribaata ti chaab
tiyopoi a ta ŋmani ga jo nuruwa zukku
po. Chichiribaata tiyopoi wa tuimbaataŋa
a pagra a gaam m kula tuimaŋa kama
chichiribiok kula a dan tom ku tuimaŋa
a nueri, nuru wa la ale poom ka dii la a
gaam wa daam wa kama. Ku le ku nyɛ dii
ale jinla demma baai ale a tom wabaata la
ale la.”
46 Yeezu ale diem boro a biisi la, wa
mawa ale wa suaataŋa a yaa jam za peelim
a tom nuru ayen wa jo a wi wa.
47 Wa yaa jam Yeezu jigi a weeni wa
ayen, “Fi mawa ale fi suaataŋa a za peelim
a yaali fu.”
48 Nuruba yegayega ale jam kala a gilim
Yeezu ate wa yaa bek ba ayen, “Ka wana
ale mi ma? Be ka bana ale mi suaata?”
49 Wa yaa dak ayen ba nya wa
ŋaaŋviirima, ale weeni ba ayen, “Mi maba
ale mi suaataŋa ale la.
50 Baai meena ale a tom dii ate mi kowa
a yaali la, bala ale mi suaata, ale mi tɔaba,
ale mi maba.”

13

1 Dai dila danni Yeezu a yaa basi dula ale
ŋmani a cheŋ mogi kpeeni noai a ga kala
a sak nuruma Naawen wie.
2 Nuru bɔari yegayega a yaa jam za a
gilim wa. Ba ale jam a piisi la nyiŋ ale soa
ate wa yaa a yiti a ga jo ŋaaruŋ po a siŋ
nyiamu po a torisi a cheŋ niŋ maga dega,
ale ge ate nuru bɔanni a yaa za nyiamu
noai.
3 Wa yaa magsi wamagsima a sak ba wie
nna yegayega a weeni ba ayen,
“Nuru wanyi ale jam boro a yaa nyini a
cheŋ wa talim ayen wa yuk wa ŋanborinta
ase muma la.
4 Wa ale jam boro a yuk la, beeŋa gela a
lo siuku po ate nuinsa a jam pisi ŋa meena.
5 Beeŋa gela me a lo tintana po. Ŋala an
jam baga a nyini nwuli, dii nyiŋ la tantaŋa
an jam soa dii ya dula jigini.
6 Kantueŋ ale jam a moak la, ŋa meena
yaa jak dii nyiŋ la ŋa ka naŋsa ate ŋa yaa
a kpi.
7 Beeŋa gela me a lo munsa po a yaa
nyini. Munsaŋa me a chim gerigi ŋa.
8 Beeŋa gela me a lo tɛŋ naluŋ po a nyini
a biak nalimnyiini. Ŋaai a ta bie pisita,
ŋaai pisiyuebi, ŋaai me a ta kook.”
9 Yeezu yaa a ŋman weeni ba ayen,
“Nama baai ale ta tue a wom la, ni wom
mi nalimnyiini.”
10 Yeezu ale jam kala wa dek wa nyiini la,
wa ŋaaŋviirima a yaa jam a bek wa ayen,
“Ka boa ale soa ate fi a daa sak nuruba, fi
a pa wamagsima a sak ba?”
11 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Naawen
a pa wa naamu wieŋa a lagri sak ni kama
alege wa an nyɛ nna la a te ba.
12 Nuru waai a dan tara, Naawen ale
gum du a te wa ate wa ta yegayega. Nuru
waai a dan kan ta jaabɔa, mak kaai ate wa
ta la, Naawen ale tuesi.
13 Ka dila nyiŋ ale soa ate mi a magsi
wamagsima a sak nuruba la. Ba ta nina
alege an baga a nya. Mi daa biisi ale ba,
ba kan miŋ mi ale a biisi dii la kiri ya.
14 Dii ate Naawen biisiteerɔwa Azaya a
ŋmarisi ba wie Naawen gbaŋka po dila po
dila po la ka wensie. Wa ŋmarisi ayen
Naawen a weeni ayen,
‘Nuruma de a wom ale a wom kama alege
ba kan miŋi. Ba a nya ale a nya
alege ba kan nya.
15 Dii nyiŋ la ba popolaŋa a lik kama, ba
tueŋa me a kpari ate ba ninaŋa a yi.
Ba dan kan nyɛ ka dila ba ninaŋa a ta nya
kama, ate ba tueŋa a wom ate ba
popolaŋa me a miŋ.
Ate ba basi ba wabaataŋa ate m voŋ a te
ba.’
16 “Nama a ta supeentik kama. Ni
ninaŋa a baga nya ate ni baga a miŋ dii
ate weeni la kiri.
17 Ni basi ate m weeni ni ayen
Naawen biisiteerɔma ale Naawen nuruma
yegayega a yaali kama ayen ba nya wie
ŋaai ate nama a nya la nna yegayega,
alege ba an baga a nya ŋa. Ba a yaali ayen

ba wom wie ŋaai ate nama a wom la nna
yegayega, alege ba an baga a wom ŋa.
18 "Ni goori a wom mi ale a ayen m sak
ni boridowa wamagsini la kiri.
19 Bie ŋaai ale lo siuku po la a nyɛ se
ka Naawen Naamu po wamaŋsaŋa ŋaai
ate nuruba a wom alege kan miŋ ŋa kiri
la. Sitaana a yaa jam nna nwuli a tuesi
wamaŋsaŋa ba suniimaŋa po.
20 Bie ŋaai ale a lo tanaŋa po la a nyɛ se
ka baai ale a wom wamaŋsaŋa ate ba sue
a peenti la.
21 Alege wamaŋsaŋa a kan siŋ ba suni-
imaŋa po ate ba a ta ŋa a beni. Ninam a
dan jam yik ba wamaŋsaŋa vaka nyiŋ, ba
yaa deri basi.
22 Bie ŋaai ale a lo munsaŋa jigini la
a nyɛ se ka baai ale a wom wamaŋsaŋa,
alege tɛŋzuk meena ŋantaŋa yaalika ale
ba ligraŋa yaalika yegayega ka, ŋala
meena a kaasi ka wamaŋsaŋa ate ba an
baga a ta ŋa a beni.
23 Bie ŋaai ale a lo tɛŋ naluŋku po la a
nyɛ se ka baai ale a wom wamaŋsaŋa ate
ŋa a jo ba suniima po nalimnyiini ale baga
a biak a ta bie pisita, ŋaai pisiyuebi ate ŋa
gela me a ta bie kook la."
24 Yeezu yaa ŋman magsi wamagsima ŋa
chaab ale ba ayen, "Naawen Naamu a nyɛ
se ka nuru waai ale cheŋ wa talim ayen wa
bori wa ŋanborinta la.
25 Dii po ate nuru meena a goa la wa
dachiak a yaa yiti yokku po a cheŋ nuruwa
talimu a ta wuu bie a ga bori bu po ale ge
cheŋ.
26 Ŋantaŋa ale nyini a chim a mɔata
puusa yikka la, wuutaŋa me a nyini a
chimu.
27 Da yeŋ po talimu nyɔnɔwa tom-
teerɔma a yaa jam a bek wa ayen, 'Ti
nyɔnɔ, ŋan baai ate fi a pa ta ga a bori
fi talimu po la, ŋa daa ŋanmaŋsa? Ka boa
ale soa ate wuuta a nyini ŋa po a soa di?'
28 Wa yaa weeni ba ayen, 'Ka m dachiak
ale bori wuutaŋa ŋa po.' Ba yaa ŋman
bek wa ayen, 'Fi a yaali ayen ti ga voori
wuutaŋa a basi?'
29 Wa yaa weeni ba ayen, 'Ni basi ti, dii
nyiŋ la ni dan ga ayen ni voori ti, nama a
le maa voori ŋantaŋa me a basi.
30 Ni basi ate ŋantaŋa ale wuutaŋa a
gum chaab a chim. Cheka danni a dan
paari, m le basi ate cheeroma a che ŋa
meena abe ba yaa luk wuutaŋa a ju abe
ba ge ŋantaŋa dek a ta ga nyo m bunni
po.' "
31 Yeezu yaa a ŋman magsi wamagsini
ale ba ayen, "Naawen Naamu a nyɛ se ka
be dii ate ba a wi ayen 'Mastad' ate nuruba
a pa di a bori ba talita po la.
32 Di ka bie meena po be fiik. Di dan
nyini a chim, di a zuagi kama a gaam ti
fiisaŋa meena, ate nuinsa a jam a yɔgi si
tugta bu zuk."
33 Yeezu a ŋman diem a magsi wa-
magsini di choa ale ba ayen, "Naawen
Naamu a nyɛ se ka nipɔk a nyiem ale pa
dabinta a nyo boroboruk zom po ate ku
fuusi a zuak dii la."
34 Yeezu a nyiem a dan boro a sak nuru
bɔanni, wa nyiem a kasim a magsi ka
wamagsima ale ba. Wa kan weeni wariya
alege a kan magsi wa magsi.
35 Wa a nyɛ nyaku de kama ate ku
sak ayen dii ate Naawen biisiteerɔwa a
ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila
po la a chim wensie. Wa ŋmarisi ayen
Naawen a weeni ayen,

"Mi dan boro a sak nuruba, m le magsi
ka wamagsima ale ba. Mi ale nyɛ
tɛŋzuk meena la, m pa ka wie nna
yegayega a suk, alege m le pa ŋa a
sak ba a lagri."

36 Dula jigini Yeezu a yaa basi nuru
bɔanni ale ge a ga jo yenni po. Wa ale ga
jo yenni po la, wa ŋaaŋviirima a yaa jam
a weeni wa ayen, "Fi ale a magsi wuutaŋa
ale ŋanborintaŋa po wamagsini dii a sak
ti la, tama a yaali kama ayen fi weeni di
kiri a sak ti."
37 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Waai
ale bori ŋanborintaŋa la a nyɛ ase ka mi
Saalobiika la.
38 Talimu a magsi chaab ale ka tɛŋzuk
meena, ale ge ate ŋanborintaŋa a magsi
chaab ale nuru baai ate Naawen a soa la.
Wuutaŋa me a magsi chaab ale ka nuru
baai ate Sitaana a soa la.
39 Dachiak kaai ale bori wuutaŋa la
ale Sitaana. Cheka danni a magsi chaab
ale ka tɛŋzuk meena kpeglimka danni.
Cheeroma me a magsi chaab ale ka
Naawen sabiiloma.
40 A se Cheeroma ale a tigsi wuutaŋa
a gum chaab a ju dii la, tɛŋzuk meena
kpeglimka danni me ale nyɛ a se ka dila
la.
41 Mi Saalobiika a le tom Naawen sabi-
iloma ate ba tigsi baai ale a tom wabaata
ale baai ale a sak nuruba wabaata tomka
siuk la meena.
42 Sabiiloma a le pa ba a yuk basi bolim
buui ale kan maara kpimsi la po ate ba bo
dula a kaari abe ba ŋobi ba nyinaŋa.
43 Tuimmaŋsa nyamma a za ba a nyagsi
a se ka wenbinni la ba nyɔnɔwa Naamu
po. Nama baai ale ta tue la, ni wom mi.
44 "Naawen Naamu a nyɛ se ka nuru
waai ale tu a nya jaab ate wa silima. Wa
sui yaa peenti nna yegayega ate wa chuili
tanta a si alege a ga pa wa ŋanta meena a
da a jam da tɛŋ kala.

45 “Naawen naamu a nyɛ se ka gerindɔ
waai ale a gisi ayen wa da tintain ate ba a
wi ayen ‘pearl’.
46 Wa dan nya kpain dii diak ale pagra
a gaam ŋa meena la, wa yaa ga a pa wa
ŋanta meena a da. Wa le da a nueri la, wa
yaa ŋmani a cheŋ waai ale ta tintanni a da
la jigi a ga da.

47 “Naawen Naamu a nyɛ se ka nuru
waai ale a yuk ŋmiak a basi beli kpeeni
po a yik juma tɔgatɔga la.
48 Ŋmiaka a dan sueri, jumyigrɔwa a yaa
dari ka a ta jueli kuŋkɔŋini. Wa dan ta ŋa
a jueli, wa yaa kali tɛŋ a luk jum ŋaai ate
ba ŋobi la a nyo chinni po ale ge a pa jum
ŋaai ate ba kan ŋobi la a yuk a basi.
49 Siuku la po me, tɛŋzuk meena
kpeglimka a dan jam paari, Naawen sabi-
iloma a le luk nuru maŋsaŋa ale nuru
baataŋa tɔgatɔga a zaani.
50 Wa le pa wabaataŋa nyamma a ta ga a
yuk basi bolim buui ale kan maari a kpimsi
la po. Dula jigini ba le kum nna yegayega
abe ba a ŋobi ba nyinaŋa.”

51 Yeezu ale a magsi wamagsimaŋa de a
nueri la, wa yaa bek nuruma ayen, “Nama
a miŋ dii ate mi a biisi ale ni la kiri a chagi
ya?”

Ba yaa weeni wa ayen, “Mm, ti miŋ ya.”

52 Yeezu a ŋman weeni ba ayen, “Juuma
Sinsaŋŋa sagrɔma waai a dan chim mi
ŋaaŋviiro Naawen Naamu po, wala a nyɛ
se ka yeri nyɔnɔ ale yeri ba ŋan paala ale
wa ŋan kpagsa wa dɔk po la.”

53 Yeezu ale a sak nuruma de a nueri la,
wa yaa basi dula jigini,
54 alege a cheŋ wa dek tɛŋka. Da yeŋ po
wa yaa cheŋ a ga jo ba Juuma tuka dɔkku
po a sak nuruma Naawen wie. Ku yaa jam
a cha nuru baai ale jam a bo dula jigini
la. Ba yaa bek chaab ayen, “Nuruwa de a
nya yammu de ka be? Wa nyɛ ka se a tom
wakperikaliisaŋa nna?
55 Daa wala ale chapentawa biika la?
Daa Mɛɛri biika ale la? Da Jeemsi ale Josefi
ale Judas ale Simon suok ale la?
56 Wa tɔama an bo daa de la? Wa nyɛ ka
se a seba nna?”
57 Nuruma meena sue an jam masa ale
wa, dii nyiŋ la ba seba wa kiri meena
kama.

Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Waai meena
a te Naawen biisiteerɔwa zula kama, alege
ka wa dek tɛŋka demma ale wa dɔk
demma nyiini ale ka a te wa zula.”
58 Wa an jam a tom wakperikaliisa
yegayega dula jigini, dii nyiŋ la ba jam ka
siaka ale wa.

14

1 Da ŋala po Galili demma naawa waai
ate ba a wi wa ayen Ayerod la, a yaa wom
Yeezu wie.
2 Wa yaa wi wa kpaŋŋa a weeni ba ayen,
“Jɔɔn waai ale jam a te nuruba soka ale
nyiam la a yiti kum po kama. Ka dila ale
soa ate wa baga a tom wakperikaliisaŋa
de.”
3 Ayerod a jam faari ka wa suoku waai
ate ba a wi wa ayen Filip la powa. Wa yue
a jam ale Ayerodiasi.
4 Jɔɔn a liŋ jam a weeni Ayerod kama
ayen, “Fi ale nyɛ dii ale fi suoku powa la
an nala.” Jɔɔn ale weeni dii la a basi kama
ate Ayerodiasi a nyɛ ate Ayerod a tom wa
nuruma ba gela ate ba ga yik Jɔɔn a lik dɔk
po.
5 Ayerod a jam a yaali ayen wa ko wa
kama, alege wa jam a chali Juuma yɔgsum,
dii nyiŋ la ba jam a poli kama ayen Jɔɔn a
jam ka Naawen biisiteerɔma po wanyi.
6 Ayerod biamu benni danni ale jam
a paari la, wa yaa wi nuruba yegayega
ayen ba jam a maa de wa biamu danni
ŋandiintaŋa. Ba ale jam a tigsi chaab a
boro a de la, Ayerodiasi leewa a yaa jo dɔk
kuui ate ba jam kala a de la, a yaa gogi. Wa
gogtaŋa a jam a te Ayerod supeentik nna
yegayega.
7 Wa yaa a pe a weeni wa ayen, “Jaab
buui meena ate fi a yaali la, weeni mu ate
m te fu.”
8 Nipɔkbinni a yaa nyini a cheŋ wa
mawa jigi a bek wa jaab buui ate wa ayen
wa yaali naawa jigi la. Wa ale biisi ale wa
mawa a nueri la, wa yaa ŋmani a cheŋ
Ayerod jigi a weeni wa ayen, “Mi a yaali
kama ayen fi basi ate fi nuruma a ga gebi
Jɔɔn zukku a ta jam te mu.”
9 Wa wieŋa a jam kaasi Ayerod sui nna
yegayega, alege wa an jam baga a zɛri
ya, dii nyiŋ la wa jam a pe kama ale
nipɔkbinni nuruma meena nimbie po. Wa
yaa weeni wa sojima
10 ayen ba cheŋ juijui ate ba lik Jɔɔn la a
ga gebi wa zukku a ta jam.
11 Ba ale ga nyɛ dila a nueri la, ba yaa pa
zukku a dueni taasi tanlaŋ po a ta ŋmani
a cheŋ ga te nipɔkbinni. Wa yaa tuesi ku
a ta ga te wa mawa.
12 Jɔɔn ŋaaŋviirima ale jam a wom dii
ale nyɛ la, ba yaa cheŋ a ga pa wa nyiŋka
a ta ga gu. Ba yaa ga weeni Yeezu.
13 Yeezu ale ga wom dii ale nyɛ Jɔɔn la,
wa yaa cheŋ a ga jo ŋaaruŋ po a cheŋ
sagini po wa dek wa nyiini. A se wa ale
jam a cheŋ la, nuruba yegayega a yaa nya
wa. Ba yaa basi ba tɛŋsaŋa ale a yiti a de
niŋ a chali a ga paari du ale ge ate wa yaa
wari ŋaaŋ a jam.

14 Yeezu ale a nyini ŋaaruŋku po a siŋ tɛŋ la, wa yaa nya nuru bɔari nna
yegayega ale ba za a limsi wa. Wa jiirim
a yaa jam bo ale ba ate wa yaa tebi baai
ale a yuagi la.
15 Wa ale wa ŋaaŋviirima ale jam a bo
dula jigini ate ku beni la, ba yaa jam a
weeni wa ayen, “Nya ti meena a za ka sagi
po ate wenni me a siŋ ti dela. Basi ate
nuru bɔanni a cheŋ tɛŋkpansaŋa po a ga
da ŋandiinta a de.”
16 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “M kan
yaali ayen m basi ate ba cheŋi, alege nama
dek a te ba ŋandiinta ate ba de.”
17 Ba yaa weeni wa ayen, “Tama a ta ka
borobotta tinu ale juma ŋaye dela jigini.”
18 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni ta a jam te
mu.” Ba yaa ga a ta jam.
19 Yeezu a yaa weeni ate nuruma meena
a kali tɛŋ dula jigini, ate wa yaa a pa
borobottaŋa tinuwa ale jumaŋa ŋayewa a
zak wa zuk a nya wenŋmazuk a puusi a
te Naawen ayen wa niak ti. Wa ale puusi
a ga nueri la, wa yaa wie boroboruku a
pa te wa ŋaaŋviirima ayen ba pa a chari
nuruma,
20 ate ba meena a yaa ŋobi chak. Ba
ale ŋobi a ga nueri la, Yeezu ŋaaŋviirima
a yaa pa busisa pi ale siye a pa ŋandiin
taliŋa a sueri si.
21 Baai ale jam a ŋobi boroboruku ale
jumaŋa la nidɔama nyiini a jam ka tusa
ŋanu.
22 Yeezu yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen
ba jo ŋaaruŋku po a taamu mogi kpeeni
kauk kuŋkula ŋaaŋ nyiŋ, abe ba ge ate wa
banti nuru bɔanni ate ba kuli ba yeeŋa.
23 Wa ale banti ba a nueri la, wa yaa cheŋ
a ga jueli guuk kunyi zuk ayen wa puusi a
te Naawen. Tɛŋka ale jam a sobri la, Yeezu
dek wa nyiini ale jam bo dula.
24 Wa ŋaaŋviirima a yaa jam bo
ŋaaruŋku po nyiamu sunsuŋ ate vioku a
fɔbi ba ŋaaruŋku a basi kauk yoŋ.
25 Ku ale jam a paari vari kpadiaka
kumka po la, Yeezu a yaa nyini guuku zuk
a siŋ a cheŋ a ga siŋ mogini po a za nyiamu
zuk a cheŋ wa ŋaaŋviirima jigi.
26 Ba meena ale nya wa ale wa za nyiamu
zuk a cheŋ cheena ba jigi la, yɔgsum a yaa
deri yik ba nna yegayega. Ba yaa kaari nna
yegayega, dii nyiŋ la ba jam a poli ayen wa
ka kok.
27 Yeezu a yaa deri kpabi a weeni ba
ayen, “Ka mi. Ni yigi ni dek abe ni kan
a chali yɔgsumɔa.”
28 Piita a yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ,
ku dan ka fi, be weeni mu ate m nyini
ŋaaruŋku po a cheŋ nyiamu zuk a jam fi
jigi.”
29 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Be nyini
a jam.” Piita a yaa basi ŋaaruŋku ale nyini
a cheŋ Yeezu jigi.
30 A se wa ale jam a cheŋ la, wa yaa
nya ale vioku a jam a pagra kama nna
yegayega. Yɔgsum a ya deri yik wa ate
wa yaa a siŋ nyiamu tɛŋ. Wa yaa kaari
a weeni ayen, “M Nyɔnɔ, yik mu.”
31 Yeezu a yaa deri teeri wa nisaŋa a yik
wa ale a weeni wa ayen, “Ka boa ate fi ka
siaka ale mi ale a chamu?”
32 Yeezu ale Piita a yaa cheŋ a ga jo
ŋaaruŋku po. Ba ale ga jo ku po a nueri
la, vioku a yaa deri basi.
33 Wa ŋaaŋviirima baai ale jam a tali a
bo ŋaaruŋku po la a yaa pak Yeezu ayen,
“Wensie fi sum ka Naawen biik.”
34 Ba yaa jam a taam jueli mogi kpeeni
kauk kuŋkula a ga paari tɛŋ kaai ate ba a
wi ayen Genesaret la.
35 Baai ale jam bo dula la, a yaa nya
Yeezu a deri miŋ wa. Ba yaa deri tom ayen
ba ta yuaroma a jam wa jigi.
36 Ba yaa saalim wa ayen wa basi ate
yuaroma a tiri wa garuku nɔanni ate ba
baga a nya nyiŋyɔgsa. Baai meena ale jam
a tiri wa garuku nɔanni la a nya nyiŋyɔgsa
kama.

15

1 Farisiima ale Juuma Sinsak sagrɔma ba
gela a yaa nyini Jerusalem tɛŋka a tigsi
chaab a jam Yeezu jigi a bek wa ayen,
2 “Ka boa ate fi ŋaaŋviirima a zɛri
ti kokpieŋsaŋa sinsaŋŋa vaka? Ba kan
nari ba nisimaŋa a magsi alege a de
ŋandiinta.”
3 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Nama a
kasim a va ka ni dek kisitaŋa, alege a kan
va Naawen sinsaŋŋa.
4 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila
po dila po ayen wa weeni ayen, ‘Nama a
kasim a te ni koba ale ni maba zula.’ Waai
a dan le wa ko a yaa se wa ma, ba ko kula
nyɔnɔ.
5 Nama a nyiem a kasim a sak nuruba ni
kokpieŋsaŋa siuku ayen nuru waai a dan
weeni wa ko ale wa ma ayen jaab buui ate
wa a ayen wa pai a maari wa la ka Naawen
ale soa.
6 Nama a kan basi ate nuru wala a maari
ba. Ni daa nyɛ dila, nama a va ka ni
kokpieŋsaŋa siuku ale ge a kaasi Naawen
sinsaŋŋa.
7 Nama ka venta nyam Naawen biisi-
teerɔwa Azaya ale ŋmarisi nama wie dii
Naawen gbaŋka po la ka wensie. Wa
ŋmarisi ayen,
8 ‘Naawen a weeni ayen, nuruma de a pa
ka ba noa nyiini a zuli mi, alege ba
suniimaŋa a ka mi jigi ya.

9 Ba nyiem a kasim a pa ka nurubisa kisita
a sak nuruba ale a weeni ayen ti ka
Naawen kisita. Ka dila ale soa ate ba
puusaŋa a ka kiri mi jigi la.’ ”

10 Yeezu yaa ŋman wi nuru bɔanni ate
ba jam wa jigi. Wa yaa weeni ba ayen, “Ni
lagri ni tueŋa a wom ate ni miŋ dii ate mi
a yaali ayen m weeni a sak ni la.

11 Ŋanta baai ale a jo ni noaŋa po la a
kan te ni daŋta, alege ŋanta baai ale nyini
ni noaŋa po a nyini la, ale a te ni daŋta.”

12 Wa ŋaaŋviirima a yaa weeni wa ayen,
“Fi ale a weeni dii la, Farisiima sue an
peenti ya.”

13 Yeezu a yaa weeni wa ŋaaŋviirima
ayen, “Mi Kowa waai ale bo wenŋmazuk la
a nyɛ se ka kpaaro waai a nyiem ale kasim
a bori wa ŋanta la. Da yeŋ po wa le weeni
wa tomteerɔma ayen ba ga a voori ŋanta
baai meena ale chim ŋan kayaata la a yuk
basi.

14 Ni kan basi ate Farisiima ale a biisi dii
la a daani ni. Ba a nyɛ se ka yeeba ale a
dari chaab dii la. Ba meena a le ga a lo ka
goluk po.”

15 Piita a yaa weeni wa ayen, “Be weeni
wamagsini de kiri a sak ti.”

16 Yeezu a yaa bek ba ayen, “Nama me a
ka yammɔa?

17 Nama a ze ayen ŋanta baai ale a va ni
noaŋa po a jo ni puusaŋa po la me a va ka
ni bitagifiisa me a nyiini?

18 Ni an miŋ ya? Ni noaŋa po biika a
nyini ka ni suniimaŋa po a nyini ale a basi
ate ni a ta daŋta.

19 Ŋanta baai ale bo nuru sunum po la
ale a basi ate wa poli wabaata ale a tom
kaboŋsa ale nipɔk yaalik tuima ale a ko
chaab ale a zu ale a velimu a te chaab ale
a kaasi chaab yue.

20 Tuimaŋa de meena ale a basi ate
nuruba a ta daŋta. Nuruba a dan ka a
nari ba nisima ale ge a de ŋandiinta a se
Farisiima kisiku ale a va dii la, kula a kan
basi a te ba a ta daŋta.”

21 Yeezu a yaa ŋman basi dula jigini ale
ge a cheŋ Taaya ale Saidon tɛŋsaŋa.

22 Nipɔk wanyi ale nyini Keenan a bo
dula jigini. Wa yaa jam a saalim Yeezu
ayen, “M Nyɔnɔ, fi waai ale ka naawa
Deevid ŋaaŋbiik la, ta jiirim ale mu, dii
nyiŋ la chichiribiok ale bo m lie zuk po a
daani wa.”

23 Yeezu a yaa sina. Wa ŋaaŋviirima a
yaa jam a weeni wa ayen, “Ti Nyɔnɔ, ti a
saalim fu ayen fi yiak nipowa de ate wa
ŋmani ti ŋaaŋ, dii nyiŋ la wa va ti kama a
nuemu.”

24 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Naawen
ale tom mu ayen m cheŋ Juuma baai ale a
nyɛ a se piisa ale be la, nyiini jigi.”

25 Nipowa ale wom dii ate wa a weeni la,
wa yaa kpi dunduna tɛŋ Yeezu niŋ a weeni
wa ayen, “M Nyɔnɔ, mi a saalim fu kama
ayen fi maari mu.”

26 Yeezu yaa a weeni wa ayen, “Ku an
magsi ayen ba pa bisaŋa ŋandiinta a te
baasa.”

27 Nipowa a yaa weeni wa ayen, “M
Nyɔnɔ, dii ate fi weeni la ka wensie, alege
baasaŋa a de ka ŋandiin tii ate bisaŋa a de
ale a tali la.”

28 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi ta
siaka ale mi ka nna yegayega. M le nyɛ dii
ate fi a yaali la a te fu.” Wa ale weeni dila
la, nipowa lie wa a yaa deri nya nyiŋyɔgsa.

29 Yeezu a yaa ŋman basi dula jigini ale
ge a ga bo Galili mogi kpeeni noai a nyiemu
a yaa ga paari jigi a jueli a kala guuk kunyi
zuk.

30 Wa le kala dula jigini la, nuru bɔari
a yaa jam wa jigi ale ba yɔgnyeensa.
Yɔgnyeensaŋa de jam ka gbanisa ale yeeba
ale gbatta ale gaauŋta. Yeezu a yaa puusi
ate ba nya nyiŋyɔgsa.

31 Nuru bɔanni meena ale nya ale
gaauŋtaŋa a biisi ate gbaritaŋa me a yiti
a zaani a baga a cheŋ, ate gbanisaŋa me
naŋsaŋa a teenti ate yeema me ninaŋa a
lagri ate ba a nya la, ku yaa cha ba nna
yegayega. Ba yaa pak Izirali Naawenni ale
a te wa zula wieŋa de meena nyiŋ.

32 Yeezu a yaa wi wa ŋaaŋviirima a
weeni ba ayen, “M jiirim a bo ale nuruma
de meena kama, dii nyiŋ la ba kasim a bo
ale mi kama daa ŋata, alege ba an diem a
de ŋandiinta. M dan basi ayen ba kuli ale
kommu, ba le viiri siuku niŋ.”

33 Wa ŋaaŋviirima a yaa bek wa ayen,
“Dela ka sagi po. Te ti nya ŋandiinta ka be
ate ba paari nuruma de a soa nna?”

34 Yeezu a yaa bek ba ayen, “Ka
borobotta ti dina ate ni tara?”

Ba yaa weeni wa ayen, “Ka borobotta
tiyopoi ale juma maga la ale boro.”

35 Wa yaa weeni nuru bɔanni meena
ayen ba kali tɛŋ.

36 Wa yaa pa borobottaŋa tiyopoi wa ale
jumaŋa a puusi a te Naawen ayen wa niak
ti, a yaa le ge a wie a te wa ŋaaŋviirima
ayen ba pa a chari nuru bɔanni. Ba yaa pa
a chari ba meena.

37 Ba meena a yaa ŋobi a chak a yaa le
ge ate Yeezu ŋaaŋviirima a pa boroboruk
tii ale tali la a sueri busisa siyopoi.

38 Nuru baai ale ŋobi boroboruku ale
jumaŋa la, nidɔama meena nyiini a jam ka
tusa ŋanaansi.

39 Nuruma ale de nueri la, Yeezu a yaa
banti ba ayen ba kuli, ale ge ate wa ale wa
ŋaaŋviirima a ga jo ŋaaruŋ po a cheŋ a ga
paari tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Magdala la.

16

1 Farisiiba ale Sajusiba ba gela a yaa jam
Yeezu jigi ayen wa tom wakperikaliik a sak
ba ate ba miŋ ayen wa pagrimu a sum
nyini ka Naawen jigi.
2 Wa yaa weeni ba ayen, “Wenbinni a
daa siŋ ate chiŋmaaŋa a muni ni seba
kama ayen ŋmoruk a kan ni.
3 Wenbinni a dan pusi a jueli ate
chiŋmaaŋa a sobri, ni seba kama ayen
ŋmoruk a le ku ni. Ni dan poom seba ayen
ŋmoruk le ni yaa se ku kan ni alege nama
an baga a seba wie ŋaai a le ŋa nyɛ jinla
la kiri ya.”
4 Yeezu a yaa ŋman weeni ba ayen,
“Nama jinla demma a zɛri Naawen ka nna
yegayega ale a tom wabaata. Mi a kan siagi
a tom wakperikaliik a te nama yɔgyɔgla
de. Wakperikaliik kaai ate nama a le nya
da yeŋ po la ale dii ate Naawen a tom ale
wa biisiteerɔwa Jona dila po dila po la.”
Wa yaa basi ba ale ge cheŋ.
5 Ba ale bo ŋaaruŋku po a taamu
mogi kpeeni kauk kuŋkula la, Yeezu
ŋaaŋviirima a yaa baŋi ba ŋandiintaŋa a
basi ŋaaŋ.
6 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni a
limsi abe ni kpesi ni dek ale Farisiima ale
Sajusima dabintaŋa.”
7 Wa yaa ale weeni dila la, ba yaa
bek chaab ayen, “Ka tama ale kan ta
boroboruk la ale soa ate wa a weeni dila?”
8 Yeezu a yaa seba ayen ba an jam a miŋi
ayen wa a sak ba ka Farisiima sinsaŋŋa
wie. Ka dila nyiŋ ale soa ate wa yaa a
bek ba ayen, “Ka boa ate boroboruk kuui
ate nama a baŋi la a daani ni ate nama
a biisi ku wie? Nama a ka siaka ale mi
nalimnyiini.
9 Nama an diem a miŋ ya? Nama a kan
teeri dii po ate mi a pa borobotta tinuwa
a wie a chari ate nuruba tusa ŋanuwa la?
Ka busisa si dina ate ni pa a sueri?”
10 Wa yaa ŋman bek ba ayen, “Mi ale
ŋman a pa borobotta tiyopoiwa a wie a
chari ate nuruba tusa ŋanaansiwa la, ka
busisa si dina ate ni pa a sueri?
11 Mi a poom a weeni ni kama ayen ni
kpesi ni dek ale Farisiima ale Sajusima
sinsaŋŋa. Mi a poom kan biisi ale ni ka
boroboruk kuui ate ni baŋi basi ŋaaŋ la
wie.”
12 Yeezu ŋaaŋviirima ale ga wom dii ate
wa biisi la, ba yaa deri miŋ ayen wa a
sak ba kama ayen ba kpesi ba dek ale
Farisiima ale Sajusima sinsaŋŋa. Daa ayen
wa jam a weeni ba kama ayen ba kpesi
ba dek ale ba dabin tii ate ba pa a nyo ba
boroboruku po la.
13 Ku ŋaaŋ nyiŋ Yeezu ale wa
ŋaaŋviirima yaa cheŋ tɛŋkpaŋ sii ale jam
gilim Siizariya Filipai tɛŋka la. Ba ale ga
paari dula jigini la, wa yaa bek ba ayen,
“Nuruba a weeni ayen mi Saalobiika ka
wana?”
14 Ba yaa weeni wa ayen, “Ba gela a
weeni ayen fi ka Jɔɔn waai ale jam a te
nuruba soka ale nyiam la. Mba me a weeni
ayen fi ka Naawen biisiteerɔwa Elaja, ale
ge ate mba me a weeni ayen ka Naawen
biisiteerɔwa waai ate ba a wi wa ayen
Jerimaya la, a yaa se wa biisiteerɔma po
wanyi ale ŋman pilim jam.”
15 Wa yaa bek ba ayen, “Nama dek a
weeni ayen mi ka wana?”
16 Simon Piita a yaa weeni wa ayen, “Fi
ka Naawen waai ale boro la, biik. Fi be
ŋman ka Varibasidɔwa waai ate Naawen a
jam weeni ayen wa le tom wa ate wa jam
la.”
17 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi Simon,
Jɔɔn biika, Naawen a le basi ate fi sui a
peenti nna yegayega. Nurubisa an sak fu
wensie ŋaai ate fi biisi la, alege m Kowa
waai ale bo wenŋmazuk la, le sak fu.
18 Dila nyiŋ ate mi a weeni fi Piita, baai
ate Naawen a soa la a nyɛ se ka yeri ate mi
a boro a se la, ate fi a chim yenni nyubini.
Sitaana ale wa chichiribaataŋa meena a
kan baga a kaasi di diipo diipo meena wuu.
19 M le pa Naawen namu chaafiisaŋa a
te fu. Ŋanta baai ate fi pa zaani tɛŋzuk
de ayen nuruba a va ba la, bala me a le
zaani wenŋmazuk. Ŋanta baai me ate fi a
kan pa a zaani tɛŋzuk de la, bala me a kan
zaani dula jigini.”
20 Wa ale a biisi ale Piita a nueri la, wa
yaa weeni wa ŋaaŋviirima meena ayen ku
a fe kama ate nama dek a kan weeni a sak
nuru waai ya ayen ka mi ale Varibasidɔwa
waai ate Naawen a weeni ayen wa le tom
wa ate wa jam da yeŋ po la.
21 A nyini va ŋala po a ta a cheŋ, Yeezu
a yaa weeni wa ŋaaŋviirima a lagri ayen,
“Ku magsi kama ayen m cheŋ Jerusalem
tɛŋka. Dula jigini tɛŋka kpaŋŋa ale Juuma
Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma Sinsak
sagrɔma meena a le basi ate mi a nam nna
yegayega abe ba ge a ko mu, alege ku dan
paari daa ŋata dai m le yiti kum po.”
22 Piita a yaa le a wom wa wieŋa la, wa
yaa yik wa a ta wa a taam nakpiak nyiŋ
a tɔariŋ wa ayen, “Naawen dek a le maari
ate dila a kan jam fi jigi ya.”
23 Yeezu a yaa viriŋ a weeni Piita ayen,
“Cheŋ du mi tɛŋ di nyiŋ la fi ta ka Sitaana
popola. Fi a daani mu kama ale m tuima
tomka. Fi la biisi dii la an nyini daa
Naawen jigi ya, alege dii nyini ka nuruba
jigi.”
24 Yeezu a yaa ŋman weeni wa
ŋaaŋviirima ayen, “Nuru a daa yaali ayen
wa va mi ŋaaŋ, basi ate wa liŋ a zɛri wa

dek yaalika, abe wa pa wa jabarimu a vi
wa maŋkpalaŋa zuk a jam va mi.
25 Nuru waai nina a dan muni wa
dek yaalika nyiŋ, kula nyɔnɔ a le jam
a lo. Nuru waai ale pa mi ale Naawen
wamaŋsaŋa a nyo wa dek yaalika nyiŋ
la, wala a le jam a tuesi Naawen nyuvuri
paalini.
26 Nuru waai a dan baga a nya tɛŋzuk
masimu meena, ka boa nyuenta ate wa a
ayen wa nya? Wa kan baga tuesi Naawen
nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la. Ka
boa ate nuru ayen wa pa a gerimu a nya
wa nyuvuriya?
27 Mi Saalobiika a le ŋman pilim a jam
ale Naawen pagrimu ale wa zulaŋa ale
wa sabiiloma. M dan jam m le tuni waai
meena a magsi ba tuima le ka dii la.
28 Ni basi ate m weeni ni ayen nuruba a
bo dela jigini kama a kan kpi ase ka ba nya
mi Saalobiika ale m cheena a se naab la."

17

1 Daa ŋayuebi ale jam a taam la, Yeezu a
yaa wi Piita ale Jeemsi ale wa suoku Jɔɔn
a ta ba a jueli guuk kpioŋ kunyi zuk a bo
dula ba dek ba nyiini.
2 Ba ale jam a bo dula la, Yeezu nim-
bidiaka a yaa tagri ba niŋ ale a nyagsi a
se wenbinni la. Wa gataŋa me a tagri ale
peenti ale a nyagsi nna yegayega.
3 Ba yaa nya Elaja ale Moosis a boro a
biisi ale Yeezu.
4 Piita a yaa weeni Yeezu ayen, "M
Nyɔnɔ, tama ale bo dela la a nala kama.
Basi ate ti pili viita tita a te ni ate fi a soa
kunyi, Moosis me a soa kunyi abe Elaja a
soa kunyiwa."
5 Piita ale diem boro a biisi la, chiŋma
nyagsini a yaa deri jam a lik ba. Ba yaa
a wom lueluk chiŋmanni po ate ku weeni
ayen, "Ka mi biika ate mi a yaali la ale nna.
Wa a nyɛ ate m sui a peenti. Dila nyiŋ la
ni be wom wa."
6 Yeezu ŋaaŋviirima ale wom lueluku la,
yɔgsum a yaa deri yik ba nna yegayega, ate
ba nyiŋsa a gok ate ba yaa lo tɛŋ a pa ba
loga a vugi tɛŋ.
7 Yeezu a yaa jam ba jigi a tiri ba ale
weeni ba ayen, "Ni yiti ŋmai abe ni kan
te ni kpaziim a nagi."
8 Ba ale yiti ŋmai a gisi nya la, ba an jam
a nya waai ya, alege ka Yeezu nyiini ale
jam za ba tɛŋ.
9 Ba ale nyini guuku zuk a siŋ la, Yeezu
a yaa weeni ba ayen, "Dii ate ni nya la,
ni kan weeni a sak waai ya a se ka da dii
danni ate mi Saalobiika a yiti kum po la."
10 Ba yaa bek Yeezu ayen, "Ka boa ale soa
ate Juuma Sinsak sagrɔma a weeni ayen ka
Elaja a le wa liŋ a jam?"
11 Wa yaa weeni ba ayen, "Ku ka wensie
ate Elaja a liŋ a jam a gomsi jaab meena.
12 Mi a weeni ni kama ayen Elaja a poom
jam kama. Nuruba a jam ze ayen ka wa
ale la ate ba yaa nyɛ wa dii ate ba a yaali
la. Ba abe le nyɛ mi Saalobiika me ka dila
degadega."
13 Wa ŋaaŋviirima ale wom dii ate wa
biisi la, ba yaa deri miŋ ayen wa a biisi ka
Jɔɔn sokateerɔwa wie.
14 Ba ale jam a biisi ale chaab a nueri la,
ba yaa a jam paari wa ŋaaŋviirima mbala
ate nuru bɔari yegayega a za a gilim ba.
Nuru wanyi a yaa jam a kpi dunduna tɛŋ
Yeezu niŋ.
15 A yaa weeni wa ayen, "M Nyɔnɔ, ta
jiirim ale m biika, dii nyiŋ la kpiŋkpinsa
ale ta wa ale a daani wa nna yegayega. Wa
nyiem a kasim a a lo ka botta po ale nyaata
po a nyɛ ayen wa ko wa dek.
16 M saalim ka fi ŋaaŋviirima ayen ba
tebi wa, alege ba an baga a tebi wa."
17 Yeezu a yaa weeni ayen, "Nama jinla
demma a ka siaka ale mi ale kasim a nyɛ a
kaasi. Nama a yaali ayen mi a bo ale ni a
paari ka dimpo abe ni miŋ mu? Mi ale yik
m dek ale ni a paari ka dimpo? Ta biika a
jam mi jigi denna."
18 Ba yaa ta wa a jam Yeezu jigi, ate
wa yaa weeni chichiribioku ayen ku nyini
biika jigi a nyini. Wa ale weeni dila la,
biika a yaa deri nya nyiŋyɔgsa.
19 Yeezu ŋaaŋviirima a yaa nya wa ba
dek ba nyiini a yaa bek wa ayen, "Ka boa
ale soa ate tama an poom baga a yiak
chichiribioku ate ku nyini biika jigi ya?"
20 Wa yaa weeni ba ayen, "Nama siaka
an zuak ya. Ni basi ate m weeni ni ayen a
se ni siaka a dan soa a se be dii ate ba a
wi ayen 'Mastad' la, nama ate baga kama
a weeni guuk kpioŋku de ayen ku yiti dula
jigini a cheŋ. Ku le sum a yiti. Ku dan ka
dila, ni baga kama a nyɛ jaab buuri meena.
21 Alege chichiribioku de choawa dan
kan daa noai bobika ale puusa nalimnyi-
ini, ni an baga a yiak ate ku a nyini."
22-23 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa
basi dula jigini ale ge cheŋ Galili. Ba ale
ga paari dula la, wa yaa weeni ba ayen,
"Nuruba a le jam a yik mi Saalobiika a nyo
nuru baai ale ba ko mu la nisima po, alege
daa ŋatawa danni m le yiti kum po." Wa
ŋaaŋviirima ale wom wieŋa de la, ba sue
a yaa kaasi nna yegayega.
24 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima ale ga paari
Kapernaum tɛŋka po la, Juuma Puusika
Yenni lampoo cheesiroma a yaa jam Piita
jigi a bek wa ayen, "Fi sagrɔwa a tuni
Juuma Puusika Yenni lampoowa?"
25 Piita a yaa weeni ba ayen, "Mm, wa a
tuni kama."

Piita ale jo yenni po ayen wa weeni wa
dii ale nyɛ la, Yeezu a yaa de niŋ a bek
wa ayen, “Simon Piita, ka bana ale a tuni
lampoo a te tɛŋka kpaŋŋa? Ka nichamma
yaa ka tɛŋka demma? Fi a poli ka se?”
26 Piita yaa weeni wa ayen, “Ka
nichamma ale a tuni.”
Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Ku kiri ale
tɛŋka demma a kan tuni.
27 Alege tama a kan yaali ayen ti daani
nuruma de. Cheŋ mogi kpeeni a ga pa fi
ŋmiaka a yuk a yik juma nyiamu po. Jum
buui ate fi liŋa a yik la, fi le nya ligri bu
nɔanni po dii ale a magsi mi ale fi Juuma
Puusika Yenni lampoowa tutuna la.” Ta di
a cheŋ a ga tuni a te lampoo cheesiroma.

18

1 Da yeŋ po Yeezu ŋaaŋviirima a yaa jam
wa jigi a bek wa ayen, “Ka wana ale kpagi
Naawen Naamu po?”
2 Yeezu a yaa yik biik wanyi a ta jam a
zaani ba niŋ,
3 a yaa weeni ba ayen, “Ni basi ate m
weeni ni ayen a se ka ni pa ni dek a chim
a se bisa la, kan daa di ni kan jo Naawen
Naamu po.
4 Nuru waai ale yik wa dek ale a nyɛ ase
biik la ale a chim kpagi Naawen Naamu
po.
5 Nuru waai ale a tuesi biika de mi vaka
nyiŋ la, wala a tuesi ka mi dila.
6 “Nuru waai a dan nya biik ate wa ta
siaka ale mi, alege ate wa paasi wa ayen
wa va siuk kuui ale kan nala la, kula nyɔnɔ
a magsi ka ba pa miik a bobi niri a pa yik
wa ŋiri a ta wa a ga yuk basi mogi kpeeni
nyiamu po, kula ale zunchoŋa.
7 Nuruba ba gela a nyiem a kasim a yaali
kama ayen ba a paasi nuruba ate ba a va
tuim kaasima siuk. Ku ale jam bie baai ale
nyɛ dila la jigi.
8 “Nuru waai a dan pa wa nisima a yaa se
wa nantuok a tom wabiok, ku a fe ate wa
gebi wa nisimaŋa a yaa se wa nantuoku
a yuk basi. Nuru waai a dan ta ni yeŋ a
yaa se naŋ yeŋ ale nya nyuvuri dii ale kan
ta kpeglimka la, kula ale zunchoŋa a gaam
wa ale ta nisima siye a yaa se naŋsa siye
alege a cheŋ a ga jo bolim buui ale kan
maara kpimsi la po.
9 Nuru waai a dan pa wa num a tom
wabiok, ku a fe ate wa yeeri bu a yuk basi.
Nuru waai ale ta num bunyi ale ge a ta
nyuvuri dii ale kan ta kpeglim la, kula ale
zunchoŋa a gaam wa le ta nina ŋaye ale
ge a jo bolim buui ale kan maara kpimsi la
po.
10 “Nama a kpesi ni dek abe ni ka a nya
bisaŋa de a se ba daa nuruba la. Ni basi
ate m weeni ni ayen ba sabiiloma a bo ka
m kowa Naawen waai ale bo wenŋmazuk
la, jigi.
11 Mi Saalobiika a jam ayen m gisi ka
baai ale be la a vari ba a basi.
12 “Nuru waai a dan ta piisa kook ate
kunyi a be, nama a poli ayen nuru wala a
le nyɛ ka se? Wa a basi ka nŋala guutaŋa
zuima ale ge a gisi kunyiwa.
13 Mi a weeni ni kama ayen wa dan nya
ku, wa sui ale peenti nna yegayega ku nyiŋ
a gaamu nŋala meena.
14 Siuku la po ni Kowa Naawen waai ale
bo wenŋmazuk la, a kan yaali ayen bisaŋa
de po wanyi a be.
15 “Fi suok a dan nyɛ fu a kaasi, cheŋ wa
jigi a ga weeni wa ayen wa nyɛ fu kaasi
kama. Wa dan siak wa le kaasi la, fi ale
wa ale ŋman niak chaab.
16 Wa dan zɛri yik fi doa wanyi a yaa se
baye ate ba chim fi seeroba a maa biisi fi
ale fi suoku ale a ayen ni biisi dii la.
17 Wa dan ŋman zɛri ba me ta ba a cheŋ
ate ni ga a weeni a sak Yeezu ŋaaŋviirima
ku meena. Wa be dan ŋman zɛri ba me,
nama a kan ŋman ta wari ale wa a se nama
ale kan ta wari ale lampoo cheesiroma ale
baai ale kan da Kirisita bisa dii la.
18 “Wensie ate mi a weeni ni ayen ŋanta
baai, ate nama a pa zaani tɛŋzuk de ayen
nuruba a va ba la, bala me a le zaani
wenŋmazuk. Ŋanta baai me ate nama a
kan pa a zaani tɛŋzuk de la, bala me a kan
zaani dula jigini.
19 “M be ŋman a weeni ni kama a gum
du ayen nama baye a dan tu chaab a puusi
a te Naawen wari nyiŋ ale ta siaka ni kowa
Naawen waai ale bo wenŋmazuk la, a le pa
a te ni.
20 Nuruba baye a yaa se nuruba bata a
dan tu chaab mi yonni nyiŋ mi a le bo ale
ba.”
21 Da yeŋ po ate Piita a yaa jam Yeezu jigi
a bek wa ayen, “M Nyɔnɔ, a se m suok a
dan kasim a nyɛ mu a kaasi ka bu dina ate
mi ayen m voŋ a te wa? Ku noai buyopoi
yaa?”
22 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Daa
buyopoi dekki, alege kasim a a voŋa te wa
a ta a cheŋ.
23 Basi ate m weeni ku kiri ale ka dii la
a sak fu. Naawen naamu a nyɛ se ka tɛŋ
kaai naab la. Da yeŋ po ate wa yaa wi wa
tomteerɔma ayen wa bek ba a wom a se
ba tuimaŋa ka se.
24 Ba meena ale tigsi chaab a jam la, wa
yaa a wi wa tomteerɔma po wanyi a ta
nyini a zaani ba niŋ. Nuruwa de a jam
a piem ka ligra nna yegayega naawa jigi,
25 alege wa an jam a baga a tuni ŋa a te
wa. Naawa ale ga wom nyaku de la, wa
yaa weeni wa nuruma ayen ba ga koalim
wa ŋanta baai meena ate wa ta la a da abe

ba yik wa dek ale wa dɔk demma meena
a ta ga da ate ba chim yom. Dila a le basi
ate wa baga a nya wa ligraŋa meena.
26 Tomteerɔwa ale wom dii ate naawa a
weeni la, wa yaa deri a kpi dunduna tɛŋ
wa niŋ a saalim wa ayen, ‘M nyɔnɔ, yik fi
sunni m le tuni fu ŋa meena.’
27 Naawa a yaa jam ta jiirim nna
yegayega ale wa a yaa voŋ wa pamini
meena a te wa ale a weeni wa ayen wa
a cheŋ.
28 “Tomteerɔwa a yaa le basi naawa
yenni ale cheŋ la, wa yaa ga tu naawa
tomteerɔma po wanyi. Nuru waai ate wa
tu la a jam a ta ka wa ligra nna maga
dega. Wa ale ga paari nuruwa la, wa yaa
deri bobi nuruwa a ŋmeeni ale a weeni wa
ayen, ‘Tuni mu m ligraŋa meena’.
29 Wa pamini nyɔnɔwa a yaa kpi dun-
duna tɛŋ wa niŋ a saalim wa ayen, ‘Yik fi
sunni m le tuni fu ŋa meena.’
30 “Alege tomteerɔwa a zɛri ale ta wa a
ga lik dɔk po a ta ga paari dii po ate wa
baga a tuni wa pamini meena la.
31 Naawa tomteerɔma ba gela ale wom
dii ale nyɛ la, ku yaa daani ba nna
yegayega ate ba yaa cheŋ naawa jigi a
weeni wa ba ale wom dii la.
32 Naawa ale wom la, wa yaa wi tom-
teerɔwa ate wa jam wa jigi ate wa yaa
weeni wa ayen, ‘Fi ka kiri ya. Fi ale jam
saalim mi la, m voŋ fi pamini meena dii
ate fi ta la kama a te fu.
33 M ta jiirim ale fu kama. Fi me ate
poom a ta jiirim ale waai ale de fi pamini
la kama.’
34 Naawa sui a yaa a jam a puuri nna
yegayega ale wa tomteerɔwa ate wa yaa a
basi ate wa nuruma a yik wa a ta ga lik
dɔk po ale a te wa waalika a ta ga paari dii
po ate wa tuni wa pamini meena a nueri
la.”
35 Yeezu biika ale mɔata kpeglimka
la, wa yaa weeni baai meena ale a
wom la ayen, “Mi Kowa Naawen ale bo
wenŋmazuk la ale nyɛ ni ka dila degadega
ase ni a nin kan voŋ a te chaaba ale ni
suniima meena.”

19

1 Yeezu ale biisi a ga nueri la, wa yaa basi
Galili ale ŋman cheŋ Judia a taam Jodan
beni kauk kuŋkula.
2 Nuru bɔari yegayega a yaa jam wa
jigi ate wa tebi yɔgnyeensaŋa meena dula
jigini.
3 Farisiima ba gela a yaa jam wa jigi ayen
ba choa wa noai a nya a se wa ale biisi wari
a kaasi ya. Ba yaa bek wa ayen, “Nuru
waai a dan zɛri wa pɔk, kula a kisi?”
4 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ba ŋmarisi
Naawen gbaŋka po ayen, ‘Ku piilimka po
ate Naawen a nyɛ tɛŋzuk meena la, wa nyɛ
ka nidɔa ale nipɔk.’
5 A yaa weeni ayen, ‘Ku nala kama ate
nidɔa a basi wa ko ale wa ma ale ge a
ga faari nipɔk ate ba noai bayewa a chim
bunyi. Nama an diem a karim kula?’
6 Ba ŋman daa nuruba baye, ba yaa ka
nuru yeŋ. Dila nyiŋ la baai ate Naawen a
basi ate ba chim nuru yeŋ la, ku an magsi
ayen nuru a poori ba.”
7 Farisiima a yaa bek wa ayen, “Dii ate
fi a weeni la ka wensie, alege ka boa ate
Moosis a sak nuruba dila po dila po ayen
nuru waai a dan zɛri wa pɔk, kula nyɔnɔ a
ŋmarisi gbaŋ ate ku sak nuruba ayen wa
zɛri wa powa kama?”
8 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Moosis a te
ni siuk ayen ni a nyɛ dila kama dii nyiŋ la
ni sakka a pagra kama. Alege ku jam daa
dila a nyini diipo ate Naawen a nyɛ tɛŋka
la.
9 Dila nyiŋ nuru waai pɔk a dan kan pa
wa dek a te nidɔa yoŋ wa, alege ate wa
zɛri wa powa ale faari nipɔk wa choa kula
nyɔnɔwa a nyɛ ka kaboŋ.”
10 Wa ŋaaŋviirima a yaa weeni wa ayen,
“Ku dan ka dila nidɔa ale wa pɔk jigi, ku
zunchoŋa kama ate nidɔaba meena a kali
dakɔksa.”
11 Wa yaa weeni ba ayen, “Waai meena
a kan baga a va mi sinsaŋŋa de. Ka baai
nyiini ate Naawen a lueri la, a le ba va ŋa.
12 Dila wie tɔgatɔga nyiŋ ale soa ate
nuruba a kan faari nipooba. Ba gela a kan
faari dii la ba biak ba ka dila. Baai me a
kan faari dii la ba je ba kama. Mba me a
kan faari Naawen naamu nyiŋ. Baai ale
baga a va mi sinsaŋŋa de la, ni basi ate ba
a va ŋa.”
13 Dula jigini nuruba ba gela a yaa pa ba
bisa a ta a jam Yeezu jigi ayen wa pa wa
nisaŋa a tiri ba abe wa puusi a te ba, alege
wa ŋaaŋviirima a yaa tɔariŋ ba.
14 Yeezu a yaa weeni wa ŋaaŋviirima
ayen, “Ni te bisaŋa siuk ate ba jam mi jigi.
Ni kan yiak ba. Nama a ze ayen ka bala
ale soa Naawen naamu?”
15 Wa yaa pa wa nisaŋa a tiri ba a yaa le
ge a cheŋ.
16 A se Yeezu ale jam bo siuku po a cheŋ
la, nuru wanyi a yaa jam a bek wa ayen,
“M Sagrɔ, ka boan jaab tuim maŋ a le mi m
tom ate m baga a nya nyuvuri dii ale kan
ta kpeglimka la?”
17 Yeezu a yaa bek wa ayen, “Ka boa ate
fi a bek mu ŋan maŋsa wie? Nuru waai
an baga a chim nuru maŋ ŋa ka Naawen
nyiini. Fi daa yaali ayen fi nya nyuvuri dii
ale kan ta kpeglimka la, be va sinsaŋŋa.”
18 Nuruwa a yaa bek wa ayen, “Ka boan
jaab sinsaga?”

Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Juuma
Sinsaŋŋa ale nna. Kan ko nuru, kan nyɛ
kaboŋsa, kan zu, kan chim venta seero,
19 a zuli fi ma ale fi ko abe fi a yaali fi
saalo choa ase fi dek la.”
20 Nuruwa a yaa weeni wa ayen, “Wieŋa
de meena mi kasim a va ŋa kama. Mi abe
ŋman nyɛ ka boa a gum du?”
21 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi dan
a yaali ayen fi kan ta kaasuŋɔa ate fi nya
nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la, cheŋ
ga pai fi ŋanta meena a da a pa ligraŋa a
te niwomma abe fi jam a va mi. Fi dan nyɛ
dila fe le jam a nya ŋanta Naawen jigi.”
22 Wa ale wom dii ate Yeezu a weeni wa
la, wa sui a yaa deri kaasi, dii nyiŋ la wa
jam ka jigsiro. Wa yaa deri cheem wa ŋaaŋ
te Yeezu a cheŋ.
23 Yeezu a yaa weeni wa ŋaaŋviirima
ayen, “Ku le pagra a te baai ale ka jigsiroba
la a baga jo Naawen naamu po.
24 Ni yaala ate m ŋman weeni ni ayen
ase laalaakomi a dan baga a va garupein
vorub po a taamu a nyini ŋanta nyɔnɔ me
a baga a jo Naawen naamu po kama.”
25 Ku yaa cha wa ŋaaŋviirima nna
yegayega ate ba yaa weeni chaab ayen,
“Ku dan ka dila, ka wana a le wa baga a
jo Naawen naamu po?”
26 Yeezu a yaa nya ba a weeni ayen, “Dan
ka nuruba nyiini jigi, ku kan baga a nyɛ,
alege dan ka Naawen jigi, wie meena a
baga a nyɛ kama.”
27 Dula jigini Piita a yaa weeni wa ayen,
“Nya, tama basi ka ti ŋanta meena ale jam
va fu. Tama ale nya ka boa ku nyiŋŋa?”
28 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Wen-
sie ate mi a weeni ni, mi Saalobiika
a dan ŋman jam ayen m soa tɛŋzuk
meena demma abe m bo ba buusa, nama
ŋaaŋviiriba pi ale bayewa de a le jam a bo
Izirali dɔkdemma pi ale bayewa buusa.
29 Nuru waai ale basi wa yeri ale wa
suaata ale wa tɔaba ale wa koba ale wa
maba ale wa bisa ale wa kadugsa mi nyiŋ
la, Naawen a le ŋman a pa wa ŋanta bala
po wanyiwanyi kook kook a gum du a
te wa abe wa pa nyuvuri dii ale kan ta
kpeglimka me a te wa.
30 Nuru baai yegayega ale bo niŋ
yɔgyɔgla de la, le jam a taam ka ŋaaŋ. Baai
me ale bo ŋaaŋ la a le jam a taam de niŋ.”

20

1 Yeezu a yaa ŋman weeni ba ayen,
“Naawen naamu a nyɛ ase ka talim nyɔnɔ
la. Saliuk yokyokwa wa yaa yiti a gisi
nuruba ayen ba kpa wa talimu po a te wa.
2 Wa yaa le nya ba la, wa yaa weeni ba
ayen ba dan kpa ate wenni a siŋ, wa le
tuni ba dai dila danni ligraŋa. Ba ale siak
la, wa yaa ta ba a cheŋ wa talimu po.
3 Wenni ale jueli magla, wa yaa cheŋ
yabaŋa po a ga nya nuruba ba gela ale ba
za.
4 Wa yaa weeni ba ayen, ‘Ni dan cheŋ ka
mi talimu po a ga kpa a te mi nna m te a
tuni ni ka dii ale a magsi la.’ Ba yaa siak a
cheŋ.
5 Wenbinni ale ga jueli wenzuk sunsuŋ
la, wa yaa ŋman basi ate kpaaroba ba gela
a cheŋ wa talimu po a ga gum mbala po.
6 Wenbinni ale mɔata siŋka la, wa ŋman
cheŋ yabaŋa po a ga nya nuruba ale ba za.
Wa yaa bek ba ayen, ‘Ka boa ate nama a
kasim a za denna danni meena?’
7 Ba yaa weeni wa ayen, ‘Nuru karo a te
ti tuini ayen ti tomu.’ Wa yaa ŋman weeni
ba ayen, ‘Nama me a cheŋ m talimu po a
ga kpa.’
8 “Wenbinni ale siŋ la, talimu nyɔnɔwa
a yaa cheŋ wa talimu po a ga weeni
kpaaroma kpagini ayen, ‘Wi kpaaroma
meena ate ba jam.’ Wa yaa pa ligraŋa a te
kpagini ayen wa ŋɔa a tuni ba, ale weeni
wa ayen, ‘Piilim a tuni baai ale wari ŋaaŋ
a jam la abe fi ge a tuni baai ale liŋ a jam
la ŋaaŋ nyiŋ.’
9 Dula jigini kpagini a yaa tuni baai ale
poom jam ale wenni a mɔata siŋka la, dai
dila danni meena ligraŋa.
10 Kpagini ale boro a tuni baai ale a liŋ de
niŋ a jam la, ba yaa poli ayen ba ligraŋa a
le gaam baai ale jam ŋaaŋnyiŋ la ligraŋa
kama, alege kpagini a tuni ba me ka dai
dila danni meena ligraŋa.
11 Wa ale ga tuni ba ba ligraŋa a nueri
la, ba yaa ŋuuni ale talimu nyɔnɔwa.
12 Kpaaroma po wanyi a yaa jam a weeni
wa ayen, ‘Nuru baai ate fi basi ate ba wari
ŋaaŋ a jam la, bala an kpa ate ku beniya.
Tama a kpa kama ale kantueŋka ate wenni
a ga siŋ, alege ate fi a yaa tuni ba a soa se
fi ale fi tuni tama dii la.’
13 “Talimu nyɔnɔwa a yaa weeni
kpaarowa ayen, ‘M doa, goori a wom mi.
Mi an gebi ni ligra a basiya, dii nyiŋ la mi
ale nama a siak kama ayen m tuni ni dai
yeŋ dai tutuna.
14 Dila nyiŋ ni ta ni ligraŋa a kuli. M dek
ale a yaali ayen m tuni baai ale wari ŋaaŋ
a jam la me dai yeŋ dai tutuna.
15 M ka siuk a nyɛ m dek ale a yaali dii
la ale m ligraŋa? Mi ale tuni nuruma de
ligraŋa a gaam dii ate ba kpa la, nyiŋ ale
soa ate nama a de nyunni ale ba.’ ”
16 Yeezu biika ale mɔata kpeglimka la,
wa yaa weeni ba ayen, “Baai ale bo ŋaaŋ
la, bala a le ba taam niŋ, alege ate baai ale
de niŋ la me, a ŋman taam ŋaaŋ.”
17 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima pi ale
bayewa ale jam bo siuku po a cheŋ
Jerusalem tɛŋka la, wa yaa weeni ba ba
dek ba nyiini ayen,

18 “Ni nya, ti bo ka ti siuku po a cheŋ
Jerusalem tɛŋka. Ti dan paari dula jigini,
nuruba ale yik mi Saalobiika a ta mu a
ga nyo Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale
Juuma Sinsak sagrɔma nisima po. Bala a
le bo mi kummu buusa.
19 Abe ba ta mu a ga nyo baai ale kan
daa Juuba la nisima po. Ba le nyɛ mu a
la, abe ba nak mu abe ba yaa ko mu, alege
daa ŋata dai Naawen a le basi ate m yiti
kum po.”
20 Da ŋala po Zebedi powa a yaa jam
Yeezu jigi ale wa bisa bayewa a yaa kpi
duna tɛŋ Yeezu niŋ a saalim wa ayen wa
nyɛ wari a te wa.
21 Yeezu a yaa bek wa ayen, “Fi a yaali
ayen m nyɛ ka boa a te fu?”
Wa yaa weeni wa ayen, “Fi Naamu deka
danni a dan paari, be pe ale mi ayen m
bisaŋa bayewa le jam a kali fi tɛŋ ate wanyi
a bo fi juga abe nwala me a bo fi gala.”
22 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Jaab buui
ate fi a yaali la, fi ze dii ale bo ku ŋaaŋ a
cheena la. Ninam buui ate mi ayen m nam
la, fi bisaŋa ale baga a maa namu?”
Wa bisaŋa a yaa weeni ayen, “Mm, ti le
baga.”
23 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Wensie
ninam buui ate mi ayen m nam la, nama
me a le namu, alege m juŋŋa ale m galaŋa
kalika jigini, Naawen ale wa lueri nuru
baai a le ba kali du la la. Daa mi ale magsi
ayen m lueri.”
24 Wa ŋaaŋviirima piwa ale wom la, ba
sue a yaa puuri nna yegayega ale mbala
bayewa.
25 Yeezu a yaa tigsi ba meena chaab a
weeni ba ayen, “Ni seba ku le ka dii ale
baai ale kan daa Juuba la. Baai ale a wi
ba dek ayen nalima la, ba soa ka ba tɛŋka
demma ale a sak ba pagrim. Ba kpaŋŋa
me a sak ba pagrim kama.
26 Ku ka siuk ate nama me a va kula.
27 Nuru waai dan a yaali ayen wa chim
nama naab ase ka wa a tom tuima ase
tomteerɔ la a te nama.
28 Mi saalobiika an jam ayen m gisi ka
nuru baai ale a tomu a te mi la. M jam
ayen m tomu a te ka tɛŋka meena demma
abe m kpi a tuesi ba a basi.”
29 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima ale a cheŋ
Jeriko tɛŋka la, ate nuru bɔari yegayega a
va wa.
30 Ba ale jam a nyini tɛŋka po a nyini la,
yeeba baye a yaa jam kala siuku nakpiak
nyiŋ. Ba ale wom ayen Yeezu a va dula
jigini a taam la, ba yaa kaari a wi wa ayen,
“Ti Nyɔnɔ, fi naawa Deevid ŋaaŋbiika, ta
jiirim ale ti abe fi maari ti.”
31 Nuru bɔanni a yaa weeni ba ayen ba
goori ba wanni, alege ba zɛri ale a kaari
nna yegayega a gaam ba le poom a kaari
dii la ale ŋman wi wa ayen, “Ti Nyɔnɔ, fi
naawa Deevid ŋaaŋbiika, ta jiirim ale ti
abe fi maari ti.”
32 Yeezu a yaa zaani a wi ba ate ba jam
wa jigi ate wa yaa bek ba ayen, “Nama a
yaali ayen m nyɛ ka boa a te ni?”
33 Ba yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ,
tama a yaali kama ayen fi nyɛ ate ti ninaŋa
a lagri a te ti ate ti baga a nya.”
34 Yeezu jiirim a yaa jam bo ale ba ate
wa yaa pai wa nisaŋa a tiri ba ninaŋa. Ba
ninaŋa a yaa deri lagri ate ba yaa deri va
wa.

21

1 Ba yaa jam paari tɛŋfiik kaai ate ba
a wi ayen Betfaaji ale guuk kuui ate ba
a wi ayen Olivi Guuku ate ka jam mɔata
Jerusalem tɛŋka la. Yeezu a yaa wi wa
ŋaaŋviirima po baye a
2 weeni ba ayen, “Nama a liŋ de niŋ a
cheŋ ga jo tɛŋfiika po. Ni dan deri ga jo
dula, ni le nya boniŋ ale ka biik ate ba bobi
a zaani. Ni foli si a ta jam.
3 Ni dan boro a foli si nuru a le bek ni
ayen, ‘Ka boa ate nama a nyɛ?’ Ni weeni
wa ayen ka ni nyɔnɔwa ale a yaali si. Ni
dan weeni dila, wa le te ni siuk ate ni foli
si a ta jam.”
4 Yeezu a weeni ba nyaku de kama ate
ku sak ayen dii ate Naawen biisiteerɔma
wanyi wa a ŋmarisi Naawen gbaŋka po
dila po dila po la a jam a chim wensie. Wa
ŋmarisi ayen,
5 “Cheŋ a ga weeni tɛŋ kaai ate ba a
wi ayen Zayon la demma ayen ni
naawa waai ale seba wa dek yik la a
le do bompaalik a jam ni jigi.”
6 Wa ŋaaŋviirima bayewa a yaa de niŋ a
cheŋ a ga nyɛ dii ate Yeezu a weeni ba la.
7 Ba yaa ga foli bonika ale ka biika a ta
si a jam Yeezu jigi. Ba le ta si a ga paari
wa la, ba yaa yeeri ba gattaŋa ti gela a pa
vi bompaalika chiaka zuk ate Yeezu a yaa
jueli a kali.
8 Nuru bɔari yegayega a yaa jam gilim ba
ate nuruba yegayega a pa ba gatta a pati a
dueni siuku po ayen Yeezu a ta wa bonika
a cheŋ va ti zuk a taam. Ba gela me a cheŋ
siuku nakpiak a ga che tiisa vaata a pati a
dueni siuku po.
9 Ba le jam a bo siuku po a cheŋ ate
baai a jam de niŋka, ale baai me a jam de
ŋaaŋka la, meena a yaa zuli wa ale a kaari
ayen, “Ti a pak fu. Fi waai ale ka naawa
Deevid ŋaaŋbiik la. Naawen a niak waai
ale cheena nyɔnɔwa yonni nyiŋ la. Ti a
pak fu nalimnyiini.”
10 Yeezu ale ga jo Jerusalem tɛŋka po la,
tɛŋka meena demma a yaa deri ta tugurik
ale chaab. Ba meena a yaa jam a bek chaab
ayen, “Ka wana ale nuruwa de?”

11 Nuru bɔanni ba gela baai ale Yeezu ale
va chaab a ga jo tɛŋka po la, a yaa weeni ba
ayen, “Nuruwa de ka Naawen biisiteerɔwa
Yeezu. Wa nyini ka Nazaret tɛŋ kaai ale bo
Galili la.”

12 Yeezu a ga jo Juuma Puusika Yenni po
ate nuruba a jam boro a gerim dula jigini.
Wa yaa vi ba meena ate ba nyini dula a
nyini, ale ge a zak nuru baai ale jam ta
ligraŋa a tagri la teebulitaŋa a tulim kpib,
ale tusi baai ale ta nangbaŋsaŋa a da la
zukpaglisaŋa a lonsi.

13 Wa yaa bek ba ayen, “Nama a ze dii
ate ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po la? Ba
ŋmarisi ayen, ‘Mi Yenni de ka puusika
yeri.’ Ba ŋmarisi nyaku de kama alege
nama a pa di a chim zueba kalika jigi.”

14 Nuruba a yaa ta yeeba ale gbatta a jam
Yeezu jigi ate wa tebi ba dula jigini.

15 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale
Juuma Sinsak sagrɔma ale ga nya
wakperikaliik sii ate wa tom la ale bisaŋa
ale a pak wa dii la ale a weeni ayen, “Ti a
pak fi naawa Deevid ŋaaŋbiika la”, ba sue
a yaa puuri ale Yeezu.

16 Ba yaa bek Yeezu ayen, “Fi kan wom
ba le a weeni dii la?”

Yeezu yaa siak ale ge a bek ba ayen,
“Nama an diem karim a wom dii ate
ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen,
‘Naawen a lueri ka bisa ale biluaata ayen
ba a pak wa.’ ”

17 Yeezu a yaa basi ba ale ge a cheŋ nyini
tɛŋka po a cheŋ tɛŋ kaai ate ba a wi ayen
Betani la po ga goa.

18 Vari ale ŋman a veenti la saliuk, ba
yaa basi Betani tɛŋka ale ge a ŋman a
cheŋ Jerusalem tɛŋka ate kom a yaa jam
ta Yeezu.

19 Ba le jam bo siuku po a cheŋ la, wa
yaa nya kiŋkaŋ ale ka za siuku nakpiak.
Wa yaa cheŋ ka tɛŋ ayen wa nya ase ka ta
moota ya ate wa de, alege jaab a jam ka ka
zuwa. Ka vaata nyiini ale jam boro. Yeezu
a yaa weeni kiŋkaŋka ayen, “A nyini jinla
danni a ta a cheŋ, nuru waai a kan ŋman
a nya fi yoana a de.” Wa le ga weeni dila
la, kiŋkaŋka vaataŋa meena a yaa deri jak
ate ka kpi.

20 Wa ŋaaŋviirima ale nya nyaku de la,
ku yaa chim wakperikaliik nna yegayega
ba jigi. Ba yaa bek chaab ayen, “Kiŋkaŋka
a nyɛ ka se a deri kpi nna nwuli?”

21 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni basi
ate m weeni ni ayen nama a dan ta siaka
ale mi ale ka chichama, nama le baga a
tom dii ate mi a nyɛ ale kiŋkaŋka la kama.
Ni baga weeni guuku de me dek ayen ku
yiti a cheŋ a ga zaani mogi kpeeni po ate
ku sum a nyɛ dila.

22 Nama a dan ta siaka ale mi nalimnyi-
ini ale a puusi a te Naawen ayen wa te ni
jaab, wa a te ni kama.”

23 Ba le ga paari Jerusalem tɛŋka po la,
ba yaa ŋman jo Juuma Puusika Yenni po.
Yeezu ale jam boro a sak nuruma la, Juuma
Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma kpaŋŋa a
yaa jam wa jigi a bek wa ayen, “Ka wana
ale te fu pagrimu de ate fi a tom tuimaŋa
de? Ka wana ale te fu siuk me ate fi a
nyeemu jigi meena a tom tuimaŋa de?”

24 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi me ta
wari ayen m bek ni. M dan bek ni ate ni
baga a tulisi mu, m le weeni ni waai ale
te mu pagrimu ate mi a tom tuimaŋa de
meena la.

25 Jɔɔn ale jam a te nuruma soka la, ka
Naawen ale jam te wa pagrimu yaa ka
nuruba?”

Wa le bek ba dila la, ba yaa ta nampaga
ale chaab ayen, “Ti dan weeni ayen ka
Naawen ale te wa pagrimu, wa le bek ti
ayen, ka boa ate nama an siak a te wa?”

26 Ba gela a weeni ayen, “Ti dan weeni
ayen ka nuruba ale te wa pagrimu, nuru
bɔanni sue a le puuri ale ti, dii nyiŋ la ba
a wi Jɔɔn ayen ka Naawen biisiteerɔ.”

27 Ba yaa tulisi Yeezu ayen, “Tama ze.”

Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi me kan
weeni ni waai ale te mu pagrimu ate mi a
tom tuimaŋa de meena la.

28 “Ni wom dii ate mi tara ayen m weeni
a sak ni la. Nuru wanyi ale jam boro a ta
wa bisa baye. Da yeŋ po wa yaa weeni wa
be kpagini ayen, ‘Cheŋ a ga kpa m talimu
po jinla.’

29 Wa biika a yaa weeni wa ayen, ‘Mi kan
yaali ayen m cheŋi.’ Ku le nyɛ maga dek la,
wa yaa ŋman tagri wa popola a yaa cheŋ
talimu.

30 Ku an jam beniya ate kowa a yaa cheŋ
baaŋka jigi a weeni wa me ayen wa cheŋ
a ga kpa talimu po. Wala a yaa siak, alege
wa an cheŋiya.”

31 Dula jigini Yeezu a yaa bek Juuma
ayen, “Bisaŋa de bayewa, ka ba wana dek
ale tom dii ate ba kowa a yaali la?”

Ba yaa weeni wa ayen, “Ka kpagini.”

Yeezu a yaa ŋman weeni ba ayen, “Wen-
sie ate mi a weeni ni, lampoo cheesiroma
ale nipɔk baai ale ka nidɔa yaalisa la a le
basi ba wabaataŋa abe ba de ni niŋ a jo
Naawen naamu po.

32 Jɔɔn Sokateerɔwa a jam kama ayen
wa sak ni wensie siuku kuui ate nama
ayen ni va la, alege ni jam ka siaka ale wa
sinsaŋŋa. Lampoo cheesiroma ale nipɔk
baai ale ka nidɔa yaalisa la meena a jam
ta siaka ale wa sinsaŋŋa kama. Nama dek
a seba nyaku de kama, alege nama an jam
a basi ni wabaataŋa tomka ale ge va wa.”

33 Yeezu a yaa ŋman weeni ba ayen, “Ni
basi ate m weeni ni wamagsini di choa.
Nuru wanyi ale jam boro a kpa wa talim
fiik. Wa yaa che daata a ti a gilim bu
meena a yaa gomsi bu puuka po meena
a yaa yaali nuruba ayen ba a limsi bu abe
ba a tom bu po. Wa le nyɛ dila a nueri la,
wa yaa nyeemu a cheŋ niŋniŋa.
34 Wa talimu tiisaŋa yoanaŋa pisika po
ale jam a paari la, wa yaa tom wa tom-
teerɔma ba gela ayen ba cheŋ a ga tuesi
yoanaŋa gela wa nuruma jigi a ta jam te
wa. Ba yaa cheŋ ba jigi.
35 “Ba le ga paari dula jigini la, nuruma
yaa yik ba a nak ba wanyi ale a ko wanyi
ale ge a pisi tana a yuk nwala me.
36 Talimu nyɔnɔwa a yaa ŋman tom wa
tomteerɔma ba yega a gaam wa le poom
a tom mbala dii la, alege nuruma a ŋman
nyɛ ba me ase mbala la degadega.
37 Wa yaa le ga tali wa dek bipoosini la,
talimu nyɔnɔwa a yaa weeni wa dek ayen,
‘M le tomu ka m dek biika, dii nyiŋ la wala
a dan cheŋ dula jigini ba le te wa zula.’ Wa
yaa tom wa ate wa cheŋ.
38 Nuruma ale ga nya wa biika ale wa
cheena la, ba yaa weeni chaab ayen, ‘Biika
de kowa a dan jam kpi, wala a le wa tuesi
wa kowa ŋantaŋa meena. Ni basi ate ti ko
wa, ate wa kowa a dan jam kpi abe tama
a soa wa ŋantaŋa meena.’
39 Biika ale ga paari talimu po la, ba yaa
yik wa a ko wa a yaa vuuri wa a ta nyini
talimu po a nyini peelim.”
40 Yeezu a yaa bek ba ayen, “Nama a
poli ayen talimu nyɔnɔwa a dan wom
nyaku de, ka boa ate wa ayen wa nyɛ
tomteerɔma?”
41 Ba yaa weeni Yeezu ayen, “Wa le jam
a yik ba kama a ko abe wa pa wa talimu a
ŋman te nuruba ba chaab, ate wa tiisaŋa
yoanaŋa pisika wein a dan paari, abe wa
nya wa denni.”
42 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Nama an
diem a karim Naawen gbaŋka po wieŋa a
wom ale miŋ ŋa kiri juijui ate ba weeni
ayen,
‘Tintain dii ate seeroma a zɛri ayen di daa
tintain maŋ la, dila ale di tulim chim
tintain maŋ a gaam ŋa meena.
Naawen ale nyɛ dila. Di ka wakperikaliik
ti jigi.’ ”
43 Yeezu ale biisi ga mɔata nuerika la, wa
yaa weeni ba ayen, “Nuruwa talim fiika a
nyɛ ase ka Naawen naamu la. Naawen a le
yiak ni ate ni nyini wa naamu po a nyini
abe wa ŋman pa bu a te baai ale a tom
tuimmaŋsa la.
44 Nuru waai a dan lo tintanni de zuk di
a gebi wa ka nna gela gela. Tintanni abe
dan lo nuru waai zuk di a piak wa ka nna
se zom la.”
45 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale
Farisiima ale wom dii ate Yeezu a biisi la,
ba yaa deri miŋ ayen wa a biisi ka ba wie.
46 Ba yaa jam a yaali ayen ba yik wa,
alege ba jam a chali ka nuru bɔanni
yɔgsum. Nuru bɔanni a jam a poli kama
ayen Yeezu a jam ka Naawen biisiteerɔma
po wanyi.

22

1 Yeezu yaa ŋman magsi wamagsini a
sak nuru bɔanni ayen,
2 “Naawen naamu a nyɛ se ka naab waai
biik ale faari nipɔk ate wa yaa gomsi ayen
wa wi nuruba ate ba jam wa yenni a de
ŋandiinta abe ba gogi a te wa la.
3 Wa yaa tom wa tomteerɔma ayen ba
nyeemu a wi nuruba ate ba jam, alege ba
an jam a yaali ayen ba jamu.
4 Wa yaa ŋman wi wa tomteerɔma ba
gela a weeni ba ayen, ‘Ni cheŋ a ga
weeni nuruma ayen, ti nyɔnɔwa ŋandiin
kpeentaŋa a gomsi nueri kama. Wa luk
wa naakpeemaŋa ale pakpeemaŋa a ko a
dik ayen wa te ni. Dila nyiŋ ni pii nyiŋ a
jam.’ Wa le weeni ba a ga nueri la, wa yaa
tom ba ate ba cheŋ.
5 Alege nuru baai ate naawa a wi ayen
ba jam la, niŋ a jam ka ale dii ate wa ta la.
Ba wa wanyi a jam a cheŋ ka wa talim. M
wa me a cheŋ yaba ayen wa gerim.
6 Baai ale jam a tali la, a yaa yik naawa
tomteerɔma a nak ko.
7 Naawa ale wom dii ate ba nyɛ wa
nuruma la, wa sui a yaa jam a puuri nna
yegayega ate wa yaa tomu wa sojima ate
ba cheŋ nuruma tɛŋka. Ba le ga paari dula
jigini la, ba yaa yik nuru baai ale ko naawa
tomteerɔma la a ko ale ju ba tɛŋka meena
ale bolim a kaasi.
8 Sojima ale jam bo siuku po a cheŋ la,
naawa a yaa ŋman wi tomteerɔ paalisa ate
ba jam wa jigi ate wa yaa weeni ba ayen,
‘Ŋandiin kpien tii ate mi a basi ate ba digi
la a magsi deka kama, alege nuru baai ate
mi a wi la, an magsi ti deka.
9 Ni nyini a cheŋ sukpeentaŋa po a ga wi
waai meena ate nama a nya ba dula jigini
la a ta jam ate ba de ŋandiintaŋa.’
10 Wa tomteerɔma a yaa nyini a cheŋ
sukpeentaŋa po a wi waai meena ate ba
nya dula la. Nuru maŋsa ale nuru baata a
yaa jam tigsi chaab a sueri naawa yenni.
11 “Ba meena ale jam tigsi a nueri la,
naawa a yaa jo juijui ate ba boro la ayen
wa puusi ba. Wa le nyiem bo nuruma po a
diak waai meena nisima la, wa yaa ga nya
nuru wanyi ale wa an jo garuk maŋsa.
12 Naawa a yaa weeni wa ayen, ‘M doa,
ka boa ale soa ate fi a jo kala dɔkku de po
ale ge fi an jo garuk maŋsa?’ Wa le bek wa

dila la, nuruwa a yaa jam kala a ka wari a
tulisi.
13 Naawa a yaa chiem a weeni wa tom-
teerɔma ayen, ‘Ni yik nuruwa de a bobi wa
naŋsaŋa ale wa nisaŋa a gum chaab a ta
wa a nyini a yuk basi legini po. Dula jigini
wa le kum nna yegayega abe wa a ŋobi wa
nyinaŋa.’ ”
14 Yeezu ale biisi a mɔata nuerika la, wa
yaa weeni nuru bɔanni ayen, “Naawen a
wi nuruba yegayega ayen ba jam wa jigi,
alege wa lueri ka ba maga la.”
15 Farisiima a yaa basi wa ale nyini. Ba
yaa zok ayen ba choa wa noai a nya ase wa
le weeni wari a kaasi ya, ate ba nya siuk a
ko wa.
16 Ba yaa tom ba ŋaaŋviirima ale Ayerod
nuruma po ba gela wa jigi. Ba yaa weeni
wa ayen, “Ti Sagrɔ, ti seba ayen fi ka
wensie nyɔnɔ. Fi niŋ a ka dii meena ate
nuruba a biisi fi wie la po. Fi kan chali
yɔgsum ale wensie biisika ale waai meena
ale nuru kpeenta me nimbie po.
17 Ti dan tuni ti lampoowa a te ti
nakpioŋku Siiza, kula a nala yaa ku an
nala? Ti tuni yaa ti kan tuni?”
18 Yeezu a poom seba ayen ba a yaali
kama ayen ba choa wa noai nya, ate wa
yaa weeni ba ayen, “Nama ka venta nyam.
Ka boa ale soa ate ni a paasi mu?
19 Ni te mu ligra ŋaai ate ni pa a tuni
lampoowa la dinyi ate m nya.”
Ba yaa ta dinyi a jam te wa.
20 Yeezu yaa bek ba ayen, “Ka wana zuk
ale wa yoi ale dua ligni nyiŋŋa?”
21 Ba yaa weeni wa ayen, “Ka nakpioŋku
Siiza zukku ale wa yonni ale dua di zuk.”
Yeezu yaa weeni ba ayen, “Ni be pa jaab
buui meena ate Siiza a soa la a te wa, abe
ni pa jaab buui meena me ate Naawen a
soa la a te Naawen.”
22 Ba ale wom dila la, ku yaa cha ba nna
yegayega, ate ba yaa basi wa ale ge cheŋ.
23 Dula jigini Sajusima ba gela a yaa jam
Yeezu jigi. Bala a jam ka siaka ayen nuruba
a dan kpi, ba ale ŋman yiti kum po.
24 Ba yaa weeni wa ayen, “Ti Sagrɔ,
Moosis a sak ti Naawen gbaŋka po ayen,
‘Nuru waai a dan faari nipɔk ate ba an
biagi ale chaaba alege ate wa chorowa a
kpi, tama a basi kama ate wa yua a faari
nipowa a biak bisa a te wa ate wa yonni a
kan be.’
25 Nuruba bayopoi ale jam boro, ate ba
meena a yaa chim ma yeŋ ale ko yeŋ bisa.
Kpagini a yaa faari nipɔk. Wa le wa powa
an jam a biak ale chaab a nyaya, ale ge ate
nidɔawa a kpi. Waai ale ŋman pa saŋ la a
yaa faari wa mɔwa powa ale ge ba me an
jam a biak a nyaya ale ge ate wa me a kpi.
26 Ba meena bayopoiwa a faari nipɔk
wala kama a taam tu.
27 Nidɔama bayopoiwa meena ale kpi la,
ku an jam beniya ate nipowa me a yaa kpi.
28 Yɔgyɔgla, da dii dai ate nuruba meena
ayen ba yiti kum po la, nuruba bayopoiwa
de meena ale faari nipowa de a nya la, ka
ba wana ale wa soa wa?”
29 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni ze
Naawen gbaŋka po wieŋa nalimnyiini. Ka
dila ale soa ate ni be ni siuku ale diem ze
Naawen pagrimu me la.
30 Da dii danni ate nuru meena a yiti
kum po la, nipooba faarika a kan boro.
Ba meena a le jam a nyɛ ase ka Naawen
sabiiloma baai ale bo wenŋmazuk la.
31 Nama a dan kan ta siaka ayen nuruba
a le yiti kum po, ku a sak kama ayen nama
an karim Naawen gbaŋka po wieŋa a miŋ
ku kiri juijui ate Naawen a weeni ayen,
32 ‘Mi ka Naawen dii ate ni kokpieŋsaŋa
Abraham ale Aizik ale Jekob a puusi a te
la.’ Baai ale ka kpeeba la an baga a puusi
a te Naawen ya, alege ka baai nyiini ale ka
ŋanvuuta la.”
33 Nuru bɔanni ale wom dii ate wa boro
a sak ba la, ku yaa cha ba nna yegayega.
34 Farisiima ale wom ayen Yeezu biika a
masa gaamu Sajusima biika la, ba yaa a
tigsi chaab a jam Yeezu jigi.
35 Ba wanyi, waai ale jam seba Juuma
Sinsaŋŋa nalimnyiini la, a yaa jam ayen
wa choa Yeezu noai a nya ale bega.
36 Wa yaa bek wa ayen, “M Sagrɔ, ka
Juuma Sinsaŋŋa po di dina ale gaamu ŋa
meena?”
37 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “ ‘A yaali
Naawen ale fi sunum ale fi chiik ale fi
popola meena.’
38 Sinsaŋŋa de ale gaamu ŋa meena.
39 Sinsak ŋaai ale ŋman pa saŋ la ale
nna, ‘A yaali fi choa ase fi dek la.’
40 Sinsak ŋaai meena ate Naawen a
weeni Moosis la ale Naawen biisiteerɔma
meena sinsaŋŋa a nyini ka sinsaŋŋa de
ŋayewa po.”
41 Dai yeŋ po Farisiima ba gela a yaa ale
ŋman tigsi chaab a jam Yeezu jigi la, wa
yaa bek ba ayen,
42 “Nama a weeni ayen Varibasidɔwa ka
wana ŋaaŋbiik la?”
Ba yaa weeni wa ayen, “Wa ka naawa
Deevid ŋaaŋbiik.”
43 Wa yaa ŋman bek ba ayen, “Ku dan
ka dila, ka boa ale soa ate Naawen chiika
a weeni Deevid ayen wa a wi Varibasidɔwa
ayen wa nyɔnɔ? Ba ŋmarisi Naawen
gbaŋka po ayen Deevid a weeni ayen,
44 ‘Mi Nyɔnɔwa Naawen a weeni mi
Nyɔnɔwa ayen, kali mi juga geŋ ate
ku jam a paari diipo ate mi ayen
m basi ate ni dachaasaŋa a chim ni
yom la.’

45 Ase Deevid dek a dan a wi wa ayen ‘wa
Nyɔnɔ’, wa nyɛ ka se a ŋman baga a chim
Deevid ŋaaŋbiiga?”
46 Nuru waai a jam karo a baga a tulisi
Yeezu. A nyini da dila danni a ta a cheŋ,
nuru waai an ŋman jam bek Yeezu bega.

23

1 Yeezu a yaa ŋman sak nuru bɔanni ale
wa ŋaaŋviirima.
2 Wa yaa weeni ba ayen, “Juuma Sinsak
sagrɔma ale Farisiima nyiini ale ta siuk
ayen ba a kasim a sak nama sinsak ŋaai
ate Naawen a pa te Moosis la.
3 Bala dek me a kan va ba ale a sak ni dii
la nalimnyiini. Ka dila ale soa ate ku chim
fifiok ayen nama va dii ate ba a sak ni la,
alege ni kan a va ba nyeka ale ka dii la.
4 Ba nyiem a gomsi ka jib dobrita a ta ti a
jam dueni ayen nuruma a koati a ji, alege
ba dek a kan maari a pa ba nisima a tiri a
nya.
5 Ba kasim a nyɛ ka wie nna yegayega
ayen nuruba a nya ba. Ba nyiem gebi ka
gbaŋsa a ŋmarisi Naawen wieŋa a dueni
du a pa bobi ba dieŋa ale ba nisaŋa nyiŋ.
Ba gattaŋa zuesaŋa me a woŋŋa kama.
6 Ba dan tigsi chaab ayen ba de ba
dakpeeni ŋandiintaŋa, a yaase ba jo ba
tuka dɔkku po, ba a yaali kama ayen ba
a kali zukpaglik sii ate ba kpaŋŋa a kali la
zuk.
7 Ba nyiem a kasim a yaali kama ayen
nuruba a puusi ba yabaŋa po abe ba a zuli
ba abe ba a wi ba ayen, ‘Sagrɔba’.
8 Ni kan ta kanjanta abe ni a yaali ayen
nuruba a wi ni ayen, ‘Sagrɔba’. Nama
meena ka suaata ale ta sagrɔ wanyi dekki.
9 Ni kan a wi nuru waai ale bo tɛŋzuk de
la ayen ni ‘Koa’, dii nyiŋ la ni meena a ta
ka ko yeŋ ate wa bo wenŋmazuk.
10 Ni kan ta kanjanta abe ni a
yaali nuruba ayen ba a wi ni ayen
‘Niŋdeerɔba’. Mi waai ate nuruba a wi
ayen Varibasidɔwa la nyiini ale nama
meena niŋdeero.
11 Ni dan a yaali ayen ni gaam ni suaata,
ku a fe kama ayen ni pa ni dek a chim ase
ba tomteerɔba la.
12 Nuru waai a dan zak wa dek ŋmai,
Naawen ale basi ate wa siŋ tɛŋ. Alege waai
a dan yik wa dek tɛŋ tɛŋka, Naawen ale
zak kula nyɔnɔwa ŋmai.
13 “Nama Juuma Sinsak sagrɔma ale
Farisiima, ku le jam a tua kama ni jigi. Ni
ka velinvendisa. Nama ale a sak nuruma
dii la a nyɛ ase nama a yik ka Naawen
naamu nansiuŋku tuoku a ligi ba nimbie
po la. Nama dek a kan yaali ayen ni jo du,
ni be kan basi ate nuruba a jo du.
14 “Nama Juuma Sinsak sagrɔma ale
Farisiima, ku le jam a tua kama ni jigi.
Ni ka velinvendisa. Nama nyiem a ga a
paasi ka pukoga a tuesi ba ŋanta ale ge
a paasi waai meena a puusi puusa woŋta
a te Naawen. Dila nyiŋ la, wa dan jam
ayen wa bo ni buusa, ni waalika le zuak
yegayega.
15 “Nama Juuma Sinsak sagrɔma ale
Farisiima, ku le jam a tua kama ni jigi.
Nama ka velinvendisa. Nama nina a muni
ka nna yegayega ayen ni nyɛ ate nuruba
a tagri a va nama Naawen puusika siuku.
Ba dan a va nama nyeka ba yaa tom
tuimbaata a nya waalika a gaam nama.
16 “Nama baai ale de nuruba niŋ a ta ba
a cheŋ ale kan nya siuku la, ku le jam a tua
kama ni jigi. Nama a sak kama ayen, ‘Nuru
waai a dan wi Juuma Puusika Yenni yoi a
pe ŋmoruk, ku daa wariya. Alege wa dan
wi ligmɔniŋka ale bo Juuma Puusika Yenni
po la yoi a pe ŋmoruk, ku ka wakpeeni.’
17 Nama bettaŋa nna, ka ba wana ale
gaam wa choa? Juuma Puusika Yenni yaa
ligmɔniŋka ale bo di po la? Ka Juuma
Puusika Yenni ale a basi ate ligmɔniŋka a
nala.
18 Ni be ŋman a sak me ayen, ‘Waai a
dan wi Juuma Puusika Yenni jaab buui zuk
ate ba a nyɛ kaabka la yoi a pe ŋmoruk ku
daa wariya. Alege waai a dan wi Naawen
tiirimu buui ale bo wa puusika yenni po la
yoi a pe, ku ka wari.’
19 Ni ka betta ale nyɛ ase yeeba la. Ka
ba wana ale gaam wa choa? Tiirimu yaa
jaab buui zuk ate tiirimu a dua la? Ka jaab
buui zuk ate tiirimu a dua la ale a nyɛ ate
tiirimu a welema.
20 Nuru waai a dan wi kaab teka jigini
ale bo Juuma Puusika Yenni po la yoi a pe,
wa maa pe ka tiirim buui ale dua ku zuk
la yoi me nyiŋ.
21 Nuru waai abe dan wi Juuma Puusika
Yenni yoi a pe, wa maa pe Naawen waai
ale bo di po la me yoi nyiŋ.
22 Nuru waai a dan wi wenŋmazuk yoi a
pe, wa maa pe ka Naawen zukpaglika, kaai
ate wa a kali ka zuk la, yoi me nyiŋ.
23 “Nama Juuma Sinsak sagrɔma ale
Farisiima, ku le jam a tua kama ni jigi.
Ni ka velinvendisa. Ni a sak kama ayen
ŋanta baai ate ni a pa a nyo jenta po la, ni
a lueri ku noai piwa po bunyi a te Naawen.
Alege nyemagsika ale jiirim ale wensie ale
nyɛ wari yegayega la ni zɛri. Wie ŋaai ale
magsi ayen ni a nyɛ la ale la ase ni a nin
poom a nyɛ nŋala.
24 Ni a nyɛ ase ka yeeba la. Nama nyiem
zɛri ka nanjiuŋ neka alege ne laalaakomi.
25 “Nama Juuma Sinsak sagrɔma ale
Farisiima, ku le jam a tua kama ni jigi. Ni
ka velinvendisa. Ku a nyɛ ka nna ase ni
ale a nari beerisa ale china ŋaaŋ alege a

bɔsi puusaŋa po dii la. Ni suniimaŋa po a
sueri ale ka butuom nyeka nyiini.
26 Nama Farisiima a nyɛ ase ka yeeba la.
Ni liŋ sugri ni suniimaŋa po ate nuruba a
sum seba ayen nama a tom ka tuimmaŋsa.
27 “Nama Juuma Sinsak sagrɔma ale
Farisiima, ku le jam a tua kama ni jigi.
Nama ka velinvendisa. Nama a nyɛ ase
ka boosi tii nyiŋsa ale a nyagsi alege ti
puusaŋa po a sueri ale koba nyiini ale daŋ
me nna yegayega la.
28 Siuk kula po ate nama a nyiem a paasi
nuruba ayen nama a tom ka tuimmaŋsa,
alege ni suniimaŋa po a sueri ale ka
tuimbaata ale venta nyiini.
29 “Nama Juuma Sinsak sagrɔma ale
Farisiima, ku le jam a tua kama ni jigi.
Nama ka velinvendisa. Nama a nyɛ ate
Naawen biisiteerɔma ale nuru maŋsa baai
ale kpi dila po dila po la, boositaŋa a kasim
a nyagsi.
30 Ni nyiem a kasim a weeni chaab
ayen ase tama a dan jam maa bo ka ti
kokpieŋsaŋa tɛŋka po, tama ate an jam
maa gum ba po a ko Naawen biisiteerɔma.
31 Nama a siak kama ayen nama ka baai
ale ko Naawen biisiteerɔma la, ŋaaŋbisa.
32 Ni kokpieŋsaŋa ale piilim dii la, ni
kasim a tom nueri.
33 Ni kokpieŋsaŋa a jam a nyɛ ase ka
wiiga la. Dila nyiŋ la nama me a nyɛ ka
dila. Naawen a dan jam ayen wa bo tɛŋzuk
meena demma buusa, wa le weeni ayen
nama a lo kama, ale a pa ni a nyo bolim
buui ale kan maara kpimsi la po. Nama a
poli ayen nama a le nyɛ ka se a chali be
dula jigini?
34 Mi a weeni ni kama ayen, mi a le tom
biisiteerɔba ale yam nyam ale sagrɔba ate
ba jam ni jigi. Nama a le pa ba gela a yik
ŋanbarinta nyiŋsa a ko ba, abe ni miiri ba
gela ale fiŋsa ni tuka dɔkku po abe ni yiak
ba ate ba nyini ni tɛŋsaŋa po a nyini.
35 Ni kokpieŋsaŋa a liŋ jam ko ka nuru
wanyi waai ate ba a wi ayen Abil ate wa
an jam a kaasi wari la. Ba jam a ko nuru
maŋsa yegayega. Nuru waai ate ba jam
a ko kpeglim la a jam le Zakaria, Barakaya
biika. Ba jam a ko wa a mɔata ka kaab teka
jigini Juuma Puusika Yenni po. Naawen a
le te ni waalika abe wa weeni ayen nama
ale soa baai meena ale jam kan kaasi wari
la, kummu.
36 Wensie ate mi a weeni ni Naawen a
le te Juuma baai ale diem boro jinla la
waalika abe wa weeni ayen bala ale soa
wieŋa de meena a nyɛ.”
37 Dula jigini Yeezu a yaa weeni ayen,
“Nama Jerusalem demma, ni nyiem a
kasim a ko biisiteerɔma baai ate Naawen
a tom ba ni jigi la. Mi nyiem a kasim a
yaali kama ayen m pɔbi ni meena a tara
ase kpiak a ale a pɔbi ka bisa dii la, alege
nama a kan siagi.
38 Ku kan beni ate Juuma Puusika Yenni
a kaasi.
39 Mi a weeni nama kama yɔgyɔgla de
ayen ni kan ŋman nya mi ase ka m ŋman
pilim jamka danni. Da dila danni a dan
paari, nama a le weeni ayen, ‘Ni basi ate ti
a te waai ate Naawen a tom la pimpauk.’
”

24

1 Yeezu ale yiti Juuma Puusika Yenni po a
nyini la, wa ŋaaŋviirima a yaa wi wa ayen
wa zaani a nya Juuma Puusika Yenni.
2 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni basi ate m
weeni a sak ni. Ku danni a cheena kama
ate nuruba a jam a kaasi jaab buuri ale bo
dela la. Ba kan basi tintain yeŋ me di choa
zuwa.”
3 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima nyiini a yaa
cheŋ a ga jueli a kala Olivi Guuku zuk. Ba
yaa bek wa ayen, “Ka boa a le ku nyɛ ate ku
sak ti ayen fi jamka ale tɛŋka zuk meena
kpeglimka danni a mɔata kama?”
4 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni kpesi ni dek
ate waai a kan paasi ni.
5 Nuruba yegayega a le jam a pa mi
yonni nyiŋ a wi ba dek a weeni ayen ba
ka Varibasidɔwa waai ate Naawen a weeni
ayen wa le tom wa la abe ba paasi nuruba
yegayega. Ku a fe kama ayen nama a kan
va ba.
6 Ni dan wom kpaliŋsa wie ate si gela
a mɔata ale ge si gela me a bo niŋniŋa, ni
kan a chali yɔgsumɔa. Kula a le sak ni ayen
tɛŋka kpeglimka danni a mɔata kama.
7 Tɛŋka meena demma ale ba nalima
meena a le yiti a cheŋ a ga tu chaab
kpaliŋsa po. Tɛŋka me a le choa nna
yegayega ate kom a jam tɛŋka meena po.
8 Wieŋa de meena a nyɛ ase ka nipɔk logi
ale a dom alege ate wa a biak la.
9 “Nuruba a le yik ni a ta ni a ga nyo baai
ale ba basi ate ni nya ninammu la nisima
po ate ba ko ni. Waai meena a le kisi ni mi
vaka nyiŋ.
10 Va ŋala po nuruba yegayega baai ale
jam a ta siaka ale mi la, a le ŋmani mi ŋaaŋ
vaka. Ba le kisi chaab abe ba a bobri chaab
a sak.
11 Biisiteerɔba yegayega baai ale kan
seba Naawen la, a le jam a paasi nuruba
yegayega.
12 Nuruba yegayega a le jam a basi chaab
yaalika, dii nyiŋ la nuruba tuimbaata a le
jam a waaŋi a tagli jigi meena.
13 Waai a dan pik a ga paari ku nueri ka,
Naawen a le vari wa a basi.
14 Nuruba a le jam a pa Naawen wa-
maŋsaŋa a sak nuruba Naawen naamu
wie. Waai meena ale bo tɛŋka zuk la le

liŋ wom wa wamaŋsaŋa wieŋa ale ge ate
tɛŋka meena a kpeglim.
15 “Ni wom mi wieŋa de nalimnyiini.
Naawen biisiteerɔ waai ate ba a wi wa
ayen Daniel la, a jam ŋmarisi wabiok kuui
ale ku jam a basi ate nuruba a namu la wie
kama Naawen gbaŋka po dila po dila po.
Nama a le nya ku ale ku za juijui ale kan
magsi ayen ku zaani la.” (Nuru waai ale a
karim wieŋa de la, abe miŋ chak.)
16 “Baai meena ale bo Judia tɛŋka po la,
a yiti a pii nyiŋ a chali nna yegayega a ga
suk guutaŋa po.
17 Baai ale bo ba gbirima zuima la a dan
wom wabioku de wie, ba kan ŋman a yaali
ayen ba siŋ a jo ba diinaŋa po a pa ba
ŋanta.
18 Baai me ale bo ba kadugsa po la a dan
wom wanni de, ba me a kan ŋman jo ba
diinaŋa po ayen ba pa ŋanta.
19 Da ŋala po ku le jam a pagra nna
yegayega a te nipɔk puusa ale baai ale ta
biluaata la.
20 Ni a puusi a te Naawen ate kula kan
jam a pagra a te nuruba ŋoota wenya
yaase ba Vuusum Danni.
21 Ku dan pari da ŋala ninam buui ate
nuruba ale nam la ale gaam ninam meena
ate nuruba, a nam a ta nyini diipo ate
Naawen a nyɛ tɛŋka la. Ninam bula choa
a kan ŋman jam.
22 Naawen a poom yeeri ninam daaŋa po
ŋa gela a basi kama, dii nyiŋ la baai ate wa
lueri ayen ba jam a va wa la nyiŋ. Wa dan
kan yeeri ninammu daaŋa gela a basiya,
waai ate kan nyini ninammu po a nyini.
23 “Da ŋala po nuru a le weeni ayen,
‘Nya, Varibasidɔwa bo ka dela.’ Wa choa
me a le weeni ayen, ‘Varibasidɔwa bo ka
dula.’ Ni kan a wom ba.
24 Nuruba ba gela me a le yiti a paasi nu-
ruba a weeni ayen ka ba ale Varibasidɔwa.
Ba baai me a le jam a weeni ayen ba ka
Naawen biisiteerɔma. Ba le jam a tom
wakperisa nna yegayega a paasi nuru baai
ate Naawen a lueri ayen ba a va wa la, ase
ba a nin baga.
25 Ni wom mi wieŋa de nalimnyiini. Mi
a poom liŋ a weeni ni ba le cheena ayen
ba nyɛ ni dii la kama.
26 “Va ŋala po nuru wanyi a le weeni
ayen, ‘Ni nya, Varibasidɔwa a bo ka sagini
po.’ Wa choa me a le weeni ni ayen, ‘Ni
nya, Varibasidɔwa a suk a bo ka dewa.’
Nama a kan a wom ba.
27 Mi Saalobiika ŋman jamka ale nyɛ a
ase ka nyagsika la a nyini kori a taam siŋ
yeniŋ ate nuruba a nya.
28 “Ni seba ayen duinsa ale a gilim kauk
kuui la, jakpiuk ale doa dula.
29 “Da ŋala po ninammu a dan jam
nueri, wenbinni ale chirika a le chim ka
legi ate chiŋmarisaŋa me meena a nyini
wenŋmazuk a lo tɛŋ. Ŋantaŋa de meena
ale bo wenŋmazuk a ta pagrim la, Naawen
ale jam yik ba choa.
30 Nuruba ale deri nya saalobiika
chiŋmaaŋa po ale wa cheena. Tɛŋka
meena demma ale kum, dii nyiŋ la ba
le nya mu ale m nyini chiŋmaaŋa po a
cheena ale m pagrimu ale m zulaŋa ale m
nalimu nna yegayega.
31 Naawen sabiiloma po ba wanyi ale
jam a pa damuniŋ a peeri nna yegayega.
Wa dan nyɛ dila, mi yaa a le tom sabiiloma
ate ba waaŋ a sueri tɛŋka meena a tigsi
nuru baai ate Naawen a lueri la.
32 “Ni basi ate kiŋkaŋ a sak ni wari kiri.
Ni nyiem a dan nya ale ka boro a pusi
vaata, ni seba ayen kpari wein a mɔata
kama.
33 Siuk kula po me, ni dan nya wieŋa de
meena ale ŋa boro a nyɛ, ni le seba ayen
da ŋala a mɔata kama.
34 Ni basi ate m weeni ni nyaku de ayen
jinla demma a kan kpi ase ka wieŋa de
meena a jam nyɛ.
35 Wenŋmazuk ale tɛŋzuk meena a le
jam a nueri da yeŋ po, alege mi wieŋa a
kan taamu diipo diipo.
36 “Nuru waai a ze mi Saalobiika ŋman
jamka danni. Mi ale Naawen sabiiloma me
dek a ze, alege ka m kowa Naawen nyiini
ale seba.
37 Mi ŋman jamka a le nyɛ ase ka dii ale
jam a nyɛ ale nuru waai ate ba a wi wa
ayen Nowa dila po dila po la.
38 Ase Nowa ale jam boro a nyɛ wa
ŋaaruŋ kpioŋku la, waai meena a jam
boro a nyɛ ka wa dek ale a yaali dii la.
Ba jam kasim a de ŋandiinta ale a nyu ate
nidɔaba me a faari nipooba. Ba kasim a
nyɛ ka dila a ta ga paari diipo ate Nowa a
jo wa ŋaaruŋku po alege ate nyiam a jam
la.
39 Ba jam a ze ayen Naawen a le basi ate
nyiam jam a sueri tɛŋka meena a gbiti ba
a ko. Mi Saalobiika jamka a le nyɛ ase ka
dai dila danni la.
40 Dai dila dek danni nuruba baye a le
bo ba kadugsa po a kpa, ate Naawen a pa
wanyi a ta cheŋ abe wa ge wanyi wa.
41 Nipooba baye a le bo nanzuk po a num
zom, ate wa pa wanyi abe wa ge wanyi wa.
42 “Ni kpesi ni dek abe ni a limsi, dii nyiŋ
la ni ze dai dii danni ate ni nyɔnɔwa a
cheena la.
43 Ni basi ate m weeni ni ayen ase yeri
nyɔnɔ a dan seba ayen zueba a le jam wa
yeri, wa a le kasim a nya kama ate zuema
a kan baga a jo zu. Wa kan goa ase ka wa
nin yik ba.
44 Diipo ate nama a kan ŋman a poli ayen
mi Saalobiika a le jam la, dila po ale m

cheena. Ka dila ale soa ayen ni kasim a
gomsi a magsi a limsi la.
45 “Ka nama wana dek ale wa chim
wensie ale yam nyɔnɔ wieŋa de meena po?
Ku a nyɛ ase ka yeri nyɔnɔ waai ale lueri
wa tomteerɔma po wanyi ayen wa chim
kpagi mbala zuk abe wa a te ba ŋandiinta
ate ba a de a yaa le ge a nyeemu la.
46 Yenni nyɔnɔwa a dan nyini wa le cheŋ
juijui la a jam a nya ale tomteerɔwa a nyɛ
dii ate wa weeni wa la, tomteerɔwa sui a
le peenti.
47 Wensie ate mi a weeni ni, yenni
nyɔnɔwa a yaa le basi ate wa a nya wa
yenni ŋantaŋa meena zuk a te wa.
48 Alege tomteerɔwa waai ate yenni
nyɔnɔwa a lueri la, a dan ka nyiŋworuk
nyɔnɔ, wa a weeni wa dek kama ayen wa
nyɔnɔwa a kan jamu nwuli.
49 Dila nyiŋ la wa yaa yik wa tomteerɔ
chaama a nak kama alege a cheŋ a ga gum
baai ale borɔ a de ŋandiinta ale a nyu
daata a bugi la jigi.
50 Dai dii danni ate wa kan poli ayen wa
nyɔnɔwa a cheena la, dai dila danni dek
ate wa cheena.
51 Wa nyɔnɔwa a dan jam nya dii ate wa
tom la, wa sui a le puuri nna yegayega ale
wa, ate wa namsi wa abe wa pa wa a gum
chaab ale velinvendisaŋa. Wa ale bo ka
dula a kum abe wa gobi wa nyinaŋa.

25

1 “Mi a dan ŋman jam, Naawen naamu
a le nyɛ ase ka nipɔkbilisa piwa baai ale
yiti a pa ba zeuŋta a ta cheŋ ayen ba ga tu
nipɔkfiaka nyɔnɔwa la.
2 Ba piwa po ka banu ale jam ta yam,
alege mbala banuwa me a jam chim betta.
3 Bettaŋa tinuwa a yaa pa ba zeuŋtaŋa
alege ba an pa kpaam a magsi ase mbula
a dan nueri abe ba pa nyoro la.
4 Alege yammu nyamma a ta kpaam a
gum du a magsi ayen mbula a dan nueri
abe ba pa nyoro.
5 Nipɔkfiaka nyɔnɔwa a yaa an jam
nwuli, ate nipɔkbilisaŋa a yaa doa a goa.
6 “Ku le jam paari goota sunsuŋ la, nuru
wanyi a yaa kaari ayen, ‘Nipɔkfiaka nyɔnɔ
a cheena. Ni yiti nwuli ate ni ga tu wa.’
7 Nipɔkbilisaŋa piwa a yaa deri yiti nna
nwuli a viriŋi ayen ba nya ase ba zeuŋtaŋa
a deema a de ya.
8 Bettaŋa nyamma zeuŋtaŋa kpaamu
nyiini ale jam a nueri, ate ba yaa weeni
yammu nyamma ayen ba nyɛ ba kpaamu
a te ba ate ba nyo ba zeuŋtaŋa po.
9 Yammu nyamma a yaa weeni ba ayen,
‘Tama kpaamu an soa diiya. Dila nyiŋ, ni
cheŋ yeeŋa po a ga da kpaam.’
10 Bettaŋa a yaa cheŋ ayen ba da ba
kpaamu. Ba le cheŋi a ga nueri la,
nipɔkfiaka nyɔnɔwa a yaa jam. Yammu
nyamma baai ale poom ta ba kpaamu a
magsi la, a yaa deri va nipɔkfiaka nyɔnɔwa
a jo yenni po ayen ba maa de nipɔkfiak
ŋandiintaŋa. Ba meena ale jo yenni po a
nueri la, ba yaa yik nansiuŋku tuoku a lik.
11 “Ku le ga nyɛ maga dek la, bettaŋa
tinuwa a yaa le a ŋmani a jam a paari la
ale tuoku a lik kama. Ba yaa za tuoku noai
a nagi ale a wi ayen ba jam a lagri a te ba.
12 Nipɔkfiaka nyɔnɔwa ale wom ba lue-
lutaŋa la, wa yaa weeni ba ayen, ‘Ni goori
ni wanni abe ni cheŋ du. Mi a ze ni ale ka
baai la.’ ”
13 Yeezu ale biisi a nueri la, wa yaa weeni
wa ŋaaŋviirima ayen, “Ni chiibi a limsi, dii
nyiŋ la ni ze diipo ate mi a cheena la.
14 “Mi a dan ŋman jam, Naawen naamu
a le nyɛ ase ka nuru waai ale gomsi a magsi
ayen wa nyiem la. Wa le gomsi a nueri la,
wa yaa wi wa tomteerɔma batawa a yaa
pai wa ŋantaŋa meena a nyo ba nisima po
ayen ba a nya ba zuk ate wa jam.
15 Wa yaa pa wa ŋantaŋa a chari ba a va
waai meena ale a tom wa tuima dii la. Wa
yaa te niŋ nyɔnɔwa ligra tusa ŋanu, ale a
te waai ale pa saŋ la ligra tusa ŋaye, ale
ge a te butawa nyɔnɔwa ligra tusidi. Wa le
chari ba a ga nueri la, wa yaa cheŋ.
16 Tomteerɔ waai ale tuesi ligra tusa
ŋanuwa la, a pa ŋa kama a gerim a nya
ligra tusa ŋanu nyuenta.
17 Buyewa nyɔnɔwa me waai ale tuesi
ligra tusa ŋayewa la, a pa ŋa kama a
gerimu a nya ligra tusa ŋaye me nyuenta.
18 Alege tomteerɔ waai ale tuesi ligra
tusini la a pa wa nyɔnɔwa ligraŋa kama
a tu tɛŋ a gu.
19 “Ku yaa ale ga beni ate ba nyɔnɔwa a
nyini wa nyeerimu jigini a jam la ate wa
yaa a wi ba ayen ba jam wa jigi. Ba le jam
wa jigi la, wa yaa bek ba ayen wa a yaali
kama ayen wa nya waai meena ale pa wa
ligra a gerimu a nya dii nyuenta la.
20 Tomteerɔwa waai ale tuesi ligra tusa
ŋanuwa la, a yaa cheŋ a nyini a taam zaani
wa niŋ a weeni wa ayen, ‘M nyɔnɔ, fi daam
pa ka ligra tusa ŋanu a te mi ate mi yaa pa
ŋa a gerim a nya ligra tusa ŋanu nyuenta
a ŋman gum du.’
21 Wa nyɔnɔwa a yaa weeni wa ayen, ‘Fi
ka nuru maŋ ale nyɛ ate ku nala. Mi daam
pa ka ligra maga dega a nyo fi nisima po
alege fi a yaa baga a nyɛ ate ŋa zuak a gum
du. Yɔgyɔgla de mi a yaali kama ayen m
pai ligra yegayega a nyo fi nisima po ate fi
ale mi ta supeentik.’
22 “Tomteerɔwa waai ale tuesi ligra tusa
ŋayewa la, me a yaa nyini a taam zaani wa
niŋ a weeni ayen, ‘M nyɔnɔ, fi daam pa ka
ligra tusa ŋaye a te mi ate mi yaa pa ŋa

a gerimu a nya ligra tusa ŋaye nyuenta a
ŋman gum du.’
23 Wa nyɔnɔwa a yaa weeni wa ayen, ‘Fi
me ka nuru maŋ ale nyɛ ate ku nala. Mi
daam pa ka ligra maga dega a nyo fi nisima
po, alege fi a yaa baga a nyɛ ate ŋa zuak a
gum du. Yɔgyɔgla de mi a yaali kama ayen
m pai ligra yegayega a nyo fi nisima po, ate
fi ale mi ale ta supeentik.’
24 “Tomteerɔwa waai ale tuesi ligra
tusini la, me a yaa nyini a taam zaani wa
niŋ a weeni ayen, ‘M nyɔnɔ, m seba ayen
fi nyeka tua kama, dii nyiŋ la fi a che ka
za ŋaai ate fi an bori la ale a vaari za ŋaai
me ate fi an fobi la.
25 Fi le pai ligraŋa a te mi la, mi daam a
chalika yɔgsum a yaa ta ŋa a ga tu tɛŋ a
gu. Nya, lig ŋaai ate fi daam a pa te mi la
ale nna.’
26 “Wa nyɔnɔwa ale wom dii ate wa
weeni la, wa sui a yaa jam a puuri nna
yegayega ale wa ate wa yaa weeni wa
ayen, ‘Fi ka nuru biok ale nyiŋworuk
nyɔnɔ. Fi a poli kama ayen mi a che ka za
ŋaai ate mi an bori la ale a vaari za ŋaai
me ate mi an fobi la.
27 Ku magsi kama ayen fi daam ate pa m
ligraŋa a te ka nuru waai ale wa pa ŋa a
gerimu a nya nyuenta a gum du a te mu
la.
28 Tuesi ligraŋa wa jigi a pa ŋa a te m
tomteerɔma wanyi wa waai ale ta ligra
tusa piwa la.
29 Nuru waai ale a pii nyiŋ la, a le nya
ŋanta a gum du, alege waai ale kan a pii
nyiŋ la a kan nya jaabɔa.
30 Ni yik nyiŋworuk nyɔnɔwa de a ta wa
a nyini peelim a yuk basi legini po. Dula
jigini wa le kum nna yegayega, abe wa a
ŋobi wa nyinaŋa.’
31 “Mi Saalobiika ale Naawen sabiiloma
a dan jamu, m le jam a kala ka m naamu
zukpaglika zuk a yaa soa tɛŋka meena.
32 Abe m wi waai meena ate ba tigsi a
jam m tɛŋ. Ba dan jam, m le poori ba buye
ase naapeerik ale a poori wa piisa ale wa
bua dii la.
33 M le yik baai ale a nyɛ ase piisa la a
zaani m juga geŋ, abe m yik baai me ale a
nyɛ ase bua la a zaani m gala geŋ.
34 Mi waai ale soa tɛŋzuk meena la, a le
weeni baai ale bo m juga geŋ la ayen, ‘M
Kowa Naawen a maari ni abe wa niak ni.
Wa le jam a nyɛ tɛŋzuk meena la, wa gomsi
ka ŋanta a zaani a te ni. Ni be jam a tuesi
ba yɔgyɔgla de.
35 Kom ale jam a yik mi la, nama a te mu
ŋandiinta ate m de. Nyanyuila me ale jam
ta mu la, ni te mu nyiam ate m nyu. M le
jam ka nichaano la, ni nyɛ m tia ale a ta
mu a jo ni yieŋa po.
36 Mi ale jam kan ta gatta la, ni te mu
gatta ate m jo. Mi ale jam a wiak la, ni nya
m zuk. Ba le jam a yik mu a lik dɔk po la,
ni jam a puusi mu.’
37 “Baai ale ka tomdo maŋsa ale za m
juga geŋ la, ba wanyi a le weeni mu ayen,
‘M Nyɔnɔ, ka dimpo ate tama a nya fu ale
kom a ta fu ate ti te fu ŋandiinta ate fi
de? Ka dimpo me ate tama a nya fu ale
nyanyuila a ta fu ate ti te fu nyiam ate fi
nyu?
38 Ka dimpo ate tama a nya fu ale fi chim
nichaano ate tama a nyɛ fi tia ale a yik fu
a ta jo ti yieŋa po? Ka dimpo me ate tama
a nya fu ale fi an jo gatta ate tama a te fu
gatta ayen fi jo?
39 Ka dimpo me ate tama a nya fu ale fi
a wiak yaa ba yik fu a lik dɔk po ate tama
a jam puusi fu?’
40 Mi a le weeni ba ayen, ‘Wensie ate mi
a weeni ni ayen dii meena ate nama a nyɛ
a te mi ŋaaŋviirima po baaŋka me dek la,
ni nyɛ a te ka mi dila.’
41 “Dula jigini m le chiem a weeni tuim-
baata nyamma baai ale bo m gala geŋ la
ayen, ‘Nama baai ate Naawen a ka te ni la,
ni cheŋ du mi tɛŋ a cheŋ bolim buui ale
kan maara kpimsi ate Naawen a gomsi a
magsi a te Sitaana la ale wa sabiiloma la.
42 Kom ale jam ta mu la, nama an te mi
ŋandiinta ayen m de. Nyanyuila ale jam
a yik mu la, nama an te mi nyiam ayen m
nyu.
43 Mi le jam ka nichaano la, nama an te
mi tia ale ta mu a jo ni yieŋa po. Mi le jam
kan ta gatta a jo la, nama an te mi gatta
ayen m jo. Mi le jam a wiak ale bo likka
dɔk po me la, nama an jam ayen ni nya mi
zuwa.’
44 “Baai ale jam za m gala geŋ la, ba
wanyi a le weeni mu ayen, ‘M Nyɔnɔ, ka
dimpo ate tama a nya fu ale kom a yaase
nyanyuila a ta fu? Ka dimpo me ate tama
a nya fu ale fi ka nichaano yaa fi ka gatta
a jo? Ka dimpo ate tama a nya fu ale fi a
wiak yaa ba yik fu a lik dɔk po, alege tama
an maari fu?’
45 M le ŋman a weeni ba ayen, ‘Wensie
ate mi a weeni ni ayen diipo meena ate
nama an jam maari mi ŋaaŋviirima po
baaŋka me dek la, nama an maari daa mi.’
46 Naawen a le yik baai ale a tom tuim-
baata la a nyo juijui ate ninam yegayega
a boro ate ku ka kpeglimka me la, alege
tuimmaŋsa nyamma ale nya nyuvuri dii
ale kan ta kpeglimka.”

26

1 Yeezu ale jam a sak wa ŋaaŋviirima
wieŋa de meena a nueri la, wa yaa weeni
ba ayen,

2 “Tigi kpeeni dii ate Juuma a wi ayen
Gaambasika Tigini la a tali ka daa ŋaye
ate di paari. Ŋa dan jam paari, ba le yik
mi Saalobiika a ta ga nyo baai a le ba pa
mu a kpi jabarim nyiŋ ate m kpi la, nisima
po.”
3 Va ŋala po Juuma Puusika Yenni
kpaŋŋa ale Juuma kpaŋŋa a yaa tigsi
chaab Kayafas waai ale jam ka ba kpagi
la yekpeeni po,
4 ayen ba poli a nya siuk ate ba va a suk
yik Yeezu a ko.
5 Alege ba yaa ŋman weeni chaab ayen,
“Ase ti dan a yik wa nuru bɔanni baai ale
tigsi chaab ayen ba de tigini de la sunsuŋ,
ba le jam a yiti ale noayeŋ a nyiem a kaasi
tuima tɛŋka po.”
6 Da yeŋ po ate Yeezu a yaa jam bo nuru
wanyi ate ba a jam a wi wa ayen, Simon
la yenni po dii ale jam bo Betani tɛŋka la
a de ŋandiinta. Simon wala a jam ta ka
gama tuem, alege ate bu yaa a nueri.
7 Nipɔk wanyi a yaa nyini peelim a ta kpa
buui ate bu nyummu a masa nna yegayega
la a jam jo Yeezu jigi a kpiiri bu a nyo wa
zuk.
8 Yeezu ŋaaŋviirima ale ga nya nipowa
ale nyɛ dii la, ba sue yaa puuri ale wa. Ba
yaa jam a poli ba suniima po ayen, “Ka boa
ale soa ate nipowa de a pa kpaamu a yik
kaasi nna la?
9 Wa dan poom a pa bu a da ligra
yegayega a pa ŋa a te niwomma, dila an
zunchoŋa?”
10 Yeezu a yaa jam seba dii ate ba a poli
la, a yaa weeni ba ayen, “Ka boa ate wa le
a nyɛ dii la a daani nama? Ni basi wa, dii
nyiŋ la wa tom ka wamaŋ a te mi.
11 Niwoba a kasim a bo ale nama kama
daa meena, alege mi a kan bo ale ni a ta a
cheŋi.
12 Nipowa de a kpiiri a nyo mi zuk a deri
gomsi mi nyiŋka a magsi ka guka.
13 Wensie ate mi a weeni ni, juijui meena
ate nuruba a sak Naawen wamaŋsaŋa la,
ba le weeni nipowa de ale nyɛ dii a te mi
la. Ba le kasim a teeri wa yoi diipo meena
wuu.”
14 Da ŋala po Yeezu ŋaaŋviirima pi ale
bayewa po wanyiwa waai ate ba a wi wa
ayen Judas Iskariot la, a jam a yiti a cheŋ
Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa jigi,
15 a weeni ba ayen, “Ase mi a dan baga
a yik Yeezu a ta wa a jam a nyo ni nisima
po, nama a le te mu ka boa?” Wa le bek
ba dila la, ba yaa deri a chiini ligbie pisita
a te wa dula jigini.
16 A nyini da ŋala po a ta a cheŋ, Judas a
yaa nyiem a gisi ka siuk ayen wa ta Yeezu
a ga bobri a sak.
17 Juuma Gaambasika Tigini yaa jam
paari. Da ŋala po ba nyiem a kasim a ŋobi
ka boroboruk kuui ate ba kan pa dabinta
a nyoro la. Yeezu ŋaaŋviirima a yaa jam
wa jigi a bek wa ayen, “Ka be ate fi a
yaali ayen ti ga gomsi Gaambasika Tigini
ŋandiintaŋa ate fi jam a de?”
18 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni cheŋ
nuru wanyi jigi tɛŋka po a ga weeni wa
ayen, ‘Ti Sagrɔwa ale tom ti ayen ti jam a
weeni fu ayen wa kummu danni a mɔata
kama. Tama ale wa ale a yaali ayen ti
de Gaambasika Tigini ŋandiintaŋa fi yenni
po.’ ”
19 Wa ŋaaŋviirima a yaa cheŋ ga nyɛ dii
ate wa weeni la a yaa dik ŋandiintaŋa dula
jigini.
20 Wenni ale jam a siŋ la, Yeezu ale
wa ŋaaŋviirima pi ale bayewa a yaa tigsi
chaab a kala a de ŋandiintaŋa.
21 Ba le jam boro a de la, wa yaa weeni
ba ayen, “Wensie ate mi a weeni ni, nama
po wanyi ale a yaali ayen wa ta mi a ga
bobri a sak.”
22 Wa ŋaaŋviirima ale wom dii ate wa
weeni ba la, ba meena sue a yaa jam kaasi
ate ba yaa bek wa wanyi wanyi ayen, “M
Nyɔnɔ, ka mi?”
23 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Nuru
waai ale kala dela pa wa boroboruk a
maari a siuk jentaŋa ale mi dek la, a le wa
ta mu a ga bobri a sak.
24 Mi Saalobiika a le kpi ase ka dii ate ba
ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po
la. Ku le pagra a te waai a le wa ta mu a
ga bobri a sak la. Ba dan jam kan biak wa,
kula ate zunchoŋ kama.”
25 Judas waai ale jam a yaali ayen wa ta
Yeezu a ga bobri la a yaa bek wa ayen, “M
Nyɔnɔ, ka mi?”
Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Ka fi.”
26 Ba le jam boro a de la, Yeezu yaa
pa boroboruk a puusi a te Naawen ayen
wa niak ku. Wa le puusi a te Naawen a
nueri la, wa yaa we boroboruku a chari
wa ŋaaŋviirima ale weeni ba ayen, “Ka mi
nyiŋka ale nna. Ni ŋɔa a ŋobi.”
27-28 Wa yaa ŋman pai beerik ale daam a
puusi a te Naawen ayen wa niak bu. Wa le
puusi a te Naawen a nueri la, wa yaa pai
a te ba ale weeni ba ayen, “Ka mi ziimu
ale nna. Ni ŋɔa a nyu. M le pa bu a te
nuruba yegayega, ate Naawen a voŋ ba
tuimbaataŋa a te ba. M dan nyɛ dila, ku le
sak ayen wa ale wa nuruma a ta ka noayeŋ
ale chaab.
29 Wensie ate mi a weeni ni, bu de ate mi
a nyu la, m kan ŋman nyu ase ka m nin jo
m kowa Naawen naamu po a ŋman nyu
ale ni.”
30 Ba le de ŋandiintaŋa a nueri la, ba yaa
yi yiili a pak Naawen ale ge a nyini dula
jigini a cheŋ ga jueli Olivi Guuku zuk.

31 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ba
ŋmarisi Naawen gbaŋka po a weeni ayen,
‘Naawen a le jam a ko naapeerika, abe wa
ge wa piisaŋa a basi ate ŋa chali a waaŋ
chaab.’ Yokku de nama meena a le chali a
waaŋ abe ni ge mi nyiini
32 Alege m dan yiti kum po, m le de ni
niŋ a cheŋ Galili tɛŋka po.”
33 Piita yaa weeni wa ayen, “Fi
ŋaaŋviirima meena a dan basi fu, mi kan
maara basi fu diipo.”
34 Yeezu yaa weeni wa ayen, “Basi ate
m weeni fu, yokku de fi a le pagsi ku noai
buta ayen fi ze mi, ale ge ate vari kpadiaka
a kum.”
35 Piita yaa ŋman weeni wa ayen, “Mi
kan weeni ayen m ze fu. Mi dan poom
ayen m kpi ale fu, mi kan weeni dila.”
Wa ŋaaŋviirima meena me a weeni dila
degadega.
36 Ba yaa jam paari jigi ate ba a wi
ayen Getsemani, ate Yeezu a yaa weeni wa
ŋaaŋviirima ayen, “Ni kali dela ate m cheŋ
a ga puusi a te Naawen abe m jam.”
37 Wa le a cheŋ la, wa yaa basi ate
Piita ale Jeemsi ale wa suoku Jɔɔn, Zebedi
bisaŋa a va wa. Ku yaa jam kperi wa ate
wa piilim boro a nya ninam nna yegayega
ate wa sui me a yaa kaasi nna yegayega.
38 Wa yaa weeni ba ayen, “M sui ale kaasi
a gaam taam nna yegayega, ate ku a nyɛ
nna ase mi a yaali ayen kpi la. Ni be limsi
mu dela ate m jam.”
39 Wa le ŋman cheŋ maga dega la, wa
yaa kpi duna tɛŋ a puusi a te Naawen ayen,
“M Koa, mi a saalim ayen ku dan ka fi
popeentik, be yeeri namka de mi jigi a basi.
Nyɛ fi dek ale a yaali dii la, alege daa mi
ale a yaali dii la.”
40 Wa le ŋman pilim a nyini wa puusika
jigini a jam la, wa yaa nya wa ŋaaŋviirima
batawa a doa goa. Wa yaa weeni Piita
ayen, “Ka boa ate nama an baga a kali a
limsi maga ale ge a goa?
41 Ni yiti a puusi a te Naawen ate Sitaana
a kan paasi ni ate ni va wa nɔaya. Ni
suniima po nama a yaali ayen ni a nyɛ mi
yaaka, alege ni nyiŋsaŋa an pagra. Dila ale
soa ate nama a goa la.”
42 Wa yaa ŋman pilim cheŋ wa puusika
jigini a ga puusi a te Naawen ayen, “M Koa,
ku dan kan ta nyeka alege ate fi a yaali
ayen m nam be basi ate fi ale a yaali dii la
a nyɛ.”
43 Wa yaa ŋman pilim a jam a paari ale
wa ŋaaŋviirima a doa a goa, dii nyiŋ la
goom ale jam ta ba nna yegayega.
44 Yeezu a yaa ŋman pilim cheŋ a ga
puusi a te Naawen ase wa le poom a puusi
dii la.
45 Butawa po Yeezu yaa ŋman pilim a
jam paari a bek ba ayen, “Ni diem a doa
a goa kama? Wie meena a nueri kama.
Di danni a paari ya ate ba ayen ba yik mi
Saalobiika a nyo tuimbaata nyam nisima
po.
46 Ni yiri ate ti cheŋ. Nuru waai ale ta
mu a ga bobri sak la ale la a cheena.”
47 Yeezu ale diem boro a biisi la, Judas
waai ale jam ka wa ŋaaŋviirima po wanyi
la, a yaa jam wa jigi ale nuru bɔari
yegayega. Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa
ale Juuma kpaŋŋa ale tom ba. Ba jam ta
ka gebi kpeensa ale dua a jam ayen ba yik
wa.
48 Bumbobrowa a poom weeni ba kama
ayen, “Ti dan ga paari ba, nuru waai ate
mi a puusi ale a gbaari wa la, ka wala ale
la. Ni yik wa ale pagrim.”
49 Nuru bɔanni ale jam a ga mɔata Yeezu
la, Judas a yaa deri cheŋ a ga puusi ale
gbaari wa a weeni wa ayen, “Mi Sagrɔ,
suyɔgini a bo ale fu.”
50 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “M doa,
nyɛ dii ate fi a poli ayen fi nyɛ mu la.”
Baai ale jam va Judas la, a yaa yik wa ale
pagrim.
51 Yeezu ŋaaŋviirima po wanyi a deri
yeeri wa gebi kpieŋ a che Juuma Puusika
Yenni kpagi kpeeni yomma po wanyi turi
a gebi lonsi tɛŋ.
52 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Pa fi
gebika a ŋman su ka fooku po. Nuru waai
ale ta gebi kpieŋ a che kpaliŋ po la, a dan
kan a kpesi, ba le pa gebi kpieŋ ka choa a
ko wa.
53 Nama a ze ayen mi baga kama a wi m
kowa ayen wa tomu wa sabiiloma baai ale
piisi nna yegayega la ate ba jam a maari
mu?
54 M dan nyɛ dila, wie ŋaai ate ba
ŋmarisi mi wie Naawen gbaŋka po dila po
dila po la a kan chim wensie.”
55 Yeezu a yaa viriŋi a bek nuru bɔanni
ayen, “Mi ka zue ate nama a ta gebi
kpeensa ale dua a jam ayen ni yik mu? Daa
meena mi a kasim bo ale ni Juuma Puusika
Yenni po a sak ni kama, alege nama an jam
a yik mu.
56 Ba le ŋmarisi Naawen gbaŋka po dii
la a sum chim ka wensie jinla.”
Dula jigini wa ŋaaŋviirima meena a yiti
a chali ale ge wa.
57 Ba yaa ta Yeezu a cheŋ Juuma Puusika
Yenni kpagini waai ate ba a wi wa ayen
Kayafas la jigi. Ba le jam a ga paari dula la,
Juuma Sinsak sagrɔma ale Juuma kpaŋŋa
a yaa jam tigsi chaab.
58 Piita a yaa magi va ba ŋaaŋ a jam jo
Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni yenni
dabiaka po a cheŋ a ga kala ale kpagini
limsidɔma ayen wa nya dii ale di nyɛ la.
59 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale bo-
teerɔma meena a jam bo dula a gisi nuru

ayen wa weeni a sak ba ayen wa nya Yeezu
ale wa boro a tom wabiok ate ba baga a
nya siuk a ko wa.
60 Ba yaa gisi a kpeeri. Alege nuruba
yegayega a diem nyini a jam za ba niŋ
ayen ba velim wie a te wa. Kula ŋaaŋnyiŋ
nuruba baye a yaa nyini a jam za ba niŋ.
61 A weeni ayen, “Tama a wom ale Yeezu
a weeni ayen wa baga a kaasi Juuma
Puusika Yenni, abe wa ŋman a se di daa
ŋata po.”
62 Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni a
yaa yiti a cheŋ a ga zaani ba meena sunsuŋ
a yaa bek Yeezu ayen, “Fi ka wari a tulisi
ale ŋaai meena ate ba a biisi a te fu la?”
63 Alege Yeezu a yaa sina. Kpagi kpeeni
a yaa ŋman weeni wa ayen, “Mi a yaali
kama ayen fi pe Naawen waai ale boro
la yonni nyiŋ abe fi weeni mu wensieŋa.”
Wa yaa bek Yeezu ayen, “Fi ka Naawen bi-
ika waai ate ba a wi wa ayen Varibasidɔwa
la?”
64 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mm, mi
ale la. Ni basi ate m weeni ni ayen da
yeŋ po fi le nya mi Saalobiika ale m kala
Naawen juga geŋ. Fi le ŋman nya mu
ale m nyini Naawen jigi chiŋmaaŋa po a
cheena.”
65 Wa le weeni dila la, Juuma Puusika
Yenni kpagi kpeeni a yaa yik wa garuku
a dari cheeri ale weeni ba ayen, “Ti kan
ŋman a yaali seeroba. Ni meena a wom
wa le pa wa dek a magsi chaab ale Naawen
la.
66 Nama a poli ka se, wa lo yaa wa an
loya?”
Ba meena a yaa weeni ayen, “Wa lo
kama. Ku magsi ba ko wa kama.”
67 Nuruma ba gela a yaa chesi tintueta a
basi wa nyiŋ ale a nak wa.
68 A weeni ayen, “Fi a weeni ayen fi ale
Varibasidɔwa. Be miŋ baai ale a nak fu la.”
69 Ba le ta Yeezu a nyɛ nyaku de meena
la, Piita a diem bo ka yenni dabiaka po.
Nipɔkbili wanyi a yaa jam boro. Wa
jam ka Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni
dɔgleema po wanyi. Wa yaa nya Piita a
weeni wa ayen, “Daa fi ale poom va Galili
tɛŋka denowa Yeezu la?”
70 Wa yaa pagsi ale baai meena ale za
dula la nimbie po ale weeni wa ayen, “Ka
boa ate fi a begi mi dila? Mi ze fi ale a biisi
dii la.”
71 Wa le weeni dila la, wa yaa yiti a
cheŋ a ga za nansiuŋku noai. Nipɔkbili wa
choa a ŋman diem nya wa dula jigini ale
wa za ate wa yaa weeni nuru baai ale za
mɔata wa la ayen, “Nuruwa de ka Yeezu
ŋaaŋviirima po wanyi.”
72 Piita a yaa ŋman pagsi ayen, “M pe ya,
mi ze nuruwa de.”
73 Ku an jam beniya ate baai ale jam za
mɔata wa la wanyi a yaa weeni wa ayen,
“Fi ka ba wanyi, dii nyiŋ la fi a biisi ase ka
Galili deno la.”
74 Piita a yaa weeni wa ayen, “M pe ya,
ka wensie ate mi a biisi. Mi ze nuru waai
wie ate fi a biisi la.”
Wa le weeni dila a ga nueri la, vari
kpadiaka a yaa deri kum.
75 Ate Piita a yaa teeri dii ate Yeezu
a poom weeni wa ayen wa le pagsi ku
noai buta ayen wa ze wa, ale ge ate vari
kpadiaka a kum la. Wieŋa de meena a yaa
nyɛ ate Piita sui a kaasi ate wa yaa deri
nyini a kum nna yegayega.

27

1 Vanni ale veenti la, Juuma Puusika
Yenni kpaŋŋa ale Juuma kpaŋŋa meena a
ŋman tigsi chaab ayen ba poli ba le ba nyɛ
dii a ko Yeezu la.
2 Ba le biisi le chaab a nueri la, ba yaa
bobi wa nisimaŋa a ta wa cheŋ gominawa
waai ate ba a wi wa ayen Paalɔt la jigi.
3 Judas waai ale jam ta Yeezu a ga bobri
a sak la, ale nya ba le bo Yeezu buusaŋa
dii la, wa sui a yaa jam kaasi, ate wa yaa
ŋman pilim a cheŋ Juuma Puusika Yenni
kpaŋŋa ale Juuma kpaŋŋa jigi ayen wa pa
ba ligbeeŋa pisitawa a te ba.
4 Wa le ga paari dula la, wa yaa weeni ba
ayen, “Naawen a nya mi kaasuŋku kama,
dii nyiŋ la mi a ta ka nuru waai ale kan
seba wari noai po la, a jam bobri a sak
nama. Yɔgyɔgla de nama me a yaa bo wa
kum buusa.”
Ba yaa weeni wa ayen, “Kula a daa tama
niŋŋa, alege ka fi dek niŋ.”
5 Judas ale ga wom dii ate ba weeni
la, wa yaa pa ligraŋa a yuk basi Juuma
Puusika Yenni sunsuŋ, ale ge a nyini a ga
bobi miik a kpi.
6 Judas ale ga nyini la, Juuma Puusika
Yenni kpaŋŋa a yaa yiti a pisi ligraŋa ale
weeni chaab ayen, “Ligraŋa de tama pa
ŋa a da ka nuru nyuvuri. Ti Sinsaŋŋa a
kan siagi ayen ti pa ŋa a maa gum Juuma
Puusika Yenni ligraŋa po.”
7 Ba le nya chaab a nueri la, ba yaa pa
ligraŋa a da tɛŋ kaai ate ba a wi ayen
samɔnsa meka jigi la. Ba jam a yaali kama
ayen ba pa dula jigini a chim nicham guka
jigi.
8 Ka dila ale soa ate nuruba a deema a
wi dula jigini ayen ziimu jigini la.
9-10 Naawen biisiteerɔwa waai ate ba a
wi wa ayen Jerimaya la a jam a ŋmarisi
nyaku de wie kama dila po dila po ayen,
“Juuma a jam siak kama ayen ba pa
ligbeeŋa pisitawa a da samɔnsaŋa meka
jigini. Ba yaa pa ligraŋa a da tɛŋka ase
Naawen ale poom a weeni ba dii la.” Dii

ate Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa a tom la
a basi kama ate Jerimaya wieŋa a chim
wensie.
11 Yeezu a yaa jam taam a zaani Paalɔt
niŋ. Paalɔt a yaa bek wa ayen, “Ka fi ale
Juuma naawa la?”
Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Ka fi ale a
weeni dila.”
12 Alege Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa
ale Juuma kpaŋŋa ale jam a ŋma wa la,
wa an jam weeni wariya.
13 Paalɔt yaa bek wa ayen, “Fi kan wom
ba ale a ŋma fu ale wie ŋaai meena la?”
14 Alege Yeezu an jam tulisi wayeŋ me la.
Ku yaa jam cha Paalɔt nna yegayega ale wa
ale kan a tulisi wari la.
15 Bena meena Juuma Gaambasika Tigini
a nyiem a dan paari, gominawa Paalɔt a
nyiem lak nuru waai ate tɛŋka demma a
yaali ayen wa lak ate wa nyini likka dɔkku
po a nyini la a basi kama.
16 Nuru wanyi ale jam boro ate ba a wi
ayen Barabasi ate ba jam maa yik wa a lik.
Nuruba a jam seba wa ka nna yegayega.
17 Paalɔt a yaa bek nuru baai meena ale
tigsi chaab la ayen, “Nama a yaali ayen m
basi ka ba wana? Barabasi yaa Yeezu waai
ate ba a wi ayen Varibasidɔwa la?”
18 Paalɔt jam seba ayen ka Juuma Pu-
usika Yenni kpaŋŋa nyunni nyiŋ ale soa
ate ba yik Yeezu a ta jam wa jigi.
19 Paalɔt ale jam diem kala boteka dɔkku
po la, wa powa a yaa tom weeni wa ayen,
“Kan nyɛ nuruwa de jaabɔa ale wa an
kaasi wariya. Dii nyiŋ la deemwa yokku
mi goadaasim wa wari kama ate ku daani
mi nna yegayega.”
20 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Ju-
uma kpaŋŋa a yaa weeni nuru bɔanni
ayen ba saalim ate wa lak Barabasi a basi
abe wa ge ate ba ko Yeezu.
21 Paalɔt a yaa bek nuru bɔanni ayen,
“Nuruma de bayewa, nama a yaali ayen
m basi ka ba wana?”
Ba yaa tulisi wa ayen, “Ti a yaali ayen fi
basi ka Barabasi.”
22 Wa yaa ŋman bek ayen, “M be m nyɛ
Yeezu waai ate ba a wi ayen Varibasidɔwa
la ka se?”
Ba meena yaa tulisi ayen, “Basi ate ba
kpi wa jabarimu nyiŋ ate wa kpi.”
23 Wa ŋman bek ba ayen, “Ka boan jaab
wabiok ate wa nyɛ?”
Ba yaa kaari nna yegayega ayen, “Basi
ate ba kpi wa jabarimu nyiŋ ate wa kpi.”
24 Paalɔt a yaa nya ayen wa an baga a
nyɛ wariya dii nyiŋ la, ba nuemka ale ta
kpaliŋ a jam. Wa yaa pa nyiam a nari
wa nisaŋa nuru bɔanni niŋ, ale weeni ba
ayen, “Mi niŋ maa ka nuruwa de kum po,
ku bo ka nama dek jigi.”
25 Nuru bɔanni a yaa weeni wa ayen,
“Basi ate wa kummu nyiŋ ninammu a jam
tama ale ti bisaŋa jigi.”
26 Paalɔt a yaa lak Barabasi a basi ale
basi ate ba miiri Yeezu. Ba ale miiri wa
nueri la, wa yaa pa wa te ayen ba ta wa ga
kpi jabarimu nyiŋ ate wa kpi.
27 Paalɔt sojima a yaa yik Yeezu a ta jo ba
gominawa yenni dabiaka po ate ba meena
a yaa gilim wa.
28 Ba yaa yeeri wa gattaŋa ale pa garuk
monuŋ a jo wa.
29 A pa munsa a yok zutok a pa vuk wa
zukku ale pa tachek a nyo wa juga nisaŋa
po. Ba yaa kpi duna wa niŋ a nyɛ wa a
la, ale a weeni ayen, “Juuma naawa kasim
boro taam wuu.”
30 Ba jam chesi tintueta a basi wa nyiŋ
ale pa duok a nak wa zukku.
31 Ba ale nyɛ wa la a ga nueri la, ba yaa
yeeri garuk monuku ale pa wa dek gattaŋa
a jo wa a ta wa nyini cheŋ ayen ba kpi wa
jabarimu nyiŋ ate wa kpi.
32 Ba ale jam bo siuku po a cheŋ la, ba
yaa zik Simon ale wa cheena tɛŋka po ate
sojima a fe wa ate wa tuesi Yeezu jabarimu
ji. Simon a jam ka tɛŋ kaai ate ba a wi ayen
Sairini la deno.
33 Ba yaa ga paari juijui ate ba a wi ayen
Golgota la. Ku kiri ale zukoluku jigini.
34 Ba yaa pa tiim a nyo daam po a lam
nya ale pa te Yeezu ayen wa nyu alege wa
an jam nyu ya.
35 Ba yaa yik Yeezu a kpi wa jabarimu
nyiŋ, ale pa wa gattaŋa a chari chaab. Ba
jam nak ka gbaŋ a nya waai ale magsi
garuk kuui deka la.
36 Ba ale nak gbaŋka wa gattaŋa nyiŋ a
nueri la, ba yaa kala a limsi ayen waai a
kan vari wa a basi.
37 Ba yaa pa tapagi a ŋmarisi di nyiŋ
ayen,

KA JUUMA NAAWA ALE NNA

a pa di kpi jabarimu zuk.
38 Ba jam maa kpi ka zueba baye
ŋanbarinta nyiŋ a gum Yeezu po, ate ba
wanyi a bo wa juga, nwala me a bo wa
gala.
39 Nuru baai ale jam va dula a taam la a
yaa zak zuk nya wa a mati ba noa ale a le
wa ayen,
40 “Fi weeni ayen fi le kaasi Juuma
Puusika Yenni abe fi ŋman se di a nueri
daa ŋata po. Fi dan ka Naawen biik be
nyini jabarimu zuk a siŋ a vari fi dek a
basi.”
41 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Ju-
uma Sinsak sagrɔma, ale Juuma kpaŋŋa
me a jam a la wa ale a weeni ayen,
42 “Wa jam baga a vari nuruba a basi
kama, alege wa an baga a vari wa dek a
basi. Daa wa ale Juuma naawa? Wa dan

nyini jabarimu zuk a siŋ ti yaa le ta siaka
ale wa.
43 Wa ta siaka kama ayen Naawen ale bo
le wa ale weeni ayen wa ka Naawen biik.
Ti be le nya ase Naawen ale vari wa a basi
ya."
44 Zue baai ate ba jam kpi ba a gum Yeezu
po la, me a le wa dila degadega.
45 Wenni ale jam jueli a bo wenzuk
sunsuŋ la, legi a yaa jam lik tɛŋ kala meena
a ta ga paari wenbalini.
46 Legini ale jam basi la, Yeezu a yaa
kaari nna yegayega a weeni wa dek tɛŋka
biika po ayen, "Eloi, eloi, lama sabagtani."
Ku kiri ale, "M Kowa Naawen, m Kowa
Naawen, ka boa ate fi zɛri mu?"
47 Nuru baai ale jam za dula jigini la
ba gela a wom dii ate wa weeni la kama.
Ba yaa weeni ayen, "Wa a wi ka Naawen
biisiteerɔwa Elaja."
48 Ba po wanyi a yaa chali cheŋ ga pa
sosok a lusi damiisiŋ po a pa yik duok woŋ
nyiŋ a zak ta jueli Yeezu noai.
49 Nuru mbala yaa weeni ayen, "Ni basi
ate ti limsi a nya ase Elaja a le jam a yik
wa a ta nyini jabarimu zuk a siŋ tɛŋ ya."
50 Yeezu a yaa ŋman kaari nna yegayega
a yaa le ge a kpi.
51 Wa ale jam kpi la, garuk kpioŋ kuui
ate ba jam pa a kasi Juuma Puusika Yenni
po la, a yaa jam cheeri ku ŋmazuk a ta siŋ
paari ku tɛŋ. Naawen a jam basi kama ate
tɛŋka a choa ate pinaŋa a na a mobi,
52 ate baai meena ale jam a va Naawen
alege a kpi la boositaŋa a lagri ate ba yiti
kum po,
53 alege basi boositaŋa. Ku ŋaaŋ nyiŋ ate
Yeezu a yiti kum po la ba yaa jo Jerusalem
tɛŋka po. Nuruba yegayega ale jam a nya
ba.
54 Sojima kpagini ale soji baai ale jam a
limsi la ale nya tɛŋka choaka ale dii meena
ale nyɛ la ku yaa cha ba nna yegayega. Ba
yaa weeni ayen, "Wensie, nuruwa de sum
ka Naawen biik."
55 Nipɔk baai ale jam maari Yeezu Galili
tɛŋka po la a jam za mɔata dula a nya dii
meena ale nyɛ la kama.
56 Baai ale jam bo ba po la ale Mɛɛri
Magdala ale Mɛɛri, Jeemsi ale Josefi mawa,
ale Zebedi powa.
57 Jigsiro wanyi ale jam nyini tɛŋ ate ba a
wi ayen, Arimatia. Wa yoi a jam ale Josefi.
Wa jam ka waai ale ta siaka ale Yeezu.
58 Da dila danni junɔai ate wa yaa cheŋ
Paalɔt jigi a saalim wa ayen wa basi ate
wa ga yeeri Yeezu nyiŋka jabarimu zuk a
ta cheŋ ga gu. Paalɔt a yaa siak ayen wa
ga yeeri Yeezu nyiŋka jabarimu zuk a ta ga
gu.
59 Josefi a yaa basi dula jigini alege cheŋ
ga yeeri Yeezu nyiŋka jabarimu zuk a yaa
pa garuk paaluk a pili ka
60 a ta ga dueni puŋ vorub paalik po.
(Tɛŋ kala demma a jam a gu ba nuruma ka
pina vie po). Wa yaa bilim tintain kpeeni
a lik puŋku vorumu nɔanni.
61 Mɛɛri Magdala ale Mɛɛri nwala a jam
kali ka dula a tuk vorumu nyiŋ.
62 Vari ale ŋman Veenti la, ba Vu-
usum Danni saliuku Juuma Puusika Yenni
kpaŋŋa ale Farisiima a yaa cheŋ Paalɔt jigi
a weeni wa ayen,
63 "Ti deema teeri velinvendika ale jam
boro la wa weeni ayen, 'M le yiti kum po
ku daa ŋata dai.'
64 Be basi ate ba ga a limsi vorumu ate ku
paari daa ŋata ate wa ŋaaŋviirima a kan
magi yeeri wa abe ba weeni nuruma ayen
wa yiti kum po. Dan kan daa di ventaŋa
de ale gaam wa le liŋ velim dii la."
65 Paalɔt a yaa siak ale basi ayen sojiba
cheŋ a ga ŋmasi a limsi vorumu.
66 Ba yaa cheŋ ga daani tintanni ayen
waai dan bilim di abe ba miŋ a yaa le basi
ate sojima a limsi vorumu.

28

1 Ba Vuusum Danni ale taam la, Mɛɛri
Magdala ale Mɛɛri nwala a yaa cheŋ ba
nya juijui ate ba gu Yeezu la.
2 Tɛŋka yaa jam choa nna yegayega, ate
sabiilo a nyini wenŋmazuk a siŋ bilim
tintanni a dueni nakpiak a kali di zuk.
3 Sabiilowa a jam kasim a nyagsi kama
ase wein ale a chagsi dii la. Wa gattaŋa
me a peenti nna yegayega.
4 Yɔgsum yaa yik baai ale a limsi vorumu
la nna yegayega ate ba nyiŋsaŋa a gok ate
ba nyɛ nna ase ba kpi la.
5 Sabiilowa a yaa weeni nipooma ayen,
"Ni kan chali yɔgsumɔa, mi seba ayen ni a
gisi ka Yeezu waai ate ba kpi wa jabarimu
nyiŋ la.
6 Wa ka dela jigini, wa yiti kum po kama
ase wa ale liŋ weeni ni dii la. Ni jam a nya
juijui ate ba pa wa a dueni la.
7 Ni cheŋ nwuli a ga weeni wa
ŋaaŋviirima ayen wa yiti kum po kama,
wa be de ka niŋ a cheŋ Galili tɛŋka. Ni le
nya wa dula jigini. Ni teeri m le weeni ni
dii la."
8 Ba yaa basi dula jigini ale supeentik a
ga weeni wa ŋaaŋviirima dii meena ate
sabiilowa a weeni ba la.
9 Yeezu a yaa tu ba dula jigini a yaa
weeni ba ayen, "Suyɔgini a bo ale ni." Ba
yaa domsi kali a puusi wa.
10 Yeezu yaa weeni ba ayen, "Ni kan chali
yɔgsumɔa abe ni ga weeni m suaataŋa
ayen ba cheŋ Galili tɛŋka a ga tu mu dula
jigini."

11 Nipooma ale cheŋ a ga nueri la, sojima
gela a yaa cheŋ tɛŋka po a ga weeni Juuma
Puusika Yenni kpaŋŋa dii meena ale nyɛ
la.
12 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa a yaa
tu chaab ale tɛŋka kpaŋŋa ate ba pa ligra
yegayega a te sojima ale weeni ba ayen,
13 “Ni weeni ayen nama a doa goa kama
ate wa ŋaaŋviirima a jam zu pa wa.
14 Gominawa a dan poom wom ti le biisi
a vari ni a basi.”
15 Sojima yaa tuesi ligraŋa ale weeni
ate ku paari Juuma meena ayen Yeezu
ŋaaŋviirima ale zu pa wa vorumu po.
16 Wa ŋaaŋviirima pi ale wanyiwa a yaa
cheŋ a ga jueli guuk kunyi zuk Galili tɛŋka
po juijui ate Yeezu a weeni ba ayen ba cheŋ
la.
17 Ba ale nya wa dula jigini la ba yaa
puusi wa. Ba gela a jam diem ta ka
chichama.
18 Yeezu a yaa forisi paari ba a weeni
ba ayen, “Naawen a te mi pagrim kama
wenŋmazuk ale tɛŋzuk meena.
19 Ni cheŋ tɛŋsa meena a sak nuruba ate
ba va mi, abe ni a te ba soka Kowa Naawen
ale wa biika ale wa chiika pagrim nyiŋ.
20 Ni sak ba ate ba va wie ŋaai meena
ate mi a sak ni la. M le bo ale ni a ga paari
tɛŋka kpeglimka.”

Yeezu Wamaŋsaŋa Wie Ate MAAK A ŊMARISI La

1-4 Dila po dila po Naawen jam weeni wa biisiteerɔma wanyi ate ba a wi ayen Azaya la, ayen wa ŋmarisi nyo Naawen gbaŋka po ayen,
" 'Wa le tom nuru ate wa de niŋ jam gomsi siuku a magsi a te waai ale wa jam la.'
Lueluk ale a kaari goanni po a weeni ayen, 'ni gomsi Nyɔnɔwa siuku abe ni teenti ku.' "
Naawen biika ate ba a wi ayen Yeezu Kirisita la wamaŋsaŋa wie ale nna. Ku be piilim kama a magsi chaab ale Azaya ale ŋmarisi dii Naawen gbaŋka po la.

Ku ŋaaŋnyiŋ ate nuru wanyi ate ba a wi ayen Jɔɔn a yaa nyini goanni po a jam a sak nuruba Naawen wie ale a te ba soka ale a weeni ba ayen, "Ni meena basi ni wabaataŋa, abe ni va Naawen siuku. Ni dan tagri m le te ni soka ate Naawen a voŋ ni wabaataŋa a te ni."

5 Nuruba yegayega a yaa nyini tɛŋkpieŋka Jerusalem ale tɛŋ sii meena ale gilim ka a bo Judia po la a jam Jɔɔn jigi. Ba ale wom wa sinsaŋŋa la, ba yaa tɔk ba tuimbaataŋa meena a sak Naawen ale ge ate Jɔɔn yaa te ba soka beli dii ate ba a wi ayen Jodan la po.

6 Ba jam pa ka laalaakomi kobta a nyɛ Jɔɔn garuku. Wa jam pa ka chiakgbain a bobi wa chiaka. Wa jam a ŋobi ka tintue ale a de siita me.

7 Wa jam a mooli kama ayen, "Nuru wanyi ale bo mi ŋaaŋ a cheena. Wa ta pagrim a gaam mi kama. Mi posima ale m nin chim yomo waai ale wa domsi a kali wa niŋ a yeeri wa nuensaŋa a te wa.

8 Nyiam ate mi pa a so ni nyiŋsaŋa, alege waai ale cheena la, a le pa ka Naawen Chiika a sueri ni suniimaŋa."

9 Da ŋala po Yeezu a jam nyini tɛŋ kanyi ate ba a wi ayen Nazaret ate ka jam bo tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Galili la po. Wa yaa jam Jɔɔn jigi ayen Jɔɔn te wa soka Jodan benni po.

10 Jɔɔn ale te wa soka a nueri ate Yeezu a yaa nyini nyiamu sunsuŋ a jueli la, wa yaa deri nya wenŋmazuku ale ku lagri ate wa nya Naawen Chiika a siŋ jam kali wa zuk nna ase nangbaŋ la,

11 ate lueluk a yaa nyini wenŋmazuku po a weeni Yeezu ayen, "Fi ale m be kaai ate m mariŋ la. M sui a peenti ale fu kama."

12 Dula jigini Naawen Chiika a yaa basi ate Yeezu a cheŋ ga jo goanni po juijui ate goaduŋsa a boro la.

13 Wa jam bo dula jigini ate ku paari ka da pisinaansi. Da ŋala po Sitaana a yaa jam wa jigi a nyɛ wa nya ayen wa siak a te wa, alege Sitaana an jam baga a paasi wa. Naawen yaa tom sabiiloba ayen ba jam maa maari wa.

14 Da yeŋ po nuruba a yaa yik Jɔɔn a ta wa ga lik dɔk po. Ku ŋaaŋnyiŋ ate Yeezu a yaa jam Galili tɛŋka po a mooli Naawen wamaŋsaŋa ayen,

15 "Da ŋaai ate Naawen dak ayen wa naamu le jam la, a mɔata kama. Ni basi ni tuimbaataŋa abe ni ta siaka ale wa wamaŋsaŋa."

16 Yeezu ale va Galili mogi kpeeni noai a taam la, wa yaa nya nuru wanyi ale wa suok. Ba yue ale Simon ale Andiru, ate ba yaa za a yuk ba ŋmaasaŋa a basi nyiamu po.

17 Yeezu yaa wi ba ayen, "Ni jam va mi ŋaaŋ. Nama daam ka jum yigrisa, alege jinla mi a te ni ka tuim paali ayen ni nyɛ ate nuruba a jam va mu."

18 Ba yaa ale wom dila la, ba yaa deri basi ba ŋmaasaŋa ale va wa.

19 Wa ale ga cheŋ maga la, wa yaa ŋman nya nuruba baye ate ba a wi ba ayen Jeemsi ale Jɔɔn. Ba jam ka nuru waai ate ba a wi ayen Zebedi la, bisa. Ba ale ba kowa ale wa tomteerɔma ale jam kala ba ŋaaruŋku po a gomsi ba ŋmaasaŋa.

20 Yeezu a yaa wi ba, ate ba yaa basi ba kowa ale wa tomteerɔma ŋaaruŋku po ale cheŋ ga va wa.

21 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima yaa cheŋ ga jo tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Kapernaum la po. Juuma Vuusum Danni ale jam paari la, Yeezu yaa cheŋ ga jo ba tuka dɔkku po a boro a sak ba Naawen wie.

22 Nuruma ale wom wa sinsaŋŋa la, ku yaa cha ba, dii nyiŋ la wa sinsaŋŋa a kan neensi Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma. Wa sakka a ta pagrim a gaam ba sinsaŋŋa kama.

23 Dula jigini nuru ale jam ta chichiribiok ate ku bo wa zukku po. Wa yaa jam jo ba tuka dɔkku po a kaari ayen,

24 "Yeezu Nazaret denowa, fi a yaali ka boa ti jigiya? Fi jam ayen fi kaasi ti kama? M seba ayen fi ka Naawen nuru weleŋ."

25 Yeezu a yaa weeni chichiribioku ayen, "Goori abe fi nyini wa zukku po a nyini."

26 Chichiribioku a deri basi ate nuruwa nyiŋka a gok a yaa kaari a nyini wa jigi a nyini.

27 Ku yaa cha nuruma meena ale jam bo dula la, ate ba weeni ayen, "Ni nya nuruwa de ta pagrim a weeni chichiribaata ate ti a wom wa noai a nyini nuruba zuima po a nyini." Ba ya bek chaab me ayen, "Ka boan jaab sinsak paala ale nna?"

28 Galili tɛŋka po nuruma yegayega a jam wom Yeezu ale tom dii la kama.
29 Yeezu a yaa basi tuka dɔkku ale ge cheŋ. Wa ale Jeemsi ale Jɔɔn a yaa cheŋ ga jo Simon ale Andiru yenni po.
30 Yeezu ale jo yenni po la, ba yaa weeni wa ayen ka Simon ŋanuba ale a yuak. Wa nyiŋka jam toliŋ ka nna yegayega ate wa jam dua wa dɔkku po.
31 Yeezu a yaa jo nipowa dɔkku po a yik wa nisaŋa a zak ate wa yiri ŋmai. Wa ale nyɛ dila la, wa nyiŋka a yaa deri yok ate wa yiri yaali nyiam a te ba.
32 Wein ale siŋ la, tɛŋka po demma a pa ba yɔgnyeensa ale baai ate chichiribaata a jam bo ba zuima po la a ta ba jam Yeezu jigi.
33 Tɛŋka po demma meena a yaa tigsi chaab a jam yeri dii po ate Yeezu a boro la.
34 Wa tebi nuruba yegayega baai ate nyiŋtuila tɔgatɔga a jam ta ba la, ale a yiak chichiribaata yegayega nuruba zuima po a basi. Yeezu an jam te chichiribaataŋa siuk ate ti weeni wariya, dii nyiŋ la ti poom seba wa ale ka waai la kama.
35 Saliuk yokyok ate vanni an diem a jam veenti la, Yeezu a yaa yiri a nyini tɛŋka po a cheŋ juijui ate nuru a karo la a puusi a te Naawen dula jigini.
36 Vanni ale veenti la, Simon ale wa vaanchaama yaa yiri a nya ale Yeezu a karo. Ba yaa nyini ayen ba gisi wa.
37 Ba ale nya wa la, ba yaa weeni wa ayen, “Nuru meena a nyeemu a gisi fu kama.”
38 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni te ti cheŋ tɛŋ sii ale tali la ate m sak dula nuruma Naawen wie ate ba wom. Ka dila nyiŋ ate m jam.”
39 Wa yaa nyiem a gilim Galili tɛŋka a sak nuruba Naawen wieŋa ba tuka diinaŋa po. Wa jam yiak chichiribaata nuruba zuima po a basi me.
40 Gami dinyi a yaa jam Yeezu jigi a kpi duna tɛŋ wa niŋ a saalim wa ayen, “Fi dan siak, fi baga a tebi mu kama, ate mi a nya nyiŋyɔgsa.”
41 Yeezu a yaa ta jiirim ale wa nna yegayega a yaa teeri wa nisaŋa a tiri wa ale weeni wa ayen, “M siaya. Ta nyiŋyɔgsa.”
42 Wa ale weeni dila la, nyiŋtuilaŋa yaa deri basi gamini ate wa nya nyiŋyɔgsa.
43-44 Yeezu a yaa weeni wa ale nin muna ayen, “Kan weeni sak nuru waaiya fi le nyɛ dii a nya nyiŋyɔgsa la. Cheŋ Naawen Puusika Yenni tomteerɔma wanyi jigi a pa fi dek a sak wa, abe fi nyɛ kaabi kaai ale magsi ase Moosis ale sak ti dii dila po dila po la. Dila le sak nuruba ayen fi yaa ta nyiŋyɔgsa kama.”
45 Gamini yaa basi dula jigini. Wa an jam va Yeezu ale weeni wa dii la, alege wa jam goanti a nyeemu a weeni wa a meena kama Yeezu ale tebi wa dii la. Dila nyiŋ ate Yeezu an ŋman baga a nyini peelim a jam tɛŋka po wa yaaka. Wa yaa ga bo goanni po ate nuruba nyini tɛŋsa yegayega po a jam wa jigi.

2

1 Daa ale ŋman jam taam la, Yeezu a yaa basi dula ale ŋman cheŋ Kapernaum tɛŋka po a ga jo yeri dinyi po. Tɛŋka po demma a yaa wom ayen wa jam ya.
2 Nuruba yegayega yaa jam tigsi chaab yeri dii po ate wa boro la. Yenni meena a jam sueri kama ate nansiuŋku noai a ka zaanika jigiya, ate Yeezu a yaa boro a sak ba Naawen wie. Nuru wanyi ale jam boro ate wa nisima ale wa naŋsa a jam kpi.
3 Wa yaa ale boro a sak nuruma la, nuruba banaansi a yaa pa nuru waai ate wa nisaŋa ale wa naŋsaŋa a kpi la, a dueni jaab zuk a ta wa a jam Yeezu jigi.
4 Ba an jam baga a vuri nuruma po a paari Yeezu, dii nyiŋ la nuruma a jam piisi kama. Ba jam pa nuruwa kama a ta jueli yenni zuk a vuri vorub yenni sunsuŋ a yaa pa miisa a bobi jaamu a pa wa ta va vorumu po a siŋ dueni Yeezu niŋ.
5 Yeezu ale jam seba ayen ba ta siaka yegayega ale wa la, wa yaa weeni nuru waai ate wa nisaŋa ale wa naŋsaŋa a kpi la ayen, “M biiga, m voŋ fi wabaataŋa a te fu kama.”
6 Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ba gela ale jam maa kala dula jigini la, a yaa poli ba zuima po ayen,
7 “Nuruwa de ale a biisi dii la, ku nala? Wa ale a nyɛ dii la ku ka leeta Naawen jigi. Ka Naawen dek wa nyiini ale a voŋ wabaata a te.”
8 Yeezu a poom seba wa dek popola po ba ale a poli dii la kama. Wa yaa bek ba ayen, “Ka boan jaab popola ate nama a poli ni zuima po?
9-11 Mi nin weeni nuruwa de ate wa nisimaŋa ale wa naŋsaŋa a kpi la, ayen Naawen voŋ wa wabaataŋa a te wa a yaase wa yiri a cheŋ, ka kuna dek ale pagra?” Wa ale ga bek dila la, wa yaa cheemu a weeni nuru waai ale a yuak la ayen, “Yiri a zaani ŋmai, abe fi pai fi jaamu ate fi a goa wa zuk la a cheŋ kuli fi yenni.” Yeezu a nyɛ nna kama ate ku sak ayen ni seba ayen ka wa Saalobiika ale ta pagrim tɛŋzuk meena a baga a voŋ nuruba wabaata a te ba.
12 Nuruwa a yaa deri yiri a zaani ŋmai ale pa wa jaamu a cheŋ nyini. Ku yaa cha nuru baai meena ale jam za dula jigini la. Ba yaa pak Naawen a weeni ayen, “Tama

an diem a nya nyaku de choa ase ka jinla
nyiini.”
13 Yeezu yaa basi dula jigini ale ŋman
pilim cheŋ Galili mogi kpeeni noai, ate
nuru bɔari a yaa jam wa jigi ate wa boro
a sak ba Naawen wie.
14 Wa ale sak ba a nueri la, wa yaa cheŋ
ga zik nuru waai ate ba a wi ayen Livai, la.
Wa jam ka nuru waai ate ba a wi wa ayen
Alfiyus la biik. Wa jam kala ka lampoo
cheesika dɔk po a tuesi lampoo. Yeezu yaa
weeni wa ayen, “Yiri a jam va mi ŋaaŋ.”
Wa yaa basi wa tuimaŋa ale yiri a ga va
wa.
15 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa cheŋ
Livai yenni ayen ba de ŋandiinta. Lampoo
cheesiroba ale wabaata nyam yegayega a
jam maa va Yeezu ŋaaŋ ate ba gela me a
yaa jam gum wa ale wa ŋaaŋviirima po,
ate ba meena a kala a de ŋandiinta.
16 Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma baai ate ba
a wi ayen Farisiiba la, ba gela a yaa nya
ba ale ba a de ŋandiintaŋa. Ba yaa bek
wa ŋaaŋviirima po wanyi ayen, “Ka boa
ale a sak ate Yeezu a siak a te lampoo
cheesiroba ale wabaata nyam a kali a le
wa a de ŋandiinta?”
17 Yeezu ale wom dila la, wa yaa weeni
ba ayen, “Fi dan kan a yuagi fi kan cheŋ
waai ale a tebi nuruba la jigiya, alege ka
yuariba nyiini. Mi an jam ayen m wi
ka nuru baai ale a poli ayen ba ka nuru
maŋsa la, alege ka wabaata nyam ate m
jam ayen m wi.”
18 Da yeŋ po Jɔɔn waai ale a te nu-
ruba soka la ŋaaŋviirima ale Farisiima
ŋaaŋviirima a yaa bobi noa. Nuruba
ba gela a yaa jam Yeezu jigi a bek wa
ayen, “Ka boa ate Jɔɔn ŋaaŋviirima ale
Farisiima ŋaaŋviirima a bobi noa, alege fi
ŋaaŋviirima a kan bobi?”
19 Yeezu a yaa magsi wamagsini bek ba
ayen, “Nipɔkfiaka nyɔnɔwa dɔama a baga
a bobi noa? Aaya. Nipɔkfiaka nyɔnɔwa ale
diem boro ale ba la, ba an baga a nyɛ dila.
Mi ale m ŋaaŋviirima abe ale ka dii la ale
la.
20 Alege ku cheena ate nuruba le yik wa
a ta cheŋ, dila po wa ba yaa le bobi noa.”
21 Wa yaa ŋman magsi wamagsini di
choa ayen, “Ba kan pa garuchiak paalik a
laŋ garuk kpaga. Ba dan nyɛ dila, garuku
le cheeri a gum du, a yaase,
22 ba kan pa da paalik a su bunlɔk kpak
po. Ba dan nyɛ dila, bunlɔkku a na kama
ate daamu a waaŋi. Ku dan nyɛ dila,
nuruwa a jok wa bunlɔkku ale wa daamu
meena kama. Da paalik a magsi ka bunlɔk
paaluk suka.”
23 Juuma Vuusum Daaŋa po dinyi ate
Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa va nuru
wanyi talim po a taam. Ba ale a cheŋ la,
wa ŋaaŋviirima a yaa wie “wiiti” zuima a
ŋobi.
24 Farisiima ba gela ale jam nya dila la,
ba yaa bek Yeezu ayen, “Nya, ka boa ate fi
ŋaaŋviirima a kaasi tama Vuusum Danni
kisiku?”
25 Yeezu yaa bek ba ayen, “Nama an
diem karim Naawen gbaŋka po a miŋ na
waai ate ba a wi ayen Deevid la wie? Da
ŋaai po ate nuru waai ate ba a wi ayen
Abiata a jam chim Naawen Puusika Yenni
kpagi kpeeni la, ate kom a yaa jam ta
Deevid ale wa dɔama.
26 Wa yaa ga jo Naawen Puusika Yenni
po a pa boroboruk kuui ate nuruba a ta
jam te Naawen la a we ŋobi ale ge a we
a te wa dɔama ate ba me a ŋobi. Tama
Sinsaŋŋa a weeni kama ayen nuru yoŋ an
maara a ŋobi boroboruku de ka Naawen
Puusika Yenni tomteerɔma nyiini.
27 “Naawen an lueri Vuusum Danni ayen
ka di soa nuruba, wa nyɛ ka nuruba ale ge
lueri Vuusum Danni ayen di chim da maŋ
a te ba.
28 Dila nyiŋ la, mi Saalobiika ale soa
Vuusum Daaŋa me.”

3

1 Yeezu a yaa ŋman cheŋ ga jo ba tuka
dɔkku po. Nuru wanyi ale jam bo dula ate
wa nisa kpi.
2 Baai ale jam bo dula la, a yaa limsi ayen
ba nya ase Yeezu le tebi yaase wa kan tebi
nuruwa nisaŋa Vuusum Danni ate ba baga
a weeni wa ayen wa kaasi.
3 Yeezu a yaa weeni nuru waai ate wa
nisaŋa a kpi la ayen, “Yiri ŋmai a jam de.”
4 A yaa ale ge a weeni nuruma ayen,
“Nama seba Juuma Sinsaŋŋa kama. Ku
magsi ayen ni tom ka tuimmaŋsa yaa
tuimbaata ni Vuusum Danni? Ni te nuruba
nyuvuri yaa ni ko ba?”
Ba yaa goori nna chorototo.
5 Yeezu sui yaa puuri ale ba ate wa gisi
nya ba ale su kaasuŋ dii nyiŋ la, ba tueŋa a
kpari kama ate ba ka siaka ale wa. Wa yaa
weeni nuruwa ayen wa teeri wa nisaŋa.
Wa ale teeri si la, si yaa deri nya nyiŋyɔgsa.
6 Farisiima a yaa yiri a nyini peelim. Ba
ale na waai ate ba a wi ayen Ayerod la
nuruma a yaa tigsi chaab a poli siuk kuui
ba le ba va a ko Yeezu la.
7 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa nyini
dula jigini a ŋman cheŋ mogi kpeeni noai.
Nuruba yegayega a nyini Galili tɛŋka po a
cheŋ va wa ŋaaŋ.
8 Ba gela a nyini Jerusalem ale Judia
tɛŋsaŋa po. Ba gela me a nyini tɛŋka choa
ate ba a wi ayen Idumia ale tɛŋ sii meena
ale bo Jodan beli kpeeni ŋaaŋ nyiŋ la. Ba
gela me a ŋman nyini tɛŋsa ate ba a wi

ayen Taaya ale Saidon ale tɛŋ sii meena
ale gilim dula jigini la.
9 Yeezu yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen
ba gisi ŋaaruŋ a gomsi ku a zaani wa, dii
nyiŋ la nuruma a piisi ka nna yegayega a
yaa a tusi wa. Nuruma de meena ale wom
Yeezu ale a nyɛ dii la ale soa ate ba jam wa
jigi.
10 Yeezu a tebi nuruba yegayega dula
jigini. Ka dila ale soa ate ba a tusi chaab
ayen ba paari a tiri wa nya la.
11 Baai ate chichiribaata a bo ba zuima
po la ale nya wa la, ba yaa lo tɛŋ a kaari
yegayega a weeni wa ayen, "Fi ka Naawen
biik."
12 Nna nyiem a dan nyɛ, Yeezu a nyiem
a weeni chichiribaataŋa ka bunyi dekki
ayen ti goori abe ti kan weeni sak nuruba
wa ale ka waai la.
13-15 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa
cheŋ ga jueli guuk kunyi zuk. Wa ale jueli
a nueri la, wa yaa wi nuru baai ate wa a
yaali ayen ba jam wa jigi la. Wa yaa lueri
nuruba pi ale baye a ta nyini nuru baai
meena ate wa wi la po ayen ba jam va wa.
Wa yaa weeni ba ayen, "M lueri ni kama
ayen ni kasim bo ale mu. M le tom ni me
ate ni nyini peelim a mooli Naawen wieŋa
ate nuruba wom. M be le te ni pagrim ate
ni baga a yiak chichiribaata nuruba zuima
po a basi."
16 Wa nuruma pi ale bayewa yue ale
Simon waai ate Yeezu a te wa yue paali
ayen Piita la,
17 ale Jeemsi ale wa suoku Jɔɔn. Jeemsi
ale Jɔɔn a jam ka nuru waai ate ba a wi
ayen Zebedi la bisa. Yeezu yaa ŋman te
ba yue paali ayen Boanejisi. Di kiri ale
nanpansa nuruba.
18 Yeezu a yaa ŋman lueri Andiru ale
Filip ale Batolomiu ale Matiu ale Tomasi
ale Jeemsi waai ale jam ka nuru waai ate
ba a wi ayen Alfiyus la, biik. Wa ŋman
lueri Tadiusi ale Simon waai ale jam a nyɛ
ayen Juuma a nya ba dek zuk la.
19 Wa yaa ŋman lueri Judas Iskariot,
nuru waai ale wa ta Yeezu a ga bobri a
sak la. Wa yaa ale lueri ba a nueri la, ba
meena a yaa va chaab a nyini guuku zuk
a siŋ a cheŋ ga jo yeri dinyi po.
20 Nuru bɔari yegayega a yaa ŋman tigsi
chaab a jam Yeezu jigi, ate wa ŋaaŋviirima
an jam baga a nya siuk a de ŋandiinta.
21 Yeezu dɔkku demma ale wom dila la,
ba yaa nyini ayen ba gisi a yik wa, dii
nyiŋ la nuruba ale jam a weeni ayen, "Wa
zukku a tagri kama."
22 Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ba gela a
yaa nyini Jerusalem tɛŋka po a jam weeni
chaab ayen, "Chichiribaataŋa meena
naawa ate ba a wi ayen Beelzebu la, ale
bo wa nyiŋka po a kasim a te wa pagrim
ate wa baga a yiak chichiribaata nuruba
zuima po a basi."
23 Yeezu a yaa wi Juuma Sinsaŋŋa
sagrɔma ate ba jam wa tɛŋ ate wa yaa
magsi wamagsima a sak ba ale bek ba
ayen, "Sitaana a nyɛ ka se a baga yiak wa
dek tomteerɔma a basi?
24 Tɛŋ nuruba a dan a kpalim chaab, tɛŋ
kala choa le kaasi kama.
25 Yeri yeŋ dem a dan ta kpaliŋ ale chaab,
ba le waaŋ ka chaab.
26 Dila nyiŋ la Sitaana ale wa tom-
teerɔma a dan ta chaab, wa naamu a kan
baga a zaani a beni.
27 "Siuk kula po la waai abe dan kan yik
pagrɔ a bobiya, wa le nyɛ ka se a jo wa
yenni po a zu wa ŋantaŋa?
28-29 "Ni basi ate m weeni nyaku de a
sak ni ayen, Naawen le voŋ waai meena
wabaata ale ba biisi kaasuŋ a te ba kama.
Alege wa kan voŋ a te waai ale a le Naawen
Chiika la, dii nyiŋ la, wabioku de a boro
kama taam wuu."
30 (Wa weeni ba wieŋa de kama, dii nyiŋ
la nuruma ba gela a weeni kama ayen, "Wa
ta ka chichiribiok wa zukku po.")
31 Ku ŋaaŋnyiŋ ate Yeezu suaataŋa ale
wa mawa a yaa jam a za peelim a wi wa.
32 Nuru bɔari ale jam za gilim wa a yaa
weeni wa ayen, "Fi mawa ale fi suaataŋa
a za peelim a yaali fu."
33 Wa yaa bek ba ayen, "Ka wana ale mi
ma? Be ka bana ale mi suaata?"
34 Wa yaa chiem a nya ba meena ale kala
a gilim wa la a yaa weeni ba ayen, "Ni nya,
ka mi maba ale mi suaata ale nama.
35 Baai meena ale a tom dii ate Naawen
a yaali la, bala ale mi maba, ale m tɔaba,
ale m suaata."

4

1 Yeezu yaa ŋman jam Galili mogi kpeeni
noai a sak nuruma Naawen wie. Nuruma a
jam piisi ka nna yegayega a za gilim wa ate
wa yaa yiri jo ŋaaruŋ po a kala. Ŋaaruŋku
a jam bo ka nyiamu po ale ge ate nuruma
a yaa za nyiamu noai.
2 Wa yaa magsi wamagsima a sak ba wie
nna yegayega ayen,
3 "Ni wom mi nalimnyiini. Nuru wanyi
ale jam boro a yaa nyini boro a yuk
ŋanborinta ase muma la.
4 Wa yaa ale boro a yuk la, bieŋa gela a
yaa lo siuku niŋ ate nuinsa a deri jam pisi
ŋa meena,
5 ŋa gela me a lo tintana po. Ŋa yaa nyini
nna nwuli, dii nyiŋ la tantaŋa an jam soa
diiya dula jigini.
6 Wentueŋka ale jam nak ŋa la, ŋa yaa
deri ko, dii nyiŋ la ŋa naŋsaŋa an jam baga
a siŋ paari nyiamɔa.

7 Ŋa gela me a lo munsa po a yaa nyini.
Munsaŋa me a nyini a geri ŋa ate ŋa an
jam baga a biaya.
8 Ŋa gela me a lo tɛŋ naluŋ po a nyini a
chim a biak a be nalimnyiini. Ŋaai ta bie
pisita. Ŋa gela me pisiyuebi. Ŋa gela me
ta kook.”
9 Yeezu ale ga nueri wa wamagsini la, wa
yaa ŋman weeni ba ayen, “Nama baai ale
ta tue a wom la, ni wom mi nalimnyiini.”
10 Wa ale jam kala wa dek wa nyiini
la, baai ale jam a maa va wa ale wa
ŋaaŋviirima pi ale bayewa la, a yaa bek
wa ayen, “Fi wamagsimaŋa kie ale boa?”
11 Wa yaa weeni ba ayen, “Naawen basi
kama ayen ni seba wa naamu wasusuŋŋa,
alege nuru yonta jigi m sinsaŋŋa a chim ka
wamagsima, ate
12 ‘Ba a nya ale a nya alege ba kan nya,
ba a wom ale a wom alege ba kan miŋ
ŋa,
dii nyiŋ la, ba dan nya ale miŋ ŋa,
ba le tagri ba wabaata popolaŋa kama
ate Naawen voŋ a te ba.’ ”
13 Yeezu yaa bek ba ayen, “Nama an baga
wamagsini de kiri a miŋi? Ni be dan kan
baga wamagsini de kiri a miŋi, ni yaa be
le nyɛ ka se a baga a miŋ ŋa chaaba?
14 Nuru waai ale nyini a boro a yuk wa
ŋanborintaŋa la, ku a nyɛ se ka Naawen
wieŋa ate nuruba a sak la.
15 Be ŋaai ale lo siuku po la, a nyɛ se
ka baai ale a wom wa wieŋa, ale ge ate
Sitaana a nyiem a deri jam a yeeri ŋa nwuli
a ta nyini ba suniima po a nyini la.
16 Be ŋaai me ale lo tintanaŋa po la, a
nyɛ se ka baai ale a wom wa wieŋa ate ba
sue a peenti,
17 ale ge ate Naawen wieŋa a kan jo ba
suniimaŋa po nalimnyiini la. Ba yaa va
maga dega, alege ninam a dan yik ba, ba
Naawen wieŋa vaka nyiŋ, ba nyiem a deri
pa ŋa vaka a basi.
18 Be ŋaai me ale lo munsaŋa po la, a nyɛ
se ka baai ale a wom Naawen wieŋa
19 alege tɛŋka po wieŋa popolaŋa ale
ba ligra yaalika yegayega ale ba ŋanta
yaalika, ŋala meena a de ka Naawen
wieŋa ate wamaŋ an baga a nyini ŋa po
a nyini.
20 Be ŋaai me ale lo tɛŋ naluŋku po la, a
nyɛ se ka baai ale a wom Naawen wieŋa
ate ŋa jo ba suniima po nalimnyiini la. Ba
a nyɛ se ka ŋantaŋa ale nyini a yaa biak
a be ate ŋa gela a ta bie pisita, ŋaai me
pisiyuebi, ŋaai me bie kook dii la.”
21 Yeezu yaa bek ba ayen, “Nuru a dan
tɔati wa bolimzeuŋ wa a pa ka chin a vuk
ku? Yaase wa a pa a zaani ka gaduok
tɛŋka? Aawo, wa a pa ku a zaani ka jaab
zuk ate ku a nya dɔkku po meena.
22 Jaab buuri meena ale chim wasusugi
la, a kan ŋman chim wasusugi nuruba
jigiya. Dii meena ale ligi doa la, le nyini
peelim ate nuruba nya.
23 Dila nyiŋ, nama baai ale ta tue a wom
la, ni wom mi nalimnyiini.”
24 Wa ŋman pilim weeni ba ayen, “Ni
kpesi a wom dii ate m tara ayen m weeni
a sak ni la. Magsi kaai ate fi pa a magsi
ŋanta a te nuru la, magsi kala degadega
ate Naawen le pa magsi a te fi me, ate ku
poom gaam taam.
25 Nuru waai nisa po ale ta la, Naawen
le ŋman te wa ŋanta yegayega a gum du,
alege waai nisa po ale kan ta la, Naawen
le ŋman tuesi jaab fiik kaai ate wa poom
ta la kama.”
26-27 Yeezu a yaa ŋman weeni ba ayen,
“Naawen Naamu ale a nyɛ dii la ale nna.
Nuru ale bori wa talim. Daa meena ate wa
goa a yiri la, wa ze ŋantaŋa ale nyɛ dii a
nyini ale a chim la.
28 Ka tɛŋka ale a wuuk bieŋa ate ŋa a
nyini ale a chim ale ge a ta bie. Zabuli ale
liŋ a chim, a pak a paari kiŋkari, a yaa ga
a biak ale ge ate bieŋa a yaa ga kpeglim.
29 Ŋa yaa ale be a ga nueri la, nuruwa a
yaa pa wa gebik a ta cheŋ wa talimu po a
ga che dii nyiŋ la, ŋa cheka paari kama.”
30 Yeezu a yaa ŋman bek ba ayen, “Ti
le pa ka boa a magsi chaab ale Naawen
Naamu?
31-32 Bu a nyɛ ase ka nna la. Ase nuru
ale pa ‘mastad’ bie a bori la. Bieŋa a
posima kama a gaam tɛŋzuk bie meena
po. Wa yaa pa ŋa a bori ate ŋa nyini
chim tikpieŋsa a ta naŋsa ale yɔgsum nna
yegayega ate nuinsa a kali si zuk a yok
tugta.”
33 Wamagsima ŋaai chaab ate Yeezu a
jam magsi a sak nuruba la ale nna. Wa jam
magsi ka ŋa chaab nna yegayega a gum du
ayen baai ale ta Naawen yammu la a baga
a miŋ chak.
34 Wa an jam biisi wari dinyi la ale
nuruba alege kan magsi wamagsini. Alege,
wa ale wa ŋaaŋviirima a dan jam boro
ba dek ba nyiini, wa nyiem a weeni wa
wamagsimaŋa kie a sak ba kama.
35 Dila danni junɔai Yeezu a yaa weeni
wa ŋaaŋviirima ayen, “Ni te ti taam mogi
kpeeni kauk kuŋkula.”
36 Wa ŋaaŋviirima yaa basi nuru bɔanni
ale cheŋ ga jo Yeezu ale kali ŋaaruŋ kuui
po la ayen ba cheŋ. Nuruba ba gela me a
jo ŋaarunta a maa va ba ŋaaŋ.
37 Ba ale a cheŋ la, va kpioŋ a yaa
jam a nak ba ŋaaruŋku nna yegayega ate
nyiamu me a yiri a jueli wein. Bu yaa jo ba
ŋaaruŋku po ate ku a nyɛ ku siŋ nyiamu
tɛŋ.

38 Yeezu a jam dua ŋaaruŋku po ba
ŋaaŋ a kpagli ka dafeeluk a goa. Wa
ŋaaŋviirima a yaa nak wa a yiri a bek wa
ayen, “Ti Nyɔnɔ, fi niŋ ka ale ti ni wari
nyiamu po?”
39 Wa yaa yiri wa goomu jigini a zaani
ŋmai a yaa weeni vioku ayen ku basi abe
nyiamu me a nyɛ balaa. Vioku a yaa deri
basi ate nyiamu me a baliŋ. Nyiamu an
ŋman choaya ale maga dek me.
40 Yeezu a yaa bek wa ŋaaŋviirima ayen,
“Ka boa ate nama a chali yɔgsumɔa?
Nama diem ka siaka?”
41 Ku yaa cha ba ate ba a bek chaab ayen,
“Nuruwa de, ka wana ate wa baga a biisi
ale vioku ale nyiamu ate ba a wom wa
nɔaya?”

5

1 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa taam
Galili mogi kpeeni kauk kuŋkula ŋaaŋ
nyiŋ a ga paari nuru baai ate ba a wi ayen
Gerasa la tɛŋka.
2 Nuru wanyi a yaa jam bo tɛŋ kala po a
ta chichiribiok wa zuk po.
3 Nuru waai jam karo a baga bobi wa.
Ba jam pa ka choarima kpeema a bobi wa,
alege wa baga a gebi ŋa.
4 Ba ŋman pa choarimaŋa ale kuta a bobi
wa naŋsa ale wa nisima a ga jiak, alege wa
ŋman gebi ŋa me meena. Waai a jam karo
a ta pagrim a baga a yik wa.
5 Wa jam bo ka ba ale a gu nuruba juijui
la ale guuta zuima a nyiem a cheŋ ale a
kaari nna yegayega ale a pa tintain laasa a
gebi wa nyiŋka.
6-8 Yeezu ale nyini ŋaaruŋku po a siŋ la,
nuruwa a jam za ka nuruma guka jigini
ate ku jam yalima. Yeezu a yaa weeni
chichiribioku ayen ku nyini nuruwa zukku
po a nyini. Nuruwa ale nya Yeezu la, wa
yaa chali a jam kpi duna tɛŋ wa niŋ, a yaa
kaari nna yegayega a weeni wa ayen, “Fi
Yeezu, Naawen kpeeni biika, fi a yaali ka
boa mi jigiya? Chali Naawen yonni nyiŋ
abe fi kan namsi mu.”
9 Yeezu yaa bek wa ayen “Fi yoi ale boa?”
Ku yaa weeni wa ayen, “Mi yoi ale
‘Anurubɔari’, dii nyiŋ la ti piisi kama.”
10 Nuruwa a yaa saalim Yeezu nna
yegayega ayen wa kan yiak chichirib-
aataŋa dula jigini a basi.
11 Die ale jam piisi nna yegayega a za
guuk kunyi zuk dula jigini a de. Ŋa jam
paari ka tusa ŋaye.
12 Chichiribaataŋa a yaa saalim Yeezu
ayen wa basi ate ti ga jo dieŋa de po.
13 Yeezu a yaa te ti siuk. Ti yaa basi
nuruwa ale nyini a ga jo dieŋa po ate ŋa
meena yaa chali nna nwuli a siŋ ga lo mogi
kpeeni nyiamu po a kpi.
14 Nuru baai ale jam a nya dieŋa zuk la, a
yaa chali kuli ba yieŋa a ga weeni ba yieŋa
demma ale baai meena ate ba jam a tu ba
siuku niŋ la, dii ale nyɛ la. Tɛŋka demma
a yaa nyini a cheŋ Yeezu jigi ayen ba nya
dii ate baai ale a nya deeŋa la a weeni ba
la.
15 Ba yaa jam a nya nuru waai ate
chichiribaataŋa a jam bo wa zukku po la
ale wa jo gatta a kala ale Yeezu. Wa an
ŋman a yesimu. Yɔgsum a yaa deri yik ba.
16 Nuru baai ale jam nya dii ale nyɛ nuru
wa jigi ale chichiribaataŋa ale dieŋa la, a
yaa weeni a sak nuruba meena ale jam bo
dula jigini la.
17 Tɛŋka demma ale wom dii ate ba
weeni la, ba yaa jam a saalim Yeezu ayen
wa nyini ba tɛŋka po nyini.
18 Yeezu a yaa ale cheŋ ayen wa jo
ŋaaruŋku po la, nuru waai ale jam ta
chichiribaataŋa la a jam saalim wa ayen
wa basi ate wa maa va wa a cheŋ.
19 Yeezu an jam siaya, alege weeni wa
ayen, “Kuli ga weeni fi yenni demma
Nyɔnɔwa ale ta jiirim ale fu a maari fu dii
la.”
20 Nuruwa a yaa cheŋ ga weeni nuru
baai ale jam bo tɛŋsa piwa po la dii ate
Yeezu a nyɛ a te wa la. Ku yaa cha baai
meena ale jam a wom la.
21 Yeezu yaa ga jo ŋaaruŋku po a gaam
taam mogi kpeeni kauk kuŋkula. Wa ale
cheŋ a ga paari dula jigini la, nuru bɔari
yegayega a yaa tigsi a gilim wa mogini
noai.
22 Juuma tuka dɔkku kpaŋŋa po wanyi
ale jam maa bo nuru bɔanni po. Wa yoi a
jam ale Jairus. Wa yaa ale ga nya Yeezu la,
wa yaa jam wa niŋ
23 a saalim wa nalimnyiini ayen, “M dek
koa, m lie ale a yuak a mɔata kum, ate mi
a saalim fu ayen fi jam a pa fi nisa a ji wa
zuk ate wa nya nyiŋyɔgsa.”
24 Yeezu a yaa va Jairus a cheŋ ate
nuruba yegayega a yaa maa va wa a gilim
wa.
25 Nipɔk wanyi a yaa jam bo dula a jam
a yuak bena pi ale ŋaye. Wa tuemu a jam
a nyɛ ase wa a lo ka chiak la. Ku kasim
jam a nyɛ ka daa meena.
26 Tiita nyam yegayega a jam tebi wa
a kpeeri. Wa jam kaasi wa ligra meena,
alege tuemu an jam a basi wa ale a diem a
daani wa me nna yegayega a gum du.
27-28 Wa ale wom Yeezu wie la, wa yaa
poli wa zuk po ayen, “M dan baga a
paari wa garuku nɔanni a tiri, m le nya
nyiŋyɔgsa.”
29 Wa yaa cheŋ a ga jo nuru bɔanni po
a ga tu Yeezu a yaa va wa ŋaaŋ a tiri wa
garuku nɔanni. Wa le tiri garuku la, wa

tuemu a deri basi wa, ate wa yaa miŋ ayen
wa nya nyiŋyɔgsa kama dula jigini.
30 Yeezu a yaa deri miŋ ayen ku nyɛ wa
jigi kama ase nuru ale tiri wa a yaa nya
nyiŋyɔgsa la. Wa yaa cheemu ayen wa nya
ase ka wana a yaa bek ayen, “Ka wana ale
tiri mi garuku?”
31 Wa ŋaaŋviirima a yaa weeni ayen, “Fi
kan nya nuruma ale piisi a gilim fu dii la,
alege ate fi a bek ayen ka wana ale tiri fu?”
32 Yeezu a yaa diem gisi nya gilim ayen
wa nya waai ale tiri wa la.
33 Nipowa kpaziim a yaa nak ate wa
nyiŋka a gok. Wa jam seba ayen Yeezu a
tebi wa kama ate wa yaa kpi duna tɛŋ wa
niŋ a weeni wa ale wensie meena tuemu
wie.
34 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “M lie,
fi siaka a basi ate fi nya nyiŋyɔgsa kama.
Kuli yeri ale sunum masik, dii nyiŋ la fi
tuemu a nueri kama.”
35 Yeezu ale diem bo dula a biisi la,
nuruba ba gela a yaa nyini Jairus yenni
a jam wa jigi a weeni wa ayen, “Fi leewa
a kpi kama. Kan ŋman a daani Sagrɔwa
ayen wa jamu.”
36 Yeezu ale wom dii ate ba weeni wa
la, wa yaa weeni Jairus ayen, “Kan te ku
a daani fu, alege kasim ta siaka.”
37 Yeezu an jam a yaali ayen nuru waai a
va ba a cheŋ, alege ka Piita ale Jeemsi ale
wa suoku Jɔɔn nyiini.
38 Ba ale ga paari nya ale ku a nyɛ ŋaglim
Jairus yenni po ate nuruma a kumu ale a
kaari nna yegayega la,
39 Yeezu a yaa cheŋ ga jo yenni po a
bek ba ayen, “Ka boa ate nama a kum ale
a kaari dila? Biika an kpiya. Wa a goa
kama.”
40 Ba yaa deri a la wa wa nina po. Wa
yaa yiak ate ba meena a nyini peelim, ale
ge a yik biika kowa ale wa mawa ale wa
ŋaaŋviirima batawa a yaa ta ba jo biika
goomu dɔkku po.
41 Yeezu a yaa yik biika nisa a weeni wa
ayen, “Nipɔkbiliga, yiri.” Ba a weeni ale
ba dek tɛŋka biika ayen ka “Talita kumi.”
42 Nipɔkbinni a yaa deri a yiri zaani
ŋmai a cheŋ. Biika jam ta ka bena pi ale
ŋaye. Ku yaa cha baai meena ale jam bo
dula jigini la nna yegayega.
43 Yeezu a yaa weeni ba ayen ba nyɛ
ŋandiinta a te wa ate wa de, ale ge kaam
ba me ayen, “Ni kan basi ate nuru a wom
dii ate mi nyɛ la.”

6

1 Yeezu yaa basi dula jigini ale ge cheŋ
tɛŋ kaai ate wa liŋ jam boro la. Wa
ŋaaŋviirima me a yaa va wa a cheŋ.
2 Ba ale diem bo dula jigini la, Juuma
Vuusum Danni yaa paari ate ba cheŋ ga jo
ba tuka dɔkku po ate, wa yaa sak nuruma
Naawen wieŋa. Nuruba yegayega a jam
bo dula jigini a wom Yeezu sinsaŋŋa ate
ku yaa cha ba. Ba yaa bek chaab ayen,
“Nuruwa de a nyɛ ka se a seba nna? Ka
boan jaab yam ale nna ate Naawen te wa?
Wa nyɛ ka se a tom wakperikaliisaŋa nna?
3 Daa wala ale chapentawa a bo dela la?
Daa Mɛɛri biika ale la? Daa wa suaata ale
Jeemsi ale Josesi ale Judas ale Simon la?
Wa tɔama me an bo daa dela la?” Dila nyiŋ
ate Nazaret demma a jam zɛri wa.
4 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Waai
meena a te Naawen biisiteerɔwa zula
kama, alege ka wa dek tɛŋka demma ale
wa suaataŋa, ale wa yenni demma nyiini
ale kan a te wa zula.”
5 Wa ale jam bo dula jigini la, wa an jam
baga a nyɛ wariya alege, wa jam pa ka wa
nisa a ji yɔgnyeensa ba gela zuima tebi ba.
6 Ku jam cha wa ka nna yegayega ale
nuruma ale jam kan ta siaka la.

Ba yaa basi dula jigini ale ge cheŋ tɛŋfiik
sii ale jam bo dula la, a sak nuruba
Naawen wieŋa.
7 Wa yaa wi wa ŋaaŋviirima pi ale
bayewa ate ba jam a tigsi chaab wa jigi
ayen wa tom ba baye baye. Wa yaa te
ba pagrim ate ba baga a yiak chichiribaata
nuruba zuima po a basi.
8-9 Wa yaa weeni ba ayen, “Nama ale
a cheŋ la, ni kan pa koalima a yaase
ŋandiinta, a yaase fotta, a yaase ligra dek
me. Ni kan pa gatta ti chaab a gum ga
tii ate ni jo la po. Ni su nuensa abe ni
pa tachegsa nyiini a nyo ni nisima po a ta
cheŋ.
10 Ni dan cheŋ ga paari tɛŋ kanyi ate ba
te ni dɔk ayen ni goa, ni kasim a goa dɔk
kula po a ta ga paari diipo ate ni a basi tɛŋ
kala la.
11 Ni dan jam paari tɛŋ kanyi ate tɛŋ
kala demma a dan kan te ni tia a yaase
ba an wom dii ate ni ta ayen ni weeni a
sak ba la, ni basi dula jigini abe ni kpaanti
ni naŋsaŋa paasuku a basi dula ate ku
sak ayen ni a kaam ba kama ba ale zɛri
Naawen wieŋa la nyiŋ.”
12 Yeezu a yaa ale sak ba a ga nueri la, ba
yaa cheŋ ayen ba ga sak nuruma Naawen
wieŋa, ate ba basi ba tuimbaataŋa abe ba
ŋman va Naawen wensie siuku.
13 Ba jam a yiak chichiribaata nuruba
zuima po yegayega a basi ale a pa kpaam
a boori a nyo yuariba zuima zuk a tebi ba.
14 Naab Ayerod a jam wom Yeezu wie
kama, dii nyiŋ la waai meena a yaa jam
a biisi ka Yeezu wie. Ba gela a jam a weeni
ayen wa ka Jɔɔn waai ale a te nuruba soka
la, ale yiri kum po. Ka dila nyiŋ ale soa ate
wa baga a tom wakperikaliisaŋa de.

15 Ba gela a pa wa chim ka Naawen
biisiteerɔwa waai ale jam boro ate ba a wi
ayen Elaja la.

Ba gela me a jam a weeni ayen, “Wa ka
Naawen biisiteerɔ waai ale a nyɛ ase baai
ate Naawen jam tom la.”

16 Naab Ayerod ale wom Yeezu wie la,
wa yaa weeni wa dek ayen, “Nuruwa de
ka Jɔɔn waai ale jam a te nuruma soka la.
Mi basi ate ba gebi wa zukku kama alege
wa ŋman yiri kum po.”

17-19 Ayerod a jam faari ka wa suoku
waai ate ba a wi ayen Filip la, powa. Wa
powa yoi a jam le Ayerodiasi. Jɔɔn a liŋ
jam weeni Ayerod kama ayen, “Fi ale nyɛ
dii ale fi suoku powa la, an va Juuma
Sinsaŋŋa yaalika.”

A nyini da ŋala po a ta a cheŋ, Ayerodi-
asi a jam kisi Jɔɔn kama a yaa be a yaali
ayen wa ko wa, alege wa an jam nya siuwa
dii nyiŋ la, Ayerod a jam yik wa a lik ka dɔk
po.

20 Ayerod a jam a chali Jɔɔn ka yɔgsum
ale a te wa zula me, dii nyiŋ la wa seba
ayen Jɔɔn ka nuru maŋ ale nuru weleŋ.
Ka dila nyiŋ ale soa ate Ayerod an jam
siak ayen ba ko wa. Jɔɔn sinsaŋŋa a jam
a daani Ayerod ka nna yegayega alege wa
diem a yaali ayen wa wom dii ate wa ta la.

21 Ku ŋaaŋnyiŋ ate Ayerodiasi da soŋku
a yaa jam. Ayerod biamu danni ale jam
paari la, wa yaa wi wa kpak kpeemaŋa
ale wa sojima kpaŋŋa ale nuru kpeentaŋa
baai meena ale jam bo Galili tɛŋka po
la ayen ba jam maa de wa biamu danni
ŋandiintaŋa.

22 Ba ale jam tigsi chaab a boro a de la,
Ayerodiasi leewa a yaa jo dɔk kuui ate ba
kala a de la po, a yaa gogi sak ba. Wa
gogtaŋa a jam te Ayerod ale wa dɔama ka
supeentik nna yegayega, ate Ayerod a yaa
weeni wa ayen, “Fi ale a yaali jaab buui la,
m le te fu.”

23 Wa yaa ŋman pe a weeni wa ayen,
“Jaab buui meena ate fi a yaali la, weeni
mu, ate m te fu. Fi dan a yaali m tɛŋka
naamu geli m le pa te fu.”

24 Nipɔkbinni a yaa nyini a cheŋ wa
mawa jigi a yaa bek wa ayen, “Ka boa ate
fi a yaali ayen m bek naawa jigiya?”

Wa mawa a yaa weeni wa ayen wa bek
wa ate wa gebi Jɔɔn zukku a te wa.

25 Wa yaa ŋman pilim a ga jo naawa jigi
nna nwuli a weeni wa ayen, “Mi a yaali
ayen fi gebi ka Jɔɔn zukku yɔgyɔgla de a
pa dueni taasi tanlaŋ po ate ba ta jam a te
mu.”

26 Wa ale weeni nna la, ku jam kaasi
Ayerod popola ka nna yegayega, alege wa
an jam baga a zɛriya, dii nyiŋ la wa jam pe
kama wa dɔama nimbie po ayen wa le te
wa jaab buui meena ate wa a juisi wa jigi
la.

27 Wa yaa tom wa sojima po wanyi ayen
wa gebi Jɔɔn zukku a ta jam. Sojiwa yaa
cheŋ juijui ate ba lik Jɔɔn la a yaa gebi wa
zukku

28 a pa dueni taasi tanlaŋ po a ta ŋmani
a cheŋ ga te nipɔkbinni. Wa yaa tuesi a ta
ga te wa mawa.

29 Jɔɔn ŋaaŋviirima ale jam wom dii ale
nyɛ la, ba yaa ga pa wa nyiŋka a ta ga gu
puŋ vorub po.

30 Yeezu tuimtomdɔma pi ale bayewa
baai ate wa jam tom ba la, a yaa ŋman jam
wa jigi a weeni wa dii meena ate ba tom
ale dii meena ate ba sak nuruma la.

31 Bala ale Yeezu an jam nya siuk a kali
de ŋandiinta, dii nyiŋ la nuruba yegayega
a kasim a jam kama ale a kuli. Dila nyiŋ la,
wa yaa weeni ba ayen, “Ni jam ate ti cheŋ
jigi yoŋ ti dek ti nyiini a ga vuusi maga.”

32 Ba yaa basi dula jigini ale ge cheŋ a ga
jo ŋaaruŋ po ayen ba cheŋ juijui ate nuru
karo la.

33 Ba ale jam a cheŋ la, nuruba yegayega
a yaa nya ba a deri miŋ ba. Ba yaa nyini
ba tɛŋsaŋa po a chali va kuŋkɔŋini a de ba
niŋ a ga paari ŋaaruŋku ale a cheŋ juijui
la.

34 Yeezu ale nyini ŋaaruŋku po a siŋ la,
wa yaa nya nuru bɔari nna yegayega ale
ba za a limsi wa. Wa nya ba ase ba ka pa
ŋaai ale kan ta naapeerik la. Wa jiirim a
yaa jam bo ale ba ate wa yaa sak ba wie
nna yegayega dula jigini.

35 Ba ale jam za dula jigini ate ku beni
la, Yeezu ŋaaŋviirima a yaa jam wa jigi a
weeni wa ayen, “Nya ti bo ka sagi po dela
jigini ate wenni me a siŋ ti.

36 Basi ate nuruma a cheŋ tɛŋ sii ale
mɔata la po a ga da ŋandiinta a de.”

37 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Nama dek
a te ba ŋandiinta ate ba de.”

Ba yaa weeni wa ayen, “Ee, ti le nya ligra
ka be ate ŋa paari a da ŋandiinta, ate ba
de chagi?”

38 Yeezu ŋman bek ba ayen, “Ka boan
ŋandiinta ate ni tara? Ni cheŋ a ga gisi
nya.”

Ba yaa cheŋ a ga nya ale ŋman pilim a
jam weeni wa ayen, “Ti ta ka borobotta
tinu ale juma ŋaye nyiini.”

39-40 Wa yaa weeni nuruma meena ate ba
kali tɛŋ wuuku po, nuruba kook kook, ba
gela me pisinu pisinu a ga nueri.

41 Di ŋaaŋnyiŋ ate Yeezu yaa pa
borobotta tinuwa ale juma ŋayewa a yaa
zak wa zuk nya wenŋmazuk a te Naawen
jiam. Wa ale nyɛ Naawen jiam a ga nueri
la, wa yaa ŋmari borobottaŋa ale jumaŋa
a te wa ŋaaŋviirima ayen ba pa chari
nuruma.

42 Waai meena a jam ŋobi chak kama.

43 Ba ale ŋobi a ga nueri la, Yeezu
ŋaaŋviirima a yaa pa ŋandiin tii ale tali
la a sueri busisa pi ale siye.

44 Nidɔa baai ale jam de ŋandiintaŋa la
a jam ka tusa ŋanu.

45 Yeezu a yaa weeni wa ŋaaŋviirima
ayen ba cheŋ a ga jo ŋaaruŋku po a taam
mogi kpeeni kauk kuŋkula ŋaaŋ nyiŋ a ga
paari tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Beteseida
la, abe ba ge ate wa banti nuru bɔanni ate
ba kuli ba yieŋa.

46 Wa ale banti ba a ga nueri la, wa yaa
cheŋ a ga jueli guuk kunyi zuk ayen wa
puusi a te Naawen.

47 Junɔai ale jam paari la, Yeezu a jam
za ka guuku zuk wa dek wa nyiini. Wa
ŋaaŋviirima a yaa jam kala ŋaaruŋku po
mogi kpeeni nyiamu sunsuŋ.

48 Wa yaa nya ale vioku a nak ba
ŋaaruŋku ate ba an baga a paari
kuŋkɔŋini. Ku ale jam paari ate vari
kpadiaka a kum la, wa yaa nyini guuku
zuk a siŋ a cheŋ nyiamu zuk a ga ba jigi a
yaa be a yaali ayen wa gaam ba a taam.

49 Ba meena ale nya wa ale wa a cheŋ
nyiamu zuk la, ba yaa pa chim ayen, “Wa
ka kok.”

50 Ba kpaziim a nak ate ba kaari nna
yegayega.

Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ka mi.
Ni kan chali yɔgsumɔa, ni basi ate ni
nyiŋsaŋa a pagra.”

51 Wa yaa jam jo ŋaaruŋku po a gum ba
po. Wa ale jo a ga nueri la, vioku a yaa
deri zaani. Ku yaa cha ba nna yegayega.

52 Ku jam cha ba, dii nyiŋ la, ba an jam
miŋ Yeezu ale nyɛ dii a pa borobottaŋa a
chari nuru bɔanni la kiriya. Ba popolaŋa
a jam lik kama.

53 Ba yaa ale gaam taam a ga paari kauk
kuŋkula ŋaaŋ nyiŋ la, ba yaa jam paari tɛŋ
kaai ate ba a wi ayen Genesaret la. Dula
jigini ba yaa bobi ba ŋaaruŋku a zaani.

54 Yeezu ale nyini ŋaaruŋku po a siŋ la,
nuruba a yaa deri miŋ wa,

55 ate ba deri chali jo tɛŋka po meena
ayen ba weeni a sak nuruba wa ale jam la.
Juijui meena ate ba jam wom ayen wa boro
la, ba yaa pa ba yuaroma a dueni ŋanta
zuk a ta ga wa jigi ayen wa tebi ba.

56 Yeezu a yaa nyiem gilim tɛŋkpieŋsa
ale tɛŋ fiisa ale tɛŋ kpaŋsa meena po.
Nuruma ale ga wom ayen Yeezu cheena la,
ba yaa chali kuli ba yieŋa a ta ba yuaroma
a cheŋ yabaŋa po a saalim wa ayen wa basi
ate ba tiri wa garuku nɔanni ate ba nya
nyiŋyɔgsa. Baai meena ale tiri wa garuku
la, a nya nyiŋyɔgsa kama.

7

1 Farisiima ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma
ba gela a yaa nyini Jerusalem tɛŋka a jam
tigsi chaab a gilim Yeezu.

2 Ba ale diem a jam bo wa jigi la, ba yaa
nya ale wa ŋaaŋviirima a kaasi ba kisitaŋa
kunyi, dii nyiŋ la ba an nari ba nisimaŋa
ase Farisiima kisitaŋa ale a va dii la.

3 (Farisiima ale Juuma meena a nyiem
kasim a va ka ba kokpieŋsaŋa kisuk kuui
ale a sak ba ayen ba nyiem nari ba
nisimaŋa abe ba de ŋandiinta la.

4 Ba dan nyini yaba a kuli, ba a de ka niŋ
a sugri ba dek ale ge a de ŋandiinta. Ba a
va ka ba kokpieŋsaŋa kisitaŋa meena tii
ale a sak ba ayen ba a nari ba samɔnsa
tɔgatɔga ale ba beerisa tɔgatɔga ale ba
taasa tɔgatɔga la.)

5 Farisiima ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma
yaa bek Yeezu ayen, “Ka boa nyiŋ ate fi
ŋaaŋviirima a zɛri ti kokpieŋsaŋa nisima
narika kisiku ale ge a de ŋandiinta?”

6 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Nama ka
venta nyam. Naawen biisiteerɔwa Azaya
ale jam ŋmarisi nama wie a nyo Naawen
gbaŋka po dii la ka wensie. Wa ŋmarisi
ayen Naawen a weeni ayen,
‘Nuruma de a puusi mi ale ka ba noa
nyiini,
alege ba suniimaŋa a ka mi jigiya.
7 Ba pa ka nurubiik kisita a sak nuruba ale
a weeni ayen ti ka Naawen kisita.
Ka dila nyiŋ ale soa ate ba puusaŋa
chim kinla mi jigi la.’

8 “Nama a basi ka Naawen Sinsaŋŋa
vaka ale a va ni kokpieŋsaŋa kisitaŋa.

9 “Nama pa ka ni dek yam a zɛri Naawen
Sinsaŋŋa vaka ayen ni nya siuk a va ni dek
kisita sinsaŋŋa.

10 Moosis a jam ŋmarisi Naawen gbaŋka
po ayen, ‘Ku a fe ate ni a zuli ni koba ale
ni maba. Wa ŋman ŋmarisi ayen waai ale
a le wa ko a yaase wa ma la, ku a fe ate ba
ko wa.’

11-12 Alege nama nyiem a kasim a sak
nuruba ayen nuru waai a dan weeni wa ko
ale wa ma ayen jaab buui ate wa pa maari
ba la ka ‘koban’ jaab, ku magsi ka wa kan
a maari ba. ‘Koban’ kiri ale jaab buui ate
ba a te Naawen la.

13 Ase nama a dan a nyɛ dila, ni a va
ka ni dek sinsaŋŋa, ni a kaasi ka Naawen
Sinsaŋŋa. Wie ŋa chaab nna degadega ate
ni pa a sak nuruba ayen ba a va ŋa.”

14 Yeezu a yaa ŋman wi nuru bɔanni
ate ba jam wa jigi ate wa weeni ba ayen,
“Nama meena lak ni tueŋa a wom abe ni
miŋ chak.

15 Ŋanta baai ale a jo ni puusa po la, a
kan te ni daŋta, alege ka ŋanta baai ale
a nyini ni noaŋa po a nyini la, ale a te ni
daŋta.

16 Nama baai ale ta tue a wom la, ni wom
nalimnyiini.”
17 Yeezu yaa ale basi nuru bɔanni ale ge
cheŋ ga jo dɔk la, wa ŋaaŋviirima a yaa
bek wa wa wamagsini kiri.
18 Yeezu a yaa tulisi ba ayen, “Nama an
baga miŋ ayen ŋanta baai ale jo ni po la
a kan te ni daŋta? Nama ze chak mi ale a
weeni dii la?
19 Ba kan jo ni suniimaŋa po, ba a jo ka
ni puusaŋa po a yaa ŋman pilim a nyini.”
(Yeezu a weeni ba wieŋa de ayen ŋa sak ba
ate ba kan ŋman a ta kisita ale ŋandiinta.)
20 Wa ŋman weeni ba ayen, “Wie ŋaai
ale a nyini nuru sunum po a nyini la, ale a
te wa daŋta.
21-22 Popola ŋaai ale bo nuruba suniima
po la ale a basi ate ba a poli wabaata ale
a basi ate ba a yaali nipooba ale nidɔaba,
zueba, nuru kooroba, kaboŋ nyeerisa,
butuom nyam, gaasa nyam, pimpaasima
nyam, a tom tuim gbentisa, a de nyuri ale
chaab, ale a le Naawen, kanjanta nyam, ale
a tom betta tuima.
23 Wabaataŋa de meena ale a nyini ba
suniimaŋa po a nyini la, ale a kaasi ba.”
24 Yeezu a yaa basi dula jigini ale ge cheŋ
Taaya ale Saidon tɛŋsaŋa po. Wa yaa cheŋ
ga jo yeri dinyi po ayen wa suk wa dek ate
waai a kan seba ayen wa bo dula, alege wa
an jam baga a nya sukka jigiya.
25-26 Nipɔk wanyi ale jam boro a yaa
wom Yeezu wie. Nipowa kowa ale wa
mawa a jam daa Juuba. Ba biak wa ka
juijui ate ba a wi ayen Fonisia ate ka bo
Siriya tɛŋka po la. Chichiribiok a yaa
jam bo nipowa lie zuk po. Wa yaa wom
Yeezu wari a yaa cheŋ wa jigi a ga kpi
duna tɛŋ wa niŋ a saalim wa ayen wa yiak
chichiribioku ate ku nyini wa leewa zukku
po a nyini.
27 Yeezu a yaa tulisi nipowa ale wa-
magsini ayen, “Basi ate ba liŋ pa ŋandiinta
a te bisa ate ba de chak. Ku an magsi ayen
ba pa bisaŋa ŋandiintaŋa a te baasa ate si
de.”
28 Nipowa a yaa weeni wa ayen, “M
Nyɔnɔ, dii ate fi a weeni la ka wensie, alege
baasaŋa a nyiem a de ka ŋandiin tii ate
bisaŋa a de ale tali la.”
29 Yeezu a yaa ŋman weeni wa ayen, “Fi
ale tulisi mu dii la ale soa ate mi a weeni
fu ayen kuli yeri ale chichiribioku a poom
basi fi leewa kama.”
30 Nipowa a yaa ale ga paari wa yenni
la, wa yaa nya wa leewa ale wa dua wa
goomu tiaka po. Chichiribioku a sum basi
wa kama.
31 Yeezu a yaa basi Taaya tɛŋka ale ŋman
pilim a jam va Saidon tɛŋka po a taam
ga va Dekapolis wa po a taam cheŋ Galili
mogi kpeeni.
32 Wa ale ga paari dula la, nuruba a
yaa ta nuru ate wa tue a kpari ate wa an
baga a biisi nalimnyiini me. Ba yaa ta
wa a jam Yeezu jigi a saalim wa ayen wa
pa wa nisaŋa a vi wa nyiŋka ate wa nya
nyiŋyɔgsa.
33 Yeezu a yaa yik wa a ta nyini nuru
bɔanni po a taam nakpiak a yaa pa wa
nandubsa siye a su nuruwa tueŋa po,
ale ge a chesi tintueta a pa tiri nuruwa
giŋgeluŋku.
34 Yeezu ale nyɛ dila a nueri la, wa yaa
zak a nya wenŋmazuk a yaa ŋusi a weeni
nuruwa ayen, “Efata.” Ku kiri ale, “Lagri.”
35 Wa tueŋa a deri a wom ate wa
giŋgeluŋku me a labri ate wa yaa baga a
biisi nalimnyiini.
36 Yeezu a yaa weeni nuru baai ale ta wa
a jam la bunyi dekki ayen ba kan weeni a
sak waai dii ale nyɛ la, alege ba zɛri ale
ŋmasi a jalisi wa a gum du ate nuruba
yegayega a wom.
37 Ku yaa cha waai meena ate ba a weeni
chaab ayen, “Nuruwa de a nyɛ wie meena
ka nalimnyiini. Nya wa ale poom baga a
nyɛ dii a tebi nuru waai tueŋa ale ka a
wom ate wa an baga a biisi nalimnyiini la.”

8

1 Da ale ŋman jam taam la, nuru bɔari
yegayega a ŋman tigsi chaab a gilim Yeezu.
Ba ale jam kan ŋman ta ŋandiinta ayen ba
de la, Yeezu a yaa wi wa ŋaaŋviirima ate
ba jam wa jigi ate wa yaa weeni ba ayen,
2 “M jiirim a bo ale nuruma de, dii nyiŋ
la ba ale bo ale mu daa ŋatawa de, alege
ba ka ŋandiinta a de la.
3 M dan basi ate ba kuli ale kommu, ba
le cha kama dii nyiŋ la ba kan ta pagrim
a cheŋ paari ba yieŋa. Ba gela a nyini ka
niŋniŋa a jam.”
4 Wa ŋaaŋviirima a yaa weeni ayen dela
ka sagi po. “Ti le nya ŋandiinta ka be dela
jigini ate ti paari nuruma de a soa nna?”
5 Yeezu yaa bek ba ayen, “Ka boan
ŋandiinta ate ni tara?”
Ba yaa tulisi wa ayen, “Ti ta ka borobotta
tiyopoi.”
6 Wa yaa weeni nuru bɔanni meena ayen
ba kali tɛŋ. Ba yaa ale kali a nueri la, wa
yaa pa borobottaŋa tiyopoiwa a yaa puusi
a te Naawen ayen wa niak ŋandiintaŋa, a
yaa ale ge a ŋmari te wa ŋaaŋviirima ayen
ba pa chari nuru bɔanni. Ba yaa pa chari
ba meena.
7 Wa ŋaaŋviirima me a jam ta juma
maga dega ale ba. Yeezu a yaa tuesi ŋa
a ŋman puusi a te Naawen ayen wa niak
ŋa a yaa ale ge a pa te wa ŋaaŋviirima ate
ba pa chari nuru bɔanni ŋmani.
8-9 Ba meena yaa ŋobi chak, ale ge ate
Yeezu ŋaaŋviirima a pisi ŋandiin tii ale

tali la a sueri busisa siyopoi. Baai ale jam
de ŋandiintaŋa la, a jam ka nuruba tusa
ŋanaansi. Ba ale nyɛ dila a nueri la, wa
yaa basi ate nuru bɔanni meena a kuli.
10 Wa ale wa ŋaaŋviirima deri jo ŋaaruŋ
po nwuli a cheŋ ga paari tɛŋ kaai ate ba a
wi ayen Dalimanuta la.
11 Farisiima ba gela a yaa jam Yeezu jigi
a deri ta nampaga ale wa. Ba jam a yaali
ayen ba yik wa kama. Ba yaa weeni wa
ayen wa nyɛ wakperikaliik ate ku sak ayen
wa pagrimu a sum nyini ka Naawen jigi la.
12 Yeezu a yaa weeni ayen "Mm, ka boa
ale soa ate jinla demma yaali ayen ba nya
wakperikaliiga? Mi a weeni ni ka wensie,
nama ale a yaali dii la, m kan te ate ni nya
di."
13 Wa yaa basi ba ale ŋman ga jo
ŋaaruŋku po ayen wa gaam a taam mogi
kpeeni kauk kuŋkula.
14 Ba ale jam boro a gomsi ayen ba
cheŋ dula la, Yeezu ŋaaŋviirima a yaa baŋ
ba ŋandiintaŋa a basi ŋaaŋ. Boroboruk
kunyi dekki ate ba jam pa nyo ŋaaruŋku
po.
15 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Ni a limsi
abe ni a kpesi ni dek ale Farisiima ale
Naawa Ayerod dabintaŋa."
16 Wa ale weeni dila la, ba yaa bek chaab
ayen, "Ka tama ale kan ta ti boroboruku la
ale soa ate wa a weeni dila?"
17 Yeezu a yaa seba dii ate ba jam a biisi
la ate wa yaa bek ba ayen, "Ka boa ale soa
ate ni a biisi ayen ni ka ŋandiinta? Nama
an diem baga a miŋi? Ku a nyɛ ase ni
tueŋa a diem kpari kama la.
18 Nama diem a nyɛ ase ka nuru baai ate
Naawen biisi ba wie wa gbaŋka po dila po
dila po la. Ni ta nina kama alege ni kan
nya. Ni be ta tue me kama, alege ni kan
womu.
19 Nama baga a teeri diipo ate mi pa
borobotta tinuwa a ŋmari chari nuruba
tusa ŋanuwa la? Boroboruk talaŋa a jam
sueri ka busisa si dina?"
Ba yaa ŋman weeni wa ayen, "Ti sueri
ka busisa pi ale siye."
20 Wa ŋman bek ba ayen, "Mi ale pa
borobotta tiyopoiwa a ŋmari chari nuruba
tusa ŋanaansiwa la, boroboruk talaŋa a
sueri ka busisa si dina?"
Ba yaa ŋman weeni wa ayen, "Ti sueri
ka busisa siyopoi."
21 Wa yaa ŋman bek ba ayen, "Nama an
diem a miŋya?"
22 Ba yaa jam paari tɛŋ kaai ate ba a wi
ayen Beteseida. Nuruba ba gela a yaa jam
ta yio wanyi a jam Yeezu jigi a saalim wa
ayen wa pa wa nisaŋa a tiri wa nyiŋka ate
wa ninaŋa a lagri.
23 Yeezu a yaa yik nuruwa nisaŋa a ta
wa a nyini tɛŋka po a nyini a yaa chesi
tintueta basi nuruwa ninaŋa po ale ge pa
wa nisimaŋa me a vi nuruwa zuk ale bek
wa ayen, "Fi baga a nya jaabɔa?"
24 Nuruwa a yaa lagi wa ninaŋa ayen wa
nya, wa yaa weeni Yeezu ayen, "Mi a nya
ka nuruba m niŋ ase tiisa la ate ba nyiem
a cheŋ."
25 Yeezu a ŋman pilim pa wa nisimaŋa
a tiri nuruwa ninaŋa, ate ŋa yaa lagri ate
wa yaa nya nna cheri.
26 Yeezu a yaa weeni wa ayen, "Kuli yeri,
kan cheŋ tɛŋka po."
27 Ku ŋaaŋnyiŋ Yeezu ale wa
ŋaaŋviirima a yaa cheŋ tɛŋfiik sii ale jam
gilim tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Siizariya
Filipai la. Ase ba ale jam bo siuku po a
cheŋ la, wa yaa bek ba ayen, "Nuruba a
weeni ayen mi ka wana?"
28 Ba yaa weeni wa ayen, "Ba gela ayen
fi ka Jɔɔn waai ale jam a te nuruma soka
la, ba gela me ayen fi ka Elaja. Mbala me a
weeni ayen fi ka Naawen biisiteerɔma po
wanyi."
29 Wa yaa ŋman bek ba ayen, "Nama dek
a weeni ayen mi ka wana?"
Piita a yaa weeni wa ayen, "Fi ale
Kirisitawa waai ate Naawen a jam weeni
ayen wa le tom wa ate wa jam vari nuruba
a basi la."
30 Yeezu a yaa kaam ba ayen, "Ni kan
weeni dila a sak waai ya."
31 Dula jigini Yeezu a yaa pilim jam boro
a sak ba ayen, "Nuruba le basi ate Mi
Saalobiika a nam nna yegayega. Juuma
kpaŋŋa ale Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa
ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ale zɛri mu,
abe ba basi ate nuruba ko mu alege daa
ŋata a dan paari m le yiri kum po."
32 Wa biisi dila a lagri kama ayen ba miŋ
chak. Piita ale wom wa wieŋa la, wa yaa
yik wa a ta wa taam nakpiak a tɔariŋ wa
wa ale weeni dila la nyiŋ.
33 Yeezu a yaa gisi nya wa ŋaaŋviirima
meena ale ge a yaa tɔariŋ Piita ayen, "Cheŋ
du mi niŋ, Sitaana nyɔnɔ. Fi ale a biisi
dii la an nyini daa Naawen jigiya, alege di
nyini ka nurubiik jigi."
34 Yeezu a yaa wi wa ŋaaŋviirima ale
nuru bɔanni ate ba jam wa jigi ate wa yaa
weeni ba ayen, "Nuru a dan a yaali ayen
wa va mi ŋaaŋ, basi ate wa liŋ zɛri wa dek
yaalika abe wa gomsi wa dek a magsi kum
abe wa jam va mu.
35 Nuru waai nina a dan muni ayen wa
vari wa dek nyuvuri a basi, kula nyɔnɔwa
le jogi di kama, alege nuru waai a dan jogi
wa nyuvuri wa le va mi la nyiŋ ale wa
siaka ale Naawen wamaŋsaŋa nyiŋ, kula
nyɔnɔwa le vari di a basi.
36 Dila nyiŋ la, ka boan jaab nyuenta ate
nuru le nya ase wa nin nya tɛŋzuk meena
masimu ale ge jogi wa nyuvuriya?

37 Jaab karo ate kula nyɔnɔwa le pa tagri
a nya wa nyuvunni ase wa nin jogi di.
38 Yɔgyɔgla de, nama boro ale ka nuru
baai ale ta gaasa ale a zɛri Naawen siuku
vaka la. Da yeŋ po, Mi Saalobiika, le ŋman
pilim jam tɛŋzuk de ale m Kowa nyagsika
ale sabiilo welensaŋa. Nuru baai ale va mi
la po wanyi, abe dan a chali chivie ale mi
vaka yɔgyɔgla de, mi me a dan jam m le
zɛri kula nyɔnɔwa."

9

1 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Wensie ate
mi a weeni ni, nama baai ale bo dela la,
gela a kan kpi ase ka ba nin nya Naawen
naamu ale bu cheena ale pagrim."
2 Daa ŋayuebi ale jam taam la, Yeezu a
yaa wi Piita ale Jeemsi ale Jɔɔn a ta ba jueli
guuk kpioŋ kunyi zuk ba dek ba nyiini. Ba
ale jam bo dula jigini la, Yeezu a yaa deri
tagri ba niŋ.
3 Wa gattaŋa me a tagri ale peenti a
nyagsi nna kpelimkpelim. Nuru waai a
jam ka a baga a nyɛ ate ti a peenti ale a
nyagsi dila.
4 Ba yaa nya Elaja ale Moosis ale ba boro
a biisi ale Yeezu.
5 Piita a yaa weeni Yeezu ayen, "Sagrɔ,
tama ale bo dela la ku nala kama. Basi
ate ti pili viita tita a te ni ate fi soa kunyi
abe Moosis a soa kunyi abe Elaja me a soa
kunyiwa."
6 Wa jam ze dii ate wa le weeni la, dii
nyiŋ la wa ale mbala a jam a chali ka
yɔgsum yegayega.
7 Wein chiŋmari a yaa jam lik ba ate ba
wom lueluk ale ku nyini chiŋmanni po a
weeni ba ayen, "Mi be kaai ate m sui a
mariŋ la ale nna. Ni wom wa."
8 Ba ale wom a nueri la, ba yaa gisi nya
ale nuru karo, ka Yeezu nyiini ale jam bo
dula jigini ale ba.
9 Ba ale basi guuku zuk a siŋ la, Yeezu a
yaa weeni ba ayen, "Dii ate ni poom nya
la, ni kan weeni a sak waaiya, ase ka dai
dii dai ate Mi Saalobiika a yiri kum po la."
10 Ba yaa siak wa ale weeni dii la ale pa
ŋa a nyo ba suniima po ale a bek chaab
ayen, "Wa kummu po yirika kiri ale boa?"
11 Ba yaa bek Yeezu ayen, "Ka boa ate
Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma a weeni ayen ka
Naawen biisiteerɔwa Elaja le wa liŋ jam
abe wa ge ate Kirisitawa a jamu?"
12-13 Wa yaa weeni ba ayen, "Ku ka
wensie, Naawen gbaŋka sum weeni dila
kama ayen Elaja le wa liŋ jam a gomsi
jaab buuri meena. Jɔɔn waai ale jam a te
nuruma soka la ale jam sum jam ate ku sak
ayen Elaja ale la a jamu. Nuruba abe nyɛ
wa dii ate ba a yaali la kama. Nyaku de
abe a sak kama ayen Naawen ale ŋmarisi
dii wa gbaŋka po la ka wensie. Naawen
gbaŋka abe weeni kama ayen dai dii dai
ate Mi Saalobiika le jam la, nuruba le zɛri
mu a basi ate m namu nna yegayega."
14 Ba ale jam biisi ale chaab a nueri la,
ba yaa jam gum chaab ale wa ŋaaŋviirima
mbala ate nuru bɔari yegayega a za gilim
ba ate Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ba gela a
yaa ta nampaga ale ba.
15 Nuru bɔanni ale jam nya Yeezu la, ku
yaa cha ba nna yegayega ate ba yaa chali
ga tu wa a puusi wa.
16 Yeezu a yaa bek wa ŋaaŋviirima ayen,
"Ka boa ate nama ta nampaga ale sinsaŋŋa
sagrɔma?"
17 Nuru wanyi yaa jam bo nuru bɔanni
po a weeni wa ayen, "Sagrɔ, chichiribiok
ale bo m biik zuk po ate wa an baga a biisi,
wa be kan wom me.
18 Chichiribioku a dan ga yiri, ku nyiem a
pa wa kama a kasim a fobi tɛŋ diipo meena
ate tintupuuk a nyini wa nɔanni po a nyini
ate wa a ŋobi wa nyinaŋa ate wa nyiŋka
me a deri. M be ta wa jam ka fi jigi alege fi
poom karo ate m yaa saalim fi ŋaaŋviirima
ayen ba yiak chichiribioku wa zukku po a
basi alege ba an baga a nyeya."
19 Yeezu a yaa chiem a weeni wa
ŋaaŋviirima ayen, "Oo, nama ka siaka.
Nama a yaali ayen mi bo ale ni a paari ka
dimpo? Mi le ta suduŋni ale ni a paari ka
dimpo?" Wa yaa ŋman weeni biika kowa
ayen, "Ta biika jam dela."
20 Wa yaa ta wa a jam Yeezu jigi.

Chichiribioku ale ga nya Yeezu la, ku yaa
deri yiri nna yegayega a pa biika a fobi
tɛŋka ate wa yaa a bilim ate tintupuuk a
nyini wa nɔanni po a nyini.
21 Yeezu a yaa bek biika kowa ayen,
"Chichiribioku ale jo fi biika la, ka benaŋa
dina?"

Wa kowa a yaa weeni Yeezu ayen, "Ku jo
wa ka wa bifiik po.
22 Dai po dai po ku a yuk wa kama a lonsi
bolim po ale nyiam po ayen ku ko wa. Fi
dan baga a maari ti, be maari ti."
23 Yeezu a yaa ŋman bek wa ayen, "Ka
boa ate fi a begi ayen ase m nin baga? Wie
meena a baga a nyɛ kama a te nuru waai
ale ta siaka la."
24 Biika kowa a yaa deri kaari a weeni
ayen, "Mi ta siaka kama, alege m siaka an
soa diiya. Maari mu ate m ta siaka a gum
du."
25 Ba ale jam boro a biisi ale chaab
la, nuru bɔari yegayega a yaa deri chali
cheena Yeezu jigi. Wa ale nya ba la wa
yaa deri weeni chichiribioku ayen, "Fi,
chichiribiok kuui ale basi ate biika de an
baga a biisi ale kan wom la, mi a biisi ale
ka fi. Nyini biika jigi a nyini abe fi kan
ŋman jo a bo ale wa."

26 Chichiribioku a yaa deri kaari nna
yegayega a yuk wa a lonsi ale ge yaa nyini
biika nyiŋka po a nyini, ale ge ate wa dua
ase wa kpi la ate nuruba yegayega a jam a
weeni ayen, “Wa kpi kama.”
27 Yeezu a yaa yik wa nisaŋa a zak wa a
zaani ŋmai.
28 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima ale cheŋ a
ga jo dɔk po ba dek ba nyiini la, ba yaa bek
wa ayen, “Ka boa ale soa ate tama an baga
a yiak chichiribioku ate ku a nyini biika
jigiya?”
29 Wa yaa weeni ba ayen, “Chichiribioku
de choawa ni dan kan puusi a te Naawen
nalimnyiini, ni an baga a yiak ate ku a
nyini.”
30 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima yaa basi
dula ale wa cheŋ taam Galili tɛŋka po. Ba
yaa ale a cheŋ la, Yeezu a kan jam a yaali
ayen nuru seba ba ale a cheŋ juijui la,
31 dii nyiŋ la wa a sak ka wa ŋaaŋviirima
dii le cheena ayen di nyɛ la. Wa yaa weeni
ba ayen, “Nuruba le jam yik Mi Saalobiika,
a ta ga nyo nuru baai ale ba ko mu la nisa
po, alege daa ŋata a dan paari, m le yiri
kum po.”
32 Wa ale weeni dila la, ba an jam miŋ
dii ate wa a biisi la kiriya, alege ba jam a
chali ka yɔgsum ale wa bekka.
33 Ba yaa jam paari Kapernaum tɛŋka
po a ga jo yeri po. Yeezu a yaa bek ba
ayen, “Ti ale poom bo siuku po a cheena
la, ka boan jaab nampaga ate nama poom
a nagi?”
34 Alege ba an weeni wa wariya, dii nyiŋ
la ba ale poom bo siuku po la, ba ta ka
nampaga ase ka ba wana ale wa chim
kpagi a gaam ba meena.
35 Yeezu a yaa kali tɛŋ a wi wa
ŋaaŋviirima pi ale bayewa ate ba jam wa
jigi ate wa yaa weeni ba ayen, “Ni basi niŋ
dekka yaalika. Nuru waai ale a yaali ayen
wa chim niŋ deero la, ku a fe ate wa pa wa
dek a zaani ŋaaŋ abe wa chim ba meena
tomteerɔ.”
36 Wa yaa yik biik wanyi a ta jam zaani
ba sunsuŋ a pa wa nisaŋa a gbaari wa ale
weeni ba ayen,
37 “Nuru waai ale a tuesi biik ase bisaŋa
de wanyi mi nyiŋ la, ka mi ale la ate wa a
tuesi. Nuru waai abe ale a tuesi mi la, wa
kan tuesi ka mi nyiini alege wa a tuesi ka
waai dek ale tom mu la me.”
38 Da yeŋ ate Jɔɔn a yaa weeni Yeezu
ayen, “Sagrɔ, tama nya ka nuru wanyi ale
wa pa fi yonni nyiŋ a yiak chichiribaata
nuruba zuima po a basi, ate tama a yaa
weeni wa ayen wa basi, dii nyiŋ la wa daa
tama po wanyi.”
39 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni dan
ŋman nya wa ase dila la, ni basi wa abe
ni kan weeni wa ate wa basi. Nuru waai
a dan pa mi yonni nyiŋ a baga a tom
wakperikaliik kula nyɔnɔwa a kan ŋman
baga a kpabi kaasi mi yonni.
40 Nuru waai ale kan ta chaab ale ti la,
kula nyɔnɔwa va ti kama.
41 Wensie ate mi a weeni ni, nuru waai a
dan nyɛ nyiam fiifiiga a te ni, ni ale ka mi
ŋaaŋviiriba la nyiŋ, Naawen le tuni wa.
42 “Nuru waai abe dan nyɛ ate bisaŋa de
wanyi a jok wa siaka, ku le zunchoŋ kama
a te kula nyɔnɔwa ase ba nin pa ni kpeeni
a bobi yik wa ŋiri a ta wa ga yuk basi mogi
kpeeni nyiamu po ate wa kpi.
43 Nuru waai nisima a dan a nyɛ ayen
wa jok wa siaka, kula nyɔnɔwa a gebi ni
sila a basi, dii nyiŋ la, ku zunchoŋ kama
ate kula nyɔnɔwa nya Naawen nyuvuri dii
ale kan a kpeglim la ale ni yeŋ a gaam wa
nin ta nisima siye ale ge cheŋ ninam jigi,
juijui ate bolim boro a kan maara kpi la.
44 Nanzue ŋaai ale bo dula a de ba la a
kan maari a kpi. Bolim buui me ale bo dula
a de la a kan maari a kpimsi.
45 Nuru waai naŋ a dan a nyɛ ayen wa
jok wa siaka, kula nyɔnɔwa a gebi naŋ kala
a basi, dii nyiŋ la, ku zunchoŋ kama ate
kula nyɔnɔwa nya nyuvuri dila ale naŋ
yeŋ a gaam wa nin ta naŋsa siye ale ge
cheŋ ninam jigi.
46 Nanzue ŋaai ale bo dula a de ba la a
kan maari a kpi. Bolim buui me ale bo dula
a de la a kan maari a kpimsi.
47 Nuru waai me num a dan a nyɛ ayen
wa jok wa siaka, kula nyɔnɔwa a yeeri
num bula a basi, dii nyiŋ la, ku zunchoŋ
kama ate kula nyɔnɔwa jo Naawen Naamu
po ale num bunyi a gaam wa nin ta nina
ŋaye ale ge cheŋ ninam jigi.
48 Nanzue ŋaai ale bo dula a de ba la a
kan maari a kpi. Bolim buui me ale bo dula
a de la a kan maari a kpimsi.
49 “Ase dila po dila po ate ba jam pa yesa
a nyo ŋanta baai ate ba pa a kaab Naawen,
ayen ŋantaŋa chim ŋan welensa la, ku be
le nyɛ ka dila ate waai meena a va bolim
po a nyini abe wa ge nya welensa.
50 Yesa a masa kama. Yesaŋa masimu a
dan jam nueri, ni le nyɛ ka se a ŋman te si
masimma? Ase yesa ale a te jenta masim
dii la, ku a fe kama ate nama dek meena
a ta nyɛ magsika ale chaab ate ni boro ale
masim.”

10

1 Yeezu a yaa basi dula jigini ale ge va
Judia tɛŋka po a taam paari Jodan benni
kauk kuŋkula. Nuru bɔari yegayega a yaa
tigsi chaab a jam wa jigi ate wa yaa sak ba
ase wa nyiem ale poom a sak ba dii la.
2 Farisiima ba gela a yaa jam wa jigi ayen
ba choa wa noai a nya. Ba yaa bek wa

ayen, “Ti Sinsaŋŋa a siak ayen nuru a basi
wa powa?”
3 Yeezu a yaa bek ba ayen, “Moosis a sak
ni ka se?”
4 Ba yaa tulisi wa ayen, “Wa sak ti kama
ayen nuru waai a dan a yaali ayen wa basi
wa pɔk, ku a fe ate wa ŋmarisi gbaŋ a te
nipowa ate ku a sak waai meena ayen wa
basi wa kama.”
5 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Moosis a
sak ni kama, ayen ni a va siuk kula dii nyiŋ
la, ni tue kan wom.
6-8 Alege ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po
ayen, ku piilimka po ate Naawen a nyɛ
tɛŋka meena la, ‘Wa nyɛ ŋanta meena ka
jaab duok ale jaab sari, nidɔa ale nipɔk,’ a
yaa weeni ayen, ‘Ku ka wamaŋ ate nidɔa
a basi wa ko ale wa ma, ale ge a ga faari
nipɔk ate bala bayewa a chim bunyi, ba
noa bayewa a ŋman daa nuruba baye, ba
ka bunyi.’
9 Dila nyiŋ la, baai ate Naawen a basi ba
ate ba chim bunyi la, nuru kan poori ba.”
10 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa ŋman
ga jo yeri po ate ba bek wa dii ate wa poom
weeni ba la kiri.
11 Wa yaa weeni ba ayen, “Nuru waai a
dan basi wa pɔk ale ge a ŋman faari wa
choa, wa nyɛ wa powa a kaasi kama. Wa
nyɛ ka kaboŋ.
12 Nipɔk waai me a dan basi wa chora
ale ge a ga yali nidɔa wa chora, wa me a
nyɛ wa chorowa a kaasi kama. Wa nyɛ ka
kaboŋ.”
13 Dula jigini nuruba gela a yaa pa bisa
a ta ba jam Yeezu jigi ayen wa te ba niaka.
Ba ale nyɛ dila la, wa ŋaaŋviirima a yaa
tɔariŋ ba.
14 Yeezu ale ga nya dii ate ba nyɛ la, wa
sui a yaa jam a puuri nna yegayega ale wa
ŋaaŋviirima ate wa yaa weeni ba ayen, “Ni
te bisaŋa siuk ate ba jam mi jigi. Ni kan
yiak ba, dii nyiŋ la bala chaab ale ba jo
Naawen Naamu po.
15 Wensie ate mi a weeni ni, ayen nuru
waai ale kan pa wa dek a chim biik ayen
wa nya Naawen Naamu la, wala choa kan
tabi naŋ bu po.”
16 Yeezu a yaa pa bisaŋa wanyi wanyi a
nyo wa nigoruk po a yaa pa wa nisaŋa a ji
ba zuima a niak ba.
17 Yeezu ale basi dula jigini ale a cheŋ la,
nuru wanyi a yaa chali jam tu wa a kpi
duna tɛŋ wa niŋ a bek wa ayen, “Sagrɔ
maŋŋa, mi le nyɛ ka se ate m nya nyuvuri
dii ale kan ta kpeglimka la?”
18 Yeezu a yaa bek wa ayen, “Ka boa ate
fi a wi mu ayen nuru maŋŋa? Nuru waai
karo a chim nuru maŋ ase ka Naawen dek
nyiini.
19 Fi poom seba Moosis Sinsaŋŋa kama,
yaa boa? Naawen a weeni ayen kan ko
nuru, kan nyɛ kaboŋsa, kan zu, kan chim
seero waai ale a velim la, kan a yaali
degaamka. Ku a fe ate fi zuli fi ko ale fi
ma.”
20 Nuruwa yaa weeni wa ayen, “Sagrɔ,
mi kasim va Sinsaŋŋa de meena kama a ta
nyini m biik po a jam paari jinla.”
21 Yeezu yaa nya wa ate wa jiirim dari
wa ate wa weeni wa ayen, “Wa yeŋ dekki
ale tali fi jigi. Cheŋ a ga pa fi ŋantaŋa
meena a da a tuesi ligraŋa a te niwomma.
Fi dan nyɛ dila ale ge jam va mi, fi le jigsi
wenŋmazuk.”
22 Yeezu ale weeni wa dila la wa sui
yaa deri kaasi ate wa yaa deri cheŋ ale
sukaasuŋ dii nyiŋ la wa jam ka ŋanta
nyɔnɔ a kan siak wa ŋantaŋa nyiŋŋa.
23 Yeezu yaa gisi nya wa ŋaaŋviirima
meena ale weeni ba ayen, “Ku tua kama
ate ŋanta nyam a baga a jo Naawen naamu
po.”
24 Wa ale weeni dila la ku yaa cha ba.
Wa yaa ŋman weeni ba ayen, “M bisa, ku
sum tua kama ate saalo a baga jo Naawen
naamu po.
25 Ku ka moali ate laalaakomi a va
garupein num po a nyini, a gaam jigsiro
a nin wa jo Naawen naamu po.”
26 Yeezu ale weeni ba dila la, ku yaa
cha ba. Ba yaa weeni chaab ayen, “Ku
be dan ka dila, ka wana le wa baga nya
varibasika?”
27 Yeezu a yaa nya ba a weeni ayen, “Ku
tua kama nurubiik jigi, alege ku ka moali
Naawen jigi, dii nyiŋ la Naawen baga wie
meena a nyɛ kama.”
28 Dula jigini Piita a yaa weeni wa ayen,
“Nya, tama basi ka ti ŋanta meena ale jam
va fu.”
29 Yeezu a yaa ŋman weeni ba ayen,
“Wensie ate mi a weeni ni, nuru waai ale
basi wa yeri ale wa ko ale wa ma ale wa
suaata ale wa tɔaba ale wa bisa ale wa
kadugsa, mi ale Naawen wamaŋsaŋa nyiŋ
la,
30 wa le nya ŋanta ale nuruba nna
yegayega jinla a gaam baai meena ate wa
basi la. Wa le ŋman nya yie, ale maba
ale suaata, ale tɔaba, ale bisa ale kadugsa,
alege wa le nya ninam me nna yegayega
abe chum diipo wa yaa nya nyuvuri dii ale
kan ta kpeglimka la.
31 Baai ale de niŋ la yega ale jam wari
ŋaaŋ ate baai ale wari ŋaaŋ la jam de niŋ.”
32 Ba ale jam bo siuku po a cheŋ
Jerusalem tɛŋka la, Yeezu a yaa de ba niŋ
ate ba a cheŋ. Baai meena ale jam va wa
la, a jam a chali ka yɔgsum. Wa yaa poori
wa ŋaaŋviirima pi ale bayewa a weeni ba
dii ate nuruba ayen ba nyɛ wa la.
33 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni wom nal-
imnyiini. Ti dan paari Jerusalem, nuruba

le jam yik Mi Saalobiika, a ta mu cheŋ a
ga nyo Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale
Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma nisima po. Ba le
bo m kum buusa abe ba ta mu a ga nyo
baai ale kan daa Juuba la nisima po.
34 Ba le la mu abe ba chesi tintueta a basi
m nyiŋ, a nak mu abe ba yaa ko mu. Daa
ŋata a dan paari mi le yiri kum po."
35 Dula jigini Zebedi bisaŋa Jeemsi ale
Jɔɔn, a yaa jam Yeezu jigi a weeni wa ayen,
"Ti Sagrɔ, ti a yaali ayen ti saalim fu kama
ate fi nyɛ wari a te ti."
36 Wa yaa bek ba ayen, "Ka boa ate nama
a yaali ayen mi nyɛ a te ni?"
37 Ba yaa weeni wa ayen, "Fi dan jam
chim naab a soa nuru meena zuk a nya, ti
a yaali kama ayen fi basi ate ti wanyi a kali
fi juga, wanyi me a kali fi gala."
38 Yeezu a yaa weeni ba ayen "Nama ze
dii ate ni a bek la. Ninam buui ate mi ayen
m nam la, nama le baga a maa nam bu?"
39 Ba yaa weeni wa ayen, "Ti le baga a
maa nam."
Yeezu a yaa ŋman weeni ba ayen, "Wen-
sie, ninam buui ate mi ayen m nam la,
nama me le baga a nam kama.
40 Alege mi ka siuk a lueri baai a le ba
kali mi juga ale mi gala la. Ka Naawen le
wa pa dula a te baai ate wa gomsi magsi
ba la."
41 Wa ŋaaŋviirima mbala piwa ale wom
Jeemsi ale Jɔɔn ale bek Yeezu dii la, ba sue
a yaa puuri nna yegayega ale ba.
42 Yeezu yaa wi ba ate ba jam tigsi chaab
wa jigi ate wa yaa weeni ba ayen, "Tɛŋzuk
de nalima ta pagrim ba nuruma zuk kama
a nyɛ ba ale a yaali dii la. Ba kpaŋŋa me
ta pagrim ba zuk kama.
43 Alege ku an magsi ayen ku chim dila
nama jigiya. Nuru waai a dan a yaali ayen
wa chim nama kpagi, ku a fe ate wa chim
ni meena tomteerɔ.
44 Nuru waai a dan a yaali ayen wa chim
nama kpagi, ku a fe ate wa chim nama
meena yomo.
45 Mi Saalobiika, an jam ayen m gisi ka
nuruba ate ba a tom a te mu. M jam ayen
m tom a te ka tɛŋzuk demma meena. M
dan nyɛ dila, m le zaani nuruba yegayega
naŋkula po a kpi a te ba a vari ba a basi."
46 Ba yaa jam paari tɛŋ kanyi ate ba a
wi ayen Jeriko, ate nuruba yegayega a yaa
tigsi chaab a jam Yeezu jigi. Ba le jam a
basi dula jigini ale a nyini la, ba yaa nya yio
wanyi ale wa kala siuku noai a juisi. Wa
yoi jam ale Baatimiusi. Ku kiri ale Timiusi
biik.
47 Wa ale wom ayen ka Yeezu Nazaret
denowa ale a taam la, wa yaa kaari a wi wa
ayen, "Yeezu, fi waai ale ka naawa Deevid
ŋaaŋbiik la, ta jiirim ale mu abe fi maari
mu."
48 Nuruma yega a yaa weeni wa ayen wa
goori wa wanni, alege wa zɛri ale a kaari
nna yegayega, a gaam wa ale poom a kaari
dii la a ŋman weeni wa ayen, "Yeezu, fi
waai ale ka naawa Deevid ŋaaŋbiik la, ta
jiirim ale mu abe fi maari mu."
49 Yeezu a yaa zaani a weeni ba ayen ba
wi wa ate wa yiri a jam wa jigi.
Ba yaa weeni wa ayen, "Te fi sui peenti
abe fi yiri jam, dii nyiŋ la wa a wi fu
kama."
50 Yiowa a yaa yeeri wa kasaauku a
dueni, ale yiri a zaani ŋmai a cheŋ ga
Yeezu jigi.
51 Yeezu a yaa bek wa ayen, "Fi a yaali
ayen mi nyɛ ka boa a te fu?"
Wa yaa weeni wa ayen, "Sagrɔ, mi a
yaali ayen fi nyɛ kama ate m ninaŋa a lagri
a te mu."
52 Yeezu a yaa weeni wa ayen, "Be cheŋ.
Fi ale ta siaka ale mu dii la a basi kama ate
fi ninaŋa a lagri."
Wa ninaŋa yaa deri lagri ate wa yaa va
Yeezu a cheŋ.

11

1 Ba yaa jam paari tɛŋfiik sii ate ba a wi
ayen Betfaaji ale Betani ale guuk kuui ate
ba a wi ayen Olivi guuk la. Tɛŋsaŋa ale
guuku a jam mɔata ka Jerusalem tɛŋka.
Yeezu a yaa wi wa ŋaaŋviirima po baye
a weeni ba ayen,
2 "Ni cheŋ a ga jo tɛŋfiik kaai ale bo ni
niŋ la. Ni dan deri ga jo dula, ni le nya
bompaalik ate ba bobi ka zaani. Nuru an
diem a do ka nyaya. Ni foli ka a ta jam te
mu.
3 Ni dan boro a foli ka, ate nuru bek ni dii
nyiŋ ate ni a foli ka la, ni weeni wa ayen ka
Nyɔnɔwa ale a yaali ka. Wa be dan nueri
ale ka wa le ŋman basi ate ba ta ka a jam
nwuli."
4 Ba yaa cheŋ a ga nya bompaalik ale ka
bobi za yeri nansiuŋ noai ate ba yaa foli
ka.
5 Nuru baai ale jam za dula jigini la, a
yaa nya ba a bek ayen, "Ka boa ale soa ate
nama a foli ka?"
6 Ba yaa weeni ba dii ate Yeezu a poom
weeni ba la, ate nuruma a yaa basi ate ba
foli ka a ta cheŋ ga te wa.
7 Ba yaa ta bompaalika a ga te Yeezu, a
yaa yeeri ba gattaŋa a pa vi bompaalika
chiaka zuk ate Yeezu a yaa jueli a kali.
8 Nuruba yegayega a yaa jam pa ba
gattaŋa a pati siuku niŋ ayen Yeezu a ta wa
bonika a cheŋ va ti zuk a taam. Ba gela me
a cheŋ siuku nakpiak a ga che tiisa vaata
a ta jam pati siuku niŋ.
9 Ba ale jam bo siuku po a cheŋ la baai
ale jam de niŋka la, ale baai me ale jam

bo ŋaaŋka la, meena a yaa zuli wa a kaari ayen,
"Naawen vari ti a basi.
Naawen niak waai ale cheena Nyɔnɔwa yonni nyiŋ la.
10 Naawen niak waai ale cheena ayen wa soa ti kokpieŋka Deevid naam buui ale cheena la.
Fi, Naawen waai ale bo wenŋmazuk la, a vari ti a basi."
11 Yeezu ale jam paari Jerusalem tɛŋka la, wa yaa cheŋ ga jo Juuma Puusika Yenni po a nyiem a nya jaab buuri meena ale bo di po la a yaa ale ge a ŋman nyini. Yeezu ale wa ŋaaŋviirima an jam bo dula jigini a beniya, dii nyiŋ la, wenni a jam a siŋ kama. Ba yaa basi dula jigini ale ŋman cheŋ Betani.
12 Vari ale jam veenti la, ba yaa ŋman yiri a basi Betani ale nyini. Kom a yaa jam ta Yeezu.
13 Wa yaa nya kiŋkaŋ a za niŋniŋ ate vaata a lik ka. Wa yaa cheŋ ga paari ka tɛŋ ayen wa nya ase ka ta moota ya ate wa de, alege moota a jam ka ka zuwa. Ka jam ta ka vaata nyiini, dii nyiŋ la ku jam daa moota wenya.
14 Yeezu a yaa ka te kiŋkaŋka ayen, "A nyini jinla danni a ta a cheŋ diipo meena wuu, nuru a kan ŋman nya fi moota a de."
Wa ŋaaŋviirima a yaa wom dii ate wa weeni la.
15 Ba ale ŋman jam paari Jerusalem tɛŋka la, Yeezu a yaa ŋman ga jo Juuma Puusika Yenni po. Nuruba ale jam bo di po a gerimu ale chaab. Wa yaa yiak ba meena ate ba nyini dula jigini a nyini, a zak nuru baai ale jam ta ligraŋa a tagri la teebulitaŋa a tulim kpib, a tusi baai ale ta nangbaŋsaŋa a da la zukpaglisaŋa me a lonsi.
16 Wa an jam siak ayen waai a ŋman ta jaab a va Juuma Puusika Yenni po a taam nyini.
17 Ku ŋaaŋnyiŋ wa yaa ŋman sak nuruma ale bek ba ayen, "Nama ze dii ate ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po la? Ba ŋmarisi ayen Naawen a weeni ayen, 'Mi yenni ka tɛŋsa meena Puusika Yeri.' Ba ŋmarisi nyaku de kama alege nama a pa di chim zueba sukka jigi."
18 Yeezu ale ga weeni dila ate Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma a ga wom la, ba yaa jam a gisi siuk ayen ba ko wa. Alege yɔgsum ale jam yik ba ale Yeezu ate ba an jam baga a nya siuk a tiri wa. Dii nyiŋ la wa sinsaŋŋa a jam cha nuruma kama.
19 Junɔai ale jam paari la, Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa basi Jerusalem tɛŋka ale nyini a cheŋ.
20 Vari ale ŋman veenti la, ba yaa va siuku a taam a yaa nya kiŋkaŋka ale ka kpi za.
21 Piita a yaa teeri Yeezu diem ale weeni dii la, a yaa weeni wa ayen, "Nya, kiŋkaŋ kaai ate fi diem a ka te ka la, ka meena a kpi kama."
22 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Ni ta siaka ale Naawen.
23 Wensie ate mi a weeni ni, waai ale ta siaka ale Naawen ale ka chichama ale sum siak ayen wa ale weeni dii la le nyɛ la, a baga a weeni gu kpioŋku kama ayen ku voori dula jigini a ga lo mogi kpeeni po ate Naawen sum nyɛ a te wa.
24 Dila nyiŋ ni dan puusi a te Naawen a juisi jaab, ni ta siaka ayen ni nya jaamu kama ate Naawen yaa pa a te ni.
25 Diipo meena ni daa ni puusi a te Naawen ni de niŋ a voŋ te baai ale nyɛ ni a kaasi la, abe ni ge a puusi a te Naawen waai ale bo wenŋmazuk la ate wa me a voŋ te ni.
26 Ni dan kan nyɛ dila, Naawen abe kan voŋ te nama me."
27 Ba yaa ŋman jam Jerusalem tɛŋka po a ga jo Juuma Puusika Yenni po. Yeezu ale bo di po a nyiem la, Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ale tɛŋka kpaŋŋa meena a yaa tigsi chaab a jam wa jigi
28 a yaa bek wa ayen, "Ka boan pagrim ate fi ta a tom wieŋa de? Ka wana ale te fu siuk ate fi a nyiem a tom wieŋa de?"
29 Yeezu yaa weeni ba ayen, "Mi me le bek ni wari. M dan bek ni ate ni siak a tulisi mu, mi me le weeni sak ni pagrim buui ate mi ta tom wieŋa de la."
30 Yeezu a yaa bek ba ayen, "Jɔɔn ale jam a te nuruba soka la, ka Naawen ale jam te wa pagrimu yaa ka nurubiiga?"
31 Wa le bek ba dila la, ba yaa ta nampaga ale chaab ayen, "Ti dan weeni wa ayen ka Naawen ale te wa pagrimu, wa le bek ti ayen, 'Be ka boa ale soa ate ti an siak a te wa?'
32 Ti be an baga a weeni me ayen ka nurubiik ale te wa pagrimu dii nyiŋ la, waai meena a seba wa ale jam ka Naawen biisiteerɔ la kama." (Ate ba yaa chali yɔgsum).
33 Ba yaa weeni Yeezu ayen, "Tama ze."
Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Mi me a kan weeni ni pagrim buui ate mi ta a tom wieŋa de la."

12

1 Yeezu yaa magsi wamagsima a sak ba ayen, "Nuru wanyi ale jam boro a yaa kpa wa talim fiik, a vuk ti fiisa bu po ayen si a yoani. Wa yaa che daata a ti gilim bu meena ale ge gomsi jaab meena bu po a

magsi. Wa ale nyɛ dila a ga nueri la, wa
yaa yaali nuruba ayen ba a limsi bu abe
ba a tom bu po ale ge nyiem a cheŋ tɛŋ m
na niŋniŋa.
2 Wa talimu tiisaŋa yoanaŋa gbesika ale
jam paari la, wa yaa tom wa tomteerɔma
po wanyi ayen wa ga tuesi wa deka jigini
a ta jam te wa.
3 Wa ale ga paari dula la, nuruma a yaa
yik wa a nak ale mini wa yoanaŋa ate wa
pilim kuli niyaala.
4 Talimu nyɔnɔwa yaa ŋman tom tom-
teerɔ wa choa ba jigi ate ba ŋman yik wa
me a nak wa zukku, a pa wa a nyo chivie
po.
5 Wa yaa ŋman pilim tom wa choa ba jigi
ate ba ko wala. Ba jam a nyɛ ka nuruba
yega dila; a nak ba gela ale a ko ba gela
me.
6 Waai nyiini ale jam tali ayen wa tom
la ale wa dek biika, waai ate wa mariŋ la.
Wa yaa weeni wa dek ayen, ‘M dan tom m
dek biika, ba le te wa zula.’ Wa yaa tom
wa ate wa cheŋ ba jigi.
7 Alege nuruma ale nya wa biika la, ba
yaa weeni chaab ayen, ‘Biika kowa a dan
kpi, wala le wa soa wa ŋantaŋa meena.
Dila nyiŋ ni basi ate ti ko wa ate wa
kowa chum dan kan boro abe tama soa wa
ŋantaŋa.’
8 Ba yaa yik wa a ko a vuuri wa a ta nyini
talimu po a nyini peelim.
9 “Nama seba talimu nyɔnɔwa le wa nyɛ
ba dii la? Wa le jam ko ba kama abe wa
ŋman pa wa talimu a te nuru yonta.”
10 Yeezu ale magsi wamagsini a nueri la,
wa yaa bek ba ayen, “Nama an diem a
karim nyaku de Naawen gbaŋka po?
‘Tain dii ate seeroma a zɛri ayen di an nala
la,
tain dila dek ale tulim a chim tain
maŋ.
11 Naawen ale nyɛ dila. Di ka wakperik ti
jigi.’ ”
12 Yeezu ale weeni wieŋa de meena a ga
nueri la, Juuma kpaŋŋa yaa deri miŋ ayen
ka ba jigi ate wa pa wamagsini de a magsi
dii nyiŋ la, ba zɛri wa kama. Ba yaa jam a
yaali ayen ba yik wa, alege ba jam a chali
nuru bɔanni yɔgsum, ate ba yaa jam basi
wa ale ge cheŋ.
13 Dula jigini Juuma kpaŋŋa a yaa tom
Farisiima gela ale naawa Ayerod nuruma
gela ayen ba ga choa Yeezu noai a wom.
14 Ba yaa jam weeni wa ayen, “Sagrɔ, ti
seba ayen fi ka wensie nyɔnɔ. Fi niŋ ka dii
meena ate nuruba a poli la po. Nuruba
kpaŋta kan basi ate fi a tagri fi popola.
Fi a sak Naawen wieŋa kama ale wensie.
Ku magsi ayen ti tuni ti lampoowa a te
nakpioŋku Siiza, yaa ku an magsi ya? Ti
a tuni yaa ti kan a tuni?”
15 Yeezu a poom seba ba kiri kama ate
wa yaa bek ba ayen, “Ka boa ate ni a yaali
ayen ni choa m noai a wom? Ni ga ta ligbiri
a jam te mu.”
16 Ba yaa ta ligbiri dinyi a jam te wa. Wa
yaa bek ba ayen, “Ka wana zuk ale wa yoi
ale dua ligni nyiŋŋa?”
Ba yaa weeni wa ayen, “Ka nakpioŋku
Siiza zuk ale wa yoi ale dua du.”
17 Wa yaa weeni ba ayen, “Dan ka dila,
ni be pa ŋanta baai ate Siiza a soa la a te
wa, abe ni pa ŋanta baai me ate Naawen
a soa la a te Naawen.”
Ba ale wom dila la, ku yaa cha ba.
18 Dula jigini nuru baai ate ba a wi ayen
Sajusiba la, ba gela a yaa jam Yeezu jigi.
Ba jam a poli kama ayen nuruba dan kpi,
ba an ŋman baga a yiri kum po.
19 Ba yaa weeni Yeezu ayen, “Moosis a
ŋmarisi wa gbaŋka po kama ayen, ‘Nuru
waai a dan faari nipɔk ate wa ale wa an
biak a nyaya ale ge ate wa kpi, ti a basi
kama ate wa yuawa a faari nipowa a biak
bisa a te wa ate wa yonni a kan be.’
20 Nuruba bayopoi ale jam boro a chim
suaata ate ba suok kpagini a faari nipɔk
ate ba an biaya ale ge ate wa kpi.
21 Waai ale pa saŋ la a yaa faari wa suoku
powa, alege nipowa ale wa me an biak a
nyaya ale ge ate wa me a kpi. Ba suok
kuui ale pa saŋ butawa la me a nyɛ dila
degadega.
22 Ba meena bayopoiwa a jam faari
nipowa kama a taam tu, alege ba waai an
biak ale wa ale ge kpi ya. Ku ŋaaŋnyiŋ ate
nipowa me a yaa kpi.
23 Yɔgyɔgla de ate nuruba bayopoiwa de
meena a faari wa a nya la, dai dii dai ate
nuruba meena ayen ba yiri kum po la, ka
ba wana dek chekki ale wa soa nipowa
de?”
24 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Nama an
diem a miŋ Naawen gbaŋka po wieŋa
chagiya. Ka dila ale soa ate ni be siuku.
Ni ze Naawen pagrimu me ale ka dii la.
25 Dai dii dai ate nuruba meena ayen ba
yiri kum po la, ba meena le tagri kama
a nyɛ ase Naawen sabiiloma, baai ale bo
wenŋmazuk la. Nidɔa a kan ŋman faari
nipowa. Nipɔk me abe kan ŋman yali
chora.
26 Yɔgyɔgla de, a magsi chaab ale nuruba
le ba yiri kum po la, nama an karim Moosis
gbaŋka kauk kuui ale a biisi a magsi chaab
ale ti fiika ate bolimu jam a nyɛ nna ase
bu a de bu la? Dula jigini ku ŋmarisi
kama ayen Naawen weeni Moosis kama
ayen, ‘Wa ale Abraham ale Aizik ale Jekob
Naawenni.’
27 Dila a sak kama ayen wa daa kpilima
Naawenya, wa ka ŋanvuuta Naawen, dila
nyiŋ ni be siuku kama.”

28 Yeezu ale Sajusima ale boro a biisi
la, Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma wanyi a yaa
wom ba ale a biisi dii la. Wa ale wom ale
Yeezu a tulisi ba magsi la, wa yaa jam bek
Yeezu ayen, “Ka Naawen Sinsaŋŋa po ŋa
ŋan dek ale chim sinsak kpeema a gaam
ŋa meena?”
29 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Sinsaŋŋa
de ale chim sinsak kpeema a gaam ŋa
meena. ‘Izirali demma ni wom nalim-
nyiini. Tama Nyɔnɔwa Naawen ka dinyi
dekki.
30 A yaali wa ale fi sunum ale fi chiik ale
fi popola ale fi pagrim meena.’
31 Sinsak kpeema ŋaai ale pa a saŋ la
ale nna, ‘A yaali fi saalo choa ase fi dek
la.’ Sinsaŋŋa ŋman karo a chim sinsak
kpeema a gaam sinsaŋŋa de ŋayewa.”
32 Juuma Sinsaŋŋa sagrɔwa a yaa weeni
wa ayen, “Sagrɔ, fi wieŋa ka wensie.
Naawen sum ka dinyi dekki. Naawen di
choa a ŋman karo a gum wa po.
33 Fi dan yaali wa ale fi sunum ale fi
popola ale fi pagrim meena ale yaali fi
saalo choa me ase fi dek la, dila ka wari
kpeeni a gaam fi ale a ko duŋsa ale pa
ŋanta ba chaab a kaab a te wa la kama.”
34 Nuruwa ale weeni dila la, Yeezu yaa
seba ayen wa tulisi wa ka nalimnyiini ate
wa yaa weeni wa ayen, “Ku tali ka magla
ate fi jo Naawen naamu po.”

Yeezu ale biisi ale nuruwa a ga nueri la,
waai ŋman jam karo a ta zupagruk ayen
wa bek wa wariya.
35 Da yeŋ ate Yeezu a yaa jam boro
a sak nuruma Juuma Puusika Yenni po.
Wa yaa bek ba ayen, “Ka boa ale soa ate
Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma a weeni ayen
Kirisitawa, waai ate Naawen le tom ate wa
jam la, ale chim ka naawa Deevid ŋaaŋ
biiga?
36 Naawen Chiika jam basi kama ate
Deevid weeni ayen,
‘Nyɔnɔwa Naawen weeni mi Nyɔnɔwa
ayen,
kali m juga nyiŋ a ta cheena diipo ate
m le basi ate fi dachaasaŋa a chim fi
yom la.’
37 Ase Deevid dek a dan a wi Kirisitawa
ayen wa, ‘Nyɔnɔ’, ku be zaani ka se ate wa
ŋman baga a chim Deevid ŋaaŋbiiga?”

Nuru bɔari nna yegayega ale jam boro a
wom Yeezu sinsaŋŋa ale supeentik.
38 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni kpesi ni
dek ate Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma a kan
paasi ni. Ba a yaali kama ayen ba jo ba
garuk woŋtaŋa a bo yabaŋa po a nyiem a
cheŋ ate nuruba a puusi ba abe ba a te ba
zula me.
39 Ba a yaali kama ayen ba nyiem a kali
zukpaglik sii ate nuru kpeentaŋa a kali la
zuima ba tuka diinaŋa po. Ba nyiem a dan
boro a nyɛ tigi ba a yaali kama ayen ba a
kali zukpaglik sii ate ba kpaŋŋa a kali la
zuk.
40 Ba nyiem a ga a paasi ka pukoga a
tuesi ba ŋanta ale ge a paasi waai meena a
puusi puusa woŋta a te Naawen. Wa dan
jam ayen wa bo ba buusa, ba waalika le
zuak yegayega.”
41 Yeezu a jam kala ka Juuma Puusika
Yenni po a mɔata juijui ate nuruba ta ba
ligra a jam a nyoro a te Naawen la, a yaa a
nya. Ligra nyam yegayega ale jam maa bo
Puusika Yenni po. Ba me yaa jam maa ta
ligra nna yegayega a jam a nyoro.
42 Pukogi niwobo a yaa jam boro a ta wa
ligbie ŋaye a jam nyoro. Ŋa a magsi chaab
ale ka kubook.
43-44 Yeezu yaa wi wa ŋaaŋviirima ate ba
jam wa jigi ate wa yaa weeni ba ayen, “Ni
wom dii ate m tara ayen m weeni a sak ni
la. Ni nya pukogini de. Wa ligbie ŋayewa
ate wa nyoro la, Naawen jigi wa tiirimu a
gaam ligra nyamma de ligraŋa kama, dii
nyiŋ la, ba te ka ligra dii ale kan tua ale ba
pa teka la, alege pukogini de a pa ka wa
ligraŋa meena ate wa ta la a ta jam nyoro.”

13

1 Yeezu yaa ale jam nyini Juuma Puusika
Yenni po a nyini la, wa ŋaaŋviirima po
wanyi a yaa weeni ayen, “Sagrɔ, nya yenni
ale nala dii la?”
2 Yeezu a yaa tulisi ayen, “Ni nya yeri
kpeeni de? Dai cheena ate ba le nak di
meena a lonsi. Tain yeŋ me la a kan ŋman
dua di choa zuwa.”
3 Ba yaa cheŋ ga jueli Olivi Guuku zuk a
kala dula jigini a nya Juuma Puusika Yenni.
Piita ale Jɔɔn ale Jeemsi ale Andiru a yaa
bek Yeezu ba dek ba nyiini ayen,
4 “Ka dimpo ate wieŋa de meena ayen
ŋa nyɛ? Ka boa a le ku nyɛ ate ku sak ti
ayen danni a mɔata?”
5 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni kpesi
ni dek ate waai a kan paasi ni.
6 Nuruba yegayega le jam pa ba dek a
chim Kirisitawa. Ba le paasi nuruba
yegayega ayen ba va ba.
7 Ni dan wom kpaliŋsa wie ate si gela
mɔata alege si gela me a bo niŋniŋa, ni
kan a chali yɔgsumɔa. Ku a fe kama
ayen nyaŋa de meena a nyɛ, alege ku kan
sak kama ayen tɛŋka kpeglimka a mɔata
kama.
8 Tɛŋsa le yiri a ta chaab. Tɛŋka me le
choa m na yegayega ate kom a jam tɛŋka
meena po. Ase nipɔk ale de niŋ a dom dii
ale ge a biak la, ku a fe kama ayen wieŋa
de meena me de niŋ nyɛ ale ge ate tɛŋka a
jam kpeglim.
9-10 “Ni kpesi ni dek dii nyiŋ la, nuruba
a le jam yik ni ale pagrim a ta ni cheŋ ba

tuka diinaŋa kpaŋŋa jigi ate ba bo ni buusa
abe ba nak ni. Ni ale a va mi la nyiŋ, ba le
ta ni me a cheŋ ga zaani nalima niŋ ate ba
me bo ni buusa, ate ni nya siuk a mooli
Naawen wamaŋsaŋa a sak ba. Ku a fe
kama ayen nuru meena a liŋ wom Naawen
wamaŋsaŋa ale ge ate tɛŋka kpeglim.
11 Ba dan ta ni a cheŋ ga jo buusa boka
dɔkku po, ni kan basi ate ni le ni biisi dii la
a daani ni. Ni biisi dii meena ate Naawen
le basi ate ni biisi la dii nyiŋ la, ka Naawen
Chiika le ka sak ni ate ni biisi daa nama
dega.
12 Kula danni a dan paari, suaata le yik
chaab a te nuruba ate ba ko ba. Koba me
ale nyɛ ba bisa dila, ate bisa me a nyɛ ba
koba ale ba maba dila.
13 Waai meena le kisi ni kama ni ale a va
mi la nyiŋ. Alege waai a dan baga a chiib a
zaani a tu ninammu de meena a ga nueri,
Naawen le vari wa a basi.

14 "Da yeŋ ni le nya jaab buui ate
Naawen kisa la ale wa za juijui ale kan
magsi ayen wa zaani la. Ni dan nya dila
ku a fe kama ate nama baai meena ale bo
Judia tɛŋka po la a chali ga suk guutaŋa
sunsuŋ." (Nuru waai le wa karim nyaku
de la, a ŋmasi miŋ chak.)
15 "Waai a dan za wa gboŋ zuk wa kan
ŋman daani wa dek ayen wa siŋ a pa
jaabɔa.
16 Waai me ale bo wa kaduk po la, a kan
ŋman kuli yeri ayen wa pa wa garuwa.
17 Da ŋala po ku le jam tua ka nna
yegayega a te nipɔk puusa ale baai ale ta
biluaata la.
18 Ni a puusi a te Naawen ate nyaku de
a kan jam nyɛ yoiya.
19 A zaani diipo ate Naawen a nyɛ tɛŋka
la a ta jam paari jinla, ninammu de le gaam
ninam meena ate nuru biik a nam ale diem
kala ayen wa nam la kama.
20 Alege Naawen a yeeri ninammu daaŋa
gela a basi kama, baai ate wa lueri ayen
ba jam va wa la nyiŋ. Wa dan kan yeeri
ninammu daaŋa gela a basiya, waai kan
nyini ninammu po a nyini.

21 "Da ŋala po waai dan weeni ayen,
'Ni nya, Kirisitawa ale nna,' yaase 'Ni nya,
Kirisitawa ale la,' ni kan wom wa.
22 Nuruba gela a le jam yiri a paasi
nuruba ayen ba ale Kirisitawa. Ba baai me
le jam a weeni ayen ba ka Naawen biisi-
teerɔba. Ba le jam a tom wakperikaliisa
nna yegayega a yaali ayen ba dan poom
baga ba paasi baai ate Naawen a lueri ayen
ba va wa la.
23 Ni be kpesi ni dek, dii nyiŋ la m ŋaam
weeni wieŋa de meena kama ale ŋa an
diem nyeya.
24 "Alege ninammu daaŋa a dan jam
taam, wenbinni ale chiika meena le chim
ka legi.
25 Chiŋmarisaŋa le nyini wenŋmazuk
a lo ate ŋanta baai meena ale bo
wenŋmazuk a ta pagrim la me a choa.
26 Dila po nuruba ale nya Mi Saalobiika,
ale nyini chiŋmaaŋa po a cheena ale
pagrim ale zula ale nalim.
27 Mi le tom sabiiloma ate ba jam tɛŋka
meena po a tigsi nuru baai ate Naawen a
lueri ayen ba va wa la.
28 "Ni zamsi wari a magsi chaab ale
kiŋkaŋ. Ni dan nya kiŋkaŋ ale ka pusi
vaata, ni seba ayen wulum wein a paari
kama.
29 Ni be dan nya wieŋa de ale ŋa piilim
a nyɛ, ni yaa be seba ayen jamka mɔata
kama.
30 Wieŋa de meena ale nyɛ kama alege
ate nuru baai ale boro la meena a kpi.
31 Wenŋmazuk ale tɛŋka meena le jam
taam kama. Alege mi wieŋa a kan maara
taamu.
32 "Alege nuru waai a ze Mi Saalobiika
ŋman jamka daiya. Mi dek ale Naawen
sabiiloma ale bo wenŋmazuk la an baga
a miŋ di danni, ka m kowa Naawen nyiini.
33 Ni kpesi ni dek abe ni a limsi dii nyiŋ
la, ni ze m jamka daiya.
34 Ku a nyɛ se ka nuru ale a gomsi ayen
wa nyiem a cheŋ satɛŋ niŋniŋ la. Wa yaa
te wa tomteerɔma meena tuima ale weeni
waai ale a nya yenni zuk la ayen wa a
limsi.
35 Ba nyɔnɔwa a baga a jam junɔai gensa
a yaase goota sunsuŋ a yaase kpadaasa
kumsa po a yaase wenbinni ale a pusi
diipo la kama. Ba waai ze wa le cheena
diipo la. Siuk kula po me, nama waai a
kan seba mi ŋman jamka danni. Dila nyiŋ
la, ni kpesi ni dek abe
36 ni kan basi ate ni Nyɔnɔwa a jam diiri
ni ale ni dua a goa.
37 M kan weeni ka nama nyiini, mi a
weeni ka waai meena. Ni kpesi ni dek abe
ni a limsi."

14

1-2 Ku jam tali ka daa ŋaye ate Juuma
tigi kpeeni dii ate ba a wi ayen Juuma
Gaambasika Tigini la, tigi dii ate ba a ŋobi
boroboruk kuui ale kan ta dabinta la a
paari. Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale
Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma a yaa jam a gisi
siuk ayen ba yik Yeezu a ko. Ba yaa weeni
ayen, "Ti kan yik wa tigini po, kan daa di
nuruma le nyɛ kpaliŋ kpieŋ." Dula jigini
ba yaa nyɛ noayeŋ ba le ba nyɛ dii ate ba
suk yik wa la.
3 Yeezu yaa cheŋ Betani tɛŋka a ga jo
Simon, waai ate gamaŋa tuemu a jam yik

wa ale ge nueri la yenni po. Wa yaa jam
kala a de ŋandiinta ate nipɔk wanyi a ta
kpaam jam. Kpaamu nyummu a jam masa
kama ate bu diak a pagra. Nipowa yaa pa
kpaamu a kpiiri basi Yeezu zukku zuk.
4-5 Nuru baai ale jam kala dula jigini la
gela a yaa nya dii ate nipowa a nyɛ la, ate
ba sue a yaa a puuri ale wa. Ba yaa poli
ba zuima po ayen, "Ka boa ate nipowa de
a pa kpaamu a yik kaasi dila? Wa dan pa
bu a da kama m na, wa te nya ligra ka m
na yegayega a te niwomma. Kula a gaam
dii ate wa nyɛ la kama." Ba yaa jam tɔariŋ
wa.
6 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Ni basi
wa. Ka boa ate ni a daani wa? Wa nyɛ ka
wamaŋ a te mu.
7 Niwomma a bo ale ni kama daa meena
ate ni dan a yaali ni baga a maari ba. Alege
mi a kan kasim bo ale ni.
8 Wa nyɛ ka wa ale baga a nyɛ dii meena
la a te mu. Wa kpiiri kpa masika de mi
nyiŋka kama a gomsi ka a magsi guka.
9 Wensie ate mi a weeni ni, juijui meena
ate nuruba le sak Naawen wamaŋsaŋa la,
ba le weeni nipowa de ale nyɛ dii a te mu
la kama a teeri wa wari."
10 Dula jigini Yeezu ŋaaŋviirima pi ale
bayewa po wanyi, waai ate ba a wi ayen
Judas Iskariot la a yaa cheŋ Juuma Puusika
Yenni kpaŋŋa jigi a ga weeni ba ayen wa
baga a maari ba kama ate ba a yik Yeezu.
11 Ba ale ga wom dila la, ba sue a yaa
peenti m na yegayega, ate ba weeni wa
ayen wa dan baga a maari ba, ba le te wa
ligra. Judas a yaa basi dula jigini ale a gisi
siuk kuui wa le wa va ate ba baga a yik
Yeezu la.
12 Yeezu ŋaaŋviirima yaa jam wa jigi tigi
dii ate ba a ŋobi boroboruk kuui ale kan ta
dabinta la piilimka danni. Da dila me ale
ba a ko Juuma Gaambasika Tigini piisaŋa.
Ba yaa bek Yeezu ayen, "Ka be ate fi a yaali
ayen ti ga gomsi Juuma Gaambasika Tigini
ŋandiintaŋa ate ti de?"
13 Wa yaa weeni wa ŋaaŋviirima po baye
ayen, "Ni cheŋ a ga jo tɛŋka po. Dula jigini
ni le nya nidɔa a ji nyiam ale samɔniŋ.
14 Ni va wa a ga jo yeri dii po ate wa a jo
la. Ni dan ga jo ni weeni yenni nyɔnɔwa
ayen, 'Ti Sagrɔwa ale tom ti ayen ti jam bek
fu dɔk kuui po ate wa ale wa ŋaaŋviirima
ayen ba jam de ba Juuma Gaambasika
Tigini ŋandiintaŋa la.'
15 Wa le dak dɔk kpioŋ kunyi ate ba vaari
ale gomsi ku meena po, ate ku bo ŋa chaab
zuk la a sak ni. Ni yaa jo ku po, a gomsi
jaab buuri meena a magsi ate ti kali a de."
16 Ba yaa cheŋ ga jo tɛŋka po a nya dii
meena ate Yeezu a poom weeni ba la, ate
ba yaa gomsi ba Juuma Gaambasika Tigini
ŋandiintaŋa dula jigini ale ge pilim ŋman
a ga Yeezu jigi.
17 Junɔai ale jam paari la, Yeezu ale wa
ŋaaŋviirima pi ale bayewa a yaa jam kala
a de.
18 Ba ale boro a de la, Yeezu a yaa weeni
ba ayen, "Wensie ate mi a weeni ni meena
ale kala a de ale mu la, ni po wanyi le wa
ta mu a ga bobri sak m dachaasaŋa."
19 Wa ŋaaŋviirima sue yaa kaasi ate ba
bek wa wanyiwanyi ayen, "Ka mi? Ka mi?"
20 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Ku le
chim ka nama pi ale bayewa po wanyi,
waai ale a ŋmari boroboruku a siuk jen-
taŋa ale mu la, a le wa ta mu a ga bobri
sak.
21 Mi, Saalobiika, ale kpi ase ka ba ale
ŋmarisi dii Naawen gbaŋka po la. Alege
ku le pagra kama a te waai dek ale wa ta
mu a ga bobri sak la. Ku zunchoŋ kama
ale ba nin poom kan biak wa."
22 Ba ale boro a de ŋandiintaŋa la, Yeezu
a yaa pa boroboruk a puusi a te Naawen a
nyɛ wa jiam, alege ŋmari ku a chari wa
ŋaaŋviirima ale weeni ba ayen, "Ni ŋɔa
ŋobi, mi nyiŋka ale m na."
23 Wa yaa ŋman pa beerik ale daam a
puusi a te Naawen a nyɛ wa jiam, alege pa
te ba ate ba nyu.
24 Wa yaa weeni ba ayen, "Ka mi nyiŋka
ziimu ale nna. Buui ale a nyini nuruba
yega nyiŋ la, ayen ku sak ayen Naawen
ale jam puulim ayen wa le nyɛ dii a te
nurubiik la, wa sum a nyɛ kama.
25 Wensie ate mi a weeni ni, m kan ŋman
nyu daamu de ase ka dai dii danni ate m
ŋman a nyu da paalimu Naawen naamu
po la."
26 Ba yaa yi yiili ale ge a nyini ga jueli
Olivi Guuku zuk.
27 Yeezu yaa weeni ba ayen, "Ni meena
ale chali abe ni ge mu dii nyiŋ la ba
ŋmarisi Naawen gbaŋka po kama ayen,
'Naawen le jam ko naapeerika, ate piisaŋa
a yaa chali waaŋ chaab.'
28 Alege m dan yiti kum po, m le de ni
niŋ a cheŋ Galili tɛŋka."
29 Piita yaa weeni wa ayen, "Mbala
meena a dan poom basi fu, mi kan maa
basi fu diipo diipo."
30 Yeezu yaa weeni wa ayen, "Basi ate m
weeni a sak fu ayen, yokku de fi le pagsi
ku noai buta ayen fi ze mu, ale ge ate vari
kpadiaka a kum a nyɛ buye."
31 Piita yaa pii nyiŋ a ŋman weeni wa
ayen, "Mi kan weeni diipo diipo ayen m ze
fu. Mi dan poom ayen m kpi ale fu, mi kan
weeni dila."
Wa ŋaaŋviirima mbala meena me a yaa
weeni dila degadega.
32 Ba yaa jam paari jigi ate ba a wi
ayen Getsemani, ate Yeezu a yaa weeni wa

ŋaaŋviirima ayen, “Ni kali dela ate m ga puusi a te Naawen abe m jam.”
33 Wa ale a cheŋ la, wa yaa basi ate Piita ale Jeemsi ale Jɔɔn a va wa. Wa sui a yaa jam kaasi nna yegayega, ate
34 wa weeni ba ayen, “M sui ale kaasi nna yegayega, ate ku a nyɛ nna ase mi a yaali ayen m kpi kama la. Ni be limsi dela ate m jam, abe ni kan goa.”
35 Wa ale ga cheŋ maga dek la, wa yaa kpi duna tɛŋ a puusi a te Naawen ayen dan ka dii wa yeeri ninam buui ate wa za wa nam la wa jigi a basi.
36 Wa puusi a te Naawen kama ayen, “M Koa, fi baga a nyɛ wari meena kama. Yeeri ninammu de m jigi a basi. Alege, nyɛ fi dek ale a yaali dii la, daa mi ale a yaali dii la.”
37 Wa yaa pilim jam a paari wa ŋaaŋviirima batawa ale ba dua a goa. Wa yaa weeni Piita ayen, “Simon, ni a goa kama? Nama an baga nya ate ku a beni fiifiik ale ge kan goa?
38 Ni a nya abe ni puusi a te Naawen ayen goom kan yik ni ate ni goa. Ni a yaali ayen ni nyɛ dii ate m weeni ni la kama, alege ni an baga a nyɛ dila ale ni dek pagrimɔa. Ni a yaali ka maarika m jigi.”
39 Wa yaa ŋman ga puusi a te Naawen a weeni wa ale poom a weeni dii la.
40 Wa yaa ŋman jam wa ŋaaŋviirima jigi ale ba ŋman dua a goa, dii nyiŋ la, goom ale jam ta ba nna yegayega, ate ba ze ba ale ba weeni wa dii la.
41 Wa ale ŋman jam ku noai butawa la, wa yaa weeni ayen, “Ni diem a goa kama? Ku magsiya. Di danni a paari ya. Ba le yik Mi, Saalobiika a nyo nuru baata nisima po yɔgyɔgla de.
42 Ni yiri ate ti cheŋ. Nuru waai ale ta mu a ga bobri sak la ale la a cheena.”
43 Yeezu ale diem boro a biisi la, wa ŋaaŋviirima pi ale bayewa po wanyiwa Judas, a yaa jam wa jigi ale nuru bɔari. Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ale tɛŋka kpaŋŋa ale tom ba. Ba jam ta ka gebi kpeensa ale dua a jam ayen ba yik wa.
44 Bumbobrowa a poom weeni ba kama ayen, “Ti dan ga paari ba, nuru waai ate mi a puusi wa la, ka waai ate ni a yaali la ale la. Ni yik wa a ta cheŋ abe ni kan te wa be.”
45 Ba ale ga paari Yeezu la, Judas a yaa deri ga wa jigi a wi wa ayen, “M Sagrɔ,” a yaa ale ge a puusi wa.
46 Judas ale nyɛ dila la, nuruma a yaa deri yik Yeezu ale pagrim.
47 Yeezu ŋaaŋviirima po wanyi a yaa deri yeeri wa gebi kpieŋ a che Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni tomteerɔwa turi a lonsi tɛŋ.
48 Yeezu a yaa bek nuru bɔanni ayen, “Mi ka zue ate ni ta gebi kpeensa ale dua a jam ayen ni yik mu?
49 Daa meena mi kasim bo ale ni kama Juuma Puusika Yenni po a sak nuruba, alege ni an yik mu. Alege ku a fe kama ayen ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po dii dila po dila po la, a jam chim wensie.”
50 Dula jigini Yeezu ŋaaŋviirima meena a yaa chali ale ge wa.
51 Nidɔa wanyi ale jam maa va Yeezu a yulum gatta peelik. Ba jam a yaali ayen ba yik wa kama,
52 ate wa foli gatiaka a basi a te ba ale ge a yiri chali ale chabɔla.
53 Ba yaa ta Yeezu a cheŋ Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni yenni. Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale tɛŋka kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma a yaa jam tigsi chaab dula jigini, ayen ba bo Yeezu buusa.
54 Piita a yaa magi va ba ŋaaŋ a ga jo Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni yenni dabiaka po a ga kala ale kpagini tomteerɔma a ŋuuŋ bolim.
55 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale boteerɔma meena a yaa jam a bek nuruba ayen ba wom Yeezu wakaasuŋ ba jigi ate ba nya siuk a ko wa. Alege ba an baga a nya wari ya.
56 Nuruba yegayega a jam velim wie a te wa kama alege ba noaŋa jam daa bunyi.
57 Ba gela a nyini a biisi venta wie ayen,
58 “Tama wom ale wa a weeni ayen wa baga a kaasi Juuma Puusika Yenni dii ate nuruba a se la kama, abe wa ŋman se di daa ŋata po. Wa be kan pa nuruba ate ba se di.”
59 Alege ba me wieŋa a jam daa noayeŋ wie.
60 Ba meena ale biisi a ga nueri la, Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni a yaa yiri a zaani ba meena niŋ a bek Yeezu ayen, “Fi ka wari a tulisi wieŋa de meena ate ba a biisi la po?”
61 Yeezu yaa sina. Wa yaa ŋman bek wa ayen, “Ka fi ale Naawen biika, Kirisitawa ate Naawen le tom la?”
62 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mm, mi ale la. Da yeŋ ni le nya Mi, Saalobiika ale m kali Naawen kpeeni juga geŋ a nyini chiŋmaaŋa po a cheena.”
63 Wa ale weeni dila la, Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni a yaa yik wa dek garuku a dari cheeri ayen ku sak ayen Yeezu ale weeni dii la a kabi wa kama ate wa yaa weeni boteerɔma ayen, “Ti an ŋman a yaali seeroba.
64 Ni meena a wom wa ale pa wa dek a magsi chaab ale Naawen la kama. Nama a poli ka se? Wa lo yaa wa an loya?”

Ba meena a yaa bo mini wa ayen ku a magsi kama ayen wa kpi.

65 Boteerɔma gela a yaa chesi tintueta a
basi wa nyiŋ ale pa garuk a bobi lik wa
ninaŋa a nak wa ale a bek ayen, “Fi seba
waai dek ale nak fu la?” Nuru baai me ale
ga yik Yeezu la yaa fobi wa a gum du.
66 Ba ale ta Yeezu a nyɛ dila la, Piita
a diem jam bo ka yenni dabiaka po. Ju-
uma Puusika Yenni kpagi kpeeni dɔgleema
wanyi a yaa nya wa.
67 Wa ale nya Piita ale wa kala a ŋuuŋ
bolimu la, wa yaa bek wa ayen, “Fi daa
Yeezu Nazaret denowa ŋaaŋviirima po
wanyi?”
68 Piita a yaa pagsi ayen, “Mi ze fi ale
a weeni dii la.” Wa ale weeni dila la, wa
yaa yiri a cheŋ ga za nansiuŋku noai. Dila
powa kpadiak a yaa deri kum.
69 Nipɔkbinni ale ŋman nya wa ale wa za
dula jigini la wa yaa weeni baai ale za dula
la ayen, “Nuruwa de ka Yeezu ŋaaŋviirima
po wanyi.”
70 Piita yaa ŋman pagsi ayen wa daa
Yeezu ŋaaŋviirima po wanyi.
Ku ŋaaŋnyiŋ, nuru baai ale jam za
mɔata wa la a yaa weeni wa ayen, “Fi ka
ba po wanyi, dii nyiŋ la fi me nyini ka Galili
tɛŋka.”
71 Piita yaa pe ayen wa ze nuru waai ate
ba a weeni wa wie la.
72 Wa ale pe la, vari kpadiaka a yaa deri
kum a nyɛ buye ate Piita a deri teeri dii ate
Yeezu a poom weeni wa ayen, wa le pagsi
ku noai buta ayen wa ze wa ale ge ate vari
kpadiaka a kum a nyɛ buye la. Wieŋa de
meena a yaa nyɛ ate Piita sui a kaasi nna
yegayega ate wa yaa deri a kum.

15

1 Vari ale veenti la, saliuk yokyokwa
Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale tɛŋka
kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ale
boteerɔma a yaa ŋman kpabi tu chaab
ayen ba zok ba le ba nyɛ Yeezu dii la. Ba
ale zok ale chaab a ga nueri la, ba yaa bobi
wa nisimaŋa a ta wa cheŋ tɛŋka gominawa
Paalɔt jigi.
2 Ba ale ga paari la, Paalɔt a yaa bek
Yeezu ayen, “Ka fi ale Juuma naawa la?”
Yeezu yaa tulisi wa ayen, “Ka fi dek ale
weeni dila.”
3 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa jam a
chiini ka wie nna yegayega ayen Yeezu a
nyɛ kaasi.
4 Dila nyiŋ Paalɔt yaa ŋman bek wa ayen,
“Fi kan wom ba ale a chiini wieŋa nna
yegayega a te fu la? Fi ka wariya a tulisi
ba?”
5 Alege Yeezu a jam sina. Wa an jam
weeni wariya. Ku yaa cha Paalɔt.
6 Bena meena ba Juuma Gaambasika
Tigini a nyiem a dan paari, Gominawa
Paalɔt a nyiem lak nuru waai ate tɛŋka
demma a yaali ayen wa lak ate wa nyini
likka dɔkku po a nyini la a basi kama.
7 Nuru wanyi ale jam boro ate ba a wi
ayen Barabasi ate ba jam maa yik wa a lik
dii nyiŋ la, wa jam maa nyɛ ka noayeŋ ale
wa tɛŋka demma ate ba nyɛ kpaliŋ ale baai
ale a nya ba tɛŋka zuk la. Ba ale jam boro a
nyɛ kpaliŋka la, ba jam ko ka nuruba gela.
8 Nuruba yegayega a yaa tigsi chaab a
jam Paalɔt jigi a saalim wa ayen wa nyɛ
dii ate wa nyiem poom a nyɛ tigini danni
la a te ba.
9 Wa yaa bek ba ayen, “Nama a yaali
ayen m basi ka Juuma naawa?”
10 Paalɔt a jam seba ayen ka Juuma
Puusika Yenni kpaŋŋa nyunni nyiŋ ale soa
ate ba yik Yeezu a ta jam wa jigi.
11 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa a yaa
weeni nuru bɔanni ayen ba a saalim ayen
wa lak Barabasi a basi abe wa ge Yeezu.
12 Paalɔt a yaa bek ba ayen, “Nuru waai
ate nama wi ayen Juuma naab la, m nyɛ
wa se?”
13 Ba meena a yaa kaari nna yegayega
ayen, “Ni ko wa.”
14 Paalɔt a yaa bek ba ayen, “Ka boan
jaab wabiok ate wa tom?”
Ba yaa kaari a gaam dila a weeni ayen,
“Ni ko wa.”
15 Paalɔt a jam a yaali kama ayen wa
nyɛ ate nuru bɔanni supeentik. Wa yaa
lak Barabasi a basi, ale ge basi ate ba miiri
Yeezu ale kpaasa ale ge pa wa a te, ayen
ba ta wa ga ko.
16 Paalɔt sojima a yaa yik Yeezu a ta jo
ba Gominawa yenni dabiaka po a yaa wi
ba soji chaama ate ba jam.
17 Ba yaa pa garuk monuŋ a jo wa ale pa
munsa a yok zutok a pa vuk wa zukku,
18 a yaa a puusi wa a weeni ayen, “Juuma
naawa kasim boro taam wuu.”
19 Ba yaa pa duok, a nak wa zukku ale
chesi tintueta a basi wa nyiŋ ale kpi duna
wa niŋ a potim a nyɛ nna ase ba a te wa
ka zula la.
20 Ba ale nyɛ wa la a ga nueri la, ba yaa
yeeri garuk monuku ale pa wa dek gattaŋa
a jo wa a ta wa nyini cheŋ ayen ba ko.
21 Ba ale jam bo siuku po a cheŋ la, ba
yaa zik Simon ale wa cheena tɛŋka po ate
sojima a fe wa ate wa tuesi Yeezu jabarimu
ji. Simon a jam ka tɛŋ kaai ate ba a wi ayen
Sairini la deno. Wa jam ka nuru baai ate
ba a wi ayen Alezanda ale Arufusi la ko.
22 Ba yaa ta Yeezu a ga paari juijui ate ba
a wi ayen Golgota la. Ku kiri ale “Zukoluku
Jigini.”
23 Ba yaa pa tiim a nyo daam po ayen
Yeezu nyu, alege wa an jam nyuya.
24-25 Wenbinni ale jam kan diem a jueli
paari wenzuk sunsuŋ la, ba yaa yik Yeezu
a kpi wa jabarimu nyiŋ. Ba yaa pa wa

gattaŋa a chari chaab. Ba jam nak ka gbaŋ
a nya waai ale magsi garuk kuui deka la.
26 Ba yaa pa tapagi a ŋmarisi di nyiŋ
ayen,
KA JUUMA NAAWA ALE NNA
a pa di kpi jabarimu zuk.
27 Ba jam maa kpi ka zueba baye
ŋanbarinta nyiŋ a gum Yeezu po, ate ba
wanyi a bo wa juga, nwala me a bo wa
gala.
28 Ate ba le jam ŋmarisi dii Naawen
gbaŋka po ayen, “Ba nyɛ wa ase ka zue
la a yaa jam chim wensie.”
29 Nuru baai ale jam va dula a taam la a
yaa zak zuk nya wa a mati ba noa ale a le
wa ayen, “Mm, daa fi ale weeni ayen fi le
kaasi Juuma Puusika Yenni abe fi ŋman se
di a nueri daa ŋata po la?
30 Nyini jabarimu zuk a siŋ a vari fi dek
a basi ate ti nya.”
31 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Ju-
uma Sinsaŋŋa sagrɔma me a jam a la wa
ale a weeni chaab ayen, “Wa jam baga a
vari nuruba a basi kama, alege wa an baga
a vari wa dek a basi.
32 Ka Juuma naawa, ale nna. Kirisitawa
ate Naawen le tom ate wa jam la ale nna.
Wa nyini jabarimu zuk a siŋ ate ti yaa siak
a te wa.”
Zuema bayewa baai ate ba jam kpi ba a
gum Yeezu po la, me a le wa.
33 Wenni ale jam jueli a bo wenzuk
sunsuŋ la, legi a yaa jam lik tɛŋ kala meena
a ta ga paari wenbalini.
34 Legini ale jam basi la, Yeezu a yaa
kaari nna yegayega a weeni wa dek tɛŋka
biika po ayen, “Eloi, eloi lema sabagtani.”
Ku kiri ale, “M kowa Naawen, m kowa
Naawen, ka boa ate fi zɛri mu?”
35 Nuru baai ale jam za dula jigini la
ba gela wom dii ate wa weeni la. Ba yaa
weeni chaab ayen, “Fi wom wa ale a wi
Naawen biisiteerɔwa Elaja la?”
36 Ba po wanyi a yaa chali cheŋ ga pa
sosok a lusi da miisiŋ po a pa yik do woŋ
nyiŋ a zak ta jueli Yeezu noai. Wa ale diem
a zak duoku ta la wa yaa chiem weeni baai
ale jam za la ayen, “Ni basi ate ti limsi a
nya ase Elaja a le jam a yik wa ta nyini
jabarimu zuk a siŋ tɛŋ ya.”
37 Yeezu a yaa ŋman kaari nna yegayega
a yaa ale ge a kpi.
38 Wa ale jam kpi la, garuk kpioŋ kuui
ate ba jam pa a kasi Juuma Puusika Yenni
po la, a yaa jam cheeri ku ŋmazuk a ta siŋ
paari ku tɛŋ.
39 Sojima kpagi dii ale jam za Yeezu
jabarimu tɛŋ la a jam nya wa ale kpi dii
la kama. Wa yaa weeni wa dek ayen,
“Wensie, nuruwa de sum ka Naawen biik.”
40-41 Nipɔk baai ale jam maari Yeezu
Galili tɛŋka po la, ba gela a jam za mɔata
dula a nya dii ale nyɛ la kama. Ba gela
yue a jam ale Salomi ale Mɛɛri Magdala
ale Mɛɛri, Jeemsi baaŋka ale Josesi mawa.
Nipɔk baai ale jam va Yeezu a cheŋ
Jerusalem tɛŋka po la, yegayega me a jam
bo dula jigini kama.
42-43 Nuru wanyi ale jam nyini tɛŋ ate
ba a wi ayen, Arimatia. Wa yoi a jam ale
Josefi. Wa jam ka Juuma boteerɔma po
wanyi ate nuruba a zuli wa nna yegayega.
Wa jam kasim a limsi ka diipo ate Naawen
ayen wa jam chim naab tɛŋzuk de a nya
tɛŋka meena la. Da dii ale pa a te ba
Vuusum Danni la, ka da dii ate ba a gomsi
ba dek nalimnyiini a limsi Vuusum Danni
la. Da dila danni junɔai ate wa yaa yiri ale
popo pagrim a cheŋ Paalɔt jigi a ga saalim
wa ayen wa basi ate wa ga yeeri Yeezu
nyiŋka jabarimu zuk a ta cheŋ ga gu.
44 Paalɔt ale ga wom ayen Yeezu a kpi
ka nna nwuli la, ku yaa deri cha wa nna
yegayega. Wa yaa wi wa sojima kpagini
a bek wa ayen, “Ka wensie wa sum kpi
kama?” Kpagini a yaa tulisi wa ayen, “Mm,
ka wensie wa sum kpi kama.”
45 Dula jigini Paalɔt a yaa siak ayen Josefi
ga yeeri Yeezu nyiŋka jabarimu zuk a ta ga
gu.
46 Josefi a yaa basi dula jigini ale ge cheŋ
ga da garuk a yaa ga yeeri Yeezu nyiŋka
jabarimu zuk a yaa pa garuku a pili ka a
ta ga dueni puŋ vorub paalik po. Tɛŋ kala
demma a jam a gu ba nuruma ka pina vie
po. Wa ale nyɛ dila a ga nueri la, wa yaa
bilim tintain kpeeni a lik puŋku vorumu
nɔanni.
47 Mɛɛri Magdala ale Josesi mawa Mɛɛri,
a jam nya ba ale gu Yeezu juijui la kama.

16

1 Ba Vuusum Danni ale taam la, Mɛɛri
Magdala ale Jeemsi mawa Mɛɛri ale Salomi
a yaa ga da kpa masik ayen ba pa sa Yeezu
nyiŋka.
2 Laasidi dai, saliuk yokyok ate wenni
pusi magla la, ba yaa cheŋ juijui ate ba gu
Yeezu la.
3 Ba ale jam a cheŋ la, ba yaa bek chaab
ayen, “Ka wana dek ale wa bilim tintanni
puŋku vorumu noai a basi a te ti?”
4 Ba ale ga paari la, ba yaa nya tintanni
ale di bilim dua nakpiak ale ge puŋku
vorumu nɔanni a basi. Tintanni a jam
zuak kama ale dobra.
5 Nipooma a yaa ga jo Yeezu guka jigini
a yaa nya nidɔa wanyi ale wa kala ba juga
geŋ a jo kasaauk peeluk ate yɔgsum a yaa
jam yik ba nna yegayega.
6 Nidɔawa a yaa weeni ba ayen, “Ni kan
chali yɔgsumɔa. M seba ayen ni a gisi ka
Yeezu Nazaret denowa waai ate ba kpi wa

jabarimu nyiŋ la. Wa yiri kum po kama. Ni nya ba ale pa wa dueni juijui la nna.

7 Ni cheŋ ga weeni Piita ale Yeezu ŋaaŋviirima meena ayen, ‘Wa le de ba niŋ a cheŋ Galili tɛŋka po kama ase wa daam ale weeni ba dii la. Ba dan cheŋ dula, ba le nya wa.’ ”

8 Nipooma a yaa basi dula jigini ale ge chali a cheŋ. Ba kpaziim a yaa jam a nak nna yegayega ate ba nyiŋsaŋa a gok. Ba an jam a weeni sak waaiya, dii nyiŋ la ba jam a chali ka yɔgsum.

9 Yeezu ale yiri kum po Laasidi dai saliuk yokyok la wa liŋ pa wa dek a sak ka Mɛɛri Magdala waai ate wa jam yiak chichiribaata tiyopoiwa wa jigi a basi la.

10 Mɛɛri a yaa jam cheŋ Yeezu ŋaaŋviirima jigi. Ba meena sue a jam kaasi ka nna yegayega ate ba a kum.

11 Mɛɛri a yaa weeni ba ayen Yeezu a yiri kum po kama ŋman ta nyuvuri ate wa dek a nya wa. Alege ba an jam siak ayen ku ka wensie.

12 Ku ŋaaŋnyiŋ ate Yeezu a yaa jam tagri a pa wa dek a sak wa ŋaaŋviirima po bayewa, baai ale jam basi Jerusalem tɛŋka a cheŋ jigi yoŋ la.

13 Ba yaa pilim ŋmani a cheŋ wa ŋaaŋviirima mbala jigi a weeni ba ayen ba nya Yeezu kama, alege ba an jam siak ayen ku ka wensie.

14 Ku ale ŋman pilim ga nyɛ maga la, Yeezu ŋaaŋviirima pi ale wanyiwa a yaa jam kala a de ba ŋandiinta ate Yeezu a yaa jam pa wa dek a sak ba. Wa yaa tɔariŋ ba ayen ba ka nuru baai ale kan ta siaka la. Ba tueŋa a kpari ka nna yegayega ate ba an baga siak ale baai ale jam weeni a sak ba ayen ba nya wa kama ale wa yiri kum po la.

15 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni nyini a cheŋ tɛŋka meena po a mooli Naawen wamaŋsaŋa a sak waai meena.

16 Baai meena ale ba ta siaka ale mi, a tuesi soka, Naawen le vari ba ba wabaataŋa po a basi, alege baai meena ale kan ba ta siaka ale mi la, Naawen le jam bo mini ba kama.

17 Baai meena ale ta siaka ale mi la, le baga a nyɛ wie ate ku sak ayen Naawen ale sum tom ba. Ba le pa mi yonni nyiŋ a yiak chichiribaata nuruba zuima po a basi. Ba le baga a biisi be paalisa me.

18 Ba dan yik wiiga yaase ba dan nyu choŋ, jaab kan nyɛ ba. Ba le baga me a pa ba nisima a vi yɔgnyeensa zuk ate ba a nya nyiŋyɔgsa.”

19 Nyɔnɔwa Yeezu ale biisi a ga nueri la, wa yaa yiri a jueli wenŋmazuk a ga kala Naawen juga geŋ.

20 Wa ŋaaŋviirima a yaa nyini a cheŋ tɛŋka meena po a mooli Naawen wamaŋsaŋa a sak nuruba. Nyɔnɔwa a jam bo ale ba kama diipo meena ale a maari ba ate ba a tom tuimkperisa nna yegayega ayen ku sak ayen ba wieŋa ka wensie.

Yeezu Wamaŋsaŋa Wie Ate
LUUK A ŊMARISI La

1 Fi Teofilos waai ate mi Luuk a te fu zula
nna yegayega la, ale a ŋmarisi gbaŋka de
a te fu. Nuruba yegayega a pii nyiŋ kama
ayen ba ŋmarisi wie ŋaai meena ale nyɛ
tama sunsuŋ la.
2 Wie ŋaai meena ate ba ŋmarisi la a
nyini ka seero baai ale nya ŋa ta nyini ku
piilimka po ale a sak nuruba ŋa wie la jigi.
3 Dila nyiŋ la, mi ale lagi nina a ŋmasi
zamsi wieŋa de a ta nyini ŋa piilimka po
la nyiŋ ale soa ate mi poli ayen ku nala
kama ate m ŋmarisi ŋa meena ate ŋa va
chaab a te ni.
4 Mi a ŋmarisi gbaŋka de a te fu kama
ate fi baga a miŋ ayen wie ŋaai meena ate
ba sak fu la a sum ka wensie.

5 Va ŋaai po ate Ayerod a jam chim Judia
tɛŋka naab la, Juuma Puusika Yenni kpagi
wanyi ale jam boro. Wa yoi jam le Zakaria.
Wa jam nyini ka kpagi diinaŋa po kunyi
ate Abaija soa la. Zakaria powa yoi jam
ale Elizabet. Elizabet me jam ka Juuma
Puusika Yenni tomteerɔma po wanyi le.
6 Zakaria ale wa powa a jam ka nuru
welensa ale a va Naawen sinsaŋŋa nalim-
nyiini. Ba jam ka wakaasuŋ Naawen jigi
ya.
7 Wa ale wa powa meena a jam kpaŋ ka
nna yegayega, alege ba jam ka biiga, dii
nyiŋ la wa powa Elizabet a jam ka kirik.

8 Da yeŋ ate ku jam paari Zakaria buuni
po wanyi ayen wa jo Juuma Puusika Yenni
po a nyɛ kaabka la, ba yaa jam lueri ayen
wa Zakaria jo nyɛ kaabka.
9 Juuma Puusika Yenni tomteerɔma a ta
ka ba nyeka a va a tom ba tuimaŋa. Ba yaa
nak gbaŋ a lueri Zakaria ayen wa ju ŋanta
baai nyum ale masa la kuŋkuŋku zuk a te
Naawen. Wa yaa jo Juuma Puusika Yenni
po.
10 Wa ale diem a jam bo di po la, nuru
bɔanni baai ale jam ayen ba puusi Naawen
la, a yaa tigsi chaab nna yegayega a jam za
dabiaka po a puusi.

11 Zakaria ale jam boro pa ŋantaŋa a
nyo bolimu po ayen ba de la, Naawen
sabiiloma wanyi a yaa deri jam wa jigi a
jam za kuŋkuŋku jigini juga geŋ.
12 Zakaria ale nya wa la wa yaa deri a
chali yɔgsum.
13 Alege sabiilowa a yaa weeni wa ayen,
“Zakaria, kan chali yɔgsum, dii nyiŋ la
Naawen a wom fi puusaŋa kama. Wa be le
basi ate fi powa a yik puuk a biak nidɔabili.
Wa dan jam biak, te biika yonni ayen Jɔɔn.

14 Wa dan biak wa fi ale fi powa ale
nuruba yegayega sue le peenti ka nna
yegayega.
15 Naawen a le basi ate wa chim nuru
kpioŋ Naawen nimbie po abe wa kan a nyu
daamɔa yaase dapagriga. Naawen Chiika
ale sueri wa a nyini wa biam po.
16 Wa dan chim wa le basi ate Izirali
demma yegayega a basi ba beemu suitaŋa
abe ba ŋman va ba nyɔnɔwa Naawen.
17 Jɔɔn ale de Nyɔnɔwa niŋ ale pagrim
ase Naawen biisiteerɔwa Elaja ale jam
pagra dii la. Wa le jam yik koba ale ba
bisa ate ba niak chaab. Wa ale ta baai ale
kan a va Naawen siuku la a jam welensa
nyamma yammu siuku po. Wa ale gomsi
Nyɔnɔwa nuruma a magsi a te wa.”

18 Zakaria a yaa bek sabiilowa ayen, “Mi
a le nyɛ ka se a seba ayen fi ale biisi dii la
ka wensie? Mi ale m powa a kpaŋ kama.”

19 Sabiilowa a yaa weeni wa ayen, “Mi
ka Gabriel waai ale a zaani Naawen niŋ
la. Wala abe le tom mu ayen m weeni fu
wamaŋsaŋa de.
20 Mi ale weeni fu dii la a le jam chim
ka wensie, diipo ale magsi la alege fi ka
siaka ale mi ale weeni dii la. Dila nyiŋ la
fi le chim ka gaauŋ a ta ga paari wieŋa de
meena nyeka dai.”

21 Dila po meena ale nuruma za ka
dabiaka po a limsi ayen wa nyini. Ba yaa
jam a weeni chaab ayen, “Ka boa ale soa
ate wa a beni dɔkku po dila.”
22 Zakaria ale nyini yenni po a za nuru
bɔanni meena niŋ la, wa an jam baga a
biisi ate wa yaa pa wa nisimaŋa a magsi a
sak ba. Nuruma ale nya Zakaria ate wa pa
wa nisimaŋa a magsi wieŋa a sak ba la, ba
yaa deri miŋ ayen wa nya ka wari Juuma
Puusika Yenni po nna ase wa goa daasim
kama la.

23 Zakaria tuimaŋa daaŋa ale nueri Ju-
uma Puusika Yenni po la, wa yaa ŋman
kuli wa yenni.
24 Daa magla ale taam la, wa powa a yaa
yik puuk a bo wa yenni po chiisa sinu ale
kan nyeemu a ga jigiya.
25 Dula jigini Elizabet yaa weeni ayen,
“Yɔgyɔgla de Nyɔnɔwa a bola maari mu
kama. Wa yeeri mu m chivieŋa po a basi
kama nuruba nimbie po.”

26 Elizabet puuka ale nya chiisa siyuebi
la, Naawen a yaa tom wa sabiilowa Gabriel
ayen wa cheŋ tɛŋ kaai ate ba a wi ayen
Nazaret ate ka bo Galili la po.
27 Nipɔkbili wanyi ale jam bo dula ate
ba a wi ayen Mɛɛri. Wa jam siak kama
ayen wa yali nidɔa wanyi ate ba a wi wa
ayen Josefi. Josefi a jam ka naawa Deevid
ŋaaŋbiik.

28 Sabiilowa a yaa jam weeni Mɛɛri ayen,
“Suyɔgini a bo le fu. Nyɔnɔwa a bo ale fu
kama ale niak fu me nna yegayega.”
29 Mɛɛri ale wom dii ate sabiilowa
a weeni wa la, ku yaa daani wa nna
yegayega ate wa poli wa wanni kiri ale ka
dii la.
30 Sabiilowa a yaa ŋman weeni wa ayen,
“Mɛɛri, kan basi ate fi kpaziim a nagi, dii
nyiŋ la Naawen niak fu kama.
31 Wa weeni kama ayen fi le yik puuk a
biak nidɔabili. Fi dan jam biak biika, wa
yoi ale Yeezu.
32 Wa le jam chim ka nuru kpioŋ nna
yegayega. Ba le wi wa ayen ka Naawen
Kpeeni biik. Ti Nyɔnɔwa Naawen le bobi
wa naam ase wa le jam bobi wa kokpieŋka
Deevid naam buui dila po dila po dii la.
33 Wa le jam soa wa kokpieŋka Jekob
ŋaaŋbisaŋa meena a ta a cheŋ diipo
meena wuu, ate wa naamu a kan maa
kpeglim.”
34 Mɛɛri a yaa weeni sabiilowa ayen, “Mi
a diem ze nidɔa. Ku be le nyɛ ka se ate m
yik puuga?”
35 Sabiilowa yaa weeni wa ayen,
“Naawen le pa ka wa Chiika a nyo fi po
abe wa pa wa pagrimu me a lik fu. Biik
kaai ate fi ayen fi biak la, nuruba le wi wa
ayen ka welensa nyɔnɔ ale Naawen biik
me.
36 Be teeri fi suoku Elizabet wari. Nu-
ruba a weeni kama ayen wa ka kirik alege
wa ale wa kpaŋsaŋa meena wa ta ka puuk
chiisa siyuebi ale nna.
37 Wari karo ate Naawen an baga a nyɛ.”
38 Mɛɛri yaa weeni ayen, “Naawen dek
ale soa mu. Wa yaa be basi ate ku nyɛ ase
fi ale weeni dii la.” Sabiilowa yaa deri basi
wa ale cheŋ.
39 Mɛɛri yaa deri gomsi a cheŋ nna nwuli
nwuli a cheŋ tɛŋ kanyi ate ka bo guuta
sunsuŋ Judia tɛŋka po.
40 Wa le ga paari ku jigini la, wa yaa
cheŋ ga jo Zakaria yenni po ayen wa puusi
Elizabet.
41 Elizabet ale wom Mɛɛri lueluku la, wa
biika a yaa deri a labri ponni po. Naawen
a yaa basi ate wa Chiika a sueri Elizabet
sunummu.
42 Ate wa yaa weeni Mɛɛri ale lueluk
kpioŋ ayen, “Naawen niak fu kama a gaam
nipooba meena. Biik kaai ate fi le biak la,
Naawen niak wa kama.
43 Ka boa ale soa ate wa kpeeni de a
nyɛ mi jigiya ate mi Nyɔnɔwa ma a cheena
ayen wa puusi mu?
44 Mi ale poom wom fi lueluku la, m biika
a deri a labri kama ale supeentik.
45 Fi ta supeentik kama, dii nyiŋ la fi
ta siaka kama ayen dii ate ti Nyɔnɔwa
Naawen weeni fu la a le sum nyɛ kama.”
46 Dula jigini Mɛɛri yaa weeni ayen,
“Mi a pagi Naawen ale ka m sunum meena.
47 Mi sui a peenti kama, ayen Naawen ka
m varibasidɔ,
48 a teeri mi waai ale ka wa tomteerɔma
po nuru fiik la wari.
A ta nyini jinla danni a ta a cheŋ waai
meena le kasim a wi mi ayen ka
supeentik nyɔnɔ,
49 dii nyiŋ la Naawen kpeeni tom ka
tuim kpeema a te mu.
Wa yonni abe welema kama.
50 Wa kasim ta jiirim kama ale baai meena
ale a zuli wa la.
51 Wa jam pa ka wa pagrimu yegayegaka a
yik kanjanta nyam ale ba wie nyeka
popola meena a kaasi.
52 Wa yik nalim kpeema a yeeri ba naam
po ale ge basi ate nuru baai ale kan
ta zaana jigi la a ŋman taam de ba
niŋ.
53 Wa be maari a te baai ate kom ta ba la
ŋandiinta yegayega ale ge a basi ate
baai ale jigsi la a chim ŋanjagsa.
54-55 Wa maari tama wa tomteerɔma Izirali
demma a yaa teeri ta jiirim ale
Abraham ale wa ŋaaŋbisaŋa taam
wuu ase wa ale jam puulim ale ti
kokpieŋsaŋa ayen wa le nyɛ dila, a
te ba la.”
56 Mɛɛri ale biisi nueri la wa yaa wari bo
ale Elizabet a paari chiisa sita ale ge yaa
ŋman kuli wa yenni.
57 Elizabet biamu danni ale jam paari la,
wa yaa biak nidɔabili.
58 Wa dɔkdemma ale wa vaanchaama
baai ale jam mɔata wa la, a yaa wom
Naawen ale ta jiirim yegayega ale wa dii la
ate ba meena ale wa a yaa jam ta supeentik
nna yegayega.
59 Biika ale jam paari daa naaniŋ la
nisomma yaa jam ba ale biak wa juijui la
ayen ba gebi wa yoanni. Ba ale nyɛ dila
a ga nueri la, ba yaa weeni ayen biika me
yoi ale Zakaria, ase wa kowa la.
60 Alege biika mawa a yaa zɛri ale weeni
ba ayen, “Wa yonni ale Jɔɔn.”
61 Ba yaa weeni wa ayen, “Nama buuni
po waai a karo a ta yoi dila.”
62 Ba yaa pa ba nisimaŋa a magsi a biisi
wie ale biika kowa a bek wa ayen, “Fi a
yaali ayen fi te biika yonni ayen ka boa?”
63 Zakaria yaa weeni ba ayen ba ga ta
jaab a jam ate wa ŋmarisi. Ba ale ta jaamu
a jam la, wa yaa ŋmarisi jaamu zuk ayen,
“Wa yoi ale Jɔɔn.” Nyaku de yaa deri cha
ba nna yegayega.
64 Zakaria ale ŋmarisi a nueri la, wa
yaa deri ŋman baga a biisi ate wa yaa te
Naawen pimpauk.
65 Ba vaanchaama meena ale jam bo
dula jigini a mɔata ba ate ba wom ale

Zakaria a ŋman a biisi la, ba yaa jam a
chali yɔgsum nna yegayega ate wapaani de
wie a yaa tagli tɛŋ sii ale jam bo guutaŋa
sunsuŋ Judia tɛŋka po la.
66 Baai meena ale jam wom la, ku yaa
cha ba ate ba yaa pa ku nyo ba suniima po
a poli ku wie ale a bek chaab ayen, "Biika
de ale chim ka nuru boan choa ase wa nin
chimu?" Ba jam a bek wa nyaku de kama
dii nyiŋ la, Nyɔnɔwa Naawen pagrimu a
jam bo ale wa kama.
67 Naawen Chiika a yaa jam sueri Jɔɔn
kowa Zakaria ate wa biisi Naawen wieŋa.
Wa yaa weeni ayen,
68 "Ti Nyɔnɔwa waai ale ka tama Izirali
Naawenni la,
a jam tama jigi kama a vari ti a basi. Ni be
basi ate ti a pak wa nyaku de nyiŋ.
69 Wa te ti ka nuru kpioŋ waai ale ka
naawa Deevid ŋaaŋbiik la. Wa le
chim ka ti varibasidɔ.
70 Dila po dila po ate Naawen a weeni
wa biisiteerɔma baai ate wa lueri a
te wa dek la, ayen ba ŋmarisi wa
gbaŋka po ayen,
71 wa puulim kama ayen wa le vari ti, ti
dachaasa nisima po a basi ale baai
ale kisi ti la nisima po a basi.
72 Wa ŋman weeni ayen wa le ta jiirim
ale ti kokpieŋsaŋa abe wa kan baŋ
wa ale ba ale nyɛ noayeŋ kaai ale
chaab ayen ba kasim chim wa dek
wa nyiini nuruba la.
73-74 Wa jam puulim ka nna pagrik pagriga
a te ti kokpieŋka Abraham ayen wa
Naawen le vari ti,
ti dachaasa nisima po a basi ate ti a va wa
Naawen abe ti kan a chali yɔgsum.
75 Ate tama ale chim nuru welensa ale
wayɔrisima nyam wa jigi ti boka
meena po a ta a cheŋ.
76 M biiga, nuruba le weeni ayen fi ka
Naawen kpeeni biisiteerɔ,
dii nyiŋ la fi le liŋ de ti Nyɔnɔwa niŋ a
gomsi wa siuku a magsi te wa,
77 abe fi weeni ayen Nyɔnɔwa le voŋ wa
nuruma tuimbaataŋa a te ba ate ba
nya varibasika.
78-79 Ti Naawenni ka jiirim yegayega
nyɔnɔ. Tama, a nyɛ ase ti bo ka legi
po ate kum yaa pa bu yisuŋku a ligi
ti la.
Naawen varibasika abe a nyɛ ase ka vari
ale boro a veenti a yaa dak siuku a
sak ti ayen ti baga a nya suyɔgini la."
80 Zakaria biika, Jɔɔn yaa chim zuak a
pagra ale wa nyiŋ ale wa chiik a yaa basi
wa yenni ale ge cheŋ jo sagini po a bo dula
jigini a ta ga paari da dii dai dek ate wa
nyini piilim boro a sak Izirali demma la.

2

1 Da ŋala po na kpioŋku Siiza Agustusi
ale jam soa dula jigini meena a nya. Wa
yaa jam a yaali ayen wa chiini a nya
nuruba dii ale jam bo wa tɛŋka Aroom ale
tɛŋ sii meena ate Aroom tɛŋka soa la.
2 Chiinika de a jam ka piilim chiinika a
magsi chaab ale diipo ate Kurinius a jam
chim Siriya gomina la.
3 Waai meena yaa jam cheŋ ba dek tɛŋsa
ayen ba chiini ba.
4 Josefi yaa basi Nazaret tɛŋka ate ka bo
Galili tɛŋka po la a yaa cheŋ tɛŋ kaai ate
ba a wi ayen Betilihem ate ka bo Judia
tɛŋka po la. Ba jam a wi Betilihem ayen
ka Deevid tɛŋ. Josefi a jam cheŋ dula jigini
kama ayen ba maa chiini wa dii nyiŋ la wa
jam ka naawa Deevid waai ate ba jam biak
dula jigini dila po dila po la, ŋaaŋbiik.
5 Mɛɛri waai ale jam siak ayen wa yali
wa la a jam ta ka wa poklari puuka ale ge
va wa cheŋ la.
6 Ba ale jam bo Betilihem tɛŋka po la, wa
biamu danni a yaa paari,
7 tɛŋ kala po, wa yaa biak wa poklari
biamu nidɔabili a yaa pa garuk a pili wa
a dueni daka dii po ate ba pa duŋsaŋa
ŋandiintaŋa a nyoro ate si a ŋobi la, dii
nyiŋ la nichamma dɔkku jam sueri kama
ate ba a te ba zoŋ ayen ba goa.
8 Naapeerisa yaa jam bo goanni po a
mɔata dula jigini a limsi ba piisa yok kula.
9 Naawen sabiilo a yaa jam pa wa dek
a sak ba ate Naawen nyagsika a yaa deri
nyagsi gilim ba meena ate yɔgsum yaa deri
yik ba nna yegayega.
10 Sabiilowa yaa weeni ba ayen, "Ni kan
chali yɔgsumɔa. Nyɔnɔwa Naawen ale
tom mu ayen m ta wamaŋsa ŋaai le ŋa nyɛ
ate nuru meena sui peenti nna yegayega la,
a jam weeni a sak ni.
11 Jinla yokku ba biak ka nidɔabili naawa
Deevid tɛŋka Betilihem po. Ba biak wa
ayen wa chim ka nama ale waai meena
Nyɔnɔ ale Varibasidɔ. Wa ka Kirisitawa
waai ate Naawen le tom ate wa jam la.
12 Ni yiri cheŋ dula jigini a ga nya biika
ate ba pa garuku a pili wa dueni dakanni
po la. Ni dan nya biika, nyaku de le basi
ate ni miŋ ayen dii ate mi a weeni ni la ka
wensie."
13 Sabiilowa ale biisi ga nueri la,
sabiiloba yegayega a yaa deri nyini
wenŋmazuk a jam gum wa po ate ba
meena a yaa yi yiili a pak Naawen ayen,
14 "Ni basi ate ti te Naawen waai ale bo
wenŋmazuk la, zula yegayega.
Wala ale a te baai ale bo tɛŋzuk de ate
wa sui peenti ale ba la suyɔgini."
15 Sabiiloma ale yi ba yiini a nueri la,
ba yaa ŋman yiri jueli wenŋmazuk. Dula
jigini naapeerisaŋa yaa weeni chaab ayen,

"Ni basi ate ti cheŋ Betilihem tɛŋka po a
ga nya wa dii ate ti Nyɔnɔwa weeni sak ti
la."
16 Ba yaa deri yiri nyɛ nwuli cheŋ ga nya
Mɛɛri ale Josefi ale biika ale wa dua dakari
po.
17 Naapeerisaŋa ale nya biika la, ba yaa
weeni Josefi ale Mɛɛri dii ate sabiilowa
weeni ba biika wie la.
18 Dii ate naapeerisaŋa weeni la, a yaa
deri cha baai meena ale jam wom la.
19 Mɛɛri yaa deri ta wieŋa de a teeri ŋa
ale poli ŋa wie nna yegayega.
20 Naapeerisaŋa yaa ŋman cheŋ ba pi-
isaŋa jigini. Ba ale jam bo siuku po a cheŋ
la, ba yaa jam a biisi a pak Naawen a te wa
zula wie ŋaai ate ba wom ale ge nya me
la nyiŋ. Wieŋa de a sum jam ka wa ŋaai
meena ate Naawen sabiilowa a weeni sak
ba la.
21 Biika ale jam paari da naaniŋ la, ba
yaa gebi wa yoanni ale ge a yaa wi wa
yonni ayen Yeezu. Yonni de ate Naawen
sabiilowa a te wa ale ge ate wa mawa yik
puuka la.
22 Da dii danni ate Mɛɛri ayen wa
cheŋ a ga nyɛ wa biamu welensa kaabka
ase Moosis Sinsaŋŋa ale a weeni dii la,
Josefi ale wa a yaa pa Yeezu ate ba cheŋ
Jerusalem tɛŋka po ayen ba pa biika a sak
Naawen dula jigini.
23 Ba jam ŋmarisi Naawen gbaŋka po
kama dila po dila po ayen, "Kaliak a dan
jam biak wa poklari biik, nidɔabili, ka
Naawen ale soa nidɔabili dila."
24 Sinsaŋŋa me a sak kama ayen ku a fe
kama me ayen ba ko nangbaŋsa siye a nyɛ
nipowa biamu welensa kaabka, Josefi ale
Mɛɛri ale ba biika ale jam cheŋ ayen ba
nyɛ dii la ale la.
25 Nuru wanyi ale jam bo Jerusalem ate
ba a wi wa ayen Simeyon. Wa jam ka
nuru maŋ ale a va Naawen nalimnyiini ate
Naawen Chiika jam bo ale wa. Wa jam a
limsi ka da dii dai dek ate Naawen ayen
wa tom waai le wa jam vari Izirali demma
a basi la.
26 Naawen Chiika ale jam puulim ale
wa ayen wa kan kpi ase ka wa nin nya
Kirisitawa waai ate Naawen dek a weeni
ayen wa le tom da yeŋ ate wa jam la.
27 Josefi ale Mɛɛri ale biika Yeezu ale ga
paari Jerusalem tɛŋka po la, ba yaa cheŋ
ga jo Juuma Puusika Yenni po ayen ba nyɛ
dii ate Naawen gbaŋka po a weeni la. Ba
ale ga jo la, ba yaa nya Simeyonwa de ate
Naawen Chiika a dari wa a ta jam dula
jigini.
28 Simeyon yaa tuesi biika nyo wa nisima
po a pak Naawen a weeni ayen,
29 "M Nyɔnɔ, jinla, fi nyɛ dii ate fi puulim
ayen fi le nyɛ la kama.
Yɔgyɔgla de fi yaa le basi ate mi fi tom-
teerɔwa kpi ale suyɔgini,
30 dii nyiŋ la, mi dek nya waai le wa vari
nuruba basi la kama.
31 Be ka fi ale gomsi wa a magsi ate nuru
meena tɔgatɔga a yaa nya.
32 Wa le nyɛ ase ka bolim ate ba tɔati zaani
la. Wa le sak baai ale kan daa Izirali
dem la ate ba a va fi wensie siuku
abe wa zak Izirali demma baai ate
fi lueri te fi dek ayen ba chim fi
nuruba la zuima zaani."
33 Biika kowa ale wa mawa ale wom dii
ate Simeyon a biisi biika wie la, ku yaa cha
ba nna yegayega.
34 Simeyon a yaa te ba niaka ale weeni
biika mawa Mɛɛri ayen, "Ka Naawen ale
tom biika de ayen wa jam basi ate Izirali
demma yegayega a nya kaasuŋ, abe wa
basi ate ba yegayega me a nya varibasika.
Naawen le tom wa ate wa dak wensie
siuku a sak nuruba alege nuruba yegayega
le zɛri wa kama,
35 Abe ba tɔk ba wasusuŋŋa a lagri. Fi
dek sunum po le kaasi ate fi nya ninam
nna yegayega nna se ba pa ka gebi woŋ a
chubi fi sunum vuri la."
36-37 Naawen biisiteerɔ ale jam boro ate
ba a wi wa ayen Ana. Wa jam ka nuru waai
ate ba a wi ayen Fanuel la, le. Fanuel jam
nyini ka nuru baai ate ba a wi ba ayen Asɛ
la, buuni po. Ana ale jam yali wa chorowa
la, ba jam bo ale chaab ka bena ŋayopoi
ale ge ate wa chorowa a kpi. Ale ge ate wa
yaa chim pukogi a ta bena pinaanuŋ ale
ŋanaansi. Wa kasim a jam bo ka Juuma
Puusika Yenni po ale kan nyini peelimɔa.
Yok ale kantueŋ meena, wa jam kasim a
zuli ka Naawen ale a bobi noai a puusi
Naawen.
38 Josefi ale Mɛɛri ale jam boro a biisi
ale Simeyon la, Ana yaa jam gum ba po.
Wa le nya biika la, wa yaa te Naawen jiam
wa nyiŋ a yaa ale ge basi ba ale cheŋ ga
weeni Jerusalem demma baai meena ale
jam a limsi ayen Naawen vari ba a basi la,
biika wie.
39 Josefi ale Mɛɛri ale nyɛ dii ate Naawen
gbaŋka po a weeni ba a nueri la, ba yaa
basi Jerusalem tɛŋka ale pilim ŋmani cheŋ
ba dek tɛŋka Nazaret ate ka bo Galili tɛŋka
po la.
40 Biika yaa chim a ta pagrim ale yam
nna yegayega ate Naawen jam a niak wa.
41 Bena meena Juuma Gaambasika Tigini
a dan paari, Yeezu kowa ale wa mawa
nyiem a cheŋ ka Jerusalem tɛŋka a ga
maari a de
42 Yeezu ale jam paari bena pi ale ŋaye
la, wa kowa ale wa mawa ale wa a yaa va
chaab a cheŋ ayen ba maa de ase ba kisiku
ale a weeni dii la.

43 Ba tigini daaŋa ale jam nueri la, wa
nyamma a yaa basi tɛŋ kala ayen ba kuli.
Ba ale jam a kuli la, ba jam ze ayen ba
biika, Yeezu, a jam wari bo ka Jerusalem.
44 Ba jam a poli ayen wa maa bo ka
nuruma po. Ba ale jam a cheŋ ate wenni
a siŋ la, ba yaa nyiem bo ba mabisaŋa ale
nuru baai ate ba seba la po a gisi wa.
45 Ba ale gisi wa nuruma po a kpeeri la,
ba yaa ŋmani a cheŋ Jerusalem tɛŋka po
ayen ba gisi wa boka jigi dula jigini.
46 Daa ŋata ale jam paari la, ba yaa nya
wa ale wa bo Juuma Puusika Yenni po. Wa
ale Juuma sagrɔma ale jam kala ale chaab
ate wa yaa a wom ba, ale a bek ba bega.
47 Ba me a jam a bek wa ka bega. Baai
meena ale jam bo dula jigini la a wom wa
ale a tulisi ba ale yam dii la kama. Ku yaa
cha ba.
48 Wa nyamma ale ga nya wa la, ku yaa
deri cha ba nna yegayega. Wa mawa a yaa
bek wa ayen, "M biiga, ka boa ate fi nyɛ
tama dila. Ku daani fi kowa ale mi kama
nna yegayega ate ti a gisi fu."
49 Wa yaa weeni ba ayen, "Ka boa ate
nama a nyiem a gisi mu? Nama ze ayen ku
magsi kama ate m bo m kowa yenni po?"
50 Alege wa nyamma an jam miŋ wa le
weeni ba dii la kiriya.
51 Yeezu a yaa yiri ate wa ale ba a va
chaab a ŋmani cheŋ Nazaret tɛŋka ate wa
yaa siak ba noai dula jigini ase wa nyiem
ale a nyɛ dii la. Wa mawa yaa pa dii meena
ale nyɛ la a nyo wa sunum po ale ta ŋa a
teeri.
52 Yeezu yaa chim a pak a yaa ta yam a
gum du ale a nyɛ ate Naawen ale nuruba
sue a peenti.

3

1 Nakpioŋku Tiberiusi Siiza ale jam de
wa naamu a paari bena pi ale ŋanu
la, Pontios Paalɔt me jam chim ka Judia
gomina, ate Ayerod me chim Galili Naab,
ate wa suoku me Filip, a jam soa Ituriya
ale Takonitisi tɛŋsaŋa a nya, ate Lisaniasi
me a jam soa Abilene tɛŋka me a nya.
2 Anasi ale Kayafas ale jam chim Juuma
Puusika Yenni kpagi kpeemaŋa, dila powa,
Zakaria biika Jɔɔn a jam bo ka sagini po.
Naawen yaa biisi ale Zakaria biika Jɔɔn
goanni po.
3 Jɔɔn a yaa nyiem a gilim tɛŋ sii meena
ale kali Jodan benni noai la a sak nuruba
a weeni ba ayen, "Ni meena basi ni tuim-
baataŋa abe ni va Naawen siuku. Ni dan
tagri, m le te ni soka ate Naawen a voŋ ni
tuimbaataŋa a te ni."
4 Ase Azaya Naawen biisiteerɔwa ale
ŋmarisi Naawen gbaŋka po dii la ayen,
"Lueluk ale a kaari sagini po a weeni
ayen, 'Ni gomsi Nyɔnɔwa siuku abe
ni teenti ku.
5 Ni sueri golaŋa meena ate ŋa magsi
chaab. Kunkutimaŋa ale guutaŋa
meena a magsi chaab ale tɛŋka.
Ni yuarisi siuk tii meena ale goalim la, siuk
tii meena ale ta tintana la, ni gomsi
ti ate ti soa ase chaab la,
6 ate nurubiik meena a yaa nya Naawen
Varibasika.' "
7 Nuru bɔari a yaa nyini jam Jɔɔn jigi
ayen wa te ba soka. Jɔɔn yaa weeni ba
ayen, "Ni a nyɛ ase ka waapiisa la. Ka
wana ale weeni ni ayen ni baga a chali a
nyini waali kaai ate Naawen za wa te ni la
po?
8 Ni be a tom tuim ŋaai ale ŋa sak ayen
ni basi ni tuimbaataŋa tomka kama la, abe
ni kan a weeni ni dek ayen, 'Abraham ka
tama ko.' Ni basi ate m weeni a sak ni ayen
Naawen baga pa tintanaŋa de kama a nyɛ
ate ŋa a chim Abraham ŋaaŋbisa.
9 Ni nya liaka abe gomsi magsi ayen
ka che tiimu kinni naŋsaŋa kama. Ti sii
meena me ale kan a yoani yoan maŋsa la,
ka le gebi si kama a lonsi tɛŋ, ate ba pa si
a yuk basi bolim po."
10 Nuruma a yaa bek Jɔɔn ayen,
"Yɔgyɔgla de, ti be le nyɛ ka se?"
11 Wa yaa tulisi ba ayen, "Waai a dan ta
gatta tiye, ku a fe kama ayen wa pa kunyi
a te waai ale kan ta garuk la. Waai me abe
ale ta ŋandiinta la, ku a fe kama ayen wa
me nyɛ wa ŋandiintaŋa gela a te waai ale
kan ta ŋandiinta a de la."
12 Lampoo cheesiroba ba gela ale maa
jam ayen ba tuesi soka. Ba me yaa bek
Jɔɔn ayen, "Ti Sagrɔ, tama me abe ale nyɛ
ka se?"
13 Wa yaa tulisi ba me ayen, "Ku a fe
kama ayen ni kan tuesi nuruba ligra a
gaam ba ale weeni ni ayen ni tuesi dii la."
14 Sojiba ba gela me a jam bek wa ayen,
"Tama me abe ti nyɛ ka se?"
Wa yaa tulisi ba me ayen, "Ku a fe kama
ayen ni kan vari nuru jaabɔa, a yaase ni
velim a te wa a tuesi wa jaabɔa, ku a fe
kama ate ni basi ate ni nina sueri ale ni
tutunaŋa."
15 Nuruma ale wom dila la, ku yaa deri
cha ba ate ba deri ta yiila a poli ayen da dii
dai Jɔɔn ka Kirisitawa waai ate Naawen le
tom ate wa jam la.
16 Alege Jɔɔn yaa tulisi ba meena ayen,
"Mi a te ni soka ale ka nyiam nyiini, alege
nuru ale bo ŋaaŋ cheena. Wa ta pagrim
gaam mi. Mi posima ale m nin chim waai
ale wa domsi a kali wa niŋ a yeeri wa
nuensaŋa a te wa la. Nuru wala ale cheena
la, wa le pa ka Naawen Chiika ale bolim a
sueri ni suniimaŋa.

17 Wa gomsi magsi kama ayen wa yali
wa zaaŋa. Wa dan yali nueri, wa le tali
zabeeŋa nyo wa bunni po abe wa yaa ju
vottaŋa ale bolim buui ale kan a kpimsi
la.”
18 Jɔɔn jam magsi ka wie ŋa chaab
nna yegayega ase nna la, a sak nuruma
Naawen wamaŋsaŋa wie.
19 Alege da yeŋ ate Jɔɔn tɔariŋ naab
Ayerod nuruma nimbie po ayen ka boa ale
soa ate wa faari wa suoku powa Ayerodi-
asi, ale maara tom tuimbaata ti chaab me
a gum du.
20 Dii ate Ayerod a nyɛ ate di ŋmasi bie
la ale wa ale yik Jɔɔn a lik la.
21 Nuruma meena ale jam boro a tuesi
soka la, Yeezu a jam maa tuesi soka
kama. Yeezu yaa boro a puusi Naawen ate
wenŋmazuku a deri lagri,
22 ate Naawen Chiika a siŋ jam wa zuk
ase nangbaŋ la, ate lueluk a yaa nyini
wenŋmazuku po a weeni Yeezu ayen, “Fi
ale m dek biik. Mi a yaali fu ka nna
yegayega. M sui peenti ale fu kama.”
23 Yeezu a jam a nyɛ ase ka bena pisita la
alege yaa piilim wa sinsaŋŋa. Nuruba jam
a poli kama ayen Yeezu kowa ale Josefi.
Yeezu buuni po abe ale ka dii la ale nna:
Josefi kowa ale Ayeli. Ayeli kowa ale
Matati.
24 Matati kowa ale Livai. Livai kowa ale
Meliki.
Meliki kowa ale Janai. Janai kowa ale
Josefi.
Josefi kowa ale Matatiasi.
25 Matatiasi kowa ale Amos.
Amos kowa ale Nayum. Nayum kowa ale
Ɛzli.
Ɛzli kowa ale Nagai. Nagai kowa ale Maat.
26 Maat kowa ale Matatiasi. Matatiasi kowa
ale Semein.
Semein kowa ale Josek. Josek kowa ale
Joda.
Joda kowa ale Joanan.
27 Joanan kowa ale Aresa.
Aresa kowa ale Zerubabel. Zerubabel
kowa ale Sealtiel.
Sealtiel kowa ale Neri. Neri kowa ale
Meliki.
28 Meliki kowa ale Addi. Addi kowa ale
Kosam.
Kosam kowa ale Ɛlimadam. Ɛlimadam
kowa ale Ɛri.
Ɛri kowa ale Josua.
29 Josua kowa ale Ɛlieza.
Ɛlieza kowa ale Jorim. Jorim kowa ale
Matati.
Matati kowa ale Livai. Livai kowa ale
Simeyon.
30 Simeyon kowa ale Juda. Juda kowa ale
Josefi.
Josefi kowa ale Jonam. Jonam kowa ale
Eliakim.
Eliakim kowa ale Melea.
31 Melea kowa ale Mena.
Mena kowa ale Mataata. Mataata kowa ale
Natan.
Natan kowa ale Deevid. Deevid kowa ale
Jese.
32 Jese kowa ale Obed. Obed kowa ale
Boazi.
Boazi kowa ale Salimon. Salimon kowa ale
Naason.
Naason kowa ale Aminadab.
33 Aminadab kowa ale Ademin.
Ademin kowa ale Arini. Arini kowa ale
Ayeziron.
Ayeziron kowa ale Perezi. Perezi kowa ale
Juda.
Juda kowa ale Jekob.
34 Jekob kowa ale Aizik.
Aizik kowa ale Abraham. Abraham kowa
ale Tɛra.
Tɛra kowa ale Nayo. Nayo kowa ale Serug.
35 Serug kowa ale Areu. Areu kowa ale
Peleg.
Peleg kowa ale Ɛba. Ɛba kowa ale Sɛla.
Sɛla kowa ale Kenan.
36 Kenan kowa ale Afakasad.
Afakasad kowa ale Sɛm. Sɛm kowa ale
Nowa.
Nowa kowa ale Lamek. Lamek kowa ale
Metusela.
37 Metusela kowa ale Ɛnok. Ɛnok kowa ale
Jared.
Jared kowa ale Mayalale. Mayalale kowa
ale Kenan.
Kenan kowa ale Ɛnos.
38 Ɛnos kowa ale Sɛti.
Sɛti kowa ale Adam. Adam kowa ale
Naawen.

4

1 Yeezu yaa nyini Jodan benni jigini a
ŋman jam ate Naawen Chiika a sueri wa
sunummu a yaa ta wa cheŋ ga jo sagini
po,
2 juijui ate Sitaana jam pa da pisinaansi
meena a nyɛ wa nya la. Da pisinaansi
wa de meena wa an jam de jaabjaabɔa.
Da ŋala meena ale jam taam la kom nna
yegayega ale jam ta wa.
3 Wa ale jam bo sagini po an de jaabjaab
la Velinvendika yaa weeni wa ayen, “Fi
dan sum ka Naawen biik, be nyɛ ate
tintanni de a tagri chim boroboruk a te fu,”
4 Yeezu yaa tulisi ayen, “Ba ŋmarisi
Naawen gbaŋka po kama ayen, ‘Nurubiik
an boro ka ŋandiinta nyiini nyiŋa.’ ”
5 Yeezu ale tulisi dila la, Velinvendika
yaa zak wa a ta jueli ŋmazuk a deri sak
wa tɛŋzuk meena tɛŋsaŋa ale soa dii la,

6 ale weeni wa ayen, “M le te fu pagrim
ate fi soa tɛŋzuk de meena ale jigsika
meena. Naawen ale pa ku meena a nyo
m nisima po. M baga kama pa a te waai
dek ate mi a yaali la.
7 Fi dan siak a te mu zula, m le pa ku
meena a te fu.”
8 Yeezu yaa ŋman tulisi ayen, “Ba
ŋmarisi Naawen Gbaŋka po ayen, ‘Ku a fe
kama ayen ni a te Nyɔnɔwa ni Naawenni
nyiini zula abe ni a tom a te wala nyiini.’
”
9 Velinvendika yaa ŋman ta wa a cheŋ
Jerusalem tɛŋka a ta wa ga jueli kali Juuma
Puusika Yenni zuk nna niŋniŋa a yaa
weeni wa ayen, “Fi dan sum ka Naawen
biik, nyini dula jigini a yok zi tɛŋ,
10 dii nyiŋ la, ba ŋmarisi Naawen
Gbaŋka po ayen, ‘Naawen a le basi ate wa
sabiiloma a nya fi zuk.’
11 Ba ŋman ŋmarisi ayen, ‘Sabiiloma le
yik fu kama nalimnyiini ate fi zi ale ge
tanaŋa kan te fu tuem.’ ”
12 Alege Yeezu yaa tulisi Velinvendika
ayen, “Ba ŋmarisi Naawen Gbaŋka po
ayen, ‘Kan nyɛ fi Nyɔnɔwa fi Naawenni a
nya.’ ”
13 Velinvendika ale nyɛ wa nya a nueri
la, wa yaa basi Yeezu alege a limsi da dii
danni ale magsi la ate wa ŋman nyɛ wa a
nya.
14 Yeezu yaa basi dula jigini ale pilim
ŋman cheŋ Galili tɛŋka ale Naawen Chiika
pagrimu. Nuru meena tɛŋ kala po a jam
wom Yeezu wie kama.
15 Wa jam nyiem cheŋ ba tuka diinaŋa
po kama a sak nuruma ate ba meena jam
a te wa pimpauk nna yegayega.
16 Wa yaa cheŋ wa dek tɛŋka Nazaret
juijui ate wa chim la, a yaa ga jo ba tuka
dɔkku po ba Vuusum Danni ase wa nyiem
ale poom a nyɛ dii la. Wa yaa yiri zaani
ayen wa karim Naawen gbaŋka.
17 Ba yaa pa ka geli juijui ate Azaya
Naawen biisiteerɔwa ŋmarisi la a te wa
ate wa lagri ka a nya juijui ate ku ŋmarisi
ayen,
18 “Ti Nyɔnɔwa Chiika a bo ale mu kama,
dii nyiŋ la, wa lueri mu kama ayen m
pa Naawen wamaŋsaŋa a sak baai
ale ka ŋanjagsa la.
Wa tom mu me kama ayen m ga weeni
niwomma, baai ate pagrɔba a yik
ba kpaliŋ po a ta ba la ayen ba nya
vuusum kama,
abe m weeni yeeba ayen Naawen nyɛ
kama ate ba ninaŋa lagri,
abe m weeni baai me ate nuruba basi
ate ba a nam la ayen Naawen nyɛ
ate ba nya vuusum kama,
19 abe m weeni ayen diipo ate Naawen
le ta varibasika jam te wa nuruma
la a jam kama.”
20 Yeezu ale karim nna a nueri la, wa yaa
yik gbaŋka lik ale pa te nuru waai ale pa
ka a te wa la ale ge kali tɛŋ, ate ba yaa
kasim a nya wa nna ziim.
21 Yeezu yaa piilim biik a weeni ba ayen,
“Jinla danni, nama dek abe ale wom
Naawen Gbaŋka karuŋku de la, ku sum
chim ka wensie.”
22 Waai meena ale wom wa wieŋa de la,
ba yaa pak wa. Ku jam cha ba ka nna
yegayega ale wie ŋaai ale jam nyini wa
noai po a nyini la ate ba yaa bek chaab
ayen, “Daa Josefi biika ale nna?”
23 Alege Yeezu yaa tulisi ba ayen, “M seba
chak kama ayen ni le weeni mu wamagsini
de ayen, ‘Tiim nyɔnɔ, tebi fi dek.’ Ni le
weeni mu ayen ni wom dii meena ate m
nyɛ Kapernaum tɛŋka po la kama. Ku be
magsi ka fi nyɛ dila fi dek tɛŋka po.”
24 Yeezu ale miŋ ba popolaŋa la, wa yaa
weeni ba ayen, “Wensie ate mi a weeni ni
nyaku de ayen nuru dan weeni ayen wa ka
biisiteerɔ, wa dek tɛŋ demma a kan yaali
wa nyummɔa.
25 “Ni basi ate m weeni a sak ni ayen,
diipo ate Naawen biisiteerɔwa Elaja jam
boro la, pukoga yegayega ale jam bo Izirali
tɛŋka. Dii po ate ŋmoruku an jam ni ate
ku paari bena ŋata ale chiisa siyuebi la,
kom kpiem ale jam bo tɛŋka meena po.
26 Alege Naawen an jam tom Elaja nya ba
de waai jigiya. Wa jam tom wa ka pukogi
dinyi jigi ate wa bo Zarefat tɛŋka po ate ka
bo Saidon tɛŋka po la.
27 Ni basi ate m ŋman weeni a sak
ni ayen diipo ate Naawen biisiteerɔ wa
choawa Ɛlaisa a jam boro la, gama nna
yegayega ale jam bo Izirali tɛŋka po alege
ba wanyi la an jam nya nyiŋyɔgsa, ka
dinyi nyiini waai ate ba a wi ayen Naaman
ate wa nyini Siriya tɛŋka la, ale jam nya
nyiŋyɔgsa.”
28 Waai meena tuka dɔkku po ale wom
wieŋa de meena la, ku yaa te ba supuurim
nna yegayega,
29 ate ba yaa dari wa a ta nyini tɛŋka po
a nyini a yaa ta wa jueli guuk kuui zuk ate
ba tɛŋka a jam za la. Ba jam poli kama
ayen ba yuk wa ate wa nyini guuku zuk a
siŋ lo tɛŋ, a kpi.
30 Alege ku ŋaaŋnyiŋ ate wa yaa va
nuruma sunsuŋ a nyini cheŋ.
31 Wa jam cheŋ ka Kapernaum tɛŋka ate
ka bo Galili tɛŋka po me la. Ba Vuusum
Danni ale jam paari la, wa yaa sak ba.
32 Wa sinsaŋŋa jam cha ba kama, dii
nyiŋ la ŋa ta ka pagrim ŋa po.

33 Nuru ale jam ta chichiribiok wa zukku
po a maa bo tuka dɔkku po, a yaa kaari
nna yegayega a weeni ayen,
34 “Yeezu Nazaret denowa, fi a yaali ka
boa ti jigiya? Fi jam ayen fi kaasi ti kama?
M seba fi ale ka waai la kama, fi ka Naawen
nuru weleŋka.”
35 Alege Yeezu weeni chichiribioku ayen,
“Goori abe fi nyini wa zukku po a nyini.”
Chichiribioku yaa deri chiak nuruwa a pa
fobi tɛŋ waai meena niŋ alege ate ku nyini
wa zukku po a nyini. Ku an jam te nuruwa
tuem.
36 Waai meena ale nya dila la, ku yaa
cha ba nna yegayega ate ba yaa bek chaab
ayen, “Ka boan jaab sinsaga ale nna? Ni
nya nuruwa de ale ta pagrim a baga a
weeni chichiribaata nuruba zuima po ate
ti a nyini?”
37 Baai meena ale jam kala a gilim
Kapernaum tɛŋka la, a jam wom Yeezu ale
tom dii la kama.
38 Yeezu yaa basi tuka dɔkku alege cheŋ
ga jo Simon yenni. Wa ale ga jo yenni po
la, ba yaa weeni wa ayen ka Simon ŋanuba
ale a yuak. Wa nyiŋka a jam toliŋ ka nna
yegayega.
39 Yeezu yaa jo wa jigi a zaani wa tɛŋ
a yaa weeni nyiŋtuilaŋa ale nin muna
ayen ŋa basi wa. Wa ale weeni dila la,
nyiŋtuilaŋa a yaa basi wa ate wa yaa deri
yiri yaali nyiam a te ba.
40 Wein ale jam boro a siŋ la, nuru baai
ale jam ta nuruba ate tueta tɔgatɔga a jam
ta ba la a yaa pa ba meena a ta jam Yeezu
jigi ate wa pa wa nisaŋa a vi ba meena zuk
ate ba meena yaa nya nyiŋyɔgsa.
41 Chichiribaata me a jam nyini ba
yegayega zuima po a nyini a kaari a weeni
ayen, “Yeezu, fi ka Naawen biik!”
Alege Yeezu jam weeni si kama ale nin
muna ayen si nyini. Wa an jam te si
siuk ayen si weeni wari ya dii nyiŋ la,
chichiribaata a jam seba kama ayen wa ka
Varibasidɔwa waai ate Naawen le tom ate
wa jam la.
42 Vanni ale ga veenti la, wa yaa yiri cheŋ
juijui ate nuru karo la. Alege nuruma a
diem gisi nya wa a jam wa jigi a lik wa
tara, kan siak ayen wa basi ba,
43 alege wa yaa weeni ba ayen, “Ku a fe
kama ayen m cheŋ tɛŋsa si chaab a ga sak
Naawen wamaŋsaŋa wie ate ba me wom,
dii nyiŋ la ka dila nyiŋ ate wa tom mu.”
44 Yeezu yaa nyiem gilim Juuma tɛŋsaŋa
meena tuka diinaŋa po a sak Naawen
wamaŋsaŋa.

5

1 Dai yeŋ ate Yeezu jam za Genesaret
mogi kpeeni noai a sak nuru bɔari. Nuru
bɔanni ale jam a tusi chaab ayen ba wom
Naawen wamaŋsaŋa la,
2 Yeezu yaa nya ale ŋaarunta tiye a za
mogini noai. Jum yigrisa ale jam soa ti a
yaa pa ti zaani alege ga boro a sugri ba
ŋmaasaŋa.
3 Wa yaa jo kali ŋaaruŋ kuui po ate
Simon soa la, a yaa weeni wa ayen wa dam
ku ate ku siŋ nyiamu po magla. Simon yaa
dam ku ate ku siŋ nyiamu po magla ate
Yeezu yaa kali ku po alege a sak nuruma.
4 Wa ale biisi nueri la, wa yaa weeni
Simon ayen ba dam ba ŋaaruntaŋa a siŋ
liŋku po a yuk ba ŋmaasaŋa ale ba le yik
juma.
5 Simon yaa tulisi wa ayen, “M Nyɔnɔ,
yokku meena tama kasim a yuk kama
alege ti an yik jaabjaabɔa. Alege fi dan
weeni dila, mi le yuk nya.”
6 Ba yaa yuk basi nyiamu po a yik
juma nna yegayega a gaam taam ate ba
ŋmaasaŋa tali maga ate si cheeri.
7 Ba yaa kamsi wi ba vaanchaama ale bo
ŋaaruŋ kuŋkula po la ayen ba jam a maa
maari ba. Ba ale jam la, ba yaa maa chaab
a vaari jumaŋa a sueri ŋaarunta tiyewa
ate ti jam tali maga ate ti siŋ nyiamu tɛŋ.
8 Simon Piita ale jam nya dii ale nyɛ la,
wa yaa kpi duna tɛŋ Yeezu niŋ a weeni wa
ayen, “Basi mu m dek nyiini, m Nyɔnɔ, dii
nyiŋ la, mi ka tuimbaata nyɔnɔ.”
9-10 Wa weeni dila kama dii nyiŋ la, ku
jam cha wa ale wa dɔama kama. Ku jam
cha wa jum yigri chaama Zebedi bisaŋa
kama, Jeemsi ale Jɔɔn. Alege Yeezu a
weeni Simon ayen, “Kan chali yɔgsum, a ta
nyini jinla a cheŋ, mi a te fu ka tuim paali,
ayen fi nyɛ ate nuruba a jam va mu.”
11 Ba ale dam ba ŋaaruntaŋa a jueli
kuŋkɔŋini la, ba yaa basi jaab meena ale
ge va Yeezu.
12 Tɛŋ kanyi ate nuru jam ta gama tuem.
Nuru wa ale nya Yeezu la, wa yaa kpi
duna tɛŋ wa niŋ a saalim wa ayen, “M dek
nyɔnɔ, fi dan siak, fi baga a tebi mu kama
ate mi a nya nyiŋyɔgsa.”
13 Yeezu yaa teeri wa nisaŋa a tiri wa ale
weeni ayen “M siak ya. Ta nyiŋyɔgsa.” Wa
ale weeni dila la, tuemu yaa deri basi wa
ate wa nya nyiŋyɔgsa.
14 Yeezu yaa weeni wa ale nin muna
ayen, “Kan weeni a sak nuru waai ya, ku
ale nyɛ dii ate fi nya nyiŋyɔgsa la. Cheŋ
Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa po wanyi jigi
a pa fi dek a sak wa. Wa dan nya fu weeni
wa ate wa nyɛ kaabka a te fu ase Moosis
ale sak ti dii dila po dila po la. Dila a le
sak nuruba kama ayen yɔgyɔgla de fi yaa
ta nyiŋyɔgsa.”
15 Alege waai meena jam wom Yeezu wie
ka nna yegayega ate nuru bɔari a yaa jam

wa jigi ayen ba wom wa sinsaŋŋa abe wa
tebi ba tuetaŋa.
16 Alege Yeezu jam basi ba kama ale
cheŋ juijui ate nuru karo la ayen wa puusi
Naawen.
17 Da yeŋ ate Yeezu a jam boro a sak la,
Farisiima ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma a
yaa jam ayen ba wom. Ba jam nyini ka
tɛŋfiisaŋa meena ale bo Galili tɛŋka po la.
Ba gela me a jam nyini Judia ale Jerusalem
tɛŋsaŋa. Ti Nyɔnɔwa pagrimu abe jam bo
ale Yeezu kama ate wa baga a tebi nuruba.
18 Wa ale jam boro a sak la, nuruba yaa
jam ji nuru wanyi ale jaab. Wa nisa ale wa
naŋsa ale jam kpi. Ba yaa pii nyiŋ ayen ba
ta wa jo a dueni Yeezu niŋ,
19 alege nuruma jam piisi ka nna
yegayega ate ba an jam baga vuri ba po
a paari Yeezu. Ba yaa pa nuruwa a ta jueli
dɔkku zuk a vuri vorub gboŋku sunsuŋ a
yaa pa miisa a bobi jaamu a pa wa ta va
vorumu po a siŋ dueni Yeezu niŋ.
20 Yeezu ale jam seba ayen ba ta siaka
yegayega ale wa la, wa yaa weeni nuruwa
ate wa nisaŋa ale wa naŋsaŋa a kpi la
ayen, “Nidɔa, Naawen voŋ fi wabaataŋa te
fu kama.”
21 Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ba gela ale
Farisiima ale jam maa kala dula a wom
Yeezu ale weeni dii la, a yaa a bek chaab
ayen, “Nuruwa de ale a biisi dii la, ku nala?
Wa ale a biisi dii la ku ka leeta Naawen jigi.
Ka wana ale baga a voŋ nuru wabaata a te
wa, nin kan daa Naawen nyiini?”
22 Alege Yeezu a jam seba ba ale a poli
dii la kama, ate wa bek ba ayen, “Ka boa
ale soa ate ni ta bek ŋala chaab ni suniima
po?
23 Ni basi ate m bek ni wari ayen, ‘Ka ku
kuna dek ale moali ate m weeni? Mi nin
weeni nuruwa de ayen fi nya voŋteka a
yaase m weeni ayen yiti cheŋ?’ ”
24 Yeezu nyɛ nna kama ayen ba seba
ayen ka wa saalobiika ale ta pagrim tɛŋzuk
meena a baga a voŋ nuruba wabaata a te
ba. Wa yaa chiem weeni yɔgnyieŋka ayen,
“Yiri zaani ŋmai, abe fi pa fi tiaka a cheŋ
kuli fi yenni.”
25 Nuruwa yaa deri yiri zaani ba meena
niŋ, a yaa pa wa tiaka a pak Naawen a kuli.
26 Ku yaa cha waai meena ale za dula
jigini la. Ba yaa pak Naawen ale a weeni
ayen, “Jinla, tama nya wakperikaliisa.”
Yɔgsum jam yik ba ka nna yegayega.
27 Yeezu ale basi yenni ale a cheŋ la, wa
yaa nya lampoo cheesido wanyi ate ba a
wi wa ayen Livai. Wa jam kala ka lampoo
cheesika dɔk po a tuesi lampoo. Yeezu yaa
weeni wa ayen, “Yiri a jam va mi ŋaaŋ.”
28 Yeezu ale weeni dila la, Livai a yaa
basi wa tuimaŋa meena ale yiri va wa.
29 Livai yaa ta Yeezu a kuli yeri a nyɛ
tigi kpeeni nna yegayega a te wa. Lam-
poo cheesiroba nna yegayega ale nuru ba
chaab ale jam maa kala a de ale ba.
30 Farisiima ale Juuma Sinsaŋŋa
sagrɔma ale nya ale ba kala a de la, ba
yaa ŋuuni ale chaab a yaa bek Yeezu
ŋaaŋviirima ayen, “Ka boa ate nama a
gum chaab ale Lampoo cheesiroba ale
wabaata nyam a kala a de ale a nyu?”
31 Yeezu ale wom dila la, wa yaa weeni
ba ayen, “Daa nyiŋyɔgsa nyam ale a yaali
tiim nyɔnɔ, ka yuariba nyiini.
32 Mi an jam ayen m wi ka nuru baai ale
a poli ayen ba ka nuru welensa la, alege ka
wabaata nyam ate mi jam ayen m wi ate
ba basi ba tuimbaataŋa tomka.”
33 Ba yaa weeni Yeezu ayen, “Jɔɔn Soka-
teerɔwa ŋaaŋviirima a nyiem kasim a bobi
ka noa ale a puusi Naawen me. Farisiima
ŋaaŋviirima me a nyiem a bobi kama,
alege, fi Yeezu, ŋaaŋviirima kan bobi noa
ale ge goanti a de.”
34 Yeezu yaa tulisi ba ale wamagsini
ayen, “Nipɔkfiaka nyɔnɔwa dɔama a baga
a bobi noa? Aaya! Nipɔkfiaka nyɔnɔwa
ale diem boro ale ba la, ba an baga a nyɛ
dila.
35 Alege ku cheena ate nuruba le yik wa
a ta cheŋ, dila powa, ba yaa le bobi noa.”
36 Wa yaa ŋman magsi wamagsini di
choa ayen, “Ba kan cheeri garuk paaluk
garuchiak a laŋ garuk kpaga. Ba dan
nyɛ dila ba a kaasi garuk paaluku kama.
Garuchiak paalika me abe kan magsi
garuk kpakka.”
37 Wa ŋman pilim a magsi di choa ayen,
“Ba kan pa da paalik a su bunlɔk kpak po.
Ba dan nyɛ dila, bunlɔkku a na kama ate
daamu a waaŋi. Ku dan nyɛ dila, nuruwa
a jok wa bunlɔkku ale wa daamu meena
kama.
38 Dapaalik a magsika bunlɔk paaluk
suka.”
39 Wa yaa ŋman weeni me ayen, “Nuru
abe karo a nyu dakpaga ale ŋman a yaali
dapaaliga, dii nyiŋ la, wa le weeni ayen ka
da kpakka ale nala.”

6

1 Juuma Vuusum Danni po dinyi ate
Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa ga jo nuru
wanyi talim po. Ba ale a cheŋ la, wa
ŋaaŋviirima a yaa wie “wiiti” zuima a piak
a ŋobi.
2 Farisiima ba gela ale jam nya dila la,
ba yaa bek ba ayen, “Nya, ka boa ate ni a
kaasi tama Vuusum Danni kisiku?”
3 Yeezu yaa tulisi ba ayen, “Nama an
diem karim Naawen gbaŋka po a wom
kommu ale jam yik Deevid ale wa dɔama
ate ba nyɛ dii la?

4 Wa an jo daa Naawen Yenni po a
pa boroboruk kuui ate nuruba ta jam te
Naawen la a ŋmari ŋobi ale ge ŋmari te wa
dɔama ate ba me ŋobi? Nama ze ayen kan
daa Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa nyiini,
nuru yoŋ kan maari a ŋobi boroboruk
kula?”
5 Yeezu yaa ŋman weeni ba ayen, “Ka Mi
Saalobiika ale soa Vuusum Daaŋa me.”
6 Vuusum Danni di choa ale ŋman jam
paari la, Yeezu yaa ga jo ba tuka dɔkku po
a boro a sak. Nuru wanyi ale jam maa boro
ate wa juga nisa kpi.
7 Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ale Farisiima
ale jam maa bo dula la, a yaa jam a limsi
ayen ba nya ase Yeezu le tebi nuruwa
yaase wa kan tebi. Ku ale jam ka ba
Vuusum Danni ate wa dan tebi abe ba baga
a nya siuk a tɔariŋ wa.
8 Alege Yeezu jam miŋ ba ale a poli dii
la kama ate wa yaa weeni nisim kpiitaŋa
nyɔnɔwa ayen, “Jam zaani dela.” Nuruwa
yaa yiri a ga zaani dula,
9 ate Yeezu yaa weeni nuruma ayen,
“Mi a yaali ayen m bek ni ka wari ayen,
Vuusum Danni a weeni ti kama ayen ti a
tom tuimmaŋsa a te nuruba yaa di a weeni
ti kama ayen ti tom tuimbaata a te nuruba?
Ku be a weeni ti kama me ayen ti te nuruba
nyuvuri yaa ti ko ba?”
10 Yeezu bek ba nyaŋa de meena ale
gisi nya ba meena a yaa weeni nisim
kpiitaŋa nyɔnɔwa ayen, “Teeri fi nisaŋa”
ate nuruwa yaa teeri wa nisaŋa a deri ta
nyiŋyɔgsa.
11 Alege ku yaa deri te Farisiima supu-
urim nna yegayega ate ba yaa zok ale
chaab ba le ba nyɛ Yeezu dii la.
12 Da ŋala po da yeŋ ate Yeezu a ga jueli
guuk kunyi zuk ayen wa puusi Naawen.
Dila danni wa jam puusi ka Naawen
kantueŋka ale yokku meena.
13 Vari ale veenti la, wa yaa wi wa
ŋaaŋviirima a yaa lueri a ta nyini ba
meena po nuruba pi ale baye a yaa te ba
yoi ayen tuimtomdɔba. Tuimtomdɔma de
jam ale:
14-16 Simon, (waai ate wa te wa yoi paali
ayen Piita la), ale Andiru (waai ale ka
Simon suok la), ale Jeemsi, ale Jɔɔn, ale
Filip, ale Batolomiu, ale Matiu, ale Tomasi,
ale Jeemsi (Alfiyus biika), ale Simon ale
jam a nyɛ ayen Juuma a nya ba dek zuk la,
ale Judas (Jeemsi biika), ale Judas Iskariot,
waai le wa ta Yeezu a ga bobri sak la.
17 Yeezu ale ga nyini guuku zuk a siŋ
ale wa ŋaaŋviirima la, wa yaa cheŋ ga
zaani juijui ate tɛŋka a dua magsi chaab la.
Wa ŋaaŋviirima yegayega ale nuru bɔari
me nna yegayega a jam nyini Judia tɛŋka
meena ale Jerusalem ale Taaya ale Saidon
tɛŋsaŋa ale kali nya kpeemu noai la. Ba
meena jam jam kama ayen ba wom wa
sinsaŋŋa abe wa tebi ba tuetaŋa me.
18 Baai ale jam ta chichiribaata ba zuima
po ate ti a daani ba la a jam maa nya
nyiŋyɔgsa kama me.
19 Nuru bɔanni a yaa kasim jam a tusi
chaab ayen ba tiri wa, dii nyiŋ la, pagrim
ale jam nyini wa jigi a jam a te ba meena
nyiŋyɔgsa.
20 Wa yaa zak wa zuk a nya wa
ŋaaŋviirima ale deri piilim sakka ayen,
“Nama, mi ŋaaŋviirima, baai ale ka
ŋanjagsa la ta supeentik kama, dii
nyiŋ la, nama le de Naawen Naamu.
21 Nama baai ate kom ta ni yɔgyɔgla la, ta
supeentik kama, dii nyiŋ la, ni chum
le chak.
Nama baai ale a kum yɔgyɔgla la, ta
supeentik kama, dii nyiŋ la, ni chum
le la.
22 Nama baai ate nuruba kisi ni la, ale a
zɛri ni ale a le ni ale a weeni ayen
ni ka nuru baata la, nyaŋa de meena
ni ale a va mi Saalobiika nyiŋ, la ta
supeentik kama.
23 Ni a gok ale supeentik ba ale a nyɛ ni
dila la, dii nyiŋ la, tutuna kpeema ale bo
wenŋmazuk a limsi ni. Daa nama nyiini
ale piilim a nya dila, ba kokpieŋsaŋa a
jam nyɛ Naawen biisiteerɔma jigi ka dila
degadega.
24 Alege nama baai ale jigsi la ku ale bie
ni jigi kama dii nyiŋ la, nama poom
deri nya ni masimu kama yɔgyɔgla.
25 Nama baai ale chak yɔgyɔgla la, ku ale
bie ni jigi dii nyiŋ la, kom le yik ni
chum diipo.
Nama baai me ale a la yɔgyɔgla la, ku ale
bie ni jigi dii nyiŋ la, ni le kum chum
diipo.
26 Nama baai ate nuru meena a te ni
pimpauk la, ku ale bie ni jigi dii
nyiŋ la, ba kokpieŋsaŋa a jam biisi
ka dila degadega a magsi chaab
ale biisiteerɔ baai ale jam a velim
dila po dila po ayen ba ka Naawen
biisiteerɔba la.
27 “Alege mi a biisi ale ka nama baai
ale a wom la ayen ku a fe kama ayen ni
ta yaalika ale ni dachaasa abe ni a tom
tuimmaŋsa a te baai ale kisi ni la
28 abe ni a niak baai ale a ka a te ni la,
abe ni a puusi Naawen a te baai ale a le ni
la.
29 Waai a dan fɔbi fi tapiak, virim ka
choawa me a te wa ate wa fɔbi. Waai me
abe dan yeeri fi garigeli ale pagrim, yeeri
garuk kuui me ate fi jo garigenni a vi ku
zuk la a te wa.
30 Waai a dan juisi ni jaab, ku a fe ate ni
te wa. Waai abe dan pa ni jaab me ni kan
bek wa ate wa te ni.

31 Ni nyɛ ni chaab jigi ase nama me ale
a yaali ayen nuru nyɛ nama me jigi dii la.
32 “Ni dan ta yaalika ale baai ale ta
yaalika ale ni la, ni a poli ayen ni ale tuesi
niaka? Ni basi ate m weeni a sak ni ayen
tuimbaata nyam dek a ta yaalika kama ale
baai ale ta yaalika ale ba la.
33 Ni be dan a tom tuimmaŋsa a te baai
me ale a tom tuimmaŋsa a te nama me la,
ni a poli ayen ni ale tuesi niaka? Boan
nyiŋŋa, tuimbaata nyam a nyɛ ka dila
degadega me.
34 Ni be dan te nuru maarika ale ge ta
yiila ayen wa me a le te ni maarika, ni a
poli ayen ni ale tuesi niaka? Tuimbaata
nyam me a te maarika ka tuimbaata nyam
me ale a yiili ayen bala me le te ba
maarika.
35 Alege ku a fe kama ate ni ta yaalika
ale ni dachaasa abe ni a tom tuimmaŋsa
a te nuruba, abe ni kan a yiili ayen ba
me le tom tuimmaŋsa a te nama me, abe
ni a te nuruba maarika, abe ni ka a yiili
ayen nuru bala me a le maari nama me.
Ni dan nyɛ nyaŋa de meena ni tutuna
kpeema ŋaai ale bo ŋaaŋ la, le zuak ka nna
yegayega ate ku sak ayen ni ka Naawen
kpeeni bisa, dii nyiŋ la, wa diem ta jiirim
kama ale baai ale kan a nyɛ nuru jiam ase
ba nin nyɛ wari a te ba la. Wa ta jiirim me
kama ale gaasa nyam.
36 Ni ta jiirim ase ni kowa Naawen ale ta
jiirim dii la.
37 “Ni dan a bo nuruba buusa, nama dek
me le nya ka buusa boka. Dila nyiŋ la, ni
kan a bo nuruba buusa. Ni voŋ a te nuruba
ate nama me nya voŋteka.
38 Ni te nuru jaab ate Naawen pa jaab a
te nama me ate ku poom gaam taam sueri
a nyini. Dii nyiŋ la, fi le pa poli kaai a
magsi jaab a te nuru la, poli kala degadega
ate Naawen le pa magsi a te nama me.”
39 Wa ŋman pilim magsi wamagsini di
choa ayen, “Yio an baga a dari yio. Ba dan
nyɛ dila, ba noa bayewa a lo ka goluk po.
40 Ŋaaŋviiro an gaam wa kpagiya alege
kpagini a dan sak wa nalimnyiini, wa a nyɛ
ase ka kpagini la.
41 “Ka boa ale soa ate fi a nya yiok kuui
ale bo fi vaanchoa nummu po la alege fi an
baga a nya duok kuui ale bo fi dek nummu
po la?
42 Fi baga a nyɛ ka se a weeni fi vaanchoa
ayen, ‘M doa, basi ate m pa yiok fi nummu
po a basi’, alege an baga nya duok kuui
ale dua fi dek nummu po la? Ni basi ate
m weeni a sak ni ayen ni ka pimpaasiroba.
De niŋ a pa duok kuui ale bo fi dek nummu
po la a basi ate fi baga nya nalimnyiini a
pa yeri kuui ale bo fi vaanchoawa nummu
po la a basi.”
43 Yeezu yaa ŋman magsi ayen, “Tiib
buui ale ta nyiŋyɔgsa la, kan yoani yoan
baata, ti buui me ale kan ta nyiŋyɔgsa la,
kan yoani yoan maŋsa,
44 dii nyiŋ la, ba a miŋ tiib ka bu yoana
jigi boan nyiŋa moota a kan yoani zaauŋ
zuwa yaase gaa kan yoani kangbegi zuwa.
45 Nuru maŋ a tom ka tuimmaŋsa a ta a
nyini wa sunum po a nyini. Nuru biok me
a tom ka tuimbaata a ta a nyini wa sunum
bioku po a nyini. Dii nyiŋ la, wa dii ale bo
nuru sunum po la, ka dila degadega ate wa
a biisi.
46 “Ka boan nyiŋ ale soa ate ni a wi mu
ayen, ‘Nyɔnɔ, Nyɔnɔ,’ alege ni kan nyɛ dii
ate mi a weeni ni la?
47 Nuru waai a dan jam mi jigi a wom m
wieŋa ale va ŋa m le weeni a sak ni wa ale
ka nuru waai choa la.
48 Wa a nyɛ ase ka nuru ale boro a se
wa yeri la. Wa tu ka goluk ate ku siŋ
nna yegayega a yaa paari tintana a nyubi
wa nyubini. Ŋmoruk ale ga ni a sueri
tɛŋka meena la, beli a yaa sueri a nyini ate
nyiamu a chali ga a nak wa yenni alege bu
an baga viti yenni a lonsiya, dii nyiŋ la, wa
se di kama nalimnyiini ate di pagra.
49 Alege m ŋman a weeni kama ayen
nuru waai a dan wom m wieŋa ale ge kan
va ŋa, wala choa a nyɛ ase ka nuru ale se
wa yeri alege wa an nyubi nyubi la. Benni
nyiamu ale mobi la, wa yenni a yaa deri lo
paari tɛŋ nna bugibugi.”

7

1 Yeezu ale biisi nueri la, wa yaa cheŋ
Kapernaum tɛŋka.
2 Aroom tɛŋka demma sojima kpagi
dinyi ale jam ta wa tomteerɔ. Kpagini
jam a yaali wa ka nna yegayega. Wa
tomteerɔwa a yaa jam a yuak a mɔata
kum.
3 Kpagini ale wom Yeezu wie la, wa
yaa tom Juuma kpaga ŋa gela ayen ba
cheŋ a ga wi Yeezu ate wa jam tebi wa
tomteerɔwa.
4 Ba yaa jam Yeezu jigi a saalim wa a
weeni wa dila, ale ge weeni wa me ayen,
“Kpagini de ka waai ale magsi ayen fi
maari wa la.
5 Wa a yaali ti nuruma ka nna yegayega
ate wa yaa se tuka dɔk a te ti.”
6 Yeezu a yaa va ba a cheŋ kpagini yenni.
Wa ale jam tali maga ate wa paari yenni
la, kpagini a yaa tom wa dɔaba ayen ba ga
weeni wa ayen, “M dek nyɔnɔ, kan daani
fi dek ayen fi jam m yenni. Mi posima ale
fi nin jam jo m yenni po.
7 Be ka dila ale soa ate m dek an jam fi
jigiya. Biisi biik nyiini ale m tomteerɔwa a
le nya nyiŋyɔgsa kama.

8 Mi me ka nuru waai ale a tom a te
kpaga ŋa chaab la. Alege m ta sojiba kama
baai me ate mi me a nya ba zuk la. M dan
weeni ba wanyi ayen wa cheŋ dela, wa a
cheŋ kama, m dan weeni wanyi me ayen
wa jam de, wa a jam kama, m dan weeni
m tomteerɔwa ayen, ‘Nyɛ nna,’ wa a nyɛ
kama.”
9 Wa ale weeni nyaŋa de meena a nueri
ate Yeezu wom la, ku jam cha Yeezu ka nna
yegayega ate wa virim weeni nuru bɔanni
ale jam va wa la ayen, “Tɛŋka meena ale
dua, mi an diem nya siaka de choa. Izirali
dek tɛŋka po me mi an nya ka choa.”
10 Kpagini ale tom nuru baai la, a yaa
pilim kuli kpagini yenni a ga a paari a nya
ale tomteerɔwa a ta nyiŋyɔgsa kama.
11 Ku ŋaaŋnyiŋ ate Yeezu cheŋ tɛŋ kanyi
ate ba a wi ayen Neen. Wa ŋaaŋviirima
ale nuru bɔari nna yegayega ale jam maa
va wa.
12 Ba ale ga boro a mɔata noai dii ale a jo
tɛŋka po la, Yeezu yaa nya ale nuru wanyi
a kpi ate ba ji a ta a nyini. Wa mawa biik
meena a jam ale nuruwa. Wa mawa be
jam ka pukogi. Nuru bɔari a yaa jam maa
nyini tɛŋka po a va wa.
13 Nyɔnɔwa ale nya pukogini la, jiirim
yaa yik Nyɔnɔwa ate wa weeni pukogini
ayen, “Kan a kum”.
14 Yeezu yaa cheŋ a ga tiri tiaka ate nuru
baai ale ji kpiowa la, a yaa deri zaani.
Yeezu yaa weeni kpiowa ayen, “M biiga,
mi ale a weeni fu ayen fi yiri.”
15 Kpiowa yaa deri yiri a biisi ate Yeezu
yaa pa wa a te wa mawa.
16 Yɔgsum yaa jam yik ba meena ate ba
a te Naawen pimpauk ale a weeni ayen,
“Biisiteerɔ kpioŋ ale pa wa dek a sak tama.
Naawen abe ale jam ayen wa vari wa
nuruma a basi.”
17 Wanni de ate Yeezu nyɛ la, a yaa jam
tagli Judia tɛŋka meena ale tɛŋ sii meena
ale jam kala a gilim ka la.
18 Jɔɔn ŋaaŋviirima ale wom wieŋa de
meena la, ba yaa weeni sak wa. Wa yaa
wi ba baye a tom ba
19 ayen ba cheŋ Nyɔnɔwa jigi a ga bek
wa ayen, “Ka fi ale waai ate Naawen weeni
ayen wa le tom ate wa jam la, yaa ti a yiili
nuru yoŋŋɔa?”
20 Ba ale jam paari Yeezu la, ba yaa
weeni ayen, “Jɔɔn Sokateerɔwa ale tom ti
fi jigi ayen ti bek fu ayen, ‘Ka fi ale waai
ate Naawen weeni ayen wa le tom ate wa
jam la, yaa ti a yiili nuru yoŋŋɔa?’ ”
21 Ba ale jam za a limsi dula jigini la,
Yeezu jam tebi ka nuruba nna yegayega
tueta ale yiak chichiribaata nuruba zuima
po a basi, ale lagi yeeba yegayega nina.
22 Wa yaa tulisi Jɔɔn nuruma ayen, “Ni
pilim ŋman cheŋ ga weeni Jɔɔn dii ate
nama nya ale wom me la. Ni nya baai nina
daam ale ligi la, ba yaa a nya kama, baai
daam ale ka gbatta ale gbaŋsa la, ba yaa
a yiri a cheŋ, baai daam ale ka gama, ba
yaa ta nyiŋyɔgsa, baai daam ale ka tukpara
nyam la, ba yaa a wom, kpeeba a yiri kum
po, ŋanjagsaŋa a wom wamaŋsaŋa.
23 Baai ale kan ta chichama ale mi la, ta
supeentik kama.”
24 Jɔɔn ŋaaŋviirima ale basi Yeezu ale a
kuli la, Yeezu yaa deri piilim a biisi Jɔɔn
wie ale nuru bɔanni, a bek ba ayen, “Nama
ale jam nyini cheŋ sagini po la nama poli
ayen ni nya ka boa? Nama a poli ayen ni
nya ka nuru ate wa a nyɛ ase wuuk ate
viok a fugi la?
25 Nama nyini ayen ni nya ka nuru ate
wa jo garuk nalinta? Aawo, nuru baai ale
a jo garuk nalinta ale a de masim la, a bo
ka nalima yie.
26 Mi a bek ka nama ayen ni weeni a sak
mu jaab buui dek ate nama nyini ayen ni
nya la? Ni nyini ayen ni nya ka biisiteerɔ?
Mm, ni nya wari kama di gaam biisiteerɔ.
27 Ka waai ate ba ŋmarisi wa wie
Naawen Gbaŋka po la ale nna ayen,
Naawen weeni ayen, ‘Ni nya, mi a tom ka
m nuru ayen wa de fi niŋ a gomsi siuku
magsi a te fu.’
28 Mi a weeni ni kama ayen Jɔɔn a gaam
ka waai meena ate nipɔk a biak la. Alege
waai ate ba a zaab Naawen naamu po la,
a poom gaam Jɔɔn kama.”
29 Nuruma meena a jam wom wa kama.
Ba ale lampoo cheesiroma a jam siak kama
a va wie ŋaai meena ate Naawen a yaali la
ate Jɔɔn a te ba soka.
30 Alege Farisiima ale Juuma Sinsaŋŋa
sagrɔma a jam zɛri Naawen ale a yaali
ayen wa nyɛ dii a te ba la kama ate ba yaa
zɛri ayen Jɔɔn kan te ba soka.
31 Yeezu yaa ŋman ayen, “Ka boan jaab
ate mi le pa a magsi chaab ale jinla demma
nna? Ba a nyɛ ase ka boan la?
32 Ba a nyɛ ase ka bimbaansa ale kala
yaba peelim po a wi chaab a weeni ayen,
‘Tama peeri damunsaŋa kama alege fi kan
gogi? Tama be ŋman yi ka kuuna yiila
alege fi kan kumu?’
33 Siuk kula po Jɔɔn Sokateerɔwa ale jam
jam la, wa jam bobi ka noai, a kan de
ŋandiinta yaase wa nyu daam, ate ni jam a
weeni ayen, ‘Wa ta ka chichiribiok wa zuk
po.’
34 Ku ŋaaŋnyiŋ ate mi Saalobiika me a
jam a de ale a nyu la, ni jam weeni kama
me ayen, ‘Mi baga a de ale a nyu, ka nna
yegayega, ayen mi ka lampoo cheesiroba
ale tuimbaata nyam doa.’
35 Alege ni basi ate m weeni a sak ni
ayen, diipo meena yam nyam a nyiem dan
nya Naawen yammu, ba a miŋ bu kama.”

36 Farisii wanyi ale jam wi Yeezu ayen
wa jam de ŋandiinta ale wa ate Yeezu yaa
cheŋ ate ba kala a de.
37 Tɛŋ kala po nipɔk ale jam boro. Wa
jam ka waba nyeerik. Wa ale wom ayen
Yeezu a bo Farisii wa yeri a de ŋandiinta
la, wa yaa ta kpa buui nyum ale masa
la jam Yeezu jigi, kpaamu jam sueri ka
kpaam cheŋbili.
38 Wa yaa zaani Yeezu tɛŋ a kum ale pa
wa ninyiamu a sugri Yeezu naŋsaŋa ale
ge a yaa domsi kali tɛŋ a pa wa zuisaŋa
a duisi wa naŋsaŋa ate si ko, ale a puusi,
a yaa pa kpaamu a kpiiri si zuk.
39 Farisiiwa ale nya dila la, wa yaa weeni
wa dek wa popola po ayen, “Nuruwa de a
daam dan sum ka Naawen biisiteerɔ, wa
te seba nipowa de ale ka waai choa a tiri
wa la kama, dii nyiŋ la, nipowa ka waba
nyeerik.”
40 Yeezu ale miŋ nuruwa ale a poli nna
la, wa yaa tulisi wa ayen Simon, “M ta ka
wari ayen m weeni a sak fu.”
Simon me a yaa bek wa ayen, “Ka boan
wari, sagrɔ?”
41 Yeezu yaa weeni wa ayen, “Nuru ale
jam boro a yaa piem wa ligra a te nuruba
baye. Nuruma de wanyi a jam piem ka daa
kobsinu tutuna, wanyi me piem daa pisinu
tutuna.
42 Ba noa bayewa an ŋman jam baga a
tuni nuruwa ligraŋa a te wa. Nuruwa yaa
voŋ te ba meena ale weeni ba ayen ba basi
ba pamaŋa tunika. Ka ba wana dek ale ta
yaalika yegayega yɔgyɔgla de ale nuruwa
de?”
43 Simon yaa tulisi Yeezu ayen, “Mi a poli
ayen ka waai ale ta nuruwa ligra yegayega
alege wa voŋ a te wa la, le wa ta yaalika
nna yegayega ale wa.”
Yeezu yaa tulisi wa ayen, “Fi biisi ka
wensie”,
44 ale ge yaa virim nipowa jigi a bek
Simon ayen, “Fi nya nipowa de? Mi ale
jo fi yenni po alege fi an te mu nyiam ayen
m ŋɔa sugri m naŋsaŋa alege nya wa de
sugri ka mi naŋsaŋa ale wa ninyiam ale
ŋman pa wa zuisaŋa a duisi si ate si ko.
45 Fi an te mi tia, alege diipo ate mi ga jo
yenni de po la, wa an diem basi mi puusa.
46 Fi an pa kpaam a kpiiri m zuwa,
alege wa pa ka kpa masik a kpiiri basi m
naŋsaŋa zuk.
47 Wa ta yaalika ka nna yegayega dii nyiŋ
la, wa nya voŋ teka kama wa wabaataŋa
nyiŋ. Alege waai ale nya voŋteka magla
la, a ta ka yaalika magla me.”
48 Yeezu yaa weeni nipowa ayen, “Fi nya
voŋteka kama.”
49 Baai meena ale jam maa boro a de la,
a yaa jam a bek chaab ayen, “Ka wana ale
nna, a voŋ nuruba wabaata a te ba?”
50 Alege Yeezu yaa weeni nipowa ayen,
“Fi siaka vari fu basi kama, cheŋ ale
suyɔgini.”

8

1 Ku ŋaaŋnyiŋ ate Yeezu yaa nyiem
gilim a cheŋ tɛŋkpieŋsa ale tɛŋfiisa a
sak nuruba Naawen wamaŋsaŋa wie a
magsi chaab ale Naawen Naamu. Wa
ŋaaŋviirima pi ale bayewa a jam maa bo
ale wa kama.
2 Nipooba gela me baai ate wa jam yiak
chichiribaata ba zuima po a basi ale ba
gela me baai ate wa jam tebi ba tueta
la a jam maa va wa kama. Nipooma de
jam ale Mɛɛri waai ale jam nyini Magdala
tɛŋka ate Yeezu yiak chichiribaata tiyopoi
wa zukku po a basi la ale
3 Chuuza waai ale jam ka Naawa
Ayerod tomteerɔma kpagi la, powa Joana
ale Suzana ale nipooba ba chaab nna
yegayega. Nyaba de meena ale jam pa ba
dek ŋanta a nya Yeezu ale wa ŋaaŋviirima
zuk.
4 Nuru bɔari nna yegayega a yaa nyini
tɛŋsa tɔgatɔga a jam wa jigi ase wa ale va
si po a taam la. Ba ale jam jam wa jigi a
piisi nna yegayega la wa yaa piilim sakka
ale wamagsini ayen,
5 “Nuru wanyi ale jam boro a yaa nyini
boro a yuk ŋanbie, bieŋa gela a yaa lo
siuku niŋ ate nuruba a yaa tabi ŋa zuk
taam ate nuinsa a deri jam pisi ŋa meena.
6 Ŋa gela me a lo tintana po. Ŋa ale
nyini a chim la, ŋa yaa jak a kpi dii nyiŋ
la, tantaŋa an jam soa dii dula jigini ate
nyiam a duagi.
7 Ŋa gela me a lo munsa po a yaa nyini a
gum chaab ale munsaŋa ate si gerigeri ŋa.
8 Ŋa gela me a lo tɛŋ naluŋ po a nyini a
chim biak a be bie kook dinyidinyi nyiŋ.”
Yeezu ale weeni wa wamagsini de a
nueri la, wa yaa weeni ba ayen, “Nuru
waai ale ta tue a wom la, wa wom mi
nalimnyiini.”
9 Wa ŋaaŋviirima ale bek wa wamagsini
de kiri la,
10 wa yaa tulisi ba ayen, “Naawen basi
kama ate nama seba wa naamu wa-
susuŋŋa alege nuruba gela jigi, ŋa chim ka
wamagsima nyiini ate ba a nya ale a nya
alege ba kan miŋ, ba a wom ale a wom
alege ba kan miŋ ŋa.”
11 Yeezu yaa weeni ayen wamagsini kiri
ale m na: “Bieŋa ka Naawen wieŋa.
12 Be ŋaai ale lo siuku po la ka nuru baai
ale wom Naawen wieŋa de la, ate Sitaana
a yaa jam jo ba suniimaŋa po a pa ŋa ta
nyini ate ba kan nya siuk a siak a te ŋa ate
ba a nya varibasika.
13 Be ŋaai me ale lo tintanaŋa po la,
a nyɛ se ka baai ale wom ŋa ate ba sue

peenti alege ŋa kan jo ba suniimaŋa po
nalimnyiini la. Ba yaa va ŋa maga dega,
alege nyenyaka a dan jam ba jigi Naawen
wieŋa vaka nyiŋ, ba nyiem deri pa ŋa vaka
a basi.
14 Be ŋaai ale lo munsaŋa po la, a nyɛ ase
ka baai ale wom ŋa alege tɛŋka po wieŋa
popolaŋa ale ba ligra yaalika yegayegaka
ale ba ŋanyaalika, ŋala meena a de ka
Naawen wieŋa ate wamaŋ an baga nyini
ŋa po a nyini.
15 Be ŋaai ale lo tɛŋ naluŋku po la, a
nyɛ ase ka baai ale wom ŋa ale ta ŋa ba
suniima po a va ŋa nalimnyiini ale a zuli
wa ale a tom tuimmaŋsa la."
16 Yeezu a yaa ŋman magsi wamagsini
di choa ayen, "Nuru karo a tɔati wa
bolimzeuŋ ale ŋman pa jaab a lik ku a
yaase wa pa ku a zaani gaduok tɛŋka.
Alege wa dan tɔati, wa a pa ku a zaani
ka jaab zuk ate ku a nya ate baai ale a jo
dɔkku po la a nya bolimu.
17 "Boan nyiŋŋa, wari karo a suk ate di
kan nyini peelim ate nuruba a nya, yaase
wari karo a chim wasusugi ate di kan nyini
peelim ate waai meena a seba."
18 Yeezu yaa pa wanni de a biisi nueri a
weeni ayen, "Be ŋman lak tue wom wa dii
ate Naawen a weeni la. Dii nyiŋ la, waai
ale seba Naawen maga dek la, Naawen
le basi kama ate wa ŋman seba wa nna
yegayega a gum du, alege waai me ale kan
seba wa, alege a poli ayen wa seba wa la,
Naawen le basi kama ate wa kan poom
seba wa ale maga dek me la."
19 Dula jigini, Yeezu suaataŋa ale wa
mawa a yaa jam wa jigi alege, ba ale jam
paari la, ba an baga a nya wa dii nyiŋ la,
nuruma a jam piisi ka nna yegayega.
20 Nuruma yaa weeni Yeezu ayen, "Fi
mawa ale fi suaataŋa a za peelim a yaali
ayen ba nya fu."
21 Yeezu yaa weeni nuruma meena ayen,
"Mi ma ale mi suaata ale baai ale wom
Naawen wanni ale siak a te di la."
22 Da yeŋ ate Yeezu ale wa ŋaaŋviirima
a yaa jo ŋaaruŋ po ate wa weeni ba ayen,
"Ni te ti taam mogi kpeeni kauk kuŋkula."
Ba yaa siak ate ba a taam.
23 Ba ale bo nyiamu po a cheŋ la, goom
a yaa deri yik Yeezu. Va kpioŋ a yaa yiri
ale ba diem bo nyiamu po. Ba ŋaaruŋku
a yaa nyɛ ase nyiamu a sueri ku la ate ba
yaa poli ayen ba bo ka kum po.
24 Ba yaa nak Yeezu a yiri a weeni wa
ayen, "Ti Nyɔnɔ, Ti Nyɔnɔ, ti boro a kpi
kama."
Yeezu yaa yiri a weeni vioku ayen ku
basi abe nyiamu a nyɛ balaa. Vioku a yaa
deri basi ate nyiamu me a baliŋ. Ba waai
an ŋman choaya ale maga dek me.
25 Yeezu yaa bek wa ŋaaŋviirima ayen,
"Ni siaka le?"
Ku yaa cha ba ate ba kpaziim a nak ate
ba yaa weeni chaab ayen, "Nuruwa de,
ka wana ate wa baga a biisi ale vioku ale
nyiamu ate ba a wom wa nɔaya?"
26 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa jam
paari Gerasa tɛŋka. Tɛŋka de bo ka Galili
mogi kpeeni kori geŋ.
27 Wa ale ga nyini ŋaaruŋku po a ga siŋ
tɛŋ la, Gerasa deno ate chichiribaata a jam
bo wa zuk po a yaa jam Yeezu jigi. Ku
jam beni ka nna yegayega. Wa an jam a
jo gatta. Wa be jam bo daa yeri po, wa jam
bo ka juijui ate ba a gu kpeeba la a goa
boositaŋa sunsuŋ.
28 Wa ale nya Yeezu la, wa yaa lo tɛŋ wa
niŋ a yaa kaari ate ku jueli nna yegayega
ayen, "Fi a yaali ka boa m jigiya, fi Yeezu
Naawen kpeeni biika? Mi a saalim, kan
namsi mu."
29 Wa weeni dila kama dii nyiŋ la,
ka Yeezu ale na chichiribioku ayen ku
nyini wa zukku po a nyini. Wa jam ka
chichiribiok kuui ale kasim a jam a daani
wa nna yegayega la. Ba jam yik wa kama a
pa choarima a bobi wa nisa ale wa naŋsa
alege wa nyiem diem gebi ŋa ale ge ate
chichiribioku a ta wa cheŋ ga bo sagini po.
30 Yeezu yaa bek wa ayen, "Fi yoi ale
boa?"
Wa yaa tulisi ayen, "Mi yoi ale Anu-
rubɔari." Dii nyiŋ la, chichiribaataŋa a
jam piisi ka nna yegayega a jo wa.
31 chichiribaataŋa a yaa saalim Yeezu
ayen wa kan na ti ate ti cheŋ ninam jigiya.
32 Die ale jam piisi nna yegayega a za
guuk kunyi zuk dula jigini a de. Chichirib-
aataŋa a yaa saalim Yeezu ayen wa basi ate
ti nyini a ga jo dieŋa po ate ŋa yaa chali siŋ
a ga lo mogi kpeeni nyiamu po a kpi.
33 Chichiribaataŋa meena yaa nyini nu-
ruwa zukku po a ga jo dieŋa ate ŋa meena
chali siŋ mogi kpeeni nyiamu po a kpi.
34 Nuru baai ale jam a nya dieŋa zuk la
ale nya dii ale nyɛ la, ba yaa chali kuli ba
yieŋa a ga weeni tɛŋka po demma ale baai
meena ale jam bo ba tatta po la.
35 Nuruma yaa nyini cheŋ Yeezu jigi ayen
ba nya dii ale nyɛ la. Ba yaa nya nuru waai
ate chichiribaataŋa a poom ta wa la ale wa
kala Yeezu tɛŋ a jo gatta. Wa an ŋman a
yesimu. Yɔgsum a yaa deri yik ba.
36 Baai ale nya dii meena ale nyɛ la, a
yaa weeni sak nuruba ba chaab ayen nuru
waai ate chichiribaataŋa a jam ta wa la a
yaa ta ka nyiŋyɔgsa.
37 Gerasa demma meena, a yaa weeni
Yeezu ayen wa nyini ba tɛŋka po a nyini,
dii nyiŋ la yɔgsum nna yegayega ale jam
yik ba. Yeezu a yaa cheŋ ga jo ŋaaruŋku
po a pilim ŋmani.

38 Nuru waai ate chichiribaataŋa a ta wa
la, a yaa saalim Yeezu ayen wa basi ate wa
maa va wa a cheŋ.
Yeezu yaa zɛri ale weeni wa ayen.
39 "Pilim kuli fi yenni a ga weeni sak
waai meena Naawen ale nyɛ dii a te fu la."
Nuruwa yaa cheŋ ga jo tɛŋka meena po
a weeni Yeezu ale tom dii a te wa la.
40 Yeezu ŋman pilim ŋmani mogini kauk
kuŋkula juijui ate wa poom basi la. Nuru
bɔari a yaa te wa tia, dii nyiŋ la, ba kasim
jam a limsi wa kama.
41 Ku an jam bo la beniya alege ate nuru
wanyi a yaa deri jam lo Yeezu naŋsa tɛŋ a
saalim wa ayen wa maa va wa ate ba kuli
wa yenni. Nuruwa yoi jam ale Jairus. Wa
jam ka ba tuka diinaŋa kunyi kpagi.
42 Wa jam ta ka wa le yeŋ ate wa a yuak
a mɔata kum. Nipɔkbinni a jam ka bena
pi ale ŋaye.
Yeezu ale jam siak ate ba cheŋ la, nu-
ruma jam piisi ka nna yegayega a yaa jam
a tusi wa.
43 Nipɔk ale jam maa bo ba po a yuak ate
ku ga paari bena pi ale ŋaye. Wa tuomu a
jam a nyɛ ase wa a lo ka chiak la. Wa jam
pa wa ŋantaŋa meena tuesi ka tiita alege
nuru a jam karo a baga tebi wa.
44 Nuruma ale jam gilim Yeezu dila la,
wa yaa va Yeezu ŋaaŋnyiŋ a tiri wa garuku
nɔanni. Wa ale tiri la, wa chiaka loka yaa
deri basi wa.
45 Yeezu yaa bek ayen, "Ka wana ale tiri
mi la?"
Ba meena yaa pagsi ayen daa ba. Piita
yaa weeni ayen, "Nyɔnɔ, ka nuruma ale
gilim fu dii la ale tusi fu."
46 Alege Yeezu tulisi wa ayen, "Ka nuru
ale tiri mu dii nyiŋ la, m seba kama ayen
pagrim ale nyini m jigi a nyini."
47 Nipowa ale miŋ ayen Yeezu miŋ kama
la, wa yaa nyini ate wa nyiŋka a gok a lo
Yeezu niŋ a weeni ate waai meena wom
dii nyiŋ ale soa ate wa tiri Yeezu a deri nya
nyiŋyɔgsa la.
48 Yeezu yaa weeni wa ayen, "M lie fi
siaka a basi kama ate fi nya nyiŋyɔgsa, be
cheŋ ale suyɔgini."
49 Yeezu ale diem jam boro a biisi la,
nidɔa wanyi a yaa nyini Jairus yenni a jam
weeni Jairus ayen, "Fi leewa kpi kama, kan
ŋman daani Sagrɔwa."
50 Yeezu ale wom nna la, wa yaa weeni
Jairus ayen, "Kan chali yɔgsum, ta siaka
nyiini ale wa le nya nyiŋyɔgsa kama."
51 Yeezu ale paari Jairus yenni la, wa an
siak ate nuruba a maa va wa jo alege ka
Piita ale Jɔɔn ale Jeemsi ale biika kowa ale
wa mawa ale jam maa va jo.
52 Nuruma jam a kum kama ale a kaari
alege Yeezu yaa weeni ba ayen, "Ni kan a
kum boan nyiŋŋa, wa an kpiya, wa a goa
kama."
53 Wa ale weeni ba dila la, ba yaa a la
wa ale ge seba chak ayen nipɔkbinni kpi
kama.
54 Alege Yeezu a yaa zak nipɔkbinni nisa
ale weeni wa ayen, "Biiga, yiri ŋmai."
55 Yeezu ale weeni dila la, nipɔkbinni
chiika a pilim jam ate wa deri yiri bunyi
dekki. Yeezu yaa weeni ba ayen ba nyɛ
ŋandiinta a te wa ate wa de.
56 Ku yaa cha wa nyamma alege Yeezu
yaa kaam ba ayen ba kan weeni a sak
waaiya dii meena ale nyɛ la.

9

1 Da yeŋ ate Yeezu a yaa wi wa
ŋaaŋviirima pi ale bayewa ate ba jam jigi
yeŋ ate wa te ba pagrim ayen ba baga
a yiak chichiribaata meena wuu nuruba
zuima po a basi abe ba a tebi tueta.
2 Wa yaa tom ba ayen ba ga sak nuruba
Naawen Naamu wie abe ba a tebi nuruba.
3 Wa ŋman weeni ba ayen, "Nama ale
a cheŋ la, ni kan pa jaabjaab ale ni. Ni
kan pa tachegsa, a yaase fotta, a yaase
ŋandiinta, yaase ligra, abe ni kan pa gatta
ti chaab a gum ga tii ate ni jo la po.
4 Yeri dii meena wuu ate ni a jo la, ni
goa dula ate ku ga paari diipo ate ni a yaali
ayen ni basi tɛŋ kala la.
5 Ni dan jam paari tɛŋ kanyi ate tɛŋ kala
demma a dan kan te ni tia, ni daa basi dula
jigini ni kpaanti ni naŋsaŋa paasuku a basi
dula ate ku sak ayen ni a kaam ba kama ba
ale zɛri Naawen wieŋa la nyiŋ."
6 Yeezu ale ga biisi nueri la, ba yaa cheŋ
tɛŋsaŋa meena a sak Naawen wamaŋsaŋa
ale a tebi nuruba jigi meena.
7 Galili tɛŋka Naawa Ayerod a yaa jam
wom wie ŋaai meena ale jam a nyɛ la,
alege wa an jam miŋ ŋa kiri ya, dii nyiŋ
la, nuruba gela ale jam a weeni ayen ka
Jɔɔn ale yiri kum po,
8 ba gela me a jam a weeni ayen ka Elaja
ale ŋman pilim jam, ba gela me a jam
a weeni ayen ka dila po dila po Naawen
biisiteerɔma wanyi ale yiti kum po.
9 Ayerod a yaa weeni ayen, "Mi gebi Jɔɔn
zukku kama a basi alege ka wana ale la ate
mi a wom wa wie?" Dila nyiŋ, Ayerod a
yaa jam kasim a yaali ayen wa nya Yeezu.
10 Baai ate Yeezu jam tom la a yaa pilim
jam a weeni wa dii meena ate ba nyɛ la.
Wa yaa yik ba a ta taam nakpiak ba dek
ba nyiini ate ba cheŋ tɛŋ kaai ate ba a wi
ayen Beteseida la.
11 Nuru bɔanni ale wom ba wari la, ba
yaa saŋ va ba jam paari ba ate wa nyɛ ba
tia ale sak ba Naawen Naamu wie ale tebi
baai me ale jam a yaali tebika la.

12 Wenni ale jam boro a siŋ la, wa
ŋaaŋviirima pi ale bayewa a yaa jam wa
jigi a weeni wa ayen, “Basi ate nuruma
cheŋ tɛŋfiisaŋa ale tattaŋa ale gilim la a
da ŋandiinta a de abe ba gisi goom jigi dii
nyiŋ la, tama ale bo dela la, nuru ka dela
jigini ayen wa nya ba zuwa.”
13 Alege Yeezu yaa weeni ba ayen,
“Nama te ba ŋandiinta ate ba de.”
Ba yaa tulisi wa ayen, “Tama ta ka
borobotta tinu nyiini ale juma ŋaye. Fi
a yaali ayen ti ga da ka ŋandiinta a te
nuruma de meena?”
14 Dii nyiŋ la nuruma jam ka nidɔaba
tusa ŋanu.
Wa yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen
ba weeni ba ate ba kali tɔgatɔga nuruba
pisinu pisinu.
15 Wa ŋaaŋviirima a yaa nyɛ dila.
16 Yeezu yaa pa borobotta tinuwa ale
juma ŋayewa a yaa zak zuk a nya
wenŋmazuk a nyɛ Naawen jiam ale ge a
yik borobottaŋa ale jumaŋa a ŋmari a pa
te wa ŋaaŋviirima ayen ba chari nuruma.
17 Ba meena a jam de chak kama ale
tali ate wa ŋaaŋviirima yaa cheesi ŋandiin
talaŋa sueri busisa pi ale siye.
18 Da yeŋ ate Yeezu a jam boro a puusi
Naawen wa dek wa nyiini, wa ŋaaŋviirima
nyiini ale jam maa bo dula jigini. Yeezu
yaa bek ba ayen, “Nuruba a weeni ayen
mi ka wana?”
19 Wa ŋaaŋviirima yaa tulisi wa ayen,
“Ba gela a wi fu ayen ka Jɔɔn Sokateerɔwa,
ba gela me a wi fu ayen ka Elaja a yaa
ŋman pilim jamu. Mba me a weeni ayen
fi ka dila po dila po Naawen biisiteerɔma
po wanyi waai ale yiri kum po la.”
20 Wa yaa ŋman bek ba ayen, “Alege
nama dek a weeni ayen mi ka wana?”
Piita yaa tulisi wa ayen, “Fi ale Varib-
asidɔwa waai ate Naawen a jam weeni
ayen wa le tom ate wa jam la.”
21 Yeezu yaa kaam ba ale weeni ba ale
nin muna ayen ba kan weeni nuru waai
wanni de,
22 Wa yaa ŋman weeni ayen, “Nuruba le
basi ate mi Saalobiika a nam nna yegayega
ate nisomma ale Juuma Puusika Yenni
kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma a zɛri
mu abe ba basi ate nuruba ko mu alege daa
ŋata a dan paari m le yiri kum po.”
23 Wa yaa weeni ba meena ayen, “Nuru
waai a dan a yaali ayen wa va mi, ku a fe
kama ayen wa zɛri wa dek yaalika abe wa
gomsi wa dek daa meena a magsi kum abe
wa jam va mu.
24 Dii nyiŋ la, waai a dan kan gomsi wa
dek a magsi kum alege goanti a yaali ayen
wa boro wa dek nyiŋ, kula choa nyɔnɔwa,
a jok wa nyuvunni kama. Waai abe dan
jok wa nyuvuri wa ale va mi la nyiŋ kula
nyɔnɔwa le vari wa nyuvunni a basi.
25 Boan nyiŋŋa, ka boan jaab nyuenta
ate nuru le nya ase wa nin nya tɛŋzuk de
meena masimu ale ge jogi wa nyuvuri ya?
26 Nuru waai abe dan a chali chivie
nyaka ale mi ale m sinsaŋŋa, mi Saalobiika
a dan ŋman pilim jam ale m zulaŋa ale
Kowa zulaŋa ale wa sabiiloma zulaŋa mi
me le chali chivie ale kula nyɔnɔwa.
27 Alege mi a weeni ka wensie ayen
nama baai ale za dela la, ni ba gela a kan
kpi abe ni ge nya Naawen Naamu.”
28 Yeezu ale biisi wieŋa de, ate daa
ŋayopoi a jam taam la, wa yaa yik Piita
ale Jeemsi ale Jɔɔn a ta ba jueli guuk kunyi
zuk ayen ba puusi Naawen.
29 Yeezu ale jam boro a puusi la, wa
nimbidiaka a yaa deri tagri ate wa gattaŋa
me a tagri a peenti a nyagsi nna yegayega.
30 Nuruba baye a yaa deri za a biisi ale
wa. Ba jam ka Moosis ale Elaja.
31 Ba me a jam a nyagsi ka nna yegayega.
Ba jam boro a biisi ale Yeezu a magsi chaab
ale ka wa ale wa cheŋ Jerusalem a ga kpi
ate ku nueri a va Naawen popolaŋa ale
magsi dii la.
32 Goom nna yegayega ale jam yik Piita
ale wa vaanchaama. Ba ale yiri goomu po
la, ba yaa nya Yeezu nyagsika yegayegaka
ale nidɔama bayewa ale ba za ale wa.
33 Nidɔama bayewa ale jam boro a yaa
ba basi Yeezu abe ba cheŋ la, Piita yaa
weeni Yeezu ayen, “M Nyɔnɔ, tama ale bo
dela dii la a nala kama. Basi ate ti viita
tita a te ni ate fi soa kunyi abe Moosis soa
kunyi abe Elaja me a soa kunyi.” (Piita jam
ze dii ate wa a biisi la.)
34 Piita ale jam boro a biisi dila la,
chiŋmari yaa jam lik ba. Di ale jam lik ba
la ate yɔgsum a yaa yik ba ate
35 lueluk a yaa nyini chiŋmanni po a
weeni ayen, “Yeezu ale Mi Biik ate m lueri,
ni be wom wa nalimnyiini.”
36 Lueluku ale ga biisi nueri la, ba yaa
nya ale Yeezu a za wa dek wa nyiini. Va
ŋala po ba an jam weeni sak nuru waaiya
dii ate ba nya la.
37 Vari ale veenti ate ba nyini guuku zuk
a siŋ la, nuru bɔari ale jam tu wa.
38 Nuru a yaa nyini nuru bɔanni po a
kaari a yaa weeni ayen, “M Sagrɔ, mi a
saalim fu kama ayen fi nya m biika, wala
nyiini ale m biik.
39 Chichiribiok ale ta wa ate wa nyiem
deri a kaari nna yegayega. Ku dan ga yiri,
ku nyiem kasim chiak wa kama a fɔbi tɛŋ
ate tintupuuk a nyini wa nɔanni po a nyini.
Ku kasim a nyɛ ka dila a te wa mula ku kan
maari a basi wa.

40 M be poom saalim ka fi ŋaaŋviirima
ayen ba yiak ku wa zukku po a basi alege
ba an baga a nyeya.”
41 Yeezu yaa weeni ayen, “Nama jinla
demma baai tue ale kpari ate ni ka siaka
me la, nama a yaali ayen mi bo ale ni
ate ku paari ase ka dimpo la? M be le ta
suduŋni ale ni ate ku ga paari ka dimpo?”
Wa yaa weeni biika kowa ayen, “Ta fi biika
a jam dela.”
42 Biika kowa ale jam ta wa cheena la,
chichiribioku a yaa chiak biika a fɔbi tɛŋ
ate wa nyiŋka deri a gok. Alege Yeezu yaa
weeni chichiribioku ale nin muna ale ge a
tebi biika a yaa pa wa a te wa kowa.
43 Ku yaa cha waai meena ate ba yaa nya
Naawen pagrimu ale ka dii la.
Ba meena ale jam nya wakperikaliisaŋa
de meena ate wa nyɛ la, Yeezu yaa weeni
wa ŋaaŋviirima ayen,
44 “Ni kan bagim wie ŋaai ate mi a yaali
ayen m weeni ni la. Wieŋa de ale, ba le
yik Mi Saalobiika kama a nyo nuruba nisa
po.”
45 Alege ba an jam miŋ wa ale biisi dii
la kiriya. Ku jam ka wa susugi ba jigi ate
ba kan baga a miŋ di kiriya. Alege yɔgsum
ale jam ta ba ate ba an bek wa ale weeni
dii la kiriya.
46 Ku ŋaaŋnyiŋ ate wa ŋaaŋviirima a
yaa ta nampaga ale chaab a bek chaab ase
ka ba wana ale nuru kpioŋ ba meena po.
47 Yeezu yaa miŋ ba ale ta popola ŋaai
ba suniimaŋa po la, wa yaa yik biik wanyi
a zaani wa tɛŋ
48 a yaa weeni ba ayen, “Nuru waai a dan
zuli biik ase biika de la mi nyiŋ, wa zuli ka
mi dila. Waai me abe ale a zuli mi la, a zuli
ka waai me ale tom mi ate m jam la, boan
nyiŋŋa, waai ate nama a poli ayen wa daa
nuru kpioŋ ni meena po la, ka wala dek
ale nuru kpioŋ ni meena po.”
49 Jɔɔn yaa weeni Yeezu ayen, “M Nyɔnɔ,
tama nya ka nuru wanyi ate wa pa fi yonni
nyiŋ a yiak chichiribaata nuruba zuima po
a basi ate tama yaa weeni wa ayen wa basi,
dii nyiŋ la, wa daa tama po.”
50 Alege Yeezu yaa weeni wa ayen, “Wa
kan weeni wa ayen wa basi dii nyiŋ la,
nuru waai a dan kan a nyɛ ayen fi basi dii
ate fi a nyɛ la, kula nyɔnɔwa, a maari fu
kama.”
51 Yeezu daaŋa ale jam mɔata ayen
wa cheŋ wenŋmazuk la, wa yaa poli
wa popola meena ayen wa a cheŋ ka
Jerusalem tɛŋka.
52 Wa yaa tom nuruba ayen ba de niŋ a
cheŋ Samaria tɛŋka tɛŋfiik kanyi po a ga
gomsi magsi a limsi wa.
53 Alege nuruma a jam zɛri kama ayen
wa kan jam ba tɛŋka dii nyiŋ la, ba jam
seba chak kama ayen Yeezu popola meena
a bo ka wa Jerusalem chelimu po.
54 Wa ŋaaŋviirima Jeemsi ale Jɔɔn ale
nya ale nuruma a zɛri wa la, ba yaa bek
Yeezu ayen, “Ti Nyɔnɔ, fi a yaali ayen ti
basi ate bolim nyini wenŋmazuk a jam de
nuruma de?”
55 Ba ale bek wa dila la, wa yaa chiem
nya ba a weeni ba ale nin muna,
56 ate ba basi tɛŋ kala chelim ale ge cheŋ
tɛŋfiik ka choa.
57 Ba ale jam bo siuku po a cheŋ la, nuru
wanyi a yaa weeni Yeezu ayen “M le va fu
a cheŋ juijui meena ate fi a cheŋ la.”
58 Yeezu yaa tulisi wa ayen, “Goaduŋsa
ta vie kama a jo, nuinsa me abe ta tugta
kama me a jo, alege Mi Saalobiika potim
ka m dek yeri a goa.”
59 Yeezu yaa weeni nuru wa choa ayen,
“Jam va mu.”
Alege nuru wala a yaa tulisi Yeezu ayen,
“M Nyɔnɔ, basi ate m liŋ cheŋ a ga pa m
kowa a gu abe m jam va fu,”
60 Alege Yeezu yaa tulisi nuruwa me
ayen, “Ku a fe kama ayen fi basi ate
kpeema a pa ba dek kpeeba a gu, alege fi
tuini ale fi cheŋ ga biisi Naawen Naamu
wie ate nuruba wom.”
61 Nuru wa choa me a ŋman weeni Yeezu
ayen, “M Nyɔnɔ, m le va fu kama alege,
mi a saalim ayen fi basi ate m liŋ banti m
yenni demma abe m jam va fu.”
62 Yeezu ŋman tulisi wa me ayen, “Waai
a dan pa wa nisa a vi niigakunni zuk
a kpa alege ŋman cheemu a nya ŋaaŋ,
kula nyɔnɔwa an magsi Naawen naamu po
boka.”

10

1 Ku ŋaaŋnyiŋ ate Yeezu yaa ŋman lueri
nuruba pisiyopoi a yaa tom ba baye baye
ayen ba de niŋ a cheŋ tɛŋsaŋa meena po
ale juijui meena ate wa dek weeni ayen wa
le cheŋ la.
2 Wa yaa weeni ba ayen, “Tɛŋka a nyɛ
ase ka talim kpiem ate ŋandiinta a zuak
nna yegayega bu po alege tuimtomdɔma
an piisi la. Ni yaa be juisi ŋandiintaŋa
nyɔnɔwa ate wa tom tuimtomdɔba ate ba
nyɛ ate ŋandiintaŋa jo dɔk.
3 Ni yaa be a cheŋ. Ni nya, mi a tom ni
kama ayen ni nyini a cheŋ ase pabisa ate
ba pa basi piina sunsuŋ dii la.
4 Ni dan a cheŋ, ni waai kan pa ligra
foowa yaase foruwa, a yaase nuensa. Ni
kan wari zaani siuk ayen ni puusi waai ya.
5 Yeri dii meena wuu ate ni a jo di po,
ni nyiem liŋ puusi yenni demma a weeni
ayen, ‘Naawen le ta niaka jam yenni de
po.’
6 Nuru waai abe dan bo yenni po ate
wa a yaali ayen Naawen niak wa yenni,

niak kaai ate nama a te wa la, le bo ale
wa. Alege nuru a dan boro ate wa kan
yaali Naawen niak wa la niak kaai ate
nama weeni ayen ka bo yenni po la le pilim
ŋman jam ka ni dek jigi.
7 Ni dan bo yeri po, ni kasim bo dila po
a de abe ni a nyu jaab buuri meena ate
ba nyɛ a te ni la dii nyiŋ la, ku a fe kama
ayen ba tuni tuimtomdɔwa wa tutunaŋa.
M ŋman a weeni ni kama ayen ni kan a
togli yie.
8 Ni dan cheŋ tɛŋ po ate ba nyɛ ni tia, ni
de jaab buuri meena ate ba nyɛ a te ni la.
9 Yɔgnyeensa a dan bo tɛŋka po ni tebi
ba abe ni weeni ba ayen Naawen Naamu
a mɔata ba kama.
10 Alege ni dan ga jo tɛŋ po ate ba an nyɛ
ni tia, ni taam ka su kpeentaŋa a zaani a
weeni ayen,
11 ‘Ni tɛŋka tintain tii dek ale maŋ tama
nantaataŋa la, tama kpaanti ka tila a basi
ni nyiŋ ate ku sak ayen ti a kaam ni kama,
abe ni seba nyaku de ayen, “Naawen
Naamu a mɔata ba kama.” ’
12 M be a weeni a sak ni kama ale wensie
ayen da dii danni ate Naawen cheena ayen
wa bo buusa a te waai meena la, ku le
pagra ka nna yegayega a poom gaam ku
ale jam pagra dii a te Sodom tɛŋka la.
13 “Koraziin ale Beteseida tɛŋsaŋa a
jok wein kama boan nyiŋa, ase Taaya
ale Saidon tɛŋsaŋa a daam dan nya, Ka
Naawen ale nyɛ wakperikaliik sii la ase
nama Koraziin ale Beteseida demma ale
nya ŋa dii la, ba daam te basi ba tuim-
baataŋa tomka kama daŋdaŋŋa ale sui
kaasuŋ.
14 Alege, dai dii danni ate Naawen a le
jam bo nuruba buusa la, ku kan pagra
yegayega a te Taaya ale Saidon demma ase
nama Koraziin ale Beteseida demma ate ku
ale pagra dii yegayega a te ni la.
15 Alege nama Kapernaum demma a poli
kama ayen ba ale zak ni zaani kama ate ni
cheŋ wenŋmazuk wa. Ni basi ate m weeni
a sak ni ayen ku a fe kama ate ni siŋ bolim
buui ale kan maara kpimsi la po.”
16 Yeezu yaa weeni wa ŋaaŋviirima
ayen, “Waai a dan wom nama, wa wom
mi me kama, alege waai a dan zɛri nama,
wa zɛri mi me kama. Waai abe ale a zɛri
mi la, a kan zɛri ka mi nyiini, wa a zɛri ka
waai dek ale tom mi la.”
17 Nuruba pisiyopoiwa ate Yeezu a jam
tom ba ayen ba nyiem cheŋ tɛŋsaŋa po
la, a yaa ŋman pilim jam ale supeentik a
weeni Yeezu ayen, “Ti Nyɔnɔ, chichirib-
aata me dek a siak te ti kama fi yonni
nyiŋ.”
18 Wa yaa tulisi ba ayen, “Mi nya Sitaana
ale wa nyini wenŋmazuk nna ase wenni
ale nyagsi la a jam lo.
19 Ni nya de m te ni ka pagrim ate ni
baga a tabi wiiga ale nuenta zuima, ale
dachiaka Sitaana ale wa pagrimu meena,
alege nyaŋa de meena po wariwari a kan
daani ni.
20 Alege mi a weeni kama ayen ni kan
basi ate ni sui peenti nyiini ale chichirib-
aataŋa ale siak a te ni la, ni basi ate ni
sueŋa peenti ale ba ale ŋmarisi ni yueŋa
wenŋmazuk po la.”
21 Yeezu ale biisi dila a nueri la, Naawen
Chiika a yaa deri te wa supeentik ate Yeezu
yaa weeni ayen, “M Kowa, fi waai ale ka
wenŋmazuk ale tɛŋzuk Nyɔnɔ la, mi a te fi
jiam ale fi ale pa fi wieŋa a suk ale baai ale
ta yam ale miŋchakka la jigi ale ge pa ŋa
a sak baai ale kan ta yam ale miŋchakka
la. Mm, wensie m Kowa, nyaku de meena
abe ka fi dek ale a yaali dii la ate fi nyɛ.”
22 Yeezu yaa ŋman weeni ayen, “Ŋanta
meena, mi Kowa ale pa ba a te mi. Nuru
waai abe ze mi wa Biika ale ka waai la, ka
m kowa nyiini ale seba. Be ka wana ale
seba mi Kowa? Ka mi wa Biika nyiini, ale
baai ate mi, wa Biika a yaali ayen m dak
wa a sak la.”
23 Wa yaa virim wa ŋaaŋviirima nyiini
jigi a weeni ba ayen, “Nama baai ale a nya
wieŋa de ate ni a nya nna la, ta supeentik
kama.
24 Dii nyiŋ la, Naawen biisiteerɔba
yegayega ale nalima yegayega a jam a yaali
kama ayen ba nya nama ale nya dii la,
alege ba an jam nya ya. Ba jam a yaali
kama me ayen ba wom nama ale wom dii
la, alege ba an jam wom ya.”
25 Sinsaŋŋa sagrɔma po wanyi a yaa yiri
zaani a bek Yeezu bega ayen wa nyɛ wa
a nya. Wa yaa jam bek Yeezu ayen, “M
Sagrɔ, m le nyɛ ka se ate m nya nyuvuri
dii ale kan ta kpeglimka la?”
26 Yeezu yaa tulisi wa ayen, “Ba ŋmarisi
Sinsaŋŋa po ayen ka boan la? Ŋa a weeni
ayen ka boa?”
27 Nuruwa yaa tulisi ayen ba ŋmarisi
kama ayen, “Ku a fe kama ate fi yaali
Nyɔnɔwa fi Naawenni ale fi sunum meena,
ale fi chiik meena, ale fi pagrim meena ale
fi popola meena, abe fi yaali fi saalo choa
ase fi ale a yaali fi dek dii la.”
28 Yeezu yaa tulisi wa ayen, “Fi tulisi mu
a magsi kama, be nyɛ nyaŋa de meena, ale
fi le boro.”
29 Alege Sinsaŋŋa sagrɔwa ale jam a
yaali ayen wa sak ayen wa ka wayɔrisima
nyɔnɔ la, wa yaa bek Yeezu ayen, “Ka
wana abe ale mi vaanchoa?”
30 Yeezu yaa tulisi wa ale wamagsini
ayen, “Nuru ale jam nyini Jerusalem tɛŋka
a siŋ Jeriko tɛŋka. Wa yaa ga jo zueba
sunsuŋ ate ba yeeri wa gattaŋa ale nak wa
a mɔata koka a yaa basi wa ale ge cheŋ.

31 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa po
wanyi a yaa yiti va siuk kula me a cheŋ.
Wa ale jam nya ale nuruwa dua la, wa yaa
logri va siuku nakpiak a taam.
32 Livai demma po wanyi me jam nyini
va siuk kula degadega a cheŋ. Wala me ale
jam paari nya nuruwa la, wa me a logri va
siuku nakpiak a taam.
33 Alege Samaria deno me a yaa nyini
siuk kula degadega a cheŋ a yaa jam paari
nya nuruwa ate jiirim a yaa yik wa ale
nuruwa,
34 ate wa yaa cheŋ wa jigi a pa kpaam
a sugri wa niraŋa, alege pa daam a kpiiri
nyo ŋa po a yaa bobi ŋa. Wa ale nyɛ dila
a ga nueri la, wa yaa pa nuruwa a kali wa
dek duŋka zuk a ta wa cheŋ yeri dinyi po
a nya wa zuk nalimnyiini ate
35 vanni ga veenti ate wa pa daa ŋaye
tutuna ligra a te yenni nyɔnɔwa alege
weeni wa ayen, ‘Ŋmasi nya wa zuk. Fi ale
a kaasi ligra a yaase ŋandiinta dii meena
nuruwa nyiŋ la, m daŋ pilim ŋman jam m
le tuni fu ku meena.’ ”
36 Yeezu ale weeni wanni de a nueri la,
wa yaa bek Sinsaŋŋa sagrɔwa ayen, “Fi ale
wom wanni de la, nuruma de batawa po
ka ba wana ale nuru waai ate zuema nak
la vaanchoa?”
37 Sinsaŋŋa sagrɔma yaa tulisi ayen, “Ka
nuru waai ale nya wa a ta jiirimu ale wa
la.”
Yeezu yaa tulisi wa ayen, “Be cheŋ ga
nyɛ ase nuru wala ale nyɛ dii la degadega.”
38 Ku ŋaaŋnyiŋ ate Yeezu ale wa
ŋaaŋviirima a jam a cheŋ la, ba yaa jam
paari tɛŋfiik kanyi po ate nipɔk wanyi a
jam tuesi wa a ta jo wa yenni po. Nipowa
yoi ale Maata.
39 Wa suok me ale jam boro ale wa, wa
me yoi ale Mɛɛri. Mɛɛri a yaa jam kala
Nyɔnɔwa tɛŋ a wom wa sinsaŋŋa,
40 alege Maata popola meena jam bo ka
dikka jigini. Wa sui an jam peenti ale
Mɛɛri ale jam basi wa dek wa nyiini ate
wa boro a dik la, ate wa yaa cheŋ Yeezu
jigi a ga bek wa ayen, “M Nyɔnɔ, ku peenti
fi sui kama ate fi nya mi dek m nyiini ale
boro a dik ŋandiintaŋa la? Weeni m suoku
ate wa jam maa maari mu.”
41 Alege Nyɔnɔwa yaa tulisi wa ayen,
“Maata, Maata, ka boan ale soa ate fi basi
ate wie yegayega a danni fu?
42 Fi ze ayen ka wa yeŋ nyiini ale magsi
nyeka? Mɛɛri abe lueri ka wamaŋ kala.
Nuru a kan baga a tuesi di wa jigi ya.”

11

1 Da yeŋ po ate Yeezu a yaa jam cheŋ jigi
dinyi a boro a puusi Naawen. Wa ale ga
puusi nueri la, wa ŋaaŋviirima po wanyi
a yaa weeni ayen, “M Nyɔnɔ, sak ti ate ti
seba Naawen puusa ase Jɔɔn ale sak wa
ŋaaŋviirima dii la.”
2 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Ni daa ni
puusi, ni be puusi nna,
‘Tama Ko,
basi ate nuruba te fi yonni zula, di ale
welema la nyiŋ.
Basi ate waai meena a va fi noai ase
ba Naab la.
3 Te ti da yeŋ da yeŋ ŋandiinta,
4 Abe fi voŋ ti wabaataŋa a te ti, dii
nyiŋ la,
tama a voŋ a te baai ale a nyɛ wie a
kaasi tama la kama.
Kan te ti a jo nyenyaka po.’ ”
5 Yeezu yaa ŋman weeni ba ale wa-
magsini ayen, “Ase nama po wanyi a nin ta
doa ate fi yaa yiri goota sunsuŋ po a cheŋ
wa jigi a weeni wa ayen, ‘M doa, m cheena
ayen fi piem mu ka borobotta tita,
6 dii nyiŋ la, m doa ale nyiem jam m
yenni yɔgyɔgla, alege m ka jaabjaab ayen
m te wa ate m cheena fi jigi ayen fi maari
mu.’
7 Ate wa yaa duak wa dɔkku po a tulisi
fu ayen, ‘Kan daani mu. Dɔkku kpari kama
yɔgyɔgla de. Mi ale m bisaŋa abe dua a goa
kama. Mi an baga a yiri a te fi jaabɔa.’
8 Ka nama wana dek doa le wa tulisi
nna? Ni basi ate m weeni a sak ni ayen,
wa dan poom kan baga a yiri a te fu
boroboruku, fi ale ka wa doa la nyiŋ. Wa
ale yiti a te fu jaab meena ate fi a yaali la
dii la, fi ale ka a chali chivie alege kasim a
bek la.
9 “Ni be basi ate m weeni a sak ni ayen
waai a dan a yaali jaab, wa bek Naawen
ale wa le te wa, wa gisi me ale wa le nya,
wa dan za dɔkku noai a nak ba le lak te
wa.
10 Boan nyiŋa, nuru waai abe ale a bek
jaab wari la a nya kama, waai me abe ale
a gisi jaab la a nya kama, waai me abe ale
a nak dɔkku nɔanni la, ku a lagri kama a
te wa.
11 Biik a dan juisi wa ko ayen wa te wa
jum wa le pa waab a te wa?
12 Yaase wa dan juisi kpajein wa le pa
nuoŋ a te wa?
13 Alege nama baai ale chim wabany-
eerisa la a dan seba tiirim maŋsa ni bisa
teka m be m ŋman weeni ka ti kowa ale bo
wenŋmazuk la a nin yaa wa pa Naawen
Chiika a te baai a ale a juisi wa la?”
14 Da yeŋ ate Yeezu yaa ŋman boro a
yiak chichiribiok nuru wanyi zuk po a basi.
Chichiribioku a jam ka gaauŋ a yaa nyɛ ate
nuruwa chim gaauŋ me. Chichiribioku ale
ga nyini la, nuruwa yaa ŋman baga a biisi
ate ku deri cha nuru baai ale bo dula la.
15 Alege nuruma gela a yaa jam
weeni ayen, “Ka chichiribaataŋa naawa,

Beelzebu ale te wa pagrimu ate wa baga
a yiak chichiribaata nuruba zuima po a
basi.”
16 Ba gela a jam a yaali ayen ba nyɛ wa
a nya, yaa weeni wa ayen wa be nyɛ wari
ate ba nya ate ku sak ba ayen wa pagrimu
a nyini ka wenŋmazuk.
17 Alege Yeezu ale jam miŋ ba popolaŋa
ale ka dii la, wa yaa weeni ba ayen, “Tɛŋ
kaai ale poori ka dek tɔgatɔga a kpalim
chaab ale ka dek ka nyiini la, a kan beni,
ka a tali ka guuta. Yie a dan a nyɛ kpaliŋsa
ale chaab ba a poori ka chaab.
18 Sitaana me abe ka dila degadega. Wa
dan poori wa dek a ta chaab ale wa dek,
wa naamu ale nyɛ ka se a baga a za-
ani? Nama weeni kama ayen ka chichirib-
aataŋa naawa, Beelzebu pagrim nyiŋ ale
soa ate m baga a yiak chichiribaata nuruba
zuima po a basi.
19 Be dan ka wala pagrim ate mi baga a
nyɛ dila, ni basi ate m bek ni ayen nama
dek nuruma abe nya ba pagrimu me ka be
a baga a nyɛ wa ŋala chaama? Bala abe le
ba bo ni buusa ale ni le tulisi dii la.
20 Ku be dan ka Naawen pagrim nyiŋ ate
mi baga a yiak chichiribaata nuruba zuima
po a basi, ku be a sak kama ayen Naawen
Naamu jam ni jigi kama.
21 “Nidɔa pagrɔ a dan gomsi wa dek a
magsi a limsi wa yeri, wa jaab kan be.
22 Alege nidɔa pagrɔ wa choa waai ale ta
pagrim gaam wa la, a dan jam tu chaab ale
wa a nak wa yiak, wa le tuesi ŋanta baai
meena ate nuruwa a pa gomsi wa dek la
kama alege a pa wa ŋantaŋa a chari wa
dɔaba.
23 “Nuru waai abe ale kan va mi la, a
kan yaali mi nyummɔa. Waai me abe ale
kan basi ate mi ale wa a maa chaab a tigsi
ŋantaŋa a nyo jigi yeŋ la, kula nyɔnɔwa
abe ŋmasi kati a waaŋ kama.
24 “Chichiribiok a dan nyini nuru zuk po
a ga nyini, ku yaa nyiem bo ka goanni po
a cheŋ a gisi jigi ayen ku vuusi. Ku be
dan kan nya jigi ayen ku vuusi, ku ŋman
a weeni ka ku dek ayen, ‘M le ŋman pilim
cheŋ ka yeri dii ate m basi la.’
25 Wa dan jam paari wa le nya ale ba
vaari yenni po kama a gomsi di a magsi.
26 Ku dan nya dila, ku pilim a ŋmani
kama a ga a ta chichiribaata ti chaab
tiyopoi tii ale ŋman chim chichiribaata dek
nalimnyiini a gaam ku dek la a jam. Ti
meena yaa maa chaab a jo bo nuruwa
zukku po. Nna abe basi kama yɔgla, ate
nuru a ŋmasi bie gaam wa ale poom liŋ
ka dii la.”
27 Yeezu ale biisi nna a nueri la, nipɔk
wanyi ale jam maa bo nuru bɔanni po a
yaa lagi wa lueluku biisi ate ku jueli wein
ayen, “Yeezu, nipɔk waai ale biak fu ate fi
ŋoosi wa a chim la ta wein kama.”
28 Alege Yeezu yaa tulisi nipowa ayen,
“Aawo, ka baai ale a wom Naawen Wanni
ale va di la ale ta wein.”
29 Nuruma a jam ŋmasi zuak ka nna
yegayega a gilim Yeezu ate wa jam diem
boro a sak ba. Wa yaa weeni ayen, “Jinla
demma ka nuru baata, nya ba ale a bek
mu ayen m nyɛ wakperikaliik ate ku sak
ayen m nyini ka Naawen jigi. Mi a weeni
ni kama ayen ba kan nya wakperikaliik a
ŋman gum dii ale nyɛ Naawen biisiteerɔ
waai ate ba a wi ayen Jona la jigi ya.
30 Ase Jona ale jam chim wari dii a te
tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Niineve la, dila
degadega ate mi Saalobiika a le chim wari
a te jinla demma me.
31 Tɛŋ kanyi ale boro ate ba a wi ka ayen
Siiba. Tɛŋka de naawa jam ka nipɔk. Dila
powa ni dek kokpieŋka Solomon a jam ka
waai ale ta yam nna yegayega, ate tɛŋzuk
meena jam seba wa noai po la. Da yeŋ ate
Siiba Naawa de a yaa nyini wa tɛŋka a jam
wa jigi ayen wa wom wa yammu sinsaŋŋa.
Alege wa dii ale bo dela la a gaam Solomon
kama. Ni be basi ate m weeni a sak ni
ayen da dii danni ate Naawen le jam bo
nuruba buusa la, Siiba Naawa de le yiri
zaani kama a tɔariŋ jinla tɛŋka demma ale
nin muna.
32 Buusa boka danni me a dan paari,
Niineve demma me le yiri zaani kama a
tɔariŋ ni dii nyiŋ la, ba ale wom Jona
sinsaŋŋa la, ba basi ba tuimbaataŋa tomka
kama. Ni be basi ate m ŋman weeni a sak
ni ayen wa dii ale bo dela la, a gaam Jona
kama.”
33 Yeezu yaa ŋman magsi wamagsini
ayen, “Nuru karo a tɔati bolimzeuŋ a pa
ku sugi a yaase wa pa jaab a lik ku. Wa
pa ku a zaani ka jaab zuk ate ku a nya, ate
baai ale a jo dɔkku po la a nya bolimu.
34 Fi nummu abe a nyɛ ase ka bolimzeuŋ
a soa fi nyiŋka meena. Fi nummu abe dan
nala, fi nyiŋka meena a sueri ale ka bolimu
nyagsika. Alege nummu a dan kaasi fi
nyiŋka meena a sueri ale ka legi.
35 Be kpesi fi dek ayen jaab buui ale bo
fi po la ka welensa alege daa legiya.
36 Fi nyiŋka meena abe dan sueri ale
welensa ate ka juijui ka biem po, ka meena
be le bo ka welensa po ase fi nyiem ale tɔati
bolim ate fi a nya dii la.”
37 Yeezu ale jam biisi a nueri la, Farisii
wanyi a yaa weeni ayen ba kuli ate ba de
ŋandiinta. Yeezu yaa siak ate ba jo kali
ayen ba de,
38 ate ku cha Farisii wa nna yegayega ate
wa nya ale Yeezu a de alege an nari wa
nisaŋa ase ba kisiku ale a sak dii la.

39 Nyɔnɔwa a yaa weeni wa ale wa-
magsini ayen, “Nama Farisiima a nyiem
sugri ka beerisaŋa ale taasaŋa ŋaaŋsa,
alege ni puusaŋa po ka varuk popola ale
gaasa nyiini ale sueri.
40 Ni ka betta. Nama ze ayen Naawen ale
nyɛ jaab ŋaaŋ la wa maa nyɛ ka wa puuka
po me?
41 Dila nyiŋ la ni pa ŋanta baai ale
bo beerisaŋa ale taasaŋa po la a te
ŋanjagsaŋa ate jaab meena a nala a te ni.
42 “Alege nama Farisiima a jok wein
kama boan nyiŋa, ni a te Naawen ka
jaab buui ate wa soa la a ta nyini ni
tinaŋ masisa ale tinaŋ tɔasa ale tinaŋsa si
chaab a gum du alege, chiem ni ŋaaŋ a te
wensieŋa. Ni be ka yaalika me ale Naawen
ya. Ku be a fe kama ayen ni te jam a yaali
wensie tuima kama abe ni ta yaalika me
ale Naawen abe ni kan basi ŋala meena.
43 “Nama Farisiima abe ŋman diem jok
wein kama, dii nyiŋ la, ni a yaali ka
zukpaglik sii ate ba lueri a te nuru baai
ale magsi zula teka la zuima kalika ni
tuka diinaŋa po. Ni be a yaali kama me
ayen nuruba a puusi ni a te ni zula yaba
peelitaŋa po ate waai meena a nya ni.
44 Ni be jok wein me kama dii nyiŋ la, ni
a nyɛ ase ka boosita ale doa alege nuruba
an baga a nya ti a yaase ba ze ayen ti ka
boosita la.”
45 Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma po wanyi a
yaa tulisi wa ayen, “M Sagrɔ, fi ale biisi
nna la, fi le tama me kama.”
46 Yeezu yaa tulisi wa ayen, “Nama
Sinsaŋŋa sagrɔma me jok wein kama dii
nyiŋ la, ni basi kama ate nuruba a ji jib
tii ale gaam ale jika alege nama a kan poli
ayen ni pa niyeŋ a tabri ji ba.
47 Boan nyiŋŋa, ni se ka boosi nalinsa a
te Naawen biisiteerɔma baai dek ate nama
kokpieŋsaŋa a ko la.
48 Dila nyiŋ nama nyeka a sak kama ayen
ni siak kama ale ni kokpieŋsaŋa ale nyɛ dii
la. Boan nyiŋŋa ka bala ale ko ba ate nama
me yaa a se boositaŋa a teeri ba.
49 Dila ale soa ate Naawen Yammu a
weeni ayen, ‘M le tom biisiteerɔba ale
tuimtomdɔba ate ba jam ba jigi. Ba be le ko
biisiteerɔma ale tuimtomdɔma de ba gela
abe ba basi ate ba gela a nya ninam.’
50 Ku be a fe kama ayen jinla demma
a nya waalika ba ale ko biisiteerɔma de
meena la a ta nyini diipo ate ba nyɛ tɛŋka
la,
51 a ta nyini Abil a ga paari Zakaria ate
ba jam ko Juuma Puusika Yenni kuŋkuŋku
ale welensaŋa jigini sunsuŋ la. Ka wensie,
jinla demma ale nya waalika nyaŋa de
meena nyiŋ.
52 “M be ŋman a weeni ka nama Sin-
saŋŋa sagrɔma ayen ni jogi wein kama,
boan nyiŋŋa ka nama ale ta sebika saafi-
ika. Ni dek abe kan jo, alege ni kan siak
ayen baai ale a yaali joka la a jo.”
53 Yeezu ale ga basi dula jigini ale cheŋ
la, Sinsaŋŋa sagrɔma ale Farisiima a jam a
tɔariŋ wa kama nalimnyiini a bek wa bega
nna yegayega.
54 a pii nyiŋ a nyɛ ayen wa biisi kaasi ate
ba nya siuk a bo wa buusa.

12

1 Ase nuru bɔanni ale kasim jam de
tusa diichoa jigi yeŋ a yaa tabi chaab
zuk la, Yeezu a yaa de niŋ a weeni wa
ŋaaŋviirima ayen, “Ni kpesi ni dek ale
Farisiima dabintaŋa, mi a weeni ka ba
pimpaasimaŋa.
2 Wari karo ayen di suk yɔgyɔgla a dua
ate di kan maari a nyini peelim chum di-
ipo. Wari dii meena me ale chim wasusugi
la, ku a fe kama ayen di nyini peelim ate
nuruba seba.
3 Dila nyiŋ la, fi dan biisi wari legi po, ku
a fe kama ayen kantueŋ ba wom di. Wari
dii me ate fi waasi dɔk po la, ku a fe kama
ayen di jueli gboŋ ate nuruba wom.
4 “M dɔaba, ni kan a chali yɔgsum ale
nurubiiga. Wa baga a ko ka fi nyiŋka alege
ku ŋaaŋnyiŋ wa an ŋman baga a nyɛ fi
wari di choa.
5 Ni basi ate m dak a sak ni waai ale
magsi ayen ni a chali yɔgsum la. Wala
ale Naawen, waai ale wa ko fu abe wa ta
pagrim a ŋman pa fu a yuk basi bolim buui
ale kan maari kpi la po. Wensie ate mi
a weeni ayen ka wala ate ku a fe ayen ni
chali wa yɔgsum.
6 “Ba kan yik nuin fiisa sinu a da ka ligbie
ŋaye? Alege Naawen kan baŋ bunyi la
wari ya.
7 Naawen poom seba fi zukku zuisaŋa
ale piisi soa dii la kama. Dila nyiŋ la, ni
kan chali yɔgsum, boan nyiŋŋa, Naawen
jigi nama gaam nuin fiisa diichoa kama.
8 “Nuru waai a dan nyini peelim nuruba
niŋ a weeni ayen wa va ka mi, Mi Saalobi-
ika me a le nyɛ ka dila degadega Naawen
sabiiloma niŋ.
9 Alege waai me a dan nyini peelim
nuruba niŋ a zɛri mi, Mi Saalobiika me a
le nyini ka peelim a zɛri wa me Naawen
sabiiloma niŋ.
10 “Nuru waai a dan le Mi Saalobiika
kula nyɔnɔwa a le nya voŋteka kama,
alege waai a dan le Naawen Chiika, kula
nyɔnɔwa kan nya voŋteka.
11 “Nuruba dan yik fu a ta jam zaani
tuka diinaŋa po a yaase nalima niŋ a yaase
kpaga niŋ, ayen ba bek fu bega, kan basi
ate ku daani fu ale fi le fi nyɛ dii a biisi
nyini la a yaase fi le fi biisi dii la,

12 dii nyiŋ la, dila powa, Naawen Chiika
a le sak fu fi le fi biisi dii la.”
13 Nuru a yaa nyini nuru bɔanni po a bek
Yeezu ayen, “Sagrɔ, weeni m suoku ate wa
basi ate ti lueri ti kowa ale tali ŋanta baai
a te ti la a chari chaab.”
14 Yeezu yaa tulisi wa ayen, “M doa,
ka wana ale te mi siuk ayen m bo nama
buusa a yaase m lueri ŋanta a chari nama
niyewa?”
15 Yeezu bek ba dila alege a yaa weeni
nuru bɔanni meena ayen, “Ni kpesi ni dek
ate ni kan chim ŋanyaalik nyamma dii
nyiŋ la, nyuvuri potim daa ni nin a nya
ŋanta yegayega.”
16 Yeezu yaa magsi wamagsini de a sak
ba ayen, “Jigsiro ale jam ta wa talim ate bu
yaa ta ŋanta nna yegayega.
17 Wa yaa poli ayen, ‘M ka jigi a nyo m
ŋantaŋa de meena du. M le nyɛ ka se?’
18 Wa yaa ŋman weeni wa dek ayen, ‘M
le nyɛ ka nna: M le nak ka m buaŋa a
lonsi abe m se bu kpeema a pa m ŋantaŋa
meena a nyoro.
19 M dan nyɛ dila a nueri m yaa weeni
m dek ayen, m dega, fi ta ŋandiinta ka
nna yegayega a de ate ku ga a paari bena
yegayega. Kan a yiili, a de abe fi a nyu abe
fi a nyɛ fi yaaka.’
20 Alege Naawen yaa weeni wa ayen, ‘Fi
ka beruk, yokku de ku a fe kama ate fi
kpi. Be ka wana a le wa soa fi ŋantaŋa
de meena ate fi gomsi zaani la?’
21 “Ku be ale ka dii la ale la ale baai ale
kasim pa ŋanta a zaani a jigsi la jigi alege
Naawen nimbie po ba ka jaabɔa.”
22 Yeezu yaa weeni wa ŋaaŋviirima
ayen, “Dila abe ale soa ate mi a weeni ni
ayen ni kan a yiili ale ni nyuvooŋa, ase ni
le nya ŋandiinta ka be a de vuugi, a yaase
gatta a jo lik ni nyiŋsaŋa.
23 Dii nyiŋ la, nyuvuri a gaam ŋandiinta
kama, fi nyiŋka me abe gaam gatta kama.
24 Nama dek abe nya tɛŋka nuinsaŋa, si
kan bori ŋanta yaase si a che ŋanta, si ka
bua ayen si pa ŋanta a nyoro, alege nyaku
de meena ka Naawen ale a te si ŋandiinta.
Nama abe gaam nuinsa kama!
25 Ni basi ate m bek ni wari, ka nuru
wana dek ale kasim a yiili ale wa bena noai
ate wa yiilika a basi ate bein yeŋ la a lueri
gum wa benaŋa po?
26 Fi be dan kan baga a nyɛ wa fiika
de, ka boan ale soa ate fi a yiili nyaŋa de
meena.
27 Ni ŋman nya tiisaŋa ale wuutaŋa ale
a nyɛ ba puutaŋa la, ba kan tom a yaase
ba a yok gatta, alege ni basi ate m weeni
sak ni ayen Nakpioŋku Solomon ale jam
jigsi dii nna yegayega la, wa jam ka gatta
ate ti nala a paari tiisaŋa ale wuutaŋa de
puutaŋa.
28 Alege Naawen abe dan a te ti ga tila
chaab wuutaŋa de tii nyiem ale boro jinla
alege chum ba ŋman pa ti nyo bolim po la,
ku a fe kama ayen wa te nama me gatta.
Ka boa ale soa ate nama siaka an soa diiya?
29 “Dila nyiŋ ni kan kasim a yiili abe ni
pa ni popola meena a basi ni ale ni de abe
nyu jaab buui la jigiya.
30 Dii nyiŋ la, ka baai ale kan seba
Naawen la ale kasim chali a vi ŋantaŋa de,
alege nama kowa poom seba ayen nama
me a yaali ŋantaŋa de kama.
31 Dila nyiŋ ni de niŋ a pa ni popola
meena a basi Naawen naamu po alege ate
Naawen a yaa basi ate ŋantaŋa de meena
me a jo ni nisa po.”
32 Yeezu yaa ŋman weeni ayen, “Nama
baai ale kan piisi la ate mi a weeni ni ayen,
ku an magsi ayen ni a chali yɔgsum, dii
nyiŋ la, ni kowa poli kama ayen ku ka
wamaŋ nna yegayega ate wa pa wa naamu
a te ni.
33 Ni pa ni ŋanta baai ate ni ta la a da a
pa ligraŋa a te ŋanjagsa. Ni yaali ligra fot
tii ale kan maari a kaasi la, ate ni jigsika
meena a bo wenŋmazuk juijui ate ŋanta
kasim boro taam wuu ate zueba an baga
zu la, a yaase ŋanta an baga de ba la.
34 Dii nyiŋ la, ni jigsika ale bo juijui la, ni
sunummu me a bo ka dula.
35-36 “Ni gomsi ni dek a limsi Mi Saalo-
biika jamka ase yom nyiem ale gomsi ba
dek dii a limsi ate ba nyɔnɔwa ga nyini
nipɔk faarika tigi po a jam la. Tom-
teerɔma nyiem jo ka ba gattaŋa a tɔati ba
kanaasaŋa ate ba nyɔnɔwa yaa dan jam
a wi ba abe ba lagi dɔkku nɔanni bunyi
dekki ate wa yaa jo.
37 Baai ate ba nyɔnɔ a jam a paari ale
ba kan goa la, ta wein kama. Wensie, wa
dan jam nya dila, wa le yeeri wa kasaauku
a dueni tɛŋ abe wa de niŋ a yik ba kali
ate ba de ŋandiinta ate wa dek a de niŋ a
poom nyɛ ŋandiintaŋa a chari.
38 Ba nyɔnɔwa a dan ŋman pilim jam a
paari yok dii po ale ba kan goa, tomteerɔ
bala ta wein kama.
39 Alege yɔgyɔgla de ni basi ate m weeni
a sak ni ayen, yenni nyɔnɔwa abe dan seba
dii po ate zuewa a le jam wa yenni la, wa
te kan goa ale ge basi ate ba a kaasi wa
yenni a jo di po.
40 Dila nyiŋ la, mi a weeni ni kama ayen
ku a fe kama ate nama me gomsi ni dek a
magsi dii nyiŋ la, Mi Saalobiika a le jam ka
diipo ate ni kan poli ayen m le jam la.”
41 Piita yaa bek Yeezu ayen, “M Nyɔnɔ, fi
a weeni wamagsini de a sak ka tama nyiini
yaa waai meena?”
42 Yeezu yaa weeni ayen, “Ku be a fe
kama ayen ni meena chim yanta nyam
ase tomteerɔ waai ale ka yam nyɔnɔ ate

wa nyɔnɔwa yaa lueri wa ayen wa a nya
wa yenni zuk nalimnyiini abe wa a nyɛ
ŋandiinta a te yom bimbala diipo meena
ale magsi ayen wa nyɛ a te ba la.
43 Alege tomteerɔ waai ale nyɛ nyaku de
ate wa nyɔnɔwa nyiem a jam yeri a yaa
nya la, ta wein kama.
44 Wensie, ate mi a weeni fu ayen wa
nyɔnɔwa a le pa wa ŋantaŋa meena a nyo
ka wa nisa po ayen wa a nya.
45 Alege tomteerɔwa a dan weeni ayen
wa nyɔnɔwa goa a beni ka yegayega ale
jamka, ate wa yaa yiri a nak wa yom
bimbala, nidɔama ale nipooma meena a
gum chaab alege a yaa nyɛ ŋandiinta a de
ale nyu daam buk,
46 wa nyɔnɔwa ale ŋman pilim a jam ka
da dii danni ate wa kan poli ayen wa le jam
la. Wa nyɔnɔwa a dan jam paari, wa le te
tomteerɔwa de ka waalika ase baai ale kan
a va Naawen noai la po.
47 “Tomteerɔ waai ale seba wa nyɔnɔwa
ale a yaali ayen wa nyɛ dii a te wa alege
wa kan gomsi wa dek a nyɛ la, ale nya ka
waalika ale nagta nna yegayega.
48 Alege tomteerɔ waai ale kan seba wa
nyɔnɔwa ale a yaali ayen wa nyɛ dii a te
wa alege wa nyɛ wari dii ale magsi wa nya
nagta la, wa le nya ka nagta nna magla.
Nuru dan te fu yegayega, wa a poli ayen wa
tuesi fi jigi ka yegayega me. Wa be dan te
fu nna yegayega gaam taam, wa poli ayen
wa tuesi fi jigi ka nna yegayega me a gaam
taam.”
49 Yeezu yaa weeni ayen, “M jam ayen m
cheeni ka bolim a basi tɛŋzuk. M dek be a
yaali kama ayen bu te tɔati ya.
50 M ta ka ninam ayen m musi bu po ase
nuru ale a musi nyiam po dii la. M sui abe
kaasi kama ase ka m nin tuesi ninammu
de a nueri.
51 Nama a poli ayen mi jam ayen m ta ka
suyɔgini a jam tɛŋzuk de? Aawo, ni basi
ate m weeni a sak ni ayen m jam ayen m
ta ka chaab poorika jam.
52 A ta nyini yɔgyɔgla a cheŋ, nuruba
banu a dan bo ba yeri po, ba le poori ka
tɔgatɔga ate nuruba bata a maa chaab a ta
chaab ale nuruba baye.
53 Ate ko ale ta chaab ale wa biik ate
biika me a ta chaab ale ka kowa. Ate ma
ale ta chaab ale wa lie ate lie wa me a ta
chaab ale wa mawa. Ate ŋianipɔk ale ta
chaab ale wa sampɔk ate sampowa me a
ta chaab ale wa ŋianipowa.”
54 Yeezu yaa ŋman weeni nuruma ayen,
“Nama nyiem a dan ga nya chiŋmari ale di
sobri ni deri a poli kama ayen ka ŋmoruk
ale a yaali ku ni ate ku sum ni.
55 Ni nyiem a dan ga nya ale viok a nyini
yiseok geŋ a cheena, ni a poli kama ayen
wulum wein a mɔata ate bu sum jam.
56 Ni ka pimpaasiroba. Ni baga a nya
tɛŋka ale chiŋmaaŋa kama a baga a seba
ku ale ka dii la. Be ka boa ale soa ate ni an
baga miŋ wa ŋaai ale a nyɛ yɔgyɔgla la?
57 “Ka boa ale soa ate ni an baga a poli
wa dii ale magsi nyeka la?
58 Nuru a dan poti ni a ta ni cheŋ, ni biisi
magsi chaab ate wa kan dari ni ale pagrim
a ta cheŋ nuru waai ale a biisi biisaŋa la
jigiya. Wa dan nyɛ dila biisaŋa nyɔnɔwa a
le pa ni a nyo ka polisa nisa po ate ba me
yaa pa ni a nyo likka dɔk po.
59 M be le weeni ni ayen, ni be nya ba
kan lagi ni ate ni nyini ase ka ni nin tuni
pamini meena a kan tali ale ligbiri me la.”

13

1 Yeezu ale jam boro a biisi la, nuruba
gela a yaa jam weeni a sak wa naawa
Paalɔt ale ko Galili demma ba gela ba ale
jam boro a nyɛ kaabka a te Naawen dii la.
2 Ba ale weeni sak wa dila la, wa yaa
tulisi ba ayen, “Nama a poli ayen Galili
demma de baai ale jam nam nna la, a chim
ka tuimbaata nyam a gaam Galili demma
mbala?
3 Aawo, ni be dan kan basi ni tuim-
baataŋa tomka, nama me le kpi ka bala ale
kpi dii la.
4 Yaase ni basi ate m ŋman bek ni ayen,
nama a poli ayen nuruba pi ale naaniŋka
ate Jerusalem tɛŋka Sailom yeri kpien
woŋku a jam lo ba zuk a ko ba la a chim ka
tuimbaata nyam a gaam nuru baai meena
ale bo Jerusalem tɛŋka po la?
5 Aawo, alege mi a weeni kama ayen ni
dan kan basi ni tuimbaataŋa nama me le
kpi kama.”
6 Yeezu yaa magsi wamagsini ayen,
“Nuru ale jam ta kiŋkaŋ wa talim po.
Nuruwa yaa yiri da yeŋ a yaali moota alege
wa an nya jaabɔa.
7 Wa yaa weeni waai ale a nya talimu
zuk la, ayen, ‘Nya de, bena ŋata ale nna
ate mi kasim a yaali moota kiŋkaŋka de
zuk alege kan nya jaabɔa. Che bu lonsi,
ale mi ze jaab buui nyiŋ ale soa ate bu a
de tɛŋka ŋandiintaŋa la.’
8 Wa yaa tulisi wa ayen, ‘M nyɔnɔ, basi
ate bu zaani benni de ŋmani ate m tu gilim
bu a nyɛ bibaam a yuk gilim bu.
9 Bein a dan ŋman paari ate bu yoani, ku
nala, alege bu dan kan yoani ya, fi yaa che
lonsi.’ ”
10 Da yeŋ ba Vuusum Danni dinyi dai
ate Yeezu jam boro a sak nuruba ba tuka
diinaŋa kunyi po.
11 Nipɔk wanyi a yaa jam maa boro ate
chichiribiok a bo wa zuk po a nyɛ ate wa
chim gbaruk a paari bena pi ale naaniŋ.
Tuemu a jam nyɛ kama ate wa gori an
ŋman baga a teenti wa dek a zaani.

12 Yeezu ale ga nya wa la, wa yaa wi
nipowa ayen, “Nipowa, fi kan ŋman chim
gbaruwa”,
13 a yaa pa wa nisaŋa a vi nipowa zuk
ate wa yaa deri teenti wa dek bunyi dekki
a yiri zaani ŋmai a te Naawen pimpauk.
14 Alege tuka dɔkku kpagini ale ga nya
dila la, wa sui yaa puuri dii nyiŋ la, ku jam
ka ba Vuusum Daaŋa po dinyi ate Yeezu
nyɛ dila. Tuka dɔkku kpagini a yaa weeni
nuruma ayen, “Daa ŋayuebi ale boro ate
ti pa ŋala a tom tuima. Nuru waai a dan a
yaali ayen wa nya tebika wa jam daaŋa de
po. Ku daa ti Vuusum Danni ate ba a nyɛ
dila!”
15 Yeezu yaa tulisi wa ayen, “Nama ka
pimpaasiroba boan nyiŋŋa, nama wanyi
wanyi a foli ni niiga ale ni bonsaŋa kama a
nya ba zuk a ta a cheŋ ate ba a nyu nyiam
ni Vuusum Danni.
16 Yɔgyɔgla, be ka Abraham ŋaaŋbiik ale
nna ate Sitaana kasim ta wa keŋkeŋ a ga
paari bena pi ale naaniŋ. Ku be an magsi
ayen mi me foli nipowa de ale bo Sitaana
nisa po la Vuusum Danni?”
17 Yeezu tulisika de a jam pa wa
dachaasaŋa nyo ka chivie po nna yegayega
alege nuruma sue a jam peenti ka nna
yegayega ale wakperikaliik sii ate Yeezu
jam nyɛ la.
18 Yeezu yaa bek ayen, “Naawen Naamu
a nyɛ ase ka boan la? M le pa ka boan jaab
a magsi chaab ale bu?
19 Bu a nyɛ ase ka nna la. Bu a nyɛ ase ka
be dii ate ba a wi ayen ‘mastad’ ate nuru
yaa pa bori wa talim po la. Binni a yaa
nyini a chim tiib ate nuinsa yaa jam a yok
si tugta bu naŋsaŋa nyiŋ.”
20 Yeezu ŋman bek ayen, “M be le ŋman
pa ka boa a magsi chaab ale Naawen
Naamu?
21 Bu a nyɛ ase ka dabinta ate nipɔk a pa
nyo taasi kpeeni ale boroboruk zom po ate
bu piri nna yegayega a sueri di meena dii
la.”
22 Yeezu yaa va tɛŋkpieŋsaŋa ale tɛŋ
fiisaŋa po a cheŋ Jerusalem ale a sak
nuruma.
23 Nuru wanyi a yaa bek wa ayen, “M
Nyɔnɔ, nuru baai a le ba nya varibasika la
an soa diiya?”
Yeezu yaa tulisi ba ayen,
24 “Ni nyɛ nyiŋbiiri ate ni va dɔk kuui
nɔanni ale kan soa dii la a jo dii nyiŋ la
nuruba yegayega a le ba pii nyiŋ ayen ba
va dula jo alege ba kan baga.
25 Yenni nyɔnɔwa yaa dan yiri lik dɔkku
nɔanni ni yaa weeni ayen, ‘M nyɔnɔ lagi
dɔkku nɔanni a te ti.’ Ni dan weeni dila,
wa le tulisi ni ayen, ‘Mi ze ni ale nyini ka
juijui la.’
26 Ate ni yaa weeni wa ayen, ‘Tama ale fi
a de ŋandiinta ale chaab kama. Fi be sak
nuruba tama tɛŋka kama.’
27 Alege wa le ŋman tulisi ayen, ‘Mi ze ni
le nyini ka juijui la. Nama gaasa nyamma,
ni be mi niŋ!’
28 Ni ni a kum kama abe ni pa nisima a su
noa po a dom ase ni nin nya Abraham ale
Aizik ale Jekob ale Naawen biisiteerɔma
meena a bo Naawen Naamu po. Dila powa
ale nama bo ka bu peelim.
29 Nuruba ale nyini kori geŋ ale yeri niŋ
geŋ ale yiseoku geŋ ale wiiluku geŋ a jam
kali fi jigi, fi jigi tigi kpeeni po Naawen
naamu po.
30 Ate ba gela baai daam ale wari ŋaaŋ
yɔgyɔgla la a yaa de niŋ ale ge ate ba gela
me baai ale de niŋ yɔgyɔgla de la a yaa
wari ŋaaŋ.”
31 Yeezu ale boro a biisi la, Farisiima ba
gela a yaa jam wa jigi a weeni wa ayen,
“Ku a fe kama ayen fi basi dela jigini abe
fi nyini a cheŋ jigi yoŋ dii nyiŋ la, Naawa
Ayerod a yaali ayen wa ko fu kama.”
32 Yeezu yaa tulisi ba ayen, “Ni ga weeni
pimpaasima nyɔnɔwa ayen m bo ka dela a
yiak chichiribaata nuruba zuima po a basi
ale a tebi ba gela me jinla ale chum ate
vonuŋ a dan paari abe m nueri m tuimaŋa.
33 Alege ku a fe kama ayen m bo m siuku
po a cheŋ jinla ale chum ale vonuŋ dii nyiŋ
la, ku an magsi ayen Naawen biisiteerɔwa
a kpi jigi jigiya, ka Jerusalem tɛŋka po
nyiini ate wa le kpi.”
34 Yeezu yaa ŋman weeni ayen, “Oo,
Jerusalem, Jerusalem, tɛŋ kaai demma ale
a yuk Naawen biisiteerɔma, baai ate wa
tom ba ni jigi la ni yuk ale tana a ko. Ka
bu dina ate mi kasim a yaali ayen m yik ni
nuruma a pɔbi ni ase kpiak ale a pɔbi ka
bisa dii la alege ni kasim a zɛri?
35 Dila nyiŋ la, da yeŋ cheena ate Juuma
Puusika Yenni a kan nya nuru di po. Be
ka wensie ate mi a weeni ni ayen ni kan
ŋman nya mi alege ate di danni jam ate ni
yaa weeni ayen, ‘Naawen le niak waai ale
a jam ti Nyɔnɔwa yonni nyiŋ la.’ ”

14

1 Vuusum Daaŋa dinyi ale jam paari la,
Yeezu yaa cheŋ Farisii denowa wanyi yeri
ayen wa de ŋandiinta. Nuruwa jam ka
kpagi. Dila danni Farisiima ale Naawen
Sinsaŋŋa sagrɔma yaa kasim jam a nya
Yeezu ase wa le nyɛ wari ya.
2 Nuru wanyi a yaa boro ate wa nisima
ale wa naŋsa a jam fuusi nna yegayega a
yaa za Yeezu niŋ
3 ate Yeezu yaa bek Sinsaŋŋa sagrɔma
ale Farisiima ayen, “Sinsaŋŋa a siak ate
nuru a tebi yɔgnyeensa Vuusum Danni yaa
ŋa kan siagi?”

4 Alege ba an tulisi wariya. Yeezu yaa
tebi nuruwa ate wa kuli.
5 Yeezu yaa bek ba ayen, “Ase ni wanyi a
nin ta biik yaase naab ate ba wanyi a yaa lo
vilini po Vuusum Danni, ni kan yeeri biika,
yaase naamu Vuusum Danni dila degadega
a ta a nyini?”
6 Alege ba an jam baga a tulisi wa beŋŋa
de me po.
7 Ba ale jam a kali ayen ba de la, Yeezu
yaa nya ale nichamma ba gela a lueri jigi
maŋsaŋa a kali. Yeezu ale nya dila la, wa
yaa biisi magsi wamagsini ayen,
8 “Nuru a dan wi fu ayen fi jam maa de
tigi ŋandiinta, kan kali jigi maŋŋa. Dii
nyiŋ la, ku baga a nyɛ kama ate nuru waai
ale ŋman chim nuru kpioŋ a gaam fi la a
jam ayen wa maa de tigini ŋandiintaŋa.
9 Ku dan nyɛ dila, nuru waai ale wi fu
ayen fi jam a maa de tigini ŋandiintaŋa la,
a le jam ŋaaŋnyiŋ a weeni fu ayen fi yiri
abe fi ge ate nuru waai ale ŋman gaam fu
la a kali. Dila abe a ta ka chivie a jam fi
jigi, dii nyiŋ la, wa ale weeni fu ate fi siŋ
tɛŋ la nyiŋ.
10 Alege, nuru abe dan wi fu ase dila la,
fi dan cheŋ, ga kali juijui ale kan magsi fi
kali la, ate waai ale wi fu la a yaa jam fi
jigi a weeni fu ayen, ‘M doa, yiri jueli jam
kali jigi maŋka de.’ Nna le ta zula a jam fi
jigi ate waai meena nya.
11 Dii nyiŋ la, nuru waai ale pa wa dek
a chim nuru kpioŋ la, ba le zaab wa, alege
nuru waai ale a zaab wa dek la, a le chim
ka nuru kpioŋ.”
12 Yeezu yaa weeni Farisii waai ale wi
wa ayen wa jam ate ba de la ayen, “Fi dan
nyɛ kantueŋ a yaase yok ŋandiinta a poli
ayen fi wi ate nuruba jam maa de, kan wi
fi dɔaba yaase fi suaata yaase fi mabisa
yaase fi kalimotido baai me ale jigsi la,
dii nyiŋŋa la, bala meena waai a dan nyɛ
ŋandiinta tigi, ase dila la ba pilim a wi fi
me kama. Dila abe dan nyɛ, ku a sak ase
fi nya fi ale nyɛ dii la tutuna kama.
13 Fi dan ta ŋandiinta tigi, wi ŋanjagsa,
14 ale gbatta, ale gbaŋsa, ale yeeba ate
fi nya niaka, dii nyiŋ la, bala waai an baga
nyɛ wari ase dila la a tuni fu. Ka Naawen a
le wa tuni fu dai dii danni ate wayɔrisima
nyam le yiri kum po la.”
15 Nidɔama wanyi ale jam maa kala a de
ŋandiintaŋa la a yaa wom dii ate Yeezu
a weeni la a yaa weeni wa ayen, “Baai
a le ba kali a de Naawen Naamu tigini
ŋandiintaŋa la, ta wein kama.”
16 Yeezu me yaa tulisi wa ale wamagsini
ayen, “Nuru ale jam nyɛ wa ŋandiinta
tigi nna yegayega a yaa wi nuruba nna
yegayega ayen ba jam de.
17 Ba ale ga dik ŋandiintaŋa a nueri
la, wa yaa tom wa tomteerɔwa ayen wa
nyiem a weeni baai meena ate wa wi la
ayen ba jam ale jaab meena a gomsi magsi
kama.
18 Alege ba meena wanyi wanyi a yaa
tulisi ayen ba kan nya siuk a jam. Waai
ate tomteerɔwa a de niŋ ga weeni la, yaa
weeni ayen, ‘M da ka tɛŋ ate ku a fe ayen
m ga nya ka. Mi a saalim mi an baga a
jam.’
19 Wanyi me a jam weeni ayen, ‘M da ka
m lalikpaansa bunu ate mi a cheŋ ayen m
ga pa si kpa nya. Mi a saalim mi an baga
a jam.’
20 Wa choa me a jam weeni ayen, ‘M
faari ka nipɔk, dila nyiŋ mi an baga jam.’
21 “Tomteerɔwa a yaa ŋman kuli a ga
weeni wa nyɔnɔwa nyaŋa de meena. Ku
yaa puuri wa nyɔnɔwa sui nna yegayega
ate wa weeni wa tomteerɔwa ayen, ‘Chali
nyini tɛŋka po su kpeentaŋa niŋ ale gugot-
taŋa po a wi ŋanjagsa ale gbatta ale yeeba
ale gbaŋsa ate ba jam.’
22 Ku an bola beni ya ale ge ate tom-
teerɔwa a nyini a pilim jam weeni wa
ayen, ‘M nyɔnɔ, m nyɛ dii ate fi weeni mu
ayen m nyɛ la kama. Ba jam kama alege
dɔkku an diem sueriya.’
23 Tomteerɔwa nyɔnɔwa yaa ŋman
weeni wa ayen, ‘Cheŋ jigi ŋaai meena ale
kali gilim tɛŋka po la a ga fe nuruba ate ba
jam sueri m yenni.
24 Mi ale a weeni ni ayen baai meena ate
m liŋ wi la, ba wanyi me la noai a kan tiri
mi ŋandiintaŋa de.’ ”
25 Da yeŋ ate nuru bɔari a yaa va Yeezu a
cheŋ ate wa chiem a weeni ba meena ayen,
26 “Nuru waai ale a jam mi jigi ayen
wa chim m ŋaaŋviiro la an baga a chim
ase kula nyɔnɔwa a nin ta yaalika ale mi
a gaam wa ale a yaali wa ko, yaase wa
ma, yaase wa pɔk yaase wa bisa yaase wa
suaata yaase wa tɔaba yaase wa dek me dii
la.
27 Waai a dan a yaali ayen wa va mi alege
an gomsi wa dek a magsi kummɔa, kula
nyɔnɔwa an baga chim mi ŋaaŋviiro.
28 “Ase ni wanyi a dan a poli yeri kpien
woŋ jueli wein seka, wa a kali ka zimm a
poli wa a le wa pa jaab buui ale jaab buui
a se ate yenni ga nueri la. Wa ale poli nya
me ase wa ta ba yegayega ya.
29 Kan daa di, wa dan nyubi nyubini
alege wa an baga a se nueriya waai meena
le nya wa ale nyɛ dii la a la wa kama
30 a weeni ayen, ‘Ni nya nuruwa de ale
piilim wa yeri seka alege an baga a se nueri
yie.’ ”
31 Yeezu ŋman pilim magsi di choa ayen,
“Naab abe dan nyini peelim ale nuruba
tusa pi ayen wa kpalim chaab ale naab wa
choa waai ale ta nuruba tusa pisiye la, ku
a fe kama ate wa kali tɛŋ zimm a poli a

nya ase wa ta pagrim yegayega a baga tu
chaab ale naab nwala ya.
32 Wa be dan nya ale wa an baga, wa a
tom ka nuruba ate ba de niŋ a ga tu naab
nwala siuku po a saalim wa ate ba nyɛ
magsi chaab alege ate naawa dek a diem
bo siuku po niŋniŋ a cheena.”
33 Yeezu yaa weeni ayen, “Dila nyiŋ la
mi a weeni ni kama ayen ni wanyi me la
an baga chim mi ŋaaŋviiro ase ka wa nin
yeeri wa nisa jaab buuri meena ate wa ta
la po.
34 “Yesa masa kama, alege si masimu a
dan kan boro fi an ŋman baga nyɛ ate si a
masa.
35 Si ŋman ka kiriya a magsi bibaam a
yaase jaabjaab pa nyeka ba be yuk si a basi
kama. Waai abe ale ta tue a wom mi ale a
biisi dii la, ni basi ate wa wom.”

15

1 Da yeŋ ate lampoo cheesiroba yegayega
ale wabaata nyam bachaab a jam ayen ba
wom Yeezu sinsaŋŋa.
2 Farisiima ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma
a yaa maa chaab a ŋuuni a weeni ayen,
“Nuruwa de a pa wa dek a gum chaab ale
ka wabaata nyam ale a de ale ba me.”
3 Yeezu yaa weeni wamagsini a bek ba
ayen,
4 “Ase ni wanyi a nin ta piisa kook ate
kunyi be, wa a nyɛ ka se? Wa le basi ka pa
ŋaŋŋala pineuk ale neoku sagini po alege
yaa nyiem a gisi kuui ale be la ate wa nya
ku.
5-6 Wa dan ga nya ku wa sui ale peenti
yegayega ate wa a zak ku a vi ŋmankpala
ta kuli. Wa dan ta kuli wa yaa wi baai ale
kali mɔata wa la ale wa dɔama a ta ba jam
jigi yeŋ a weeni ba ayen, ‘M sui peenti ka
nna yegayega dii nyiŋ la, m nya pa kuui
ale be la kama. Ni be basi ate ti meena sue
peenti’
7 Mi a weeni ni kama ayen ka supeentik
kala degadega ale ka bo wenŋmazuk ase
tuimbaata nyɔnɔ wanyi a nin basi wa
tuimbaataŋa tomka. Wala nyiŋ, supeentik
yegayega bo wenŋmazuk kama ale waai
ale tagri basi wabaata nyeka la a gaam
supeentik kaai ate wa ta ale nuruba pineuk
ale neok baai ale ka wayɔrisima nyam la
kama.”
8 Yeezu yaa ŋman magsi wamagsini di
choa ayen, “Ase nipɔk wanyi a nin ta ligbie
pi ate ligbinni dinyi a yaa be wa a nyɛ ka
se? Wa tɔati ka bolimzeuŋ a vari dɔkku
meena a gisi nalimnyiini ate wa ga nya di.
9 Wa dan ga nya di wa ale wi wa dɔama
ale baai ale kali mɔata wa ate ba jam
jigi yeŋ a weeni ba ayen, ‘M sui peenti
yegayega dii nyiŋ la, m nya m ligbie dii ale
be la kama. Ni be basi ate ti sue peenti.’
10 Supeentik kala dega dega ate Naawen
Sabiiloma a tara ase tuimbaata nyɔnɔ
wanyi a nin basi wa tuimbaata tomka.”
11 Yeezu yaa ŋman magsi wamagsini
di choa ayen, “Nuru ale boro a ta wa
nidɔabilisa baye.
12 Wa bibaaŋka a yaa weeni wa ayen,
‘M koa, ŋanta baai ate fi ale lueri a chari
mi ale m suoku la, pa mi ŋantaŋa a te mi
yɔgyɔgla.’ Nuruwa yaa siak a yaa chari ba
wa ŋantaŋa.
13 Daa magla ale ga taam la, bibaaŋka a
yaa pa wa ŋantaŋa meena a da a yaa yiri
cheŋ satɛŋ nna niŋniŋa. Dula jigini wa yaa
nyɛ nanbolini a kaasi wa ligraŋa meena.
14 Wa ale ga de wa ŋantaŋa meena a
nueri la, kom nna yegayega a yaa jam tɛŋ
kala alege wa ŋman ka jaabjaabɔa.
15 Wa yaa cheŋ tɛŋ kala nuru wanyi jigi
ate nuru wala a yaa ta wa a cheŋ wa talim
ayen wa a nya die zuk.
16 Wa sui ate jam peenti kama yegayega
ase wa nin nya siuk a maari a de deeŋa
ŋandiintaŋa, alege nuru an jam te wa
jaabjaabɔa.
17 Alege ku ŋaaŋnyiŋ ate wa yammu jam
la, wa yaa weeni wa dek ayen, ‘M kowa
tomteerɔma meena a ta ŋandiinta ka nna
yegayega a gaam ba deka alege mi bo dela
ayen m kpi ale kom.
18 M le yiri kama a kuli ga weeni m kowa
ayen, M Koa, m tom ka wabiok Naawen ale
fi jigi.
19 Ku an ŋman magsi fi ale wi mu ayen
fi biiga, a nyɛ mu ase fi tomteerɔma po
wanyi la.’
20 Biika ale ga poli dila la, wa yaa deri
yiri a kuli wa kowa jigi.
“Wa ale jam bo siuku po a cheena yeri la,
wa kowa a yaa nya wa. Jiirim a yaa yik wa
kowa ate wa chali nyini a ga tu wa siuku
niŋ a pa wa nisaŋa meena gbaari wa biika
alege a yaa puusi wa.
21 Biika yaa weeni ayen, ‘M koa, m tom
ka wabiok Naawen ale fi jigi. Ku an ŋman
magsi ayen fi wi mu ayen fi biiga.’
22 Alege wa kowa yaa na wi tomteerɔma
ayen ba nyɛ nwuli a ta garuk kuui ale
nala nna yegayega wa gattaŋa meena po
la a jam jo wa. Wa weeni ba ayen, ‘Ni pa
nifelinni a su wa nisaŋa abe ni pa nuensa
a su wa.
23 Ni ga yik naabiik kaai ale biigi la a ta
jam ko. Ate ti nyɛ ŋandiin kpeenta tigi ate
ti nyɛ supeentik ale chaab.
24 Dii nyiŋ la, m biika de a jam kpi kama,
alege yɔgyɔgla de wa vua kama, wa jam be
kama alege yɔgyɔgla de ti nya wa kama.’
Ba yaa deri piilim ba ŋandiintaŋa deka ale
diinta.
25 “Ba ale jam boro a nyɛ nyaŋa de
meena la, wa bikpagini a diem jam bo

ka talim. Wa yaa ale jam nyini peelim a
cheena a jam boro a mɔata yeri la, wa yaa
wom yiilaŋa ale gogtaŋa.
26 Wa ale jam paari la, wa yaa wi
tomteerɔma wanyi a bek wa ayen, ‘Ka
boan ale a nyɛ?’ Tomteerɔwa yaa tulisi wa
ayen,
27 ‘Ka fi yuawa ale ŋman pilim jam ate
fi kowa yaa ko naabiik kpieŋ tanjaŋini, dii
nyiŋ la wa nya biika kama ale jaabjaab ka
wa, wa ta nyiŋyɔgsa kama.’
28 “Bikpagini ale wom nna la, wa sui a
yaa a puuri nna yegayega ate wa zɛri ayen
wa kan ŋman a jo yenni. Wa kowa yaa
nyini saalim wa ayen wa jo
29 alege wa tulisi wa ayen, ‘Nya de,
benaŋa de meena wuu ate mi tom te fu
nna ase yomo la, m be an zɛri fi noai me.
Ka boan jaab ate fi nyɛ te mi? Ale buuk me
la, fi an te mi ayen m nyɛ ŋandiinta tigi ale
m dɔama.
30 Alege fi biika de waai ale ta fi ŋantaŋa
a cheŋ ga yik kaasi nipɔk kaasuŋta zuk, a
yaa dan pilim jam fi yiri yik naabiik kaai
ale zuak nna yegayega la, a ko te wa!’
31 Wa kowa yaa tulisi wa ayen, ‘M biiga,
fi kasim bo ale mi ka daa meena, m be ale
ta jaab buui meena la ka fi abe ale soa.
32 Alege ku magsi kama ayen ti boro a de
ale a gok dii nyiŋ la, fi yuawa a daam kpi
kama alege yɔgyɔgla de wa vua kama, wa
daam be kama alege yɔgyɔgla de ti nya wa
kama.’ ”

16

1 Yeezu yaa ŋman weeni wamagsini ale
wa ŋaaŋviirima ayen, “Nuru ale jam boro
a jigsi nna yegayega a yaa ta tomteerɔ
waai ale a nya wa ŋantaŋa meena zuk
la. Wa jam ka wa tomteerɔma meena
kpagi. Nuruba yaa bobri ale jigsirowa
ayen, nuruwa kaasi wa ligraŋa kama.
2 Jigsirowa yaa wi wa a bek wa ayen,
‘Ka boan jaab wari ate mi a wom a magsi
chaab ale fi dila? Pai m ŋantaŋa meena
ale fi ale nyɛ ba dii ale dii la a te mu, dii
nyiŋ la, fi an ŋman baga a chim waai ale a
nya m ŋantaŋa meena zuk la.’
3 Tomteerɔwa yaa weeni wa dek ayen,
‘M nyɔnɔwa a yaa wa yiak mu kama
tuimaŋa po. M be le nyɛ ka se nna? M
be ka pagrim a kpa, chivie abe ta mu ase
m nin nyiem a juisi.
4 Aaya, m seba m le m nyɛ dii yɔgyɔgla
de la, ate m dan jogi m tuimaŋa abe m ta
dɔaba baai ale ba nyɛ m tia ase m nin cheŋ
ba yeeŋa la.’
5 “Wa yaa wi nuru baai meena ale ta wa
nyɔnɔwa pama la, ate ba jam wa nyɔnɔwa
jigi a bek niŋ denowa ayen, ‘Fi ta m
nyɔnɔwa ka dina?’
6 Nuruwa yaa tulisi ayen, ‘M ta ka kpaam
pami samɔnsa kook.’ Wa yaa weeni wa
ayen, ‘Pa fi pamini gbaŋka nwuli a ŋmarisi
ka po ayen fi ta ka kpaam pami samɔnsa
pisinu.’
7 Wa ŋman pilim bek nuru wa choa dila
degadega, ate nuruwa tulisi wa ayen, ‘Mi
ta ka “wiiti” pami busisa tusidi.’ Wa ŋman
pilim weeni wa me ayen, ‘Wa ŋmarisi a
nyo wa pamini gbaŋka po nwuli ayen wa
ta ka “wiiti” busisa kobsa naaniŋ pami.’
8 “Tomteerɔwa de nyɔnɔwa a yaa te wa
pimpauk ale wa yammu tuimaŋa de ate wa
baga tom ayen wa nya wa dek chum diipo
la nyiŋ. Ka wensie ate mi a weeni ayen
jinla tɛŋka demma a ta yam kama a seba
tuima tomka a gaam nuru baai ale a va
Naawen noai la.”
9 Yeezu yaa ŋman biisi a cheŋ a weeni
ayen, “Dila nyiŋ, m be a weeni kama ayen
ni pa tɛŋzuk de jigsika a de dɔata ale
nuruba ate jigsika a dan kan boro, abe ba
nyɛ ni tia wenŋmazuk yeeŋa po.
10 Nuru waai ale ta wensie wafiisa zuk la,
a ta wensie kama me ale wakpeema. Waai
me abe ale kan ta wensie wafiisa zuk la, a
ka wensie me ale wakpeema.
11 Naawen pa tɛŋzuk de ŋantaŋa ba gela
a nyo ka ni nisima po. Ni be dan kan pa
ba a tom tuima a magsi chaab ale wa ale
weeni ayen ni pa ba a nyɛ dii la, wa be le
nyɛ ka se a ta siaka ale ni ate wa pa wensie
jigsika a te ni?
12 Ni be dan kan ta wensie me ale jaab
buui ale chim nuru jaab la, ka wana le wa
pa jaab a te nama ate wa chim ni jaabɔa.
13 “Tomteerɔ waai abe karo a ta nuruba
baye ate ba chim wa nyamma ate wa tom
a te ba meena, dii nyiŋ la, ku a fe kama
ayen wa kisi ba wanyi a be wa a yaali ba
wanyi yaase wa a zuli wanyi abe wa a le
wanyiwa. Nuru an baga a pa wa dek a
te Naawen ale ŋman pa wa dek a te ligra
yaalika me.”
14 Farisiima ale wom nyaŋa de meena la,
ba yaa nyɛ wa a la dii nyiŋ la, ba ka nuru
baai ale a yaali ligra nna yegayega la.
15 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Nama ka
baai ale a chim nuruba nimbie po ayen ba
pa ni chim nuru maŋsa alege ka Naawen
nyiini ale seba ni suniimaŋa po ale ka dii
la. Dii nyiŋ la, wie ŋaai ate nurubiik a
pa ŋa a chim wamaŋsa la, ŋa ka ŋaai ate
Naawen kisa la.
16 “Moosis Sinsaŋŋa ale Naawen biisi-
teerɔma biisaŋa jam ta pagrim kama a
ta jam paari diipo ate Jɔɔn Sokateerɔwa
a jam boro la, alege a zaani dila powa,
nuruba a kasim a wom Naawen wa-
maŋsaŋa sinsaŋŋa a magsi chaab ale
Naawen Naamu kama ate waai meena a
fe ayen ba jo bu po.

17 Alege ku an tɔa ti wenŋmazuk ale
tɛŋzuk a muriŋ be, alege ku pagra kama
ate Moosis Sinsaŋŋa po dinyi magla me la
a muriŋ be.
18 “Nuru waai a dan zɛri wa pɔk alege
faari wa choa, kula nyɔnɔwa a nyɛ ka
kaboŋ. Nuru waai me abe ale a faari nipɔk
waai ate ba zɛri la, a nyɛ ka kaboŋ me.
19 “Jigsiro ale jam boro a kasim a jo
garuk tii diak ale pagra nna yegayega la.
Daa meena wa kasim jam a de ka masim.
20-21 Jajak me ale jam boro. Wa yoi
ale Lazarus. Nira ale kasim jam nyɛ wa
nyiŋka meena ate baasa kasim jam a leeli
ŋa me. Wa kasim jam doa ka jigsirowa
de yenni nansiuŋku. Wa sui a jam peenti
ka nna yegayega ase wa nin nya siuk ate
wa de ŋandiin tii ale jam a lo jigsirowa
teebuluku tɛŋ la.
22 “Da yeŋ ate jajakka de a yaa kpi ate
Naawen sabiiloma yaa pa wa a ta jueli ga
kali wenŋmazuk Abraham tɛŋ.
23 Da yeŋ ate jigsirowa me yaa kpi ate
ba gu wa, ate wa cheŋ kpiluŋ juijui ate wa
nyiŋka a kasim jam a dom nna yegayega
ate wa zak zuk a nya Abraham ale wa
yalima nna yegayega ate Lazarus me a yaa
kala wa gauŋ.
24 Jigsirowa a yaa kaari a wi Abraham
ayen, ‘M koa, ta jiirim ale mu abe fi tom ate
Lazarus pa wa nandummu a lusi nyiam po
ate bu zi m giŋgeluŋ ku nyiŋ, dii nyiŋ la,
m nyiŋka meena ale a dom nna yegayega
bolimu de po.’
25 “Alege Abraham yaa tulisi wa ayen,
‘M biiga, a teeri diipo ate fi jam vua la,
fi jam ta ka ŋanmaŋsaŋa meena alege
Lazarus a jam soa ŋanbaataŋa meena.
Alege yɔgyɔgla de, wa boro a de ka masim
dela jigini, alege ate fi ta nyiŋdomma
nalimnyiini.
26 Daa dila nyiini, ale kaasiya, ka goluk
ale limsa a dua tama ale fi sunsuŋ, ate baai
ale a yaali ayen ba nyini dela a jam fi jigi la,
an baga a taamu, yaase waai me abe dan
a yaali ayen wa nyini fi jigi a jam tama jigi
wa an baga a taamu.’
27 Jigsirowa a yaa weeni ayen, ‘Ku be dan
ka dila, mi a saalim kama m koa ayen fi
tom Lazarus ate wa cheŋ m kowa yenni
28 juijui ate m ta suaata tinu la. Wa ga
kaam ba ate bala me kan jam nyiŋdomma
jigini de.’
29 “Abraham yaa tulisi wa ayen, ‘Fi
suaataŋa a ta Moosis ale Naawen biisi-
teerɔma sinsaŋŋa kama ate ŋa a kaam ba,
ku be a fe kama ayen fi suaataŋa abe lagi
tue a wom ŋa ale a weeni ba dii la.’
30 Jigsirowa a yaa ŋman tulisi ayen, ‘M
koa, aawo, alege nuru a dan yiri tama baai
ale ka kpilima la po a cheŋ ga weeni ba
ku a fe kama ayen ba basi ba tuimbaataŋa
tomka.’
31 Abraham ŋman tulisi wa ayen, ‘Ba
dan kan a yaali ayen ba wom Moosis ale
Naawen biisiteerɔma sinsaŋŋa ale a weeni
dii la, nuru a dan poom yiri kpilima po me
a ga weeni ba, ba kan diem a wom.’ ”

17

1 Yeezu yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen,
“Ku a fe kama ayen nuruba nyɛ ni nya ate
ni tom wabaata. Alege waai ale wa nyɛ
dila la, a jogi wein kama.
2 Ku ate zunchoŋ kama a te kula nyɔnɔ
ase ba nin pa ni kpeeni a bobi yik wa ŋiri
a ta wa ga yuk basi mogi kpeeni nyiamu
po a gaam wa nin nyɛ ate bisaŋa de wanyi
a tom wabiok.
3 Dila nyiŋ la, ni kpesi ni dek ale wa dii
meena ate ni a nyɛ la.
“Fi suok a dan nyɛ wabiok, tɔariŋ wa ale
nin muna ate wa dan basi wa wabaataŋa
tomka fi vɔŋ te wa.
4 Wa be dan nyɛ kaasi fu a paari ku noai
buyopoi da yeŋ ale ŋman weeni fu ku noai
buyopoi ayen wa siak wa kaasuŋku ku a fe
kama ayen fi vɔŋ te wa.”
5 Tuimtomdɔma yaa weeni ba Nyɔnɔwa
ayen, “Nyɛ ate ti siaka a zuak a nyoro.”
6 Ate wa me yaa tulisi ba ayen, “Ni siaka
a dan soa ase jabiri fiik la, ni baga weeni
kiŋkaŋka de kama ayen, ‘Voori fi dek a yiri
ga zaani mogi kpeeni nyiamu po’, ate ka
sum siak ni noa a yiri ga zaani du.
7 “Ase ni wanyi a nin ta tomteerɔ ate wa
a kpa a yaase wa a kasi fi piisa. Wa nin ga
nyini sagini a jam, fi deri a weeni wa ayen
wa nyɛ nwuli a jam de wa ŋandiintaŋa?
8 Ni kan goanti weeni wa kama ayen,
‘Dik junɔai ŋandiinta a te mu abe fi pa
garuk naluŋ jo a limsi mu ate m de a nueri
abe fi me yaa de fi ŋandiinta?’
9 Nama a poli ayen ku a fe kama ate
tomteerɔwa nyɔnɔwa nyɛ wa jiam ale wa
ale weeni wa ate wa nyɛ dii la? Aawo.
10 Ku be ka dila, nama me jigi. Ni dan
tom Naawen ale weeni ni ayen ni tom dii
la a nueri, ni weeni ni dek ayen, ‘Tama ka
tomteerɔba. Dila nyiŋ la ku an magsi wa
nyɛ ti jiam. Ti tom ka dii ale magsi ayen ti
tom la.’ ”
11 Yeezu ale jam bo siuku po a cheŋ
Jerusalem la, wa jam va ka Samaria ale
Galili tɛŋsa sunsuŋ po a cheŋ.
12 Wa jam boro a jo ka tɛŋfiik po a yaa
ga zik gama pi ate ba za nna niŋniŋa,
13 a kaari ate ku a jueli a weeni ayen, “Ti
Nyɔnɔ, Yeezu, ta jiirim ale ti.”
14 Yeezu ale nya ba la, wa yaa weeni ba
ayen, “Ni cheŋ a ga pa ni dek a sak Juuma
Puusika Yenni kpaŋŋa.” Gamaŋa ale jam

bo siuku po a cheŋ Puusika Yenni kpaŋŋa
jigi la, ba yaa deri nya nyiŋyɔgsa.
15 Ba wanyi ale chuiri nya ale wa ta
nyiŋyɔgsa la, wa yaa pilim ŋmani ale a pak
Naawen ate ku a jueli nna yegayega
16 a yaa jam paari Yeezu a lo wa naŋsa
tɛŋ a nyɛ wa jiam. Nuruwa a jam ka
Samaria deno.
17 Yeezu yaa bek wa ayen, “Daa nuruba
pi ale nya nyiŋyɔgsa la? Mbala neoku a bo
ka be?
18 Ba wanyi me la an baga pilim
ŋman jam a te Naawen pimpauwa ka
nichaanowa de nyiini?”
19 Yeezu yaa weeni wa ayen, “Yiri zaani
a cheŋ. Fi siaka ale basi ate fi nya
nyiŋyɔgsa.”
20 Farisiima ba gela yaa bek Yeezu ayen,
“Ka dimpo ate Naawen Naamu a le jamu?”

Yeezu yaa tulisi ba ayen, “Nama a poli
kama ayen ni nya wie ate ku sak ayen
Naawen Naamu a cheena, alege ni kan nya
bu dila,
21 yaase nuru kan weeni ayen, ‘Nya de,
bu bo ka dela’, yaase, ‘Bu bo ka dula.’
Boan nyiŋŋa, Naawen Naamu a bo ka ni
sunsuŋ.”
22 Wa yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen,
“Daa cheena kama ate ni le kasim a yaali
ayen ni jogi nya dii po ate Mi Saalobiika le
soa m naamu la, alege ni kan nya.
23 Nuruba abe le weeni ni ayen, ‘Ni nya
dula, ni nya dela.’ Ba dan weeni dila, ni
kan cheŋ, ni be kan va ba me.
24 Ase ŋmoruk a nyiem ale a ni ate wenni
a nyagsi taam dela a ŋman nyagsi taam
dela, la Mi Saalobiika me danni a dan jam
ku le nyɛ ka dila degadega.
25 Alege, ku a fe kama ayen wa de niŋ
a nam nna yegayega ate jinla demma me
abe le zɛri wa.
26 Ase ku ale jam ka dii Nowa vaaŋa
po la, ku a le chim ka dila degadega Mi
Saalobiika me daaŋa po.
27 Diipo ate Nowa a jam boro la, nuruba
jam a de ale a nyu kama. Nidɔama me a
jam a faari nipooba, nidɔaba me a pa ba
leeba a yalisi. Nuruba jam a nyɛ ka dila a
ta jam paari da dii danni ate Nowa yaa jo
ŋaaruŋku po alege ate nyiamu a jam tagli
tɛŋka a ko ba meena la.
28 Ku jam nyɛ ka dila degadega Lɔti
daaŋa po. Dila powa, waai meena a kasim
jam a de kama ale a nyu, ale a da diak me,
ale a bori, ale se yie.
29 Da dii danni ate Lɔti basi Sodom tɛŋka
la, bolim ale tintain tuila ale jam nyini
wenŋmazuk a jam ko ba meena.
30 Ku le nyɛ ka dila degadega da dii
dai ate Mi Saalobiika ale pa m dek a sak
nuruba la.
31 “Da dila danni, nuru waai a dan bo wa
gboŋ zuk wa kan ŋman siŋ jo wa dɔkku po
ayen wa pa wa ŋanta, dila degadega nuru
waai me ale bo peelim wa talim po la, a
kan ŋman pilim jam yeriya.
32 Ni teeri Lɔti powa wari!
33 Nuru waai ale pii nyiŋ a nyɛ ayen wa
vari wa dek nyuvuri a basi la, ale jok di
kama. Waai me abe ale a jok wa nyuvuri
la, le vari di a basi kama.
34 Basi ate m weeni a sak ni ayen da dila
danni yokku, nuruba baye ale ba dua ta
yeŋ po a goa, ate Naawen jam pa ba wanyi
a ta cheŋ alege nwala a dueni.
35 Nipooba baye me ale maa chaab a
boro a num zom ate Naawen jam pa ba
wanyi a ta cheŋ ale ge nwala a zaani.
36 Nuruba baye ale bo kaduk po a kpa ate
Naawen jam pa ba wanyi a ta cheŋ alege
nwala a zaani.”
37 Wa ŋaaŋviirima yaa bek wa ayen, “Ti
Nyɔnɔ, ka be ate nyaŋa de a le nyɛ?”

Wa yaa tulisi ba ayen, “Jakpiuk ale dua
juijui la, duinsa a bo ka dula.”

18

1 Yeezu yaa magsi wamagsini a sak wa
ŋaaŋviirima Wa weeni wamagsini kama
ayen di deŋsi ba kpa ate ba kasim a puusi
Naawen.
2 Wamagsini ale, “Tɛŋ kanyi po nuru ale
jam boro. Wa jam a biisi ka biisa. Wa
jam kan chali yɔgsum ale Naawen, yaase
nurubiiga.
3 Pukogi me ale jam bo tɛŋ kala po a
yaa nyiem kasim a cheŋ nuruwa de jigi a
saalim wa ayen wa maa maari wa ate wa
nyɛ buusa ale wa dachiak.
4 Ku jam beni ka nna yegayega alege
wa jam zɛri wa maarika kama. Alege ku
ŋaaŋnyiŋ wa weeni wa dek ayen, ‘M seba
ayen m kan chali Naawen m be kan zuli
nurubiik me
5 alege, pukogini de ale kasim a daani mu
dii la, m le nya ku zuk ate wa nya wa ale
a yaali dii la. M dan kan nyɛ dila, wa a le
kasim a jam kama ate m ga jiak.’ ”
6 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Ni wom
venta nyɔnɔwa de ale weeni dii la.
7 Ase nuruwa dan weeni dila, nama kan
poli ayen Naawen le bo buusa a te wa dek
nuruma baai ale a kaari yok ale kantueŋ
ayen wa maari ba la? Wa le beni abe wa
maari ba?
8 Basi ate m weeni a sak ni ayen wa le
bo buusa a te ba ka nna nwuli. Alege Mi
Saalobiika a dan ŋman pilim jam tɛŋzuk
de m le nya siaka nuruba jigiya?”
9 Yeezu yaa ŋman jam magsi wamagsini
di choa a te nuru baai ale jam a poli ayen
ba ka nuru maŋsa a kan pa waai meena a

chim nuruba la. Wa yaa magsi wamagsini
ayen,
10 “Nuruba baye ale jam boro a yaa jam
jo Naawen Puusika Yenni po ayen ba puusi
Naawen. Ba wanyi a jam ka Farisii, wanyi
me a jam ka lampoo cheesido.
11 “Farisii wa a yaa yiri zaani wa dek wa
nyiini a yaa puusi Naawen ayen, ‘Naawen
mi a nyɛ fi jiam, boan nyiŋŋa, m daa nuru
baai chaab ale a vari la, yaase baai ale
kan ta wensie la, yaase kaboŋ nyeeroba
la. Mi a te fi jiam me ayen m daa lampoo
cheesirowa ale za dula la.
12 Daa ŋayopoi meena po mi a bobi ka
noai daa ŋaye. M be a va kisi kuui ale a
sak ti ayen jaab buui meena ate ti a nya la,
ti poori ba tɔgatɔga ku noai pi a yaa lueri
piwa po bunyi a te fi la kama.’
13 “Alege lampoo cheesirowa me a ga za
niŋniŋ wa tɔga a kan poom a yaali ayen wa
zak zuk a nya wenŋmazuwa. Wa yaa yik
nimbie a kaasi a weeni ayen, ‘Oo, Naawen
ta jiirim ale mu, dii nyiŋ la, m ka wabaata
nyɔnɔ.’ ”
14 Yeezu yaa weeni ayen, “Basi ate m
weeni a sak ni ayen daa Farisiiwa alege ka
lampoo cheesirowa de ate Naawen voŋ wa
wabaataŋa a te wa, ale ge ate wa yaa kuli
yeri. Ni basi ate m ŋman weeni a sak ni
ayen nuru waai ale a pa wa dek a chim
nuru kpioŋ la, ba le zaab wa alege waai
ale a zaab wa dek la, a le chim ka nuru
kpioŋ.”
15 Nuru ba gela a yaa ta ba biluaata a
jam Yeezu jigi ayen wa pa wa nisa a vi ba
zuk. Wa ŋaaŋviirima ale nya dila la, ba
yaa tɔariŋ ba ayen ba kan nyɛ dila,
16 alege Yeezu yaa wi ba ate ba jam
wa jigi ate wa yaa weeni wa ŋaaŋviirima
ayen, “Ni basi ate bisaŋa jam mi jigi. Ni
kan yiak ba, dii nyiŋ la, ka nuruba ase
bisaŋa de chaab la ale soa Naawen Naamu.
17 Ni a teeri nyaku de ayen, waai a dan
kan a nyɛ wa dek ase bisaŋa de wanyi la,
wa kan nya Naawen Naamu.”
18 Da yeŋ ate kpagi dinyi a yaa bek Yeezu
ayen, “Sagrɔ maŋŋa, m nin nyɛ se ale m
nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la?”
19 Yeezu yaa bek wa ayen, “Ka boa ate fi
a wi mu ayen nuru maŋŋa? Nuru karo a
chim nuru maŋŋa, ka Naawen nyiini.
20 Fi dek a seba Naawen Sinsaŋŋa kama,
ŋa ale nna: ‘Kan nyɛ kaboŋsa. Kan ko
nuru. Kan zu. Kan chim seero waai ale
a velim la. Zuli fi ko ale fi ma.’ ”
21 Nuruwa yaa tulisi ayen, “A ta nyini dii
po ate mi jam ka biik la, mi kasim va ka
Sinsaŋŋa de meena a jam paari jinla.”
22 Yeezu ale wom nna la, wa yaa weeni
nuruwa ayen, “Fi tali ka wayeŋ ate fi
nyɛ. Pa jaab meena ate fi ta la a da a
pa ligraŋa a te ŋanjagsa ate fi nya jigsika
wenŋmazuk. Fi dan nyɛ dila, fi yaa va mi.”
23 Nuruwa ale wom nna la, wa sui a yaa
deri a kaasi nna yegayega dii nyiŋ la, wa
jam ka jigsiro nna yegayega.
24 Yeezu ale nya ale wa sui kaasi la, wa
yaa weeni ayen, “Ku tɔa kama ate jigsiroba
de Naawen Naamu.
25 Ase laalaakomi ale kan baga a va
garupein num po a nyini dii la, ku be
pagra kama me nna yegayega ate jigsiro
de Naawen Naamu.”
26 Baai ale jam wom nna la a yaa bek
ayen, “Be ka wana a le wa nya varib-
asika?”
27 Alege Yeezu yaa tulisi ba ayen, “Dii ate
nurubiik an baga nyɛ la, Naawen baga nyɛ
kama.”
28 Piita yaa weeni wa ayen, “Nya, tama
basi ti yeeŋa kama ale jam va fu.”
29 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Nuru waai
a dan basi wa yeri ale wa pɔk ale wa
suaata ale wa ko ale wa ma, a yaase wa
bisa Naawen Naamu nyiŋ,
30 Naawen ale te kula nyɔnɔwa ŋanta
bala chaab nna yegayega gaam taam wa
ale poom ta dii la, ale chum diipo ate wa
nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.”
31 Da yeŋ ate Yeezu yaa poori wa
ŋaaŋviirima pi ale bayewa a ta nyini m
bala po a yaa weeni ba ayen, “Ni nya, ti
a cheŋ ka Jerusalem tɛŋka. Naawen bi-
isiteerɔma ale ŋmarisi dii meena a magsi
chaab ale Mi Saalobiika la, ti dan ga a paari
dula, ba ale ŋmarisi dii meena la a le chim
ka wensie.
32 Boan nyiŋŋa, ba le sum yik mu kama,
a pa mu nyo nuru baai ale kan daa Juuba
la nisima po ba a le la mu, a le mu, a chesi
tintueta a basi m nyiŋ
33 ba a le miiri mu abe ba ko mu, alege
daa ŋata dai, m le yiri kum po.”
34 Yeezu ale biisi nna la, wa ŋaaŋviirima
an jam miŋ ku kiriya. Dii nyiŋ la Naawen
an jam lak ku kiri a sak ba, ate ba an miŋ
wa ale a biisi dii la.
35 Yeezu ale boro a mɔata Jeriko tɛŋka la,
yio ale jam kala siuku niŋ a juisi.
36 Wa ale wom ale nuru bɔanni a va wa
tɛŋ a taam la, wa yaa bek ayen, “Ka boa
ale la?”
37 Nuruma yaa tulisi wa ayen, “Ka Yeezu
Nazaret denowa ale a taam.”
38 Yiowa yaa kaari a weeni ayen, “Yeezu,
Naawa Deevid ŋaaŋbiika, ta jiirim ale
mu.”
39 Nuruma ale jam de niŋ ka la a yaa
weeni wa ayen wa goori wa wanni alege
wa zɛri ale a kaari nna yegayega a gaam
wa ale poom a kaari dii la a ŋman weeni
ayen, “Naawa Deevid ŋaaŋbiika, ta jiirim
ale mu.”

40 Yeezu yaa zaani a weeni ayen ba ta
nuruwa a jam wa jigi. Wa ale jam paari la,
Yeezu yaa bek wa ayen,
41 “Fi a yaali ayen m nyɛ ka boa a te fu?”
Wa yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, mi a
yaali ayen fi nyɛ kama ate m ninaŋa a lagri
a te mu.”
42 Yeezu yaa weeni wa ayen, “Be lagri
a nya. Fi siaka a basi kama ate fi nya
nyiŋyɔgsa.”
43 Yeezu ale weeni dila la, wa ninaŋa deri
lagri ate wa a nya, ate wa yaa va Yeezu a
te Naawen pimpauk. Nuru bɔanni ale nya
nna la, ba meena yaa te Naawen pimpauk.

19

1 Yeezu yaa ga jo Jeriko tɛŋka a va ka po
a taam.
2 Nuru wanyi ate ba a wi wa ayen
Zakiyos. Wa jam ka lampoo cheesiroba
kpagi a jigsi nna yegayega.
3 Wa yaa jam a yaali ayen wa nya Yeezu
alege wa an jam baga dii nyiŋ la, wa jam
gela kama ate nuru bɔanni a yaa jam lik
wa.
4 Wa yaa chali de niŋ a ga jueli kiŋkaŋ
ayen wa nya wa dii nyiŋ la Yeezu le jam va
ka dula a taam.
5 Yeezu ale jam paari dula jigini la, wa
yaa zak nya wa weeni wa ayen, “Zakiyos,
nyɛ nwuli a siŋ tɛŋ, dii nyiŋ la, ku a fe
kama ayen m goa fi yenni jinla.”
6 Zakiyos yaa kpabi siŋ a nyɛ wa tia ale
supeentik nalimnyiini.
7 Nuru baai ale jam nya dila la, ba yaa
jam a ŋuuni a weeni ayen, “Wa jo ayen wa
chim ka tuimbaata nyɔnɔwa de nichaano.”
8 Zakiyos yaa yiri zaani a weeni
Nyɔnɔwa ayen, “Wom, m Nyɔnɔ, m le
pa ŋanta baai meena ate mi ta la geli
a te ŋanjagsa, abe m daam dan velim
tuesi nuru jaab, m le tuni wa jaab wala
degadega ku noai bunaansi.”
9 Yeezu yaa weeni wa ayen, “Varibasika
jam yenni de po jinla kama, wa ale maa ka
Abraham ŋaaŋbisaŋa po wanyi la nyiŋ.
10 Boan nyiŋŋa, Mi Saalobiika a jam ayen
m gisi ka baai ale be la ate m vari ba a
basi.”
11 Nuruma ale jam diem za a wom wieŋa
de la, wa yaa magsi wamagsini, dii nyiŋ la
wa jam mɔata Jerusalem tɛŋka kama, ate
ba jam a poli ayen Naawen Naamu a jam
mɔata ka jamka nwuli.
12 Wa yaa magsi wa wamagsini ayen,
“Nuru kpioŋ ale jam boro, a yaa yiri da yeŋ
a cheŋ satɛŋ nna niŋniŋa ayen ba bobi wa
naam abe wa ŋman pilim jam.
13 Wa ale a yaali wa basi wa yenni abe
wa cheŋ la, wa yaa wi wa tomteerɔma
po pi a chari ba wanyiwanyi ligra a soa
si chaab la ale ge weeni ba ayen, ‘Ni pa
ligraŋa de a gerim ate m cheŋ abe m pilim
jam.’
14 Wa tɛŋka demma a jam kisi wa kama,
ate ba yaa tom nuruba ate ba saŋ wa ŋaaŋ
a ga weeni ayen, ‘Ti kan yaali nuruwa de
ayen wa chim ti naaba.’
15 “Ba yaa jam bobi nuruwa naamu ate
wa pilim jam. Wa ale jam paari la, wa
yaa wi wa tomteerɔma ayen ba jam ate wa
bek ba nya ase ba gerim a nya ka boan
nyuenta.
16 Ba wanyi a yaa de niŋ a jam weeni
ayen, ‘Nyɔnɔ, fi ligraŋa vi ka ku noai pi a
gum du.’
17 Nuruwa yaa weeni wa ayen, ‘Fi nyɛ
wamaŋ, tomteerɔ. Fi ale ta wensie ale
wafiisa la nyiŋ ale soa ate mi a pa
tɛŋkpieŋsa pi a nyo fi nisima po ayen fi
a nya si meena zuk.’
18 Tomteerɔ waai ale pa a saŋ la a jam
weeni wa ayen, ‘Nyɔnɔ, fi ligraŋa vi ka ku
noai bunu.’
19 Wa yaa weeni tomteerɔ wala me ayen,
‘Fi soa ka tɛŋkpieŋsa sinu zuk a nya.’
20 “Tomteerɔ wanyi me a jam weeni wa
ayen, ‘M nyɔnɔ, fi ligraŋa ale nna. Mi pa
di a bobi ka laki po a dueni fu.
21 Mi a chali fu kama, dii nyiŋ la, fi nyeka
tɔa ka ma, fi a tuesi ka ŋanta baai ale kan
daa fi ŋanta la nuruba jigi ale a che ŋanta
baai me ate fi an bori la.’
22 Wa yaa weeni wa ayen, ‘Fi ka tomteerɔ
kaasuŋ, m le pa ka fi dek biika a dak fi
kaasuŋku a sak fu. Ka fi ale seba ayen mi
nyeka tɔa, a tuesi ŋanta baai ale kan daa
m ŋanta la nuruba jigi ale a che jaab buui
ate mi an bori la.
23 Be ka boa ale soa ate fi an pa m ligni
a te nuru ate wa ta a tom ate diipo ate m
le pilim jam la m nya nyuenta di po?’
24 “Wa yaa weeni nuru baai ale jam za
dula la ayen, ‘Ni tuesi ligbinni ale bo wa
jigi la a te yomo waai ale ta ligbie piwa la.’
25 Ba yaa weeni wa ayen, ‘M nyɔnɔ, wa
an poom ta ka ligbie pi?’
26 Alege nuruwa yaa tulisi ba ayen, ‘Ase
ba ale weeni dii ayen waai nisa po ale ta la,
wala a le ŋman nya ŋanta ka nna yegayega
a gum du, alege waai nisa po ale poom kan
ta la, kula nyɔnɔwa ale poom ta dii magla
la, wa a le jok bala me kama a gum du.
27 Alege mi dachaasaŋa, baai ale jam kan
a yaali ayen mi chim ba Naab la, ta ba a
jam dela a ko ba ate m nya.’ ”
28 Yeezu ale magsi wamagsini de a nueri
la, wa yaa de niŋ a cheŋ Jerusalem tɛŋka.
29 Wa ale jam boro a mɔata tɛŋfiisaŋa,
Betfaaji ale Betani ate si mɔata Olivi Guuku
la, Yeezu yaa tom wa ŋaaŋviirima po baye
30 a weeni ba ayen, “Ni cheŋ tɛŋfiik kaai
ale bo ni niŋ la. Ni dan ga jo ka po ni le

nya boniŋ ate nuru waai an diem do ka ale
ka bobi za. Ni foli ka a ta jam dela.
31 Nuru a dan bek ni jaab buui nyiŋ ale
soa ate ni a foli ka la, ni weeni wa ayen,
‘Ka Nyɔnɔwa ale a yaali.’ ”
32 Ba yaa cheŋ ga nya dii dek ate Yeezu
weeni ba la.
33 Ba ale jam boro a foli ka la, ka
nyamma yaa bek ba ayen, “Ka boan nyiŋ
ate ni a foli ka?”
34 Ŋaaŋviirima yaa tulisi ba ayen, “Ti
Nyɔnɔwa ale a yaali ka”,
35 ate ba yaa ta bonika a cheŋ Yeezu jigi
a yaa yeeri ba kasaautaŋa a vi ka zuk a
gomsi magsi ate Yeezu do.
36 Wa ale jam a cheŋ la, nuruba yaa pa
ba kasaautaŋa a pati dueni tɛŋka siuku po.
37 Wa ale jam boro a mɔata Jerusalem
a yaa churinti nyini Olivi Guuku zuk a
siŋ la, wa ŋaaŋviirima meena yegayega a
piilim deri a te Naawen pimpauk ate ku
a jueli nna yegayega, ale ba ale jam nya
wakperikaliik pagri sii meena la.
38 Ba yaa a pak Naawen a weeni ayen,
“Naawen niak naab waai ale cheena
Nyɔnɔwa yonni nyiŋ la.
Suyɔgini a bo Naawen jigi, ale nalim a bo
wenŋmazuk.”
39 Farisiima ba gela ale jam maa bo nuru
bɔanni po la, a yaa weeni Yeezu ayen, “Ti
Sagrɔ, weeni fi ŋaaŋviirima ate ba goori.”
40 Yeezu yaa tulisi ba ayen, “Ni basi ate
m weeni ayen ba dan poom goori me,
tintanaŋa dek le yi yiila a pak Naawen ase
bala la.”
41 Wa ale jam mɔata tɛŋka po ate wa ga
nya ka la, wa deri a kum ka nyiŋ
42 a weeni ayen, “Ase ni dan poom seba
ni le ni nyɛ dii ate suyɔgini a jam la ku te
zunchoŋ kama alege ŋa meena a suk kama
ni jigi.
43 Di danni cheena kama, ate ni
dachaasaŋa a jo gilim ni jigi meena a basi
sunsuŋ.
44 Ba ale kaasi ni tɛŋka abe ba ko ni ale
ni bisaŋa meena. Ba kan basi tintain yeŋ
me la ate di dua di choa zuwa. Nyaŋa de
meena le nyɛ kama dii nyiŋ la, diipo ate
Naawen jam ayen wa vari ni a basi la, ni
jam zɛri kama.”
45 Yeezu yaa ga jo Juuma Puusika Yenni
po a yiak baai ale jam bo di po a gerim la
46 ale weeni ba ayen, “Ba ŋmarisi
Naawen gbaŋka po ayen Naawen a weeni
ayen yenni a le chim ka puusika yeri.
Alege nama goanti pa di chim ka zueba
yeri.”
47 Daa meena Yeezu a kasim jam a sak ka
nuruba Juuma Puusika Yenni po. Juuma
Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa
sagrɔma ale nisomma jam a yaali kama
ayen ba ko wa
48 alege ba an baga a jam nya siuwa, dii
nyiŋ la, nuruma meena a kasim jam a wom
ka wa sinsaŋŋa. Ba kan jam a yaali ayen
ba jogi ale wa yeŋ la womka.

20

1 Da yeŋ ate Yeezu a jam bo Juuma Pu-
usika Yenni po a sak nuruma Naawen wa-
maŋsaŋa. Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa
ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ale nisomma
a yaa jam
2 a bek wa ayen, “Ka wana ale te fi siuk
ate fi a nyɛ wieŋa de? Ka wana ale te fu
siuk wa?”
3 Yeezu yaa tulisi ba ayen, “Ni basi ate
mi me bek ni wari.
4 Jɔɔn ale jam a te nuruba soka la, wa
jam nya wa pagrimu ka Naawen jigi yaa
nuru biik jigiya?”
5 Ba yaa deri a zok ale chaab, “Ti ti tulisi
wa ayen ka boa? Ti be dan weeni ayen bu
nyini ka Naawen jigi wa le bek ti ayen be
ka boa ate ti jam ka siaka ale Jɔɔn wieŋa.
6 Alege ti dan weeni me ayen bu nyini
ka nurubiik jigi, nuru bɔanni ale za dela la
ba a le yuk ti kama ale tintana dii nyiŋ la,
ba seba chak kama ayen Jɔɔn ka Naawen
biisiteerɔ.”
7 Ba yaa tulisi ayen, “Ti ze Jɔɔn pagrimu
ale nyini juijui la.”
8 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Mi me abe
kan weeni a sak ni jaab buui pagrim nyiŋ
a te mi a nyɛ wieŋa de la.”
9 Yeezu yaa magsi wamagsini de a sak
nuruma ayen, “Nuru wanyi ale jam boro a
yaa kpa wa talim fiik, a vuk tiisa. Wa yaa
pa nuruba ayen ba a limsi bu ale ge yaa
yiri nyiem a cheŋ tɛŋ ka choa a ga beni
nna yegayega.
10 Wa talimu tiisaŋa yoanaŋa pisika ale
jam paari la, wa yaa tom tomteerɔ ayen
wa ga tuesi yoana ŋaai ate wa soa la wa
nuruma jigi a ta jam te wa. Tomteerɔwa
ale ga paari talimu po la, nuruma yaa yik
wa a nak wa a yiak wa ate wa cheŋ ale
nisim kotta.
11 Wa yaa ŋman tom tomteerɔ wa choa
alege ba ŋman yik wa me a nak ate wa nya
chivie nalimnyiini a yiak wa ate wa cheŋ
ale nisim kotta.
12 Wa ŋman tom tomteerɔ wa choa a nyɛ
buta, ba ŋman yik wa me a nak a te wa
tuom a yiak wa ate wa nyini.
13 Talimu nyɔnɔwa yaa bek wa dek ayen,
‘M le nyɛ ka se nna m le tom ka m dek biika
waai ate m mariŋ la ate wa cheŋ, da dii dai
ba a le te wa zula.’
14 Nuruma yaa ale ga nya nuruwa dek
biika la, ba yaa weeni chaab ayen, ‘Talimu
nyɔnɔwa dek biika ale nna. Wa dan kpi,
ka wala le soa wa ŋantaŋa. Basi ate ti ko

wa ate wa ŋantaŋa meena a chim tama
ŋanta.'
15 Ba yaa yik wa a ta wa nyini talimu po
a nyini a ko wa."
Yeezu ale magsi wamagsini nna a nueri
la, wa yaa bek ayen, "Talimu nyɔnɔwa le
nyɛ nuruma de ka se?"
16 "Wa le jam ko ba kama abe wa pa
talimu a nyo nuruba ba chaab nisima po."
Nuruma ale wom nna la, ba yaa weeni
ayen, "Ti a saalim Naawen ayen wa kan
basi ate dila nyɛ."
17 Wa yaa nya ba ale weeni ayen, "Be ka
boa ate ba ŋmarisi Naawen gbaŋka nna
ayen,
'Tintain dii ate seeroma a zɛri ayen di an
nala la,
tintain dila degadega ale ŋman chim tin-
tain maŋka ŋa meena po.'
18 Nuru waai abe dan lo tintanni de zuk,
kula nyɔnɔwa nyiŋka a le pasi ka meena
meena, alege nuru waai ate tintanni de a
lo wa zuk la, di a le num wala choa nyiŋka
ase ka zom la."
19 Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ale Juuma
Puusika Yenni kpaŋŋa a yaa jam pii nyiŋ
ayen ba yik Yeezu dila powa, dii nyiŋ la, ba
jam miŋ kama ayen wa pa ka ba a magsi
wamagsini. Alege ba an jam nya siuk a yik
wa dii nyiŋ la, yɔgsum ale jam ta ba ale
nuruma.
20 Ba yaa kasim jam a gisi siuk ayen ba
yik wa. Ba yaa tom nuruba a weeni ba
ayen ba pa ba dek a chim wensie nyam a
ga bek Yeezu bega ate ba nya siuk a yik wa
a te Gominawa waai ale ta pagrim la.
21 Nuruma de ale jam Yeezu jigi la, ba
yaa weeni wa ayen, "Ti sagrɔ, tama seba
ayen fi ale a biisi dii ale a sak nuruba dii la
ka wensie. Tama seba me ayen fi ka waai
ale kan a luk nuruba la, alege fi a sak ka
wensie sinsaŋŋa ŋaai ale a sak nurubiik
Naawen ale a yaali ayen wa boro dii la.
22 Be weeni nyaku de a sak ti, tama
Sinsaŋŋa a siak ate ti tuni ti lampoowa a te
nakpioŋku Siiza yaa Sinsaŋŋa kan siagi?"
23 Alege Yeezu poom seba ba yammu
noai po kama ate wa yaa weeni ba ayen,
24 "Ni sak mu ligbiri." Ba yaa ta ligni jam
ate wa yaa bek ba ayen. "Ka wana zuk ale
wa yoi ale dua di nyiŋŋa?"
Ba yaa tulisi wa ayen, "Ka Siiza."
25 Yeezu yaa weeni ba ayen, "Ku be dan
ka dila, ni be pa jaab buui meena ale magsi
ayen ni pa te Siiza la, a te wa, abe ni pa
jaab buui meena ale magsi ayen ni pa te
Naawen la, a te wa."
26 Wa ale jam tulisi ba dii nna la, ku
yaa cha ba nna yegayega ate ba yaa goori
nna chorototo. Ba an jam baga a yik wa
nuruma nimbie po, wa ale tulisi ba dila la
nyiŋ.
27 Dula jigini, Sajusiba ba gela a yaa jam
Yeezu jigi, a bek wa bega. Sajusima meena
jam a weeni kama ayen nuruba dan kpi,
ba an ŋman baga a yiri kum po. Ba yaa
bek Yeezu ayen,
28 "Ti Sagrɔ, Moosis ale ŋmarisi nyaku de
a te ti a weeni ayen, 'Nuru a dan faari wa
pɔk ate ba an biak biik ale ge ate nuruwa a
dan kpi, ku a fe kama ate wa suok a faari
pukogini a biak bisa a te wa suoku waai
ale kpi la.'
29 Yɔgyɔgla de, nuruba bayopoi ale jam
boro a chim suaata ate ba so kpagini a
faari nipɔk ate wa an biak ale wa nya ale
ge kpi.
30 Waai ale pa a saŋ wa la me a yaa faari
wa suoku powa alege nipowa ale wa me
an biak a nya ya ale ge ate wa kpi.
31 Ba suok kuui ale pa a saŋ butawa
la, a nyɛ kula me degadega. Ba meena
bayopoiwa a faari nipɔk wala kama a taam
tu alege ba waai ale wa an biak a nya ya
ale ge kpi.
32 Ku ŋaaŋnyiŋ ate nipowa me a yaa kpi.
33 Yɔgyɔgla de, ate nuruma bayopoiwa
de meena a faari wa a nya la, da dii dai
ate nuruba meena ayen ba yiri kum po la,
ka wana le wa soa nipowa de?"
34 Yeezu yaa tulisi ba ayen, "Tɛŋzuk de
demma a faari ka nipooba, a pa ba leeba
me a yalisi choroba,
35 alege nuru baai ale magsi ba yiri kum
po a yaa bo tɛŋ kaai ale bo ŋaaŋ cheena
la, ba kan yali chaaba.
36 Ba ba a nyɛ ase ka Naawen Sabiiloma
la. Ba kan ŋman maari a kpi. Ba yaa ka
Naawen bisa dii nyiŋ la, ba yiri kum po
kama.
37 Moosis dek abe weeni nyaku de ate
ku lagri kama ayen nuru baai ale kpi la
le yiri kum po kama boan nyiŋŋa juijui
ate wa ŋmarisi Naawen gbaŋka po a magsi
chaab ale juijui ate wa nya bolimu goanni
po ate bu a nyɛ nna ase bu a de ka
ti fiik la wa weeni ayen, 'Nyɔnɔwa ka
ti kokpieŋsaŋa Abraham Naawen, Aizik
Naawen, ale Jekob Naawen.'
38 Ni poom seba kama ayen Naawen
be daa kpilima Naawenya, alege wa ka
ŋanvuuta Naawen, boan nyiŋŋa, waai
meena vua kama wa jigi."
39 Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ba gela a yaa
weeni ayen, "Sagrɔ, fi biisi ka nalimnyi-
ini."
40 Dii nyiŋ la, ba ŋman ka siuk a bek wa
bega ŋa chaaba.
41 Alege Yeezu yaa bek ba ayen, "Ka boa
ale soa ate ba a weeni ayen Kirisitawa waai
ate Naawen a le tom wa ate wa jam la a le
chim ka Naawa Deevid ŋaaŋbiiga?

42 Wanni abe ale ka dii la ale Naawa Deevid dek a weeni Naawen gbaŋka Yiilaŋa dinyi po kama ayen,
‘Nyɔnɔwa Naawen weeni mi Nyɔnɔwa ayen,
kali mi juga geŋ
43 ate ku jam paari diipo ate m le basi ate fi nya pagrim fi dachaasaŋa zuk.’
44 Ase Deevid dek dan a wi Kirisitawa waai ate Naawen a le tom ate wa jam la, ayen wa Nyɔnɔ, ku be zaani ka se a te Kirisita a baga a chim Naawa Deevid ŋaaŋbiiga?”
45 Nuruma meena jam a za a wom kama ate Yeezu yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen,
46 “Ni kpesi ni dek ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma baai ale a yaali ayen ba jo ba kasaautaŋa a nyiem a cheŋ a yaali ayen waai a ta a puusi ba, yaba peelitaŋa po la, baai ale a yaali me ayen ba kali zukpaglik sii ate ba lueri zaani tuka diinaŋa po la. Ba ka nuru baai me ale a yaali ayen ba kali nuru kpeenta zukpaglisa zuima ŋandiin kpeenta tiŋŋa po la.
47 Ba be ka baai me ale a yaali pukoga paasi deka la, ale baai me ale a puusi Naawen venta puusa woŋta la. Ba la chaab waalika le gaam taam ka nna yegayega.”

21

1 Yeezu yaa jam kala Juuma Puusika Yenni po a mɔata juijui ate nuruba ta ba ligra a jam a nyoro a te Naawen la, a yaa nya ba.
2 Wa yaa jam nya pukogi dinyi, wa jam ka jajak a yaa maa ta wa ligbie ŋaye a jam ayen wa lonsi du.
3 Yeezu yaa weeni ayen, “Wensie ate mi a weeni ni ayen, pukogi niwobowa de ale nyo ligri ŋaai du la, wa tiirimu a gaam mbala meena tiirintaŋa kama.
4 Dii nyiŋ la, mbala te ka ligra dii ale kan tɔa ale ba pa teka la alege pukogi niwobowa de a pa ka wa ligraŋa meena ate wa ta la a ta jam nyoro.”
5 Yeezu ŋaaŋviirima ba gela a jam a weeni ka Juuma Puusika Yenni ale nala dii ale di tintain nalinsaŋa ale tiirim tii meena ate nuruba te Naawen ate ba ŋmirisi di la. Yeezu yaa weeni ayen,
6 “Dii meena ate ni a nya nna la, di danni cheena ate nuruba jam nak di a lonsi. Ba kan basi tintain yeŋ me la di choa zuwa.”
7 Ba yaa bek wa ayen, “Ka dimpo ate wieŋa de ayen ŋa nyɛ? Ka boa ale ku nyɛ ate ku sak ti ayen danni a mɔata?”
8 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Ni kpesi ni dek ate waai a kan paasi ni. Nuruba yegayega le jam mi yonni nyiŋ a pa ba dek a chim Kirisitawa waai ate Naawen a le tom la, a velim a weeni ayen di danni abe paari kama. Ni kan va ba.
9 Ni dan wom tigurisa wie ale kpaga ale a nya baai zuk la, a nyɛ kpaliŋ ale ba kpaŋŋa ni kan a chali yɔgsum. Ku a fe kama ayen nyaŋa de meena a nyɛ alege ku kan sak kama ayen tɛŋka kpeglimka a le deri jam kama.”
10 Wa yaa ŋman weeni ba ayen, “Tɛŋsa gela dem ale ba nalima meena a le yiri a cheŋ ga tu chaab kpaliŋ po.
11 Tɛŋka me a le choa nna yegayega ate kom ale tue pagrisa jam jigi meena. Wakperikaliisa nna yegayega ale wie ŋaai ale ŋa te nuruba yɔgsum la le nyɛ wenŋmazuk chiŋmaaŋa po.
12 Alege wieŋa de a dan yaa ŋa nyɛ, ku a fe kama ayen nuruba ale ba yik ni ale pagrim a basi ate ni nam nna yegayega. Ba a le yik ni a ta ni cheŋ ba tuka diinaŋa kpaŋŋa jigi ate ba bo ni buusa a yaase ba ta ni a ga lik likka diina po a yaase ba a le ta ni a cheŋ ga zaani nalima ale kanbonnalima niŋ. Ni ale a va mi la nyiŋ ale soa ate ba a le nyɛ ni dila.
13 Dila powa nyaku de a le te ni siuk ate ni baga weeni mi wie a sak ba.
14 Ba dan ta ni a ga jo buusa boka dɔkku po, ni kan basi ate ku a daani ni ale dii ate ni tara ayen ni biisi ale boteerɔwa la,
15 dii nyiŋ la mi le weeni sak ni ni le ni weeni dii la. M be le te ni yam ate ni dachaasaŋa a kan ba a biisi gaam ni.
16 Ni dek koba ale ni maba ale ni suaata ale ni kobisa ale ni dɔaba a le yik ni ale pagrim a te ate ba ko ni ba gela.
17 Waai meena a le kisi ni kama mi nyiŋ.
18 Alege zuik yeŋ me la ni zuimaŋa po a kan be.
19 Dila nyiŋ ni yik ni dek nalimnyiini a siak a te ni ninam ate ni vari ni dek basi kama.
20 “Ni dan ga nya ale sojiba a jam gilim Jerusalem tɛŋka, ni be seba ayen ka kaasika a mɔata kama.
21 Ni dan nya ale dila boro a nyɛ, nama baai ale bo Judia tɛŋka po la ni chali nna yegayega a ga suk guutaŋa sunsuŋ. Baai ale bo tɛŋka dek po la, ba basi dula jigini. Baai me ale bo peelim la, ba kan cheŋ tɛŋka dek po.
22 Dii nyiŋ la, ase ba ale ŋmarisi dii Naawen gbaŋka po ayen da ŋala po ka ‘Waalika Da’ la le sum chim ka wensie.
23 Da ŋala po, nipɔk baai ale ta puusa ale biluaata la jok wein kama. Dii nyiŋ la, kaasuŋ nna yegayega a le ku jam tɛŋka de, waalika nna yegayega me a le ka jam nuruma de jigi.
24 Ba a le pa ka gebi woŋta me a ko ba gela. Ba a le yik ba gela me a ta cheŋ tɛŋsa yegayega. Nuru baai ale kan daa Juuba la, a le kaasi Jerusalem abe ba bo ka po paari ba danni ate ba ale basi.

25 “Wakperikaliisa ale si a nyɛ wenbinni
ale chiika ale chiŋmarisaŋa jigi. Sukaasuŋ
nna yegayega a le di jam tɛŋzuk de nu-
ruma meena jigi ate yɔgsum yik ba ale nya
kpeemu ale a wuuri dii ate bu nyamiisaŋa
me a nyɛ dii la.
26 Yɔgsum a le yik nuruba kama ate ba
cha ase ba ale a limsi dii ale di nyɛ tɛŋzuk
meena la, dii nyiŋ la, chiŋmarisaŋa ale bo
wenŋmazuk la, le tagri si suitaŋa kama.
27 Ŋala meena ŋaaŋnyiŋ, ate Mi Saalobi-
ika a yaa pa m dek a sak ate nuruba yaa
nya mu ale m bo chiŋmari po a cheena ale
pagrim ale nyagsika nna yegayega.
28 Wieŋa de a dan piilim nyeka ni yiri
zaani ŋmai abe, ni zak ni zuima ŋmai dii
nyiŋ la, ni varibasika danni mɔata kama.”
29 Yeezu yaa magsi wamagsini de a sak
ba ayen, “Ni nya kiŋkaŋ ale tiisaŋa meena.
30 Ase ni dan ga nya si ale si pusi vaata,
ni seba ayen wulum wein a mɔata kama.
31 Ni be dan nya wieŋa de me ale ŋa
piilim boro a nyɛ, ni yaa be seba ayen
Naawen Naamu a mɔata kama.
32 “Wensie ate mi a weeni ni ayen jinla
demma a kan kpi ase ka ba liŋ nya wieŋa
de meena nyeka.
33 Wenŋmazuk ale tɛŋka meena a le jam
kpeglim ka da yeŋ. Alege mi wieŋa a
kasim ta ka pagrim taam wuu.
34 “Ni kpesi ni dek ate ni kan pa ni dek
meena a te deka ale nyuka abe ni kan a
daani ni dek ale nyeboka wie, kan daa di,
Da dila danni a le jam diiri ni kama.
35 Dii nyiŋ la, da dila danni ale diiri waai
meena kama ase baruk ate ba bari yik jaab
la.
36 Alege, m ŋman a weeni kama ayen ni
kpesi ni dek daa meena, a puusi Naawen
ayen ni a le ta pagrim ate ni baga nyini
wieŋa de meena a le cheena ayen ŋa nyɛ la
po a nyini ate ni baga zaani Mi Saalobiika
niŋ.”
37 Yeezu a jam pa ka da ŋala meena a
kasim a sak nuruba Juuma Puusika Yenni
po. Junɔai nyiem a dan jam paari, wa a
nyini kama a cheŋ guuk kuui ate ba a wi
ayen Olivi guuk la.
38 Saliuk yokyok foribi, nuruma meena a
nyiem jam ka Juuma Puusika Yenni a wom
wa sinsaŋŋa.

22

1 Ku jam tali ka magla ate Juuma tigi
kpeeni dii ate ba a wi ayen Juuma Gaam-
basika Tigini la danni a paari. Da dila
danni ale ba piilim a ŋobi boroboruk kuui
ale kan ta dabinta ku po la.
2 Ku ale jam boro a mɔata da kpeeni la,
Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma
Sinsaŋŋa sagrɔma a jam a gisi ka siuk ayen
ba ko Yeezu, alege ba an baga dii nyiŋ la
ba jam a chali ka yɔgsum ale nuruma.
3 Sitaana a ya basi ate Yeezu ŋaaŋviirima
pi ale bayewa po wanyi a siak te wa. Wa
yoi ale Judas Iskariot.
4 Judas yaa cheŋ Juuma Puusika Yenni
kpaŋŋa ale Yenni limsidɔma jigi a biisi ale
ba wa a le wa nyɛ dii a yik Yeezu a te ba
la.
5 Ba sue a yaa jam peenti nna yegayega
ate ba weeni ayen ba a le tuni wa ligra.
6 Judas me a yaa jam siak a deri piilim
a gisi siuk kuui ate ba yik Yeezu diipo ate
nuru bɔanni karo la.
7 Tigini danni piilimka ate ba a ŋobi
boroboruk kuui ale kan ta dabinta la, ba
a pa ka pabisa a nyɛ kaabka a gomsi
a magsi ayen ba de Juuma Gaambasika
Tigini ŋandiintaŋa.
8 Da dila danni, Yeezu yaa tom Piita ale
Jɔɔn a weeni ba ayen, “Ni cheŋ a ga gomsi
ti Gaambasika Tigini ŋandiintaŋa ate ti
de.”
9 Ba yaa bek wa ayen, “Fi a yaali ayen ti
cheŋ ka be a ga gomsi magsi?”
10 Wa yaa tulisi ba ayen, “Ni nya de, ni
ale a cheŋ tɛŋka po la, nidɔa ale wa ji
nyiam ale samɔniŋ a jam tuni. Ni maa va
wa a ga jo yeri dii po ate wa ga a jo la.
11 Ni dan ga jo, ni bek yenni nyɔnɔwa
ayen, ‘Sagrɔwa a weeni ayen, fi dak
nichamma dɔk kuui ate wa ale wa
ŋaaŋviirima le jo kali de Gaambasika Tig-
ini ŋandiintaŋa la a sak ti?’
12 Wa le dak ŋmazuk dɔk kpioŋ kunyi ate
ba vari ale gomsi ku meena po a sak ni. Ni
yaa jo ku po a gomsi jaab buuri meena a
magsi ate ti kali a de.”
13 Ba yaa cheŋ ga jo tɛŋka po a nya
dii meena ate Yeezu a poom weeni ba la,
ate ba yaa gomsi ba Gaambasika Tigini
ŋandiintaŋa a magsi.
14 Ku ale jam paari diipo ate ba ayen ba
de la, Yeezu ale wa tuimtomdɔma a yaa
maa chaab kali ayen ba de.
15 Wa yaa weeni ba ayen, “M poom
kasim a yaali ka nna yegayega ayen m kali
a de Gaambasika Tigini ŋandiintaŋa de ale
nama abe m ge a nam
16 dii nyiŋ la, m kan de deka de diipo
diipo ase ka da dii danni ate Naawen
Naamu ale jam la ate ti yaa de ate deka
de a sak ni ka wie la.”
17 Yeezu yaa pa beerik ale daam a puusi
a te Naawen a nyɛ wa jiam ale ge a weeni
ba ayen, “Ni ŋɔa a chari chaaba,
18 dii nyiŋ la, m kan ŋman nyu daamu
de ase ka Naawen Naamu a nin jam.”
19 Wa yaa ŋman pa boroboruk a puusi
Naawen a nyɛ wa jiam, a yik ku a wie a te
ba ale ge weeni ba ayen, “Ni ŋɔa ŋobi, mi

nyiŋka ale nna ate m pa a te ni. Ni nyiem
kasim a nyɛ nna ate ni a teeri m wari."
20 Dila degadega, ba ale ga de nueri la,
wa yaa ŋman pa beerika ale daamu a
weeni ba ayen, "Beerika de ale daamu a
kpiiri basi a te ka nama ayen yɔgyɔgla de
Naawen a va mi ziimu nyiŋ yaa basi ate
wa dek ale nuruba a ta noayeŋ paalik ale
chaab.
21 "Alege nuru waai le wa ta mi a ga
bobri a sak la, a maa kali ka dela ale mi
a de.
22 Ka Naawen ale poli ku ayen Mi Saalo-
biika a kpi alege nuru waai dek a le wa ta
Mi Saalobiika a ga bobri sak la, ku le bie
wa jigi."
23 Wa ŋaaŋviirima yaa jam a bek ba dek
ayen, "Ka tama wana a le wa nyɛ dila?"
24 Wa ŋaaŋviirima a yaa jam a nak
nampaga ale chaab a bek chaab ayen, "Ka
tama po wana dek ate nuruba a poli ayen
wa ka nuru kpioŋ a gaam ti meena?"
25 Yeezu yaa weeni ba ayen, "Tɛŋzuk de
nalimaŋa ta pagrim ka nna yegayega a
gaamu ba nuru baai zuk ate ba a nya la.
Nuruma ka wariwari a maari a biisi. Ba a
wi ba nalimaŋa ayen ka ba maaroba.
26 Alege nama jigi ku be daa dila, ku a
fe kama ayen waai ale chim nuru kpioŋ ni
meena po la, a pa wa dek a chim ni meena
baaŋ, waai me abe ale chim ni niŋdeero la,
ku a fe kama ayen wa chim ni tomteerɔ.
27 Basi ate m bek ni nyaku de ayen, nu-
ruma de bayewa, ka ba wana ale gaam wa
choa, waai ale kali tɛŋ a de ŋandiintaŋa
la yaa waai ale nyɛ ŋandiintaŋa a te waai
ale kali tɛŋka a de la? Daa waai ale kali
tɛŋka a de la ale gaam waai ale a te wa la?
Alege mi bo ni po ase ka nuru waai ale ka
tomteerɔ la.
28 "Nama kasim bo ale mi ale m ni-
nammu meena kama.
29 Ase mi kowa ale pa wa naamu a nyo
mi nisima po dii la, mi me ase m kowa ale
nyɛ dii la, a te ni ka siuk
30 ate ni a de abe ni a nyu m naamu po,
abe ni kali zukpaglisa zuima a nya Izirali
buuni pi ale buyewa meena zuk.
31 "Simon, Simon kpesi fi dek ale Sitaana
a juisi ka siuk ayen wa nyɛ ni meena a nya.
Wa ale yeeri ŋan maŋsaŋa ŋan baataŋa
po, ase kparo ale yali votta a basi ale a ge
ŋan bieŋa dii la.
32 Alege, mi puusi Naawen a te fi Simon
kama ayen fi kan basi fi siaka. Fi dan tagri
a siak mi noai ase ti ale poom a nyɛ dii
yɔgyɔgla la ku a fe kama ate fi nyɛ ate fi
suaataŋa a ta pagrim me."
33 Simon Piita yaa tulisi wa ayen, "M
Nyɔnɔ, mi gomsi magsi kama ayen m maa
va fu a cheŋ likka dɔk a yaase m kpi ale
fu."
34 Yeezu yaa weeni wa ayen, "Mi a le a
weeni fi Piita ayen, fi ale pagsi ku noai buta
ayen fi ze mi, alege ate kpadiaka a kum."
35 Yeezu yaa bek ba ayen, "Diipo ate mi
jam tom ni ate ni cheŋ alege ka ligra fook,
yaase fɔrok, yaase nuensa la, ni jam jogi
jaabɔa?"
Ba yaa tulisi wa ayen, "Aawo, ti an jam
jogi jaabjaabɔa."
36 Yeezu yaa weeni ba ayen, "Alege
yɔgyɔgla de ate mi a weeni ni ayen waai a
dan ta ligra fook, yaase fɔrok ku a fe kama
ayen wa pai. Waai abe dan kan ta gebi woŋ
ku a fe kama me ayen wa pa wa kasaauk a
da a yaa pa ligraŋa a da gebi kala choawa.
37 Boan nyiŋŋa, ba ale ŋmarisi Naawen
gbaŋka po dii ayen, 'Ba jam pa wa a gum
chaab ale ka zueba la', ku a fe kama ayen
dila chim wensie mi jigi. Dii nyiŋ la, ba ale
ŋmarisi dii dila po dila po a magsi chaab
ale mi la, a boro a chim ka wensie."
38 Ba yaa tulisi wa ayen, "Ti Nyɔnɔ, tama
ta ka gebi sila chaab siye."
Yeezu yaa tulisi ba ayen, "Dila magsi
kama."
39 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima yaa basi
dula jigini ale ge cheŋ Olivi Guuku ase wa
nyiem ale a nyɛ dii la.
40 Wa ale jam paari dula jigini la, wa yaa
weeni ba ayen, "Ni a puusi Naawen ate ni
kan pa ni dek te nyenyaka."
41 Wa yaa poori wa dek wa tɔga a taam
nakpiak a kpi duna tɛŋ a puusi Naawen
ayen,
42 "M koa, ku dan ka fi yaalika, yeeri
ninammu de m jigi a basi, alege nyɛ fi dek
ale a yaali dii la, daa mi ale a yaali dii la."
43 Naawen sabiiloma wanyi a yaa jam wa
jigi a te wa pagrim.
44 Ase wa a le jam a yiili wa ninammu
wie la, wa yaa ŋman puusi Naawen a gum
du ate wulum a kasim jam a zi nna ase ka
ziim ale a zi tɛŋ la.
45 Wa ale ga puusi Naawen nueri la, wa
yaa yiri ŋman pilim jam wa ŋaaŋviirima
jigi a jam a paari ale ba dua a goa dii nyiŋ
la ba sue ale jam kaasi
46 ate wa yaa bek ba ayen, "Ka boa ate
ni dua a goa? Ni yiri a puusi Naawen ate
ni kan pa ni dek te nyenyaka."
47 Wa ale jam diem boro a biisi nna la,
nuruba yegayega ale Judas waai ale jam
ka wa ŋaaŋviirima po pi ale bayewa la a
yaa de ba niŋ a cheena. Wa yaa forisi paari
Yeezu a puusi wa.
48 Alege Yeezu yaa weeni Judas ayen,
"Judas, fi a dak Mi Saalobiika a sak ale ka
puusa?"
49 Yeezu ŋaaŋviirima baai ale jam maa
bo ale Yeezu ale ga nya dii ale di nyɛ la, a
yaa bek Yeezu ayen, "Nyɔnɔ, ti pa ti gebik
wonsaŋa a chubi ba?"

50 Ba wanyi a yaa deri che Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni tomteerɔma po wanyi juga turi.
51 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Dila magsi kama”. Wa yaa tiri nuruwa tunni ate di deri nueri.
52 Yeezu yaa bek Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Yenni limsidɔma ale nisomma baai meena ale jam nyini jam ayen ba yik wa la, ayen “Mi ka zue ate nama ta gebi woŋta ale dua a jam ayen ni yik mu?
53 Daa meena mi kasim bo ale nama kama Juuma Puusika Yenni po a sak nuruba alege nama an jam pa nisa a tiri mu, ka nama me danni ale nna, di be ka da dii me ate Sitaana ta siuk pa wa pagrimu a tom tuima la.”
54 Ba yaa yik wa a ta wa cheŋ Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni yenni. Piita yaa wari ŋaaŋ a cheŋ a vi.
55 Ba ale jam tɔati bolim yenni dabiaka po a maa chaab a kali la, Piita jam maa bo ba po kama.
56 Nipɔkbili wanyi ale jam boro. Wa jam ka pɔkdɔklie. Nipɔkbinni de ale nya ale Piita kala bolimu niŋ la, wa yaa nya wa nna ziim, a weeni ayen, “Nuruwa de a poom bo ale wa kama.”
57 Piita yaa pagsi ayen, “Nipɔkbiliga, mi poom ze wa.”
58 Ku an bula beniya ale ge ate nuru wa choa a ŋman nya wa a weeni ayen, “Fi me ka ba po wanyi.”
Alege Piita ŋman weeni ayen, “Nidɔa, mi maa daa ba po.”
59 Ku ale ŋman ga beni maga dega la, nuru wa choa a ŋman weeni ale nin muna ayen, “Mi seba chak kama ayen nuruwa de a jam maa bo ale wa kama, dii nyiŋ la, nuruwa de ka Galili tɛŋka deno.”
60 Alege Piita ŋman weeni ayen, “Nidɔa, mi ze fi ale a biisi dii la.”
Wa ale diem boro a biisi dila la, kpadiaka yaa kum, ate Nyɔnɔwa yaa, viriŋ nya Piita
61 ate Piita yaa teeri Nyɔnɔwa ale poom weeni wa dii ayen, “Fi le pagsi kama ku noai buta ayen fi ze mu ale ge ate kpadiaka kum yokku de.”
62 Piita ale ga teeri dila la, wa yaa nyini peelim kum nna yegayega.
63 Nuru baai ale jam ta Yeezu la, a yaa nyɛ wa a la ale a nak wa,
64 a yaa pa ŋanta a bobi lik wa ninaŋa me a yaa bek wa ayen, “Weeni a sak ti waai ale nak fu la.”
65 Ba jam biisi ka wie ŋa chaab nna yegayega a le wa.
66 Vari ale ga veenti la, nisomma a yaa jam tu chaab. Ba gela a jam ka Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa, ba gela me Juuma Sinsaŋŋa sagrɔba. Nuru baai ale jam ta Yeezu la a yaa ta wa a cheŋ ba jigi ate ba yaa bek wa ayen,
67 “Fi ka Kirisitawa waai ate Naawen weeni ayen wa a le tom ate wa jam la, be weeni a sak ti.”
Alege wa yaa tulisi ba ayen, “M dan weeni a sak ni, ni kan ta siaka.
68 M be dan begi ni bega ni kan tulisi mu.
69 Alege a zaani jinla a ta a cheŋ, Mi Saalobiika a le kali ka Pagrɔwa Naawen juga geŋ.”
70 Ba meena a yaa ŋman begi wa ayen, “Fi abe ka Naawen biika?”
Yeezu ŋman tulisi ba ayen, “Nama ale weeni.”
71 Ba yaa bek chaab ayen, “Ka boan jaab wari ate ti ŋman a yaali ayen ti wom a magsi chaab ale nuruwa de dii nyiŋ la, ti wom ku kama a ta nyini wa dek noai po ayen ti an velim ya.”

23

1 Nisomma meena yaa yiri ta Yeezu a cheŋ Gominawa Paalɔt jigi.
2 Juijui ate ba tɔariŋ wa a weeni ayen, “Tama yik nuruwa de kama ale wa boro a paasi ti nuruma ayen ba kan a tuni ba lampoowa a te nakpioŋku Siiza. Wa maari a weeni me ayen wa dek ale Kirisitawa. Ku kiri ale wa ka naab.”
3 Gominawa Paalɔt a yaa bek wa ayen, “Ka fi ale Juuma naawa la?”
Yeezu yaa tulisi wa ayen, “Fi ale weeni.”
4 Paalɔt yaa weeni Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale nuru bɔanni ayen, “Mi an nya nuruwa de wari dii ate wa kaasi la.”
5 Ba yaa ŋmasi a biisi nna yegayega ayen, “A zaani Galili tɛŋka a jam paari Judia tɛŋka a ta ga paari dela, wa kasim a sak nuruma kama ayen ba basi ate kaasuŋ jam.”
6 Paalɔt ale wom nna la, wa yaa bek ayen, “Nuruwa de ka Galili deno?”
7 Paalɔt ale wom ayen Yeezu nyini ka juijui ate Naab Ayerod a jam a nya ka zuk la, wa yaa basi ate ba ta Yeezu a cheŋ wala jigi. Dila po wa Naab Ayerod dek a jam bo ka Jerusalem tɛŋka.
8 Naab Ayerod ale nya Yeezu la, ku yaa peenti wa sui nna yegayega boan nyiŋ, wa kasim jam a yaali ka nna yegayega ayen wa nya wa dii nyiŋ la, wa wom ka wa wari ate wa yaa jam a yiili ayen wa le nyɛ wakperikaliik ate wa nya.
9 Naab Ayerod yaa bek wa bega nna yegayega alege Yeezu an jam tulisi wa.
10 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma a yaa za dula a tɔariŋ Yeezu ale nin muna.
11 Naab Ayerod ale wa sojima a yaa nyɛ Yeezu a la ale a nyɛ wa jigi nna ase wa daa nuru la. Ba ale nyɛ dila la ba yaa pa

kasaauk naluŋ jo Yeezu ate Naab Ayerod
yaa weeni ate ba ta wa ŋman cheŋ Paalɔt
jigi.
12 Da dila danni Naab Ayerod ale Paalɔt
a deri de dɔata ale chaab. Ba jam ka
dachaasa alege ate nyaku de a nyɛ.
13 Paalɔt yaa wi Juuma Puusika Yenni
kpaŋŋa ale kpaga ŋa chaab ale nuruma
14 a yaa weeni ba ayen, “Nama ale ta
nuruwa de a jam mi jigi a weeni mi ayen
wa a dak ka siuk kaasuŋta a sak nuruma.
Yɔgyɔgla de nama dek a be nya mi ale
bek wa bɛŋŋa meena alege mi an nya dii
meena ate nama weeni ayen wa kaasi la.
15 Ayerod me a be an nya wa wakaa-
suŋŋɔa dii nyiŋ la, ka wala ale basi wa
ate wa jam tama jigi. Nuruwa de an nyɛ
wariwari a magsi kummɔa.
16 M be le basi kama ate m sojima miiri
wa abe m basi wa ate wa cheŋ.”
17 Bena meena ba Juuma Gaambasika
Tigini a nyiem dan jam paari ku nyiem a
fe kama ayen Gominawa Paalɔt lak nuru
waai ate wa tɛŋka demma a yaali ayen ba
lak ate wa nyini likka dɔkku po a nyini la
a basi.
18-19 Nuru wanyi ale jam boro ate ba a wi
ayen Barabasi ate ba jam maa yik wa a lik
dii nyiŋ la, wa jam maa nyɛ ka noai yeŋ ale
wa tɛŋka demma a yaa nyɛ kpaliŋ ale baai
ale a nya wa tɛŋka zuk la ate wa ko nuruba
ate ba yaa yik wa a lik. Nuruma yaa maa
chaab a kaari ate ku jueli nna yegayega a
weeni ayen, “Ko wa abe fi yeeri Barabasi
a basi te ti.”
20 Paalɔt yaa ŋman biisi ale ba a yaali
ayen wa yeeri Yeezu a basi.
21 Alege nuruma a ŋman kaari ate ku
jueli nna yegayega a weeni ayen, “Kpi wa
jabarim nyiŋ, kpi wa jabarim nyiŋ.”
22 Dii ale a saari butawa la, Paalɔt yaa
bek ba ayen, “Ka boa? Ka boan jaab
wabiok ate wa nyɛ? Mi an nya wa dii ate
wa kaasi a magsi wa kpi la. M le basi kama
ate m sojima miiri wa abe m basi wa.”
23 Alege nuruma yaa ŋman kaari ate ku
jueli nna yegayega a gaam dii ate ba poom
kaari la a weeni ayen, ba kpi wa jabarim
nyiŋ ate wa kpi. Ba kaarika de a jam basi
kama ate ba de.
24 Paalɔt yaa siak bo buusa te ba
25 a yaa lak Barabasi waai ale jam maa
nyɛ noayeŋka ale wa tɛŋka demma a nyɛ
kpaliŋka a ko nuruba ate ba yik wa a lik la
a te ba, Paalɔt yaa pa Yeezu a te wa sojima
ayen ba nyɛ wa dii ate ba a yaali la.
26 Sojima a yaa ta Yeezu a cheŋ a yaa ga
zik nuru wanyi ale wa cheena tɛŋka po.
Wa yoi ale Simon. Wa jam nyini ka Sairini.
Sojima yaa yik wa a fe wa ate wa ji Yeezu
jabarimu a va wa ŋaaŋ.
27 Nuru bɔari nna yegayega ale jam va
wa. Nipooba ale jam maa bo ba po, a yaa
kum ale a kaari Yeezu nyiŋ.
28 Yeezu yaa virim nya ba a weeni ba
ayen, “Jerusalem nipooba, ni kan a kum
a te mi, ni a kum a te ni dek ale ni bisaŋa.
29 Dii nyiŋ la, daa le cheena ate nuruba
ale weeni ayen, ‘Nipɔk baai ale kan ka bisa
la, baai ale kan biak nya la, baai ate bisa
an ŋoosi la a ta wein la.’
30 Dila powa ale nuruba a le weeni guuk
kpeentaŋa ayen, ‘Ni lo ti zuk,’ abe ba
weeni guuk fiisaŋa me ayen, ‘Ni lik ti.’
31 Ni be wom wamagsini de, nipooba,
‘Ase duoku ale yɔgsa alege ba a nyɛ nna
la, ka boa a le di nyɛ ase ku nin ko?’ ”
32 Tuim kaasima nyam baye a te ba jam
maa ta ba ale Yeezu a cheŋ ayen ba kpi ba.
33 Ba ale jam paari juijui ate ba a wi ayen
“Zukoluku La”, ba yaa kpi wa jabarimu
nyiŋ. Tuim kaasima nyamma me bayewa
ba kpi wanyi a zaani wa juga, wanyi me a
zaani wa gala.
34 Yeezu yaa weeni ayen, “M Koa, voŋ te
nuruma de dii nyiŋ la, ba ze ba ale a nyɛ
dii la.”
Ba ale kpi wa la, ba yaa nak gbaŋ a lueri
wa gattaŋa a chari chaab.
35 Nuruma yaa za a nya wa, alege ba
kpaŋŋa yaa nyɛ wa a la a weeni ayen, “Wa
vari nuru ba chaab a basi, basi ate wa vari
wa dek a basi ase wa nin ka Varibasidɔwa,
waai ate wa lueri la.”
36 Sojima me a jam a nyɛ wa a la a pa da
miisiŋ a te wa a nyɛ ase ba a te wa ka zula
la.
37 ale a weeni ayen, “Fi dan ka Juuma
naab, be vari fi dek a basi.”
38 Ba jam ŋmarisi ka jaab tapagi nyiŋ
ayen,

KA JUUMA NAAWA ALE NNA

a yaa pa di a maŋ wa jabarimu zuk.
39 Tuim kaasimaŋa nyamma bayewa ate
ba jam maa kpi ba a gum Yeezu po la, bala
wanyi a yaa jam a le wa ayen, “Fi daa
Varibasidɔwa? Be vari fi dek ale tama me
a basi.”
40 Alege wa vaanchoawa a yaa tɔariŋ wa
ayen, “Fi kan chali Naawen ya ale ba ale
nyɛ ti meena bunyi dii la?
41 Ba ale nyɛ tama dii la, ku magsi kama
dii nyiŋ la, ka tama tuim kaasimaŋa tutuna
ale nna ate ti boro a tuesi. Alege nuruwa
de an kaasi wariya.”
42 Wa biisi dila ale ge a yaa weeni ayen,
“Yeezu, fi dan jam ase naab la, teeri m
wari.”
43 Yeezu yaa weeni wa ayen, “Wensie ate
mi a weeni fu ayen jinla fi a le bo ale mu
Naawen jigi.”
44 Wenbinni ale ga jueli wenzuk sunsuŋ
la, wenbinni a yaa sobri ate ku yaa deri

nyɛ nna birim ate legi a yaa lik tɛŋ kala
meena a ta dila a jam paari kantueŋ baŋ
buta,
45 ate garuk kpioŋ kuui ate ba pa lik a
kasi buye Juuma Puusika Yenni po la, a yaa
jam cheeri poori buye.
46 Yeezu yaa kaari nna yegayega ate ku
jueli ayen, “M Koa, m pa m chiika a nyo fi
nisima po”. Wa ale weeni dila la, wa yaa
deri kpi.
47 Sojima kpagini ale jam za dula a yaa
nya dii ale nyɛ la, wa yaa te Naawen
pimpauk a weeni ayen, “Nuruwa de a sum
jam ka wayɔrisima nyɔnɔ.”
48 Nuru bɔari ale jam jam ayen ba nya dii
le di nyɛ la. Ba ale nya dii meena ale nyɛ
la ba yaa pilim ŋmani a kuli ale sukaasuŋ.
49 Baai meena ale jam seba Yeezu nalim-
nyiini a chak la, ale nipɔk baai me ale jam
va wa a nyini Galili a jam la, bala meena a
jam za ka niŋniŋa alege a nya.
50-51 Nuru wanyi ale jam nyini Juuma
tɛŋ kanyi ate ba a wi ayen Arimatia, wa
yoi a jam ale Josefi, wa jam ka nuru maŋ
ale chim welensa nyɔnɔ. Wa jam maa ka
nisomma, po wanyi. Alege wa an jam siak
ale ba ale poli a nyɛ Yeezu dii la. Wa kasim
jam a limsi ka diipo ate Naawen a le jam
soa nuruba la.
52 Josefi wa de ale jam cheŋ Paalɔt jigi a
ga saalim wa ayen wa basi ate wa ga yeeri
kpiowa jabarimu zuk.
53 Paalɔt yaa siak ate wa ga yeeri wa a ta
nyini jabarimu zuk a siŋ, a yaa pa garupali
peeluk a vili wa a ta wa ga gu puŋ vorub
ate ba keri la po. Kpio an jam duak bu po
a nya ya.
54 Da dila danni ka da dii ate ba a
gomsi ba dek a limsi ba Vuusum Danni la.
Vuusum Danni abe jam boro a piilim kama
me.
55 Nipɔk baai ale jam va Yeezu a nyini
Galili tɛŋka a jam la a yaa jam va Josefi a
cheŋ ga nya vorumu ate Yeezu dua bu po
juijui la
56 ale ge a yaa pilim ŋmani a ga gomsi
kpa masisa.

Vuusum Danni a yaa ale jam paari la, ba
vuusi kama ase ba sinsaŋŋa ale a sak ba
dii la.

24

1 Laasidi Dai saliuk yokyok wa ate
nipooma yaa yiri ale ba kpa masisaŋa a
cheŋ boosuku jigini.
2 Ba yaa ga a paari a nya ale tintain dii
ate ba pa lik boosuk nɔanni la ale di bilim
ale ge boosuku nɔanni a basi.
3 ate ba yaa jo bu po alege ba an nya
Nyɔnɔwa Yeezu nyiŋka.
4 Ba yaa za dula jigini ate ku cha ba.
Nuruba baye a yaa jo garuk peeta ate ti a
nyagsi nna kpelimkpelim a deri za ba tɛŋ.
5 Yɔgsum a yaa yik nipooma ate ba pa
ba zuima a su tɛŋ ate nuruma yaa bek ba
ayen, “Ka boa ale soa ate ni a gisi nuru
waai ale vua la kpilima sunsuŋŋa?
6 Wa ka dela, wa yiri kum po kama. Ni
teeri wa ale jam weeni ni dii diipo ate ni
jam bo ale wa Galili tɛŋka po la.
7 Wa ale jam weeni ayen, ‘Mi Saalobiika
ku a fe kama ate nuruba a yik mu a pa nyo
tuimbaata nyam nisima po, ate ba kpi mu
jabarim nyiŋ alege daa ŋata dai m le yiri
kum po.’ ”
8 Nipooma yaa teeri wa wieŋa de
9 ate ba yaa pilim ŋmani a jam weeni
nyaku de a sak wa ŋaaŋviirima pi ale
wanyiwa ale nuru mbala meena.
10 Nipooma jam ale Mɛɛri waai ale nyini
Magdala la, ale Joana, ale Jeemsi mawa
Mɛɛri, nyaba de ale nipooba ba chaab baai
ale jam bo ale ba la yaa weeni wieŋa de a
sak tuimtomdɔma.
11 Alege tuimtomdɔma jigi, wieŋa de a
jam chim ka sunsuelima, dila nyiŋ, ba an
jam siak ayen ku ka wensie.
12 Piita yaa yiri chali cheŋ boosuku jigini
a ga chuiri nya alege wa an nya jaabɔa, ka
gatta nyiini. Ku yaa cha wa nna yegayega
ate wa kuli. Wa jam a poli ka dii dek chekki
ale nyɛ la.
13 Da dila danni degadega ate Yeezu
ŋaaŋviirima baye a yaa jam a cheŋ tɛŋfiik
ate ba a wi ka ayen Imayas, ka jam ka
mɛɛla ŋayopoi ale Jerusalem tɛŋka.
14 Ba ale bo siuku po a cheŋ la, ba yaa a
biisi ŋaai meena ale nyɛ la.
15 Ba ale jam a biisi ŋa wie ale a magsi
ŋa la, Yeezu dek a yaa forisi paari ba ate
ba va chaab a cheŋ
16 alege jaab ale jam nyɛ ate ba an jam
baga a miŋ wa.
17 Yeezu yaa bek ba ayen, “Ka boan jaab
wari ate nama biisi a cheŋ la?”

Ba yaa za nna zimm ale sukaasuŋ.
18 Ba wanyi ate ba a wi ayen Kiliyopas,
wala a yaa tulisi wa ayen, “Ka fi nyiini ale
nichaano Jerusalem tɛŋka po a ze wa ŋaai
ale bo ka po daaŋa de la?”
19 Wa yaa bek ba ayen, “Ka boan wie?”

Ba yaa tulisi wa ayen, “A magsi chaab
ale Yeezu Nazaret deno waai ale jam ka
Naawen biisiteerɔ ate wa wie ale wa biik
a pagra Naawen jigi ale nuru meena jigi la.
20 Ate tama Puusika Yenni kpaŋŋa ale
tɛŋka nisomma a yaa yik wa ayen ba bo
buusa a ko wa. Ba yaa sum kpi wa jabarim
nyiŋ.
21 Alege tama jam a yiili kama ayen ka
wala le wa vari Izirali tɛŋka a basi, daa

dila nyiini, ku daa ŋata ale jinla ate nyaku
de meena a nyɛ la.
22 Daa dila nyiini me, tama buuni po,
nipooba ale weeni wari ate di cha ti nna
yegayega. Ba cheŋ ka wa boosuku jigini
saliuk yokyokku de
23 alege ba an nya wa nyiŋka. Ba yaa
pilim jam a weeni ayen ba nya Naawen
sabiiloba ate ba weeni ba ayen wa vua
kama.
24 Baai ale jam maa bo ale tama la ba
gela a cheŋ boosuku jigini kama a ga nya
nipooma ale poom liŋ weeni ba dii la
degadega. Ba an nya wa."
25 Yeezu yaa weeni ba ayen, "Ni ka betta!
Ka boa ale soa ate ni an baga a ta siak ale
Naawen biisiteerɔma ale biisi dii la.
26 Ku kan jam a fe kama ayen Kirisitawa
ate Naawen a le tom ate wa jam la a nam
ale wieŋa de abe wa ge nya wa zulaŋa?"
27 Yeezu a yaa piilim deri a weeni
wie ŋaai meena ate ba ŋmarisi Naawen
gbaŋka po a magsi chaab ale wa dek la
kiri. Wa jam piilim ta nyini ka Moosis ale
Naawen biisiteerɔma meena a weeni ŋa
kie a sak ba.
28 Ba yaa jam boro a mɔata tɛŋfiik kaai
ate ba a jam a cheŋ la. Yeezu yaa nyɛ ase
wa a taam ka niŋ la.
29 Alege ba yaa yik wa a weeni ayen, "Ti
kuli ga goa dii nyiŋ la, wenni boro a siŋ
kama ate tɛŋka boro a sobri." Wa yaa siak
va kuli.
30 Ba ale boro a de la, wa yaa pa
boroboruk a nyɛ Naawen jiam a wie ku a
yaa pa a te ba
31 ate ba nina a yaa deri lagri ate ba miŋ
wa ate wa yaa deri murum be ba nina po.
32 Ba yaa weeni chaab ayen, "Ti ale poom
bo siuku po ate wa a biisi dii a magsi chaab
ale ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po dii
la, an poom a te ti masim ti suniima po?"
33 Ba yaa deri yiri bunyi a cheŋ
Jerusalem tɛŋka. Dula jigini, ba yaa ga nya
wa ŋaaŋviirima pi ale wanyiwa ale ba tigsi
chaab a kali jigi yeŋ ale baai meena ale jam
a maa kali ale ba la
34 ale ba kala a biisi ayen, "Ti Nyɔnɔwa
a sum yiri kum po kama a pa wa dek a sak
Simon."
35 Kiliyopas ale nwala yaa weeni a sak
ba dii meena ale nyɛ siuku po la ale wa
ale wie boroboruku ate ba miŋ wa dii la.
36 Ba ale jam boro a biisi nna la, Yeezu
dek a deri jam za ba sunsuŋ a weeni ba
ayen, "Ni boro ale suyɔgini."
37 Ate yɔgsum nna yegayega a jam yik ba
ate ba poli ayen ba nya ka kok.
38 Alege wa yaa bek ba ayen, "Ka boa
ale a daani ni? Ka boa ale soa ate ni ta
chichama ni zuimaŋa po?
39 Ni nya m nisimaŋa ale m naŋsaŋa ate
ni miŋ ayen ka mi dek ale la. Ni tiri mu a
nya ate ni seba ayen daa kowa dii nyiŋ la,
kok ka nyiŋŋa ale koba ase ni ale nya mi
ale ta dii la."
40 Wa ale weeni dila la, wa yaa pa wa
nisaŋa ale wa naŋsaŋa a sak ba.
41 Ba an diem jam siak ayen ku ka
wensie, dii nyiŋ la, supeentik ale jam bo
ba jigi ate ku cha ba me. Yeezu yaa bek ba
ayen, "Ni ta jaab dela a de?"
42 Ba yaa pa jum digima te wa
43 ate wa ŋobi ate ba nya.
44 Wa yaa weeni ba ayen, "Wieŋa de
degadega ate mi jam weeni ni diipo ate
mi jam diem bo ale ni la, ayen wie ŋaai
meena ale bo Naawen gbaŋka po ate
Moosis ŋmarisi Sinsaŋŋa gbaŋka po la, ale
Naawen biisiteerɔma gbaŋsaŋa ale gbaŋ
kanyiwa ate ba a wi ayen Yiila Gbaŋ la po
a magsi chaab ale mi la, ku a fe kama ayen
ŋa chim wensie."
45 Wa yaa lagri ba popolaŋa ayen ba miŋ
chak ba ale ŋmarisi dii Naawen Gbaŋka po
la.
46 Wa yaa weeni ba ayen, "Ba ŋmarisi ka
po ayen, ku a fe kama ate Mi Varibasidɔwa
ate Naawen le tom ate m jam la, a nam abe
daa ŋata dai m yaa yiri kum po.
47 Ku be a fe kama me ayen nuruba pa
mi yonni nyiŋ a sak nuru meena tɛŋzuk
de ayen ba basi ba tuimbaataŋa tomka ate
Naawen voŋ te ba. Sinsaŋŋa de le piilim ka
Jerusalem tɛŋka a ta a cheŋ tɛŋka meena.
48 Nama dek be nya wieŋa de meena
kama ale ni dek nina.
49 Mi dek le basi ate m kowa ale puulim
la a jam ni jigi. Alege, ku a fe kama ayen
ni bo tɛŋka de po a limsi ate pagrim nyini
wenŋmazuk a jam ni jigi."
50 Wa yaa de ba niŋ ate ba nyini tɛŋka
dek po a ta ba cheŋ ga paari Betani tɛŋka,
ate wa yaa zak wa nisaŋa a te ba niaka.
51 Wa ale jam boro a te ba niaka
la, Naawen yaa deri pa wa a ta jueli
wenŋmazuk.
52 Ba yaa pilim cheŋ Jerusalem ale su-
peentik nna yegayega
53 a kasim jam bo Juuma Puusika Yenni
po a pak Naawen.

Yeezu Wamaŋsaŋa Wie Ate JƆƆN A ŊMARISI La

1 Piilimka po wenŋmazuk ale tɛŋzuk
meena a jam karo, alege Nyuvuri Wanni
a poom a liŋ boro kama. Wanni nyiem
kasim bo ale ka Naawen diipo meena.
Wanni me ale Naawen dek a jam ka bunyi.
2 A nyini ku piilimka po a ta a cheŋ,
Wanni a nyiem kasim jam bo ale ka
Naawen diipo meena.
3 Naawen ale basi ate wa nyɛ
wenŋmazuk ale tɛŋzuk meena ale ŋanta
baai meena ale bo wenŋmazuk ale tɛŋzuk
la. Jaab buui meena ka Naawen ale basi
ate wa nyɛ.
4 Nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la, a
bo ka Wanni jigi. Nyuvunni de ale ta bolim
a jam tɛŋzuk ayen nuru meena a nya.
5 Wa nyuvuri a nyɛ se ka bolim ate ba
tɔati ate bu a nya legi po dii la. Legini an
baga a kpimsi bolimu.
6 Nuru wanyi ale jam boro ate ba a wi
wa ayen Jɔɔn ate Naawen a tom wa.
7 Wa jam kama ayen wa sak nuruba
bolimu wie, ate ba nya siuk a wom abe ba
ta siaka.
8 Daa Jɔɔn a jam le bolimu, alege ka
Naawen ale tom wa ayen wa jam a sak
nuruba bolimu wie.
9 Wala a jam le bolim maŋka dek buui
ale jam tɛŋka meena po, ayen waai meena
a baga a nya siuk a bo bu jigini.
10 Nyuvuri Wanni a jam bo ka tɛŋka
meena po. Naawen ale basi ate wa nyɛ
ka ale jaab buuri meena ale bo ka zuk la,
alege tɛŋka meena demma a jam ze wa le
ka waai la.
11 Wa jam ka wa dek tɛŋka demma, jigi
alege ba zɛri wa.
12 Alege baai ale a tuesi wa ale ta siaka
ale wa la, wa te ba ka siuk ate ba chim
Naawen bisa.
13 Nuruba a nyiem ale kasim a biak ba
bisa dii la a kan basi ate ba a chim Naawen
bisa. Ku jam daa nuruba dek yaalika nyiŋ
ale soa ate wa chim ba ko. Ku jam ka wa
dek yaalika nyiŋ ate wa chim ba ko.
14 Nyuvuri Wanni a jam chim ka nuru-
biik ate Naawen a pa wa niaka ale wa
wensieŋa a te wa ate wa jam a boro ale
ti. Wa nyiini ale wa Kowa Biik. Ate ti nya
wa zulaŋa ale wa nalimu ate wa tuesi wa
Kowa jigi la.
15 Jɔɔn a jam sak nuruba wa wie ale a
kaari a weeni ayen, “Mi a weeni ni nuruwa
de wie kama. Wa bo ka mi ŋaaŋ a saŋ
cheena. Wa liŋ boro kama ale ge ate ba
biak mi. Ka dila ale soa ate wa chim kpagi
a gaam mi la.”
16 Wa niaka ale zuak la nyiŋ ate wa baga
a niak ti meena. Wa abe le kasim a niak ti
kama diipo meena.
17 Naawen ale basi ate Moosis a pa wa
Sinsaŋŋa a te nuruba alege ka Yeezu nyiŋ
ate Naawen a sak ti wa niaka ale wa
wensieŋa.
18 Nuru waai an diem a nya Naawen ya,
alege wa be yeŋka waai ale Naawen ale ka
bunyi ale ŋman bo wa jigi la, wala a sak ti
wa wie kama.
19 Dai yeŋ po Juuma kpaŋŋa ale jam
bo Jerusalem tɛŋka la a yaa tom Juuma
Puusika Yenni tomteerɔma ale baai ate
ba a wi ba ayen Livaiba la, ba gela ayen
ba cheŋ a ga bek Jɔɔn ayen, “Ka fi ale
Varibasidɔwa waai ate Naawen a weeni
ayen wa le tom wa la?”
20 Jɔɔn an jam a zɛri ba tulisika alege
weeni ba a lagri ayen, “Daa mi ale Varib-
asidɔwa.”
21 Ba yaa ŋman bek wa ayen, “Fi be ka
wana? Fi ka Naawen biisiteerɔwa waai ate
ba a wi ayen Elaja la?”
Jɔɔn a yaa weeni ayen, “Mi daa wala.”
Ba yaa ŋman bek wa ayen, “Ka fi ale
Naawen biisiteerɔwa waai ate tama a poli
ayen Naawen ale tom wa ti jigi la?”
Jɔɔn ŋman weeni ba ayen, “Aawo, daa
mi.”
22 Ba yaa weeni wa ayen, “Be weeni ti
fi ale ka waai la. Kan daa di ate ti ŋman
cheŋ baai ale tom ti la jigi, ba a yaali kama
ayen ti weeni ba wari. Fi abe ka wana?”
23 Jɔɔn a yaa weeni ba ayen, “Naawen
biisiteerɔwa waai ate ba a wi ayen Azaya
la a jam ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila
po dila po a weeni ayen Naawen a weeni
ayen,
‘Mi ka lueluk kuui ale a kaari sagini po a
weeni ayen,
teenti Nyɔnɔwa siuku a te wa jam.’ ”
24 Juuma baai ale jam a tom Naawen Pu-
usika Yenni tomteerɔma ale Livaiba Jɔɔn
jigi la, a jam ka baai ate ba a wi ba ayen
Farisiiba la.
25 Baai ate ba tom la a yaa ŋman bek Jɔɔn
ayen, “Kan daa fi ale Varibasidɔwa waai
ate Naawen a weeni ayen wa le tom la a
yaa se Elaja yaa Naawen biisiteerɔ nwala,
ka boa ale soa ate fi a te nuruma soka ale
nyiamɔa?”
26 Jɔɔn a yaa weeni ba ayen, “Mi a te ka
nuruba soka ale nyiam ayen m gomsi ba a
magsi ate ba a limsi nuru waai a le cheena
la. Wa dek a bo ti sunsuŋ dela kama jinla.
Nama dek a ze nuru wala ale ka waai la.
27 Wala a bo ka mi ŋaaŋ a cheena. Mi
posima ale m nin domsi a kali wa niŋ a
yeeri wa nuensaŋa a te wa.”

28 Wieŋa de meena a nyɛ ka Betani tɛŋka
po, Jɔɔn a jam a te nuruma soka ka Jodan
benni kuŋkɔŋ ndila.
29 Vari ale veenti la Jɔɔn a yaa nya Yeezu
ale wa cheena wa jigi, ate wa yaa weeni
baai ale jam mɔata dula jigini la ayen, “Ni
nya, nuruwa de a nyɛ ase ka posuk ate
Juuma a nyiem a kasim a pa a ko a te
Naawen la. Wala ale a basi ate Naawen
a voŋ tɛŋka meena demma nyɛ kaasuŋku.
30 Ni teeri mi ale weeni wa wie dii ale ni
la. Mi a liŋ weeni ni ayen nuru ale bo mi
ŋaaŋ a cheena. Wa poom liŋ a boro kama
ale ge ate ba biak mi. Ka dila ale soa ate
wa chim kpagi a gaam mi la.
31 Mi poom a liŋ ze wa le ka waai la, alege
mi liŋ de ka wa niŋ a jam dela ayen m te
nuruma soka ale nyiam ate m baga a pa
wa a sak Izirali demma.”
32 Dula jigini ate Jɔɔn a yaa ŋman weeni
ba ayen, “Mi nya Naawen Chiika ale ka
nyini wenŋmazuk ase nangbaŋ la a siŋ a
jam kali Yeezu zuk.
33 Mi a jam ze wa le ka waai la, alege
Naawen waai ale tom mi ayen m jam a te
nuruba soka la a liŋ a weeni mi kama ayen,
waai ate nama a nya ale Naawen Chiika a
jam a wari wa zuk la, wala a le wa sueri
ni suniimaŋa ale Naawen Chiika.
34 Mi nya wieŋa de meena kama. Wensie
ate mi a weeni ni ayen wa sum ka Naawen
Biik.”
35 Vari ale ŋman a veenti la, Jɔɔn ale wa
ŋaaŋviirima baye a yaa ŋman jam bo dula
jigini,
36 ate Jɔɔn a yaa nya Yeezu ale wa cheŋ
a taamu. Jɔɔn a yaa weeni ba ayen, “Ni
nya nuruwa de, wa a nyɛ ase ka Naawen
Posuk la.”
37 Wa ŋaaŋviirima bayewa ale wom dii
ate wa weeni la, ba yaa deri basi wa ale
cheŋ ga va Yeezu.
38 Ba le jam a vi Yeezu ŋaaŋ la, wa yaa
chiem a nya ba ale ba va wa ŋaaŋ la ate
wa yaa bek ba ayen, “Ka wana ate nama a
gisi?”

Ba yaa weeni wa ayen, “Arabi, fi yenni
bo ka be?” (Arabi kiri ale Sagrɔ.)
39 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni va mu a
jam nya.” Ba yaa va wa a ga nya wa le bo
juijui la. Ba jam a ga paari wa boka jigini
ale wenni a gbeliŋ kama ate ba yaa jam bo
dula ate tɛŋka a ga sobri.
40 Nuruma bayewa wanyi a jam ka
Andiru, Simon Piita suok.
41 Andiru ale jam a ŋman kuli yeri la, wa
yaa deri a cheŋ Simon jigi a ga weeni wa
ayen, “Tama jinla a nya Kirisitawa waai ale
Varibasidɔwa ate Naawen a weeni ayen
wa le tom wa ate wa jam la kama.”
42 Wa yaa ta Simon a cheŋ Yeezu jigi.

Yeezu a yaa nya wa a weeni ayen, “Fi le
Simon, Jɔɔn biika la. Mi a yaali ayen m te
fu ka yue paali ayen Sifas dii ate nuruba
ayen ba a wi fu la.” (Yue dila ale Piita ka
bunyi, di kiri ale puŋ.)
43 Vari ale ŋman veenti la Yeezu a yaa
cheŋ Galili. Wa yaa nya nuru wanyi ate ba
a wi wa ayen Filip. Wa yaa weeni wa ayen,
“Jam va mu.”
44 Filip a jam nyini ka tɛŋ kanyi ate ba a
wi ayen Beteseida. Andiru ale Piita me a
jam nyini ka dula.
45 Filip me a yaa cheŋ ayen wa nya nuru
wanyi ate ba a wi wa ayen Natani. Wa
le ga nya wa la, wa yaa weeni wa ayen,
“Moosis ale Naawen biisiteerɔma a jam
ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila
po ayen Varibasidɔwa ate Naawen a jam
weeni ayen wa le tom wa ate wa jam la,
tama a nya wa kama. Wa ka Yeezu, Josefi
biika, waai ale nyini Nazaret la.”
46 Natani a yaa bek Filip ayen, “Ti baga
a nya maaka Nazaret tɛŋka po?”

Filip a yaa ŋman weeni wa ayen, “Jam a
nya.”
47 Ba le jam a ga mɔata Yeezu la, wa yaa
weeni baai ale jam bo ale wa la, ayen, “Ni
nya Izirali denowa de waai ale cheena mi
jigi la, wa ka wensie nyɔnɔ.”
48 Natani a yaa ga paari Yeezu a bek wa
ayen, “Fi nyɛ ka se a seba mi?”

Yeezu yaa weeni wa ayen, “Fi ale poom
kala kiŋkaŋka tɛŋ la, mi nya fu kama ale
ge ate Filip a wi fu.”
49 Natani ale wom dii ate Yeezu a weeni
la, wa yaa weeni wa ayen, “M Sagrɔ, fi sum
ka Naawen biik. Fi ale Izirali Naawa.”
50 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi ta
siaka ale mi kama mi ale weeni ayen m
nya ale fi kali kiŋkaŋka tɛŋ la? Fi ale nya
wakperikaliisa a gaam nyaku de.”
51 Dula jigini Yeezu a yaa cheemu a
weeni baai ale jam za la ayen, “Wensie
ate mi a weeni ni ayen ni le nya wenzuk
ale ku lagri ate Naawen sabiiloma a nyini
wenŋmazuk nna ase ba a siŋ Saalobiika
zuk la ale ŋman pilim a jueli.”

2

1 Daa ŋaye ale jam taam la, nuru wanyi
a yaa faari nipɔk tɛŋ kaai ate ba a wi ayen
Kena ate ka bo Galili la po. Yeezu mawa a
jam boro kama.
2 Ba yaa jam wi Yeezu ale wa
ŋaaŋviirima ayen ba jam nipɔkfiaka
yenni.
3 Nipɔkfiaka nyɔnɔwa a jam te nuru baai
ale jam la ka daam. Daamu yaa le nueri
la, Yeezu mawa a yaa ga weeni wa ayen
daamu a nueri kama.
4 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Kan weeni
mu dii ate mi ayen m nyɛ la, dii nyiŋ la

diipo ate mi a yaali ayen m nyɛ wari la an
diem a paari ya."
5 Wa mawa ale wom wieŋa de la, wa yaa
cheemu a weeni yenni tomteerɔma ayen,
"Wa dan weeni ayen ni nyɛ wari, ni nyɛ."
6 Samɔniŋ kpeensa siyuebi ale jam bo
yenni po. Samɔniŋ kanyi a jam a su ase ka
bogtiba naaniŋ nyiam la. Juuma a nyiem
a dan boro a gomsi ayen ba de ŋandiinta,
ba a ŋari nyiam a nyo samɔnsaŋa de po a
sugri ba dek.
7 Yeezu a yaa weeni yenni tomteerɔma
ayen, "Ni ŋari nyiam a sueri samɔnsaŋa."
Ba yaa ŋari a sueri,
8 wa yaa weeni ba ayen, "Ni ŋari bu a ta
ga te waai ale ka kpagini a nya nichamma
zuk la." Ba yaa ŋari nyiamu a ta ga te wa.
9 Kpagini ale lam nya buui ale tagri a
chim daamu a nya la, wa yaa ze bu le nyini
ka juijui la, alege ka yenni tomteerɔma
baai ale ŋari a ta ga te wa la, nyiini ale
seba bu le nyini juijui la. Kpagini a yaa wi
nipɔk fiaka nyɔnɔwa a weeni wa ayen,
10 "Nuruba a dan wi ba dɔaba ayen ba
jam ate ba de ŋandiinta, ba nyiem a liŋ
a pa ka da masik a te ba ate ba nyu.
Ba yaa dan nyu da masika a chak, yenni
tomteerɔma a nyiem a yaa pa ka da buui
ale kan masa la a ŋman ta nyini a gum du
ayen ba nyu. Alege fi tomteerɔma a pa ka
da masika a ta wari ŋaaŋ a jam."
11 Yeezu a piilim tom ka wakperikali-
ika de Kena tɛŋka ate ka bo Galili po
la. Wakperikaliika de a jam sak ka wa
ŋaaŋviirima ayen Naawen pagrimu a bo
wa jigi kama. Dila nyiŋ ate ba yaa a jam ta
siaka ale wa.
12 Nipɔk fiaka diintaŋa ale jam a taam
la, Yeezu ale wa mawa ale wa yuama
ale wa ŋaaŋviirima a yaa basi dula jigini
ale ge cheŋ tɛŋ kanyi ate ba a wi ayen
Kapernaum a yaa bo dula daa maga.
13 Juuma Gaambasika Tigini a jam mɔata
kama ate Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa
cheŋ Jerusalem tɛŋka.
14 Ba yaa ga jo Juuma Puusika Yenni po.
Dula jigini wa yaa nya nuruba yegayega
ate ba boro a ta niiga ale piisa ale nang-
baŋsa a da. Baai me ale jam ta ligra a tagri
la a kala dula jigini.
15 Yeezu a yaa yaali miisa a melim chaab
ase fiŋ la a yiak niiga ale piisaŋa ale duŋsa
si chaab a ta nyini. Wa ŋman yik baai ale
ta ligra a tagri la teebulitaŋa a tulim kpib
ate ba ligraŋa meena a waaŋ tɛŋ.
16 Wa le nyɛ dila a nueri la, wa yaa weeni
baai ale ta nangbaŋsaŋa a da la ayen, "Ni
pa ŋantaŋa de meena dela a ta nyini. Ka
boa ate nama a nyɛ wieŋa de meena ale pa
m kowa yenni a chim yaba?"
17 Wa ŋaaŋviirima ale wom dii ate wa
jam a biisi la, ba yaa teeri dii ate ba jam
ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila
po a weeni ayen, "Mi ale a yaali Naawen
yenni dii la a le ku nyɛ ate mi kpi."
18 Juuma kpaŋŋa a yaa jam bek Yeezu
ayen, "Ka wana dek ale te fi siuk ayen fi
nyiem a tom tuimaŋa de meena? Be tom
wakperikaliik ate ku sak ti ayen fi ta siuk
a tom dila."
19 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Ni be nak
Juuma Puusika Yenni de a lonsi tɛŋ ate mi
a ŋman se di a nueri daa ŋata po."
20 Ba yaa weeni wa ayen, "Tama nuruma
a pa ka bena pisinaansi ale ŋayuebi a se di.
Tama a be dan nak di a lonsi, fi ale baga a
pa daa ŋata a ŋman se di a nueri?"
21 Alege Yeezu an jam biisi a magsi chaab
ale ka Juuma Puusika Yenni dii ale bo
Jerusalem tɛŋka po la. Wa jam biisi a
magsi chaab ale ka wa dek nyiŋka.
22 Yeezu ale jam a kpi ate Naawen a basi
ate wa yiti kum po la, wa ŋaaŋviirima a
yaa jam teeri dii ate wa weeni la. Ba yaa
jam ta siaka ale Yeezu ale weeni ba dii la,
ale ba le ŋmarisi wa wie Naawen gbaŋka
po dii la ka wensie.
23 Yeezu ale jam boro a de Juuma Gaam-
basika Tigini Jerusalem tɛŋka po la, nu-
ruba yegayega a jam nya wa wakperikaliik
sii ate wa jam a tom la, a yaa ta siaka ale
wa.
24 Alege Yeezu an jam a pa wa dek a te
ba, dii nyiŋ la wa jam seba ba le ka nuru
baai la ka meena.
25 Wa an jam a yaali ayen waai a sak wa
ba le ka nuru baai la dii nyiŋ la wa seba
ba popolaŋa kama.

3

1 Nuru wanyi ale jam boro ate ba a wi
wa ayen Nikodimusi. Wa jam ka Juuma
kpaŋŋa po wanyi ale Farisiima po me
wanyi.
2 Yok kunyi po ate nuruwa de a yaa
cheŋ Yeezu jigi a ga weeni wa ayen, "M
Sagrɔ, tama seba fi ka sagrɔ waai ate
Naawen a tom fu. Nuru an baga a
tom tuimkperikaliik sii ate fi a tom la ka
Naawen a nin bo ale wa."
3 Yeezu a yaa weeni wa ayen, "Wensie
ate mi a weeni fu ayen nuru an baga a jo
Naawen naamu po, ka ba nin pilim biak
wa."
4 Nikodimusi a yaa bek wa ayen, "Ba ale
nyɛ ka se a pilim biak nuru waai ale chim
ya? Wa an ŋman baga a jo wa mawa ponni
po ate ba a biak wa buye."
5 Yeezu a yaa weeni wa ayen, "Wensie
ate mi a weeni fu ayen nuru an baga a
jo Naawen naamu po, ka ba nin biak wa
ale nyiam ale pilim biak wa ale Naawen
Chiika.

6 Nurubisa a biak bisa kama alege
Naawen Chiika a te ka nyuvuri dii ale kan
ta kpeglimka la.
7 Kan te ku cha fu dii nyiŋ la mi ale a
weeni ayen se ba nin pilim biak fu la.
8 Vioku a fuk a cheŋ ka juijui meena ate
ku a yaali la, ate fi me a wom ku fukka,
alege fi ze ku le nyini juijui la yaase ku ale
a cheŋ juijui la. Ku abe ka dila ale waai
meena ate Naawen Chiika a biak la."
9 Nikodimusi a yaa bek wa ayen, "Nyaku
de ale nyɛ ka se a baga a nyɛ?"
10 Yeezu a yaa weeni wa ayen, "Fi ka
sagrɔ kpioŋ a bo Izirali tɛŋka alege an baga
a miŋ mi ale weeni fu dii la kiri ya?
11 Wensie ate mi a weeni fu ayen ti a biisi
ka wie ŋaai ate ti seba ŋa, la ale a weeni
wie ŋaai ate ti nya ŋa la a sak alege ni waai
a kan siagi.
12 Ni ka siaka ale mi ase m nin weeni
tɛŋka de zuk wie, ni abe ni nyɛ ka se a ta
siaka ale mi ase m nin weeni wenŋmazuk
wie.
13 Nuru karo a jueli wenŋmazuwa ka
Mi Saalobiika ale nyini wenŋmazuk a jam
tɛŋzuk de.
14 "Ase Moosis ale jam pai kutuku a nyɛ
waamu a magim dua woŋku nyiŋ a zak
zaani sagini po la, dila dek ate ba le yik
mi Saalobiika a kpi jabarimu nyiŋ a zak
zaani.
15 Ate waai meena ale a ta siaka ale mi la
ale nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka.
16 Naawen a yaali tɛŋka meena demma
ka nna yegayega ate wa tom wa be yeŋka
ba jigi, ate baai ale ta siaka ale wa la a kan
kpi alege ba le nya nyuvuri dii ale kan ta
kpeglimka la.
17 Naawen an tom wa biika ayen wa jam
chim ka tɛŋzuk meena demma buteerɔ,
alege wa jam chim ka ba varibasidɔ.
18 "Baai ale ta siaka ale Naawen biika la,
Naawen a kan bu ba buusa. Baai ale kan
ta siaka ale wa biika la, Naawen a poom bu
ba buusa kama, dii nyiŋ la ba an ta siaka
ale wa be yeŋka.
19 Naawen ale a poli ba jigi dii la ale
nna. Wa biika a nyɛ se ka bolim ate wa
tom ate wa jam tɛŋzuk meena la. Nuruba
yegayega a lueri ka legini po boka alege
a kan yaali ayen ba bo bolimu ale a nya
juijui la, dii nyiŋ la ba a tom ka wabaata.
20 Ba seba ayen ba dan bo bolimu nyaka
jigini a tom ba wabaataŋa, waai meena a
le nya dii ate ba a nyɛ la kama. Ka dila ale
soa ate ba kan yaali ayen ba mɔata bolimu
jigini.
21 Alege baai ale a tom dii ale ka wensie
la, bala a kan chali bolimu jigini boka. Ba
a tomu ba tuimaŋa ate ŋa a sak kama ayen
ba a tom ka dii ate Naawen a yaali la."

22 Ku de ŋaaŋ nyiŋ, Yeezu ale wa
ŋaaŋviirima a yaa basi dula jigini ale ge
cheŋ tɛŋ kanyi ate ka bo Judia. Ba ale
wa a yaa jam bo dula daa maga dega a te
nuruba soka ale nyiam.
23 Jɔɔn me a jam a te nuruba soka ale
nyiam tɛŋ kanyi po ate ba a wi ayen Enon,
ka an yalima ale Salim tɛŋka, dii nyiŋ
la nyiamu a jam zuak kama dula jigini.
Nuruba a yaa jam a cheŋ wa jigi ate wa
a te ba soka ale nyiam.
24 Ku de ŋaaŋ nyiŋ ale ba yik Jɔɔn a ligi
la.

25 Dai yeŋ po ate Juuma po ba wanyi
a yaa jam Jɔɔn ŋaaŋviirima jigi a ta
nampaga ale ba soka teka nyiŋ.
26 Ba yaa jam Jɔɔn jigi a weeni wa ayen,
"Ti Sagrɔ, fi baga a teeri nuru waai ale
poom a bo ale ti Jodan benni kauk kuŋkula
ale dii ate fi poom a weeni wa wie a sak ti
la? Yɔgyɔgla de wa yaa te ka nuruba soka
ale nyiam ate waai meena a cheŋ wa jigi."

27 Jɔɔn a yaa weeni ba ayen, "Nuru an
baga a lueri wari wa dega, ka Naawen a
nin te wa.
28 Nama teeri ayen mi a poom weeni
ni ayen daa mi ale Varibasidɔwa waai
ate Naawen a weeni ayen wa le tom la.
Naawen a tom mi ate mi de ka wa niŋ a
jam ayen m gomsi wa siuku a magsi a te
wa.
29 Nuru waai a dan faari nipɔk, ka wala
dek ale soa wa. Mi a nyɛ ase ka nipɔk fiaka
nyɔnɔwa doa la. Mi sui a peenti kama
ayen mi a mɔata wa ale a wom wa lueluku.
Nuruma a dan a basi mi ale ge a cheŋ
Yeezu jigi ayen wa te ba soka ale nyiam,
kula a peenti mi sui ka nna yegayega a
gaam ku le poom ka dii la.
30 Ku magsi kama ayen wala a jueli ŋmai
abe mi a bo tɛŋ."

31 Waai ale nyini wenŋmazuk la a gaam
waai meena kama. Waai ale nyini tɛŋzuk
de la, ka tɛŋzuk de nuru ale a biisi tɛŋzuk
de wie, alege waai ale nyini wenŋmazuk
la a gaam waai meena kama.
32 Wa a weeni ka wie ŋaai ate wa nya ale
wom la alege waai a ka siaka ale ŋa.
33 Alege waai ale ta siaka ale wa wieŋa la
a sak kama ayen Naawen ka wensie nyɔnɔ.
34 Waai ate Naawen tom la a biisi ka
Naawen wieŋa, dii nyiŋ la Naawen a basi
ate wa Chiika a bo ale wa kama.
35 Naawen a yaali wa biika kama ate wa
pai jaab buuri meena pagrim a te wa.
36 Baai meena ale ta siaka ale wa biika
la a nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka
la kama. Baai meena me ale kan ta siaka
ale wa ale kan va wa noai la, a kan nya
nyuvuri dila, alege Naawen ale waali ba.

4

1-2 Farisiima a yaa jam wom ayen nuruba
yegayega a jam va Yeezu ŋaaŋ ale a basi
ate wa a te ba soka ale nyiam a gaam Jɔɔn.
Daa Yeezu dek ale jam a te nuruma soka,
alege ka wa ŋaaŋviirima.
3 Yeezu ale jam a miŋ ayen Farisiima a
wom kama la, wa ale wa ŋaaŋviirima a
yaa basi Judia ale ŋmani a cheŋ Galili.
4 Yeezu a yaa poli ayen ba le va ka siuk
kuui ale a va Samaria la a cheŋ Galili.
5 Ba yaa jam paari Samaria tɛŋ kanyi ate
ba a wi ayen Saika. Saika ale talim buui ate
Juuma kokpieŋka Jekob a pa te wa biika
Josefi dila po dila po la an jam yalima ale
chaaba.
6 Vili dii ate Jekob a jam tu la a bo ka
dula jigini. Yeezu ale jiak la wa yaa kali
vilini tɛŋ a vuusi. Wenbinni a jam jueli ka
wenzuk sunsuŋ.
7-8 Wa ŋaaŋviirima a yaa basi wa ale
ge cheŋ tɛŋka po ayen ba da ŋandiinta
a ta jam. Yeezu ale diem kala a vuusi la,
Samaria nipɔk wanyi a yaa jam ayen wa
ŋari nyiam vilini po. Yeezu a yaa weeni
wa ayen wa nyɛ nyiamu a te wa ate wa
nyu.
9 Nipowa a yaa weeni wa ayen, “Fi ka
Juu alege mi a chim Samaria tɛŋka nipɔk.
Ka boa ale soa ate fi a juisi nyiam mi jigi
ya?” (Juuma a kan pai tama beerisa a nyu
nyiamɔa, ba abe kan de tama china po.)
10 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Ase fi
dan seba Naawen tiirimu kama ale waai
ale a juisi nyiamu fi jigi la, fi ate le juisi
nyiam wa jigi ate wa te fu nya buui ale a
te nyuvuri la.”
11 Nipowa yaa weeni wa ayen, “M
Nyɔnɔ, fi ka jaŋarimɔa alege vilini me a
limsa. Fi ayen fi nya, nya bula ka be a te
mi?
12 Tama kokpieŋka, Jekob, ale tu vilini de
dila po dila po, ayen wa ale wa dɔk demma
ale wa duŋsaŋa a nya nyiam a nyu di po.
Fi a be zuak a gaam ti kokpieŋka Jekob
kama?”
13 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Baai
meena ale a nyu nyiam vilini de po la,
nyanyuila ale ŋman a yik ba.
14 Baai meena ale a nyu nya buui ate mi
a te ba la, nyanyuila a kan ŋman yik ba
diipo diipo. Mi ale m te nya buui la ale
kasim a buli kama a te ba nyuvuri dii ale
kan ta kpeglimka la.”
15 Nipowa a yaa le ga wom dii ate Yeezu
a weeni la, wa yaa weeni wa ayen, “M
nyɔnɔ, be te mu fi nyiamu de ate nyanyuila
a kan ŋman yik mu ate m ŋman jam dela
a ŋari nyiamɔa.”
16 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Cheŋ a
ga wi fi chorowa ate ni jam.”
17 Wa yaa weeni wa ayen, “Mi ka chora.”
Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi ale
weeni dii la ka wensie.
18 Fi yali nidɔaba a paari ka ku noai
bunu nidɔa waai ate fi boro ale wa jinla
la wala ka fi nɔŋ. Fi ale weeni mu dii la ka
wensie.”
19 Nipowa a yaa weeni wa ayen, “M
nyɔnɔ, fi ale a biisi dii la a basi kama ate
m miŋ ayen fi ka Naawen biisiteerɔma po
wanyi.
20 Nya guuk kpioŋku de kuui ale za dela
la. Ti kokpieŋsaŋa a puusi a te Naawen
ka kula zuk alege nama Juuma a weeni ti
ayen ka Jerusalem tɛŋka ale Naawen puusi
teka jigi.”
21 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Ku danni
a cheena ate nuruba a kan ŋman puusi a
te Naawen guuku de zuk yaase Jerusalem
tɛŋka po.
22 Nama Samaria demma, ni sum ze waai
dek ate ni puusi a te la. Tama Juuma a seba
waai dek ate ti puusi a te la kama. Dii nyiŋ
la, wala ale basi ate Juuma po wanyi a vari
tɛŋka meena demma ba tuimbaataŋa po a
basi.
23 Ku danni a cheena kama ate baai ale
a puusi a te Naawen ale wensie la a jam
puusi dila, dii nyiŋ la wa Chiika a bo ka ba
suniimaŋa po. Ti Kowa Naawen ale a yaali
ayen nuruba a puusi a te wa dii la ale la.
24 Naawen ka Chiik, ka dila ale soa ate
nuruba an baga a puusi a te wa, ase ka
kula nyɔnɔwa a nin liŋ ta wa Chiika wa
sunum po ate ka maari wa.”
25 Nipowa a yaa weeni wa ayen, “M
seba ayen Varibasidɔwa waai ate Naawen
a weeni ayen wa le tom wa la a le jam. Wa
dan jam, wa le sak ti wie meena.”
26 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mi ka
wala waai ale a biisi ale fu la.”
27 Wa le a diem boro a biisi la, wa
ŋaaŋviirima a yaa deri ŋman jam. Ba le
nya Yeezu ale nipowa a za a biisi la, ku yaa
deri cha ba nna yegayega, alege ba waai an
jam a begi wa ayen ka boa ate wa a biisi
ale wa yaa se jaab buui wari ate ba a biisi
la.
28 Dula jigini nipowa a yaa basi wa
nyiamu liika ale ŋmani a cheŋ tɛŋka po a
ga weeni nuruma ale bo dula jigini la ayen,
29 “Ni jam a nya nuru ale weeni mi wie
ŋaai ate mi nyɛ la. Wala ale baga a chim
Varibasidɔwa waai ate Naawen a weeni
ayen wa le tom wa la?”
30 Ba le wom dii ate wa weeni la, ba yaa
deri nyini a cheŋ Yeezu jigi.
31 Ase nipowa ale jam bo siuku po a
kuli la, Yeezu ŋaaŋviirima a yaa saalim wa
ayen, “Ti Sagrɔ, ti a saalim fu ayen fi ŋɔa
ŋandiintaŋa a de.”
32 Wa yaa weeni ba ayen, “Nama a ze
ŋandiin tii ate mi a tara ayen m de la.”

33 Wa ŋaaŋviirima a yaa bek chaab ayen,
"Ka nuru yaa be le ta ŋandiinta a jam a te
wa ale ge tama a ze ya?"
34 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Mi dan
va Naawen waai ale tom mu la yaalika ale
a tom tuimaŋa ŋaai ate wa pa te mu la a
nueri, kula a nyɛ a se ka ŋandiintaŋa tii
ate m nyiem a kasim a de la.
35 Juuma kpaŋŋa a nyiem a kasim a
weeni ayen ku dan paari chiisa sinaansi
po, ti le che ti ŋantaŋa, alege mi a weeni
ni kama ayen, ni dek a pa ni nina a nya
kadugsaŋa. Ŋantaŋa a za magsi ka cheka
yɔgyɔgla de.
36 Nuru waai ale a che ŋantaŋa la a tuesi
tutuna kama. Wa ale a tigsi ŋanbeeŋa la a
nyɛ ase ka nuruba la, ate nuru bala a nya
nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la. Dila
nyiŋ boridowa ale cheerowa sue ale peenti
ale chaab."
37 Yeezu a yaa ŋman weeni wa
ŋaaŋviirima ayen, "Juuma kpaŋŋa a
nyiem ale kasim a weeni dii ayen nuru
wanyi ale a bori ate wanyi me a che la, ka
wensie.
38 Ku a nyɛ ase ka mi ale tom ni ayen ni
cheŋ a ga che ŋanta Naawen kaduka po.
Nuru yonta ale bori ba ale cheŋ ale ge ate
nama ayen ni nya ba tuimaŋa nyuenta."
39 Samaria tɛŋka nipowa ale ga weeni
wa tɛŋka demma ayen ba jam a nya nuru
waai ale weeni wie ŋaai meena ate wa
nyɛ la, ba yegayega a yaa jam ta siaka ale
Yeezu.
40 Ba yaa jam wa jigi a saalim wa ayen
wa jam a bo ale ba. Yeezu a yaa siak a wari
ba jigi daa ŋaye.
41 Wa le jam bo ale ba la, wa yaa sak ba
Naawen wie ate ba yegayega a ta siaka ale
wa a gum baai ale poom a ta siaka la po.
42 Ba yaa weeni nipowa ayen, "Tama an
ta siaka ale wa ka fi ale weeni ti dii la
nyiini nyiŋŋa, alege ka wa sakka nyiŋ ale
soa ate ti ta siaka ale wa. Ti seba ayen ka
Naawen ale sum a tom wa ayen wa jam a
vari tɛŋzuk meena demma ba tuimbaata
po a basi."
43 Daa magla ale jam taam la, Yeezu a
yaa basi dula jigini ale ge cheŋ Galili.
44 Wa dek a poom weeni kama ayen
Naawen biisiteerɔ dek tɛŋka demma a kan
te wa zula.
45 Ba ale paari Galili la nuruma a jam
te wa tia kama dii nyiŋ la ba cheŋ ga de
Gaambasika Tigini Jerusalem kama ale nya
wie ŋaai meena ate wa tom la.
46 Yeezu a yaa ŋman cheŋ Kena tɛŋka
ate ka bo Galili la. Ka dula jigini ate wa
nyɛ ate nyiamu a tagri a chim daamu la.
Kpagi dinyi a yaa jam bo dula jigini ate wa
biik a yaa bo Kapernaum tɛŋka po a wiak.
47 Wa le wom ayen Yeezu a basi Judia
ale ŋman jam Galili la, wa yaa jam Yeezu
jigi ayen wa saalim wa ate ba va chaab
a cheŋ Kapernaum tɛŋka ate wa tebi wa
biika waai ale mɔata kum la.
48 Yeezu a yaa weeni wa ayen, "Nuruba
a kan ta siaka ale mi a se ka mi a liŋ tom
wakperikaliisa ate ba nya."
49 Kpagini a yaa weeni wa ayen, "M
Nyɔnɔ, fi dan kan va mu a kuli nwuli, m
biika a le kpi."
50 Yeezu a yaa weeni wa ayen, "Kuli
yeri a ga nya fi biika ale wa ta nyiŋyɔgsa
kama."
Kpagini a yaa deri siak ale Yeezu ale
weeni dii la a yaa le ge a kuli.
51 Wa le jam bo siuku po a kuli la, wa
tomteerɔma ba gela a yaa tu wa siuku niŋ
a weeni wa ayen, "Fi biika a ta nyiŋyɔgsa
kama."
52 Wa yaa bek ba ayen, "Ka dimpo ate wa
nya nyiŋyɔgsaŋa?"
Ba yaa weeni wa ayen, "Ka deemwa
wein gbelini ate wa yuamu a basi wa."
53 Biika kowa a yaa deri teeri ayen ka
diipo ate Yeezu a weeni wa ayen wa biika
a nya nyiŋyɔgsa kama la. Wa yaa ga paari
yeri a nya ale dii ate wa tomteerɔma a
weeni wa la sum ka wensie. Wa le wa
dɔkdemma meena a yaa ta siaka ale Yeezu
dii ate wa nyɛ la nyiŋ.
54 Yeezu ale nyini Judia a jam Galili la wa
tebi kpagini biika a gum wa wakperikali-
isaŋa po a nyɛ ka buye.

5

1 Daa magla ale jam a taam la, Yeezu a
yaa ŋman cheŋ Jerusalem tɛŋka ayen wa
maa de Juuma tigi dinyi.
2 Beli fiik ale jam bo dula a mɔata tɛŋka
nansuiŋtaŋa kunyi ate ba a wi ayen piisa
nansiuŋ. Juuma a wi dula jigini ale ba dek
tɛŋka biika ayen ka Betezata. Kusuŋta tinu
ale jam gilim benni nɔanni.
3 Yuariba yegayega ale jam dua kusuŋ
tila po. Ba gela a jam ka yeeba, ba gela
me a chim gbanisa, ba gela me naŋsa ale
ba nisima a kpi a yaa dua a limsi nyiamu
choaka.
4 Naawen sabiilo a nyiem ale jam a siŋ
nyiam po a puŋ. Wa dan puŋ jueli waai ale
de niŋ a siŋ nyiamu po la a nya nyiŋyɔgsa
kama.
5 Nuru wanyi a yaa maa boro ate yuamu
a ta wa paari bena pisita ale naaniŋ.
6 Yeezu a yaa nya wa ale wa dua, wa yaa
deri seba ayen tuemu a yik wa ate ku beni
kama ate wa yaa bek wa ayen, "Fi a yaali
ayen fi nya nyiŋyɔgsa?"
7 Yuarowa a yaa weeni wa ayen, "M
nyɔnɔ, nyiamu a nyiem a dan choa, m ka
nuru ate wa pa mu a ta ga a nyo bu po

nwuli. M nyiem a dan pii nyiŋ a yaali ayen
m forisi a paari bu, nuru yoŋ a nyiem ale
a de niŋ a paari du ale a ge mu."
8 Yeezu yaa weeni wa ayen, "Yiti a zaani
abe fi kpamsi fi tiaka a cheŋ."
9 Nuruwa a yaa deri nya nyiŋyɔgsa a yiti
zaani ale kpamsi wa tiaka a cheŋ.
Dai dii danni ate nyaku de a nyɛ la a jam
ka Juuma Vuusum Dai.
10 Juuma kpaŋŋa ba gela a yaa nya Yeezu
ale tebi nuruwa dii la a yaa weeni wa
ayen, "Ku a kisi kama ate fi ji fi tiaka tama
Vuusum Danni po."
11 Wa yaa weeni ba ayen, "Nuru waai ale
tebi mu la ale weeni mu ayen m pai tiaka
a cheŋ."
12 Ba yaa bek wa ayen, "Ka wana ale
weeni fu ayen fi nyɛ ku de?"
13 Nuru waai ale nya nyiŋyɔgsaŋa la a
jam ze Yeezu ale ka waai la, dii nyiŋ la
nuru bɔari ale jam bo dula ate Yeezu a
moali nyini.
14 Ku ŋaaŋ nyiŋ Yeezu a yaa ŋman nya
wa Juuma Puusika Yenni po a weeni wa
ayen, "Yɔgyɔgla de fi yaa ta nyiŋyɔgsa
kama. Be kan ŋman a tom tuimbaata. Fi
dan ŋman tom tuimbaata, fi le nam a gaam
ku le jam ka dii la."
15 Yeezu ale ga weeni wa nyaku de a
nueri la, nuruwa a yaa deri nyini a cheŋ
a ga weeni Juuma kpaŋŋa ayen ka Yeezu
ale tebi wa.
16 Ba le ga wom ayen ka Yeezu ale jam
tebi nuruwa ba Vuusum Danni la, ba yaa
deri a daani Yeezu nna yegayega.
17 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "M Kowa
Naawen a kasim a tom wa tuimaŋa kama
diipo meena. Mi me a tom ase ka wala la."
18 Yeezu ale ga weeni ayen ka Naawen
ale wa Kowa la, ku jam a nyɛ ase wa ale
wa ka bunyi la. Wa wieŋa de meena ale
wa le kaasi ba Vuusum Danni dii la a jam
basi kama ate ba nina a jam muni ate ba a
yaali ayen ba ko wa.
19 Dula jigini Yeezu a yaa weeni ba ayen,
"Wensie ate mi a weeni ni ayen mi waai
ale ka Naawen biik la an baga a nyɛ mi
dek nyiŋ wari ya. Dii meena ate m Kowa
a tom la, mi me a tom ka dila degadega.
20 Wa a yaali mu ale a sak mu dii meena
ate wa dek a tom la. M Kowa Naawen ale
sak mu wa kpeema ate m tom ate ŋa zuak
a gaam nyaku de ate ku cha ni.
21 Ase wa ale basi ate kpeeba a yiti kum
po la. Mi waai ale ka wa biik la, mi me ale
te baai ate mi a yaali la nyuvuri.
22 Wa kan bo nuruba ba tuimbaata bu-
usa. Wa pa dila a nyo ka mi nisima po.
23 Ate waai meena a te mu zula ase ba
ale a te m Kowa dii la. Waai ale kan a te
mi zula la, a kan te mi Kowa Naawen waai
ale tom mi la me zula.
24 "Ni wom dii ate mi tara ayen m weeni
ni la nalimnyiini. Baai meena ale a wom
mi sakka de ale ta siaka ale Naawen waai
ale tom mi la, wa le nya nyuvuri dii ale
kan ta kpeglimka la. Naawen a kan bu
wa buusa dii nyiŋ la ba poom nya nyuvuri
kama.
25 Wensie ate mi a weeni ni ayen ku
danni a cheena, di be poom a pa a kama
ate baai ale a nyɛ ase kpeeba la ale wom
Naawen Biika lueluk a nya nyuvuri dii ale
kan ta kpeglimka la.
26 Ase m Kowa ale basi ate nuruba a boro
la, wa te mu pagrim kama ate mi me a basi
ate nuruba a boro.
27 Wa te mu siuk kama ayen m bo
nuruba buusa dii nyiŋ la mi ka Saalobiik.
28 Ni kan basi ate mi ale a weeni ni dii la
a cha ni. Ku danni a cheena kama ate baai
meena ale kpi la a wom mi lueluku a yiti
kum po.
29 Baai meena ale tom tuimmaŋsa la, m
Kowa ale basi ate ba yiti kum po abe wa
pa nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la a te
ba. Baai meena me ale tom tuimbaata la,
wa le yiti ba kum po abe wa te ba waalika.
30 "Mi an baga a tom mi dek wari ya. Mi
a bo buusa ase ka Naawen ale weeni mu
dii la. Dila m boteka ka wensie. M kan
yaali ayen m va m dek yaalika, alege ka
waai ale tom mu la yaalika ate mi a va.
31 "Dan ka mi nyiini ale weeni ni mi ale
ka waai la, nama ate a weeni kama ayen
m wieŋa a daa wensie.
32-33 Alege Jɔɔn waai ale jam a te nuruba
soka la a za ka mi ŋaaŋ, dii nyiŋ la ŋaai
meena ate wa a sak nuruma mi wie la, ka
wensie. Nama dek a tom nuruba ate ba
cheŋ wa jigi ate wa biisi mi wie kama.
34 Mi niŋ ka ale dii ate nuruba a biisi mi
wie la, alege mi a weeni ni kama ayen ni a
teeri dii ate Jɔɔn a weeni mi wie la ate ku
maari ni ate ni nya varibasika.
35 Jɔɔn a jam a nyɛ ase ka zeuŋ ate ba
tɔati ate ku a nyagsi ate wa ale biisi dii la
a peenti ni sue.
36 Jɔɔn a sak nuruba mi wie, alege wie
gela ale boro a sak nuruba mi wie a gaam
Jɔɔn ale a sak ni dii la. Tuimkperikaliik sii
ate mi Kowa a tom mi ayen m jam a tom
la, ŋala ale a sak nuruba ayen ka wa ale
waai ale tom mu la.
37 Nama an diem a wom wa lueluwa a
yaase ni nya wa, alege wa a kasim a sak
nama mi wie kama.
38 Wa tom mi ka nama jigi, alege ni
ka siaka ale mi. Ka dila ale soa ate wa
sinsaŋŋa a ka ni suniimaŋa po la.
39 Nama a kasim a karim Naawen
gbaŋka kama daa meena dii nyiŋ la nama
a poli kama ayen ka karimka a le basi ate
ni nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.

Alege wa gbaŋka a diem a sak nama ka mi wie,
40 alege nama a kan yaali ayen ni jam mi jigi ya ate ni nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka.
41 “Mi kan yaali ayen nuruba a pak mu,
42 alege mi seba ni ale ka nuru baai la nalimnyiini, a seba me ayen ni kan yaali Naawen ya.
43 M Kowa Naawen ale tom mu ayen m jam a zaani wa naŋkula po, alege nama an tuesi mu. Alege nuru waai a dan jam wa dek nyiŋ, ni a tuesi wa kama.
44 Nama a yaali chaab zula teka alege ni kan yaali zula ŋaai ate Naawen ale baga a te ni la. Ni be ni nyɛ ka se a ta siaka ale mi?
45 Nama a kan poli ayen mi a le ta biisigaamka ale ni m Kowa niŋŋa. Nama a ta ka popola Moosis jigi ale wa le a sak ni dii la. Wala ale waai a le wa biisi a gaam ni la.
46 Ase ni dan jam ta siaka ale Moosis kama, ni te ta siaka ale mi kama dii nyiŋ la wala ale ŋmarisi mi wie.
47 Ni be ale kan ta siaka ale Moosis ale ŋmarisi dii la, ni le nyɛ ka se a ta siaka ale mi?”

6

1 Ku de ŋaaŋ nyiŋ, Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa basi dula jigini ale ge a ŋmani a taam Galili mogi kpeeni kuŋkɔŋini. Mogini de yue di choa a jam le Tiberiasi mogi.
2 Ba le jam a cheŋ la, nuru bɔari a yaa va ba, dii nyiŋ la ba nya Yeezu ale jam a tom wakperikaliik sii ale yuaroma tebika la.
3 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima ale ga paari dula jigini la, ba yaa a ga jueli a kala guuk kunyi zuk.
4 Juuma Gaambasika Tigini a jam mɔata kama.
5 Yeezu a yaa cheemu a nya nuru bɔanni ale ba cheena ate wa yaa bek Filip ayen, “Ti ti nya ŋandiinta ka be a te nuru bɔanni nna ate ba de?”
6 Wa dek a jam seba dii ate wa ayen wa nyɛ la kama, alege wa jam a yaali kama ayen wa nyɛ Filip a nya.
7 Filip a yaa weeni wa ayen, “Ti dan kan pai ligra a gaam ŋaai ate ti ta la a da ŋandiinta ku kan paari a de ba ale maga dek me.”
8 Filip ale ga weeni nyaku de a nueri la, Andiru, Simon Piita yuawa, a yaa weeni Yeezu ayen,
9 “Nidɔabili wanyi ale bo dela a ta borobotta tinu ale juma ŋaye, alege ŋantaŋa de a kan paari nuruma de meena.”
10 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni basi ate nuru bɔanni a kali tɛŋ.” Wuuk yegayega ale jam bo dula jigini. Nuruma a yaa kali tɛŋ. Ba nidɔama nyiini a jam ka tusa ŋanu.
11 Yeezu a yaa pa borobottaŋa ale jumaŋa a puusi a te Naawen ayen wa niak ti ale ge a pa chari nuruma ate ba ŋobi. Ba ale chari a te waai meena a ga nueri la, ba meena a yaa ŋobi chak.
12 Yeezu a yaa weeni wa ŋaaŋviirima ayen, “Ni cheŋ a ga pisi ŋandiin talaŋa ate bala a kan kaasi.”
13 Ba yaa pisi ŋandiin tii ate nuru bɔanni a de ale tali la a sueri busa pi ale siye.
14 Nuruma ale nya wakperikaliik kaai ate Yeezu a tom te ba la, ba yaa weeni chaab ayen, “Nuruwa de a sum ka biisiteerɔ waai ate Naawen a weeni ayen wa le tom wa ate wa siŋ jam tɛŋzuk de la.”
15 Yeezu ale ga wom dii ate ba jam a biisi ale chaab la, wa yaa yiti dula jigini a cheŋ a nyini guuku zuk a siŋ tɛŋ a cheŋ a jo guutaŋa po wa dek wa nyiini. Wa jam seba ayen ba nina ale muni ayen ba yik wa ale pagrim a bobi ba naab.
16 Wenni ale jam a siŋ la, wa ŋaaŋviirima a yaa ŋman cheŋ mogi kpeeni noai,
17 a ga jo ŋaaruŋ po ayen ba taam kuŋkɔŋini ndila a ga paari Kapernaum tɛŋka. Tɛŋka ale jam a sobri la, Yeezu an diem a jam ba jigi ya.
18 Va kpioŋ a yaa deri a yiti a fɔbi ba ŋaaruŋku ale a nyɛ ate nyiamu a choa nna yegayega.
19 Wa ŋaaŋviirima ale damu ba ŋaaruŋku a cheŋ ga paari mɛɛla ŋata yaase ŋanaansi la, ba yaa nya Yeezu ale wa bo nyiamu zuk a cheŋ cheena ba jigi. Ba le ga nya wa la, yɔgsum a yaa deri yik ba.
20 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ka mi. Ni kan chali yɔgsumɔa.”
21 Wa le ga paari ba ŋaaruŋku la, ba meena sue a yaa peenti ate ba weeni wa ayen wa jo ba ŋaaruŋku po. Yeezu ale ga jo a gum ba po la, ba yaa deri paari kuŋkɔŋini kauk kuui ate ba a cheŋ la.
22-23 Vari ale veenti la, nuru bɔanni baai ale jam a wari ŋaaŋ la a jam miŋ kama ayen ka ŋaaruŋ yeŋ ale boro. Ba jam seba me ayen Yeezu an va ale wa ŋaaŋviirima alege ba cheŋ kama ale ge wa. Ŋaaruŋ yoŋ tii ale nyini Tiberiasi a yaa jam dula jigini kauk kuui ate Yeezu a puusi a te Naawen jiam alege ate ba ŋobi boroboruku la.
24 Nuru bɔanni a yaa le gisi Yeezu a jiak la, ba yaa ga jo ŋaaruntaŋa po a va a cheŋ Kapernaum tɛŋka ayen ba nya wa.

25 Nuruma ale ga nya Yeezu la, ba yaa
bek wa ayen, “Ti Sagrɔ, fi jam dela ka
dimpo?”
26 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Wensie
ate mi a weeni ni ayen ŋandiin tii ate mi
diem a te ni ate ni de a chak la ale basi
ate ni a gisi mu. Ni kan gisi mu ka m
tuimkperikaliisaŋa miŋka nyiŋŋa.
27 Ni kan basi ate ni yam meena, a bo
ale ŋandiin tii a le ti jam a kaasi la, alege
ni basi ate ni yam meena a bo ale ŋandiin
tii ale a te nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka
la. Naawen waai ale ka mi ko la a za ka mi
ŋaaŋ ayen mi ka wa biik. Ka dila ale soa
ate mi a baga a pa nyuvuri dila a te ni.”
28 Ba yaa bek wa ayen, “Tama ayen ti nyɛ
ka se ate ku peenti Naawen sui ya?”
29 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni dan a
yaali ayen ni nyɛ ate Naawen sui a peenti,
ni ta siaka ale mi waai ate wa tom ni jigi
la.”
30 Ba yaa weeni wa ayen, “Boan
wakperikaliik ate fi ale tom ate ti nya abe
ti ge a ta siaka ale fu?
31 Fi seba ayen ti kokpieŋsaŋa a jam
de ka ŋandiinta ate ba wi ayen ‘maana’
la sagini po ase ba ale ŋmarisi Naawen
gbaŋka po ayen, ‘Moosis a jam a nya ka
ŋandiinta chiŋmaaŋa po a te wa nuruma
ayen ba de’ ”.
32 Yeezu a ŋman weeni ba ayen, “Wensie
ate mi a weeni ni ayen Moosis an jam a
nya ŋandiintaŋa ka chiŋmaaŋa po a te ni
kokpieŋsaŋa, alege ka mi Kowa Naawen
ale pa te ba.
33 Ŋandiin tii ate Naawen a te la a nyɛ se
ka waai ale nyini wenŋmazuk a jam ayen
wa te tɛŋka demma nyuvuri dii ale kan ta
kpeglimka la.”
34 Ba yaa weeni wa ayen, “Ti Nyɔnɔ, fi
kasim a te ti ŋandiintaŋa de.”
35 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi a nyɛ
se ka ŋandiin tii ale a te nyuvuri la. Baai
ale a jam mi jigi la, kom a kan ŋman a yik
ba diipo diipo. Baai me ale ta siaka ale mi
la, nyanyuila a kan ŋman a yik ba diipo
diipo.
36 Mi poom a liŋ a weeni ayen ni nya mu
kama alege ni diem a ka siaka ale mu.
37 Baai ate m Kowa a pa te mu la, a le
jam m jigi ate m tuesi ba. Mi kan zɛri baai
meena a le ba jam mi jigi la diipo diipo.
38 Dii nyiŋ la mi an nyini wenŋmazuk a
jam ayen m tom ka mi dek ale a yaali dii
la alege ka waai ale tom mu la ale a yaali
dii la.
39 Waai ale tom mu la yaalika ale nna.
Baai ate wa pa te mu la, m le nya ba zuk ate
ba kan be. Wa ale basi ate ba yiti kum po
abe wa pa nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka
la a te ba.
40 M Kowa me yaalika ale ka dii la ale
nna. Baai meena ale ta siaka ale mu
la, wa ale te ba nyuvuri dii ale kan ta
kpeglimka la. Wa ale basi ate ba yiti kum
po kpeglimka danni.”
41 Nuruma ale ga wom Yeezu ale a biisi
dii ayen wa ale nyuvuri ŋandiintaŋa tii ate
Naawen a tom ate wa nyini wenŋmazuk
la, ba yaa ŋuuni.
42 Ba yaa weeni chaab ayen, “Nuruwa
de ka Yeezu, Josefi biika, yaa da di? Ti
seba wa kowa ale wa mawa kama. Ka boa
ale soa ate wa a weeni ayen wa nyini ka
wenŋmazuk po a jamu?”
43 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni basi ni
ŋuunika.
44 Nuru waai an baga a jam mi jigiya ase
ka m Kowa waai ale tom mu la, dek a nin
dari wa a ta jam mi jigi, ate m basi ate wa
yiti kum po kpeglimka danni ate wa nya
nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.
45 Naawen biisiteerɔma ŋmarisi Naawen
gbaŋka po dila po dila po ayen, ‘Naawen a
le jam a sak nuruba meena.’ Baai meena
ale a wom dii ate m Kowa a weeni la ale a
va wa sinsaŋŋa la, wa le dari ba a ta jam
mi jigi.
46 Nuru waai an diem a nya mi Kowa. Mi
waai ate wa tom ni jigi la, nyiini ale nya
wa.
47 Wensie ate mi a weeni ni ayen baai
meena ale ta siaka ale mi la a poom tuesi
wa nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la
kama.
48 Mi ale ŋandiin tii ale a te nyuvuri la.
49 Ni kokpieŋsaŋa a jam de ka ŋandiin
tii ate ba a wi ayen ‘maana’ la sagini po
dila po dila po ale ge ba kpi,
50 alege baai meena ale a de nyuvuri
ŋandiin tii ale nyini wenŋmazuk la, bala
a kan kpi.
51 Mi ale nyuvuri ŋandiin tii ale nyini
wenŋmazuk a jam la. Baai meena ale a
de ŋandiintaŋa de la ale nya nyuvuri dii
ale kan ta kpeglimka la. Ŋandiin tii ate mi
ayen m pa te ba la ale m nyiŋka, ate tɛŋka
demma a baga a nya nyuvuri dii ale kan ta
kpeglimka la.”
52 Nuruma ale ga wom dii ate Yeezu a
weeni la, ba yaa ta nampaga nna yegayega
ale chaab wa le a weeni dii la nyiŋ ayen,
“Nuruwa de ale nyɛ ka se a pa wa nyiŋka
a te ti ate ti ŋobi?”
53 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Wensie
ate mi a weeni ni ayen ni a dan kan ŋobi
Mi Saalobiika nyiŋka ale nyu m ziimu,
Naawen nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka
la a kan baga a bo ni suniimaŋa po.
54 Baai meena ale a ŋobi mi nyiŋka ale
a nyu m ziimu la a poom tuesi wa nyuvuri
dii ale kan ta kpeglimka la kama. M

dan jam ayen m bo tɛŋzuk meena demma
buusa, m le nak ba kum po a yiti.
55 Mi nyiŋka ale ŋandiin maŋsaŋa dek
ale m ziimu me ale chim nyu maŋka.
56 Baai meena ale a ŋobi mi nyiŋka ale
a nyu mi ziimu la a bo ale mi kama ale ge
mi me a bo ale ba.
57 M Kowa waai ale ka nyuvuri nyɔnɔwa
la, ale tom mu ni jigi. Wala nyiŋ ale soa ate
mi a boro. Siuk kula po me baai meena ale
a ŋobi mi la, ale boro mi nyiŋ.
58 Nyuvuri ŋandiintaŋa ale ŋandiin tii
ate Moosis a jam pa te ni kokpieŋsaŋa ate
ba de dila po dila po ale ge a kpi la, daa
wayeŋŋa. Naawen ale tom wa nyuvuri
ŋandiintaŋa ate ti nyini wenŋmazuk a
jam, ate baai meena a le ba de ti la, a tuesi
nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la."
59 Yeezu a jam bo ka Juuma tuka dɔkku
kuui ale bo Kapernaum tɛŋka po la, a sak
wieŋa de meena.
60 Yeezu ŋaaŋviirima yegayega ale jam
wom dii ate wa sak la, a yaa weeni chaab
ayen, "Wa sinsaŋŋa a pagra kama. Waai
an baga ŋa a va."
61 Yeezu ale jam a miŋ ayen ba boro a
zu wa ŋaaŋ la, wa yaa bek ba ayen, "Mi
sinsaŋŋa ayen ŋa nyɛ kama ate ni pa mi
ŋaaŋ vaka a basi?
62 Ase ni dan nya mi Saalobiika ale m
ŋmani a jueli wenŋmazuk po, ni ale poli
ka se?
63 Waai ale a te nyuvuri la ale Naawen
Chiika alege nurubiik pagrim an baga a
nyɛ ku de. Mi ale biisi wie ŋaai ate ni la
ale a basi ate Naawen Chiika a jam ni jigi.
64 Alege ni gela a ka siaka ale mi ale a
sagi dii la." (Yeezu ale piilim a sak wa
ŋaaŋviirima la, wa jam seba baai ale ba
kan ta siaka ale wa la kama ale waai a le
wa ta wa a ga bobri a sak la.)
65 Dula jigini Yeezu a yaa ŋman weeni
ba ayen, "Ka dila ale soa ate mi a liŋ sak
ni ayen nuru waai an baga a jam mi jigi
ase ka M Kowa a nin dari wa a ta jam mi
jigi la."
66 Wa ŋaaŋviirima ale ga wom dila la, ba
yegayega a yaa deri basi wa ŋaaŋ vaka.
67 Yeezu ale ga nya ba le nyɛ dii la, wa
deri chiem wa ŋaaŋviirima pi ale bayewa
jigi a bek ba ayen, "Nama me ayen ni basi
mi kama?"
68 Simon Piita a yaa weeni wa ayen, "M
Nyɔnɔ, ka wana jigi ate ti a yaali ayen ti
cheŋi? Fi ale waai ale ta Naawen nyuvuri
dii ale kan ta kpeglimka la sinsaŋŋa a sak
ti.
69 Tama abe ta siaka ale ŋa kama
ale seba ayen ka fi ale Naawen nuru
weleŋka."
70 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Mi a lueri
ni ka nuruba pi ale baye ayen ni chim mi
ŋaaŋviiriba, alege ni po wanyi ka Sitaana
nuru."
71 Wa jam a biisi ka waai ate ba a wi wa
ayen Judas, Simon Iskariot biika la, wie.
Yeezu a jam seba ayen wa le bobri wa a
sak.

7

1 Nyaku de ŋaaŋ nyiŋ, Yeezu a yaa nyiem
a gilim Galili tɛŋka. Wa jam seba ayen
Juuma kpaŋŋa baai ale jam bo Judia tɛŋka
po la a gisi ka siuk ayen ba ko wa. Ka dila
ale soa ate wa kan jam a yaali ayen wa
ŋmani a cheŋ dula jigini.
2 Juuma tigi dii ate ba a wi ayen Kusuŋta
Tigi la, a jam mɔata kama.
3 Wa suaataŋa a yaa jam a weeni wa
ayen, "Basi dula jigini abe fi cheŋ Judia
tɛŋka po, ate fi ŋaaŋviirima baai ale bo
dula la me a nya fi tuimkperikaliisaŋa sii
ate fi a tom la."
4 Ba ŋman weeni wa ayen, "Nuru a kan
suk wie ŋaai ate wa a tom la ase wa ale
a yaali ayen ba seba wa. Fi abe le a tom
wieŋa de la, basi ate tɛŋka meena a seba
fu."
5 Yeezu suaataŋa an jam a ta siaka ale
wa.
6 Yeezu a yaa weeni ba ayen, "Ku an
diem a magsi ayen mi cheŋ dula yɔgyɔgla
de, alege nama a baga a cheŋ diipo meena
ate ni a yaali la kama.
7 Tɛŋka meena demma an kisi nama
alege ba kisi mi kama, dii nyiŋ la mi kasim
a weeni ba kama ba ale a tom tuimbaata
la, alege ba an kisi nama.
8 Nama a cheŋ Jerusalem a ga de tigini,
dii nyiŋ la ku an magsi ayen mi a cheŋ dula
jigini yɔgyɔgla de."
9 Yeezu ale weeni nyaku de la, wa yaa
wari a bo Galili tɛŋka po.
10 Wa suaataŋa ale jam a basi wa ale
cheŋ tigini la, Yeezu me a yaa magi va ba
ŋaaŋ a cheŋ.
11 Juuma kpaŋŋa baai ale jam a tigsi
chaab a bo Jerusalem tɛŋka la a jam a gisi
ka Yeezu ale a bek chaab wa boka jigi.
12 Nuruba yegayega a yaa jam a waasi a
biisi wa wie. Ba gela a jam a weeni ayen
wa ka nuru maŋ, alege baai me a weeni
ayen wa a paasi ka nuruba.
13 Ba meena a jam a chali ka ba kpaŋŋa
yɔgsum. Ka dila ale soa ate ba an jam a
biisi wa wie ate ku a jueli la.
14 Tigini daaŋa ale jam a chalisi a soa se
chaab la, Yeezu a yaa ga jo Juuma Puusika
Yenni po a boro a sak nuruma.
15 Wa sinsaŋŋa a yaa cha Juuma kpaŋŋa
baai ale jam bo dula la. Ba yaa weeni
chaab ayen, "Nuruwa de a ka sagrɔ ate
wa sak wa ale nyɛ ka se a seba wieŋa de
meena a sagi tama?"

16 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi
sinsaŋŋa ka Naawen ale tom mi la wie, ŋa
daa mi dek wie.
17 Baai meena ale a yaali ayen ba va
Naawen yaalika la, a le miŋ ase mi sin-
saŋŋa a nyini ka Naawen jigi yaa mi dek.
18 Nuru waai ale a biisi wa dek wie la
a yaali kama ayen nuruba a te wa zula.
Nuru waai ale a yaali ayen wa a te waai ale
tom wa la zula la, wala ka wensie nyɔnɔ.
Venta a ka wa jigiya.
19 Moosis ale te ni Naawen Sinsaŋŋa, wa
an te ni? Alege ni waai a kan zuli ŋa. Ka
boa ale soa ate ni a yaali ayen ni ko mu?”
20 Nuru bɔanni a yaa weeni wa ayen, “Fi
a yesim kama. Ka wana ale a yaali ayen
wa ko fu?”
21 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi tom
ka wakperikaliik kanyi ni Vuusum Danni
ate ku cha ni nna yegayega.
22 Moosis a sak ni kama ayen ni a gebi
ni bisaŋa yuaŋa alege ka ni kokpieŋsaŋa
ale a piilim ku, ate nama a gebi biik yuari
Vuusum Danni po.
23 Nama abe dan nyɛ dila Vuusum Danni
po alege an nyɛ kaasi Moosis Sinsaŋŋa ka
boa ale soa ate nama sue a puuri ale mi m
le tebi nuruwa Vuusum Danni la?
24 Ni kan a bo nuruba buusa ale ba
peelim tuima ale ka dii la, alege ni a bo
ba wensie buusa.”
25 Nuru baai ale jam bo Jerusalem tɛŋka
po la, ba gela a yaa weeni chaab ayen, “Daa
nuruwa de ate kpaŋŋa a yaali ayen ba ko
la?
26 Ni be nya, wa le la a za peelimu po
a sak nuruma alege ti kpaŋŋa a kan yaali
ayen ba nyɛ wa wariya. Ba baga a seba
ayen wa sum ka Varibasidɔwa waai ate
Naawen ayen wa le tom la?
27 Varibasidɔwa a dan jam, waai a kan
seba wa ale nyini juijui la. Alege tama
meena seba nuruwa de ale nyini juijui la
kama.”
28 Yeezu ale diem a jam bo Juuma Pu-
usika Yenni po a sak nuruma la, wa yaa
weeni ate ku jueli ayen, “Nama a seba mi
ale nyini juijui la? Mi an jam daa m dek
nyiŋŋa. Waai ale tom mu la ka wensie
nyɔnɔ. Ni abe ze wa,
29 alege mi ale seba wa. Mi ale wa a jam
bo ka jigi yeŋ ale ge ate wa tom mi ni jigi.”
30 Nuruma gela ale wom dii ate wa weeni
la, ba yaa jam a yaali ayen ba yik wa alege
nuru an pa nisa a tiri wa dii la wa yikka
danni an diem a paari ya.
31 Nuru bɔanni po yegayega a jam ta
siaka ale wa, a yaa weeni chaab ayen, “Ase
Varibasidɔwa a dan poom jam, wa le baga
a tom wakperikaliisa a gaam nuruwa de?”
32 Farisiima ale wom nuru bɔanni ale a
waasi Yeezu wie dii la, ba le Juuma Puusika
Yenni kpaŋŋa a yaa wi chaab a biisi alege
a tom ba dek nuruba ayen ba ga yik Yeezu.
33 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi le bo
ale ni daa maga dega abe m ge a ŋman
cheŋ waai ale tom mu la jigi.
34 Ni le nyiem a gisi mi boka jigi, alege ni
kan ŋman nya mu dii nyiŋ la ni kan baga
a cheŋ juijui ate mi a cheŋ la.”
35 Juuma kpaŋŋa a yaa bek chaab ayen,
“Wa ti an a yaali ayen wa cheŋ ka Girik
tɛŋsaŋa ate tama nuruma a maa boro la a
sak Girik demma yaa?
36 Wa weeni ti ayen ti le nyiem a gisi wa
boka jigi, alege ti kan ŋman nya wa. Wa
ŋman weeni ti me ayen ti kan baga a cheŋ
juijui ate wa a cheŋ la. Nyaku de kiri ale
boa?”
37 Juuma tigini dai dii dai dek ale jam
a kpeglim la ale nin muna dai. Dai dila
danni Yeezu a yaa yiti a zaani nuru bɔanni
niŋ a weeni ate ku jueli ayen, “Baai meena
ate nyanyuila a ta ba la, a jam mi jigi ate
m te ba nyiam ate ba nyu.
38 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po
dila po ayen, ‘Nyiam a le nyini baai ale ta
siaka ale mi la suniima po a kasim a chali
a nyini.’ ”
39 Yeezu ale biisi ale ba dii nyiamu jigi
la, a magsi chaab ale ka Naawen Chiika.
Naawen an diem a pa wa Chiika a te baai
ale ta siaka ale Yeezu la, dii nyiŋ la Yeezu
an diem a yiti a jueli Naawen jigi ya.
40 Nuru bɔanni ale wom dii ate Yeezu a
weeni la, ba gela a yaa weeni chaab ayen,
“Nuruwa de a sum le biisiteerɔwa waai ate
Naawen a weeni ayen wa le tom wa la.”
41 Ba gela me a weeni ayen, “Ka wala ale
Varibasidɔwa ate Naawen a weeni ayen
wa le tom la.” Mbala me a weeni ayen,
“Varibasidɔwa an baga a chim Galili deno.
42 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen,
‘Varibasidɔwa ale chim ka Naawa Deevid
ŋaaŋbiik. Ba le biak wa ka Betilihem, tɛŋ
kaai ate Deevid nyini la.’ ”
43 Nyaku de meena a yaa jam basi ate
nuru bɔanni a poori chaab nna tɔgatɔga.
44 Ba gela a jam a yaali kama ayen ba yik
wa, alege nuru waai an jam a tiri wa.
45 Nuru baai ate Juuma Puusika Yenni
kpaŋŋa ale Farisiima a jam tom ba ayen
ba ga yik Yeezu la, a ŋman pilim a cheŋ
ale ka niyaala. Baai ale tom ba la a yaa
bek ba ayen, “Ka boa ate ni an yik wa a ta
jam ya?”
46 Nuruma a yaa weeni ba ayen, “Nu-
ruwa de biika, tama an diem a maa wom
ka choa.”
47 Farisiima a yaa weeni ba ayen, “Wa
sum a maa paasi nama me kama?
48 Nama diem a wom ale kpaŋŋa yaase
Farisiima wanyi a ta siaka ale wa.

49 Nuru bɔanni baai ale za a wom wa
sinsaŋŋa la, a ze Moosis Sinsaŋŋa, dila
nyiŋ la Naawen ale waali ba.”
50 Nikodimusi waai ale jam a liŋ biisi ale
Yeezu la a jam maa ka Farisiima po wanyi.
Wa yaa weeni wa vaanchaama ayen,
51 “Tama Sinsaŋŋa a sak ti kama ayen ti
dan kan de niŋ a bo nuru buusa a wom
wa dek noai po ti an baga a weeni ayen
wa biisi lo ya.”
52 Ba yaa bek wa ayen, “Fi me a nyini
ka Galili tɛŋka? Be nya Naawen gbaŋka
po ate fi miŋ ayen biisiteerɔ an nyini Galili
tɛŋka.”
53 Ba meena a yaa yiti a waaŋ chaab a
kuli ba yeeŋa.

8

1 Yeezu me a yaa basi dula jigini ale ge a
cheŋ ga jueli Olivi Guuku zuk.
2 Vari ale veenti la saliuk wa yaa ŋman
siŋ a cheŋ ga jo Juuma Puusika Yenni po.
Nuru bɔari a yaa ŋman tigsi a gilim wa ate
wa yaa kala a sak ba.
3 Wa le jam boro a sak ba la, Juuma
Sinsaŋŋa sagrɔma ale Farisiima a yaa yik
nipɔk wanyi a ta jam zaani ba meena niŋ.
Ba jam yik nipowa de ale wa boro a nyɛ ka
kaboŋ.
4 Baai ale ta wa a jam la a yaa weeni
Yeezu ayen, “Ti Sagrɔ, tama nya wa kama
ale wa boro a goa ale nidɔa.
5 Ti Sinsaŋŋa po, Moosis a sak ti kama
ayen ti dan nya nipɔk ale wa boro a nyɛ
dila, ti pisi tintana a yuk wa a ko. Fi a poli
nyaku de ka se?”
6 Ba bek wa dila kama ayen ba nyɛ wa a
nya ate wa dan tulisi be abe ba weeni ayen
wa kaasi ya. Alege Yeezu an jam a tulisi ba
a yaa le ge a koori tɛŋ a pa wa nandub a
ŋmarisi tɛŋ.
7 Ba le diem za a bek wa la, wa yaa yiti
nya ba ale weeni ayen, “Nuru waai dek ale
seba ayen wa an diem a maa tom tuimbiok
a nya la, wala dek abe liŋ a pai tintain a
yuk nipowa.”
8 Wa le weeni dila la, wa yaa ŋman koori
tɛŋ a ŋmarisi.
9 Ba le wom wa wieŋa la, ba yaa waaŋ
chaab wanyi wanyi, ŋankpagsaŋa a de niŋ
ate mbala a pa saŋ. Ba yaa jam a tali ka
Yeezu ale nipowa nyiini dula jigini.
10 Yeezu a yaa ŋman yiti ŋmai a nya
nipowa ale bek wa ayen, “Ba bo ka be?
Nuru waai a karo ayen wa bo mini fu?”
11 Nipowa a yaa weeni Yeezu ayen, “M
Nyɔnɔ, waai karo.”
Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mi me a
kan bo mini fu. Be cheŋ a kuli abe fi kan
ŋman a tom tuimbaata.”
12 Va ŋala po Yeezu a yaa ŋman boro
a sak nuru bɔanni ayen, “Mi a nyɛ se ka
bolim ate ba tɔati la a te tɛŋzuk meena
demma. Baai meena ale a va mi la a kan
ŋman a cheŋi legi po. Mi a le de ba niŋ ase
bolim la a dak siuku a sak ba abe m te ba
Naawen nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka
la.”
13 Farisiima a yaa wom wa le biisi dii la
a yaa weeni wa ayen, “Fi a biisi a pak ka
fi dek, dila abe kan sak wari ya.”
14 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi a biisi
a pak ka m dek alege ku ka wensie dii nyiŋ
la m seba m le nyini juijui la kama ale a
ŋman seba m le a cheŋ juijui la me. Nama
ze mi ale nyini juijui la yaase m le a cheŋ
juijui la me.
15 Nama a kasim a bo nuruba buusa ka
ba peelim tuima ale ka dii la, alege mi kan
bo waai buusa.
16 Ase mi dan poom a bo nuru waai
buusa, m buusaŋa ka wensie, dii nyiŋ la
daa mi nyiini ale a bo buusaŋa, m Kowa
Naawen waai ale tom mu la a bo ale mu
kama.
17 Ba ŋmarisi ni sinsaŋŋa po kama ayen
nuruba baye a dan siak a ta noayeŋ ale
chaab wari nyiŋ, ba wanni ka wensie.
18 Mi a biisi a pak ka m dek, m Kowa
waai ale tom mu la me a biisi a pak ka
mi.”
19 Ba yaa bek wa ayen, “Fi kowa bo ka
be?”
Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni ze mi
yaase m Kowa, ni dan seba mi ni seba m
Kowa me kama.”
20 Yeezu a jam kala ka Juuma Puusika
Yenni po a mɔata juijui ate nuruma a
nyiem a pa ba ligraŋa a ta jam a nyoro a
te Naawen la a sak nuru bɔanni wieŋa de
meena. Nuru waai an jam a yik wa dii nyiŋ
la wa yikka danni an diem a jam paari ya.
21 Yeezu a ŋman weeni ba ayen, “Mi a
gomsi kama ayen m cheŋ jigi. M daa cheŋ,
ni kan baga a va mu a cheŋi. Nama a
le nyiem a gisi mu, alege ni le kpi ale ni
tuimbaataŋa.”
22 Juuma kpaŋŋa ale ga wom dii ate wa
biisi la, ba yaa weeni chaab ayen, “Wa a
weeni ka tama ayen ti kan baga a va wa
a cheŋ wa ale a cheŋ juijui la. Ku de be a
sak kama ayen wa a yaali ayen wa ko ka
wa dek ya?”
23 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Nama
ka tɛŋzuk de nuruba, alege mi nyini ka
wenŋmazuk, nama nyini ka tɛŋzuk de
alege mi an nyini tɛŋzuk de.
24 Dila ale soa ate mi a weeni ayen ni le
kpi ale ni tuimbaataŋa la. Ni le kpi ale ni
tuimbaataŋa ase ni a nin kan ta siaka ale
mi le weeni ayen mi ka waai la.”
25 Ba yaa bek wa ayen, “Fi ka wana?”
Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi poom a
liŋ weeni ni mi ale ka waai la kama.

26 M ta ka wie yegayega ayen m weeni
ayen ni kaasi ya. Waai ale tom mu la
ka wensie nyɔnɔ, mi me a sak tɛŋzuk de
nuruma ka dii nyiini ate m wom m Kowa
jigi la.”
27 Juuma kpaŋŋa an diem a jam miŋ
ayen Yeezu a jam a sak ba ka wa Kowa
Naawen wie.
28 Wa yaa ŋman weeni ba ayen, “Ni dan
jam yik mi Saalobiika a kpi jabarimu nyiŋ,
ni le miŋ mi ale a weeni ayen mi ka waai
la, ate ni seba ayen mi a kan nyɛ wari ale m
dek pagrimɔa. Alege mi a biisi ka m Kowa
ale sak mu dii la.
29 Waai ale tom mu la dek a bo ale mu
kama wa an basi mu m dek m nyiini dii
nyiŋ la m kasim a tom ka dii ale a peenti
wa sui la.”
30 Yeezu ale biisi a nueri la, baai ale jam
a wom wa la, yegayega a yaa jam ta siaka
ale wa.
31 Dula jigini Yeezu a yaa ŋman weeni
baai ale jam ta siaka ale wa la ayen, “Ni
dan va mi wensie sinsaŋŋa de, ni le chim
mi ŋaaŋviirimaŋsa.
32 Ni le miŋ wensieŋa ate wensieŋa a
vari ni a basi.”
33 Ba yaa weeni wa ayen, “Tama ka ti
kokpieŋka Abraham ŋaaŋbisa, alege ti an
diem a chim nuruba yom a nya ya. Fi ale
a weeni ti dii ayen fi wensieŋa a le vari ti
yomtiri po a basi la kiri ale boa?”
34 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Wensie
ate mi a weeni ni ayen waai dek ale a tom
tuimbaata la a chim ka tuimbaata yomo.
35 Nuru yomo a ka siuk ale wa jaabɔa,
alege nuru dek biik a ta siuk ale wa ŋanta
meena kama.
36 Mi, Naawen Biika, a dan vari fu a basi
fi sum a nya varibasika kama.
37 Mi seba ayen ni ka Abraham
ŋaaŋbisa, alege ni a yaali ayen ni ko mu,
dii nyiŋ la ni kan yaali ayen ni wom m
sinsaŋŋa.
38 Mi a biisi ka mi ale nya dii m kowa jigi
la alege nama a biisi ni kowa ale weeni dii
la.”
39 Ba yaa weeni wa ayen, “Ka Abraham
ale tama ko.”
Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Abraham a
dan sum ka nama ko, ku te a fe kama ayen
ni va wa wamaŋsaŋa.
40 Nama ba gela a yaali kama ayen ni ko
mu, dii nyiŋ la mi ale a sak ni wensie wie
ŋaai ate Naawen a sak mu la. Abraham an
jam baga a nyɛ wari ase nyaku de la.
41 Nama a dan a nyɛ dila, ku a nyɛ ase ni
a va ka ko yoŋ naŋkula po la.”
Ba yaa weeni wa ayen, “Naawen nyiini
ale tama Ko.”
42 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ase
Naawen a dan sum ka nama Ko, nama a
te a yaali mi kama, dii nyiŋ la mi nyini ka
wa jigi. Mi an jam denna ka m dek nyiŋŋa,
alege ka Naawen ale tom mu.
43 Nama an baga a wom mi sinsaŋŋa, dii
nyiŋ la ni zɛri ŋa womka kama.
44 Ni ka ni kowa Velinvendika bisa ate
ni a yaali ayen ni a va wa yaalika. A nyini
piilimka po wa ka nuru koorik. Wa an maa
va wensie siuwa dii nyiŋ la wensie ka wa
jigi ya. Wa daa velim wa a nyɛ dila kama
dii la venta a piilim ka wa jigi ale chim
venta naab.
45 Mi a sak ni ka dii ale ka wensie la,
alege nama a kan ta siaka ale mi ale a
weeni ni dii la.
46 Nama waai a ka dela a baga a sak mu
wa dii ate mi a nyɛ kaasi la. Ase mi a dan
kasim a sak ni ka wensie, ka boa abe le soa
ate nama a kan ta siaka ale dii ate mi a sak
ni la?
47 Baai ale ka Naawen bisa la a nyiem
a kasim a wom wa ale a weeni ba dii la
kama. Nama ale kan a yaali ayen ni wom
Naawen wieŋa dii la a sak kama ayen ni
daa wa bisa.”
48 Dula jigini Juuma kpaŋŋa a yaa weeni
Yeezu ayen, “Tama ale weeni ayen fi ka
Samaria deno ate chichiribiok a bo fi
zukku po la, daa wensie ate ti a weeni?”
49 Yeezu a yaa weeni ba ayen,
“Chichiribiok a ka mi zukku po. Mi a te m
Kowa zula kama, alege nama a kan te mi
zula.
50 Mi a kan yaali zula a te m dega, alege
ka m Kowa ale a yaali ayen nuruba a te
mu zula, wa abe ni wa bo baai ale zɛri mu
la buusa.
51 Wensie ate mi a weeni ni, waai ale a
va mi sinsaŋŋa la ale nya nyuvuri dii ale
kan ta kpeglimka la.”
52 Juuma kpaŋŋa a yaa weeni wa
ayen, “Yɔgyɔgla de ti sum seba kama
ayen chichiribiok ale bo fi zukku po,
ti kokpieŋka Abraham ale Naawen biisi-
teerɔma meena a kpi ka dila po dila po.
Alege fi a weeni ti ayen baai meena ale a
va fi sinsaŋŋa la a kan maa kpi.
53 Ti kokpieŋka Abraham kpi kama. Fi
a poli ayen fi zuak a gaam wa kama.
Naawen biisiteerɔma me a kpi, fi ti an a
poli ayen fi ka wana?”
54 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ase mi a
dan yaali ka zula a te m dek zula ŋala a
kan ta kiri ya. Waai ale a te mi zula la ale
m Kowa waai dek ate nama a wi ayen ni
Naawen la.
55 Nama a ze wa, alege mi a seba wa
kama. Mi a dan weeni ayen m ze wa, m
ka velinvendik ase nama la. M seba wa
kama ale a va wa sinsaŋŋa.

56 Nama kokpieŋka Abraham ale jam a
nya mu ale m cheena tɛŋzuk de la, wa sui
a jam peenti kama nna yegayega.”
57 Juuma kpaŋŋa a yaa weeni wa ayen,
“Fi an diem a paari bena pisinu ale nyɛ ka
se a seba Abraham?”
58 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni wom
dii ate mi a yaali ayen m weeni a sak ni la
nalimnyiini. Mi poom a jam liŋ boro kama
ale ge ate ba biak Abraham.”
59 Juuma kpaŋŋa ale ga wom nyaku de
la, ba yaa pisi tintana ayen ba yuk wa,
alege Yeezu a yaa suk a taam nyini Juuma
Puusika Yenni po a nyini.

9

1 Dai yeŋ ate Yeezu a yaa nyiem a cheŋ
a ga zik nidɔa wanyi ate ba jam a biak wa
ale yiisa.
2 Yeezu ŋaaŋviirima a yaa bek wa ayen,
“Ti Sagrɔ, ka boa ale soa ate ba biak wa ale
yiisaŋa? Ka wa dek tuimbaata nyiŋ yaa ka
wa nyamma tuimbaata nyiŋ ale soa ate wa
yi?”
3 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Wa yiisaŋa
a ka wari a nyɛ ale wa dek tuimbaata yaase
wa nyamma tuimbaata. Wa yi kama ayen
ku sak nuruba Naawen pagrimu a le bu
tom dii la.
4 Yɔgyɔgla ate ku ka kantueŋ la ti le tom
ka waai ale tom mu la tuimaŋa. Tɛŋka abe
za ka sobi kama ate waai a kan ŋman baga
a tom tuima.
5 Mi ale diem bo tɛŋzuk de la, mi a nyɛ
ase ka bolim ate ba tɔati a zaani ate bu a
nyagsi a te tɛŋka meena demma la.”
6 Yeezu ale biisi a nueri la, wa yaa chesi
tintueta a basi tɛŋ a pa wa nandummu a
yik tintuetaŋa ale tantaŋa a dam chaab a
pa sa nuruwa ninaŋa.
7 A yaa weeni wa ayen, “Cheŋ a ga puuri
fi ninaŋa beli fiik kaai ate ba a wi ayen
Sailom la nyiamu po.” Sailom kiri ale juijui
ate mi a tom fu la. Nuruwa a yaa cheŋ a ga
puuri wa ninaŋa ate ŋa deri lagri ate wa a
nya.
8 Wa ale kuli yeri la, nuru baai yeeŋa ale
za mɔata wa yenni ale baai ale jam a nya
wa ale wa nyiem a juisi la, a yaa bek chaab
ayen, “Daa nuruwa de a nyiem ale kasim
a kala denna a juisi la?”
9 Ba gela a weeni ayen, “Ka wa ale la.”
Mbala me a weeni ayen, “Daa wa ale la,
alege wa a neensi wa kama.”
Nuruwa dek a yaa weeni ba ayen, “Ka
mi ale la.”
10 Ba yaa bek wa ayen, “Fi ninaŋa a nyɛ
ka se a lagri?”
11 Wa yaa weeni ba ayen, “Nuru waai ate
ba a wi wa ayen Yeezu la, ale tu mu a yaa
chesi tintueta a dam ale tanta a pa sa mi
ninaŋa ale ge a weeni ayen m cheŋ a ga
puuri ŋa Sailom beli fiika nyiamu po. Mi
ale cheŋ a ga puuri ŋa la ŋa yaa deri a
nya.”
12 Ba yaa ŋman bek wa ayen, “Wa bo ka
be?”
Wa yaa weeni ba ayen, “M ze.”
13 Ba yaa yik nuru waai ale jam a yi la a
ta wa a cheŋ Farisiima jigi.
14 Dai dii danni dek ate Yeezu a pa
tantaŋa a sa nuruwa ninaŋa ate ŋa lagri
la, a jam ka Juuma Vuusum Dai.
15 Farisiima a yaa bek wa ayen, “Fi
ninaŋa a nyɛ ka se a lagri?”
Wa yaa weeni ba ayen, “Wa pa ka tanta
a sa mi ninaŋa. Mi ale cheŋ a ga puuri ŋa
la, ŋa yaa deri a nya.”
16 Farisiima ale wom dii ate wa weeni la,
ba gela a weeni chaab ayen, “Waai ale nyɛ
dila la an baga a nyini Naawen jigi ya, dii
nyiŋ la wa nyɛ ku ka ti Vuusumu Danni.”
Mbala me a weeni chaab ayen, “Ase
nuruwa de a dan ka tuimbaata nyɔnɔ, wa
ti an wa nyɛ se a tom tuimkperikaliika de?”
Ate ba ta noa tɔgatɔga.
17 Ba yaa ŋman begi nuruwa ayen,
“Nuru waai ate fi a weeni ayen wa lagi fi
ninaŋa la, fi ti an a poli ayen wa ka wana?”
Wa yaa weeni ba ayen, “Wa ka Naawen
biisiteerɔ.”
18 Farisiima a kan jam a siagi ayen
nuruwa de a liŋ a yi kama ale ge ŋman
a nya. Ba yaa wi wa nyamma.
19 A bek ba ayen, “Ka nama biik ale nna?
Ase nama a dan biak wa ale yiisa, wa nyɛ
ka se a ŋman baga a nya?”
20 Ba yaa weeni ba ayen, “Wa ka tama
biik ate ti biak wa ale yiisaŋa.
21 Alege tama an baga a miŋi wa le nyɛ
dii a nya la yaase waai ale lagi wa ninaŋa
a te wa la. Nama dek a bek wa, wa ninaŋa
ale nyɛ dii a lagi la, dii nyiŋ la wa pak kama
ale ta yam a baga a weeni a sak ni.”
22 Nuruwa nyamma a jam a chali ka
yɔgsum ale Farisiima ate ba yaa tulisi ba
dila. Farisiima a jam liŋ weeni kama ayen
nuru waai a dan weeni ayen wa ta siaka
ayen Yeezu ale Varibasidɔwa ate Naawen
ayen wa le tom wa la, ba ale yeeri kula
nyɔnɔ ba tuka dɔkku po.
23 Ka dila nyiŋ ate wa nyamma a weeni
ayen ba begi wa dek ale wa pak kama ale
ta yam a baga a weeni ba dii ale nyɛ la.
24 Farisiima a yaa ŋman wi nuru waai
ale jam a yi la a weeni wa ayen, “Tama
a seba kama ayen nuru waai ale lagi fi
ninaŋa la ka wabanyeerik. Yɔgyɔgla de be
pe Naawen ayen fi le weeni wensie nyiini
a sak ti.”
25 Nuruwa a yaa weeni ba ayen, “Mi
ze ase wa ka wabanyeerik yaa wa daa
wabanyeeriga. Wa yeŋ ate mi a seba, mi

jam yi kama, alege yɔgyɔgla de m ŋman pilim a nya.”

26 Ba yaa ŋman begi wa ayen, “Fi ninaŋa a nyɛ ka se a lagri?”

27 Wa ŋman weeni ba ayen, “Mi poom a liŋ weeni ni kama, alege ni an wom ya. Nama a yaali ayen m weeni ate ni ŋman wom kama? Dai dii dai nama me dek a yaali kama ayen ni chim wa ŋaaŋviiriba.”

28 Ba le wom dila la, ba yaa deri a tɔariŋ wa ayen, “Fi ka wala ŋaaŋviirima po wanyi, alege tama ka Moosis ŋaaŋviiriba.

29 Tama seba ayen Naawen a jam a biisi ale Moosis kama dila po dila po, alege nuru waai ale lagi fi ninaŋa la, tama ze wa le nyini juijui la.”

30 Nuruwa a yaa weeni ba ayen, “Nyaku de ka wakperikaliik mi jigi, nama a ze wa ale nyini juijui la alege wa lagi mi ninaŋa.

31 Ti seba kama ayen Naawen a kan wom wabaata nyamma. Wa a wom ka baai ale a te wa zula ale a tom wa yaalika la.

32 A nyini diipo ate Naawen a nyɛ tɛŋzuk meena la a ta jam paari jinla, nuru waai an diem a lagi nuru ate ba biak wa ale yiisa, nina.

33 Nuruwa de a dan kan nyini Naawen jigiya wa ti an kan baga a nyɛ wari ya.”

34 Ba yaa weeni wa ayen, “Fi nyamma a biak fu kama ate fi pak ale tuimbaata. Fi a poli ayen fi ale ta zupagruk a baga a sak tama?” Ba yaa yiak ate wa nyini ba tuka dɔkku po a nyini.

35 Yeezu ale wom dii ale nyɛ la, wa yaa gisi a yik nuru waai ate wa tebi la a bek wa ayen, “Fi ta siaka ale Saalobiika?”

36 Nuruwa a yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, weeni a sak mu wa le ka waai la ate m ta siaka ale wa.”

37 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi poom nya wa kama, waai ale a biisi ale fu la wala ale la.”

38 Nuruwa a yaa domsi kali Yeezu niŋ a weeni ayen, “M Nyɔnɔ, m ta siaka ale fu.”

39 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mi jam tɛŋka de zuk kama ayen m basi ate baai nina ale kan lagri la, a lagri abe baai nina ale lagri la a yi.”

40 Farisiima baai ale jam mɔata dula jigini la ba gela a yaa wom wa le weeni dii la. Ba yaa weeni wa ayen, “Fi a yaali ayen fi weeni ka tama ayen tama nina an lagi ya?”

41 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ase nama ninaŋa a dan yi kama, mi ate kan weeni ayen ni nyɛ a kaasi, alege nama ale a weeni ayen ni ninaŋa a lagri alege ŋa an lagri la, ale soa ate mi a weeni ayen ni nyɛ kaasi la.”

10

1 Da ŋala po Yeezu a yaa magsi wamagsini ayen, “Wensie ate mi a weeni ni. Nuru waai a dan jo piisa zoŋ po alege an va zoŋku nɔanni a jo ya, kula nyɔnɔ ka zue.

2 Nuru waai ale kasim a va zoŋku nɔanni a jo la, wala ale naapeerika dek.

3 Zoŋku nɔanni limsidɔwa a nyiem ale kasim a lak ku nɔanni a te naapeerika ate wa jo a wi wa piisaŋa yueŋa ate ŋa a va wa a nyini, dii nyiŋ la ŋa seba wa lueluku kama.

4 Ŋa meena a yaa dan nyini, wa nyiem a yaa de ka ŋa niŋ ate ŋa a vi wa, dii nyiŋ la ŋa seba wa kama.

5 Ŋa nyiem a kasim a va ka naapeerika nyiini. Nuru yoŋ a dan de ŋa niŋ, ŋa a chali kama a waaŋ chaab, dii nyiŋ la ŋa ze wa.”

6 Yeezu ale magsi wamagsini a nueri la, baai ale jam a wom wa la an jam miŋ di kiri ya.

7 Nyaku de nyiŋ, Yeezu a yaa ŋman weeni ba ayen, “Wensie ate mi a weeni ni. Mi a nyɛ se ka piisaŋa zoŋku nɔanni la.

8 Nuru baai ale liŋ jam ale ge mi la a nyɛ se ka zueba la, ate piisaŋa an miŋ ba luelutaŋa.

9 Mi a nyɛ se ka piisaŋa zoŋku nɔanni la, baai meena ale basi ate mi a vari ba ba tuimbaata po a basi la, a nyɛ se ka piisa ale kasim a jo ŋa zoŋku po ale a ŋman a nyini a de wuuk dii la.

10 Zue a nyiem jam kama ayen wa zu, abe wa ko, abe wa kaasi, alege mi a jam kama ayen ni nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la. Di ka nyuvuri maŋ kaai ate Naawen a pa a te ni.

11 “Mi ale naapeerik maŋka waai ale gomsi a magsi a yaali ayen m kpi piisaŋa nyiŋ la.

12 Ase ba dan pa nuru ayen wa a nya piisaŋa zuk, abe ba a tuni wa, wa kan nya ŋa nalimnyiini. Piuk a dan jam a jo ŋa po ayen ku yik ŋa, naapeerik kaai ate ba pai ate wa a nya ŋa zuk la, a chali kama, ale a ge ŋa, dii nyiŋ la daa wa dek ale soa ŋa.

13 Ba ale a tuni wa ate wa a nya ŋa la nyiŋ ale soa ate wa kan zaani a vari ŋa a basi.

14 Mi ale naapeerik maŋka. M seba ŋa kama ate ŋa me a seba mu.

15 Siuk kula po me, mi seba m Kowa kama ate m Kowa me a seba mu. Mi a potim gomsi magsi kama ale m dek yaalika ayen m kpi a te m piisaŋa.

16 Mi a soa piisa ŋa chaab kama, alege ate ŋa bo jigi yoŋ. Ku a fe ate m cheŋ dula jigini ate ŋa wom mi lueluku ate ŋa baga a va mu. Ŋa le jam a gum chaab ale nŋala ate ŋa meena a chim pa yena abe naapeerik yeŋ nyiini a nya ŋa zuk.

17 “M Kowa a yaali mu, dii nyiŋ la m le
kasim a gomsi a magsi ayen m kpi la. M
dan jam kpi, m le yiti kum po.
18 Nuru karo a baga a ko mu ase ka mi
dek a nin siak ate ba ko mu. M ta siuk a
siak alege ta siuk a zɛri alege m Kowa ale
weeni ayen m nyɛ dila.”
19 Farisiima ale ga wom Yeezu ale weeni
dii la, ba yaa ta nampaga ale chaab.
20 Ba yegayega a yaa weeni ayen, “Nu-
ruwa de chichiribiok ale bo wa zukku po.
Wa a yesim kama. Ka boa ate ni a wom
wa?”
21 Mbala me a weeni ayen, “Ase
chichiribiok a dan bo nuruwa de zuk po,
wa kan baga a biisi nna la. Chichiribiok
an baga a nyɛ ate yeeba nina a lagri.”
22 Ŋoota wein a dan jam paari, Juuma a
nyiem a kasim a de ka tigi a teeri dai dii dai
ate ba pai ba puusika yenni a nyo Naawen
dek nisima po dila po dila po la.
23 Da ŋala sunsuŋ, Yeezu a yaa cheŋ va
Juuma Puusika Yenni kusuŋ kuui ate ba a
wi ayen Naawa Solomon Kusuŋku la.
24 Yeezu a yaa jam a cheŋ ate Juuma ba
gela a yaa ga tu wa a deri gilim wa a zaani
ba sunsuŋ a bek wa ayen, “Ku ale paari ka
dimpo ate fi ale weeni ti fi ale ka waai la?
Be weeni ti wensie, ka fi ale varibasidɔwa
ate Naawen ayen wa ale tom la?”
25 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi poom
a liŋ a weeni ni mi ale ka waai la kama,
alege nama a ka siaka ale dii ate mi a
weeni la. Tuim ŋaai ate mi a tom m Kowa
pagrimu nyiŋ la, ale a sak ni ayen dii ate
mi a weeni ni la ka wensie.
26 Alege ni ka siaka ale mi, dii la ni a nyɛ
ka nna ase ni daa mi piisa la.
27 Mi seba m piisaŋa kama ate ŋa me a
seba m lueluku ale a va mu,
28 ate mi a pai nyuvuri dii ale kan ta
kpeglimka la a te ŋa, ate Naawen a kan
ŋman a te ŋa waalika abe wa basi ŋa ate
ŋa kan ta kiriya. Nuru waai an baga a fe a
vari ŋa mi jigiya.
29 Mi Kowa waai ale pagra a gaam jaab
buuri meena la, ale pa ŋa a nyo mi nisima
po. Wala dek me abe kan basi ate waai a
fe vari ŋa mi jigiya.
30 Mi ale m Kowa ka bunyi.”
31 Nuruma ale ŋman wom dii ate wa a
weeni la, ba yaa pisi tintana ayen ba yuk
wa.
32 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi Kowa
a basi kama ate mi tom tuimmaŋsa nna
yegayega ate nama a nya. Be ka nyaŋa de
di din dek nyiŋ ate nama a yaali ayen ni
yuk mu a ko?”
33 Nuruma a yaa weeni wa ayen, “Tama
a kan yaali ayen ti ko fu fi tuimmaŋsa
nyiŋŋa, alege fi me ka nurubiik ale ge fi
pa fi dek a magsi chaab ale Naawen. Ka
dila ale soa ate ti a yaali ayen ti ko fu la.”
34 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ba
ŋmarisi Naawen gbaŋka po kama ayen
nama ale mi ka bunyi.
35 Ti seba ayen wa gbaŋka po wieŋa ka
wensie diipo meena. Naawen weeni ayen
baai ate wa pai wa wieŋa a te ba la ale wa
ka bunyi.
36 Mi Kowa ale lueri mi a tom mu ate
m jam tɛŋzuk de. Dila nyiŋ la mi a dan
weeni ayen mi ka wa biik, ka boa ale soa
ate nama a weeni ayen m le wa?
37 Ni be kan ta siaka ale mu ase m nin
kan a tom dii ate m Kowa a yaali la.
38 Alege m dan a tom ka m Kowa ale a
yaali dii la, ni dan poom kan ta siak ale mu,
ni ti an ta siaka ale m tuimaŋa ate ni seba
a chak ayen m kowa a bo ale mu kama, ate
mi me a bo ale m Kowa.”
39 Juuma kpaŋŋa a jam a yaali ayen ba
yik Yeezu kama, alege wa baga a va ba po
a taam nyini.
40 Wa le ga nyini la, wa yaa cheŋ a taam
Jodan benni kuŋkɔŋini juijui ate Jɔɔn a
jam a te nuruba soka la a bo dula.
41 Nuruba yegayega a yaa jam wa jigi
a weeni chaab ayen, “Jɔɔn an jam tom
wakperikaliisa, alege wie ŋaai meena ate
wa biisi nuruwa de wie la, ka wensie,”
42 ate nuruba yega deri ta siaka ale Yeezu
dula jigini.

11

1-2 Nuru wanyi ale jam bo Betani tɛŋka
ate ba a wi ayen Lazarus. Wa jam ta ka
tɔaba baye, ba yue ale Mɛɛri ale Maata. Ba
me a jam bo ka Betani tɛŋka. Ba wanyi
wa Mɛɛri ale waai ale jam pa kpa buui
ate bu nyummu a masa la, a kpiiri a basi
nyɔnɔwa naŋsaŋa nyiŋ ale ge a yik wa
zukku zuisaŋa a bili si la. Lazarus a yaa
jam a yuak.
3 Wa tɔama a yaa tom weeni Yeezu ayen,
“Ti Nyɔnɔ, fi dek dɔawa Lazarus ale a
wiak.”
4 Yeezu ale wom la, wa yaa weeni ayen,
“Lazarus yuamu a dan poom ko wa, daa ku
kpeglimka ale la. Ku nyɛ dila kama ayen
nuruba a te Naawen ale wa biika zula nna
yegayega.”
5 Yeezu a jam a yaali Maata ale wa suoku
ale Lazarus ka nna yegayega,
6 alege wa ale wom Lazarus yuamu la wa
yaa jam bo juijui ate wa boro la daa ŋaye.
7 Daa ŋayewa ale jam a taam la, wa yaa
weeni wa ŋaaŋviirima ayen, “Ni basi ate
ti ŋman cheŋ Judia tɛŋka.”
8 Ba yaa weeni wa ayen, “Ti Sagrɔ, dula
jigini ate nuruma a jam a yaali ayen ba yuk
fu ale tintanaŋa la. Ku an diem beni ya ate
fi a yaali ayen ti ŋman cheŋ dula?”

9 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Wenbinni
a dan pusi a ga siŋ, danni meena ale soa
dii la ale la, yaa daa di? Mi a nyɛ se ka
bolim la a te tɛŋzuk demma meena. Waai
ale a cheŋ kantueŋ la, a kan nagi naŋ a lo,
dii la wa ale a nya la nyiŋ.
10 Alege wa dan a cheŋ yok wa a nak ka
naŋ a lo dii nyiŋ la wa kan nya.”
11 Yeezu a yaa ŋman weeni ba ayen, “Ti
dɔawa Lazarus a goa kama. M le cheŋ a
ga nagi wa a yiti.”
12 Wa ŋaaŋviirima a yaa weeni wa ayen,
“Ti Nyɔnɔ, wa be dan a goa kama, wa le
nya nyiŋyɔgsa.”
13 Ba jam a poli ayen Lazarus a sum doa
a goa kama, alege ba jam ze ayen Yeezu ale
weeni dii la kiri ale wa kpi kama.
14 Yeezu a yaa biisi ku meena a lagri a
sak ba ayen, “Lazarus a kpi kama.
15 Nama nyiŋ mi sui a peenti kama ale
mi ale kan bo dula jigini ale wa la, kula ale
basi ate ni ta siaka ale mu. Ni te ti cheŋ wa
jigi.”
16 Yeezu ŋaaŋviirima po wanyiwa
Tomasi ate ba a wi wa me ayen yibika la a
yaa weeni wa ŋaaŋviiro chaama ayen, “Ni
basi ate ti va ti sagrɔwa cheŋ, ate tama ale
wa meena a maa chaab a kpi.”
17 Yeezu ale wa ŋaaŋviirima ale ga paari
Betani tɛŋka la, baai ale jam bo dula la a
yaa weeni wa ayen ba le gu Lazarus la jinla
a ta ka daa ŋanaansi.
18 Betani tɛŋka ale Jerusalem tɛŋka an
jam yalima ale chaaba.
19 Nyaku de nyiŋ ate Judia demma
yegayega a jam dula jigini ayen ba puusi
Maata ale Mɛɛri ba suoku kummu nyiŋ.
20 Maata ale ga wom ayen Yeezu a bo
siuk a cheena la, wa yaa deri yiti a nyini
ayen wa ga tu wa. Mɛɛri ale jam a wari
kala yenni po.
21 Maata a yaa ga tu Yeezu a weeni wa
ayen, “M Nyɔnɔ, fi dan poom bo dela, m
suoku ate an kpiya.
22 M seba ayen jaab buuri meena ate fi a
bek Naawen jigi la, wa le nyɛ te fu.”
23 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi suoku
a le yiti kum po.”
24 Maata a yaa weeni wa ayen, “M seba
ayen tɛŋka meena kpeglimka a dan jam
paari, wa le yiti kum po.”
25 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mi ale
waai ale baga a nak nuruba kum po a yiti
ale ŋman a basi ate ba a nya nyuvuri la.
Nuru waai a dan ta siaka ale mi ale ge kpi,
m le basi ate wa yiti a nya nyuvuri.
26 Waai ale bo bo kaai choa ate Naawen
a yaali la ale ta siaka ale mi la a kan kpi
alege wa ale nya nyuvuri dii ale kan ta
kpeglimka la. Fi ta siaka ale nyaku de?”
27 Wa yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ,
m ta siaka. M be ŋman ta siaka ayen fi
ale Varibasidɔwa, Naawen biika waai ate
Naawen a weeni ayen wa le tom wa ate
wa jam la.”
28 Maata ale biisi a ga nueri la, wa yaa
ŋman jo yenni po a ga wi Mɛɛri a ta taam
nakpiak ba dek ba nyiini a weeni wa ayen,
“Sagrɔwa a jam kama ale a yaali ayen wa
nya fu.”
29 Mɛɛri a yaa deri yiti a cheŋ Yeezu jigi.
30 Yeezu an diem a jam jo tɛŋka po. Wa
diem a jam za ka juijui ate Maata a tu wa
la.
31 Nuru baai ale jam ayen ba puusi Mɛɛri
la, ale ga nya wa le yiti nna nwuli a nyini
la, ba me a yaa yiti va wa, dii nyiŋ la ba a
poli ayen wa a cheŋ ka juijui ate ba gu wa
tɔawa la ayen wa kum.
32 Mɛɛri a yaa cheŋ a ga tu Yeezu a domsi
kali wa niŋ a weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, fi
dan poom bo dela, m suoku ate an kpiya.”
33 Yeezu ale ga nya ale Mɛɛri ale nuru
baai ale jam va wa la, a kum la, ku yaa
daani wa sui nna yegayega.
34 Wa yaa bek ba ayen, “Ka be ate ni gu
wa?”
Ba yaa weeni wa ayen, “Ti Nyɔnɔ, jam a
nya.”
35 Yeezu me yaa kum.
36 Nuruma ale jam nya wa kumsaŋa la,
ba gela a yaa weeni chaab ayen, “Wensie
wa sum a yaali wa ka nna yegayega.”
37 Alege ba gela weeni ayen, “Daa nu-
ruwa de ale jam a lagri nuruwa ninaŋa la,
ku be nyɛ ka se ate wa an tebi Lazarus ale
ge basi ate wa kpi?”
38 Lazarus ale jam a kpi la, ba jam a pa
wa kama a nyo puŋ vorub po a yaa pai
tintain a ligi vorumu nɔanni. Yeezu ale
ga paari puŋku vorumu la, ba jiirim a yaa
dari wa.
39 Ate wa yaa weeni ba ayen, “Ni lagi
tintanni a basi nakpiak.”
Maata, Lazarus tɔawa, yaa deri weeni
wa ayen, “M Nyɔnɔ, ti le gu wa la ka daa
ŋanaansi jinla. Nna po de wa a nyuŋ
kama.”
40 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mi an
poom a liŋ a weeni fu ayen fi dan ta siaka
ale mi, fi le nya Naawen pagrimu ale ka dii
la?”
41 Ba yaa bilim tintanni vorumu noai a
basi ate Yeezu a yaa zak wa zukku a nya
wenŋmazuk ale weeni ayen, “M Koa, mi a
te fi jiam fi le kasim a wom mu la.
42 Mi dek a seba ayen fi a wom mu kama,
alege mi a biisi ale fu kama ate baai ale za
dela ale mu la a nya ate ba baga a ta siaka
ale mu ayen ka fi ale sum tom mu.”
43 Wa ale weeni dila la, wa yaa deri kaari
a wi ayen, “Lazarus, yiti a nyini peelim.”
44 Wa yaa deri yiti a nyini peelim. Wa
jam a yiti a nyini ale ka garuk guuŋku

ate ku vili a gilim wa nisaŋa ale wa
nimbidiaka ale wa naŋsaŋa meena. Yeezu
a yaa weeni ba ayen, “Ni foli garuku abe
ni ge wa ate wa cheŋ.”

45 Nuru baai ale jam ayen ba puusi Mɛɛri
ale Maata la, yega a jam nya dii ate Yeezu
a tom la kama a yaa ta siaka ale wa.
46 Mbala me gela a chali cheŋ Farisiima
jigi a ga weeni ba dii ale nyɛ la.
47 Farisiima ale ga wom ba le a weeni dii
la, ba yaa wi Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa
ayen ba jam ate ba tigsi chaab a poli ba
le ba nyɛ dii la. Ba yaa le jam la, ba yaa
weeni chaab ayen, “Nuruwa de a tom ka
tuimkperikaliisa nna yegayega.
48 Ku a fe kama ate ti nyɛ nuruwa de
wari. Ti dan basi ayen wa a tom wa le ta dii
la, waai meena a le va wa kama. Ba dan
va wa dila Aroom demma baai ale soa ti
la, a le jam a kaasi ti Juuma Puusika Yenni
abe ba ko ti meena.”

49 Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni
Kayafas a yaa weeni ba ayen, “Nama waai
a ka yammɔa.
50 Nama a ze ayen ni dan basi ate nu-
ruwa de a kpi te ti meena ku ale zunchoŋ
ale ti meena ale kpi ya.”
51 Wa le jam a weeni dii la an nyini daa
wa dek jigiya. Dii nyiŋ la wa jam ka Juuma
Puusika Yenni kpagi kpeeni, wa jam a nyɛ
se ka Naawen biisiteerɔma po wanyi ale
jam a weeni ayen Yeezu a le kpi a te Juuma.
52 Daa dila nyiini alege Yeezu a dan kpi,
Naawen nuruma baai meena ale waaŋ a
bo tɛŋka meena zuk la, a le jam a tigsi
chaab a chim bunyi.

53 A nyini dai dila danni a cheŋ ba jam a
gisi ka siuk ayen ba ko Yeezu.
54 Yeezu ale ga wom dii ate ba a yaali
ayen ba nyɛ la, wa an ŋman a nyiem Judia
tɛŋka po. Wa ale wa ŋaaŋviirima a yaa
basi dula jigini ale cheŋ ga bo tɛŋ kaai ate
ba a wi ayen Ɛfraim ate ka mɔata goanni
la.

55 Juuma Gaambasika Tigini ale jam
mɔata la, nuruba yegayega a yaa basi ba
tɛŋsa ale ge a cheŋ Jerusalem tɛŋka ayen
ba liŋ gomsi kisita wie abe ba ge ate daaŋa
a paari.
56 Ba le ga paari dula jigini la, ba yaa
nyiem a gisi Yeezu. Nuruma de ba gela a
yaa tigsi chaab Juuma Puusika Yenni po a
weeni chaab ayen, “Nama a poli ayen wa
le jam a maa de tigini yaa wa kan jamu?”
57 Farisiima ale Juuma Puusika Yenni
kpaŋŋa a weeni kama ate ku paari waai
meena ayen waai a dan seba Yeezu boka
jigi, kula nyɔnɔ a jam a weeni ba ate ba
cheŋ a ga yik wa.

12

1 Ku le jam tali daa ŋayuebi ate Juuma
Gaambasika Tigini a paari la, Yeezu a yaa
ŋman cheŋ Betani tɛŋka. Lazarus waai
ate Yeezu a jam nak wa a yiti kumu po la
yenni.
2 Lazarus tɔama a jam nyɛ ka ŋandiinta
ayen ba de ate Yeezu ale Lazarus a yaa
jam kala ale chaab ate Maata a yaa ta
ŋandiintaŋa a jam te ba.
3 Mɛɛri yaa ta kpaam ate bu nyum
a masa ate bu ligraŋa me a pagra nna
yegayega a nyo kpaam cheŋbili po. Ba le
jam boro a de la, wa yaa ta bu a jam a pa
bu meena a kpiiri a basi Yeezu naŋsaŋa
nyiŋ a yaa le ge a yigi wa zukku zuisaŋa
a bili si. Yenni meena a jam a sueri ale ka
kpaamu nyummu.
4 Yeezu ŋaaŋviirima po wanyi waai ate
ba a wi ayen Judas Iskariot la, a yaa jam bo
dula. Wala jam le waai a le wa ta Yeezu a
ga bobri sak la. Wa le ga nya dii ate Mɛɛri
a nyɛ la, wa yaa weeni ba ayen,
5 “Ase nipowa de a dan poom a pa
kpaamu de a da, wa te le nya ligra yega
a pa te ŋanjagsaŋa.”
6 Judas niŋ a jam karo ale ŋanjagsa
maarika, dii nyiŋ la wa jam ka zue. Wala
ale jam a nya Yeezu ŋaaŋviirima ligraŋa
zuk ale a pa ŋa gela a maari wa dek.
7 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Basi wa
abe fi kan a daani wa. Wa liŋ a de ka niŋ a
kpiiri kpaamu de a nyo mi nyiŋka a gomsi
mu a magsi m guka.
8 Ŋanjagsa a kasim bo ale ni kama, alege
mi a kan bo ale ni a beni.”
9 Nuruba yega ale jam wom ayen Yeezu
a bo Betani tɛŋka la, ba yaa cheŋ ayen ba
nya wa. Ba jam a yaali kama ayen ba nya
Lazarus waai ate Yeezu a nak wa kum po
a yiti la me.
10 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale jam
a gisi siuk ayen ba ko Yeezu la, a jam a
yaali ayen ba ko Lazarus kama me.
11 Dii nyiŋ la Juuma ba yega a jam a basi
ba kpaga ale ge a ta ka siaka ale Yeezu wa
ale nagi Lazarus a yiti kumu po la.
12 Vari ale veenti la nuru bɔanni ale jam
ayen ba maa de Gaambasika Tigini la, a
yaa wom ayen Yeezu a cheena Jerusalem.
13 Ba yaa ŋasi kpinkparuk vaata a tu
wa ale a kaari a weeni ayen, “Ti a pak
Naawen! Naawen a niak waai ale cheena
Nyɔnɔwa yonni nyiŋ la! Naawen a niak
Izirali naawa.”
14 Yeezu yaa yaali boniŋ a doa ase ba ale
ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen,
15 “Nama Jerusalem demma ni kan chali
yɔgsumɔa,
ni naawa ale la a doa bombiik a cheena ni
jigi.”

16 Yeezu ŋaaŋviirima an jam a miŋ
nyaku de kiri ya alege, ka wa le jam a kpi
a ŋman yiti kum po a jueli wenŋmazuk la,
ale basi ate ba yaa teeri dii ate ba jam a
ŋmarisi la kiri.
17 Nuru baai ale jam boro a nya Yeezu
ale nagi Lazarus ate wa yiti kum po la, ale
weeni dii ale nyɛ la a sak nuruma.
18 Ka dila ale soa ate nuruba yegayega a
jam nyini a tu Yeezu la. Ba jam wom kama
ayen wa ale tom wakperikaliika de.
19 Farisiima yaa weeni chaab ayen, “Wa
a yaali ayen wa gaam ti kama. Ni nya
nuruma de meena ale soa dii a va wa la.”
20 Va ŋala po me nuruba gela ate ba
a wi ayen Girik ale jam ayen ba maa de
Gaambasika Tigini.
21 Ba yaa jam Yeezu ŋaaŋviirima wanyi
ate ba a wi ayen Filip la jigi. Wa jam nyini
ka Beteseida ate ka bo Galili tɛŋka la. Ba
yaa weeni wa ayen, “Ti Nyɔnɔ, ti a yaali
kama ayen ti nya Yeezu.”
22 Filip a yaa ga weeni Andiru ate ba noai
bayewa a yaa va chaab a ga weeni Yeezu.
23 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ku danni
a paari kama ate Saalobiika ale nya zula
ale nalim yegayega.
24 Wensie ate mi a weeni ni. Fi dan ka
pai biri a bori ya di ka di dek di nyiini alege
fi dan bori, di a poak kama alege a nyini a
be a nya bie yegayega.
25 Nuru baai niŋ ale kan karo ale ba dek
nyuvooŋa la, Naawen a le pa wa nyuvuri
dii ale kan ta kpeglimka la a te ba. Nuru
baai me niŋ ale boro ale ba dek nyuvooŋa
la ale jok ŋa.
26 Baai ale a yaali ayen ba tom a te mi la
a jam a va mi ate ba a bo juijui meena ate
mi a boro la. Ba dan nyɛ dila, m kowa a le
te ba zula.”
27 Yeezu ale biisi a ga nueri la, wa yaa
weeni ba ayen, “M sui a kasim kaasi kama.
Yɔgyɔgla de mi ze m nin weeni dii la. M
weeni ayen m Koa yeeri mu a ta nyini
ninammu de po yaa. Alege mi ale jam dii
nyiŋ la ale la ayen m jo ninammu de po.”
28 Dula jigini wa yaa puusi a te Naawen
ayen, “M Koa, basi ate nuruba a te fu zula.”
Wa le weeni dila a ga nueri la, ba yaa
deri a wom lueluk wenŋmazuk a weeni
ayen, “Mi poom a liŋ basi ate nuruba a te
mi zula kama ale ge m le ŋman a basi ate
ba nyɛ dila dek.”
29 Nuru bɔanni baai ale jam za dula jigini
la a yaa wom lueluku ate ba gela a yaa
weeni chaab ayen, “Ku a nyɛ ase ka wein
ale a kum la.” Mbala me a weeni ayen, “Ka
Naawen sabiilo ale a biisi ale wa.”
30-32 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Wie
ŋaai ate ni a wom la daa mi nyiŋŋa, alege
ka nama nyiŋ ate Naawen a biisi. Dai
dii danni ate Naawen a yaali ayen wa bo
tɛŋzuk meena demma buusa abe wa nak
Sitaana waai ale soa ba la, a yiak la, a
mɔata kama. Ba dan yik mi a kpi jabarimu
nyiŋ, m le basi ate nuruba yegayega a jam
m jigi.”
33 (Wa ale weeni ku de la a jam a sak ka
wa le wa nam dii a kpi la.)
34 Nuru bɔanni yaa weeni wa ayen, “Ba
ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen Varib-
asidɔwa waai ate Naawen a weeni ayen wa
le tom la, a le boro kama diipo meena wuu.
Ka boa ale soa ate fi a weeni tama ayen
nuruba a le yik Saalobiika a kpi jabarim
nyiŋ ate wa kpi? Saalobiika de ka wana?”
35 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Mi a nyɛ
ase ka bolim ate ba tɔati ate m bo ale ni la.
Ni be kasim a cheŋ ale bu diem a nya ate
legini a kan paari ni. Waai ale a cheŋ legi
po la a ze wa ale a cheŋ juijui la.
36 Ni be a ta siaka ale mi waai ale a nyɛ
ase bolim la ale m diem bo ale ni, ate ni
chim m bisa.”
Yeezu ale biisi a nueri la, wa yaa cheŋ a
ga suk.
37 Yeezu a jam tom ka wakperikali-
isa nna yegayega nuruma meena nimbie,
alege ba yegayega a jam ka siaka ale wa.
38 Ka dila ale soa ate dii ate Naawen
biisiteerɔ Azaya a jam ŋmarisi Naawen
gbaŋka po dila po dila po la, a chim wensie
la. Wa ŋmarisi ayen,
“M Nyɔnɔ, ka wana ale ta siaka ale wie
ŋaai ate tama sak la?
Nyɔnɔwa a sak wa pagrimu ale ka wana?”
39 Azaya a ŋman ŋmarisi baai ale jam
kan ta siaka ale Yeezu la wie ayen,
40 “Naawen ale ligi ba ninaŋa
ale ba popolaŋa
me ate ba ninaŋa a kan nya,
ate ba popolaŋa me a kan miŋi,
ate ba kan baga a tagri,
ate m voŋ ba tuimbaataŋa a te ba.”
41 Azaya ale jam nya Yeezu zulaŋa ale wa
nalimu la ale soa ate wa ŋmarisi nyaku de
la.
42 Juuma kpaŋŋa yega a jam ta siaka ale
Yeezu kama, alege ba an jam a biisi wa wie
a lagri, dii nyiŋ la Farisiima ale yiak ba ba
tuka diinaŋa po.
43 Juuma kpaŋŋa a yaali kama ayen
nuruba a te ba zula a gaam ba le a yaali
ayen Naawen a te ba zula dii la.
44 Dula jigini Yeezu a yaa basi ate wa
lueluku a jueli a weeni nuru bɔanni ayen,
“Nuru waai ale ta siaka ale mi la, a ta siaka
ale Naawen waai ale tom mu la me kama.
45 Nuru waai ale nya mi la, a nya
Naawen waai ale tom mu la me kama.
46 Mi a jam tɛŋka de zuk meena kama
ase bolim la ayen baai meena ale ta siaka
ale mi la a kan ŋman bo legi po.

47 Mi a kan bo baai meena ale a wom
mi wieŋa ale kan va ŋa la buusa. Mi an
jam ayen m bo ka tɛŋka meena demma
buusa, alege m jam ayen m vari ba ka ba
tuimbaataŋa po a basi.
48 Tɛŋzuk meena kpeglimka a dan jam
paari, wie ŋaai ate mi a biisi la a le bo nuru
baai meena ale a zɛri mi ale m wieŋa la
buusa.
49 Mi ale a sak nama wie ŋaai la an nyini
daa mi dek jigiya, alege m Kowa waai ale
tom mu la ale te mu wieŋa ayen m sak ni.
50 Wie ŋaai meena ate wa pa te mu la
mi pa ŋa a sak ni kama. Wa wieŋa a te ka
nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la."

13

1 Ku jam tali ka dai yeŋ ate Gaambasika
Tigini a paari. Yeezu a jam seba ayen wa
yikka danni a mɔata kama ate wa basi
tɛŋzuk de abe wa ŋmani a cheŋ wa kowa
jigi. Wa jam kasim a yaali baai ale bo tɛŋka
po ate wa soa la kama a ga paari wa kum.
2 Wenni ale jam a siŋ ate tɛŋka a sobi la,
Yeezu ale wa ŋaaŋviirima a yaa jam boro
a de yok ŋandiinta. Velinvendika a poom
basi ate Judas Iskariot, Simon biika a ta ka
popola ayen wa bobri Yeezu a sak.
3 Yeezu a jam seba ayen wa kowa waai
ale tom wa ate wa jam tɛŋzuk de la, ale
pa jaab buuri meena pagrim a te wa.
Wa be jam a seba me ayen wa nyini ka
Naawen jigi a jam, alege ŋman pilim a
cheŋ Naawen jigi.
4 Ba le diem boro a de la, Yeezu a yaa
yiti ŋmai a yeeri wa garuk kuui ate wa jo
a basi ŋmai la a dueni tɛŋ ale ge a pai papa
a bobi wa chiaka.
5 Wa yaa ŋari nyiam a nyo chin kpien
po a pa ta nyiem a sugri wa ŋaaŋviirima
naŋsaŋa a gilim ale a bili si ale papawa.
6 Wa ale sugri a ga paari Simon Piita la
Piita a yaa weeni wa ayen, "M Nyɔnɔ, fi
ayen fi sugri mi naŋsaŋa kama?"
7 Yeezu a yaa weeni wa ayen, "Fi ze dii
ate mi a nyɛ a te fu yɔgyɔgla de la kiriya,
alege ku dan ga nyɛ maga, fi le miŋ di kiri."
8 Piita yaa weeni wa ayen, "Mi a kan basi
ate fi a sugri mi naŋsaŋa diipo diipo."
Yeezu a yaa weeni wa ayen, "Fi dan kan
basi ate mi a sugri si, fi kan ŋman a maa
chim mi ŋaaŋviirima po wanyi."
9 Simon Piita a yaa deri kpabi tulisi wa
ayen, "Ku be dan ka dila, be kan sugri m
naŋsaŋa nyiini, maa sugri m nisimaŋa ale
m zukku meena me."
10 Yeezu a ŋman weeni wa ayen, "Fi dan
so fi nyiŋka a be, ka nala kama, alege
fi dan ŋman cheŋ a ga jigi, fi naŋsaŋa
a daŋ kama. Si le daŋ la, fi yaa sugri
ka fi naŋsaŋa nyiini." Wa le biisi ale
Piita a nueri la, wa yaa ŋman chiem
wa ŋaaŋviirima jigi a weeni ba ayen,
"Yɔgyɔgla de ni suniima meena a nala
kama, alege ka ni po wanyi sunum ale
daŋi."
11 Yeezu a poom seba waai dek a le wa
ta wa a ga bobri a sak la kama, dila ale soa
ate wa weeni dila la.
12 Yeezu ale sugri ba naŋsaŋa a nueri la,
wa yaa pa wa garuku a ŋman jo ale pilim
cheŋ wa kalika jigini a weeni ba ayen, "Ni
miŋ dii ate m nyɛ a te ni la kiri ya?
13 Nama a kasim a wi mi ayen ka ni sagrɔ
ale ni nyɔnɔ. Kula a magsi kama, dii nyiŋ
la mi sum ka ni sagrɔ ale ni nyɔnɔ.
14 Mi waai ale ka ni nyɔnɔ ale ni sagrɔ
la, ale sugri ni naŋsaŋa. Nama dek me a
sugri chaab naŋsa.
15 Mi a nyɛ ka magsa a sagi ni ayen ni a
va.
16 Wensie ate mi a weeni ni. Yomo a kan
zuagi a gaam wa nyɔnɔ. Tomteerɔ me an
baga a zuagi a gaam waai ale tom wa la.
17 Yɔgyɔgla de ate ni seba wensieŋa la ni
sue a le peenti ase ni nin a nyɛ dila.
18 "Mi ale a biisi dii ale ni la, daa ni
meena ate mi a weeni, alege ka baai nyiini
ate m lueri a te m dek la. Ba ŋmarisi
Naawen gbaŋka po ayen, 'Waai a le wa ta
mu a ga bobri a sak la, wala ate mi ale wa
a de ŋandiintaŋa ale chaab.' Ba le ŋmarisi
wieŋa de dii la, a le jam a chim ka wensie.
19 Dila nyiŋ la, m liŋ a weeni ni kama,
ayen ku dan jam boro a nyɛ, ni ta siaka
ale mi ale weeni ayen m ka waai la.
20 Wensie ate mi a weeni ni. Baai meena
ale a te waai ate mi a tom la, tia la, a te ka
mi tia dila. Baai meena ale a te mi tia me
la, ba a te ka waai ale tom mu la tia dila."
21 Yeezu ale biisi a nueri la, ku yaa daani
wa, wa sunum po nna yegayega. Wa yaa
weeni wa ŋaaŋviirima ayen, "Wensie ate
mi a weeni ni, ni po wanyi a le wa ta mu
a ga bobri sak."
22 Ba yaa deri gisi a nya chaab ale a poli
le ka waai dek la.
23 Waai ate Yeezu a jam a yaali ba po nna
yegayega la a jam kala kama a mɔata wa.
24 Simon Piita a yaa magsi a weeni wa
ayen wa bek Yeezu a miŋ waai dek a le wa
nyɛ wa dila la.
25 Waai ate Yeezu a jam a yaali nna
yegayega la, a yaa forisi paari a bek wa
ayen, "M Nyɔnɔ, ka wana dega?"
26 Yeezu a yaa weeni wa ayen, "Waai ate
mi a pa boroboruku a siuk jentaŋa a te wa
la, wa le la." Wa yaa deri pa boroboruk
a siuk jentaŋa a te Judas Iskariot, Simon
biika.
27 Judas ale ga tuesi boroboruku la,
Sitaana a yaa deri a jam jo wa popola po
ate ŋa tagri. Yeezu a yaa weeni wa ayen,
"Cheŋ nwuli a ga nyɛ dii ate fi ta la."

28 Baai ale jam a tigsi ale wa a boro a de
ŋandiintaŋa la, an jam a miŋ wa le weeni
dii la kiriya.
29 Judas a jam ale waai ale a nya ba
ligraŋa zuk la. Dila nyiŋ la, ba jam a poli
kama ayen Yeezu a tom wa kama ayen wa
cheŋ a ga da ŋanta a magsi tigini, yaase
wa te niwomma ligra.
30 Judas ale ga tuesi boroboruku la, wa
yaa deri yiti a nyini a cheŋ. Ku jam ka yok
ate wa nyini la.
31-32 Judas a yaa le cheŋ a ga nueri la,
Yeezu a yaa weeni wa ŋaaŋviirima mbala
ayen, “Nuruba yegayega a le ba te Naawen
pimpauk dii ate nuruba ayen ba nyɛ mi la
nyiŋ. Diipo ate Naawen ayen wa pa wa
zulaŋa ale wa nalimu yegayegaka a te mi
Saalobiika la a mɔata kama. Ku kan beni
ate wa nyɛ ku.
33 M bisa, mi a kan bo ale ni ate ku beni.
M dan cheŋ, ni le nyiem a gisi m boka jigi.
Ni teeri diipo ate m weeni Juuma kpaŋŋa
ayen ba kan baga a va mu a cheŋ juijui ate
mi a cheŋ la. Ni kan baga a cheŋ juijui ate
mi a cheŋ la.
34 Sinsak paali ate mi a yaali ayen ni va.
Ni a yaali chaab nalimnyiini. Mi ale yaali
ni a soa dii la ni a yaali chaab dila.
35 Ni daa yaali chaab dila, waai meena a
le seba ayen ni ka mi ŋaaŋviiriba.”
36 Simon Piita a yaa bek wa ayen, “M
Nyɔnɔ, fi a cheŋ ka be?”
Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi kan baga
a va mu a cheŋ yɔgyɔgla de, alege ku dan
ga nyɛ maga, fi le baga a va mu.”
37 Piita a ŋman bek wa ayen, “M Nyɔnɔ,
ka boa ale soa ate mi an baga a va fu
yɔgyɔgla de? Mi a gomsi a magsi kama
ayen m kpi fi nyiŋ.”
38 Yeezu a yaa bek wa ayen, “Fi sum
gomsi a magsi ayen fi kpi mi nyiŋŋa?
Wensie ate mi a weeni fu. Fi le weeni
nuruba ku noai buta yokku de ayen fi ze
mi abe varikpadiaka a kum.”

14

1 Dula jigini Yeezu a yaa weeni wa
ŋaaŋviirima ayen, “Ni kan basi ate wari
a daani ni, ni suniima po. Ni ta siaka ale
Naawen abe ni ta siaka ale mi.
2 Mi Kowa boka jigini a ta ka diina nna
bɔari bɔari ya. Mi abe pilim a cheŋ ku
jigini kama, ayen m gomsi jigi a te ni. Ase
ku dan kan daa dila, m te kan weeni ni.
3 M dan gomsi ŋa a nueri, m le ŋman jam
a ta ni a cheŋ ku jigini ate nama ale mi a
maa chaab a bo jigi yeŋ.
4 Ni seba mi ale a cheŋ juijui la kama ale
siuk kuui ale a cheŋ ku jigini la.”
5 Tomasi a yaa weeni wa ayen, “M
Nyɔnɔ, tama a diem ze juijui dek ate fi a
cheŋ la. Ti be ti nyɛ ka se a seba siuk kuui
ale a cheŋ dula jigini la?”
6 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mi ale
siuk kuui ale a cheŋ dula la ale ŋman
chim wensie ale nyuvuri dii ale kan ta
kpeglimka la nyɔnɔ. Nuru waai an baga
a cheŋ mi Kowa jigiya ase ka wa nin va mi
jigi.
7 Nama ale seba mi ale ka waai yɔgyɔgla
de la, kula le basi ate ni seba m Kowa ale
ka waai la me. A nyini jinla a ta a cheŋ ni
yaa nya wa kama ale seba wa.”
8 Filip a jam diem ze wa le a biisi dii la
kiriya. Wa yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ,
tama ale a yaali dii nyiini la ale fi basi ate
ti nya fi Kowa.”
9 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Tama a bo
le chaab ate ku beni kama alege fi a ze mi?
Waai meena ale nya mi la, a nya m Kowa
kama. Ka boa ale soa ate fi weeni ayen m
dak m kowa a sak ni?
10 Fi ka siaka ayen mi a bo ale m Kowa
ate m Kowa me a bo ale mu? Mi ale sagi
ni wie ŋaai meena la an nyini daa mi dek
jigi ya. M Kowa waai ale bo ale mu la, ale
a tom wa tuimaŋa.”
11 Yeezu a yaa cheemu a weeni wa
ŋaaŋviirima meena ayen, “Ni ta siaka
ayen m Kowa a bo ale mu kama ate mi me
a bo ale wa. Be dan kan daa di ni be ta
siaka ale m tuimkperikaliik sii ate ni nya
ale maa tom la nyiŋ.
12 Wensie ate mi a weeni ni, baai ale ta
siaka ale mi la a le ba a tom dii ate mi a
tom la. Bala dek a le tom tuimkperikaliisa
a gaam dii ate mi a tom la, dii nyiŋ la mi a
le ŋmani a cheŋ m Kowa jigi la.
13 Ni dan juisi jaab buuri meena mi
yonni nyiŋ m le nyɛ a te ni ate nuruba a
va mi nyiŋ a nya Naawen zulaŋa.
14 Ni basi ate m ŋman a weeni ni, jaab
buuri meena ate ni a juisi ayen mi a nyɛ a
te ni mi yonni nyiŋ la, m le nyɛ.
15 “Ni dan a yaali mu, ni le va dii ate mi
a weeni ni la.
16 Mi le saalim m Kowa ate wa te ni
Maaro wa choa ate wa kasim a bo ale ni.
17 Wa ka Chiik kaai ale wa sak Naawen
ale ka waai la. Tɛŋzuk demma a kan siak
ayen wa ka ba Maaro, dii nyiŋ la ba kan
nya wa, ba be ze wa. Alege nama seba wa
kama, dii nyiŋ la wa bo ale ni kama.
18 “M kan basi ni, ni dek ni nyiini. M le
ŋman jam ni jigi.
19 Dai dii danni ate tɛŋzuk de meena
demma a kan ŋman nya mu la a mɔata
kama, alege nama a le ŋman nya mu kama.
Mi abe nin kasim a boro la nama me ale
kasim boro.
20 Dai dila danni a dan pari, ni le seba
ayen mi bo ale ka m Kowa ate nama a bo
ale mi ale ge ate mi me a bo ale nama.

21 “Baai ale a wom mi wieŋa ale a va ŋa
la a sak kama ayen ba a yaali mu. Mi me
a le pa m dek a sak ba abe mi a yaali ba.
Ba le a yaali mu la nyiŋ, m Kowa me a le
yaali ba.”
22 Nuru wanyi ale jam bo dula jigini ate
ba a wi wa ayen Judas, alege wa daa Judas
Iskariot waai ale ta Yeezu a ga bobri sak
la. Wa yaa weeni Yeezu ayen, “M Nyɔnɔ,
fi le nyɛ ka se a pa fi dek a sak tama nyiini
alege daa tɛŋka meena demma?”
23 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Baai ale
a yaali mi la a va ka m sinsaŋŋa. Bala me
ate m Kowa a yaali ate mi ale wa a jam bo
ba suniimaŋa po.
24 Baai ale kan a yaali mi la a kan va m
sinsaŋŋa. Mi ale a sak ni dii la an nyini
daa mi dek jigiya, alege ka m Kowa waai
ale tom mu la jigi.
25 “Mi ale diem bo ale ni la, ale soa ate
mi a weeni ni wieŋa de.
26 M Kowa a le tom Maarowa waai ale
ka Naawen Chiika la ate ka jam mi yonni
nyiŋ a sak ni abe wa teeri ni dii meena ate
mi a weeni ni la.
27 “Mi a le basi ate ni ta suyɔgini ase mi
dek jigi ale ka dii la. Suyɔgini dii ate mi
ayen m te ni la ka di tɔga ale tɛŋka meena
demma suyɔgini. Ni kan a yiili abe ni a
chali yɔgsumɔa.
28 Mi poom a liŋ weeni ni kama ayen
m le cheŋ m Kowa jigi abe m ŋman pilim
jam. Ase ni dan sum a yaali mu, ni sue a
le peenti, ale m ale a cheŋ m Kowa jigi la
dii la m Kowa a zuak kama a gaam mi.
29 Mi a weeni ni wieŋa de kama abe ŋa
ge a jam nyɛ, ate ŋa dan jam a nyɛ abe ni
ta siaka ale mu.
30 Mi kan yaali ayen m biisi wa bɔari ale
ni, dii nyiŋ la Sitaana waai ale soa tɛŋzuk
de meena demma la, a cheena kama. Wa
ka pagrim mi zuwa.
31 Alege tɛŋka meena demma a le seba
ayen mi a yaali m Kowa kama, dila me abe
ni soa ate mi a tom wa dii meena ate wa a
weeni mu la.
“Ni basi ate ti yiti a cheŋ jigi yoŋ.”

15

1 Yeezu yaa ŋman weeni ba ayen, “Mi a
nyɛ se ka tiib la. Mi Kowa me a nyɛ se ka
nuru waai ale a nya tiimu zuk la.
2 Wa nyiem a kasim a gebi naŋ sii ale kan
a yoani la a basi kama ale a gebi sii ale a
yoani la a magsi chaab ate si a yoani yoana
yega.
3 Naawen a poom liŋ sugri ni suniimaŋa
kama ale wie ŋaai ate mi a sagi ni la.
4 Ni be kasim a bo ale mi ate mi me a
bo ale ni. Naŋ a kan baga yoani yoana ka
dega, ka naŋka a nin bo kinni nyiŋ ale ka
baga a yoani. Siuk kula po ni dan kan bo
ale mi ni kan baga a nyɛ wariya.
5 “Mi ale kinni alege nama a chim
naŋsaŋa. Waai ale bo ale mi ate mi me
a bo ale wa la ale yoani yoana yega. Ni
kan baga a nyɛ wariya ase mi nin kan bo
ale ni.
6 Waai ale kan bo ale mi la m Kowa a le
gebi wa a basi ase tiib naŋsa la, naŋ sila a
dan ko ba tigsi si kama a nyo bolim po a
ju.
7 Ni dan bo ale mi ate m wieŋa a bo ale
ni, ni dan juisi jaab buui ate ni a yaali la
Naawen a le te ni.
8 Ni dan a yoani yoana kula a le sak ayen
ni ka mi ŋaaŋviiriba ate m Kowa a nya
zula.
9 Mi a yaali ni ase ka m Kowa ale a yaali
mu dii la. Ni kasim a ta yaalika ale mu.
10 Ni dan tom a va mi yaalika m le kasim
a yaali ni ase mi ale a tom a va m Kowa
yaalika ate wa yaali mu dii la.
11 “Mi a weeni ni wieŋa de kama ayen ni
ta supeentik kaai ate mi ta la.
12 Sinsak paali ate mi a yaali ayen ni va
di. Ni a yaali chaab ase mi ale yaali ni dii
la.
13 Nuru waai a dan zaani wa dɔaba
naŋkula po a kpi a te ba, yaali kaai ate
wa ta ale wa dɔama la a gaam jaab buuri
meena kama.
14 Ni dan a va dii ate mi a sak ni la, ni ka
mi dɔaba.
15 Wie ŋaai meena ate m Kowa a weeni
mu la, ŋala ale mi a pa weeni ale ni. Ka
dila ale soa ate mi a weeni ayen ni ka m
dɔaba la. Mi a kan yaali ayen m ŋman
weeni ayen ni ka mi tuimtomdɔba, dii nyiŋ
la tuimtomdɔ a ze wa nyɔnɔ ale ta dii la.
16 Daa nama ale lueri mi ayen m chim ni
nyɔnɔ, alege ka mi ale lueri nama ayen ni
a tom tuimmaŋsa ŋaai ale kan a kaasi la
a te mu. Ni dan tom ŋa dila ni le baga a
pa mi yonni nyiŋ a juisi ŋanta baai ate ni
a yaali la m Kowa jigi ate wa te ni.
17 Wa dii ate mi a chiib a weeni ni la ale
ni kasim a yaali chaab nalimnyiini.
18 “Ase tɛŋka meena demma a dan kisi
ni mi ŋaaŋ vaka nyiŋ, ni be teeri ayen ka
mi ate ba jam a liŋ kisa.
19 Ase nama ale tɛŋka meena demma a
dan jam bo ka jigi yeŋ ale chaab, ba te a
yaali ni kama, alege ka mi ale lueri ni ate
nama ale ba an bo ale chaab la ale soa ate
ba kisi ni.
20 Ni teeri dii ate m weeni ni ayen
yomma an baga a zuak a gaam wa nyɔnɔ
la. Ba jam a daani mi ka nna yegayega.
Dila dek dek ate ba a yaali ayen ba daani
nama me la. Ba dan wom mi sinsaŋŋa
kama, ba te le wom nama sinsaŋŋa me.

21 Ba le daani ni dii nyiŋ la ba ze waai
ale tom mi la. Ba le ŋman a daani ni, ni
ale a va mi la nyiŋ.
22 M jam kama ayen m weeni ba ate ba
basi ba wabaataŋa siuku vaka, alege ba
zɛri. Dila nyiŋ Naawen a dan bo ba buusa
ayen ba lo ya, ba an ŋman baga a weeni
wari ale wa.
23 Waai ale kisi mi la, a kisi m Kowa me
kama.
24 Mi tom ka tuimkperikaliik sii ate waai
an baga a tom la, ba nimbie po. Dila nyiŋ
Naawen a le weeni ba ayen ba nyɛ kaasiya.
Ba dek a nya ŋaai meena ate mi a nyɛ la
kama ale ba nimbie alege ba diem kisi mi
ale m Kowa.
25 Ba kisi mu nna la kama ayen dii ate ba
ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po
la a chim wensie. Ba ŋmarisi ayen, 'ba kisi
mu kama kinla nyiŋ.'
26 "Mi poom a liŋ weeni ni kama ayen
Maarowa waai ale ka Naawen Chiika la ale
pai Naawen wensie wieŋa a sak ni, wa abe
le nyini ka m Kowa jigi. M le tom wa ate
wa nyini m Kowa jigi a jam a biisi mi wie.
27 Ate nama me a baga a biisi mi wie dii
nyiŋ la ni bo ale mu kama a nyini piilimka.

16

1 "Mi a weeni nama wieŋa de kama, ate
ni kan jok siaka ale mi.
2 Juuma a le yiak ni ba tuka diinaŋa po a
basi. Ku danni me dek a le jam a paari ate
baai a le ba ko ni la a poli ayen ba a tom
ka dii ate Naawen a yaali la.
3 Ba le nyɛ ni nyaŋa de meena, dii nyiŋ
la ba ze mi yaase m Kowa.
4 Mi a weeni ni wieŋa de kama ate da
ŋala, a dan paari ate ba boro a nyɛ ni dila
abe ni teeri mi ale weeni ni dii la.
"Mi an weeni ni wieŋa de piilimka po,
dii la m le jam bo ale ni la.
5 Yɔgyɔgla de m ŋmani a cheŋ ka waai
ale tom mu la jigi, alege ni waai a karo
ayen wa bek mi m le a cheŋ juijui la.
6 Mi ale weeni ni wieŋa de meena la a
nyɛ kama ate ni sui a kaasi nna yegayega.
7 Alege wensie ate mi a weeni ni, ku ale
zunchoŋ ni jigi ase m nin cheŋ m Kowa jigi,
dii nyiŋ la m dan kan cheŋ ya, Maarowa a
kan jam ni jigi ya. Alege m dan cheŋ m le
tom wa ate wa jam a maari ni.
8 Wa dan jam, wa le basi ate tɛŋzuk
de meena demma a miŋ ba le ta popola
kaasima ale tuimbaata dii la, ale ba le ta
popola kaasima ale Naawen buusaŋa dii
la.
9 Ba ta popola kaasima ale tuimbaata dii
la ba ka siaka ale mi.
10 Ba ta popola kaasima ale wayɔrisima
dii la mi a cheŋ ka m Kowa jigi ate ni kan
ŋman nya mu.
11 Ba ta popola kaasima ale Naawen
buusaŋa dii la Naawen a poom bo Sitaana
waai ale soa tɛŋka demma meena la buusa
kama.
12 "Mi ta ka wie nna yegayega ayen m
weeni a sak ni a gum du, alege ŋa zuak
kama a gaam ni womka.
13 Naawen Chiika kaai ale ka wensie
nyɔnɔ la, a le jam a bo ni suniimaŋa po,
ka le de ni niŋ a sak ni wensie siuku. Ka le
ka sak ni dii la a kan nyini daa ka dek jigi
ya. Wie ŋaai ate mi ale m Kowa a weeni
ka la, ŋala a le ka pai a sak ni. Ka le sak ni
me wie ŋaai ale diem cheena ayen ŋa nyɛ
la wie.
14 Ka le te mi zula yegayega, dii nyiŋ la
ka le wom mi wieŋa ŋaai ate mi a weeni
ka la abe ka pai a sak ni.
15 Jaab buuri meena ate m Kowa a ta la
ka mi ale soa. Ka dila ale soa ate mi a
weeni ni ayen Naawen Chiika a le wom dii
ate mi a weeni ka la abe ka pai a sak ni.
16 "Mi a kan bo ale ni a beni abe m ge
a cheŋ m Kowa jigi ya. Mi a dan cheŋ wa
jigi ku kan beni ate ni ŋman nya mu."
17 Yeezu ale biisi a ga nueri la, wa
ŋaaŋviirima ba gela a yaa weeni chaab
ayen, "Wa a weeni ka tama ayen wa kan
bo ale ti a beni abe wa ge a cheŋ wa kowa
jigi ya. Wa ŋman a weeni ti kama ayen
wa dan cheŋ ku kan beni ate ti ŋman nya
wa. Nyaku de meena ate wa biisi la, kiri
ale boa?
18 Tama ze dii ate wa a weeni ayen wa
kan beni la kiri ya."
19 Yeezu a jam seba kama ayen ba a yaali
ayen ba bek wa kama. Wa yaa weeni ba
ayen, "Ku kan beni ate ni kan ŋman nya
mu, ku be kan beni ate ni ŋman nya mu.
Ka ku de ate ni a bek chaaba?
20 Wensie ate mi a weeni ni ayen mi
dan basi ni, tɛŋka meena demma sue a
le peenti nna yegayega, alege nama dek
sueŋa a le kaasi kama nna yegayega. Ni
sukaasimaŋa ale tulim a chim supeentik.
21 Nipɔk a dan boro a dom wa puuk, wa
sui a nyiem kaasi kama. Wa dan jam biak
a ga nueri, wa yaa bagim wa sukaasuŋku
kama, ale ta supeentik wa biika nyiŋ.
22 Nama sue a kaasi kama yɔgyɔgla de,
alege m dan ŋman nya ni, ni sueŋa a
peenti kama nna yegayega. Nuru karo a
baga a tuesi supeentika de ni jigi ya.
23 "Dai dila danni a dan jam paari ni kan
begi mu jaabɔa. Wensie ate mi a weeni ni
ayen ni a le baga a pa mi yonni nyiŋ a juisi
jaab buuri meena ate nama a yaali la m
Kowa jigi ate wa te ni.
24 A ta nyini dila po a jam paari jinla
danni, nama an diem a juisi wa jaabɔa mi
yonni nyiŋŋa. Ni be juisi wa ate wa te ni
ate ni sueŋa a peenti a gaam taam.

25 “Wie ŋaai ate mi a kasim a weeni ni
la, ka wamagsima ate ni an baga ŋa kiri a
miŋ, alege ku danni a cheena kama ayen
m sak ni m Kowa wie a lagri ate ku kan
ŋman tua a te ni.
26 Dai dila danni a dan paari, ni kan
ŋman nya mi ayen mi a basi ate m Kowa
a te ni ŋanta baai ate ni a yaali la. Nama
dek a baga kama a puusi a te wa mi yonni
nyiŋ ate wa a te ni.
27 Mi Kowa a le te ni jaab buui ate ni a
yaali la, dii nyiŋ la wa a yaali ni ka nna
yegayega. Nama a yaali mu kama ale ta
siaka ayen m nyini ka m Kowa Naawen
jigi.
28 Mi a nyini ka wa jigi a jam tɛŋzuk de.
Yɔgyɔgla de mi a basi tɛŋzuk kama ayen
m ŋmani a cheŋ wa jigi.”
29 Wa ŋaaŋviirima ale ga wom dii ate
wa a weeni la, ba yaa weeni wa ayen,
“Yɔgyɔgla de tama a yaa miŋ fi ale a weeni
dii la kiri kama. Ku an ŋman tua a te ti.
30 Ti seba ayen fi seba wie meena kama.
Ku daa nuru ŋman bek fu bega. Ku de a
basi kama ate tama a ta siaka ayen fi nyini
ka Naawen jigi.”
31 Yeezu a yaa weeni ba ayen, “Ni sum ta
siaka ale mu yɔgyɔgla de?
32 Ni wom mi nalimnyiini. Ku kan beni
ate nama meena ale chali a kuli ni yeeŋa
abe ni ge basi mi nyiini, alege m Kowa
a kan basi mu, dii nyiŋ la wa bo ale mu
kama.
33 Mi a weeni ni wieŋa de kama ate ni
dan bo ale mi ni ni ta suyɔgini. Tɛŋka
demma ale namsi ni alege ni ta sunum pa-
grik mi nak de Naawen dachaasa kama.”

17

1 Yeezu ale biisi a ga nueri la, wa yaa zak
wa zuk a nya wenŋmazuk a weeni ayen,
“M Koa, m kummu danni a mɔata kama.
Sak nuruba fi zulaŋa ale fi nalim buui ate
fi pa te mi la, ate mi a te fu zula.
2 Fi te mu pagrim kama nurubiik meena
zuk ayen m baga a pai nyuvuri dii ale kan
ta kpeglimka la a te baai meena ate fi a te
mu la.
3 Fi ka wanyi dekki ale wensie nyɔnɔ.
Nuru waai a dan seba fi ale mi waai ate
fi tom la, wala nyiini ale ta nyuvuri dii ale
kan ta kpeglimka la.
4 Tuim ŋaai ate fi pa te mu ayen m tom
la a basi ate tɛŋka meena demma a nya fi
zulaŋa ale fi nalimu kama. Yɔgyɔgla de mi
a be nueri tuimaŋa kama.
5 M Koa, te mu zula fi dek nimbie po, zula
ŋaai ate mi ale fi a jam ta alege ate fi nyɛ
tɛŋka la.
6 “Nuru baai ate fi lueri ba tɛŋka po a te
mi la, mi a basi ate ba seba fu kama. Fi ale
soa ba a yaa pa ba a te mi. Ba be va fi noai
kama.
7 Yɔgyɔgla de ba yaa seba ayen jaab
buuri meena ate mi ta la a nyini ka fi jigi.
8 Wie ŋaai ate fi a weeni mu la, m pa ŋa
kama a sak ba, ate ba ta siaka ayen ka fi
ale tom mu ba jigi.
9 “M kan puusi a te ka tɛŋka meena
demma, alege mi a puusi a te ka baai ale
ta siaka ale mi la. Fi ale soa ba ale lueri ba
a te mi.
10 Mi nuruba meena ka fi nuruba. Fi
nuruba me meena ka mi nuruba. Ba ale
va mi dii la a sak ka nuruba ayen mi ta
zula ka nna yegayega.
11 Yɔgyɔgla de mi cheena ka fi jigi, m
kan ŋman bo tɛŋzuk de, alege bala dek ba
nyiini a le ba bo tɛŋzuk de. M Ko Weleŋa a
nya ba zuk nalimnyiini ale fi pagrimu ate
ba chim bunyi ase mi ale fi ale ka bunyi dii
la.
12 Ase mi ale diem a jam bo ale ba dii la,
mi pa ka fi pagrimu a nya ba zuk. Mi a
nya ba zuk kama ate ba wanyi an be ya,
alege ka waai ale yeeri wa dek ayen ba ale
ŋmarisi wa wie dii Naawen gbaŋka po dila
po dila po la a jam chim wensie.
13 Yɔgyɔgla de mi cheena ka fi jigi. Ka
dila ale soa ate mi a puusi a te fu ba nyiŋ
ayen ba sue a peenti ase mi sunni ale ka
dii la.
14 Wie ŋaai meena ate fi weeni mu la
m pa ŋa kama a sak ba. Tɛŋka meena
demma a kisi ba kama, dii nyiŋ la ba daa
bunyi ase mi ale tɛŋka meena demma me
ale kan daa bunyi dii la.
15 Mi a kan puusi a te fu ayen ka fi yeeri
ba tɛŋka po a basi, alege mi a yaali kama
ayen fi lik ba a tanla ate Velinvendika a
kan paari ba.
16 Ba le tɛŋzuk de demma a daa bunyi
ase mi ale tɛŋka meena demma ale kan
daa bunyi dii la.
17 Fi wie ŋaai ate mi a pa sak ba la ka
wensie. Be pa ba ate ba chim fi nuruba
ate ba va fi wensieŋa.
18 Mi ale a tom ba ayen ba cheŋ a ga sak
tɛŋka meena demma fi wie ase fi ale tom
mi me ayen m jam a sak ba dii la.
19 Ba nyiŋ mi pai m dek a te fu ayen ba
baga a pai ba dek a te fu.
20 “Mi kan puusi a te ka mi ŋaaŋviirima
dek ba nyiini, alege ka baai meena a le ba
ta siaka ale mi ba sinsaŋŋa nyiŋ la.
21 Be maari ba ate ba ta noai yeŋ ale
chaab. M Koa, fi ale mi ka bunyi. Maari
ba ate ba ta noai yeŋ ate tɛŋzuk de meena
demma a ta siaka ayen ka fi ale tom mi ba
jigi.
22 Fi zulaŋa ale fi nalimu ate fi a pa te mi
la, mi a pai a te ba kama ate ba baga a ta
noai yeŋ ale chaab ase tama la.

23 Mi a bo ale ba kama ate fi a bo ale
mi ayen ba ta noai yeŋ ate tɛŋka meena
demma a seba ayen fi ale tom mi alege a
yaali ba ase fi ale a yaali mi dii la.
24 “M Koa, fi ale pai m ŋaaŋviirima a te
mu. Mi a yaali kama ayen ba bo ale mu
juijui ate mi a cheŋ la ate ba nya zula ŋaai
ale nalim buui ate fi a te mi la, dii la fi
a yaali mi kama piilimka po alege a nyɛ
tɛŋka.
25 M Ko waai ale ka tuimmaŋsa nyɔnɔ
la, tɛŋka meena demma a ze fu, alege mi
a seba fu kama ate m ŋaaŋviirima me a
seba ale ka fi ale tom mu ba jigi la.
26 Mi sak ba fi ale ka waai la kama. M le
kasim a sak ba ate yaali kaai fi ta ale mi la
bo ba jigi ate mi me a baga a bo ale ba.”

18

1 Yeezu ale jam a puusi a te wa Kowa a
nueri la, wa le wa ŋaaŋviirima a yaa basi
dula jigini ale ge lo beli fiik kaai ate ba a
wi ayen, Kidron la a jueli a ga jo jigi ate ba
vuk tiisa.
2 Judas waai ale jam a yaali ayen wa ta
Yeezu a ga bobri a sak la, a jam seba dula
jigini kama, dii nyiŋ la wa ale Yeezu ale
wa ŋaaŋviirima meena a nyiem a kasim a
cheŋ ka ku jigini.
3 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Farisi-
ima a yaa tigsi sojiba ale baai ale jam a
limsi Juuma Puusika Yenni la jigi yeŋ ate
Judas a yaa de ba niŋ a ta ba cheŋ juijui
ate ba vuk tiisaŋa la ayen ba yik Yeezu. Ba
jam a pa ka ba gebi woŋsa ale ba kanaasa
ale do woŋta.
4 Yeezu a jam seba dii a le cheena ayen
di nyɛ la kama a yaa cheŋ ayen wa tu ba.
Wa le tu ba la, wa yaa bek ba ayen, “Nama
a gisi ka wana?”
5 Ba yaa weeni wa ayen, “Ti a gisi ka
Yeezu Nazaret denowa.”
Wa yaa weeni ba ayen, “Ka mi ale la.”
Judas waai ale ta wa a ga bobri a sak la,
a jam maa za dula kama ale ba.
6 Yeezu ale weeni ayen ka wa ate ba a
gisi la, ba yaa tori ŋaaŋ nyiŋ a lo tɛŋ.
7 Yeezu a yaa ŋman bek ba ayen, “Nama
a gisi ka wana?”
Ba ŋman diem weeni wa ayen, “Ti a gisi
ka Yeezu Nazaret denowa.”
8 Wa yaa ŋman weeni ba ayen, “Mi poom
a liŋ weeni ni kama ayen ka mi ale la.
Dan ka mi ate ni a yaali ayen ni yik, ni
be basi ate m ŋaaŋviirima cheŋ abe ni yik
mi nyiini.”
9 Wa weeni nyaku de kama ayen wa ale
poom liŋ weeni wa Kowa dii ayen wa kan
yaali ayen wa jok nuru baai ate wa lueri a
te wa la, po wanyi la a chim wensie.
10 Dula jigini Simon Piita a yaa deri yeeri
gebi woŋ a che Juuma Puusika Yenni kpagi
kpeeni yomma po wanyi juga tunni a lonsi
tɛŋ. Yomo wala yue a jam le Malakusi.
11 Yeezu a yaa weeni Piita ayen, “Pa fi
gebika a ŋman su ka jigini, fi a poli kama
ayen mi kan nam ninam buui ate m Kowa
a weeni ayen m jam a namu la.”
12 Yeezu ale biisi a ga nueri la, sojima ale
ba kpagini ale baai ale jam a limsi Juuma
Puusika Yenni la, a yaa yik Yeezu a bobi
wa nisaŋa,
13 a ta wa a cheŋ nuru waai ate ba a wi
wa ayen Anasi la yenni. Juuma Puusika
Yenni kpagi kpeeni yue a jam le Kayafas.
Anasi a jam ka wa chichambiik.
14 Kayafas a jam le nuru waai ale liŋ a
weeni Juuma ayen ku a magsi kama ate
nuru yeŋ a zaani ba meena naŋkula po a
kpi a te ba la.
15 Anasi a jam seba Yeezu ŋaaŋviirima
po wanyi kama. Wa ale Piita a yaa jam
va nuru bɔanni ŋaaŋ a cheŋ juijui ate ba
jam ta Yeezu a cheŋ la. Ba le ga paari
Anasi yenni la, ŋaaŋviiro wala a yaa taam
jo dabiaka po,
16 alege Piita yaa jam wari nansiuŋku
noai. Ku an jam a beniya ate Yeezu
ŋaaŋviiro waai ate Anasi a jam seba la
a yaa ŋman nyini dabiaka po a cheŋ
nansiuŋku noai a saalim nipɔkbinni waai
ale jam a limsi nansiuŋku la ale ta Piita a
jo dabiaka po.
17 Nipɔkbinni a yaa bek Piita ayen, “Fi
daa nuru wala ŋaaŋviirima po wanyi?”
Piita a yaa weeni wa ayen, “Aawo, mi
daa ba po wanyi.”
18 Yenni tuimtomdɔma ale baai ale jam
a limsi Juuma Puusika Yenni la, a yaa jam
yaali kaala a cheeni bolim dabiaka sunsuŋ
a za gilim a ŋuuŋi, dii nyiŋ la, ŋoota ale
jam boro. Piita me yaa cheŋ ga gum ba po.
19 Ba le jam ta Yeezu a ga jo yenni po
la, Anasi a yaa bek wa ku le ka dii wa
sinsaŋŋa ale wa ŋaaŋviirima jigi la.
20 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mi nyiem
a kasim a sak nuruma ba tuka diinaŋa ale
Naawen Puusika Yenni po juijui ate ba a
tigsi chaab la kama. Mi an suk a biisi
wariya.
21 Fi kan a begi mi, alege a begi baai ate
mi a sak la, dii nyiŋ la bala dek a seba mi
ale weeni ba dii la kama.”
22 Wa le ga weeni dila la, baai ale jam
a limsi Juuma Puusika Yenni la wanyi a
yaa deri fobi Yeezu ale weeni wa ayen,
“Ka boan jaab ale soa ate fi a biisi dila ale
kpagini?”
23 Yeezu yaa weeni wa ayen, “Ase mi dan
biisi ka wari a kaasi, fi a weeni ka nuruma
de meena di ale ka dii la, alege m dan nyɛ
magsi kama, be ka boa ale soa ate fi a fobi
mu?”

24 Yeezu nisaŋa a diem a bobi kama.
Anasi ale biisi ale wa nueri la, wa yaa basi
ate ba ta Yeezu cheŋ Kayafas waai ale jam
ka Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni la
jigi.
25 Piita a jam diem bo ka dabiaka po a
ŋuuŋi bolimu. Baai ale jam za ale wa la
po wanyi a yaa bek wa ayen, “Fi daa nuru
wala ŋaaŋviirima po wanyi?”
Wa yaa pagsi ayen, “Aawo, mi daa ba po
wanyi.”
26 Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni
yomma po wanyi a jam ka nuru waai ate
Piita a jam a gebi wa tunni la suok. Wa yaa
weeni Piita ayen, “Daa fi ale nuru wala ate
mi a poom nya ni juijui ate ba vuk tiisaŋa
la?”
27 Piita ŋman pagsi ayen, “Aawo, daa
mi.” Wa ale ga weeni dila la, vari kpadiaka
a yaa deri kum.
28 Vari ale veenti la saliuk yokyok foribi
ate Kayafas a basi ate sojima yaa ta Yeezu
cheŋ gominawa yenni. Ba ale cheŋ la
Juuma a jam wari za ka peelim dii nyiŋ
la ba an jam a yaali ayen ba daŋ ba dek
ate ba kan baga a de Gaambasika Tigini
ŋandiintaŋa.
29 Gominawa yoi jam ale Paalɔt. Wa yaa
nyini dabiaka po a begi Juuma ayen, “Ka
boan jaab wari ate nama a ta ayen wa
kaasi ya?”
30 Ba yaa weeni wa ayen, “Ase wa dan
kan nyɛ ka wari a kaasi ya, tama te kan ta
wa a jam dela.”
31 Paalɔt a yaa weeni ba ayen, “Ni be ta
wa a cheŋ ga bo wa dii ate ni nyiem a bo
ni nuruma, buusa la.”
Ba yaa weeni wa ayen, “Nama Aroom
demma a kan siak ate ti a bo nuruba kum
buusa.”
32 Juuma ale jam a yaali ayen Paalɔt yik
Yeezu a kpi jabarimu nyiŋ ate wa kpi la,
a jam basi kama ate dii ate Yeezu a weeni
wa ŋaaŋviirima la, a chim wensie.
33 Paalɔt a yaa ŋmani jo boteka yenni po
a yaa weeni wa sojima ate ba ga ta Yeezu
a jam ate wa yaa weeni wa ayen, “Ka fi ale
Juuma Naawa?”
34 Yeezu a yaa bek wa ayen, “Ka fi dek ale
a bek wanni de yaa ka nuruba ale weeni
fu ayen fi bek mu?”
35 Paalɔt a yaa weeni wa ayen, “Fi a poli
ayen mi ka Juu? Ka fi dek nuruba ale
Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa, a ta fu a jam
nyo mi nisa po. Ka boan jaab wabiok ate
fi tomu?”
36 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mi
naamu a ka tɛŋzuk de. Ase bu dan bo ka
tɛŋzuk de, mi nuruma a te nyɛ ka kpaliŋ
a vari mi Juuma kpaŋŋa jigi a basi. M be
ŋman a weeni fu kama ayen mi naamu a
ka tɛŋzuk de.”
37 Paalɔt a yaa bek wa ayen, “Fi be sum
ka naaba?”
Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Fi ale
weeni ayen m ka naab. Ba biak mu ka
tɛŋzuk de ayen m sak nuruba wensie wie.
Baai ale a yaali ayen ba chim wensie nyam
la ale a wom mi sinsaŋŋa.”
38 Paalɔt a yaa bek wa ayen, “Ka boa ale
wensie?”
Wa yaa ŋman nyini peelim a weeni
Juuma ayen, “Mi an baga a nya wabiok
kuui ate nuruwa de a tom a magsi kum
la.
39 Ni Gaambasika Tigini daaŋa a nyiem a
dan jam paari bena meena, mi nyiem a lak
ka nuru baai ate mi yik a lik la po wanyi
a basi. Nama a yaali ayen m basi waai ale
ka Juuma naab la?”
40 Ba meena a yaa kaari ate ku jueli
ayen, “Tama a kan yaali wa. Ti a yaali ka
Barabasi.” (Barabasi a jam ka zue.)

19

1 Paalɔt ale wom dii ate nuruma a weeni
la, wa yaa basi ate sojima a miiri wa.
2 Ba le miiri wa la, ba yaa yaali munsa a
yok zutok ate ka a nyɛ ase naab zutok la a
vuk wa zukku ale ge pa garuk monuŋ a jo
wa,
3 a yaa fobi wa ale a puusi wa ayen,
“Juuma Naawa, ti a puusi fu.”
4 Ba le jam a nyɛ dila la, Paalɔt a yaa
ŋman nyini Juuma jigi dabiaka po a weeni
ba ayen, “M le ŋman ta wa a nyini a sak
ni, ate ni seba ayen mi an nya wa kaasuŋ
wa jigiya.”
5 Wa le ga weeni nyaku de la, sojima yaa
deri ta Yeezu a nyini zaani nuru bɔanni
niŋ. Wa diem a jam jo ka wa garuk
monuŋku ale wa munsa zutoka. Paalɔt
a yaa weeni nuru bɔanni ayen, “Ni nya,
nuruwa ale nna.”
6 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale baai
ale jam a limsi Juuma Puusika Yenni la ale
nya Yeezu la, ba yaa kaari ate ba luelutaŋa
a jueli a weeni Paalɔt ayen, “Ko wa! Ko
wa!”
Paalɔt a yaa weeni ba ayen, “Mi an nya
wa kaasuŋ ale nuruwa de. Ni ta wa cheŋ
ga kpi jabarimu nyiŋ ate wa kpi.”
7 Nuru bɔanni a yaa weeni wa ayen,
“Tama sinsaŋŋa a sak ti kama ayen ku a
magsi kama ate nuruwa de a kpi, dii nyiŋ
la wa pa ka wa dek a chim Naawen Biik.”
8 Paalɔt ale wom dii ate ba weeni la,
yɔgsum a yaa yik wa nna yegayega.
9 Wa yaa ŋman cheŋ ga jo boteka yenni
po, a yaa bek Yeezu ayen, “Fi nyini ka be?”
Alege Yeezu an tulisi ya.
10 Paalɔt a yaa ŋman bek wa ayen, “Fi ka
wari a weeni? Mi ta pagrim kama a baga a
vari fu a basi ale ŋman baga a weeni ayen

ba ta fu a cheŋ a ga kpi jabarimu nyiŋ ate
fi kpi.”
11 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Ase
Naawen a dan kan te fu pagrimu de, fi
an baga a nyɛ mi wariya. Ka dila ale soa
ate mi a dan kpi, nuru waai ale pa mu a
nyo fi nisa po la, wala kaasuŋku a gaam fi
kaasuŋku la.”
12 Paalɔt ale wom Yeezu wieŋa la, wa yaa
deri a nyɛ wa popola bunyi ayen wa vari
wa a basi. Nuru bɔanni ale jam a miŋ dii
ate wa a yaali ayen wa nyɛ la, ba yaa ŋman
kaari ate ku jueli nna yegayega ayen, “Fi
dan basi ate nuruwa de a cheŋ, fi kan va ti
nakpioŋku waai ate ba a wi wa ayen Siiza
la nɔaya. Ase nuru waai me a dan pa wa
dek a chim naab, wa me a kan va Siiza
nɔaya.”
13 Paalɔt ale wom dii ate ba weeni la, wa
yaa ŋman basi ate wa sojima a ta Yeezu a
de wa niŋ a cheŋ ga jueli kuŋkuŋku zuk.
Juuma a jam a wi dula jigini ale ba dek
tɛŋka biika ayen ka Gabata. Paalɔt a yaa
kali boteka zukpaglika zuk.
14 Paalɔt ale jam a ga jo a kali diipo la
ale wenbinni a jam bo ka wein zuk sunsuŋ.
Da dila danni me ate Juuma a boro a gomsi
ba Gaambasika Tigini daaŋa. Paalɔt a
yaa weeni nuru bɔanni ayen, “Ni nya, ni
naawa ale nna.”
15 Ba yaa ŋman kaari ayen, “Ko wa! Ko
wa! Basi ate ba kpi wa jabarimu nyiŋ!”
Paalɔt a yaa weeni ba ayen, “Nama a
yaali ayen m basi ate ba ta ni naawa a ga
kpi ka jabarimu nyiŋŋa?”
Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa baai ale
jam bo nuru bɔanni po la, a yaa kaari ayen,
“Na waai nyiini ate ti ta la ale Siiza.”
16 Paalɔt a yaa jam weeni wa sojima ayen
ba ta Yeezu a cheŋ a ga kpi wa jabarimu
nyiŋ ate wa kpi.
Ba yaa deri yik wa.
17 Ba jam pai ka jabarim a te Yeezu ayen
wa ji ate ba cheŋ juijui ate Juuma a wi ale
ba dek tɛŋka biika ayen, “Golgota” la. Dula
jigini kiri a jam le zukoluku jigini.
18 Ba le ga paari ku jigini la, ba yaa pa
wa a kpi jabarimu nyiŋ. Ba jam maa ta
ka nuruba baye a jam kpi ŋanbarinta nyiŋ
dula jigini a gum Yeezu po, ate wanyi a bo
wa gala nwala me a bo wa juga.
19 Paalɔt a yaa jam weeni wa sojima ayen
ba ŋmarisi dii ate Yeezu a nyɛ la a pa maŋ
wa jabarimu nyiŋ. Dii ate ba jam ŋmarisi
la ale,

YEEZU NAZARET DENOWA,
ALE JUUMA NAAWA

20 Ba le jam kpi Yeezu juijui la an yalima
ale Jerusalem tɛŋka. Juuma yegayega a
yaa jam nyini ba tɛŋka a cheŋ ayen ba
nya jaab buui ale jam a nyɛ la. Ba le ga
paari dula jigini la, ba yaa nya sojima ale
ŋmarisi dii a pa maŋ la. Ba jam pa ka biisa
buta a ŋmarisi, si jam ka Juuma ale Girik
demma ale Aroom demma biisaŋa.
21 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa yaa ŋmani
a cheŋ Paalɔt jigi a ga weeni wa ayen, “Ku
an magsi ayen fi poom weeni fi sojima ate
ba ŋmarisi ayen wa ka Juuma Naaba. Fi te
weeni ba ate ba poom a ŋmarisi ayen, wa
weeni kama ayen wa ka Juuma Naab.”
22 Paalɔt a yaa weeni ba ayen, “Dii ate
mi basi ate ba ŋmarisi la, ale la.”
23 Sojima ale jam kpi Yeezu jabarimu
nyiŋ a nueri la ba yaa pai gattaŋa a poori
bunaansi ate waai meena a pai bunyi. Ba
jam pai wa garuk kuui ate ba an baali ku
alege yok ku la me.
24 Ba yaa weeni chaab ayen, “Ni kan basi
ate ti cheeri ku, alege ni basi ate ti nak
gbaŋ a nya waai dek ale wa de garuku la.”
Sojima ale ga nyɛ dila la, dii ate ba jam
ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po
la a yaa chim wensie. Ba ŋmarisi ayen,

“Ba pai mi gattaŋa a chari chaab, alege a
pai m garuk woŋku kuui ate m jo a
basi tɛŋ la, a nak gbaŋ ayen ba nya
waai dek ale wa de la.”

Sojima ale jam nyɛ dii la ale la.
25 Yeezu mawa, ale wa mawa suoku, ale
Kolopase powa Mɛɛri ale Mɛɛri Magdala
ale jam za a mɔata Yeezu.
26 Yeezu yaa nya wa mawa ale wa za
mɔata wa ŋaaŋviiro waai ate wa jam a
yaali nna yegayega la. Wa yaa weeni wa
mawa ayen, “M ma, wa ka fi biik.”
27 Yeezu yaa ŋman weeni wa ŋaaŋviiro
waai ate wa a yaali nna yegayega la ayen,
“Wa ka fi ma.” A nyini da dila danni, a ta
a cheŋ wa ŋaaŋviiriwa a yaa jam kasim a
nya wa mawa zuk kama.
28 Yeezu ale weeni dila la, wa yaa deri
seba ayen wa tuimaŋa tɛŋzuk de a nueri
kama, ate wa yaa weeni ayen, “Nyanyuila
ale ta mu.” Wa weeni wieŋa de kama ate
dii ate ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila
po dila po la a chim wensie.
29 Daam ale jam bo chin po a za dula,
nuru baai ale jam za dula jigini la wanyi
a yaa yaali sosok a pa lusi daamu po a pa
yik duok woŋ nyiŋ a zak ta jueli Yeezu jigi
ayen wa nyu.
30 Yeezu a yaa nyu ale a weeni ayen, “Ku
nueri kama.”
Wa le weeni dila a ga nueri la, wa yaa
deri chigsi wa zukku tɛŋ a kpi.
31 Juuma a kan jam a yaali ayen Yeezu
ale nuruba bayewa a bo dula jigini, dii
nyiŋ la ba tigini daaŋa ale cheena la nyiŋ.
Ba tigini daaŋa po dinyi a jam ka ba
Vuusum Dai. Ba gela yaa cheŋ Paalɔt jigi
a ga weeni wa ayen ba a saalim wa kama
ayen wa basi ate wa sojima a cheŋ ga we

ba naŋsaŋa ate ba kpi nwuli abe ba yeeri
ba ate ba nyini ŋanbarintaŋa zuima a siŋ.
32 Wa yaa siak ate ba cheŋ. Ba le ga la,
ba yaa liŋ we nuru baai bayewa ate ba kpi
a gum Yeezu po dula jigini la naŋsaŋa.
33 Ba le ga ayen ba we Yeezu naŋsaŋa la,
ba yaa nya ale wa kpi kama ate ba yaa pa
wa naŋsaŋa weka a basi.
34 Sojima wanyi a yaa pa wa gbaluku a
chubi wa gauŋku a pusi ate ziim ale nyiam
a nyini du a nyini.
35 Ka mi dek, Jɔɔn, ale nya ale m nina.
Ka dila ale soa ate mi ale ŋmarisi dii la ka
wensie la. Mi a weeni ni kama ayen ni ta
siaka ale ku.
36 Sojiwa ale ga nyɛ dila la, ba le jam a
ŋmarisi dii Naawen gbaŋka po dila po dila
po la a chim ka wensie. Ba ŋmarisi ayen,
“Kobi yeŋ me la an jam we wa nyiŋka po.”
37 Ba ŋman ŋmarisi Naawen gbaŋka po
ayen, “Nuruba a le nya nuru waai ate ba
pa gbaluk a boro a chubi wa la.”
38 Nuru wanyi ale jam boro ate ba a wi
wa ayen Josefi ate wa jam nyini tɛŋ kanyi
ate ba a wi ayen Arimatia. Wa jam ka
Yeezu ŋaaŋviirima po wanyi, alege wa yaa
jam a suk wa dek Juuma kpaŋŋa nyiŋ.
Wa yaa jam cheŋ Paalɔt jigi a ga saalim
wa ayen wa basi ate wa sojima a ga yeeri
Yeezu ate wa nyini jabarimu zuk a siŋ tɛŋ
ate wa ta ga gu. Paalɔt a yaa jam te wa
siuk.
39 Nikodimusi waai ale jam liŋ cheŋ
Yeezu jigi yokku la, a jam maa bo dula
kama a yaa ta wa kpaam, bu nyummu a
jam masa kama.
40 Josefi ale Nikodimusi a yaa jam pa
kpaamu a sa Yeezu nyiŋka ale ge a pa
guka garupali a vili wa. Juuma ale a gu
ba nuruba dii la ale la.
41 Juijui ate ba kpi Yeezu jabarimu nyiŋ
la, ba jam vuk ka tiisa. Dula jigini puŋ
vorub ale jam boro ate ba an diem a gu
nuru du a nya ya.
42 Ba jam a yaali ayen ba ta Yeezu a ga
gu ka vorub bula po, dii nyiŋ la Juuma
Gaambasika daaŋa a jam paari kama a
nueri.

20

1 Laasidi dai saliuk yokyok, ate Mɛɛri
Magdala a yaa yiti a cheŋ juijui ate ba gu
Yeezu la. Wa le ga paari la, wa yaa nya ale
tintain dii ate ba pa lik vorumu nɔanni la
a jam bilim kama a basi nakpiak.
2 Wa yaa ŋmani chali cheŋ Simon Piita
ale Yeezu ŋaaŋviiro waai ate wa jam a
yaali wa nna yegayega la jigi a yaa weeni
ba ayen, “Nuruba ale yeeri ti Nyɔnɔwa
vorumu po. Mi be ze ba le ta wa a cheŋ
juijui la.”
3 Piita ale Yeezu ŋaaŋviiro nwala a yaa
deri yiti a chali cheŋ dula jigini.
4 Yeezu ŋaaŋviiro waai ate wa jam a
yaali wa nna yegayega la, a liŋ de Piita niŋ
kama a chali a paari vorumu jigini.
5 Wa le chuiri nya la, ka guka garuku
kuui ate ba jam pa vili Yeezu nyiŋka la ale
jam doa vorumu po alege wa an jo du.
6 Simon Piita a yaa jam a fobi taam a ga
jo vorumu po a nya ale ka guka garuku ale
doa du.
7 Wa ŋman nya garuk kuui ate ba jam
pa bobi Yeezu zukku la ale ku doa ku tɔga,
garuk kula ale guka garuku an jam a doa
ale chaaba.
8 Yeezu ŋaaŋviiro waai ale liŋ a paari
dula la a yaa jo a gum Piita po. Wa yaa
gisi a nya jaab buuri meena a yaa le ge a
ta siaka ayen wa yiti kum po kama.
9 Ba an diem a jam miŋi dii ate ba
ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po dila po
ayen, “Ku a fe kama ate wa yiti kum po la.”
10 Ba yaa basi dula ale ge a kuli.
11 Mɛɛri Magdala a jam za ka peelim a
kum. Wa me a yaa chuiri ayen wa nya bu
po.
12 Wa le chuiri la, wa yaa nya Naawen
sabiiloba baye ale ba jo garuk peelita a bo
vorumu po. Ba jam kala ka juijui ate ba
jam pa Yeezu a dueni la ate wanyi a kala
wa zukku duaka jigini ale ge nwala me a
kala wa naŋsaŋa jigini.
13 Sabiiloma a yaa bek wa ayen, “Ka boa
ate fi a kumu?”
Wa yaa weeni ba ayen, “Nuruba ale pai
m Nyɔnɔwa a ta cheŋ, ate m ze ba le ta wa
a ga dueni juijui la.”
14 Wa le a weeni nyaku de la, wa yaa
chiem a nya Yeezu ale wa za wa ŋaaŋ,
alege wa an jam a miŋ wa.
15 Yeezu a yaa bek wa ayen, “Ka boa ate
fi a kumu? Fi a gisi ka wana?”
Mɛɛri a jam a poli ayen ka waai ale a
limsi tiisaŋa la ale la a yaa weeni wa ayen,
“Dan ka fi ale yeeri m nyɔnɔwa, weeni mu
juijui ate fi ta wa ga dueni la ate m ga pa
wa.”
16 Yeezu a yaa weeni wa ayen, “Mɛɛri.”
Ate wa yaa chiem wa jigi a weeni ale wa
dek tɛŋka biika ayen, “Araboni.” Ku kiri
ale, “M Sagrɔ.”
17 Yeezu a ŋman weeni wa ayen, “Kan
tiri mu, dii nyiŋ la mi an diem a cheŋ m
Kowa jigi ya. Cheŋ m ŋaaŋviirima jigi a
ga weeni ba ayen ku kan beni m le ŋman
cheŋ waai ale ka mi Koa ale ba koa, waai
ale ka mi Naawen ale ba Naawen la jigi.”
18 Dula jigini Mɛɛri a yaa cheŋ
ŋaaŋviirima jigi a ga weeni ba ayen wa
nya ba Nyɔnɔwa kama ale dii meena ate
wa weeni a sak wa ayen wa weeni ba la.

19 Laasidi dai junɔai yok, Yeezu
ŋaaŋviirima a jam tigsi ka chaab a bo
yeri dinyi po ale lik tuaataŋa meena, dii
nyiŋ la ba jam a chali ka Juuma kpaŋŋa
yɔgsum. Ba le jam a kala la, Yeezu a deri
jam jo za ba sunsuŋ a yaa weeni ba ayen,
“Naawen a te ni suyɔgini.”
20 Wa yaa lagri wa nitalaŋa po a sak ba
ale a ŋman cheemu wa gauŋku me ayen
ba nya. Ba yaa deri jam seba ayen ka ba
Nyɔnɔwa ale la ate ba suniima a yaa peenti
nna yegayega.
21 Yeezu yaa ŋman weeni ba ayen,
“Naawen ale te ni suyɔgini. Mi Kowa ale
tom mi ate m jam tɛŋzuk de siuk kula po
me ate mi a tom nama yɔgyɔgla de ayen ni
cheŋ tɛŋka meena demma jigi.”
22 Wa le weeni ba dila a ga nueri la, wa
yaa vuusi a basi ba nyiŋ ale weeni ayen,
“Ni ŋɔa Naawen Chiika.”
23 Ni dan voŋ nuruba wabaata a te ba,
Naawen ale voŋ te ba alege ni dan kan voŋ
nuruba wabaata a te ba, Naawen a kan voŋ
te ba.

24 Yeezu ale jam wa ŋaaŋviirima jigi la,
ba po wanyi wa waai ate ba a wi wa ayen
Tomasi yibika la, a jam ka ba po.
25 Tomasi a yaa le ŋman jam juijui ate
Yeezu ŋaaŋviirima a jam tigsi chaab la, ba
yaa weeni wa ayen, “Tama nya ti Nyɔnɔwa
kama.”

Tomasi yaa weeni ba ayen, “Mi a kan
baga a siagi ka mi a nin nya wa nitalaŋa
po juijui ate ba pa peemaŋa a kpi la abe m
pa m nisaŋa a su wa gauŋku vurika jigini
a nya.”

26 Daa ŋayopoi ale jam taam la, Yeezu
ŋaaŋviirima ale Tomasi a ŋman jam a tigsi
chaab yenni po ale lik tuata meena. Yeezu
a yaa ŋman jam zaani ba sunsuŋ a weeni
ba ayen, “Naawen a le te ni suyɔgini.”
27 Wa yaa weeni Tomasi ayen, “Pa fi
nisaŋa a tiri mi nitalaŋa a nya juijui ate ba
pa peemaŋa a kpi la abe fi pa fi nisaŋa a
su m gauŋku po a nya. Basi fi chichamaŋa
abe fi ta siaka ale mi.”

28 Tomasi yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ
ale m Naawen.”

29 Yeezu a weeni wa ayen, “Fi ale a nya
mi la ate fi ta siaka ale mi. Baai a le
kan nya mi ale ta siaka ale mi la, sue ale
peenti.”

30 Ŋaaŋviirima nimbie Yeezu a tom ka
wakperikaliisa gela nna yegayega ate ŋa
an ŋmarisi gbaŋka de po.
31 Alege ŋa de a ŋmarisi kama gbaŋka de
po ayen ni ta siaka ayen Yeezu ale varib-
asidɔwa, Naawen biika ate ni siaka nyiŋ ni
nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.

21

1 Ku le ga nyɛ maga la, Yeezu a yaa ŋman
tu wa ŋaaŋviirima Galili mogi kpeeni noai.
Mogini yoi di choa ale Tiberiasi. Dii a yaa
le nyɛ la ale nna.
2 Wa ŋaaŋviirima baai ale jam a tigsi
dula jigini la, ale Simon Piita ale Tomasi
yibika ale Natani waai ale nyini Kena ate
ka bo Galili tɛŋka po la, ale Zebedi bisaŋa
ale mba baye.
3 Simon Piita a yaa weeni ba ayen, “Mi a
cheŋ kama ayen m yik juma.”

Ba yaa weeni wa ayen, “Tama me a yaali
kama ayen ti va fu a cheŋ.” Ba yaa deri a
ga jo ŋaaruŋ po a cheŋ. Yok kula ba an
jam nya juma a yigi ya.
4 Vari ale veenti la saliuk ba yaa nya
Yeezu ale wa za nyiamu noai, alege ba an
jam baga a miŋ wa.
5 Ba le diem a bo niŋ a cheena Yeezu jigi
la wa yaa wi a bek ba ayen, “M bisa, ni an
nya juma a yigi ya?”

Ba yaa weeni wa ayen, “Ti an yigi
jaabɔa.”
6 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni pa ni
ŋmiaka a yuk basi ŋaaruŋku juga geŋ ate
ni nya juma a yik dula jigini.” Ba le ga nyɛ
dii ate wa weeni ba la, ba yaa deri yik juma
nna yegayega ate ba an ŋman baga a dari
ba ŋmiaka ate ka a jo ŋaaruŋku po.
7 Yeezu ŋaaŋviiriwa waai ate wa jam a
yaali nna yegayega la ale ga nya dii ale nyɛ
la, wa yaa weeni Piita ayen, “Nuru waai ale
za ti niŋ la, ka ti Nyɔnɔwa ale la.” Simon
Piita ale ga wom wa le weeni dii la, wa yaa
pa wa tuimaŋa garuku a jo lik wa dek a yaa
yok zi nyiamu po ayen wa ga tu Yeezu.
8 Ŋaaruŋku a diem jam yalima ase ka
nantuok noai kobsita la ale ge ate Piita a
yok zi la. Yeezu ŋaaŋviirima baai ale diem
a jam bo ŋaaruŋku po la a yaa dari ba
ŋmiaka a ta paari nyiamu noai.
9 Ba le ga nyini ŋaaruŋku po a siŋ tɛŋ la,
ba yaa nya Yeezu ale wa kala a se juma
kaala bolim zuk ale pa boroboruk me a
dueni wa tɛŋ.
10 Wa yaa weeni ba ayen, “Ni ga lueri
jumaŋa gela a ta jam.”
11 Simon Piita a yaa de ba niŋ a ga yik
ŋmiaka a dari ka a ta jueli kuŋkɔŋini, a
yaa yeeri jumaŋa. Ŋa meena a jam ka
juma kook ale pisinu ale ŋata. Ŋa jam a
piisi kama nna yegayega alege ba ŋmiaka
an jam a cheeri ya.
12 Yeezu yaa weeni ba ayen, “Ni jam a
kali ate ti ŋobi.” Ba wanyi me an jam a
begi wa le ka waai la, dii nyiŋ la ba meena
a jam seba ayen wa ka ba nyɔnɔwa.
13 Yeezu a yaa pa jumaŋa ale boroboruku
a chari ba meena.

14 Wa le yiti kum po diipo la, wa ale wa
ŋaaŋviirima tu chaab nna la a nyɛ ka ku
noai buta.
15 Ba le ga de a nueri la, Yeezu yaa weeni
Simon Piita ayen, “Fi Simon, Jɔɔn biiga, fi
a yaali mi a gaamu mbala?”
Piita yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, fi
seba ayen mi a yaali fu kama.”
Yeezu yaa weeni wa ayen, “Be a nya baai
ale a va mu la zuk ase naapeerik ale a nya
wa pabisa zuk dii la.”
16 Yeezu a ŋman bek wa ayen, “Fi Simon,
Jɔɔn biiga, fi a yaali mu?”
Piita yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, fi
seba ayen mi a yaali fu kama.”
Yeezu yaa weeni wa ayen, “Be a nya baai
ale a va mu la zuk ase naapeerik ale a nya
piisa zuk dii la.”
17 Yeezu a ŋman pilim bek wa ku noai
butawa ayen, “Fi Simon, Jɔɔn biiga, fi a
yaali mu?”
Piita ale ga wom Yeezu ale bek wa dii ku
noai butawa la, wa sui a yaa deri kaasi ate
wa yaa weeni wa ayen, “M Nyɔnɔ, fi seba
wie meena kama. Fi seba ayen mi a yaali
fu kama.”
Yeezu yaa ŋman weeni wa ayen, “Be a
nya baai ale va mu la zuk ase naapeerik
ale a nya wa piisa zuk dii la.
18 Wensie ate mi a weeni fu. Ase fi ale
diem a jam ka paalik la, fi nyiem a gomsi
ka fi dek a cheŋ fi le a yaali juijui meena
la. Fi dan jam a kpagimu, fi ale zaani kama
ate nuruba a bobi fu a ta cheŋ juijui ate fi
kan yaali la.”
19 Yeezu a weeni nyaku de ayen ku sak
Piita ka wa le wa kpi siuk kuui po a te
Naawen zula dii la. Wa le biisi nyaku de a
ga nueri la, wa yaa weeni Piita ayen, “Jam
va mu.”
20 Piita yaa cheemu a nya Yeezu
ŋaaŋviiriwa waai ate wa a yaali nna
yegayega la ale wa bo ba ŋaaŋ a vi. Wala
a jam le waai ale jam kala a mɔata Yeezu
Gaambasika Tigini danni ale bek wa ayen,
“Ka wana a le wa ta wa a ga bobri a sak
la?”
21 Piita ale ga nya wa ale wa a vi ba ŋaaŋ
la, wa yaa bek Yeezu ayen, “M Nyɔnɔ, ku
cheena ayen ku nyɛ nuruwa de jigi me ka
se?”
22 Yeezu yaa weeni wa ayen, “Mi a dan a
yaali ayen wa boro ate m pilim jam paari
wa, fi niŋ karo, fi dek a ti an jam va mu.”
23 Yeezu ale biisi dii ale wa ŋaaŋviiro
nwala la, ku yaa deri a tagli wa
ŋaaŋviirima mbala meena jigi ayen waai
ate Yeezu a yaali nna yegayega la, a kan
ŋman maa kpi diipo diipo. Yeezu an jam
a weeni ayen wa kan maa kpi, alege wa
weeni ka Piita ayen wa dan a yaali ayen
wa boro ate wa pilim a jam paari wa, wa
niŋ karo.
24 Ka mi Jɔɔn waai ale ŋmarisi gbaŋka
de la ale Yeezu a yaali nna yegayega la.
Wie ŋaai meena ale nyɛ ate mi a ŋmarisi
a nyo gbaŋka de po la, mi a nya ŋa kama
ale m dek nimbie. Ti meena abe seba ayen
wieŋa de ka wensie.
25 Yeezu a tom ka tuima nna yegayega a
gum mi ale ŋmarisi dii gbaŋka de po la.
Mi a poli ayen ŋa meena a dan ŋmarisi a
nyo gbaŋsa po dɔk a kan bo tɛŋka zuk a
paari a dueni si du.

YEEZU TUIMTOMDƆMA TUIMAŊA GBAŊKA

1-2 Teofilos, m poom liŋ ŋmarisi te fu a
weeni Yeezu ale jam bo ale ti a piilim wa
tuimaŋa dii ale sak nuruba me alege a yaa
cheŋ wenŋmazuk la. Wa yaa weeni wa
tuimtomdɔ baai ate wa lueri a te wa dek
la, ale pa Naawen Chiika pagrimu a sak ba
ba le ba a tom dii la.
3 Wa ale kpi la, ŋaaŋ nyiŋ ku ale jam
paari daa pisinaansi la, wa yaa pa wa dek a
sak ba ate ku paari dii choa ayen ku sak ba
ayen wa vua kama. Wa yaa sak ba Naawen
naamu wie.
4 Wa ale jam boro ale ba la, Yeezu a yaa
ŋman weeni ba ale nin muna ayen, "Ni
kan ŋman basi Jerusalem abe ni cheŋ tɛŋ
ka choa. Ni limsi ate ni nya m Kowa tiirim
buui ate wa puulim ayen wa le pa a te ni
la. Nama dek abe baga teeri ayen m poom
weeni nyaku de a sak ni kama.
5 Jɔɔn a pa ka nyiam a so nuruba, alege
ku kan beni ate Naawen pa wa chiika ase
soka la a sueri ni suniimaŋa."
6 Da yeŋ ate Yeezu ale wa tuimtomdɔma
a jam kala ale chaab ate ba yaa a bek wa
ayen, "Ti Nyɔnɔ, yɔgyɔgla de fi le basi ate
Juuma a soa ba dega?"
7 Yeezu a weeni ba ayen, "Mi Kowa ale
dak da ŋaai ate wie ayen ŋa nyɛ la, ni waai
niŋ a karo.
8 Naawen a le pa wa chiika a sueri ni
suniimaŋa ate ka basi ate ni ta pagrim
yegayega ate ni cheŋ Jerusalem ale Judia
ale Samaria ale tɛŋka meena nuruma jigi
a sak ba mi wie."
9 Yeezu ale biisi a nueri la, Naawen a yaa
pa wa a ta jueli wenŋmazuk. Ba yaa za a
nya wa ale a jueli la, ate chiŋmari a jam
lik wa ta jueli ate ba an ŋman nya wa.
10 Ba ale za a nya la, nuruba baye a deri
jam a za ba niŋ. Ba jam jo ka garuk peeta,
11 a yaa weeni ba ayen, "Nama Galili
demma, ka boa ate ni diem za a nya
chiŋmanni po? Ase nama ale nya
Naawen ate wa pa Yeezuwa de a ta jueli
wenŋmazuk dii la, da yeŋ po wa le ŋman
siŋ tɛŋzuk de ka dila degadega."
12 Tuimtomdɔma yaa nyini guuk kuui ate
ba a wi ayen Olivi Guuk la zuk a siŋ a cheŋ
Jerusalem tɛŋka. Ku jam yalima ase ka
mɛɛli geli la ale Jerusalem.
13 Ba ale jam paari la, ba yaa ga jueli
ŋmazuk dɔkku po ate ba poom boro la.
Ba jam ka Piita, ale Jɔɔn, ale Jeemsi,
ale Andiru, ale Filip, ale Tomasi, ale
Batolomiu, ale Matiu, ale Jeemsi (Alfiyus
biika), ale Simon waai ale jam a nyɛ ayen
Juuma a nya ba dek zuk la, ale Judas
(Jeemsi biika).
14 Nyaba de meena, ale nipooma ale
Yeezu mawa Mɛɛri ale Yeezu suaataŋa a
kasim jam wari ka Naawen puusika ale
popola yena.
15 Da yeŋ ate baai meena ale ta siaka
ale Yeezu la, a yaa jam jigi yeŋ ayen ba
nyɛ tuka. Ba jam paari ka nuruba kook
ale pisiye. Piita yaa yiri zaani a piilim biik
ayen,
16 "M suaata ku a fe kama ayen Naawen
Chiika ale weeni Deevid ayen wa ŋmarisi
dii a nyo Naawen gbaŋka po la, a chim
wensie. Deevid a jam ŋmarisi magsi chaab
ale ka Judas. Wa jam ka Judas, a dak Yeezu
a sak nuru bɔanni ate ba yik wa.
17 Wa jam ka tama po wanyi a jam a tom
dii ate Yeezu lueri wa ayen wa me a tom
la."
18 (Ligi ŋaai ate ba jam tuni wa ale ge ate
wa tom wabioku de la, Judas jam pa ŋa a
da ka talim. Ku ŋaaŋnyiŋ ate wa lo ate wa
puuka meena a na di sunsuŋka po ate wa
nyuaataŋa meena a yaa nyini peelim.
19 Waai meena Jerusalem tɛŋka po a jam
wom wanni de kama ate ba yaa jam a wi
talim bula tɛŋka ayen Akeldama. Ku kiri
ale Ziimu tɛŋka.)
20 "Boan nyiŋŋa, ba ŋmarisi Naawen
gbaŋka po gbaŋ kanyi ate ba a wi ayen
yiila gbaŋ la ayen,
'Basi ate wa yenni a chim yeri korok.
Basi ate nuru kan bo di po.'
Ba ŋmarisi me ayen,
'Basi ate nuru yoŋ a tagri wa a tom wa
tuimaŋa.'
21 "Dila nyiŋ la, nuru waai ale maa va
tama diipo meena wuu ate Nyɔnɔwa a jam
a nyiem ale tama la,
22 a piilim a ta nyini diipo ate Jɔɔn
Sokateerɔwa a jam boro la a ta jam paari
jinla danni ate Naawen yaa jam ta wa a
cheŋ la, ku a fe kama ayen nuru wala choa
a maa bo ale ti a chim waai le wa weeni sak
nuruba a magsi chaab ale Nyɔnɔwa ale yiri
kum po la."
23 Ba yaa lueri nuruba baye ayen ba yaa
lueri bala po wanyi. Nuruma de jam ale
Josefi. Wa jam ta ka yue ŋaye me, ate ba wi
ayen Baasabas yaase Jasitus. Wa choawa
yoi me ale Matayas.
24 Ba yaa puusi Naawen ayen, "Nyɔnɔ, fi
seba nuru meena sunum po ale ka dii la
kama. Be sak ti nuruma de bayewa po, fi
ale lueri ka waai
25 ayen wa tagri tuimtomdɔ wa Judas
tuim ŋaai ate wa basi ale cheŋ juijui ate
wa nyini la a tom."
26 Ba yaa nak gbaŋ ayen ba lueri nuru
wala ate gbaŋka a yaa lueri Matayas ate

ba yaa pa wa a gum tuimtomdɔba pi ale
wanyiwa po.

2

1 Juuma dakpeeni danni ate ba a wi
ayen Pentekos ale jam paari la, Yeezu
ŋaaŋviirima meena a yaa tigsi chaab jigi
yeŋ.
2 Ba ale jam bo jigi yeŋ la, ba yaa
wom chiok ase ŋmoruk viok la a deri
nyini wenŋmazuk a jam sueri yenni juijui
meena ate ba jam kala la.
3 Ba yaa nya bolimŋiak a siŋ jam
kala ba zuimaŋa zuk tɔgatɔga a nyɛ ase
giŋgeluŋta la.
4 Ate Naawen Chiika a jam sueri ba
suniimaŋa a te ba pagrim ate ba deri a biisi
bisii ale kan daa ba dek tɛŋsaŋa biisa la.
5 Juuma yegayega baai nina ale muni ale
wensiuku vaka la a poom jam nyini tɛŋka
meena po a jam Jerusalem tɛŋka po kama.
6 Ba ale wom dii ale nyɛ la, nuru bɔanni
yegayega a yaa tigsi chaab ate ku yaa cha
ba nna yegayega, dii nyiŋ la ba wom ba ale
a biisi ale ba dek tɛŋsaŋa biisa la.
7 Ku jam ka wakperikaliik ba jigi ate ba
yaa weeni chaab ayen, “Nuru baai ale a
biisi nna la, daa Galili demma?
8 Ku nyɛ ka se ate tama baga a wom ba
ale a biisi ti wanyi wanyi tɛŋsaŋa biisaŋa?
9 Tama ka Patiya dem, ale Miidi dem,
ale Iilam dem, ale Mesopotamiya dem, ale
Judia dem, ale Kapadosia dem, ale Pontus
dem, ale Asia dem,
10 ale Firijiya dem, ale Pamfiliya dem.
ale Ejipiti dem, ale Libia demma baai ale
kala mɔata Sairini la. Ti ba gela ka Juuba,
ti ba gela daa Juuba a va Juuma wensiuku
la a yaa chim nicham a nyini Aroom tɛŋka
la.
11 Tama ba gela ka Kariti dem ale Arab
dem. Tama a biisi ka biisa tɔgatɔga, alege
tama a wom ba ale a biisi ale ti dek
tɛŋsaŋa biisaŋa a magsi chaab ale Naawen
tuimkperisaŋa wie ale ka dii la kama.”
12 Ku jam ka wakperikaliik ba meena jigi
ate ba jam tuim a yaa a weeni chaab ayen,
“Ka nyaku de kiri ale boa?”
13 Alege mbala me a yaa nyɛ Yeezu
ŋaaŋviirima a la ale a weeni chaab ayen,
“Nuruma de a nyu ka daam a yib.”
14 Alege Piita yaa ale za ale mbala pi
ale wanyiwa la yaa weeni ale lueluk kpioŋ
ayen, “Nama Juuma ale baai meena ale
bo Jerusalem tɛŋka la, ni meena a lagri ni
tueŋa a wom dii ate m tara ayen m weeni
a sak ni la.
15 Ni basi ate m weeni a sak ni ayen, ni a
poli kama ayen nuruma de a nyu ka daam
a yib, alege ku daa wensie. Nama kan nya
ku ale diem ka saliuk baŋ m neok wa?
16 Naawen biisiteerɔwa Joel jam ŋmarisi
Naawen gbaŋka po ayen Naawen a weeni
ayen,
17 ‘Tɛŋka meena kpeglimka a dan mɔata,
m le nyɛ ka nna.
M le kpiiri Naawen Chiika a nyo nuru
meena suniima po.
Ni nidɔabilisa ale ni nipɔkbilisa le biisi
Naawen wieŋa ase ba ka Naawen
biisiteerɔba la,
ni bipaaluku me le nya wie ase ba goa a
daasim kama la,
ni nisomma me le goa goadaasima.
18 Wensie, m le poom basi me ate ka jam
nuru baai ale a tom a te mu la jigi,
nidɔaba ale nipooba.
M le basi ate m Chiika jam ba jigi ate ba
chim m biisiteerɔba a yaa weeni mi
ale a biisi dii la a sak nuruba.
19 M le nyɛ wakperikaliisa wenŋmazuk ale
tɛŋzuk de ate nuruba nya.
Ba a le nya ziim, ale bolim ale nyuisa nna
kpito,
20 wenbinni le sobri,
ate chiika tagri a muni nna ase ziim la.
Nyaŋa de meena a le nyɛ kama alege ate
Nyɔnɔwa Dakpeeni a yaa jam.
21 Dila powa waai abe ale a wi Nyɔnɔwa
yonni la, le nya varibasika.’
22 “Izirali demma, ni lagi tue a wom
wieŋa de. Naawen lueri Yeezu Nazaret
denowa kama. Wa be va ka wala nyiŋ a
nyɛ wakpeema ale wakperikaliisa ayen ku
sak ni ayen ka wa ale lueri wa. Wa abe nyɛ
wieŋa de ka nama nimbie po. Ni be seba
nyaku de a chak kama nalimnyiini.
23 Yeezuwa de ate nama a yik a te
tuimbaata nyam ayen ba ko wa. Ni be ale
nyɛ dii la, ka Naawen ale poli ku ayen ku
nyɛ dila.
24 Alege Naawen a vari wa kama kum po
a basi a yaa nak wa a yiri kum po dii nyiŋ
la wa jam daa waai ate kum a baga yik wa
a tara.
25 Boan nyiŋŋa, ti kokpieŋka Deevid a
ŋmarisi Naawen gbaŋka po kama a magsi
chaab ale wa ayen,
‘Mi kasim jam a nya Nyɔnɔwa kama ale
wa bo ale mu.
Wa kasim mɔata mu kama ate yɔgsum
kan yik mu.
26 Dila nyiŋ m sui a jam peenti kama
ate m biika meena po supeentik a
kasim boro.
M seba ayen m le kpi kama
alege mi a vuusi kama ale yiila,
27 boan nyiŋŋa, fi kan zɛri mu a basi ate m
cheŋ kpiluŋŋɔa,
yaase fi basi ate fi welensa nuruwa a
puak vorumu po.
28 Fi sak mu nyeboka siuku kama.

M le bo ale fu dii la a basi kama ate m
sui peenti yegayega.' "
29 Piita yaa ŋman biisi ayen, "M suaata,
ni basi ate m biisi lak a sak ni ayen ni
kokpieŋka Deevid a kpi kama ate ba gu
wa. Wa boosuku abe diem boro kama a
jam paari jinla.
30 Wa jam ka Naawen biisiteerɔma
wanyi a seba Naawen ale puulim dii ale
wa la. Naawen jam puulim kama ayen wa
le nyɛ ate Deevid ŋaaŋbisaŋa po wanyi a
chim naab ase Deevid dek ale jam ka naab
dii la.
31 Deevid abe jam nya Naawen ale jam
ayen wa nyɛ dii la kama, ate wa yaa biisi
a magsi chaab ale waai ate wa lueri la le
wa kpi abe wa yiri kum po la, Deevid yaa
biisi ayen,
'Naawen an jam yuk wa a basi kpiluŋŋɔa.
Wa be an jam puak vorumu po me.'
32 Naawen abe nak Yeezuwa de a yiri kum
po kama. Tama abe nya wanni de kama a
yaa weeni a sak ni.
33 Naawen zak wa kama a kali wa dek juga
geŋ ate wa yaa tuesi Naawen Chiika wa
Kowa Naawen jigi ase wa ale jam puulim
dii ayen wa a le pa Naawen Chiika a te wa
la. Ni be ale a nya ale a wom dii yɔgyɔgla
de la, ka wa tiirimu ate Yeezu a pa kpiiri
sueri tama.
34 Boan nyiŋŋa Deevid dek an jueli
wenŋmazuwa, alege weeni ti Naawen
Gbaŋka po ayen,
'Nyɔnɔwa a weeni mi Nyɔnɔwa ayen,
Kali dela, mi juga geŋ
35 ate ku ga paari diipo ate m le basi
ate fi dachaasaŋa a chim fi yom la.'
36 "Nama Izirali demma ku a fe kama
ayen ni seba a chak ayen ka Yeezuwa de
ate ni yik wa a kpi jabarimu nyiŋ la ate
Naawen basi ate wa chim Nyɔnɔ ale waai
ate wa lueri la."
37 Nuruma ale jam wom Piita biika de
meena a nueri la, yɔgsum yaa yik ba
nalimnyiini, ate ba yaa bek Piita ale tuim-
tomdɔ mbala, ayen, "Ti suaata, ti be ti nyɛ
ka se?"
38 Piita yaa tulisi ba ayen, "Ni meena
basi ni tuimbaataŋa tomka abe ni tuesi
soka Yeezu Kirisita yoi nyiŋ ate wa voŋ ni
wabaataŋa a te ni ate ni yaa nya Naawen
tiirimu buui ale ka Naawen Chiika la.
39 Dii nyiŋ la, Naawen jam puulim kama
ayen wa ale pa tiirimu de a te nama ale
ni bisa ale baai me ale yalima la ale waai
meena ate Nyɔnɔwa tama Naawenni a wi
ba a te wa dek la."
40 Piita jam biisi ka wa bɔari nna
yegayega ale deŋsi ba kpa a weeni ayen,
"Ni vari ni dek a ta nyini ninam buui ale
cheena nyeka tuem nyamma jigi la."
41 Nuruba yegayega a jam siak a te wa
ale biisi dii la kama ate ba yaa tuesi soka.
Waai meena ale jam ta siaka a maa gum ba
po da dila danni la, a jam paari ka nuruba
tusa ŋata.
42 Ba kasim jam pa ka ba dek a te tuim-
tomdɔma sinsaŋŋa, ba an jam poori chaab
ale ba popola ale ba ŋanta ba nyeboka
meena po, ba jam pa ba dek meena a te
Nyɔnɔwa ŋandiintaŋa deka. Ba jam pa ba
dek me a te ka Naawen puusa.
43 Yɔgsum nna yegayega ale jam yik
waai meena. Naawen a jam va ka tuim-
tomdɔma nyiŋ a nyɛ wakperikaliisa nna
yegayega ale nyɛ wie me ŋaai ale a sak ba
ayen wa bo ale ba kama la.
44 Baai meena ale ta siaka a va wensiuku
la, a kasim jam boro ale ka chaab ba
popola ale ba tuima jigi a pa ba ŋantaŋa a
maari chaab
45 a pa ba ŋantaŋa a da a pa ligraŋa a
chari chaab a magsi ale ba wanyi wanyi
ale sum a yaali dii la.
46 Daa meena ba kasim a nyɛ ka tuka
ale popola yena Juuma Puusika Yenni po.
Ba maa chaab me ba yeeŋa po a de ba
ŋandiintaŋa ale supeentik ale chaab
47 ale a pak Naawen, ale ta supeentik ale
nuruba meena. Daa meena Nyɔnɔwa a ta
ka nuru baai ale a nya varibasika la jam a
gum ba po.

3

1 Da yeŋ ate Piita ale Jɔɔn a yaa yiri wen-
balini (baŋ buta) a cheŋ Juuma Puusika
Yenni ayen ba puusi Naawen. Diipo ate tɛŋ
kala nuruba ga a puusi Naawen la ale la.
2 Juuma Puusika Yenni a jam ta ka noa
bɔari. Nɔanni dinyi yoi ale Nalim noai.
Nuru ale jam chim gbaruk a ta nyini wa
biamu danni ate ba yaa kasim ta wa daa
meena a jam a dueni Puusika Yenni nɔanni
ate ba a wi ayen Nalim Noai la. Ba yaa
nyiem ta wa jam ayen wa a juisi nuru baai
ale a jo Juuma Puusika Yenni po la.
3 Wa ale jam nya Piita ale Jɔɔn ale ba
cheena ayen ba jo la, wa yaa juisi ba ayen
ba te wa jaab.
4 Ba yaa nya wa nina po nna ziim, ate
Piita yaa weeni wa ayen, "Nya tama."
5 Wa yaa kasim a nya ale a yiili ayen wa
ale nya ka jaab ba jigi.
6 Alege Piita yaa weeni wa ayen, "Mi ka
ligra, alege m le te fu ka mi ale ta jaab buui
la. Yeezu Kirisita Nazaret denowa yonni
nyiŋ ate mi a weeni fu ayen fi yiri zaani
cheŋ."
7 Piita yaa yik wa juga nisaŋa a maa
maari wa ate wa yiri. Nuruwa naŋsaŋa
a le kunaŋa a deri ta pagrim nna nwuli

8 ate wa yok jueli wein a jam zi a yaa
va ba a maa bo Juuma Puusika Yenni po a
cheŋ ale yok a zi a pak Naawen
9 ate nuruma meena a nya wa ale a cheŋ
ale a pak Naawen la
10 ate ba yaa miŋ ayen wa ka waai ale a
kali Nalim Nɔanni a juisi la. Ku yaa chim
wakperikaliik nna yegayega a te ba.
11 Piita ale Jɔɔn a yaa pilim jam bo ka
Yenni po juijui ate ba a wi ayen Solomon
Posuk la. Nuruwa ale jam bobi Piita
ale Jɔɔn nna keŋkeŋ a ta la, ku yaa cha
nuruma meena ate ba yaa chali cheŋ Piita
ale Jɔɔn jigi.
12 Piita ale nya nuruma la wa yaa weeni
ba ayen, “Izirali demma, ka boa ale soa ate
ni basi ate wanni de a cha ni? Be ka boan
me ale soa ate ni a nya ti dila? Nama poli
ayen ku ka tama dek pagrim nyiŋ yaase ti
dek wein siuk tuima nyiŋ ale soa ate tama
nyɛ ate nuruwa de a baga a cheŋ?
13 Aawo, ku ka Abraham ale Aizik ale
Jekob ale ti kokpieŋsaŋa Naawenni ale te
zula wa tomteerɔwa Yeezu. Alege nama
ale yik wa a te Gominawa Paalɔt a yaa zɛri
wa wa niŋ. Paalɔt jam poom a yaali ayen
wa vari wa a basi kama alege nama zɛri.
14 Yeezu a jam ka welensa ale
wayɔrisima nyɔnɔ, alege nama zɛri wa
kama alege weeni Paalɔt ayen wa yeeri
nuru koorowa a te ni.
15 Nama be ko ka nyuvuri teerɔwa.
Naawen abe nak wa yiri kum po kama.
Tama be nya wanni de kama a yaa weeni
a sak ni.
16 Ku be poom ka wala yonni pagrim
nyiŋ ale siaka wa yonni nyiŋ ate nuruwa
de ate ni seba wa la a nya nyiŋyɔgsa ate ni
a nya wa ate wa ta pagrim. Ni ale a nya
dii nna la, ku ka siaka Yeezu yonni nyiŋ
ate nuruwa a tara a yaa nya nyiŋyɔgsa
nalimnyiini nama meena nimbie po.
17 “Yɔgyɔgla de m suaata, m seba ayen
nama ale ni kpaŋŋa ale nyɛ Yeezu dii la,
ni ze kama, ate ni nyɛ.
18 Alege, nama ale nyɛ dii la, ku ka
Naawen ale pa te wa biisiteerɔma meena
dila po dila powa a yaa weeni ayen, ku a
fe kama ate waai ate wa lueri la a nam. Ku
sum jam chim ka wensie.
19 Dila nyiŋ ni be tagri a basi ni tuim-
baataŋa ate Naawen a voŋ a te ni. Ni dan
nyɛ dila supeentik ale nyini Nyɔnɔwa jigi
a jam ni jigi
20 ate wa basi ate Yeezu waai ale ka
Kirisitawa ate wa poom lueri wa a te ni
la a yaa jam ni jigi.
21 Wa ale kasim bo ka wenŋmazuk ate
ku ga paari diipo ate wa le jam nyɛ wie
meena a magsi ase Naawen ale jam pa wa
biisiteerɔ welensaŋa a biisi dii dila po dila
po la.
22 Boan nyiŋŋa, Moosis a weeni kama
ayen, ‘Nyɔnɔwa fi Naawenni a le tom ate
biisiteerɔ jam ase mi la. Biisiteerɔwa de a
chim ka ni dek nuru. Ku be a fe kama ayen
ni siak a va wari meena ate wa a weeni ni
ayen ni nyɛ la.
23 Nuru waai abe ale kan a va dii ate
biisiteerɔwa de a weeni la, ku a fe kama
ayen Naawen poori wa nuruma po a kaasi
wa.’
24 Biisiteerɔma baai meena ale biisi a ta
nyini Samuel la, ale baai me ale pa saŋ wa
la, bala meena a biisi magsi chaab ale ka
wie ŋaai ale nyɛ daaŋa de la.
25 Nama be ka biisiteerɔma de bisa.
Naawen abe ale jam nyɛ noayeŋka dila
po dila po ale ni kokpieŋsaŋa la, nama
abe maa ta noayeŋ kala me kama ase wa
ale jam weeni Abraham ayen, ‘M le va
ka fi ŋaaŋbisaŋa nyiŋ a niak waai meena
tɛŋzuk.’
26 Dila nyiŋ ate Naawen lueri wa
yomowa de niŋ tom wa nama jigi ayen wa
te ni niaka. Niaka de ale wa a le nyɛ ate
nama waai meena a basi wa gaasa suitaŋa
vaka.”

4

1 Ba ale jam boro a biisi ale nuruma la,
Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma
Puusika Yenni limsidɔma kpagini ale nuru
baai ate ba a wi ayen Sajusi la, a yaa maa
chaab a jam ba jigi
2 ale supuurim dii nyiŋ la Piita ale Jɔɔn a
jam a sak nuruma kama ayen Yeezu a yiri
kum po kama. Dila abe a sak kama ayen
baai ale kpi la a le yiri kum po kama.
3 Dila nyiŋ ba yaa yik Piita ale Jɔɔn a lik
ate vari veenti dii nyiŋ la, ku jam poom
deri ka junɔai.
4 Alege baai yegayega ale wom ba sin-
saŋŋa la, a jam siak a te ŋa kama ate ba
meena a gum chaab paari nidɔaba tusa
ŋanu.
5 Vari ale veenti la, Juuma nalimaŋa ale
nisomma ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma a
jam tigsi chaab Jerusalem tɛŋka.
6 Ba jam tu chaab ale ka Anasi waai ale
ka Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni la,
ale nuru baai ate ba a wi ayen Kayafas ale
Jɔɔn ale Alezanda la ale baai meena ale ka
Anasi dɔkdemma po la.
7 Ba yaa yik tuimtomdɔma a zaani ba niŋ
a bek ba ayen, “Ka boan jaab pagrim nyiŋ
a yaase ka wana yoi nyiŋ ate nama nyɛ
nna?”
8 Naawen Chiika abe ale jam sueri Piita
la, wa yaa tulisi ba ayen, “Nuruma kpaga
ale nisomma,
9 Nama a dan a bek tama jinla a magsi
chaab ale wamaŋ kaai ate ti nyɛ a te

gbaruku la ale jaab buui nyiŋ ate nuruwa
de a nya nyiŋyɔgsa la,
10 ku a fe kama ayen nama meena ale
Izirali tɛŋka demma meena a seba ayen
ka Yeezu Kirisita Nazaret denowa waai ate
ni yik kpi jabarimu nyiŋ ate Naawen nak
wa yiri kum po la, wala yonni nyiŋ ate
nuruwa de ale za ni niŋ la a nya nyiŋyɔgsa.
11 Ba ale ŋmarisi dii Naawen gbaŋka po
la ka wensie a magsi chaab ale Yeezu ayen,
'Tintain dii ate seeroma a zɛri la a chim ka
tintain maŋ ŋa meena po.'
12 Varibasika a va ka wala nyiini nyiŋ a
jam. Nuru ka tɛŋzuk de ate Naawen a te ti
ate kula nyɔnɔwa a baga vari ti a basi. Ka
wala nyiini."
13 Ba ale jam nya ale Piita ale Jɔɔn a ta
pagrim a baga biisi nna alege ba an zamsi
gbaŋ a paari niŋ la, ku yaa cha ba nna
yegayega ate ba yaa miŋ ayen ba jam boro
ale ka Yeezu.
14 Alege ba jam ka wari a weeni, dii nyiŋ
la, nuru waai ate ba tebi la a jam za ale ka
Piita ale Jɔɔn.
15 Ba yaa weeni ba ayen ba nyini kpaŋŋa
dɔkku po a nyini peelim. Piita ale Jɔɔn ale
ga nyini la, kpaŋŋa yaa deri piilim a biisi
ale chaab ayen,
16 "Ti baga a nyɛ nuruma de ka se?
Wakperikaliika de ate ba nyɛ nna ate waai
meena Jerusalem tɛŋka po a nya la? Ti be
an baga a nak nampaga me ale di me.
17 Ti be dan a yaali ayen wanni de a
kan ŋman tagli jigi meena, ni basi ate ti
kaam ba ayen ba kan ŋman pa Yeezu yonni
nyiŋŋa a biisi wari ale waaiya."
18 Ba yaa wi Piita ale Jɔɔn a kaam ba
ayen ba kan ŋman pai Yeezu yonni nyiŋ
a biisi a yaase ba sak waaiya.
19 Alege Piita ale Jɔɔn a yaa tulisi ba
ayen, "Nama dek a be weeni nyaku de ase
ka ku kuna dek ale magsi Naawen jigi ase
ka ti zuli nama yaa ti zuli Naawen ya?
20 Boan nyiŋŋa, tama an baga basi dii ate
tama dek a nya ale wom la biiga."
21 Kpaŋŋa a yaa ŋman kaam ba ale
nin muna a gum du a yaa basi ba ate
ba cheŋ, dii nyiŋ la ku jam pagra kama
ate ba nya siuk a te ba waalika, boan
nyiŋŋa, nuruma meena a kasim jam a te
ka Naawen pimpauk ale dii ale nyɛ la.
22 Dii nyiŋ la, nuru waai ate wakperikali-
ika de a jam nyɛ wa jigi ate wa nya
nyiŋyɔgsa la, a jam gaam bena pisinaansi
kama.
23 Ba ale jam pa Piita ale Jɔɔn a basi la,
ba yaa pilim ŋman cheŋ ba Kirisita bisa
vaanchaama jigi a weeni a sak ba Juuma
Puusika Yenni kpaŋŋa ale nisomma ale
weeni ba dii la.
24 Ba ale wom la, ba yaa maa chaab a
puusi Naawen ayen, "Ti Nyɔnɔ, fi waai ale
nyɛ wenŋmazuk ale tɛŋ ale nyakpeemu ale
ŋanta baai meena ale bo ba po, ate fi soa
ba la,
25 fi va Naawen Chiika nyiŋ a pa biisi
ale ti kokpieŋka Deevid waai ale ka fi
tomteerɔ la ate wa yaa weeni ayen,
'Ka boa ale soa ate nuru baai ale kan daa
Juuba la sue a puuri nna yegayega?
Ka boa ale soa ate nuruma ta popola
kayaata?
26 Tɛŋka meena nalimaŋa gomsi ba dek a
magsi ka kpaliŋ.
Niŋdeeroma de meena abe nyɛ
ka tuka ayen ba nyɛ kpaliŋ ale
Nyɔnɔwa Naawen ale Kirisitawa ate
Naawen a weeni ayen wa le tom wa
la.'
27 Ku be sum ka wensie, Naawa Ayerod
ale Gominawa Pontios Paalɔt a nyɛ tuka
kama tɛŋka de po ale Izirali dem ale baai
ale kan daa Izirali dem la a maa chaab
a zok ayen ba nyɛ Yeezu waai ale ka
tomteerɔ weleŋka ate fi nyɛ wa ate wa
chim Kirisitawa la wari.
28 Ba tu ka chaab ayen ba nyɛ wanni de,
alege ba ŋman ze ayen ka fi dek ale fi
pagrim popola ayen di la nyɛ.
29 Yɔgyɔgla de, Nyɔnɔ, nya ba ale a nyigsi
ti dii ale popola ŋaai ayen ba nyɛ ti jigi
la. Be basi ate tama fi tomteerɔma a ta
pagrim a biisi fi wamaŋsaŋa abe ti kan a
chali yɔgsum.
30 Pa fi pagrimu a tebi nuruba, abe fi te siuk
ate ti pa fi tomteerɔ weleŋka Yeezu yonni
a nyɛ wakperikaliisa ate nuruba nya."
31 Ba ale jam puusi a nueri la, juijui ate
ba jam kala la, a yaa jam a choa. Naawen
Chiika a jam sueri ba meena suniimaŋa
kama ate ba yaa deri piilim a biisi Naawen
wamaŋsaŋa ale nyiŋpagra.
32 Baai meena ale jam ta siaka ale Yeezu
la, a jam ta ka noai yeŋ ale popola yena. Ba
waai jam karo a weeni ayen wa ŋanta baai
ate wa ta la ka wa dek wa nyiini ŋanta,
alege ba meena a pa ba ŋantaŋa a chari
ka chaab.
33 Tuimtomdɔma a yaa jam a sak kama
ale pagrim ayen ba nya Yeezu ale yiri kum
po la kama. Naawen a jam niak ba kama
nna yegayega.
34 Nuru a jam ka ba po a nam a yaali
jaabɔa. Baai meena ale jam soa tɛŋsa ale
yie la, a pa da kama, a ta ligraŋa
35 a jam a te tuimtomdɔma. Ligraŋa de
ba yaa pa kama a chari ba meena a magsi
chaab ale ba wanyiwanyi ale sum a yaali
ligra dii la.
36 Nuru wanyi ale jam boro. Wa yoi ale
Josefi. Wa jam ka Livai deno ate ba biak
wa tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Saipurus la.
Tuimtomdɔma a jam te wa ka yoi ayen

Banabas. Di kiri ale nuru waai ale a deŋsi
nuruba kpa la.
37 Nuruwa de waai ale jam ka ba po la,
a yaa jam pa wa tɛŋ a da a yaa ta ligraŋa
a jam te tuimtomdɔma.

5

1 Alege nuru ale jam boro. Wa yoi ale
Ananaiyas. Wa powa yoi ale Safira. Ba yaa
maa chaab a pa ba ŋanta a da.
2 Ba yaa maa chaab a poori ligraŋa
ŋa gela a ta ba dek ale ge nŋala a te
tuimtomdɔma.
3 Ba ale ta ligraŋa a jam tuimtomdɔma
jigi la, Piita yaa bek wa ayen, “Ananaiyas,
ka boa ale soa ate fi basi ate Sitaana paasi
fu ate fi velim ale Naawen Chiika alege a
yaa tali tɛŋka ligraŋa gela?
4 Diipo ate fi an diem pa ka a da la, daa
fi ale jam soa ka? Fi be ale pa ka me a da
la, ligraŋa me daa fi ale soa? Be ka boa ale
soa ate fi poli a nyɛ wanni de? Nya de, fi
an velim ale daa nurubiiga, fi velim ale ka
Naawen.”
5 Ananaiyas ale wom nna la, wa yaa deri
lo tɛŋ a kpi ate yɔgsum nna yegayega a yaa
yik baai meena ale jam wom nyaku de la.
6 Nidɔa paaluk baai ale jam bo dula la a
yaa pa garupali a vili wa nyiŋka a ji wa ta
nyini cheŋ a ga gu.
7 Ku ale ga beni maga dek la, wa powa a
yaa jam jo. Wa jam ze dii ale nyɛ la.
8 Piita a yaa weeni wa ayen, “Weeni a
sak mu, fi ale fi chorowa ale pa ni tɛŋka
da la, ka ligraŋa meena ale la ate nama a
ta jam?”
Nipowa yaa tulisi Piita ayen, “Mm, ŋa
meena ale la.”
9 Piita yaa bek wa ayen, “Be ka boa ale
soa ate fi ale fi chorowa a maa chaab ayen
ni nyɛ Nyɔnɔwa Naawen Chiika a nya?
Nya de, nidɔa baai ale ta fi chorowa a ga
gu la, a ŋman cheena kama dɔkku noai
yɔgyɔgla de. Ba be a le ji fi me kama a
ta nyini ga gu.”
10 Wa yaa deri lo Piita naŋsa tɛŋ a kpi.
Nidɔa paaluku a yaa jam jo a nya ale wa
kpiya ate ba yaa ji wa a ta nyini a ga gu wa
chorowa tɛŋ.
11 Yɔgsum nna yegayega a yaa jam yik
Kirisita bisaŋa meena ale baai meena me
ale jam wom wieŋa de la.
12 Tuimtomdɔma kasim jam a nyɛ ka
wakperikaliisa nna yegayega nuruma po.
Baai ale ta siaka la, a kasim jam a nyɛ tuka
ale chaab ka Solomon Posuku jigini Juuma
Puusika Yenni po.
13 Nuru waai ale jam kan daa ba po la a
jam a chali ka yɔgsum ayen wa pa wa dek
a gum ba po. Alege nuruma a kasim jam a
te ba ka pimpauk nna yegayega.
14 Nuru bɔari nna yegayega nidɔaba ale
nipooba baai ale jam ta siaka ale Nyɔnɔwa
la a kasim jam a gum ba po.
15 Tuimtomdɔma ale jam a nyɛ dii la a
basi kama ate nuruba ji yɔgnyeensa ale
gaduaata ale taasa a ta ba nyini suitaŋa
niŋsa ayen Piita a dan va a taam abe wa
yisuŋku a jogi va ba zuk a taam.
16 Nuru bɔari nna yegayega a jam nyini
tɛŋ sii ale kala gilim Jerusalem tɛŋka la a ta
nuru baai ale a yuak a yaase chichiribaata
a bo ba zuima po la a jam. Ba meena jam
nya nyiŋyɔgsa kama.
17 Alege Juuma Puusika Yenni kpagi
kpeeni ale wa vaanchaama meena Sajusi
demma a yaa jam a de nyuri ale tuim-
tomdɔma.
18 Dila nyiŋ la, ba yaa yik tuimtomdɔma
a lik dɔk kuui po ate ba a lik waai meena
ku po la.
19 Yok kuui ate ba lik ba la, Naawen
sabiilo a yaa jam lak likka diinaŋa noaŋa
a ta tuimtomdɔma a nyini a yaa weeni ba
ayen,
20 “Ni cheŋ a ga jo zaani Juuma Puusika
Yenni po a weeni nuruma nyuvuri paalini
de kiri ale ka dii la.”
21 Tuimtomdɔma yaa siak wa nɔanni
a yaa yiri saliuk yokyok a ga jo Juuma
Puusika Yenni po a sak nuruma.
Dila powa Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa
kpagi kpeeni ale wa vaanchaama yaa wi
Juuma nisomma meena ate ba jam jigi yeŋ
a nyɛ tuka. Ba yaa tom nuruba ayen ba
cheŋ likka diinaŋa a ga ta tuimtomdɔma a
jam ba niŋ.
22 Alege nuruma baai ate ba tom ayen
ba ga ta ba a jam la a yaa cheŋ ga a paari
alege tuimtomdɔma ka likka dɔkku po ate
ba pilim ŋman jam a weeni a sak ba ayen,
23 “Tama ale ga a paari likka dɔkku la ku
jam lik kama nalimnyiini ate baai ale za a
limsi la a diem za a limsi. Alege tama ale
ga lagi dɔkku nɔanni la, tama an nya nuru
du.”
24 Juuma Puusika Yenni limsidɔma
kpagini ale Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa
ale ga wom dila la, ba yaa tuim ate ba a
poli jaab buui ate wanni de le ta jam la.
25 Nuru wanyi a yaa jam jo ba jigi a
weeni ba ayen, “Ni wom de, nuru baai ate
ni yik a lik la, a za Juuma Puusika Yenni
po a sak nuruma.”
26 Puusika Yenni limsidɔma kpagini ale
wa nuruma a yaa maa chaab a cheŋ a ga ta
tuimtomdɔma a ŋman jam. Ba an jam nyɛ
pagrim a yik ba dii nyiŋ la ba jam a chali
ka yɔgsum ayen nuruma nin zaan yuk ba
ale tintana.
27 Ba yaa ta tuimtomdɔma a jam zaani
kpaŋŋa niŋ ate Juuma Puusika Yenni kpagi
kpeeni a yaa bek ba ayen,

28 “Tama an weeni ni ale nin muna ayen,
ni kan pa Yeezu yonni nyiŋ a sak nuruba?
Alege nama dek abe nya ni ale kasim a pa
ni sinsaŋŋa a sueri Jerusalem tɛŋka po dii
la. Ni be a yaali kama ayen ni weeni ayen
ka tama ale soa ate wa kpi?”
29 Piita ale tuimtomdɔ mbala a yaa tulisi
ayen, “Ku a fe kama ayen ti siak a te
Naawen noai a gaam nurubiik noai.
30 Ni ale yik Yeezu a kpi jabarimu nyiŋ
a ko wa la, tama ale ti koma Naawenni a
nak wa a yiri kum po kama.
31 Naawen zak wa kama a kali wa dek
juga ase Niŋdeero ale Varibasidɔ la ayen
ku te Izirali demma siuk ate ba basi ba
wabaataŋa tomka ate ba nya wabaataŋa
voŋteka.
32 Naawen Chiika waai ate Naawen a pa
a te baai ale a zuli wa noai la, ale a weeni
wieŋa de. Tama abe maa nya wieŋa de
kama ate ti weeni a sak nuruba.”
33 Kpaŋŋa ale wom nna la, ku yaa puuri
ba sue nalimnyiini ate ba jam a yaali ayen
ba ko ba.
34 Alege kpaŋŋa po wanyi a jam ka
Farisii. Wa yoi ale Gamaliil. Wa jam
ka Juuma Sinsaŋŋa sagrɔ. Waai meena a
kasim jam a te wa zula ka nna yegayega.
Wala a yaa yiri zaani kpaŋŋa po a weeni
ayen ba ta tuimtomdɔma a nyini peelim
ate ku nyɛ maga dega.
35 Wa yaa weeni tuka demma ayen,
“Izirali demma, ni kpesi ni dek ale ni ale
ni nyɛ dii nuruma de jigi la.
36 Nama dek baga teeri ayen nuru waai
ate ba a wi ayen Teudasi la a jam pa wa
dek a sak kama ayen wa ka nuru kpioŋ
nna yegayega ate nuruba yaa jam paari
nidɔaba kobsinaansi a pa ba dek a te wa.
Alege Aroom demma ko wa kama ate wa
ŋaaŋviirima meena a jam waaŋ chaab ate
wa wanni me a be.
37 Dila ŋaaŋnyiŋ ate Judas Galili denowa
me a jam jam diipo ate ba jam boro a chiini
nuruma la. Wa ale jam jam la, nuru bɔari
ale jam va wa me. Alege ba ko wa me kama
ate wa nuruma meena a waaŋ chaab.
38 Dila nyiŋ ate mi a weeni ni ayen ni kan
nyɛ nuruma de wariya. Ni basi ba ba dek
ba nyiini. Boan nyiŋŋa, ba ale poli dii ale a
nyɛ ba nyeka la, ku dan nyini ka nurubiik
dek popola jigi, ku a le murum be kama,
39 alege ku dan nyini ka Naawen jigi, ni
an baga ale nak a yiak ba. Ni be kpesi ni
dek ate ni kan kpalim chaab ale Naawen
ya.”
Gamaliil ale weeni dila a ga nueri la, ba
yaa deri pa wa sinsaŋŋa,
40 a yaa wi ate tuimtomdɔma jo ate ba
nak ba ale weeni ba ale nin muna ayen
ba kan pa Yeezu yonni nyiŋ a biisi wariya,
alege basi ba ate ba cheŋ.
41 Tuimtomdɔma ale jam basi ba la, ba
sue a jam peenti kama dii nyiŋ la, ka
Naawen ale pa ba a chim nuru baai ale
magsi ayen ba nam a nya chivie Yeezu
yonni nyiŋ la.
42 Daa meena Juuma Puusika Yenni po
ale nuruba yie po ba kasim jam bo ka ŋa
po a sak nuruba ayen Yeezu ka Kirisitawa
(waai ate Naawen a weeni ayen wa a le
tom ate wa jam la).

6

1 Va ŋala po ate Yeezu ŋaaŋviirima a yaa
jam piisi a gum du la, kpaliŋ a yaa jam
yiri ba sunsuŋ, Juuma baai ale jam a biisi
Giriki demma biika la, ale baai me ale jam
a biisi Juuma biika la. Baai ale jam a biisi
Giriki biika la, a jam a ŋuuni kama ayen ba
pukoŋŋa a kan jam maari a nya ligi ŋaai
ate nuruba jam pa a chari daa meena la.
2 Tuimtomdɔma pi ale bayewa a yaa wi
ŋaaŋviirima meena ate ba jam jigi yeŋ ate
ba weeni ba ayen, “Ku an magsi ayen ti
basi Naawen wamaŋsaŋa sakka abe ti ta
ligra tuima.
3 Dila nyiŋ m suaata, ni lueri nuruba
bayopoi baai dek ate nama a seba ayen
Naawen Chiika ale yam, sueri ba kama la,
ate tama yaa pa ligra tuimaŋa de a nyo ba
nisima po.
4 Abe tama dek a pa ti dek a te Naawen
puusa ale wa wamaŋsaŋa sinsaga ase ti ale
kasim a nyɛ dii la.”
5 Ba meena sue a yaa kasim jam peenti
kama ale tuimtomdɔma ale weeni dii nna
la. Ba yaa lueri Sitiven waai ale jam ta
siaka nalimnyiini la ale ta Naawen Chiika
me la. Baai ale pa saŋ la ale: Filip,
ale Porokorus, ale Nikano, ale Timon, ale
Paminas, ale Nikolasi. Wa jam nyini ka
Antiok a yaa tagri wa dek dila po dila po
maa va Juuma wensiuku alege wa daa Juu.
6 Ba yaa pa ba a sak tuimtomdɔma ate
ba puusi Naawen a te ba a pa ba nisima a
vi ba zuk.
7 Naawen wanni a yaa kasim jam a tagli
Jerusalem meena ate ŋaaŋviirima ale bo
dula la a jam piisi a gum du. Juuma
Puusika Yenni kpaŋŋa yegayega me a jam
ta siaka ale sinsaŋŋa kama.
8 Sitiven abe jam ka waai ate Naawen
a te wa niaka nna yegayega ate pagrim a
sueri wa la. Wa jam tom ka wakperikaliisa
nna yegayega nuruma sunsuŋ.
9 Alege tuka dɔk kunyi po nuruba ale jam
boro a te ba dek yue ayen Aŋmandaayom.
Juuma ale jam maa nyini Sairini ale
Alezandiria ale Silisiya, ale Asia tɛŋsaŋa
la a yaa jam maa bo ba po. Nya ba de
meena a yaa jam maa chaab a ta nampaga
ale Sitiven.

10 Alege Naawen Chiika a jam te Sitiven
ka yam ate wa dan jam biisi wari, ba an
baga a tulisi wa.
11 Ba yaa biisi ale noamasim ale nuruma
ayen ba weeni ayen ba wom ale wa a le
Moosis ale Naawen.
12 Ba ale nyɛ nna la, ku yaa te nuruma
ale nisomma ale Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma
nyiŋpagra ate ba yik Sitiven ale pagrim a
ta wa a cheŋ tuka kpaŋŋa jigi.
13 Ba yaa ta nuruba ba gela a jam jo ayen
ba velim a te wa a weeni ayen, “Nuruwa de
a kasim a le ti Juuma Puusika Yeri Weleŋka
ale Moosis Sinsaŋŋa kama.
14 Tama wom kama ale wa weeni me
ayen Yeezuwa de a le daasi Juuma Puusika
Yenni a lonsi abe wa tagri kisi tii meena ate
Moosis a te ti la.”
15 Baai meena ale kali kpaŋŋa tuka
dɔkku po la, a yaa kasim jam a nya Sitiven
nna zii, a yaa nya ale wa nimbidiaka a
nyagsi nna ase Naawen sabiilo nimbidiak
la.

7

1 Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni yaa
bek Sitiven ayen, “Nuruma ale a weeni dii
la ka wensie?”
2 Sitiven yaa tulisi wa ale biik ayen, “M
suaata ale m koba, ni lak tue a wom mi
ale ta dii ayen m biisi la. Naawen waai
ate ku magsi ayen nuruba a zuli wa la,
a jam pa wa dek a sak ti kowa Abraham
kama. Dila powa, Abraham diem jam bo
ka Mesopotamiya tɛŋka. Wa an diem jam
cheŋ Yaran Naawen yaa jam jam wa jigi
Mesopotamiya tɛŋka po
3 a weeni wa ayen, ‘Basi fi tɛŋka ale fi
dɔkdemma abe fi cheŋ tɛŋ kaai ate mi ayen
m dak a sak fu la.’
4 “Abraham yaa basi Kaldiya tɛŋka ale ge
cheŋ a ga bo Yaran tɛŋka. Abraham kowa
ale ga kpi la, Naawen yaa weeni Abraham
ayen wa jam tɛŋka de ate ni boro yɔgyɔgla
nna la.
5 Dila powa Naawen an jam te Abraham
tɛŋka de juijuiya ayen Abraham dek abe
soa dela ale fiifiik me la. Alege Naawen
jam puulim kama ayen wa a le pa ka a te
wa ate wa ale wa ŋaaŋbisa meena a soa
ka. Diipo ate Naawen weeni Abraham nna
la, wa jam diem ka biiga.
6 Naawen ale weeni wa dii la ale nna
ayen, ‘Fi ŋaaŋbisaŋa a le cheŋ ka satɛŋ
a ga chim nicham ate ba deri pa ba a
chim yom dula jigini. Tɛŋ kala demma
le basi ate ba nam ate ku ga paari bena
kobsinaansi.
7 Alege tɛŋ kala ate ba tom a te la, mi le
bo ka buusa. Dila ŋaaŋnyiŋ ba a le basi
tɛŋ kala abe ba nyini a jam dela jigini a te
mi zula.’
8 Naawen yaa weeni Abraham ayen wa
gebi wa yoanni ate ku sak ayen wa ale
Abraham a yaa ta ka noai yeŋ ale chaab.
Abraham a yaa biak Aizik a gebi wa me
yoanni wa biam da naaniŋ dai. Aizik me
yaa biak Jekob ate Jekob me a yaa chim
wa bisa pi ale bayewa ko. (Bisaŋa de ale
se Izirali yezuima pi ale ŋayewa.)
9 “Jekob bisaŋa yaa a de nyuri ale ba
suoku Josefi a deri yik wa a da ate wa chim
yomo Ejipiti tɛŋka. Alege Naawen a jam
bo ale wa kama
10 a maa maari a vari wa a basi nalim-
nyiini ale dii meena wuu ale a daani wa la.
Josefi ale din jam a zaani Ejipiti nakpioŋku
niŋ la, Naawen yaa te wa nyɛ maŋ ale yam
ate ku peenti Ejipiti naawa poi ate wa deri
nyɛ Josefi ate wa chim Ejipiti ale wa Yenni
Gomina a nya tɛŋka ale wa Yenni zuk.
11 Kom a yaa jam jam Ejipiti ale Keenan
tɛŋsaŋa ate ninam nna yegayega a yaa
jam. Ti kokpieŋsaŋa an jam baga a nya
ŋandiinta.
12 Jekob ale wom ayen ŋandiinta a bo
Ejipiti tɛŋka la, wa yaa tom wa bisaŋa ti
koma ayen ba cheŋ dula jigini. Ba piilim
chelim ale la.
13 Ba ale ŋman pilim cheŋ dii a nyɛ
buye la, Josefi a yaa basi ate wa suaataŋa
a miŋ wa, ate Naawa a yaa seba Josefi
dɔkdemma.
14 Josefi yaa te tuntomiŋ wa kowa Jekob
a weeni wa ayen wa ale wa dɔkdemma
meena nuruba pisiyopoi ale banuwa a jam
Ejipiti tɛŋka a maa boro ale wa.
15 Jekob a yaa koalim cheŋ Ejipiti tɛŋka
a bo dula a yaa kpi ate ti kokpieŋsaŋa me
kpi
16 ate ba yaa pa ba a ta jam tɛŋka de
juijui ate ba a wi ayen Sikiim la a gu ba.
Ba jam gu ba ka vorub buui po ate ba
gu Abraham la. Abraham dek ale jam da
vorumu ale ligra Ayaamo bisaŋa jigi Sikiim
tɛŋka po.
17 “Alege Naawen ale jam puulim dii ale
Abraham la a jam mɔata kama. Ti nuruma
a yaa ŋmasi jam a piisi a gum du Ejipiti
tɛŋka po.
18 Naawa ale jam kpi la ku ŋaaŋnyiŋ ate
naab wa choa a yaa ŋman jam soa Ejipiti
tɛŋka a nya. Dila po wa Josefi a jam poom
kpi kama ate ku beni. Napaalika de jam ze
Josefi.
19 Wala a jam ta ka gaasa nna yegayega
ale ti kokpieŋsaŋa a fe ba ayen ba pa ba
biluaataŋa a ta nyini peelim a dueni ate
ba kpi.
20 Dila powa ale ba jam biak Moosis. Wa
jam nala ka nna yegayega. Wa jam bo ka
wa kowa yenni ate ba a nya wa zuk ate ku
ga paari chiisa sita.

21 Ba ale jam maa pa wa a dueni peelim
ayen wa kpi la, naawa le ale jam pa wa ate
wa chim wa dek biik a yaa a nya wa zuk.
22 Ba jam sak wa kama Ejipiti demma
Yammu meena ale ka dii la ate wa yaa
chim nuru kperikaliik wie po ale wa biik
po.
23 “Moosis ale chim paari bena pisi-
naansi la, ku yaa jam wa popola po ayen
wa cheŋ ga nya wa suaataŋa Izirali bisaŋa.
24 Wa yaa nya ale Ejipiti deno wanyi ale
wa a nyɛ Izirali deno wanyi gaasa nna
yegayega. Moosis yaa ga ayen wa maari
wa suoku Izirali denowa. Wa yaa nyɛ dila
a deri ko Ejipiti denowa.
25 Wa jam poli kama ayen wa dek nu-
ruma le miŋ ayen Naawen le pa ka wa a
vari ba a basi, alege ba an jam miŋya.
26 Vari ale veenti la Moosis yaa nya ale
Izirali demma baye a ta chaab ate wa yaa
pii nyiŋ ayen wa gaari ba. Wa yaa weeni
ba ayen, ‘Nidɔaba, ni wom de, ni ka suaata,
ka boa ale soa ate ni a kpaliŋ chaaba.’
27 Alege nuru waai ale jam a namsi wa
choawa la a yaa tusi Moosis ate wa taam
nakpiak ale ge bek Moosis ayen, ‘Ka wana
ale ti an bobi fi naam ate fi a biisi tama
biisa?
28 Fi a yaali ayen fi ko mi me kama ase
deemwa ate fi ko Ejipiti denowa dii la?’
29 Moosis ale wom nna la, wa yaa basi
Ejipiti tɛŋka ale yiri chali cheŋ a ga bo
Midian tɛŋka. Dula jigini wa yaa biak bisa
baye.
30 “Bena pisinaansi ale ga taam la,
Naawen sabiilo a yaa jam Moosis jigi sagini
po guuk kuui ate ba a wi ayen Sinaai Guuk
la tɛŋ. Sabiilowa a jam a pa wa dek a
sak Moosis bolimu po ate Moosis yaa nya
bolimu ale bu a nyɛ nna ase bu a de tiib la.
31 Moosis ale jam nya dila la, ku yaa cha
wa ate wa yaa forisi paari ayen wa ŋmasi
nya chak. Wa yaa jam wom Nyɔnɔwa
lueluk ale ku a weeni ayen,
32 ‘Mi ka fi kokpieŋsaŋa Naawen, Abra-
ham ale Aizik ale Jekob Naawen.’ Yɔgsum
yaa yik Moosis ate wa nyiŋka a gok ate wa
an ŋman jam baga a pa wa nina viriŋ a
nya bu.
33 Ti Nyɔnɔwa yaa weeni wa ayen, ‘Yeeri
fi nuensaŋa, dii nyiŋ la, fi ale za juijui la,
ka welensa tɛŋ.
34 M nya m nuruma ale bo Ejipiti tɛŋka a
nam dii nna yegayega la kama. M be wom
ba funfobla me kama ate m siŋ jam ayen
m vari ba a basi. Gomsi fi dek yɔgyɔgla de
ate m tom ate fi cheŋ Ejipiti.’
35 “Moosiswa de ate ba jam zɛri wa ale
a bek wa ayen, ‘Ka wana ale ti an bobi fi
naam ate fi a biisi tama biisa?’ Ka Naawen
dek ale tom wa ba jigi. Wa jam basi ate ka
Sabiilowa waai ale jam jam wa jigi tiimu
ale a de la po la a maa maari wa ayen
wa soa ba a nya ba zuk abe wa chim ba
varibasidɔ?
36 Wa sum jam de nuruma niŋ kama a
ta ba a nyini Ejipiti tɛŋka po a nyini a
nyɛ wakperikaliisa ale wie ŋaai ale a sak
ayen Naawen bo ale wa kama Ejipiti tɛŋka
po ale mogi kpeeni dii ate ba a wi ayen
Nyamonuŋ la po, ale sagini po ate ku ga
paari bena pisinaansi.
37 Moosiswa de abe ale weeni Izirali
demma ayen, ‘Naawen a le tom ka wa
biisiteerɔ ase mi la ate wa nyini ni po.’
38 Moosiswa de abe ka waai ale jam bo
Izirali demma po diipo ate ba jam tigsi
chaama sagini po la. Wa jam boro kama
diipo ate Naawen sabiilowa a jam biisi
ale wa Sinaai Guuku zuk la. Wa be tuesi
Naawen tuntomiŋ kaai ale a te ti nyuvuri
la kama yaa pa ka a te ti.
39 “Alege ti kokpieŋsaŋa a zɛri wa noai
kama. Ba tusi wa a basi ka nakpiak ale a
yiili ba suniima po ayen ba dan baga abe
ba pilim cheŋ Ejipiti tɛŋka.
40 Ba yaa weeni Moosis suoku Aaron
ayen, ‘Nyɛ bogluk tii a le ti de ti niŋ la a te
ti. Moosiswa de waai ale ta ti nyini Ejipiti
tɛŋka po a nyini la, ti ze jaab buui ale nyɛ
wa la.’
41 Ka dila powa ate ba nyɛ bogluk ate ku
a neensi naabiik ate ba yaa a kaab ku, a
nyɛ ŋandiinta tiga a te ku zula, jaab buui
ate ba nyɛ ale ba dek nisima la.
42 Dila nyiŋ Naawen yaa pa wa ŋaaŋ
a te ba a pa ba basi ayen ba a zuli
chiŋmarisaŋa ase ba ale ŋmarisi dii
Naawen biisiteerɔma gbaŋka po kaai ale
bo Naawen gbaŋka po dii la ayen,
‘Izirali demma, diipo ate ni jam bo sagini
po ate ku ga paari bena pisinaansi
la, daa mi ate ni jam kaab duŋsaŋa
a te la.
43 Ni jam pa ka bogluk kuui ate ba a wi
ayen Molok la viuku a ji.
Ni jam maa pa ka ni chiŋmarika
bogluku ate ba a wi ayen Arifan la
jameemu a ji a ta cheŋ me.
Bala meena ka bogluta ate ni nyɛ a yaa
te ti zula.
Dila nyiŋ m le basi ate nuruba a ta ni cheŋ
gaam Babilon tɛŋka a be.’
44 “Ti kokpieŋsaŋa ale jam bo sagini po
la, ba jam ta ka viuk kuui ate ba pa garuku
a nyɛ ku ate ba baga kpiti ku a a ta a
cheŋ jigi meena ate ba a yaali la. Naawen
Sinsaŋŋa piika ate wa jam ŋmarisi ŋa la a
jam bo ka viuku de po. Ba jam nyɛ viuku
kama ase Naawen ale weeni Moosis ale sak
wa me ayen ba nyɛ ku dii la.
45 Ku ŋaaŋnyiŋ ate ti kokpieŋsaŋa a
tuesi ku ba koma jigi la, a jam ji ku kama
diipo ate ba jam va Josua ate ba jam tuesi

tɛŋ sii ate Naawen a jam yiak ka nuruma alege ate ba a cheŋ la. Ba jam ta Viuku ka dila tɛŋ sila po ate ku ga paari diipo ate Deevid jam la.

46 Naawen sui jam peenti ale wa kama ate wa bek Naawen ayen wa basi ate wa se yeri a te wa Naawen waai ale ka wa kokpieŋka Jekob Naawen la.

47 Alege Naawen jam basi kama ate Deevid biika Solomon a se yenni a te Naawen.

48 "Alege ni basi ate m weeni a sak ni ayen wieŋa de meena wuu po Naawen kpeeni ka daa yie po ŋaai ate nurubisa a pa ba nisima se la, ase Naawen biisiteerɔwa ale weeni dii ayen Naawen weeni ayen,

49 'Wenŋmazuk ale mi zukpaglik kpeeŋka,
tɛŋzuk de abe ale juijui ate m pa m
naŋsaŋa a tabi ka zuk a vuusi la.
Ka boan jaab yeri ate nama ale se a te mi?
Ka be ate mi a le boro?

50 Daa mi dek ale nyɛ nyaba de meena?' "

51 Sitiven yaa ŋman biisi a cheŋ a weeni ayen, "Ni ka tukpara nyam. Ni a nyɛ ase ni daa Naawen nuruba la. Ni nyiem kasim a zɛri Naawen Chiika kama. Ase ni kokpieŋsaŋa ale nyɛ dii la, nama me a nyɛ ka dila degadega.

52 Naawen biisiteerɔma wanyi me la a jam boro ate ni koma an basi ate wa namya? Ba jam maa ko ba baai me ale jam mooli sak ayen Wayɔrisima Nyɔnɔ a cheena la. Wayɔrisima Nyɔnɔwa de abe ale nama bobri sak ate ba yik wa a ko la.

53 Nama abe ale jam tuesi Naawen Sinsaŋŋa. Naawen sabiiloma dek abe ale jam pa ŋa a te ni. Alege ni an siak a te ŋa."

54 Kpaŋŋa ale wom Sitiven ale a biisi dii la, ku yaa te ba supuurim nna yegayega ate ba ŋobi nyina.

55 Alege Sitiven sunummu ale poom jam sueri ale Naawen Chiika la wa yaa zak zuk a nya wenŋmazuk a yaa nya Naawen nyagsika a yaa nya me ale Yeezu za Naawen juga geŋ.

56 Sitiven yaa weeni ayen, "Ni nya de, mi nya kama ale wenŋmazuk a lagi ate Saalobiika a za Naawen juga geŋ."

57 Kpaŋŋa a yaa kaari nna yegayega a weeni ayen ba kan ŋman a yaali ayen ba wom wa. Ba yaa chali cheŋ wa jigi

58 a yik wa a ta nyini tɛŋka po a nyini a yaa pa tintana a yuk wa ayen ba ko. Seeroma me a yeeri ba kasaautaŋa a dueni bipaalik kanyi ate ba a wi ayen Sɔɔl naŋsa tɛŋ ayen wa a nya.

59 Ba ale jam a yuk wa la, Sitiven a kasim jam a wi ka Nyɔnɔ ayen, "M Nyɔnɔ Yeezu, ŋɔa m chiika."

60 Wa yaa kpi duna tɛŋ a weeni ate ku jueli ayen, "M Nyɔnɔ, kan teeri wabioku de ate fi bek ba." Wa ale weeni nna la, wa yaa deri kpi.

8

1 Sɔɔl a jam maa ka baai ale siak ayen ba ko Sitiven la po wanyi.

Da dii danni ate ba ko Sitiven la, Kirisita bisaŋa ale a tu chaab Jerusalem tɛŋka la a deri piilim ninam nna yegayega nyaka. Baai ale ta siaka ale Yeezu la, a yaa jam waaŋ chaab Judia ale Samaria tɛŋsaŋa meena po. Ka tuimtomdɔma nyiini ale jam kan waaŋ chaaba.

2 Nuru baai ale ŋmasi jam yaali Naawen siuku nna yegayega la, ale jam ta Sitiven a ga gu ale a kaari nna yegayega.

3 Alege Sɔɔl a jam diem pii ka nyiŋ a nyiem gilim a cheŋ yeeŋa dinyi dinyi a basi ate Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la a nam a dari ba meena nidɔaba ale nipooba a yuk basi likka diinaŋa po.

4 Baai meena ale ta siaka ate ba waaŋ jigi meena la, a yaa jam nyiem a cheŋ jigi meena a sak Naawen wamaŋsaŋa.

5 Filip jam cheŋ ka Samaria tɛŋkpieŋka dek po a sak nuruba. Varibasidɔwa ate Naawen weeni ayen wa le basi ate wa jam la wie.

6 Nuru bɔanni ale jam nya wakperikaliik sii ate Filip nyɛ la, ba yaa ŋmasi lagi ba tueŋa nalimnyiini a wom wa sinsaŋŋa.

7 Wie ŋaai ale jam nyɛ la gela ale, nuruba yegayega baai ale jam ta chichiribaata ba zuima po la, a kaari ate ti a nyini, ale baai naŋsa ale ba nisima ale jam kpi la, a jam nya nyiŋyɔgsa kama.

8 Dila nyiŋ la, supeentik nna yegayega a jam bo tɛŋ kala po kama.

9 Nuru wanyi ale jam bo tɛŋ kala po. Wa yoi jam ale Simon. Wa jam ka tiita nyɔnɔ. Wa jam pa ka tiita a nyɛ wakperikaliisa nna yegayega ate ŋa cha Samaria demma. Wa jam pa wa dek a chim ka nuru kpioŋ.

10 Waai meena nuru kpeenta ale nuru fiisa tɛŋ kala po a jam a wom wa ka nna yegayega a weeni ayen, "Nuruwa de ta ka Naawen pagrim kpiem buui ate ti a wi wa ayen Pagrim kpioŋ la."

11 Ba jam a wom wa kama nalimnyiini dii nyiŋ la, wa wakperikaliisaŋa a jam cha ba beni ka nna yegayega.

12 Alege ba ale jam wom Filip sinsaŋŋa a magsi chaab ale Naawen Naamu ale Yeezu Kirisita pagrimu wie la, ba meena nidɔaba ale nipooba a jam tuesi ka soka.

13 Simon dek a jam maa ta siaka kama. Ba ale jam te wa soka a ga nueri la, wa yaa jam maa boro ale Filip ate ku kasim jam a cha wa ate wa nya Naawen ale pa wa nyɛ wakperikaliisa ale wie ŋaai ale a sak ayen Naawen bo ale wa kama la.

14 Tuimtomdɔma ale jam bo Jerusalem la
a yaa wom ayen Samaria demma a tuesi
Naawen Wanni kama la, ba yaa tom Piita
ale Jɔɔn ayen ba cheŋ ba jigi.
15 Ba ale jam cheŋ a ga paari la, ba yaa
puusi Naawen a te baai ale ta siaka la ayen
ba tuesi Naawen Chiika.
16 Dii nyiŋ la, Naawen Chiika an diem
jam siŋ ba waai zuwa. Ba jam tuesi ka soka
nyiini Nyɔnɔwa Yeezu yonni nyiŋ.
17 Piita ale Jɔɔn a yaa pa ba nisimaŋa a
vi ba zuk ate Naawen yaa te ba Naawen
Chiika.
18 Simon ale nya ayen tuimtomdɔma a pa
ba nisima a vi ba zuk ate ba tuesi Naawen
Chiika la, wa yaa pa ligra ayen wa te Piita
ale Jɔɔn,
19 a weeni ba ayen, “Ni te mi me pagrimu
de choawa ate mi me a dan pa m nisimaŋa
a vi nuru zuk, abe wa me a tuesi Naawen
Chiika.”
20 Alege Piita a yaa tulisi wa ayen, “Fi ale
fi ligraŋa meena maa chaab a kpi, boan
nyiŋŋa, fi a poli kama ayen fi baga a da
Naawen tiirimu ale ka ligra!
21 Fi niŋ a maa ka ti tuimaŋa po dii
nyiŋ la, fi sunummu a ka nyemagsika ale
Naawenya.
22 Dila nyiŋ, ku a fe kama ayen fi tagri
fi popola baataŋa de abe fi puusi ate
Nyɔnɔwa a voŋ a te fu fi ale poli wanni
de choawa la nyiŋ.
23 Dii nyiŋ la, m nya kama ale fi
sunummu a kasim sueri ale ka nyuri ate ku
basi ate fi an baga a chala be fi wabaataŋa
jigiya.”
24 Simon a yaa weeni Piita ale Jɔɔn ayen,
“Mi a saalim, ni puusi a te Nyɔnɔwa a te
mu ate wieŋa de meena ate ni biisi la a kan
jam mi jigiya.”
25 Piita ale Jɔɔn ale biisi soa se ba ale
seba Yeezu a soa dii la, ale maa sak ba
Naawen wamaŋsaŋa a ga nueri la, ba yaa
pilim ŋman cheŋ Jerusalem tɛŋka. Ba ale
jam bo siuku po a cheŋ la, ba jam sak
Naawen wamaŋsaŋa Samaria tɛŋfiisaŋa
yegayega po kama.
26 Nyɔnɔwa sabiilo a yaa weeni Filip
ayen, “Gomsi fi dek a yiri cheŋ a va yeniŋ
gala nyiŋ a va siuk kuui ale dua Jerusalem
ale Gaza tɛŋka sunsuŋ la.” (Ku ka siuk
kuui ale va sagini po a cheŋ la.)
27-28 Filip a yaa yiri a cheŋ. Wa ale jam
bo siuku po a cheŋ la, wa yaa ga tu Itoopiya
tɛŋka kpagi kpien dinyi. Wa me a jam
bo ka siuku po a kuli. Wa jam a nya ka
Itoopiya tɛŋka nipɔk Naawa ligraŋa zuk.
Kpagi kpeeni de jam cheŋ ka Jerusalem
tɛŋka ayen wa puusi Naawen a yaa puusi
nueri a kuli. Wa jam kala ka jaab po ate
wusuma dari ta a cheŋ. Wa ale kala wa
jaamu po a cheŋ la, wa jam a karim ka
Naawen biisiteerɔwa Azaya ale ŋmarisi dii
Naawen gbaŋka po la.
29 Naawen Chiika a yaa weeni Filip
ayen, “Yiri a ga pa fi dek gum chaab ale
nuruwa.”
30 Filip a yiri a chali cheŋ wa jigi a
yaa wom ale wa a karim ka Naawen
biisiteerɔwa Azaya gbaŋka. Filip a yaa bek
wa ayen, “Fi miŋ a chak dii ate fi a karim
la?”
31 Kpagini a yaa tulisi wa ayen, “Mi a le
nyɛ ka se a miŋ chak ase nuru a nin kan
weeni ku kiri a sak mu?” Wa yaa wi Filip
ate wa jueli a maa kali jaamu po ale wa.
32 Nuruwa ale jam a karim dii la ale nna,
“Ase posuk ate ba ta a cheŋ ayen ba ko la,
ase pabiik ate ba a gebi ka kobtaŋa a
basi alege ka kan kaari la,
wa an jam weeni wariya.
33 Wa jam nya chivie alege ba jam mini wa
wensieŋa kama.
Nuru karo ale baga a biisi wari a sak
wa ŋaaŋbisaŋa,
dii nyiŋ la, wa nyuvunni tɛŋzuk de a
kpeglim kama.”
34 Kpagini a yaa bek Filip ayen, “Weeni
a sak mu ka wana ate biisiteerɔwa a biisi
wa wari nna? Ka wa dek yaa ka nuru
yoŋŋɔa?”
35 Filip a yaa deri pa karimka de a piilim
biik a weeni Naawen wamaŋsaŋa a magsi
chaab ale Yeezu.
36 Ba ale jam va chaab a cheŋ siuku po la,
ba yaa jam paari jigi ate nyiam a dua ate
kpagini a yaa weeni Filip ayen, “Nyiam ale
nna. Ka boan ale wa kasi ate fi kan te mu
soka?”
37 Filip a yaa weeni wa ayen, “Fi ale nya
soka ase fi nin siak ale fi sunum meena.”
Kpagini yaa tulisi wa ayen, “Mm, m siak ya
ale m sunum meena ayen Yeezu Kirisita ka
Naawen biik.”
38 Kpagini yaa nyɛ ate jaamu a zaani, ate
wa ale Filip a yaa maa chaab a siŋ nyiamu
po ate Filip a te wa soka.
39 Ba ale nyini nyiamu po a jueli la,
Naawen Chiika a yaa deri ta Filip a cheŋ
ale ge kpagini nyiini. Kpagini an ŋman
nya wa, alege a yaa cheŋ wa chelimu ale
supeentik.
40 Filip a yaa deri nya ale wa dek a bo
ka tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Azotus la. Wa
nyini tɛŋ kala a cheŋ Siizariya tɛŋka. Wa
ale jam bo siuku po a cheŋ la, wa jam a sak
Naawen wamaŋsaŋa ka tɛŋsaŋa meena.

9

1 Nyaŋa de meena ale jam a nyɛ la,
alege Sɔɔl a kasim jam diem boro a nyigsi
Nyɔnɔwa ŋaaŋviirima kama ayen wa a le
ko ba. Wa yaa jam cheŋ Juuma Puusika
Yenni kpagi kpeeni jigi

2 a bek wa ayen wa ŋmarisi gbaŋsa a te
wa ate wa ta ga te Damasikus tɛŋka tuka
diinaŋa demma, ate gbaŋsaŋa te wa siuk
ate wa dan nya waai ale wa ka Nyɔnɔwa
siuku nuru, nidɔa yaase nipɔk, abe wa yik
kula nyɔnɔwa a bobi a ta cheŋ Jerusalem
tɛŋka.
3 Sɔɔl yaa ale bo siuku po a cheŋ
ate wa jam mɔata Damasikus tɛŋka la,
wenŋmazuk a yaa nyagsi nna yegayega a
gilim wa.
4 Sɔɔl yaa lo tɛŋ a wom ale lueluk a
weeni wa ayen, “Sɔɔl, Sɔɔl, ka boa ale soa
ate fi a namsi mu nna?”
5 Alege Sɔɔl a yaa weeni wa ayen, “Ka
wana, m Nyɔnɔ?”
Ate lueluku a yaa tulisi wa ayen, “Ka mi
Yeezu ate fi a namsi,
6 alege yiri a jo tɛŋka po ale fi le wom dii
ale magsi ayen fi nyɛ la.”
7 Nidɔa baai ale jam maa va wa a cheŋ
la a jam wom ka lueluku alege ba an nya
nuru. Ba be an ŋman jam baga a biisi.
8 Sɔɔl ale ga yiri ŋmazuk la, wa ninaŋa
yaa ligi ate wa an ŋman baga a nya. Ba
yaa yik wa nisima a ta wa cheŋ Damasikus
tɛŋka.
9 Ku jam paari ka daa ŋata alege wa an
diem a nya. Wa be an jam de ŋandiinta a
yaase wa nyu nyiam.
10 Yeezu ŋaaŋviirima po wanyi ale bo
Damasikus tɛŋka. Wa yue jam ale
Ananaiyas. Nyɔnɔwa a yaa jam jam wa
jigi nna se wa goa daasim kama la a yaa
weeni wa ayen, “Ananaiyas.”
Ate wa yaa tulisi ayen, “M Nyɔnɔ, nya
mi ale nna.”
11 Nyɔnɔwa a yaa weeni wa ayen, “Yiri a
cheŋ siuk kuui ate ba a wi ayen Suyorosuŋ
la. Fi dan ga paari Judas yenni, bek ayen fi
a yaali ka nuru waai ate ba a wi ayen Sɔɔl
ate wa nyini Taasus tɛŋka la. Wa boro a
puusi ka Naawen.
12 Wa seba kama ayen fi cheena dii nyiŋ
la, wa jam nya nuru nna ase wa goa
daasim kama la, ale wa cheena wa jigi.
Nuruwa yoi ale Ananaiyas. Wa jam nya
wa kama ate wa jam pa wa nisima a vi wa
zuk ayen wa ninaŋa ŋman lagri.”
13 Ananaiyas a yaa tulisi Nyɔnɔwa ayen,
“M Nyɔnɔ, mi wom ka nuruba yegayega
jigi nuruwa de ale basi ate fi nuruma a
nam yegayega dii Jerusalem tɛŋka po la.
14 Wa be tuesi ka pagrim Juuma Puusika
Yenni kpaŋŋa jigi a jam Damasikus tɛŋka
po ayen wa yik waai ale a wi fi ayen wa
Nyɔnɔ la.”
15 Nyɔnɔwa a yaa weeni Ananaiyas ayen,
“Cheŋ, dii nyiŋ la m potim lueri wa kama
ayen wa chim mi tomteerɔ a weeni mi
yonni a sak nuru baai ale kan daa Izirali
demma la, ale ba nalim kpeema me, ale
Izirali demma dek.
16 Mi dek abe a le sak wa ninam buui ate
wa a le nam mi yonni nyiŋ la.”
17 Ananaiyas yaa cheŋ ga jo yenni a pa
wa nisimaŋa a vi Sɔɔl zuk a weeni wa
ayen, “M suok, Sɔɔl, Nyɔnɔwa Yeezu dek
waai ale pa wa dek a sak fu siuk kuui po
dek ate fi va a jam dela la ale tom mu
fi jigi ayen m weeni fu ayen fi ninaŋa a
ŋman lagri abe Naawen Chiika a sueri fi
sunummu.”
18 Wa ale ga weeni nueri la, ŋanta nna
ase jum pagta la a yaa nyini Sɔɔl ninaŋa
po a nyini lo ate dula jigini wa yaa ŋman
baga a nya. Wa yaa yiri zaani a tuesi soka.
19 Wa ale ga de ŋandiinta la, wa pagrimu
a yaa ŋman pilim jam.
Sɔɔl yaa jam goa da maga dega
Damasikus tɛŋka po ale ŋaaŋviirima.
20 Wa yaa deri cheŋ ga jo Juuma tuka
diinaŋa po a deri piilim a sak nuruma
Yeezu wie a weeni ba ayen, “Yeezu ka
Naawen Biik.”
21 Baai meena ale jam wom wa sinsaŋŋa
la, ku yaa cha ba nna yegayega ate ba a bek
chaab ayen, “Ee, daa nuru waai ale jam
bo Jerusalem tɛŋka a basi ate baai meena
ale a wi Yeezu ayen ba Nyɔnɔ la a namu?
Wa be jam dela daa dila nyiŋ ayen wa yik
ba a ta cheŋ Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa
jigiya?”
22 Alege Sɔɔl a yaa ŋmasi jam ta ka
pagrim nna yegayega a sak wa sinsaŋŋa
ale a biisi a nak nampaga nna yegayega
ate ku yaa tuim Juuma baai ale jam bo
Damasikus tɛŋka po la. Ba bula ŋman jam
ka wari a weeni. Wa jam a nyɛ wieŋa
de kama ayen ku sak ayen Yeezu sum ka
Kirisitawa ate Naawen weeni ayen wa a le
tom ate wa jam la.
23 Daa yegayega ale ga taam la, Juuma a
yaa jam jigi yeŋ a nyɛ tuka a poli ayen ba
ko Sɔɔl.
24 Alege wa jam wom ba ale poli ayen
ba nyɛ wa dii la kama. Daa meena yok
ale kantueŋ ba kasim jam za ka tɛŋka po
tuaataŋa noa a limsi ayen ba dan nya wa
abe ba ko wa.
25 Alege da yeŋ yok po ate Sɔɔl
ŋaaŋviirima a yaa pa wa a nyo busik po a
ta wa va siaka tokparuku ate wa siŋ cheŋ.
26 Sɔɔl ale jam cheŋ Jerusalem tɛŋka la,
wa jam pii nyiŋ a yaali ayen wa maa pa wa
dek a gum Yeezu ŋaaŋviirima po. Alege
ba an jam poli ayen wa maa ka Yeezu
ŋaaŋviiro. Yɔgsum a yaa jam yik ba.
27 Alege nuru waai ate ba a wi ayen
Banabas la yaa maari wa a ta wa jam Yeezu
tuimtomdɔma jigi. Banabas yaa weeni
sak ba Sɔɔl ale jam bo siuku po a cheŋ
Damasikus ate wa nya Nyɔnɔwa ate wa

biisi ale wa dii la. Wa ŋman weeni sak
ba Sɔɔl ale jam nyini peelim dii Damasikus
tɛŋka po a pa Yeezu yonni nyiŋ a sak
nuruba ale kan chali yɔgsum la.
28 Ba yaa siak ate Sɔɔl a maa boro ale ba
Jerusalem tɛŋka po a nyini peelim a sak
nuruba Nyɔnɔwa yonni nyiŋ ale kan chali
yɔgsum.
29 Wa jam a biisi kama ale a nak nam-
paga ale baai ale ka Juuma a wom Girik
demma biika la. Ba yaa jam pii nyiŋ a yaali
ayen ba ko wa.
30 Wa Kirisita bisa suaataŋa ale ga seba
la, ba yaa ta wa cheŋ Siizariya tɛŋka, a yaa
zaani dula jigini a basi wa ate wa a cheŋ
Taasus tɛŋka.
31 Kirisita bisaŋa ale a tu chaab meena a
jam bo Judia tɛŋka meena po la, ale Galili
tɛŋka meena po la, ale Samaria tɛŋka
meena po la a yaa jam boro ale ka masim.
Ba siaka jam ta ka pagrim a kasim jam a
chim nna yegayega a gum du ate ba va
Nyɔnɔwa siuku ale a chali wa. Naawen
Chiika abe jam a maari ba kama ate ba jam
piisi a gum du.
32 Piita kasim jam nyeemu a cheŋ ka
Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la jigi, jigi
meena. Da yeŋ ate wa yaa cheŋ Lida
tɛŋka, ayen wa puusi Naawen Nuruma.
33 Dula jigini wa yaa nya nuru wanyi ate
ba a wi wa ayen Aniiyas la. Wa jam gbariŋ
kama an baga a cheŋ ate wa kasim jam dua
tiak po ate ku ga paari bena naaniŋ.
34 Piita yaa wi wa ayen, “Aniiyas”, a
weeni wa ayen, “Yeezu Kirisita a basi kama
ate fi nya nyiŋyɔgsa. Yiri ŋmai a kpamsi fi
tiaka.” Aniiyas a yaa deri yiri nna bunyi
dekki.
35 Nuru baai meena ale bo Lida ale
Saaron tɛŋsaŋa ale nya wa la, ba me yaa
deri tagri a maa va Nyɔnɔwa.
36 Nipɔk ale jam bo Jopa tɛŋka. Wa maa
ka waai ale ta siaka ale Yeezu la. Wa yoi ale
Tabita. Ba jam a wi wa ale Giriki demma
biika ayen ka Dookas. Ku kiri ale yisik. Wa
kasim jam a yaali tuimmaŋsa tomka ale a
maari ŋanjagsa me.
37 Va ŋala po nyiŋtuila a yaa yik wa ate
wa kpi. Ba ale jam so wa nyiŋka nueri la,
ba yaa jam pa wa a ta jueli dueni ŋmazuk
dɔk po.
38 Lida tɛŋka abe ale jam poom mɔata
Jopa la, ŋaaŋviirima ale wom ale Piita bo
Lida la, ba yaa tom nidɔaba baye wa jigi a
saalim wa a weeni ayen, “Ti a saalim, nyɛ
nwuli a jam dela.”
39 Ba ale ga weeni Piita dila la, wa me a
yaa yiri a maa va ba a cheŋ. Wa ale jam
la, ba yaa ta wa jueli ŋmazuk dɔkku po.
Pukoŋŋa meena a yaa jam gilim wa a kaari
ale a sak Piita garuk tii meena ate Dookas
a jam nyɛ ti diipo ate wa jam vua la.
40 Piita yaa yiak ate ba meena nyini
peelim ale ge a kpi duna tɛŋ a puusi
Naawen ale ge a virim Dookas jigi a weeni
wa ayen, “Tabita, yiri ŋmai.” Tabita yaa
lagi wa ninaŋa. Wa ale ga nya Piita la, wa
yaa yiri kali ŋmai.
41 Piita yaa forisi paari wa a maa maari
wa ate wa yiri zaani ŋmai. Piita yaa wi
baai ale ta siaka ale Yeezu la, ale pukoŋŋa
a yaa pa wa javuuk a te ba.
42 Waai meena Jopa tɛŋka po a jam wom
wanni de kama ate nuruba yegayega a yaa
jam siak a te Nyɔnɔwa.
43 Piita jam goa Jopa kama da bɔari ale
nuru wanyi ate ba a wi wa ayen Simon.
Wa jam ka gbaŋzaba.

10

1 Nuru ale jam bo Siizariya tɛŋka. Wa
yoi jam ale Koniilos. Wa jam ka Aroom
sojima beŋ kanyi kpaŋŋa po wanyi. Beŋ
kala yoi jam ale, “Italiya beŋka.”
2 Wa jam a yaali ka Naawen siuku wie
nna yegayega. Wa ale wa dɔkdemma
meena a kasim jam a chali Naawen kama
ale a te ŋanjagsa tiirinta nalimnyiini, ale
a puusi Naawen daa meena.
3 Da yeŋ ate wenbalini a ta chiem
kantueŋ baŋ buta la, ate ku yaa nyɛ wa
jigi nna ase wa goa daasim kama la, ate wa
yaa nya Naawen sabiilo chak nalimnyiini.
Sabiilowa yaa weeni wa ayen, “Koniilos.”
4 Ate Koniilos a yaa nya sabiilowa ale
yɔgsum a yaa bek Sabiilowa ayen, “Mi a
saalim ka boa M Nyɔnɔ?”
Sabiilowa a yaa weeni wa ayen, “Fi
puusaŋa ale fi tiirintaŋa ate fi a te
ŋanjagsaŋa la, a basi kama ate Naawen ta
fu wari.
5 Yɔgyɔgla de, be tom nidɔaba ate ba
cheŋ Jopa a ga ta nuru wanyi ate ba a wi
ayen Simon Piita a ta wa jam.
6 Wa a goa ale ka gbaŋzaba wanyi ate
ba a wi ayen Simon. Wa yenni za ka
nyakpeemu noai.”
7 Sabiilowa ale ga biisi ale wa a nueri ale
cheŋ la, Koniilos a yaa wi wa tomteerɔma
po baye ale soji wanyi waai ale kasim jam a
yaali Naawen siuku wie me la. Wa jam ka
waai ale kasim jam mɔata wa nalimnyiini
a tom a te wa la.
8 Koniilos yaa weeni dii meena ale nyɛ
la a sak ba ale ge a tom ba ayen ba cheŋ
Jopa.
9 Vari ale ga veenti ate ba bo siuku po a
cheŋ a yaa jam boro a mɔata tɛŋ kaai ate
ba a cheŋ la, Piita yaa jam jueli gboŋ zuk
kantueŋ sunsuŋ ayen wa puusi Naawen.
10 Kom a yaa jam yik wa ate wa yaa jam
a yaali ŋandiinta ayen wa de. Ba ale jam
diem boro a dik ŋandiintaŋa la, ku yaa nyɛ
wa jigi nna ase wa goa daasim la,

11 ate wa nya ale wenŋmazuk a lagri ate
jaab ase gatta kpieŋ la ate jaab a yik ka noa
bunaansiwa meena a yaa siŋ cheena tɛŋ.
12 Goaduŋsa meena kanyikanyi ale
ŋanta baai meena ale a cheŋ ba loga
nyiŋsa la wanyiwanyi, ale nuinsa meena
bunyibunyi ale jam bo ka po.
13 Lueluk a yaa weeni Piita ayen, “Piita,
yiri ŋmai, ko jaab buui dek ate fi a yaali la
a de.”
14 Alege Piita yaa tulisi ayen, “Aawo, m
Nyɔnɔ, dii nyiŋ la, mi an diem maa de jaab
buui ale ka tama kisuk jaab la.”
15 Lueluku a ŋman pilim jam wa jigi a
nyɛ buye a weeni wa ayen, “Naawen ale
weeni jaab buui ayen wa ka jaweleŋ la, ku
a fe kama ayen fi kan weeni ayen jaab wala
ka fi kisuk jaabɔa.”
16 Nyaku de a jam nyɛ ka buta ale ge ate
gatiaka a yaa ŋman yiri jueli wenŋmazuk.
17 Piita ale jam boro a poli wanni de kiri
ale ka dii la, nuru baai ate Koniilos a jam
tom ba la a yaa bek Simon Yenni jigi a jam
za tuoku noai
18 a yaa wi a bek ayen, “Simon waai ate
ba a wi ayen Piita me la bo dela?”
19 Piita a jam diem boro a poli ka wanni
kiri ale ka dii la ate Naawen Chiika a yaa
weeni wa ayen, “Wom de, nidɔaba bata ale
bo dela jigini a gisi fu.
20 Yiri siŋ tɛŋ a va ba a cheŋ. Kan basi
ate ku daani fu dii nyiŋ la, ka mi ale tom
ba fi jigi.”
21 Piita a yaa yiri siŋ ba jigi a weeni ba
ayen, “Ka mi ale nuru waai ate ni a gisi la.
Ka boa ate ni jam?”
22 Ba yaa tulisi wa ayen, “Ka soji kpagini
Koniilos ale tom ti. Wa ka nuru waai ale
ka nuru maŋ a chali Naawen nalimnyiini
ate Juuma meena a zuli wa nna yegayega
la. Naawen sabiilo ale weeni wa ayen wa
tom wi fu ayen fi jam ate wa wom dii ate
fi ta ayen fi weeni sak wa la.”
23 Piita yaa wi ba ate ba jo goa yok kula.
Vari ale ga veenti la wa yaa maa va ba
a cheŋ. Jopa demma ba gela baai ale ta
siaka maara la a jam maa va ba a cheŋ.
24 Da dii ale pa a saŋ la, ba yaa cheŋ paari
Siizariya tɛŋka, juijui ate Koniilos ale wa
mabisa ale wa doa baai ate wa jam wi ba
ayen ba jam la. Ba meena a jam kala a
limsi Piita kama.
25 Piita ale jam paari Koniilos Yenni ayen
wa jo la, Koniilos a yaa ale ga nya wa la,
wa yaa kpi duna tɛŋ Piita niŋ, a puusi wa.
26 Alege Piita yaa zak wa a zaani a weeni
wa ayen, “Yiri ŋmai, dii nyiŋ la, mi me ka
nurubiik ase fi la.”
27 Ba jam a biisi kama ale chaab ale ge a
jo yenni po. Ba ale ga jo nueri la, Piita yaa
nya ale nuruba yegayega a yaa tigsi chaab
a kala.
28 Piita yaa weeni ba ayen, “Nama dek
seba ayen Juuma wensiuku Sinsaŋŋa a kan
basi ate Juu a cheŋ waai ale kan daa Juu la
yeri a yaase wa pa wa dek a gum chaab ale
ba. Alege Naawen sak mu kama ayen m
kan weeni ayen nuru waai karo a welema
a yaase wa ta daŋta.
29 Dila nyiŋ fi ale tom a wi mu la, mi an
zɛriya. Yɔgyɔgla, be ka boan nyiŋ ate fi
tom wi mu?”
30 Koniilos a yaa tulisi wa ayen, “Ku daa
ŋanaansi ale jinla ate wanni de a nyɛ. Da
yeŋ po wenbalini (a magsi chaab ale baŋ
buta) ate mi jam boro a puusi Naawen m
yenni po. Nuru a yaa deri jam za mi niŋ.
Wa jam jo ka garuk peelita ate ti a nyagsi
nna kpelimkpelim.
31 Wa yaa weeni mi ayen, ‘Koniilos,
Naawen wom fi puusaŋa kama. Wa be
teeri fi tiirintaŋa ate fi a te ŋanjagsa la
kama.
32 Tom nuru ate wa cheŋ Jopa tɛŋka a
ga wi nuru wanyi Simon waai ate ba a
wi wa ayen Piita me la. Wa bo ka Simon
gbaŋzabawa yenni. Wa yenni mɔata ka
nyakpeemu noai.’
33 Dila nyiŋ ate m tom wi fu nna nwuli
ate fi zuli mu a jam. Yɔgyɔgla de ti meena
abe kala ka Naawen niŋ, ayen ti wom
Nyɔnɔwa ale weeni fu dii ayen fi weeni a
sak ti la.”
34 Piita yaa piilim biik a weeni ayen,
“Yɔgyɔgla de m seba ayen ku ka wensie
ayen Naawen kan lugi nuruba a yaali ba
gela ale kan yaali ba gela.
35 Waai a dan a chali wa ale a tom dii ale
nala a te wa, nuru wala choa dan poom
nyini juijui meena, Naawen a yaali wa
kama.
36 Nama seba tuntomiŋ kaai ate Naawen
ta cheŋ Izirali demma jigi a mooli sak
nuruma wa wamaŋsaŋa la. Wamaŋsaŋa
tuntomika ta ka suyɔgini a va Yeezu
Kirisita waai ale ka waai meena Nyɔnɔ la
jigi a jam.
37-38 Nama seba ayen ka Jɔɔn Soka-
teerɔwa ale de niŋ a jam sak nuruba soka
teka wie ale ge ate wanni de a nyɛ. Ni be
seba Yeezu Nazaret denowa de waai ale pa
wanni de a piilim sak Galili tɛŋka a ta jam
paari Judia tɛŋka la kama. Nama seba me
ayen Naawen ale te wa Chiika ale pagrim
nalimnyiini dii la kama. Ni seba me wa ale
jam nyeemu a tom wamaŋsaŋa tuimaŋa
ale a tebi waai meena ate Sitaana ta ba la,
dii nyiŋ la, Naawen jam boro ale wa kama.
39 Mi ale m vaanchaama abe nya wieŋa
de meena ate wa nyɛ Juuma tɛŋka ale
Jerusalem dek ate ti weeni a sak ni. Nu-
ruba ale yik wa a kpi jabarim nyiŋ a ko
wa.

40-41 Alege ku daa ŋata dai ate Naawen
nak wa yiri kum po a yaa basi ate wa pa
wa dek a sak tama baai nyiini ate Naawen
a poom lueri ti ayen ti weeni dii ate tama
nya la a sak nuruba chaab. Naawen an
basi ate wa pa wa dek a sak waai meena,
alege ka tama nyiini ate ti de ŋandiinta ale
nyu ale wa diipo ate wa yiri kum po nueri
la.
42 Wa yaa weeni ti ale nin muna ayen
ti pa Naawen wamaŋsaŋa a sak nuruba
abe ti weeni a sak ba ayen wa ka waai ate
Naawen lueri wa ayen wa bo buusa a te
kpeeba ale ŋanvuuta la.
43 Naawen biisiteerɔma meena a biisi
wa wari kama a weeni ayen waai a dan
ta siak ale wa, kula nyɔnɔwa le va wa
yonni pagrim nyiŋ a nya wa wabaataŋa
voŋteka.”
44 Piita ale diem jam boro a biisi la,
Naawen Chiika a yaa siŋ jam jo baai meena
ale jam a wom wa biika la suniima po.
45 Juuma baai ale jam ta siaka a yaa jam
maa va Piita a nyini Jopa tɛŋka a jam la, ku
yaa jam cha ba ate ba nya ale Naawen te
baai ale kan daa Juuma la Naawen Chiika
me.
46 Dii nyiŋ la, ba jam wom kama ale ba
a biisi be chaŋsa a pak Naawen ale wa ale
nyɛ ŋaai meena la.
Piita yaa ŋman biisi a weeni ayen,
47 “Nuruma de me a tuesi Naawen Chiika
kama ase tama me ale jam tuesi dii la.
Nuru karo abe le weeni ayen ba kan tuesi
soka ale nyiamɔa.”
48 Wa yaa weeni ayen ba tuesi soka Yeezu
Kirisita yonni nyiŋ. Piita ale ga biisi nueri
ayen wa kuli la, ba yaa saalim wa ayen wa
goa ale ba daa maga abe wa kuli.

11

1 Tuimtomdɔma ale nuruba ba chaama
ale ta siaka ate ba bo Judia tɛŋka meena
po la, a yaa jam wom ayen nuru baai ale
kan daa Juuba la me a siak a te Naawen
Wanni kama.
2 Piita ale ŋman pilim cheŋ Jerusalem
tɛŋka la, Juu baai ale a yaali ayen baai ale
kan da Juuba la a gebi ba yuaŋa abe ba
gum ba po la a yaa jam a tɔariŋ wa a weeni
ayen,
3 “Ka boa ale soa ate fi cheŋ nuru baai
ale kan daa Juuba la jigi a de ŋandiinta
ale ba?”
4 Piita yaa piilim a tɔgi dii meena ale nyɛ
la ayen,
5 “Mi ale jam boro a puusi Naawen Jopa
tɛŋka po la, ku yaa nyɛ mi jigi nna ase
goadaasima la, ate mi yaa nya jaab nna
ase gatta kpieŋ la ate jaab a yaa yik ka noa
bunaansiwa meena a yaa siŋ cheena tɛŋ a
jam zaani a mɔata mi.
6 Mi yaa ŋmasi nya jaamu po nalimnyi-
ini a yaa nya ale yeri duŋsa ale goaduŋsa
ale ŋanta baai meena ale a cheŋ ba loga
nyiŋsa, ale nuinsa.
7 Mi yaa wom ale lueluk a weeni mi ayen,
‘Piita, yiri ŋmai. Ko a de.’
8 Mi yaa tulisi ayen, ‘M Nyɔnɔ, aawo, dii
nyiŋ la, ba ale biam mi la, mi an diem maa
de jaab buui ale ka tama kisuk jaab la.’
9 Alege lueluku a nyini wenŋmazuk a
ŋman weeni mi a nyɛ buye ayen, ‘Naawen
ale weeni jaab buui ayen wa ka jaweleŋ la,
ku a fe kama ayen fi kan weeni ayen jaab
wala ka fi kisuk jaabɔa.’
10 Nyaku de a jam nyɛ ka buta ale ge ate
gatiaka a yaa ŋman yiri jueli wenŋmazuk.
11 Diipo ate jaamu a yiri a jueli la,
nidɔaba bata a yaa deri nyini Siizariya
tɛŋka a jam yeri dii po ate mi jam boro
la a weeni mu ayen ba nyɔnɔwa ale bo
Siizariya la ale tom ba mi jigi.
12 Naawen Chiika a yaa weeni mi ayen
m yiri a cheŋ abe m kan basi ate ku daani
mu. M suaataŋa bayuebiwa de abe maa va
ka mi a nyini Jopa a jam ate ti meena a yaa
jo Koniilos yenni po.
13 Wa yaa weeni a sak ti wa ale nya
Naawen Sabiilo wa yenni po ate wa weeni
wa ayen, ‘Tom nuru ate wa cheŋ Jopa
tɛŋka a ga wi nuru wanyi ate ba a wi
Simon waai ate ba a wi ayen Piita me la.
14 Wa ale biisi wie ale fu ate fi ale fi
dɔkdemma meena a dan ta siaka ale ŋa,
ni le nya varibasika.’
15 Mi Piita ale jam piilim boro a biisi ale
ba la, Naawen Chiika a deri siŋ jam ba
suniima po ase wa ale pilim jam tama jigi
dii la.
16 Ate mi yaa teeri Nyɔnɔwa ale jam
weeni dii la ayen, ‘Jɔɔn Sokateerɔwa a pa
ka nyiam a te ni soka alege yɔgyɔgla de mi
a le te ni soka kama ale Naawen Chiika.’
17 Naawen abe jam pa ka tiirim bula a
te ba ase wa ale jam pa bula degadega
a te tama diipo ate tama a jam siak a te
Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita la. Naawen abe
dan nyɛ dila, mi ka wana ate mi baga a
weeni Naawen ayen wa kan nyɛ dila?”
18 Ba ale ga wom nna la, ba yaa basi
ba nampaga nakka ale ge a te Naawen
pimpauk a weeni ayen, “Naawen a be
poom te baai me ale kan daa Juuma la siuk
kama ayen ba basi ba tuimbaataŋa tomka
ate ba nya nyuvuri paalik.”
19 Diipo ate ba jam ko Sitiven ate ninam
a jam jam baai ale ta siaka la jigi la ba jam
chali waaŋ ka chaab. Dila powa, ba gela
a jam chali cheŋ Fonisia ale Saipurus ale
Antiok tɛŋsaŋa a yaa nyiem a sak Juuma
nyiini Naawen wamaŋsaŋa.
20 Ba gela me a jam ka nidɔaba a nyini
Saipurus ale Sairini tɛŋsaŋa a cheŋ Antiok

tɛŋka. Ba ale ga paari dula la, ba yaa sak
baai ale kan daa Juuba la me. Ba jam sak
ba ka Naawen wamaŋsaŋa a magsi chaab
ale Nyɔnɔwa Yeezu.
21 Nyɔnɔwa pagrimu a jam bo ale ba
kama ate nuru bɔari nna yegayega a jam
ta siaka ale sinsaŋŋa a yaa tagri ba dek a
va Nyɔnɔwa.
22 Kirisita bisaŋa ale a tu chaab a bo
Jerusalem tɛŋka a yaa ale ga wom nna la,
ba yaa tom Banabas ayen wa cheŋ Antiok
tɛŋka a ga nya.
23-24 Banabas a jam ka nuru maŋ a ta
siaka nalimnyiini. Naawen Chiika me abe
jam sueri wa sunummu kama nalimnyiini.
Banabas ale ga paari Antiok a nya ale
Naawen a niak ba dii la ku yaa te wa
supeentik ate wa yaa deŋsi ba kpa a weeni
ba ayen, ba pii nyiŋ a ta siaka ale ba
suniima meena ale Nyɔnɔwa. Nuruba
yegayega a yaa kasim jam ta siaka ale
Nyɔnɔwa a gum mbala po.
25 Banabas a yaa cheŋ Taasus tɛŋka ayen
wa gisi Sɔɔl.
26 Wa ale ga nya wa la, wa yaa yik wa a
ta cheŋ Antiok. Ba noai bayewa a jam bo
ka dula ale Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la
ate ku ga paari bein. Ba jam a sak ka nuru
bɔari nna yegayega ben dila po. Ku jam
ka Antiok tɛŋka de po ate nuruba piilim
te baai ale ta siaka ale Yeezu la, yoi ayen
Kirisita Bisa.
27 Dila powa, Naawen biisiteerɔba ba
gela a yaa jam nyini Jerusalem tɛŋka a
cheŋ Antiok tɛŋka.
28 Biisiteerɔma de wanyi yoi a jam ale
Agabus. Wala a yaa yiri zaani ale Naawen
Chiika pagrimu a weeni ayen kom pagrik
ale za bu jam tɛŋzuk de meena. Kommu
a sum jam jam kama diipo ate Nakpioŋku
Kilɔdiyus a jam boro la.
29 Ŋaaŋviirima a yaa jam maa chaab a
poli waai meena wanyi wanyi ale baga te
ligra dii ate ba pa ŋa a maari ba sua tintila
baai me ale ta siaka a bo Judia tɛŋka po la.
30 Ba yaa cheesi ba ligraŋa a pa ŋa a
te Banabas ale Sɔɔl ate ba ta ŋa a ga te
Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la nisomma
dula jigini.

12

1 Dila powa, Naab Ayerod a deri jam
piilim kama a basi ate Kirisita bisaŋa ale
a tu chaab la ba gela a nya ninam nna
yegayega.
2 Wa jam basi kama ate ba yik Jɔɔn
suoku Jeemsi a pa gebi kpieŋ a togri wa.
3 Wa ale ga nya ale wanni de a te Juuma
popeentik la, wa yaa ŋman yik Piita. Ba yik
wa a magsi chaab ale ka dii po ate Juuma
a ta ba tigi kpeeni dii po ate ba kan ŋobi
boroboruk kuui ale ta dabinta la.
4 Ba ale jam yik Piita la, ba deri jam ta
wa a ga lik kama, a yaa yaali sojiba pi ale
bayuebi ate ba a limsi wa. Wa poori ba ka
tɔgatɔga bunaansi. Naawa Ayerod jam nyɛ
dila a poli kama ayen Juuma Gaambasika
Tigini a dan taam abe wa ta wa nyini
peelim ate ba bo wa buusa ate waai meena
nya.
5 Ba yaa ta Piita a ga lik. Wa ale jam
bo likka dɔkku po la, Kirisita bisaŋa ale
a tu chaab la a yaa jam puusi Naawen
nalimnyiini a te wa.
6 Yok kuui ate Ayerod jam a poli ayen
vari a dan veenti abe wa lagri Piita a ta
nyini a te nuruma la, Piita jam doa ka
limsidɔma baye sunsuŋ a goa. Ba jam pa
ka choarima kpeema a bobi wa. Limsidɔba
me ale jam za likka dɔkku noai.
7 Nyɔnɔwa sabiilo a yaa deri jam za
dula ate ku yaa nyagsi nna yegayega likka
dɔkku po, a choa Piita kpinkpaluk a yaa
weeni wa ayen, “Nyɛ nwuli, yiri.” Wa
ale ga weeni dila la, choarimaŋa yaa deri
nyini Piita nisima po a gebi lo.
8 Sabiilowa yaa ŋman weeni ayen, “Pa fi
gattaŋa a jo abe fi su fi neunsaŋa.” Piita
yaa nyɛ dila ate Sabiilowa a ŋman weeni
ayen, “Pa fi kasaauku a jo abe fi jam va
mu.”
9 Piita yaa va wa nyini likka dɔkku po a
nyini alege ze ayen sabiilowa ale nyɛ dii
la a sum ka wensie. Piita jam a poli kama
ayen da dii dai wa a goa a daasim kama.
10 Sabiilowa ale Piita a yaa jam va chaab
a cheŋ a jam gaam niŋka limsidɔma a
ŋman jam gaam baai ale pa saŋ la, a yaa
ga paari noa dii ate ba pa kutaŋa a nyɛ
ate fi gaam ku abe fi yaa deri a jo tɛŋka
po la. Ba ale jam a paari tuok kula la, ku
yaa deri lagi ku dek ate ba taam nyini a va
chaab a cheŋ siuku po. Ba ale cheŋ maga
la, Sabiilowa a yaa deri basi Piita wa dek
wa nyiini ale ge cheŋ be.
11 Piita yaa deri miŋ dii ale nyɛ wa
jigi la ate wa yaa weeni ayen, “Yɔgyɔgla
de m seba ayen ka Nyɔnɔwa ale tom wa
sabiilowa ate wa jam vari mu Ayerod
nisima po ale Juuma ale jam a poli dii la
nisima po a basi.”
12 Wa ale miŋ nna la, wa yaa cheŋ Mɛɛri
yenni. Mɛɛri a jam ka Jɔɔn ma. Jɔɔn yoi
di choa a jam ale Maak. Piita ale jam
a paari Mɛɛri yenni la, nuru bɔari nna
yegayega ale jam tu chaab dula a boro a
puusi Naawen.
13 Piita ale ga a nak dɔkku nɔanni la,
pɔkdɔklie wa yue jam ale Aroda, a yaa jam
tulisi Piita.
14 Wa ale ga wom lueluku a yaa miŋ ayen
ka Piita la, ku yaa deri te wa supeentik nna
yegayega ate wa an ŋman poom lagi dɔkku

nɔanni alege deri chali a ga weeni ayen, “Ka Piita ale jam za peelim.”
15 Ba yaa tulisi wa ayen, “Fi a yesiŋ kama?” Alege wa ŋman ŋmasi weeni ba ayen, “Mi a biisi ka wensie.” Ba ŋman tulisi wa ayen, “Ka wa chiika.”
16 Ba ale jam a biisi dila la, Piita a diem a nak dɔkku nɔanni kama. Ba ale lagi nya wa la, ku yaa deri cha ba.
17 Wa yaa yuk nisa ayen ba goori ale ge yaa weeni a sak ba Nyɔnɔwa ale nyɛ dii ate wa nyini likka dɔkku po a nyini la. Wa yaa weeni ba ayen ba weeni nyaku de a sak Jeemsi ale mbala meena ale ta siaka la. Wa ale biisi nna a ga nueri la, wa deri basi ba ale ge nyini cheŋ jigi yoŋ.
18 Vari ale veenti la, ku yaa nyɛ nna ŋaglim sojima sunsuŋ ate ba a begi chaab jaab buui ale nyɛ Piita la.
19 Ayerod a yaa weeni ba ayen ba nyiem gisi yik wa a ta jam. Ba jam gisi ka nalimnyiini alege ba an nya wa. Wa yaa wi sojima a bek ba alege a yaa weeni sojiba ba chaab ayen ba ta ba a ga kɔ.
Ku ŋaaŋnyiŋ Ayerod yaa basi Judia tɛŋka ale ge cheŋ Siizariya a goa dula maga dega.
20 Ayerod sui ale jam a puuri nna yegayega ale Taaya ale Saidon demma. Da yeŋ, ba yaa nyɛ noai yeŋ a cheŋ ayen ba nya wa. Ba jam de ka niŋ a nya nuru waai ale jam soa Naawa yenni meena a nya la. Wa yoi ale Balastus. Ba yaa jam nya wa ayen wa maa maari ba ate ba nya Naawa. Wa yaa siak te ba siuk. Ba yaa jo Naawa jigi a saalim wa ayen wa basi ate masim ale nyemagsika a jam ba sunsuŋ ate ku basi ate ba ŋman a nya ba ŋandiintaŋa ase wa nyeem ale poom a nyɛ dii la.
21 Da yeŋ ate Ayerod a potim lueri dai a yaa pa wa naam gattaŋa a jo, a yaa kali wa zukpaglika zuk a piilim biik a biisi ale ba.
22 Nuruma yaa kaari ate ku jueli nna yegayega ayen, “Daa nuru ale a biisi, ka wein.”
23 Nyɔnɔwa sabiilowa a yaa deri fobi wa lonsi dii nyiŋ la, wa an zuli Naawen ya. Nanzue ale jam de wa ate wa yaa kpi.
24 Nyaŋa de meena ale jam a nyɛ la, Naawen wamaŋsaŋa a kasim jam tagli ka jigi meena ate nuruba jam piisi a gum du.
25 Banabas ale Sɔɔl a yaa jam tom ba tuimaŋa a nueri kama Jerusalem tɛŋka po ale pilim ŋman Antiok. Ba jam ta ka Jɔɔn waai ate ba maara wi wa ayen Maak la a jam.

13

1 Kirisita bisaŋa ale a tu chaab Antiok tɛŋka po la, a jam ta ka Naawen biisiteerɔba ba gela ale sagrɔba ba gela ba po. Ba yue jam ale Banabas ale Simon (waai me ate ba jam a wi ayen Asoblik la) ale Lusiyas Sairini denowa, ale Manayen (waai ale jam bo ale Naawa Ayerod waai ale jam ka Galili naab la) ale Sɔɔl.
2 Da yeŋ ate ba yaa boro a puusi Naawen a bobi ba noa, ate Naawen Chiika a yaa weeni ba ayen, “Ni poori Banabas ale Sɔɔl a te mu ate ba tom tuim dii ate mi wi ba ayen ba tom la.”
3 Ba yaa maa chaab a bobi noa a puusi Naawen a pa ba nisima a vi ba zuk ale ge a yaa tom ba ayen ba a cheŋ.
4 Dila nyiŋ, Naawen Chiika a yaa tom Banabas ale Sɔɔl ate ba cheŋ Seliusiya tɛŋka a yaa zaani dula a jueli ŋaaruŋ a cheŋ Saipurus tɛŋka
5 a yaa ga siŋ cheŋ Salamisi tɛŋka. Ba jam cheŋ ga jo Juuma tuka diinaŋa po a sak ba Naawen wanni. Jɔɔn Maak ale jam maa boro ale ba a maari ba ale ba tuimaŋa.
6 Ba yaa ŋman jam basi dula jigini ale cheŋ Pafos tɛŋka. Tɛŋ kala po ba yaa jam nya sampoporik. Wa yoi ale Baayeezu. Wa jam ka Juu. Wa jam a paasi ka nuruba ayen wa ka Naawen biisiteerɔ.
7 Wa jam boro ale ka tɛŋka kpagini ate ba a wi wa ayen Saajus Pɔɔlus la. Pɔɔlus jam tagri ka Aroom kpaŋŋa zuk a nya Saipurus tɛŋka. Wa jam ka yam nyɔnɔ nna yegayega. Wa yaa wi Banabas ale Sɔɔl ayen ba jam weeni Naawen wanni a sak wa.
8 Alege sampoporika Elimas (wa yoi di choa a jam ale la ale Giriki tɛŋka biika) a kasim jam a zɛri ba kama ayen Gominawa kan nya siuk a ta siaka ale Naawen wamaŋsaŋa.
9 Naawen Chiika yaa sueri Sɔɔl (waai yoi di choa ale Pɔɔl la.) ate wa yaa nya sampoporika nimbie po nna zii
10 a weeni ayen, “Fi ka Velinvendika biik. Fi ka wamaŋsa meena dachiak. Fi kasim sueri ale pimpaasima ale gaasa meena ate fi kasim pii nyiŋ a nyɛ ayen Nyɔnɔwa wensieŋa wieŋa a chim venta.
11 Yɔgyɔgla de, nya de, Nyɔnɔwa nisimaŋa a siŋ fi zuk kama. Fi le yi ate ku beni maga dega.”
Pɔɔl ale ga biisi dila a nueri la, ku yaa nyɛ Elimas nina po nna ase legi la, ate wa yaa cheŋ a gilim a gisi ayen wa nya nuru ate wa yik wa nisima a ta wa a kuli.
12 Gominawa ale ga nya dila la, wa yaa ta siaka yɔgla. Ku jam cha wa ka nna yegayega ate wa wom sinsaŋŋa de chaab a magsi chaab ale Nyɔnɔwa.
13 Pɔɔl ale wa vaanchaama a yaa nyini Pafos a jueli ŋaaruŋ a cheŋ Periga tɛŋka kaai ale bo Pamfiliya tɛŋka po la. Alege Jɔɔn Maak a jam pa ba a basi ka Pamfiliya ale ge pilim ŋmani Jerusalem.

14 Ba yaa basi Periga tɛŋka ale ge cheŋ
Antiok tɛŋka kaai ale bo Pisidiya tɛŋka po
la. Juuma Vuusum Danni ale jam paari la,
Pɔɔl ale Banabas yaa jo ba tuka diinaŋa po
a kala.
15 Nuru wanyi ale ga karim ba Moosis
Sinsaŋŋa gbaŋsaŋa po wieŋa ŋa gela
ale Naawen biisiteerɔma ale ŋmarisi dii
Naawen Gbaŋka po a nueri la, ba tuka
diinaŋa kpaŋŋa a yaa tom tuntomiŋ Pɔɔl
ale Banabas jigi a weeni ba ayen, "Ti
suaata, ti a yaali kama ayen ni dan ta wari
ayen ni weeni a deŋsi ti kpa ni be weeni a
sak ti."
16 Pɔɔl yaa yiri zaani a zak wa nisima a
puusi ba a yaa piilim biik ayen,

"Izirali demma ale baai ale kan daa
Izirali demma alege a chali Naawen la,
nama meena lagi tue a wom dii ate m tara
ayen m weeni a sak ni la.
17 Tama Izirali demma de Naawenni ale
lueri ti kokpieŋsaŋa. Dii po ate ba jam
chim nicham Ejipiti tɛŋka po la, Naawen
jam basi ba kama ate ba chim nuru
kpeenta. Naawen jam pa ka wa pagrimu
a nyɛ ate ba nyini Ejipiti tɛŋka po a nyini.
18 Wa kasim jam duŋ wa sui sagini po ale
ba kama ate ku ga paari bena pisinaansi.
19 Wa jam kaasi ka Keenan satɛŋsa siy-
opoi ale ge a yaa basi ate wa dek nuruma
a soa tɛŋ sila.
20 Nyaŋa de meena abe pa paari ka bena
kobsinaansi ale pisinu ate Naawen a yaa
jam te ba kpaga ayen ba a nya tɛŋsaŋa zuk.

"Ba jam a nya si zuk ka dila ate ku ga
paari dii po ate Naawen biisiteerɔ waai ate
ba a wi ayen Samuel la a ga jam.
21 Izirali demma ale ga juisi ayen
Naawen te ba naab la, Naawen yaa pa a
nuru waai ate ba a wi ayen Sɔɔl la ayen
wa chim ba naab ate ku ga paari bena
pisinaansi. Sɔɔl jam ka kisi biik. Kisi jam
nyini ka Benjamin buuni po.
22 Ku ŋaaŋnyiŋ Naawen yeeri wa ale ge
zak Deevid a zaani ayen wa chim ba naab.
Naawen ale biisi dii a magsi chaab ale
Deevid la ale nna ayen, 'Mi nya kama ale
ka Jese biika Deevid ale chim nuru waai
ate mi sunummu a bo ale wa la. Wa ka
nuru waai a le wa tom dii ate mi a yaali la
nalimnyiini.' "
23 Pɔɔl yaa ŋman biisi a cheŋ a weeni
ayen, "Ase Naawen ale jam puulim dii
a magsi chaab ale varibasidɔwa la, ku
jam ka Deevid wa de ŋaaŋbiika Yeezu ate
Naawen a pa wa ayen wa chim Izirali
demma varibasidɔ.
24 Jɔɔn ale liŋ jam de niŋ a sak Izirali
demma meena ayen ba tagri a basi ba
wabaataŋa tomka abe ba tuesi soka ale ge
ate Yeezu a yaa jam piilim wa tuimaŋa.
25 Jɔɔn ale jam mɔata wa me tuimaŋa
tom kpeglimka la, wa yaa bek nuruma
ayen, 'Nama dek a ta a poli ayen mi ka
wana? Mi daa nuru waai ate ni a limsi
la. Aawo, ni be nya wa bo ka mi ŋaaŋ a
cheena. Mi posima kama ale m nin chim
yomo waai le wa domsi a kali wa niŋ a
yeeri wa nuensaŋa a te wa la.' "
26 Pɔɔl yaa ŋman biisi a cheŋ ayen, "M
suaata, Abraham ŋaaŋbisa, ale nama baai
ale kan daa Izirali demma a chali Naawen
la, ka tama meena jigi ale varibasidɔwa
tuntomiŋ ka de a jam.
27 Boan nyiŋ, nuru baai ale bo Jerusalem
tɛŋka ale ba niŋdeeroma la, a jam ze ayen
Yeezu ka varibasidɔwa. Ba be an jam
miŋ Naawen biisiteerɔma wieŋa Naawen
Gbaŋka po ate ba jam a karim Vuusum
Daaŋa meena la a chak ya. Dila nyiŋ la, ba
niŋdeeroma yaa bo buusa mini wa ayen
ba ko wa. Ba ale nyɛ dila la, ba jam ze
ayen ba poom a nyɛ dila a magsi chaab ale
ka biisiteerɔma ale poom weeni dii la ate
ku chim wensie.
28 Ba an jam poom baga a nya wa dii ate
wa kaasi a magsi ba ko wa la, alege ba
diem jam saalim Gominawa Paalɔt kama
ayen wa basi ate wa nuruma ko wa. Wa
yaa siak ate ba ko wa.
29 Ba ale ga nyɛ wa wieŋa de meena a
magsi chaab ale dii ale ŋmarisi Naawen
gbaŋka a nueri la, nuruba yaa yeeri wa
jabarimu nyiŋ a ta siŋ tɛŋ a ta wa a ga
dueni puŋ vorub po.
30 Alege Naawen a nak wa kama a nyini
kpilima po a yiri
31 ate wa yaa jam pa wa dek a sak baai
ale jam va ale wa a nyini Galili tɛŋka a
cheŋ Jerusalem la. Wa jam pa wa dek a
sak ba dila ate ku paari ka daa dii choa.
Bala abe ale nya nyaŋa de la ale soa ate ba
weeni a sak Izirali demma.
32-33 Tama abe bo dela ayen ka ti sak
ni Naawen wamaŋsaŋa ayen Naawen ale
puulim dii ale ti kokpieŋsaŋa la, wa a nyɛ
kama. Yɔgyɔgla de, tama baai abe ale ka
ba ŋaaŋbisa la, wa be nyɛ a te ti kama,
boan nyiŋa, wa zak Yeezu a zaani kama,
ase ba ale ŋmarisi yi dii ale saa buyewa
Yiila Gbaŋka po la ayen,
'Fi ka m biik,
Jinla m sum chim ka fi ko.'
34 Naawen abe ale weeni dii a magsi chaab
ale wa ayen wa le nak wa a yiri kum po ate
wa kan puak vorumu po la ale nna ayen,
'Niak kaai ale welema ate m puulim
ale Deevid ate ku a fe ayen ku nyɛ la,
m le pa a te fu.'
35 Ase Deevid ale weeni jigi di choa
Naawen Gbaŋka po dii ayen,
'Fi Naawen kan basi ate fi nuru weleŋka a
puak vorumu po.' "

36 Pɔɔl yaa ŋman biisi a cheŋ a weeni
ayen, “Dii po ate Deevid a vua la wa tom
tuim ŋaai ate Naawen a yaali la kama ale
ge a kpi ate ba gu wa ale wa kokpieŋsaŋa
ate wa puak.
37 Alege waai ate Naawen a nak wa a yiri
kum po la an puak vorumu po.
38-39 Ni meena, m suaata, ku a fe kama
ayen ni seba a chak ayen wa dii ate mi
mooli a sak ni la ale wabaata voŋ teka.
Wabaata voŋ teka de abe va ka Yeezu jigi
a jam. Ku be a fe kama me ayen ni seba
ayen waai ale ta siaka ale wa la, a nyini
wa wabaataŋa po a nyini kama, wabaata
tii ate Moosis Sinsaŋŋa an jam baga a vari
ni ni wabaataŋa po a basi la.
40 Dila nyiŋ la, ni kpesi seba ate Naawen
biisiteerɔma ale biisi dii la, a kan nyɛ ni
jigiya.
41 Ba ale weeni dii la ale nna.
‘Ni wom de, nama baai ale a le Naawen ale
biisi dii la,
ku le cha ni ate ni cheŋ be a yaa kpi.
Boan nyiŋa, mi ale a nyɛ dii jinla la,
ka wa dii ate nuru a dan poom tɔgi di
kiri a sak ni,
ni kan diem a ta siaka la.’ ”
42 Pɔɔl ale Banabas ale ga sak nueri a
nyini tuka dɔkku po a nyini la, nuruma
yaa weeni ba ayen ba ŋman pilim jam
ŋaaŋnyiŋ Vuusum Danni a ŋman sak ba
wieŋa de gum du.
43 Nuruma ale ga basi tuka dɔkku la,
Juuma yegayega ale baai ale kan daa Juuba
a maa chim Juuma wensiuku vaaroba la,
yaa maa chaab a va ka Pɔɔl ale Banabas.
Tuimtomdɔma a yaa biisi a deŋsi ba kpa
ayen ba kasim boro ale Naawen niaka.
44 Juuma Vuusum Danni ale ŋman jam
paari la, waai meena ale bo ba tɛŋka po la,
a yaa jam ayen ba wom Nyɔnɔwa wanni.
45 Juuma ale ga nya ale nuruma piisi a
soa dii la, ba suniimaŋa yaa deri sueri ale
nyuri ate ba yaa a weeni ayen Pɔɔl ale a
biisi dii la ka venta. Ba yaa jam a le wa
me.
46 Alege Pɔɔl ale Banabas a yaa nyini
peelim a biisi ale kan chali yɔgsum a weeni
ayen, “Ku a fe kama ayen nama Juuma a
liŋ wom Naawen wanni. Alege ni zɛri di
kama ale a poli, ayen ku an poom magsi
ni nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.
Tama abe le basi ni abe ti cheŋ baai ale
kan daa Juuba la jigi.
47 Dii nyiŋ la, Nyɔnɔwa ale weeni ti dii
la ale nna ayen,
‘M gomsi ni a magsi kama ayen ni sak baai
ale kan daa Juuba la wensieŋa ase
nuru waai ale ta bolim a jam legi po
la.
Ayen m ta varibasika a jam nuru
meena jigi tɛŋzuk de meena.’ ”
48 Baai ale kan daa Juuba ale wom nna la,
ku yaa te ba supeentik ate ba a te Nyɔnɔwa
pimpauk wa wamaŋsaŋa nyiŋ. Nuru baai
ate Naawen lueri ba ayen ba nya nyuvuri
dii ale kan ta kpeglimka la a yaa ta siaka
ale Pɔɔl ale Banabas ale sak ba dii la.
49 Ate Nyɔnɔwa wanni a yaa tagli tɛŋ
kala meena.
50 Alege Juuma a yaa paasi nipɔk baai
ale kasim jam a yaali wensiuku vaka wie
ate nuruba a te ba zula nna yegayega me
la, ale kpaga kpeemaŋa ale a nya tɛŋka
zuk la ayen ba basi ate Pɔɔl ale Banabas
nya ninam. Ba yaa yiak ba ate ba nyini ba
tɛŋka po a nyini.
51 Pɔɔl ale Banabas yaa kpaanti ba
naŋsaŋa tantaŋa a basi ba tɛŋka po ayen
ku sak ayen ba a kaam ba kama. Ba nyɛ
dila ale ge a yaa cheŋ Ikoonium tɛŋka.
52 Supeentik ale Naawen Chiika a yaa
jam sueri Yeezu ŋaaŋviirima nalimnyiini
Antiok tɛŋka po.

14

1 Pɔɔl ale Banabas ale jam paari Ikoo-
nium tɛŋka la, ba yaa ŋman jo Juuma tuka
diinaŋa po a biisi nalimnyiini ate nuruba
yegayega, Juuma ale baai ale kan daa
Juuba la yaa jam ta siaka ale ba sinsaŋŋa.
2 Alege Juuma baai ale jam a zɛri ayen ba
kan ta siaka ale Yeezu la a yaa jam a choa
baai ale kan daa Juuba la, noa a weeni
ayen Kirisita bisaŋa daa nuru maŋsa.
3 Tuimtomdɔma a jam goa dula beni
ka nalimnyiini a yaa nyini peelim a sak
Nyɔnɔwa wie kan chali yɔgsum. Nyɔnɔwa
abe jam te ba ka pagrim ate ba baga a
nyɛ wakperikaliisa ayen ku sak ayen ba
sinsaŋŋa a magsi chaab ale ka wa ale a
yaali ba wa niaka nyiŋ dii la.
4 Tɛŋka po demma a yaa jam poori ka
chaab buye, ba bunyi a va Juuma, ba bunyi
me a va tuimtomdɔma.
5 Juuma ale baai ale kan daa Juuba la ba
gela ale ba kpaŋŋa a yaa maa chaab a nyɛ
noai yeŋ ayen ba nyɛ ate tuimtomdɔma
nam abe ba yuk ba ale tintana a ko.
6 Tuimtomdɔma ale ga wom la, ba yaa
chali cheŋ Lisitira ale Daabe ale tɛŋ fi sii
meena ale bo si po la. Lisitira ale Daabe
abe jam bo ka Likaaniya tɛŋka.
7 Jigi ŋala meena ate ba chali cheŋ la, ba
jam sak Naawen wamaŋsaŋa kama.
8 Nuru ale jam bo Lisitira tɛŋka po a
chim gbaruk a nyini wa biam po. Ba ale
biak wa wa an ma cheŋ nyaya.
9 Wa yaa jam kala a wom Pɔɔl ale a biisi
dii la. Pɔɔl a yaa nya wa nna zii, a yaa
miŋ ayen nuruwa ta siaka kama a magsi
wa nya nyiŋyɔgsa.
10 Pɔɔl yaa weeni wa ate ku jueli ayen,
“Yiri zaani fi naŋsaŋa zuk.” Nuruwa yaa

yok jueli wein a jam zi a yaa deri cheŋ a gilim.
11 Nuru bɔanni ale nya dii ate Pɔɔl nyɛ la, ba yaa deri a na ate ku a jueli wein a weeni ale Likaaniya biika ayen, “Yɔgyɔgla de, boglutaŋa a yaa labri chim ka nuruba a siŋ jam tama jigi.”
12 Ba yaa te Banabas yonni magsi chaab ale ba bogluku ayen Zeeyus. Ba jam te Pɔɔl me yue magsi chaab ale ba bogluk kpieŋku ayen Yemas dii la wa jam ale biisirowa.
13 Waai ale a kaab Zeeyus la a yaa ta lalisa ale tiisa puuta a ta jam kaabka yenni dɔkku nɔanni ayen wa ale nuru bɔanni a nyɛ kaabka a te tuimtomdɔma, kaabka yenni de a za ka juijui ale kan bo tɛŋka po la.
14 Pɔɔl ale Banabas ale wom ba ale a yaali ayen ba nyɛ dii la, ba yaa yik ba gattaŋa a cheeri ayen ku sak ba ayen ba ale nyɛ dii la ka wabiok. Ba noa bayewa yaa a chali jo nuru bɔanni sunsuŋ a deri piilim a na ate ku a jueli a weeni ayen,
15 “Nidɔaba, ka boa ate ni a nyɛ dila? Tama dek ka nurubisa ase nama me la. Tama bo dela kama ayen ti mooli Naawen wamaŋsaŋa a sak ni ate ni tagri a basi ŋankayaataŋa de chaab abe ni va Naawen dii ale vua a nyɛ wenzuk ale tɛŋ ale nyaataŋa ale ŋanta baai meena ale bo ba po la.
16 Dila po dila powa, Naawen jam basi kama ate waai meena a va ba dek ale a yaali siuk kuui la.
17 Alege wa va ka wie nna yegayega nyiŋ a nyɛ ayen ku sak nuruba ayen wa vua kama. Wieŋa de ale wa a te ni nyiam ate bu nyini wenzuk a jam diipo ale magsi la, wa a basi ate ni ŋanborintaŋa a nyɛ a niak diipo meena ale magsi la, wa a te ni ŋandiinta ate ni de a chak, ale a basi ate ni suniimaŋa a sueri ale supeentik.”
18 Tuimtomdɔma ale jam poom a biisi wieŋa de meena la, ba jam nam ka nna yegayega ate nuruma a basi kaab kaai ate ba jam ayen ba kaab a te ba la.
19 Juuma ba gela ale jam nyini Antiok ate ka bo Pisidiya ale Ikoonium tɛŋsaŋa la a jam. Bala ale jam nyɛ ate nuru bɔanni a va ba Juuma ale a yaali dii la. Ba yaa yik Pɔɔl a pa tintana a yuk wa a vuuri a ta nyini tɛŋka po a nyini. Ba ale jam nyɛ wa dila la ba jam a poli ayen wa kpi kama.
20 Alege Yeezu ŋaaŋviirima ale jam gilim wa. Dila ŋaaŋnyiŋ ate wa yaa yiri a ŋman ga jo tɛŋka po. Vari ale veenti la, wa ale Banabas a yaa cheŋ Daabe tɛŋka.
21 Dula jigini, Pɔɔl ale Banabas a jam sak Naawen wamaŋsaŋa a nya ŋaaŋviiriba ka nna yegayega. Ba yaa pilim ŋmani Lisitira ale Ikoonium, a zaani dula a cheŋ Antiok ate ka bo Pisidiya po la.
22 Jigaŋa de meena, ba kasim jam a deŋsi ka ŋaaŋviirima kpa, a weeni ba ayen ba kasim ta siaka ale Yeezu. Ba jam maa sak ba ayen, “Ku a fe kama ayen ti nya ninam yegayega abe ti ge jo Naawen Naamu po.”
23 Pɔɔl ale Banabas ale Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la a yaa maa chaab a bobi noa a puusi Naawen a yaa lueri kpaga a ta nyini Kirisita bisaŋa ale a tu chaab tɔga tɔga la po. Pɔɔl ale Banabas a yaa pa ba nyo Nyɔnɔwa waai ate ba ta siaka ale wa nalimnyiini la nisima po.
24 Ba yaa jam va Pisidiya tɛŋka po a taam cheŋ Pamfiliya tɛŋka.
25 Dula jigini ba jam sak Naawen wamaŋsaŋa Periga me po ale ge a cheŋ Ataliya tɛŋka.
26 Ba yaa zaani dula a jueli ŋaaruŋ a pilim ŋman Antiok juijui ate Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la a liŋ pa ba a nyo Naawen nisima po ayen wa maari ba ate ba baga tom wa tuimaŋa ŋaai ate ba yaa tom nueri nna la.
27 Ba ale jam paari Antiok la, ba yaa tigsi Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la meena a nyo jigi yeŋ a weeni sak Naawen ale pa ba a tom dii meena la. Ba weeni a sak ba wa ale lagi siuk ate baai ale kan daa Juuba la a maa ta siaka.
28 Pɔɔl ale Banabas a jam goa dula jigini kama ale ŋaaŋviirima meena ate ku beni nna yegayega.

15

1 Nuruba ale jam nyini Judia a jam Antiok tɛŋka a deri piilim a sak baai ale ta siaka ale Yeezu la sinsaga ayen, “Nuru karo a baga nya varibasika ase ka kula nyɔnɔwa a nin gebi wa yoanni ase Moosis Sinsaŋŋa ale a sak dii la.”
2 Dila nyiŋ la Pɔɔl ale Banabas a yaa jam ta nampaga nna yegayega ale ba. Baai ale ta siaka la a yaa lueri Pɔɔl ale Banabas ale baai ale ta siaka la gela a bo Antiok la ayen ba cheŋ Jerusalem a ga nya tuimtomdɔma ale kpaŋŋa wanni de zuk.
3 Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la a yaa basi ba siuku po ayen ba cheŋ. Ba ale jam va Fonisia ale Samaria tɛŋsaŋa po a cheŋ la, ba yaa va ba Kirisita be chaama ale bo dula la jigi, a yaa weeni sak ba ayen nuru baai ale kan daa Juuba la a tagri va Naawen. Wa paaliŋa de ate ba weeni a sak ba la yaa ta masim ale supeentik a jam ba meena jigi.
4 Ba ale jam paari Jerusalem la, Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la ale ba kpaŋŋa ale tuimtomdɔma a jam maa chaab a nyɛ ba tia kama ate ba weeni a sak ba meena Naawen ale pa ba a tom tuima dii la.
5 Ba ale ga weeni nna a nueri la, baai ale ta siaka la gela baai ale ka Farisiima po

nuruba la, a yaa yiri zaani ŋmai a weeni
ayen, “Ku a fe kama ayen baai ale kan daa
Juuba la a gebi ba yuaŋa. Ku a fe kama
me ayen, ba kaam ba ayen ba a zuli Moosis
Sinsaŋŋa ale a weeni dii la.”
6 Tuimtomdɔma ale kpaŋŋa a yaa tu
chaab ayen ba biisi wanni de.
7 Ba ale nak nampaga di nyiŋ ate ku beni
la, Piita yaa zaani a biisi ayen, “M suaata,
nama dek seba ayen a ta nyini dila po dila
po, Naawen ale jam lueri mi a ta nyini
nama po a nyini ayen m ga sak baai ale
kan daa Juuba la, Naawen wamaŋsaŋa ate
ba wom abe ba ta siaka ale ŋa.
8 Naawen waai abe ale seba nurubiik
meena popola ale ka dii la, a te Naawen
Chiika baai ale kan daa Juuba la kama ase
wa ale te tama me dii la ayen ku sak ayen
wa ta yaalika ale ba kama ase wa ale ta
yaalika ale tama me dii la.
9 Naawen nyɛ ba jigi kama ase wa ale
a nyɛ, tama jigi dii me la. Siuk kula po,
wa va ka ba siaka ale wa a yaa sugri ba
wabaataŋa ba suniima po a basi.
10 Yɔgyɔgla de, ka boa ale soa ate nama
a yaali ayen ni pa jib kpeemu de buui ate
ti kokpieŋsaŋa a yaase tama dek an baga
ji bu la ayen ŋaaŋviirima ji? Ni dan a nyɛ
nna, ni a nyɛ ka Naawen a nya.
11 Alege tama seba a chak kama ayen
tama ale va ti Nyɔnɔwa Yeezu niaka nyiŋ
a nya varibasika ase bala me a le nya dii
la.”
12 Ba meena tuka po a kasim jam goori
ka nna chorototo, ale a wom Pɔɔl ale
Banabas ale jam a weeni Naawen ale pa
ba a tom wakperikaliisa ale baai ale kan
daa Juuba po dii la.
13 Pɔɔl ale Banabas ale ga biisi nueri la,
Jeemsi yaa tulisi ayen, “M suaata, ni meena
lagi tue a wom mi.
14 Ni wom Simon Piita ale tɔgi Naawen
ale liŋ nyɛ dii a sak baai ale kan daa Juuba
la a yaa piilim lueri ba po ba gela a soa ba
la.
15 Ase Naawen biisiteerɔma ale ŋmarisi
Naawen Gbaŋka po a weeni a magsi chaab
ale nyaku de la. Ba ŋmarisi weeni ayen
Nyɔnɔwa a weeni:
16 ‘Nyaku de ŋaaŋnyiŋ, m le pilim jam
a nyɛ ate Deevid yenni ale lo la a
ŋman zaani.
M le ŋman pilim se di juijui ale lo la,
abe m nyɛ ate di ŋman pagra.
17 Ate nurubiik meena a jam mi jigi.
Baai meena ale kan daa Juuba ate mi
wi ba ayen m nuruba la, bala meena
ale jam mi jigi.
18 Nyɔnɔwa ale weeni nyaŋa de meena a
ta nyini dila po dila po.’ ”
19 Jeemsi yaa ŋman biisi a cheŋ a weeni
ayen, “Dila nyiŋ mi a poli kama ayen ti kan
a daani baai ale kan daa Juuba a yaa tagri
a va Naawen la.
20 Ku magsi ka ti ŋmarisi gbaŋ a te ba
a weeni ba ayen, ba kan a de bogluta
ŋandiinta dii nyiŋ la, ŋandiin tila an
welema. Ti weeni ba me ayen ba kan bobi
nipɔk baai ale kan daa ba pooba la a goa,
abe ba kan a ŋobi jaab buui ate ba an togri
la lammɔa abe ba kan a de ziim.
21 Baai ale kan daa Juuba la, le deri siak
nyaŋa de kama, boan nyiŋŋa ba seba kama
ayen Juuma baai ale bo juijui meena ale
ba la, ba sak Moosis Sinsaŋŋa de kama ate
ku beni yegayega. Ba be wom ale karim
ŋa kama ba tuka diinaŋa po ba Vuusum
Daaŋa meena po.”
22 Tuimtomdɔma ale kpaŋŋa ale Kirisita
bisaŋa ale a tu chaab la a yaa maa chaab
a poli ayen ku nala kama ate ba lueri
nuruba a ta nyini ba po a tom ba ale Pɔɔl
ale Banabas ate ba cheŋ Antiok. Ba yaa
lueri nuruba baye baai ale ta siaka la a
te ba zula nalimnyiini la. Nuruba bayewa
ale Judas (waai me ate ba a wi wa ayen
Baasabas la) ale Silas. Ba yaa tom ba ayen
ba ta gbaŋka a cheŋ.
23 Ba ale jam ŋmarisi gbaŋka a weeni dii
la ale nna ayen,
“Tama ni suaataŋa tuimtomdɔma ale
kpaŋŋa a maa chaab a puusi ti suaataŋa
baai ale potim kan daa Juuba a nyini
biam po ate ba bo Antiok ale Siriya ale
Silisiya tɛŋsaŋa la.
24 “Tama wom ayen nuruba gela ale
nyini tama po a jam biisi wie ate ŋa
daani ni ale nyɛ ate ni popola kaasi. Ti
a weeni a sak ni kama ayen ni nya nuru
bala an tuesi sinsaŋŋa tama jigi ayen ba
jam biisi dila.
25 Dila nyiŋ ate tama meena a nyɛ tuka
a yaa poli ate ti yaa siak a lueri nuru ba
gela ayen ba va Pɔɔl ale Banabas ti sua tii
ate ti mariŋ la a jam ni jigi.
26 Pɔɔl ale Banabas ka nuru baai ale pa
ba nyuvoa a da ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita
nyiŋ la.
27 Dila nyiŋ ate ti yaa tom Judas ale
Silas ni jigi. Ba ale poom weeni a sak ni
dii meena wuu ate ti ŋmarisi gbaŋka de
po la.
28 “Naawen Chiika ale tama a maa
chaab a siak kama ayen ti kan pa jib bu
choa a ji ni. Ti ta ka wieŋa de nyiini ayen
ti weeni a sak ni. Ku a fe kama ayen ni
va ŋa.
29 Wieŋa de ale, Ni kan a de bogluta
ŋandiinta, ni kan a de ziim, ni kan a ŋobi
jaab buui ate ba an togri la lammɔa, ni kan
a bobi nipɔk baai ale kan daa ni pooba la
a goa. Ku a le nala kama ase ni a le kan a
nyɛ wieŋa de.
“Ni boro nalimnyiini.”

30 Ba ale ŋmarisi gbaŋka nna a ga nueri
la, ba yaa tom Pɔɔl ale Banabas ale ba
vaanchaama ayen ba ta ka cheŋ Antiok. Ba
ale ga paari la, ba yaa tigsi baai ale ta siaka
la ate ba jam jigi yeŋ a yaa te ba gbaŋka.
31 Ba ale ga karim ka a nueri la, gbaŋka
wieŋa a yaa ta supeentik a jam ba jigi.
32 Judas ale Silas dek abe jam ka Naawen
biisiteerɔba. Ba yaa bo ale ba a deŋsi ba
kpa ayen ba nya pagrim.
33 Ba ale ga daliŋ maga dega la, Antiok
demma yaa te Judas ale Silas siuk ale
suyɔgini ate ba pilim cheŋ baai ale tom ba
la jigi.
34 Alege Silas jam nya kama ayen ku nala
kama ate wa wari dula.
35 Alege Pɔɔl ale Banabas a jam wari ka
Antiok a gum chaab ale nuruba chaab ate
ba maa chaab a yaa sak nuruma Nyɔnɔwa
wanni.
36 Ku ale ga beni maga dega la, Pɔɔl
a yaa weeni Banabas ayen, “Basi ate ti
pilim ŋmani cheŋ jigi ŋaai meena ate ti
sak Nyɔnɔwa wanni la a ga nya ase Kirisita
bisaŋa a nyɛ ka se.”
37 Banabas a jam a yaali kama ayen Jɔɔn
Maak a maa va ba a cheŋ.
38 Alege Pɔɔl an jam poli ayen ku magsi
ayen Jɔɔn Maak a maa va cheŋ dii nyiŋ
la wa an jam maa boro ale ba ate ku ga
paari ba tuini kpeglimka. Wa jam zaani
ka Pamfiliya tɛŋka a basi ba.
39 Nampaga a yaa deri jam ba sunsuŋ
ate ba poori chaab tɔgatɔga. Banabas a
yaa yik Maak ate ba jueli ŋaaruŋ a cheŋ
Saipurus tɛŋka
40 ale ge ate Pɔɔl me a lueri Silas ate baai
ale ta siaka a yaa pa ba nyo Naawen nisima
po ayen wa nya ba zuk ale wa niaka,
41 ate ba cheŋ Siriya ale Silisiya tɛŋsaŋa
a ga a deŋsi Kirisita bisaŋa ale a tu chaab
la kpa dula a te ba pagrim.

16

1 Pɔɔl yaa nyini Siriya ale Silisiya
tɛŋsaŋa a cheŋ Daabe ale Lisitira. Kirisita
bisaŋa wanyi ale jam bo Lisitira. Wa yoi
jam ale Timoti. Wa mawa jam ka Juu a ta
siaka ale Nyɔnɔwa. Alege Timoti kowa jam
ka Giriki deno.
2 Kirisita bisaŋa meena ale jam bo Lisi-
tira ale Ikoonium la, a kasim jam a pak
Timoti kama.
3 Pɔɔl a yaa jam a yaali ayen wa maa va a
cheŋ. Pɔɔl yaa gebi wa yoanni dii nyiŋ la,
Juuma meena ale jam bo dula jigini meena
la, a jam seba ayen Timoti kowa ka Giriki
deno.
4 Ba ale jam va tɛŋsaŋa po a taam la,
ba jam weeni sinsaŋŋa meena ŋaai ate tu-
imtomdɔma ale kpaŋŋa meena Jerusalem
tɛŋka a sak baai ale ta siaka la kama. Ba
weeni ba me ayen ba chiib a va sinsaŋŋa.
5 Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la siaka
a yaa ŋmasi pagra a gum du ate ba jam a
piisi daa meena a gum du.
6 Ba yaa jam cheŋ a va Firijiya ale Galatia
tɛŋsaŋa dii nyiŋ la, Naawen Chiika an jam
te ba siuk ate ba sak Naawen wamaŋsaŋa
Asia tɛŋka po.
7 Ba ale jam paari Misiya tɛŋbanni la, ba
jam poli kama ayen ba cheŋ Bitiniya tɛŋka
alege Yeezu jam tom ka Naawen Chiika
ayen wa weeni ba ayen ba kan cheŋ.
8 Ba yaa va Misiya tɛŋka a taam siŋ
Torowas tɛŋka.
9 Ku yaa nyɛ Pɔɔl jigi yokku ase wa goa
daasim kama la ate wa nya Masidoniya
deno a za wa tɛŋ a saalim wa a weeni ayen,
“Taam jam Masidoniya dela a maa maari
ti.”
10 Wa ale ga nya nna la ase goadaasima
la, ti yaa yiri a gomsi ayen ti cheŋ Masi-
doniya a poli weeni ti dek ayen Naawen
weeni ti ayen ti cheŋ ka dula a ga sak ba
wa wamaŋsaŋa.
11 Ti yaa jueli ŋaaruŋ a zaani Torowas a
gaam taam cheŋ Samotiras. Vari ale veenti
la, ti yaa ŋman cheŋ Niyapolis.
12 Ti yaa zaani dula a basi ŋaaruŋku ale
ge cheŋ Filipai, ka Masidoniya tɛŋsaŋa po
tɛŋ kpieŋ la. Aroom demma ale ba kpaga
ale jam bo tɛŋka de po a nya ba zuk. Ti
jam bo tɛŋ kala ate ku beni magla.
13 Juuma Vuusum Danni ate ti yaa basi
tɛŋka po alege cheŋ siŋ benni noai juijui
ate ti jam a poli ayen ti le nya jigi ale Juuma
a tigsi chaab a boro a nyɛ Naawen puusa
la. Ti yaa jam kala a biisi ale nipɔk baai
ale jam tigsi chaab a kala dula la.
14 Ti ale jam boro a biisi la, nipɔk wanyi
ate ba a wi wa ayen Liidiya ale jam a
wom dii ate ti jam a biisi la. Wa jam
nyini ka Tayatira. Wa jam ta ka garuk
sobta a gerim. Wa jam ka waai ale a te
Naawen zula nna yegayega la. Dila nyiŋ
la, Nyɔnɔwa yaa lagri wa popolaŋa ate wa
a wom Pɔɔl ale jam a weeni dii la.
15 Wa ale wa dɔkdemma ale ga tuesi soka
a nueri la, wa yaa wi tama a weeni ayen,
“Nama a dan sum siak kama ayen mi ta
siaka ale Nyɔnɔwa, ni be jam mi yenni a
goa.” Wa jam weeni dila ate ku yik tama
kama ate ti va wa a cheŋ.
16 Da yeŋ ate ti jam a cheŋ juijui ate
Juuma a tigsi chaab a puusi Naawen la, ate
nipɔkbili wanyi, wa jam ka yomo a yaa tu
ti siuku niŋ. Chichiribaata ale jam ta wa
ate wa baga a weeni chum dii po wie. Baai
ale jam soa nipɔkbili yomowa de la, ba basi
kama ate wa yaa a porisi a nya ligra nna
yegayega a te ba.

17 Wa yaa jam kaari a wi Pɔɔl ale tama
a weeni ayen, “Nuruma de ka Naawen
kpeeni tomteerɔba. Ba a mooli a sak ni
ka ni ale ni nyɛ dii ate ni nya varibasika
la.”
18 Wa jam nyɛ nnala ate ku paari ka daa
dii choa ate ku yaa puuri Pɔɔl sui nna
yegayega ate dai dila danni Pɔɔl yaa virim
a weeni chichiribioku ale bo wa zukku po
la ayen, “Yeezu Kirisita yonni nyiŋ ate mi a
weeni fu ayen fi nyini wa zuk po a nyini.”
Chichiribioku a yaa deri basi wa dula jigini
nna nwuli.

19 Nipɔkbilika nyamma ale ga miŋ ale
ba an ŋman baga a nya ligra la, ba yaa
yik Pɔɔl ale Silas a vuuri ba a ta ba cheŋ
kpaŋŋa jigi yaba peelimu po.
20 Ba yaa ta ba jam Aroom tɛŋka kpaŋŋa
jigi a weeni ba ayen, “Nuruma de ka Juuba.
Ba be a daani ka ti tɛŋka demma.
21 Ba a sak ka sinsak ŋaai ale kan a va
tama Aroom demma sinsaŋŋa la. Ku be a
fe kama ayen ti kan nyɛ dii ate ba a weeni
ti la.”
22 Nuru bɔanni a yaa maa gum ba po a
yaa tu chaab ale Pɔɔl ale Silas.

Ate kpaŋŋa a yaa yik Pɔɔl ale Silas
gattaŋa a dari cheeri ale weeni ayen ba
miiri ba.
23 Ba ale miiri ba nna yegayega la, ba
yaa ta ba a ga lik ale ge weeni likka
dɔkku limsidɔwa ayen wa ŋmasi lik ba
nalimnyiini.
24 Limsidɔwa ale ga wom nna la, wa yaa
ta ba taam niŋniŋ dɔkku a lik a yaa pa
duok kpioŋ ate ba keri vie, ku dobra nna
yegayega a pa ba naŋsaŋa a su du.

25 Alege goota po sunsuŋ ale ga paari
la, Pɔɔl ale Silas a yaa jam boro a puusi
Naawen ale a yi yiila a pak Naawen. Baai
ate ba jam maa yik ba a lik la, a yaa jam a
wom Pɔɔl ale Silas ale a nyɛ dii la.
26 Tɛŋka a yaa deri choa nna yegayega
ate likka yenni me a choa ate ku an bola
beniya ate diinaŋa noaŋa a deri lagri, ate
choroma ŋaai ate ba pa bobi ligrima la a
yaa deri gebi me.
27 Likka yenni limsidɔwa a yaa yiri ga a
nya ale likka yenni noaŋa a lagriya. Wa
yaa yeeri gebi woŋ ayen wa ko wa dek dii
nyiŋ la, wa jam a poli kama ayen nuruma
a nyini chali be kama.
28 Wa ale jam boro a ayen wa nyɛ dila
la, Pɔɔl yaa nya a kaari ate ku jueli nna
yegayega a weeni wa ayen, “Kan te fi dek
tuem, ti meena bo ka dela.”

29 Limsidɔwa yaa wi ayen ba ta bolim a
jam a yaa chali jo yenni po ate yɔgsum yik
wa ate wa nyiŋka yaa a gok nna pampam
ate wa yaa lo Pɔɔl ale Silas niŋ
30 a yaa ta Pɔɔl ale Silas a nyini peelim
ate wa yaa weeni ba ayen, “M koba, ku a
fe ayen m nyɛ ka se ate m nya varibasika?”
31 Ba yaa tulisi wa ayen, “Ta siaka ale
Nyɔnɔ Yeezu, ale fi le nya varibasika, fi ale
fi dɔkdemma meena.”
32 Ba yaa sak wa ale baai meena ale bo
wa yenni po la Nyɔnɔwa wanni.
33 Dila powa degadega yok kula ate
nuruwa a yaa yik ba a sugri ba niraŋa ate
ba deri te wa ale wa dɔkdemma soka.
34 Wa yaa ta ba jo wa dɔkku a nyɛ
ŋandiinta a te ba. Wa dɔkdemma meena
sue a yaa jam peenti nna yegayega dii nyiŋ
la, ba ta siaka ale Naawen kama.
35 Vari ale ga veenti la, Aroom tɛŋka
kpaŋŋa a yaa tom limsidɔba ale tuntomiŋ
ka de ayen, “Ni basi ate nuru bala cheŋ.”
36 Limsidɔwa yaa weeni Pɔɔl ayen,
“Aroom tɛŋka kpaŋŋa a tom weeni kama
ayen m lagi fi ale Silas a basi. Dila nyiŋ
yɔgyɔgla de, ni nyini cheŋ ale suyɔgini.”
37 Alege Pɔɔl yaa tulisi ba ayen, “Ba an
nya ale ti kaasi wari ya, alege ba nak ti ate
waai meena a nya. Tama ka Aroom dem.
Ba nak ti a yaa ta ti ga yuk basi likka dɔkku
po. Alege yɔgyɔgla de, ate ba yaa a yaali
ayen ba basi ti ate nuru kan seba ku noai
po? Aawo, dila kan tom! Ku a fe kama ate
Aroom kpaŋŋa dek a jam dela jigini a lagi
ti a basi.”
38 Limsidɔma a yaa ga weeni ate Aroom
tɛŋka kpaŋŋa wom. Ba ale ga wom ayen
Pɔɔl ale Silas ka Aroom demma la, yɔgsum
yaa yik ba
39 ate ba cheŋ a ga weeni ba ayen ba
kaasi ale ge yaa lagi ba ate ba nyini a yaa
saalim ba ayen ba basi tɛŋka po.
40 Pɔɔl ale Silas a yaa basi likka dɔkku ale
ge cheŋ Liidiya yenni. Dula jigini, ba yaa
tu chaab ale Kirisita bisinsila a yaa biisi
wie a deŋsi ba kpa ale ge yaa basi ba ale
cheŋ.

17

1 Pɔɔl ale Silas a yaa ŋman va Amfipolise
ale Apoloniya tɛŋsaŋa a taam cheŋ Tesa-
lonika tɛŋka. Juuma tuka yeri dinyi ale
jam za Tesalonika po.
2 Ase Pɔɔl nyiem ale a nyɛ dii la, wa yaa
cheŋ ga jo tuka yenni po. Wa jam bo ka
dula ate ku paari Juuma Vuusum Danni
ku noa buta a jo ba tuka yenni po a pa
Naawen Gbaŋka a biisi a daliŋ ale ba a
3 tɔgi Gbaŋka wieŋa kie a sak ba ayen
ku sak ba ayen ku jam a fe kama ayen
Kirisitawa waai ate Naawen a weeni ayen
wa le tom ate wa jam la a nam ate ba yik
wa a ko ale ge ate wa ŋman yiri kum po.
Pɔɔl yaa weeni ayen, “Kirisitawa de ate
Naawen puulim ayen wa le tom ate wa jam

la, ale Yeezu. Be ka wala wie ate mi ta jam
ayen m biisi a sak ni."
4 Juuma ale wom nna la ba gela a yaa
sum siak ayen Pɔɔl ale a biisi dii la ka
wensie a yaa pa ba dek a gum chaab ale
Pɔɔl ale Silas. Giriki demma me yegayega
baai ale a chali Naawen la, ale nipooba ba
gela baai ale chim nuru kpeenta la bala
meena jam siak kama a maa va Pɔɔl ale
Silas.

5 Alege Juuma a yaa jam a de nyuri ale
Pɔɔl ale Silas. Juuma yaa yik tɛŋka po
nuru baai ale kan a yaali tuima ale a yaali
kpaliŋsa a bo tɛŋka po siuk kpeentaŋa
niŋsa a nyiem a cheŋ la a nyo jigi yeŋ
ate ba yaa maa chaab a nyɛ ate supuurim
a jam waai meena jigi tɛŋka po ate ba a
nuemu nna yegayega. Nuruma yaa nyɛ
dila a chali cheŋ nuru wanyi ate ba a wi
ayen Jeesin la yeri po. Ba jam a poli ayen
ba a gisi ka Pɔɔl ale Silas dila ate ba dan
nya ba abe ba yik ba a ta nyini peelim a te
nuruma.
6 Alege ba ale jam nyɛ dila ale ge ba
an nya ba la, ba yaa yik Jeesin dek ale
Kirisita bisaŋa gela a vuuri a ta ba jam
tɛŋka kpaŋŋa jigi a yaa a nuemu ate ku
a jueli a weeni ayen, "Nuruma de a ta ka
daanika a jam jigi meena. Yɔgyɔgla de, ba
ale nna a jam tama tɛŋka po
7 ate Jeesin a yaa basi ate ba bo wa yenni
po. Ba meena a kaasi ka Aroom tɛŋka
nakpioŋku Siiza sinsaŋŋa. Ba a weeni
kama ayen nakpioŋku choa ale boro. Wa
yoi ale Yeezu."
8 Tɛŋka po kpaŋŋa ale nuruma ale wom
nna la, ku yaa ta popola tɔgatɔga nna
yegayega a jam ba jigi.
9 Kpaŋŋa yaa basi ate Jeesin ale mbala a
tuni ligi ŋaai ale magsi ba tuni la, abe ba
basi ba ate ba yaa cheŋ.

10 Tɛŋ ale jam sobri la, Kirisita bisaŋa
a yaa basi ate Pɔɔl ale Silas a cheŋ Beria
tɛŋka. Ba ale jam paari dula la, ba yaa ga
jo Juuma Tuka Yenni po.
11 Tɛŋka la demma a jam a zunchoŋ
Tesalonika demma de ale Naawen wa-
maŋsaŋa womka kama. Ba kasim jam lagi
ba tue meena nalimnyiini kama a wom
wamaŋsaŋa. Daa meena ba a karim ale a
zamsi Naawen gbaŋka wieŋa kama ayen
ba nya ase Pɔɔl ale a biisi dii la ka wensie
ya.
12 Juuma yegayega a jam ta siaka kama
ale wamaŋsaŋa. Girik tɛŋka nipooma
yegayega baai ale chim nuru kpeenta la ale
Giriki demma nidɔama a jam maa ta siaka
kama.
13 Alege Juuma baai ale jam bo Tesa-
lonika ale wom ayen Pɔɔl sak Naawen
wanni Beria tɛŋka me po la, ba yaa ŋman
jam dula me a yik nuruba a nyo jigi yeŋ a
paasi ba ayen ba ta daanika a jamu.
14 Kuna bula beniya ale ge ate Beria
demma Kirisita bisaŋa a basi ate Pɔɔl a
cheŋ nya kpeema kuŋkɔŋini, alege Silas
ale Timoti a yaa wari Beria.
15 Nuru baai ale jam ta Pɔɔl a cheŋ ayen
ba basi la, a jam ta wa a cheŋ paari ka
Atens ale ge pilim ŋmani Beria. Pɔɔl jam
te ba ka tuntomiŋ ayen ba weeni Silas ale
Timoti ayen ba dan nya siuk yɔgyɔgla de
ba jam wa jigi.
16 Pɔɔl ale jam bo Atens tɛŋka a limsi
Timoti ale Silas la, wa yaa jam nya ale bog-
luta a kasim jam sueri tɛŋka de po meena.
Nyaku de a yaa jam te wa supuurim nna
yegayega.
17 Daa meena wa kasim jam a daliŋ kama
ale Juuma ale baai ale kan daa Juuba ale
a chali Naawen la ba tuka yenni po. Daa
meena me wa jam maara a daliŋ kama ale
nuru baai meena ale bo yaba peelitaŋa po
la.
18 Sagrɔba ale jam boro. Ba jam ka
tɔgatɔga buye. Ba bunyi wa yoi a jam ale
Ɛpikuriyos demma. Bunyiwa me yoi a jam
ale Sitooyik demma. Ɛpikuriyos demma
ale Sitooyikma sagrɔma me a jam maa nak
nampaga kama ale Pɔɔl. Ba gela a jam bek
wa ayen, "Nuruwa de a ti an za a nak ka
boan jaab guŋgoŋ dila?"
Ba gela me weeni ayen, "Ku a nyɛ ase
wa a biisi ka tɛŋsa si chaab bogluta wie
la." Ba weeni dila kama dii nyiŋ la, Pɔɔl
a yaa biisi a magsi chaab ale ka Yeezu ale
kpi ale ŋman yiri kum po dii la.
19 Dila nyiŋ la, ba yaa weeni Pɔɔl ayen
wa jam sagrɔma kpaŋŋa tuka jigini ate ba
a wi ayen Ariyapagus la a jam siak wiik.
Wa yaa siak a jam ate ba yaa bek wa ayen,
"Pɔɔl, tama a yaali kama ayen fi weeni a
sak ti sinsak paali ŋaai ate fi a sak la kiri.
20 Ti ale wom ale wie ŋaai ate fi a weeni
la gela ka wachansa ti tue po la ate ti a
yaali ayen fi weeni ŋa kiri a sak ti."
21 Ba jam bek Pɔɔl nna kama dii nyiŋ
la Atens demma ale nicham baai ale maa
bo tɛŋka po dula la a nyiem kasim a yaali
ayen ka ba a weeni chaab abe ba a wom
me wa paala ale popola paala wie. Ba
nyiem ŋman ka wari wari a nyɛ a gum nna
po.
22 Pɔɔl yaa yiri zaani Ariyapagus nu-
ruma niŋ a weeni ba ayen, "M nya kama
ale nama Atens demma a yaali Naawen
wie ka nna yegayega.
23 Dii nyiŋ la, mi ale kasim va tɛŋka po
a taam la, mi nya jigi ŋaai meena ate ni
a kaab la ale bogluta ate ni se zaani a
ŋmarisi kunyi nyiŋ ayen, 'Naawen dii ate
ti ze la.' Ni be basi ate m weeni a sak ni
ayen Naawen dii ate ni a te di zula alege

ni ze di la, ka Naawen dila ate yɔgyɔgla de
mi a biisi di wari a sak ni.
24 Wa ka Naawen waai ale nyɛ tɛŋka
meena ale jaab buuri meena ale bo ka po
la. Wa ka waai ale ka wenŋmazuk ale
tɛŋzuk Nyɔnɔ la. Wa be an bo daa yeri
ŋaai ate nurubisa se la po.
25 Yaase ku be kan fe kama ayen Naawen
pa nurubiik ate wa nyɛ wari a te wa. Dii
nyiŋ la ka wala dek ale a te nyuvuri jaab
buuri meena. Be ka wala me ale a te
nurubiik meena jaab buuri meena me.
26 Wa liŋ nyɛ ka nuru yeŋ, a yaa va
nuru wala nyiŋ a nyɛ nuru bɔari tɔgatɔga
tɛŋzuk de meena. Ka wa dek me abe
ale poli diipo ate tɛŋsa tɔgatɔgaka tɛŋzuk
de ale boro a beni la. Wala dek me abe
ale daani tɛŋbanaŋa a te tɛŋsa tɔgatɔgaka
tɛŋzuk de.
27 Naawen nyɛ nyaŋa de meena kama
ayen ku basi ate nurubiik nyiem a gisi wa
ate da dii dai ba baga a nya wa. Alege, ni
basi ate m weeni a sak ni ayen Naawen
mɔata ti ka nna farafara
28 ase nuru wanyi ale weeni dii ayen,

‘Ka wala ale basi ate ti vua a nyiem a cheŋ
ale boro.’

Ku a nyɛ ase ka ni dek nuruma ale ŋmarisi
dii ayen,

‘Tama me ka wa bisa la.’

29 Tama a be dan ka Naawen bisa, ku a fe
kama ayen ti kan a poli ayen wa a neensi
ka kuta a yaase tintana ate nurubiik a pa
wa dek yam a peesi ba la.
30 Diipo ate nurubiik a jam ze Naawen la,
wa an jam te nurubiik waalika ase ku ale
magsi ayen wa te ba dii la. Alege yɔgyɔgla
de, wa yaa a weeni nurubiik meena jigi
meena kama ayen ba tagri basi ba wabaata
tuimaŋa tomka.
31 Boan nyiŋŋa, wa dak ka dai ayen dai
dila danni abe wa pa nuru wanyi ate wa
lueri ayen wa va wala nyiŋ a bo tɛŋzuk
de meena wensie buusa. Nuru wala abe
ale wa nak a yiri kum po ayen ku basi ate
nuru meena seba chak nalimnyiini ku le
sum nyɛ kama.”

32 Nuruma ale wom ale Pɔɔl a biisi magsi
chaab ale yiri kum po wie la, ba gela a yaa
jam nyɛ wa a la. Ba gela me a weeni ayen,
“Ti ŋman a yaali kama ayen fi biisi nyaku
de wie ate ti wom.”
33 Pɔɔl a yaa basi tuka jigini ale cheŋ.
34 Nuru ba gela ale jam maa gum wa
po a ta siaka ale Yeezu. Nuruma de po
wanyi yoi ale Daanisios. Wa jam maa ka
Ariyapagus kpaŋŋa po dinyi. Nipɔk me ale
jam maa ta siaka. Wa me yoi ale Damaris.
Nuruba ba chaab me a jam maa ta siaka a
gum du.

18

1 Pɔɔl ale ga biisi ale Ariyapagus kpaŋŋa
tuka a nueri la, ku ŋaaŋnyiŋ ate wa yaa
basi Atens ale cheŋ Korinti.
2 Dula jigini wa yaa nya Juu wanyi, ate
ba a wi ayen Akiila. Ba biak wa ka Pontus
tɛŋka. Wa ale wa pɔk ale jam nyini Italiya
tɛŋka jam daaŋa de. Wa powa yoi ale
Pirisila. Ba jam nyini tɛŋ kala jam kama
dii nyiŋ la, Nakpioŋku Kilɔdiyus ale jam
te wada ayen Juuma meena basi Aroom
tɛŋka. Pɔɔl yaa cheŋ ayen wa nya Akiila
ale wa powa.
3 Wa jam a goa ale ka bala ale a tom ale
ba dii nyiŋ la Pɔɔl jam a baali ka duŋsa
gbaŋsa a da ase Akiila ale wa powa ale jam
a nyɛ dii la.
4 Juuma Vuusum Daaŋa meena wa
nyiem jam ta ka biik ba tuka yenni po ale
Juuma ale baai ale kan daa Juuba la a biisi
ale a poli ayen wa dan baga abe wa nyɛ
ate ba ta siaka ayen wa ale a biisi dii la ka
wensie.
5 Silas ale Timoti ale nyini Masidoniya a
jam la, ba jam a paari ale Pɔɔl yaa kasim
jam pa ka daaŋa meena wa boka po a
kasim a sak Juuma Naawen wamaŋsaŋa
a biisi ate ku a lagri ayen Yeezu ale
Kirisitawa waai ate Naawen weeni ayen
wa le tom ate wa jam la.
6 Nuruma ale jam a weeni ale a biisi wa
a kaasi ayen ba kan yaali wa ale a weeni
dii la, Pɔɔl me yaa kpaanti wa gattaŋa
paasuku ayen ku sak ba ayen wa a kaam
ba kama a weeni ayen, “Ni dan be nama
dek ale soa dila. Ku daa mi niŋŋa a zaani
yɔgyɔgla de a ta a cheŋ m le cheŋ ka nuru
baai ale kan daa Juuba la jigi.”
7 Pɔɔl yaa basi ba ale cheŋ nuru wanyi
waai ale kan daa Juu la yeri. Wa yoi ale
Titus Jasitus. Wa jam ka waai ale a chali
Naawen nna yegayega la. Wa yenni jam
za mɔata ka Juuma tuka yenni.
8 Nuru waai ale jam chim tuka yenni
kpagi la yoi ale Kirisipus. Wala ale wa
dɔkdemma meena a jam ta siaka kama ale
Nyɔnɔwa. Nuruba yegayega me Korinti
tɛŋka a jam maa wom wamaŋsaŋa kama
a yaa ta siaka a tuesi soka.
9-10 Yok kunyi ate ku yaa nyɛ Pɔɔl jigi
ase wa goa daasim kama la ate wa nya
Nyɔnɔwa ate wa weeni ayen, “Kan chali
yɔgsum, boan nyiŋŋa, mi bo ale fu, kama.
Nuru karo a baga a te fi tuomɔa. Kan
sina, a biisi boan nyiŋŋa, mi ta ka nuruba
yegayega tɛŋka de po, baai ale a limsi ayen
ba wom mi wanni.”
11 Pɔɔl jam bo dula jigini ate ku paari ka
bein ale geli a sak nuruma Naawen wanni.
12 Nuru wanyi ale jam boro ate ba a
wi wa ayen Galiyo, ate Aroom tɛŋka a
jam lueri wa ate wa chim Gomina a tagri

Aroom tɛŋka zuk a ga bo Korinti tɛŋka a nya Akaaya tɛŋka zuk. Diipo ate nuruwa de a jam chim Akaaya Gominawa la, dila powa ate Juuma a jam maa chaab a yik Pɔɔl ale pagrim a ta wa cheŋ dɔk kuui ate Aroom demma a biisi biisaŋa la.

13 Ba jam a weeni kama ayen, “Nuruwa de Pɔɔl, a kasim pii ka nyiŋ a paasi nuruma ayen ba a te Naawen zula ŋaai ale kan a va sinsaŋŋa ale a sak dii la.”

14 Pɔɔl ale deri lagi noai ayen wa biisi a vari wa dek basi la, Galiyo yaa weeni Juuma ayen, “Ku daam dan ka wari dii ale ka wabiok a yaase wakaasuŋ ate wa nyɛ, ku te nala kama ate m ta chichiiba ale nama Juuma nna,

15 alege ku ka wa dii ale ka nampaga wari a magsi chaab ale wie ŋaai ate ni pa a biisi la, ale nuruba yue la, ale sinsak ŋaai ate nama nyiini a va la, ku a fe kama ayen ni dek abe biisi a magsi chaab. Mi kan chim wieŋa de chaab boteerɔ.”

16 Galiyo weeni dila ale ge yiak ba ate ba nyini biisa dɔkku po a nyini.

17 Ba meena yaa yik Sositenisi waai ale jam ka tuka dɔkku kpagini la a zaani biisaŋa dɔkku niŋ a nak. Alege dila an jam daani Galiyo ale magla me.

18 Pɔɔl jam bo Korinti tɛŋka ale Kirisita bisaŋa ate ku beni ka nna yegayega. Da yeŋ wa ale Pirisila ale wa chorowa Akiila a yaa banti ba ale ge jueli ŋaaruŋ a cheŋ Siriya. Ba ale jam zaani Keŋkeriya ayen wa jueli ŋaaruŋku a cheŋ la, Pɔɔl jam poni wa zukku kama, dii nyiŋ la wa pe kama a magsi chaab ale dila.

19 Ba ale jam paari Efisos tɛŋka la, wa yaa basi Pirisila ale Akiila dula jigini. Pɔɔl yaa biisi biik ale Juuma ba tuka yenni po.

20 Ba yaa weeni wa ayen wa goa magla ale ba alege Pɔɔl zɛri

21 alege weeni ba ayen, “Ku dan ka Naawen yaalika m le pilim ŋman jam ni jigi.” Pɔɔl weeni dila ale jueli ŋaaruŋ a zaani Efisos a cheŋ.

22 Wa ale jam paari Siizariya la, wa yaa cheŋ Jerusalem a ga puusi Kirisita bisaŋa ale a tu chaab dula jigini la ale ge a yaa cheŋ Antiok.

23 Wa ale beni maga dula jigini la, wa yaa basi dula, ale va Galatia ale Firijiya tɛŋsaŋa po a deŋsi Kirisita bisaŋa kpa.

24 Juu wanyi ate ba a wi ayen Apolos ate ba biak wa Alezandiria la, a yaa jam Efisos. Wa jam ka waai ale baga a biisi nna yegayega ale seba Naawen Gbaŋka wieŋa nna yegayega me la.

25 Nuruba ale poom liŋ jam sak wa Nyɔnɔwa siuku wieŋa nna yegayega ate wa a biisi ale a sak ale nin muna a va siuku nalimnyiini wensie ŋaai ale a magsi chaab ale Yeezu la. Alege soka kaai nyiini ate wa jam seba la ale soka kaai ate Jɔɔn te la.

26 Wa yaa piilim a deri a biisi nyaŋa de meena ba tuka yenni po ale kan chali yɔgsum. Alege Pirisila ale Akiila ale wom biika la, ba yaa yik wa a tɔgi Naawen siuku meena wieŋa ate ŋa lagri a te wa nalimnyiini.

27 Apolos yaa poli ayen wa jueli ŋaaruŋ a cheŋ Akaaya tɛŋka. Kirisita bisaŋa ale jam bo Efisos la a yaa deŋsi wa kpai a ŋmarisi gbaŋ a te Akaaya Kirisita bisaŋa a saalim ba ayen ba tuesi wa nalimnyiini. Wa ale jam paari du la, wa jam maa maari nna yegayega baai meena ale va Naawen niaka nyiŋ a chim Kirisita bisa la.

28 Boan nyiŋŋa, wa kasim jam nak ka nampaga ale pagrim a biisi yiak Juuma. Ba nyini ka peelim a nak nampaŋŋa ale chaab dila ate Apolos a yaa biisi a ta nyini Naawen Gbaŋka wieŋa po ate ku lagri ayen ku sak ba ayen Yeezu ka Kirisita waai ate Naawen a weeni ayen wa le tom ate wa jam la.

19

1 Apolos ale jam bo Korinti la, Pɔɔl yaa cheŋ va Galatia ale Firijiya tɛŋsaŋa sunsuŋ po a taam nyini cheŋ Efisos. Dula jigini, wa yaa nya ŋaaŋviiriba ba gela

2 a yaa bek ba ayen, “Diipo ate nama chim Kirisita bisa la, nama tuesi Naawen Chiika?”

Ba yaa tulisi wa ayen, “Tama an poom wom ayen Naawen Chiik boro.”

3 Pɔɔl yaa bek ba ayen, “Ku be dan ka dila nama abe tuesi ka boan soka?”

Ba yaa tulisi Pɔɔl ayen, “Ka Jɔɔn soka ate tama tuesi.”

4 Pɔɔl yaa tulisi ayen, “Soka kaai ate Jɔɔn te la, wa te ka baai ale basi ba wabaataŋa tomka la. Wa jam te ba kama ale ge weeni Izirali demma ayen ba be pa ba dek a te waai ale bo ŋaaŋ a cheena la. Kula nyɔnɔwa ale Yeezu.”

5 Ba ale wom nna la, ba yaa tuesi soka Nyɔnɔwa Yeezu yonni nyiŋ.

6 Pɔɔl yaa pa nisima a vi ba zuk ate Naawen Chiika yaa siŋ jam ba zuk ate ba deri jam biisi be sii ale kan daa ba dek biisa la a yaa weeni Nyɔnɔwa ale weeni ba ayen ba weeni dii la.

7 Baai ale jam nyɛ nna la, a jam a nyɛ ase ka nuruba pi ale baye la.

8 Chiisa sita meena Pɔɔl kasim jam a jo ka Juuma tuka yenni po a biisi wie ale nuruma. Pɔɔl a kasim pii nyiŋ a biisi ale ba ayen ba miŋ chak Naawen Naamu wie ale ka dii la.

9 Alege ba gela tue a jam kpari ka nna yegayega ate ba jam kan yaali ayen ba ta siaka, ate ba jam a biisi be bulorisa

nuruma meena niŋ a magsi chaab ale
Nyɔnɔwa siuku. Dila nyiŋ la, Pɔɔl yaa yik
ŋaaŋviirima ate ba maa chaab a basi ba
ale cheŋ. Daa meena Tiranus yenni po
Pɔɔl jam a biisi ka biik ale nuruba dɔk
kpioŋ kuui po ate nuruba kali a sak nuruba
la.
10 Wa kasim jam a nyɛ ka dila ate ku ga
paari a yaase ku gaam bena ŋaye ate nuru
baai meena ale jam bo Asia tɛŋka po la
(Juuma ale baai ale kan daa Juuba) a jam
wom Nyɔnɔwa wanni.
11 Naawen a jam pa Pɔɔl a tom
wakperikaliisa gaam wakperikaliisa ale ka
dii la kama.
12 Wa lakima ale tuima ga tii ate wa jam
ta la, nuru a dan pa ŋanta bala wanyi a ta
ga yɔgnyieŋ jigi kula nyɔnɔwa nyiŋtuilaŋa
a yaase wa chichiribaataŋa a basi wa
kama.
13 Juuma baai me ale jam boro a nyiem
a gilim a yiak chichiribaata nuruba zuima
po a basi la, ba me a jam pii ka nyiŋ pa
Nyɔnɔwa Yeezu yonni nyiŋ a nyɛ dila. Ba
yaa weeni chichiribaataŋa ayen, “Yeezu
waai ate Pɔɔl a sak wa wieŋa la, yonni nyiŋ
ate mi a weeni fu ayen fi nyini nuruwa zuk
po a nyini.”
14 Baai ale jam a nyɛ nna la ka Juuma
Puusika Yenni kpagi kpeeni wanyi bisa. Ba
jam ka bisa bayopoi. Ba kowa yoi jam ale
Sikiiva.
15 Chichiribioku yaa weeni ba ayen, “Mi
seba Yeezu kama, m be seba Pɔɔl me kama.
Alege nama, ka bana?”
16 Nuruwa yaa deri yiri a tu chaab ale ba
meena a nak ba yiak. Ba meena yaa yiri
chali ale nira ale chabɔla a basi nuruwa
yenni.
17 Juuma meena ale baai ale kan daa
Juuba ate ba meena bo Efisos la a jam wom
nyaku de kama ate yɔgsum yaa jam yik
ba meena ate Nyɔnɔwa Yeezu yonni a jam
nya zula nna yegayega.
18 Baai ale chim Kirisita bisa yɔgyɔgla de
la bala yegayega a yaa jam nyini peelim a
siak ale a weeni wie ŋaai ate ba jam nyɛ
la.
19 Ba yegayega baai ale jam ka sam-
poporisa a yaase tiita nyam la, a jam ta
ba gbaŋ sii ate ba a nya si po a tom ba
tuimaŋa la a jam jigi yeŋ waai meena
nimbie po a ju ba a basi. Ba jam maa pa
gbaŋsaŋa ligra meena a gum du kama, ŋa
dan cheesi gum chaab ŋa a paari ka ligbie
tusa pisinu.
20 Siuk kula po ate Nyɔnɔwa wanni a
kasim jam a tagli tɛŋka meena ale pagrim.
21 Wieŋa de meena ale ga nyɛ la
ŋaaŋnyiŋ ate Pɔɔl yaa poli wa zuk po
ayen wa le va ka Masidoniya ale Akaaya
ŋaaŋnyiŋ a taam cheŋ Jerusalem. Wa yaa
weeni wa dek ayen, “M dan cheŋ dula, ku
a fe kama ayen m basi dula abe m cheŋ
Aroom tɛŋka.”
22 Dila nyiŋ wa yaa tom baai ale maara
a maa wa la po baye, Timoti ale Erasitus
ayen ba cheŋ Masidoniya ale ge ate wa dek
a diem wari Asia tɛŋka ate ku beni maga.
23 Ku jam ka nna po de ate daani kpieŋ
a jam jam Efisos tɛŋka Nyɔnɔwa Siuku
wieŋa nyiŋ.
24 Nuru ale jam boro ate ba a wi wa ayen
Dimetirus. Wa jam pa ka kuta tii ale a
nyagsi la, a nyɛ ŋanta a da. Wa jam a
nyɛ ka bogluk kuui ate ba a wi ayen Atimis
la yenni a da. Wa tuimaŋa de a jam basi
kama ate baai ale a nyɛ ŋanta bala a da la
a jam nya tuima.
25 Wa yaa jam wi nuruma de chaab ale
baai ale a tom ale ba la ate ba jam jigi yeŋ
ate ba nyɛ tuka. Wa yaa piilim wa biik
ayen, “M dɔaba, nama dek seba ayen ti
jigsika meena a nyini ka tuini de po.
26 Nama dek abe nya kama ale wom
nuruwa de Pɔɔl ale a nyɛ dii la. Wa a
weeni kama ayen bogluk tii ate nuruba pa
ba nisima nyɛ la, a ka pagrim fiifiik me
la. Wa a biisi dila a paasi nuruba yegayega
kama. Efisos ale Asia tɛŋka meena po ba
siak wa ale a biisi dii la kama.
27 Mi abe a chali ka yɔgsum ayen ti
tuimaŋa de a le nya ka yoi kaasuŋ. Daa
dila nyiini, mi a chali yɔgsum me ayen
bogluk kpieŋku Atimis yenni kan ta kiri ya.
Bogluku dek me le jogi yue, ku kan ŋman
nya zula. Waai meena Asia tɛŋka po ale
tɛŋka meena ale doa a ga saari la abe a te
zula bogluku de kama.”
28 Nuru bɔanni ale ga wom wieŋa de
la, ku yaa puuri ba sue ate ba yaa deri
a kaari a weeni ate ku a jueli wein a
tulisi chaab ayen, “Efisos bogluku Atimis
ka boglu kpioŋ.”
29 Nuemu ka de a yaa jam deri basi ate
Efisos tɛŋka po meena a nyɛ nna ŋaglim.
Nuru bɔanni de a yaa maa chaab a yik
Masidoniya demma bayewa ate ba a wi ba
ayen Gayus ale Arisitaakus la. Ba jam va
ka Pɔɔl a cheŋ ate ba yaa yik bala ba noai
bayewa a ta ba chali cheŋ juijui ate tɛŋka
nuruma a nyiem tigsi chaab a nyɛ tuka la.
30 Pɔɔl dek a jam a yaali kama ayen wa
zaani nuru bɔanni niŋ a biisi alege Kirisita
bisaŋa an jam siak ate wa nyɛ dila.
31 Tɛŋka meena kpaŋŋa ba gela baai ale
jam ka Pɔɔl dɔaba la, ba me a jam maa te
Pɔɔl tuntomiŋ a saalim wa ayen wa kan pa
naŋ a tabi tuka jigini.
32 Nyaŋa de meena ale jam a nyɛ la, ale
nuru baai meena ale boro a nyɛ tuka la,
a jam a na ka chaab, ba gela a weeni wa
yeŋ, ba gela me a na a weeni wa di choa,

dii nyiŋ la, ba yegayega jam poom ze ba
ale jam ayen ba nyɛ tuka ale dii nyiŋ la.
33 Juuma a yaa weeni Alezanda ate wa
taam niŋ ate nuru bɔanni ba gela yaa kaari
ate ku jueli a yaa weeni a sak wa wa a le
wa weeni dii la. Alezanda yaa zak nisima
ayen ba goori ate wa biisi a tuesi Juuma
basi.
34 Alege ba ale ga miŋ ayen wa ka Juu
la, ba meena yaa kasim a nuem a na ale
noa yeŋ ate ku a jueli a weeni ayen, "Efisos
bogluku, Atimis ka boglu kpioŋ." Ba kasim
jam a weeni ka nna ate ku ga beni nna
yegayega.
35 Ku ŋaaŋnyiŋ ate tɛŋka kpaŋŋa dinyi
waai ale ta pagrim a nya nuru bɔari zuk
la a yaa yuk nisima ate nuru bɔanni a
goori. Wa yaa weeni ba ayen, "M mabisa,
Efisos demma waai meena seba kama ayen
ka Efisos tɛŋka ale a nya boglu kpioŋku
Atimis yenni zuk. Ku maara nya ka tintain
weleŋ kaai ale nyini wenŋmazuk a jam lo
la zuk.
36 "Nuru abe karo a nak nampaga ayen
nyaŋa de daa wensie. Dila nyiŋ la, ku a fe
kama ayen ni goori abe ni kan tom wari
dii ate ni ze di kiri alege a tom di la.
37 Ni ale ta nuruma de a jam dela nna,
ba be an zu jaabjaabɔa Atimis yenni po, a
yaase ba le ku.
38 Dimetirus ale wa nuruma abe dan ta
wari a magsi chaab ale nuru waai, ti be
ta Aroom tɛŋka kpaŋŋa kama, dɔk kuui
ate ba a biisi biisaŋa la, abe kasim lagri
za kama daa meena ate waai a dan ta wa
biik ayen wa biisi, wa a cheŋ ka dula.
39 Alege ku dan ka wari dii ate ni ŋman
ta bega ŋa chaab la, ku a fe kama ayen ti
biisi nyaku de ti tuka dai ate ti yaa biisi di
a nueri.
40 Boan nyiŋŋa, wari dii ale nyɛ jinla la,
ku ŋaaŋnyiŋ mi a chali ka yɔgsum ayen
Aroom demma a le tɔariŋ ti kama ayen dii
ale nyɛ jinla la, ka nuem kayiok. Ti be ka
wari a weeni dii nyiŋ ale soa ate nuemka
de a jam la."
41 Kpagini ale ga biisi nna meena a nueri
la, wa yaa weeni ba ayen ba kuli.

20

1 Nuem ka de ale ga nueri la, Pɔɔl yaa wi
Kirisita bisaŋa ate ba jam jigi yeŋ ate wa
yaa biisi maga dega a deŋsi ba kpa ale ge
a banti ba ale a cheŋ Masidoniya.
2 Wa yaa nyiem gilim Masidoniya
tɛŋsaŋa meena a biisi biisa nna yegayega
deŋsi ba kpa. Wa nyɛ dila ale ge yaa cheŋ
Akaaya.
3 Dula jigini, wa jam goa ka chiisa sita.
Wa ale jam boro a gomsi ayen wa jueli
ŋaaruŋ a cheŋ Siriya tɛŋka la wa yaa miŋ
ayen Juuma a jam a poli ka popola baata
nyeka ayen ba tu chaab ale wa. Wa yaa
tagri wa popolaŋa ayen wa ŋman pilim
ŋmani va Masidoniya a taam cheŋ Siriya
yɔgla.
4 Nuru wanyi ale jam boro ate ba a wi
wa ayen Purosi. Wa nyini ka Beria tɛŋka.
Wa biik yoi jam ale Sopaata. Biika de ale
jam maa va Pɔɔl a cheŋ. Baai me ale
jam maa va wa a cheŋ la, ale Arisitaakus
ale Sekundus. Bala nyini ka Tesalonika.
Mbala jam ale Gayus, wa nyini ka Daabe
tɛŋka, ale Tikikus ale Torofimus. Bala me
nyini ka Asia tɛŋka. Timoti me a jam maa
va wa cheŋ.
5-6 Bala de ka niŋ a cheŋ Torowas ayen
ba limsi tama. Juuma jam de ka ba tigi
kpien dii ate ba kan ŋobi boroboruk kuui
ale ta dabinta la a nueri ale ge ate ti yaa
zaani Filipai a jueli ŋaaruŋ. Ku daa ŋanu
dai ate ti yaa paari Torowas nyɛ tuka ale
chaab. Ti yaa jam bo ka Torowas tɛŋka po
ate ku ga paari daa ŋayopoi.
7 Asibi dai junɔai ate ti jam jigi yeŋ ayen
ti de Nyɔnɔwa ŋandiinta. Pɔɔl yaa jam
biisi wie ale nuruma ate ku ta dila ga paari
goota sunsuŋ, dii nyiŋ la vari a dan ga
veenti, wa a yaali ayen wa basi tɛŋ kala
kama.
8 Kanaasa yegayega ate ba jam tɔati
zaani ŋmazuk gboŋku dɔkku po ate tama
jam kala la.
9 Nidɔa bili wanyi ale jam maa kala
dɔkku tokparuku zuk dii po ate Pɔɔl jam a
boro a biisi la. Nuruwa de yoi ale Yutikus.
Goom yaa jam yik wa ate wa goa a baŋ wa
dek a yaa nyini gboŋ kuui ale saa butawa
la siaka zuk a jam lo tɛŋ. Ba ale jam zak
wa ayen wa yiri la, ba ga a nya ale wa kpi
kama.
10 Pɔɔl yaa siŋ tɛŋ a ga duok wa zuk a
gbaari wa ale ge weeni ayen, "Ni kan basi
ate ku daani ni, wa vua kama."
11 Pɔɔl yaa ŋman jueli gboŋku zuk ate
wa ale ŋaaŋviirima mbala a maa chaab a
de Nyɔnɔwa ŋandiintaŋa. Wa ale ga biisi
ale ba ate ku beni nna yegayega ate wein
binni a poom mɔata pusi ka la, wa yaa basi
ba ale cheŋ jigi yoŋ.
12 Ba yaa ta nidɔa binni a kuli yeri ale
supeentik. Wa an jam kpi ya.
13 Ti yaa cheŋ ga jo ŋaaruŋku po a cheŋ
Asos tɛŋka. Pɔɔl jam nyɛ wa popola kama
ayen ti basi ate wa dek va siuk a cheŋ Asos
ate ti yaa jam pa wa dula jigini ate ti cheŋ.
14 Wa yaa ale jam paari tama Asos tɛŋka
la, ti yaa pa wa a nyo ŋaaruŋku po a cheŋ
Mitiliini.
15 Ti yaa jueli ŋaaruŋku a cheŋ dila
veenti vari a yaa va Kiyos tɛŋka a taam
a paari Samos tɛŋka. Vari ale ga veenti la,
ti yaa paari Militus.

16 Ti jam gaam Efisos kama dii nyiŋ la wa
kan jam a yaali ayen wa beni Asia tɛŋka.
Dii nyiŋ ate wa jam a kpabi la, wa jam a
yaali kama ayen wa paari Jerusalem ate
wa dan baga abe wa paari Juuma dai kpien
dii ate ba a wi ayen Pentekos la.
17 Pɔɔl yaa zaani Militus a tom tuntomiŋ
a te Efisos a weeni Efisos Kirisita bisaŋa
ale a tu chaab la kpaŋŋa ayen ba tu wa
Militus.
18 Ba ale jam tu wa la, wa yaa weeni ba
ayen, “Nama seba mi boka ale ka dii la
kama a zaani da dii danni ate mi jam Asia
tɛŋka meena po dela la.
19 Nama dek seba ayen m jam zaabi m
dek ka nna yegayega, m kasim a kum ka
ninyiam a tom m tuimaŋa ase yomo la a
te Nyɔnɔwa. Diipo ate m jam a tom dila
la, ninam nna yegayega ale jam m jigi dii
nyiŋ la Juuma ale jam a nyɛ mu gaasa.
20 Nama dek abe seba me ayen diipo ate
m jam nyini peelim ale maa jo ni yeeŋa po
a sak ni la, mi an zɛri ni sakka wa dii a le
di te ni maarika la.
21 M jam weeni ale nin muna Juuma
ale baai ale kan daa Juuma la, ayen ku
a fe kama ayen ba basi ba wabaataŋa
tomka abe ba va Naawen a pa ba dek a
te Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita.
22 Yɔgyɔgla de ka Naawen Chiika ale
weeni mu ayen m cheŋ Jerusalem ate m
siak alege m ze dii ale di nyɛ mu dula la.
23 Alege m seba kama ayen Naawen
Chiika ale kaam mu ayen m seba ale jigi
meena ate mi a cheŋ la, ba a le yik mu a
lik, daanika me le jam m jigi.
24 Alege mi dek nyuvunni, mi kan nya
di ase di ka jaab mi jigi la. Mi a yaali
kama ayen m tom tuin dii ate Nyɔnɔwa
Yeezu a te mu la a nueri. Tuini de ale m
weeni a sak nuruba Naawen wamaŋsaŋa
a magsi chaab ale wamaŋ sii ate wa nyɛ a
te nuruba niaka nyiŋ la.
25 “M nyiem nama meena po kama a sak
Naawen Naamu wie. Yɔgyɔgla de, m be
seba kama ayen ni wanyi la kan ŋman nya
mu.
26 Dila nyiŋ la, mi a weeni ni kama ale
nin muna jinla danni dek ayen ni wanyi
abe dan be kula daa mi niŋ ale la.
27 Dii nyiŋ la, mi an tali wariwariya a
magsi chaab ale Naawen ale a poli ayen
wa nyɛ dii la.
28 Dila nyiŋ la, ni be ŋmasi a nya ni dek
ale nuru baai ate Naawen Chiika a pa te
ni la zuk nalimnyiini. Naawen pa ka wa
dek biika ziimu a da Kirisita bisaŋa ale a tu
chaab la. Ni be a nya ba zuk ase naapeerik
ale a nya wa piisa zuk dii la.
29 M seba a chak kama ayen mi dan basi
ni ale cheŋ, nuruba ale ba jam jo ni sunsuŋ
po. Ba a nyɛ ase ka piina ale jo piisa
sunsuŋ a kaasi ŋa dii la.
30 Di danni cheena ate nuruba nyini ni
dek po a nyini a velim a paasi ni ate nyaku
de basi ate Kirisita bisaŋa a basi ba siuku
abe ba maa va ba.
31 Dila nyiŋ la, ni be kpesi ni dek abe ni
a teeri dii po yok ale kantueŋ ate m kasim
jam a kum ale a kaam ni wanyiwanyi ate
ku ga paari bena ŋata la.
32 “Yɔgyɔgla de, m pa ni meena a nyo
Naawen nisima po ayen wa nya ni zuk.
Mi a salim ni me ayen ni va Naawen
wamaŋsaŋa ŋaai ale a biisi a magsi chaab
me ale wa wamaŋ sii ate wa nyɛ a te ti
niaka nyiŋ la. Naawen wamaŋsaŋa de
abe baga basi ate ni siaka a pagra a gum
du kama. Di ŋman baga basi kama me
ate niak kaai ate wa le pa te wa nuruma
meena la le jam nama jigi.
33 Mi kan jam a yaali nuruba ligra a
yaase ba gatta.
34 Nama dek abe seba ayen mi pa ka m
dek nisimaŋa de a tom tuima a nya jaab
meena ate mi ale vaanchaama a jam a
yaali la.
35 M be weeni ni kama ale sak ni me
wieŋa de meena po ayen ni dan a tom
nalimnyiini ase mi ale a tom dii la, ku a fe
kama ayen ti a maari niwoba abe ni a teeri
wieŋa de ate Nyɔnɔwa Yeezu dek a weeni
ayen, ‘Nuru a dan pa ŋanta a te nuruba
chaab, kula nyɔnɔwa ta wein kama a gaam
waai ale a tuesi ŋanta.’ ”
36 Pɔɔl ale ga biisi wa biika a nueri la, wa
yaa kpi duna tɛŋ ale ba a puusi Naawen.
37 Ba ale ga puusi Naawen nueri ale ge
ayen ba banti Pɔɔl la, ba meena a kasim
jam a kum kama a yaa gbaari wa a banti
wa.
38 Dii ale potim jam kaasi ba sue la ale
Pɔɔl ale weeni ba dii ayen ba kan ŋman
nya wa diipo diipo la. Ba yaa bani wa a ta
cheŋ ŋaaruŋku jigini ayen wa jueli cheŋ.

21

1 Ti ale ga banti ba nueri la, ti yaa jueli
ŋaaruŋku a cheŋ yɔrr a yaa jam paari
Kosi tɛŋka. Vari ale veenti la, ti yaa paari
Aroodisi tɛŋka a zaani dula a taam paari
Pataara tɛŋka.
2 Dula jigini, ti yaa nya ŋaaruŋ ale ku
a cheŋ Fonisia tɛŋka. Ti yaa jueli ŋaaruŋ
kula a maa va cheŋ.
3 Ŋaaruŋku yaa le paari jigi ate ti jam
baga nya Saipurus tɛŋka la, a yaa dam va
tɛŋ kala yeniŋ a juga geŋ a yaa ga paari
Siriya tɛŋka. Ti ale jam paari Taaya la,
ti yaa siŋ dii nyiŋ la ka dula jigini ate
ŋaaruŋku nyamma a jam a yaali ayen ba
yeeri ba koalimaŋa.

4 Dula jigini, ti yaa gisi nya Kirisita bisa a
yaa goa ale ba ate ku ga paari daa ŋayopoi.
Naawen Chiika a yaa basi ate ba weeni
Pɔɔl ayen wa kan cheŋ Jerusalem.
5 Ti ale jam boro ale ba ate ti danni jam
paari ayen ti basi ba la, ti yaa banti ba ale
ŋman lo ti chelimu po. Ti ale jam banti ba
ale ge a yaa ayen ti cheŋ la, ba meena ale
ba pooba ale ba bisa ale jam ta ti a nyini
tɛŋka po a ta ti jam paari nyakpeemu noai.
Dula jigini ti meena a yaa maa chaab a kpi
duna tɛŋ a puusi Naawen
6 ale ge a yaa banti chaab ate tama me
jueli ŋaaruŋku a cheŋ ale ge ate ba yaa
ŋman a kuli.
7 Ti yaa ŋman lo ti chelimu po a zaani
Taaya a jueli ŋaaruŋ a cheŋ Tolomayas
tɛŋka. Dula jigini ti yaa puusi Kirisita
bisaŋa ale ge goa da yeŋ.
8 Vari ale ga veenti la, ti yaa basi dula
ale ŋman a cheŋ a ga paari Siizariya. Dula
jigini, ti yaa jam boro ale Filip waai ale
ka Naawen wieŋa moolidowa la. Wa jam
ka bayopoiwa po wanyi baai ate Kirisita
bisaŋa a lueri ayen ba a nya ligraŋa zuk
la.
9 Filip jam ta ka leeba banaansi. Ba waai
an jam yali nyaya. Ba jam ka Naawen
biisiteerɔba.
10 Ti ale jam a goa dula ate ku ga beni
maga la, Naawen biisiteerɔ wanyi a yaa
jam nyini Judia a jam tama jigi. Wa yoi
ale Agabus.
11 Wa yaa jam paari a pa Pɔɔl chiakg-
banni a bobi wa dek naŋsa ale wa nisima
ale weeni tama ayen, “Naawen Chiika
ale weeni dii la, ale nna, ayen, Juuma
Jerusalem tɛŋka po a le yik ka di nyɔnɔwa
a bobi ase nna la a yaa pa wa a te baai ale
kan daa Juuba la.”
12 Ti ale wom nna la, tama ale mbala ale
jam maa bo dula la, a yaa maa chaab a
saalim Pɔɔl ayen wa kan cheŋ Jerusalem.
13 Alege wa yaa tulisi ayen, “Ka boa ate
nama a nyɛ dila, a nyɛ ate m popola a
kaasi? Mi poom gomsi magsi kama ayen
ba kan bobi mu bobika nyiini Jerusalem,
alege m poom gomsi magsi kama ayen
m kpi dula jigini Nyɔnɔwa Yeezu yonni
nyiŋ.”
14 Ti an jam baga fe wa ate wa wariya.
Ti yaa pa dila basi ale weeni wa ayen, “Ti
a saalim Nyɔnɔwa ayen ku meena abe nyɛ
magsi ale wa dek ale a yaali dii la.”
15 Ti le jam goa dula jigini ate ku beni
maga la, ti yaa ŋman gomsi ti koalimaŋa a
magsi a yiri cheŋ Jerusalem.
16 Yeezu ŋaaŋviirima baai ale jam nyini
Siizariya la bala ba gela a yaa ta ti cheŋ
nuru waai yenni ate ti jam a poli ayen ti
goa la. Nuruwa yoi ale Minaason. Wa
nyini ka Saipurus. A ta nyini diipo ate
Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la a piilim
boro la ale nuruwa a chim ka Kirisita biik.
17 Ti ale jam paari Jerusalem la, ti
suaataŋa Kirisita bisaŋa a jam nyɛ ti tia
ka nalimnyiini ale supeentik.
18 Vari ale veenti la Pɔɔl yaa maa va ti a
cheŋ ayen wa nya Jeemsi. Kirisita bisaŋa
ale a tu chaab la Kpaŋŋa meena a jam maa
boro kama.
19 Pɔɔl yaa puusi ba ale ge a tɔgi wari
meena dinyi dinyi a sak ba Naawen ale va
wa tuimaŋa nyiŋ a tom dii a te baai ale kan
daa Juuba jigi la.
20 Ba ale wom wa a nueri la, ba meena
yaa te Naawen pimpauk. Ba yaa weeni
ayen, “Ti suowa, fi nya Juuma ale piisi dii
chim Kirisita bisa la kama. Fi dek be nya
ba ale kasim a yaali ale nin muna dii ayen
nuruba a va sinsaŋŋa la kama.
21 Nuruba weeni ba kama ayen ka fi ale
a sak Juuma meena baai ale bo tɛŋ sii
ale kan daa Juuba tɛŋsa la, ayen ba kan
a va Moosis Sinsaŋŋa abe ba kan a gebi
ba bisaŋa yuaŋa yaase ba kan a va Juuma
kisitaŋa.
22 Yɔgyɔgla de ti a le nyɛ ka se? Ku a fe
kama ayen ba wom ayen fi jam ya.
23 Tama ale a yaali ayen fi nyɛ dii la ale
nna. Nuruba banaansi ale bo dela jigini a
puulim ale Naawen.
24 Maa va ba a pa fi dek a gum ba po
a cheŋ a ga nyɛ ba a le ba nyɛ dii ate
ba welema Naawen jigi la. Tuni pami
dii meena ate ba a le tuni abe ba nya
welensaŋa de la. Fi dan nyɛ dila ba a le
nya siuk a yaa poni ba zuimaŋa yɔgla. Siuk
kula po, nuruba yaa le seba ayen wie ŋaai
meena ate nuruba weeni a magsi chaab ale
fi la, wensie fiifiik la a ka ba biika po, alege
ba le nya ayen fi dek fi boka po, fi a va ka
Moosis Sinsaŋŋa ale a weeni dii la.
25 Alege baai ale kan daa Juuba a yaa
chim Kirisita bisa la, gbaŋ kaai ate tama
ŋmarisi ayen fi ta ga te ba la, ti weeni ba
kama ayen, ba kan a de bogluta ŋandiinta,
ba kan a de ziim ba a kan ŋobi jaab buui
ate ba an togri la lammɔa, abe ba kan a
bobi nipɔk baai ale kan daa ba pooba la a
goa.”
26 Vari ale veenti la, Pɔɔl yaa de nuruma
niŋ ate ba cheŋ a ga nyɛ dii ale dii ale di
basi ate ba chim nuru welensa la. Pɔɔl yaa
jo Juuma Puusika Yenni po a weeni ku a le
pa daa dii ate welensa nyaka tigini de a
nueri abe ku ge ate ba yaa nya siuk ate ba
nyɛ kaabka a te ba wanyi wanyi la.
27 Ku jam pa ka daa ŋayopoi ate welensa
nyaka tigini de a taam. Alege ku ale jam
tali maga ate ŋa nueri la, Juuma ba gela
baai ale jam nyini Asia la a yaa nya Pɔɔl
Juuma Puusika Yenni po. Ba yaa choa nuru
bɔanni meena a yik Pɔɔl ale pagrim,

28 a yaa nuem ate ku a jueli nna yegayega
a weeni ayen, “Izirali demma, ni maari. Ka
nuruwa de ale a nyiem jigi meena a sak
waai meena ayen Izirali demma ale Moosis
Sinsaŋŋa ale Juuma Puusika Yenni de bala
meena ka nuru kayaata ale sinsak kayaata
ale Juuma Puusika Yenni ka yeri kayiok.
Yɔgyɔgla, wa be ŋman ta ka nuru baai ale
kan daa Juuba la a jam jo Juuma Puusika
Yenni de po a taŋim jigi weleŋka de.”
29 Ba jam weeni nna kama dii nyiŋ la, ba
jam nya ale Torofimus waai ale nyini Efisos
la ale wa va ka Pɔɔl a nyiem a nyiemu
tɛŋka po ate ba yaa deri poli ayen da dii
dai Pɔɔl a ta wa jam jo ka Juuma Puusika
Yenni po.
30 Ku yaa kasim deri jam a nyɛ nna
ŋaglim tɛŋka meena po ate nuru meena a
yaa maa chaab a chali jam Juuma Puusika
Yenni po a dari Pɔɔl ale pagrim a ta nyini
Juuma Puusika Yenni po a nyini, a yaa deri
ligi Yenni diinaŋa noaŋa meena.
31 Nuru bɔanni ale jam a yaali ayen ba
ko Pɔɔl la, tuntomiŋ yaa jam paari Aroom
tɛŋka sojima kpagi kpeeni ayen wa nya
Jerusalem tɛŋka meena demma boro a nyɛ
ka kpaliŋ nna ŋaglim.
32 Kpagi kpeeni yaa deri yik kpagi fiisaŋa
ba gela ale sojiba ate ba yaa chali siŋ nuru
bɔanni jigi. Nuru bɔanni ale nya wa ale
sojima la, ba yaa basi Pɔɔl nagta.
33 Kpagi kpeeni yaa taam cheŋ Pɔɔl jigi a
yik wa ale pagrim a yaa weeni ayen sojima
pa choarima ŋaye a bobi wa. Wa yaa bek
ayen, “Ka be deno ale nna? Wa nyɛ ka se?”
34 Nuru bɔanni a yaa deri a nuem ate ku
a jueli. Ba gela a nuem a weeni wari di
choa, ba gela me a nuem a weeni di choa.
Juuma yaa nyɛ nna ŋaglim yegayega ate
kpagi kpeeni an jam baga miŋ wari dii ate
Pɔɔl nyɛ la. Wa yaa weeni wa sojima ayen
ba ta Pɔɔl cheŋ juijui ate sojima boro la.
35 Ba ale jam ta wa a jueli dɔkku tiilaŋa
la, nuru bɔanni sue a yaa ŋman ŋmasi jam
a puuri nna yegayega. Dila nyiŋ ku yaa
jam fe sojima ate ba koati Pɔɔl a ji.
36 Nuru bɔanni a kasim jam a vi wa
kama ale a kaari a weeni ayen, “Ko wa.”
37 Sojima ale jam tali maga ate ba ta wa
jo yenni po la, Pɔɔl yaa weeni kpagi kpeeni
ayen, “Mi a saalim, m weeni wari a sak
fu?”
Kpagini yaa bek wa ayen, “Ee, fi a wom
ka Giriki?
38 Be dan ka dila, fi daa Ejipiti denowa
waai dila powa ale jam nyɛ kpaliŋka ale
gomintiwa a yaa de kpaliŋ nyeeroba tusa
ŋanaansiwa niŋ a ta ba nyini cheŋ sagini
po la?”
39 Pɔɔl yaa tulisi wa ayen, “Aaya, mi daa
wala, mi ka Juu. Ba biak mu ka Taasus
tɛŋka kaai ale bo Silisiya po la. M be nyini
ka tɛŋ kpieŋ kaai yoi ale yiri nna yegayega.
Mi a saalim ayen fi te mu siuk ate m biisi
ale nuruma.”
40 Kpagi kpeeni yaa te wa siuk ate Pɔɔl
yaa zaani tiini zuk a zak nisima ayen
nuruma goori ate wa biisi. Ba ale ga goori
la, Pɔɔl yaa pa Juuma biika ate ba a wi ka
ayen Yiburu la a biisi ale ba.

22

1 Pɔɔl yaa piilim wa biika ayen, “M
suaata ale m koba, ni lak tue wom mi ale
za ni niŋ ayen m biisi a vari m dek a basi
dii la.”
2 Ba ale wom ale wa a biisi ale ba dek
biika Yiburu la, ba yaa ŋmasi goori nna
chorototo ale ge ate Pɔɔl a biisi a cheŋ a
weeni ayen,
3 “Mi ka Juu. Ba biak mu ka Taasus tɛŋka
kaai ale bo Silisiya po la. Alege mi chim
ka Jerusalem dela a yaa chim sagrɔ waai
ate ba a wi ayen Gamaliil la sukuuri biik.
M zamsi ka ku ale a fe dii ayen mi a zuli
nalimnyiini abe mi a va nalimnyiini Juuma
Sinsaŋŋa ŋaai ate ti kokpieŋsaŋa a sak ti
la. Mi be jam pa m dek kama nalimnyiini
a te Naawen ase nama meena baai ale bo
dela jinla a pa ni dek nalimnyiini a te wa
dii la.
4 Mi namsi baai ale a va Yeezu la ka
nna yegayega a poom jam a bobi ba gela
nidɔaba ale nipooba ta ba ga a lik, ale a ko
ba gela me.
5 Ni dan bek Juuma Puusika Yenni kpagi
kpeeni ale kpaŋŋa meena, ba a le siak ayen
mi ale a biisi dii la ka wensie. M jam tuesi
gbaŋsa ba jigi ate ba ŋmarisi a te ti mabisa
Juuma me baai ale bo Damasikus tɛŋka la
ayen mi cheŋ dula a ga yik baai ale a va
Yeezu la a pa choroma bobi ba a ta jam
Jerusalem ate ba nya waalika.
6 “Ase mi ale jam bo siuku po a cheŋ
a yaa jam mɔata Damasikus tɛŋka la,
wenbinni jam bo ka wein zuk sunsuŋ
ate wenŋmazuk a yaa deri nyagsi nna
yegayega a gilim mu.
7 Mi yaa lo tɛŋ a wom ate lueluk a weeni
mi ayen, ‘Sɔɔl, Sɔɔl, ka boa ate fi a namsi
mu nna?’
8 Ate mi yaa bek wa ayen, ‘Ka wana, m
Nyɔnɔ?’ Lueluku yaa tulisi ayen, ‘Ka mi,
Yeezu, Nazaret denowa ate fi a namsi dila.’
9 Nidɔa baai ale jam maa va mi a cheŋ
la, a jam nya nyagsika kama alege ba an
jam wom lueluku ale jam a biisi dii ale mi
la.
10 Mi yaa bek ayen, ‘Mi le nyɛ ka se m
Nyɔnɔ?’ ate Nyɔnɔwa yaa weeni ayen,
‘Yiri cheŋ Damasikus. Dula jigini fi le wom
Naawen ale a poli ayen fi nyɛ dii a te wa
la.’

11 Nyagsi kaai ale jam nyagsi la, a jam
basi kama ate m deri yi. M vaanchaama
baai ale jam maa va mu la, a yaa yik m
nisima a ta mu cheŋ Damasikus yɔgla.
12 “Nuru ale jam bo Damasikus. Wa yoi
ale Ananaiyas. Wa jam ka waai ale a yaali
wensiuk wie vaka nna yegayega la. Wa
jam a zuli Juuma Sinsaŋŋa kama. Juuma
meena ale jam bo dula la a jam a te wa
zula ka nna yegayega.
13 Wala yaa jam mi jigi a zaani m tɛŋ a
yaa weeni mu ayen, ‘M suok Sɔɔl, lagi fi
ninaŋa.’ Wa ale ga weeni dila la, mi yaa
deri lagri ŋa a yaa nya wa
14 ate wa deri weeni mi ayen, ‘Ti
kokpieŋsaŋa Naawenni ale lueri fu ayen
fi seba wa ale a yaali dii la, abe fi nya
wayɔrisima Tomteerɔwa, abe fi wom wa
dek lueluku.
15 Boan nyiŋŋa, fi ale chim wa seero a
weeni waai meena fi ale nya ale wom dii
la.
16 Fi be ŋman a limsi ka boa jaab
yɔgyɔgla de? Yiri, a tuesi soka abe fi puusi
a wi wa yonni ate wa sugri fi wabaataŋa a
basi.’ ”
17 Pɔɔl yaa ŋman biisi a cheŋ a weeni
ayen, “Mi yaa pilim ŋman cheŋ Jerusalem.
Da yeŋ ate mi yaa jam Juuma Puusika
Yenni po a puusi Naawen. Diipo ate mi
jam boro a puusi la, ku yaa nyɛ mi jigi nna
ase goadaasima la
18 ate mi nya Nyɔnɔwa ate wa yaa
weeni mi ayen, ‘Nyɛ nwuli basi Jerusalem
yɔgyɔgla de dii nyiŋ la nuruma dela jigini
a kan siak fi ale a biisi dii a magsi chaab
ale mi la.’
19 Mi yaa weeni ayen, ‘M Nyɔnɔwa, ba
seba chak kama ayen ka mi ale cheŋ tama
tuka yeeŋa po a yik baai ale ta siaka ale fi
la a nak ale a lik ba me.
20 Ba ale jam yik Sitiven a ko ayen wa ale
jam a sak nuruba fi wieŋa nyiŋ la, ka mi
dek abe ale jam maa boro a siak ayen ba
ko wa. Be ka mi ale jam a nya baai ale ko
wa la kasaautaŋa zuk.’
21 Nyɔnɔwa yaa weeni mi ayen, ‘Cheŋ
boan nyiŋŋa m le basi ate fi cheŋ nna
niŋniŋa baai ale kan daa Juuma la jigi.’ ”
22 Nuruma jam goori kama a wom wa ale
biisi dii la, ale ge wa ale ga weeni Nyɔnɔwa
nna la, wa yaa weeni wa ayen, wa cheŋ
nuru baai ale kan daa Juuba jigi la, ba
yaa kaari nna yegayega ate ku jueli wein
a weeni ayen, “Ku an magsi ayen nuruwa
de choa a poom maa bo tɛŋzuk de, ni ko
wa.”
23 Ba yaa jam a kaari a yik ba gattaŋa
a kpaanti ale ŋari tintanta a yuk a basi
wenzuk.
24 Aroom sojima kpagi kpeeni a yaa
weeni wa nuruma ayen ba ta Pɔɔl a ga jo
sojima yenni po, a miiri wa ate wa weeni
a sak ba jaab buui nyiŋ ale soa ate Juuma
a kaari ayen ba kan yaali wa la.
25 Ba ale yik wa a bobi zaani ayen ba
miiri wa la, Pɔɔl yaa bek soji kpagi dii
ale jam za dula la ayen, “Ku va Aroom
tɛŋka sinsaŋŋa ate ni yik nuru waai ale ka
Aroom deno la ayen ni miiri alege kan ta
wa a cheŋ biisa dɔkku a weeni wari dii ate
nuruwa kaasi la?”
26 Soji kpagini ale wom nna la, wa yaa ga
bek Sojima kpagi kpeeni ayen, “Fi a nyɛ ka
boan dila? Fi ze ayen nuruwa de ka Aroom
deno?”
27 Kpagi kpeeni yaa cheŋ Pɔɔl jigi a ga
bek wa ayen, “Weeni a sak mu, fi ka Aroom
deno?”
Pɔɔl me yaa tulisi ayen, “Mm”.
28 Kpagi kpeeni yaa weeni ayen, “Mi tuni
ka ligra nna yegayega ale ge a chim Aroom
deno.”
Pɔɔl yaa tulisi ayen, “Alege a nyini mi
biam po mi ka Aroom deno.”
29 Nuru baai ale jam gomsi ayen ba miiri
Pɔɔl la ale wom nna la, a yaa pilim ŋmani
ŋaaŋ ale ge basi Pɔɔl. Yɔgsum yaa yik
kpagi kpeeni dii nyiŋ la wa ale jam miŋ
ayen Pɔɔl ka Aroom deno alege wa bobi
wa ayen ba miiri wa la.
30 Wa jam a yaali kama ayen wa seba a
chak dii nyiŋ ale soa ate Juuma a tɔariŋ
Pɔɔl la. Dila nyiŋ vari ale ga veenti la,
wa yaa foli Pɔɔl choarimaŋa ale ge a wi
Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Juuma
tɛŋka kpaŋŋa ayen ba nyɛ tuka. Wa yaa
ta Pɔɔl a cheŋ ga zaani ba niŋ.

23

1 Pɔɔl yaa a nya nuruma po nna zii
a yaa weeni ba ayen, “M mabisa, Izirali
demma, mi popolaŋa po mi seba chak
kama nalimnyiini ayen a zaani diipo ate
mi kasim boro a jam paari jinla la, Naawen
jigi mi ka wariya.”
2 Juuma Puusika Yenni Kpagi Kpeeni
Ananaiyas yaa weeni baai ale jam za
mɔata Pɔɔl la ayen, ba fobi wa nɔanni.
3 Pɔɔl yaa weeni Ananaiyas ayen,
“Naawen me a le fobi fi me kama. Fi ka
pimpaasidɔ. Fi kala ka dula a pa Juuma
Sinsaŋŋa a bu mi buusa alege fi ze ayen
fi a kaasi ka Juuma Sinsaŋŋa ale fi ale a
weeni ayen ba fobi mi nɔanni la?”
4 Nuru baai ale jam za mɔata Pɔɔl la
a yaa weeni wa ayen, “Fi a le ka Juuma
Puusika Yenni Kpagi Kpeeni waai dek ate
Naawen soa la?”
5 Pɔɔl yaa tulisi ba ayen, “M mabisa, mi
poom ze ayen wa ka Juuma Puusika Yenni
Kpagi Kpeeni. Dii nyiŋ la, Naawen Gbaŋka
a weeni ayen, ‘Ku a fe kama ayen nuru

waai kan biisi kpagi dii ale a nya ba zuk
la a kaasi.′ ”
6 Pɔɔl ale ga nya ale nuruma ba gela
ka Sajusiba la, ba gela me Farisiiba la, wa
yaa biisi ate ku jueli nna yegayega a weeni
kpaŋŋa ayen, “M mabisa, mi ka Farisii, mi
be ka Farisii biik. M be za dela kama ayen
ba bo mu buusa boan nyiŋŋa, mi ta yiila
kama ayen baai ale kpi la le ŋman yiri kum
po kama a ta nyuvuri.”
7 Wa ale weeni dila a magsi chaab ale
kpeeba le ba ŋman yiri a vua la, Farisiima
ale Sajusima a yaa deri piilim ta chaab ate
dila yaa nyɛ ate ba poori chaab.
8 (Boan nyiŋŋa Sajusima a weeni kama
ayen nuruba a kan ŋman yiri kum po a
vua, ba a weeni kama me ayen Naawen
Sabiiloba ale chichirisa karo. Alege Farisi-
ima ta siaka kama ayen nuruba le yiri kum
po kama, Naawen sabiiloba ale chichirisa
boro kama.)
9 Nuemka yaa jam a jueli nna yegayega
ate Juuma Sinsaŋŋa sagrɔma ba gela baai
ale jam maa ka Farisiima nuruba la a yaa
yiri a weeni ale pagrim ayen, “Tama an
nya wari dii ate nuruwa de kaasi la. Da
dii dai ku ka wensie ayen chichirik a yaase
Naawen sabiilo ale sum jam biisi ale wa.”
10 Nampaŋŋa a jam pagra ka nna
yegayega ate sojima kpagi kpeeni a jam a
chali yɔgsum ayen ba nin zaan yik Pɔɔl a
dari pasi. Wa yaa weeni wa sojima ayen
ba siŋ nuru bɔanni po a vari Pɔɔl ba jigi a
ta jam a nyo yenni po.
11 Yok kula dek ate Nyɔnɔwa jam zaani
Pɔɔl tɛŋ a weeni wa ayen, “Pɔɔl kan a
chali yɔgsum. Fi weeni m wie kama a
sak nuruba Jerusalem tɛŋka po. Ku boa fe
kama me ayen fi nyɛ dila degadega Aroom
tɛŋka.”
12 Vari ale ga veenti la, Juuma ba gela yaa
nyɛ tuka ayen ba ko Pɔɔl. Ba yaa jam pe
ayen ba waai kan de ŋandiinta a yaase ba
nyu nyiam ase ba nin ko Pɔɔl nueri abe ba
de yaase ba nyu.
13 Nuru baai ale jam maa chaab a poli
nna la, a jam gaam pisinaansi kama.
14 Ba yaa maa chaab a cheŋ Juuma Yenni
kpaŋŋa ale nisomma jigi a ga weeni ba
ayen, “Tama maa ka chaab a pe ale nin
muna ayen ti kan de jaabɔa ase ti nin ko
Pɔɔl.
15 Yɔgyɔgla de, ni ale kpaŋŋa meena
abe tom weeni Aroom sojima kpagi kpeeni
ayen wa ta Pɔɔl jam. Paasi wa ayen ni a
yaali kama ayen ni ŋmasi wom chak dii
dek ale boro a magsi chaab ale wa la. Alege
tama ale le poom gomsi magsi kama ate ti
ko wa ale ge ate wa poom nya siuk a paari
dela jigini.”
16 Alege ba ale jam a biisi nna meena la,
Pɔɔl tɔa biik, a yaa jam wom ba ale a biisi
dii meena a magsi chaab ale Pɔɔl la, ate
wa yaa cheŋ yeri dii po ate ba lik Pɔɔl la a
weeni sak wa.
17 Pɔɔl yaa wi soji kpaŋŋa wanyi a weeni
wa ayen, “Ta nidɔabinni nna a cheŋ ni
kpagi kpeeni jigi ale wa ta ka wari ayen
wa weeni a sak kpagini.”
18 Soji kpagini yaa ta wa cheŋ kpagi
kpeeni jigi a weeni wa ayen, “Pɔɔl waai
ate ti yik a lik la ale weeni ayen m ta
nidɔabinni de a jam fi jigi ale wa ta ka wari
ayen wa weeni a sak fu.”
19 Kpagi kpeeni dek yaa yik nidɔabinni
nisima a ta wa a taam nakpiak a yaa bek
wa ayen, “Ka boa ate fi tara ayen fi weeni
a sak mu?”
20 Nidɔabinni yaa weeni wa ayen, “Ju-
uma kpaŋŋa a maa chaab a siak kama
ayen ba bek fu ate fi dan siak abe fi ta Pɔɔl
a cheŋ kpagi kpeemaŋa jigi chum. Ba be
ale paasi fu kama ase kpagi kpeemaŋa ale
sum a yaali wa ayen ba ŋmasi wom dii dek
chekki ale boro a magsi chaab ale wa la.
21 Alege ba dan weeni dila, kan wom ba,
dii nyiŋ la, nuruba ale gaam pisinaansi a
suk siuk a limsi ayen wa dan jam a paari
abe ba ko wa. Ba pe kama ayen ba kan
de a yaase ba nyu ase ka ba nin ko wa.
Yɔgyɔgla de ba be gomsi ba dek a magsi
kama a yaa a limsi ayen ba wom fi ale ta
dii ayen fi weeni a magsi chaab ale wanni
de la.”
22 Kpagi kpeeni yaa weeni nidɔabinni
ayen, “Kan weeni a sak nuru ayen fi weeni
wanni de a sak mi.” Kpagini yaa weeni
dila ale ge basi ate nidɔabinni kuli.
23 Soji kpagini yaa wi wa soji kpaŋŋa
baye a weeni ba ayen, “Gomsi sojiba
kobsiye a magsi ate ba cheŋ Siizariya.
Gomsi wusum dueriba pisiyopoi ale ba
wusumaŋa ale nuruba kobsiye baai ale a
kpalim ale gbalita la ate bala meena a gum
chaab ale sojiba kobsiyewa ate ku dan nak
yok baŋ neok abe fi ta ba cheŋ.
24 Ni ta wusuma jam ate Pɔɔl do. Ni
ta wa paari du ale nyiŋyɔgsa a ga te
Gominawa Feliksi.”
25 Kpagini yaa weeni dila ale ge yaa
ŋmarisi gbaŋ ayen ba ta ga te Gominawa.
Wa ale ŋmarisi gbaŋka a weeni dii la ale
nna ayen,
26 “Mi, Kilɔdiyus Lisiyas ale a ŋmarisi
gbaŋka de a te fi Feliksi waai ale ka
Gomina a nya ti meena zuk la.
“Mi a puusi fu nalimnyiini.
27 “Juuma a yik nuruwa de, Pɔɔl kama
ale pagrim ayen ba ko. M be wom kama
ayen wa ka Aroom deno ate mi yaa cheŋ
wa jigi ale sojima ayen m vari wa a basi.
28 Mi abe jam a yaali kama ayen m miŋ
wa dii ate wa kaasi la ate ba a tɔariŋ wa la.

Dila nyiŋ ate mi yaa ta wa cheŋ ba kpagi
kpeemaŋa jigi.
29 “M be nya kama ale wa an nyɛ wa
dii ale magsi ba ko wa a yaase ba ta wa
ga lik la. Ka ba dek Sinsaŋŋa vaka nyiŋ
ale soa ate ba a tɔariŋ wa.
30 “Mi ale wom ale ba a poli kama ayen
ba a paasi mi ayen ba a ko wa la, m yaa
deri weeni m sojima ayen ba ta wa jam
fi jigi. M be weeni baai ale a tɔariŋ wa la
kama ayen ba ta beŋŋa meena jam bek
wa fi niŋ.”
31 Sojima yaa nyɛ ba kpagini ale weeni
ba dii la. Ba yaa yik Pɔɔl yok kula a cheŋ
dila tee a ga paari Antipatirisi.
32 Vari ale veenti la, soji baai ale jam
a cheŋ naŋsa la, a yaa pilim ŋmani
Jerusalem ale ge basi soji baai ale jam do
wusumaŋa la ate ba a cheŋ ale wa.
33 Ba yaa ta Pɔɔl cheŋ Siizariya a ga
paari, pa gbaŋka a te Gominawa a yaa pa
Pɔɔl a nyo wa nisima po.
34 Gomina yaa karim gbaŋka ale ge yaa
bek Pɔɔl ayen, “Fi nyini ka tɛŋ boa?”
Gominawa ale miŋ ayen Pɔɔl nyini ka
Silisiya la, wa yaa weeni Pɔɔl ayen
35 “Mi le wom dii ate fi ta la ase baai
ale a tɔariŋ fu la a nin jam.” Gominawa
yaa weeni sojiba ayen ba basi Pɔɔl yenni
po abe ba nya wa zuk nalimnyiini. Yeri
kpeeni de jam ka Naawa Ayerod ale se di.

24

1 Daa ŋanu ale jam taam la, Juuma
Puusika Yenni Kpagi Kpeeni Ananaiyas ale
tɛŋka nisomma ba gela a yaa va chaab a
cheŋ Siizariya. Ba jam ta ka Tetuulos cheŋ
ayen wa biisi te ba. Ba yaa jam Gominawa
Feliksi jigi a jam zaani wa niŋ a weeni dii
nyiŋ ale soa ate ba a tɔariŋ Pɔɔl la.
2 Ba yaa wi ate Pɔɔl jo ate Tetuulos yaa
deri piilim a tɔariŋ wa ayen,
“Feliksi, fi yam buui ate fi pa a nya ti zuk
la a basi kama ate ti boro ale suyɔgini a ta
nyini dila po dila po. Ti be seba kama me
ayen ka fi yammu nyiŋ ate tagrika kasim
a jam ti tɛŋka po ate ti boro ale suyɔgini.
3 Dii po meena wuu ale jiga meena wuu
ti kasim a nyɛ ka fi jiam nalimnyiini.
4 M be kan yaali ayen m beni fu, alege
mi a saalim fu ayen fi le te ti zula a lagi
tue a wom ti bigelika de ate ti tara ayen ti
biisi la.
5 Tama nya kama ale nuruwa de ka nuru
biok a ta daanika a jam ti tɛŋka po. Wa a
deŋsi ka Juuma ale bo tɛŋzuk de meena la
kpa ayen ba nyɛ kpaliŋ ale Aroom demma.
Wa be ka nuru baai ate ba a wi ayen
Nazarinba la kpagi.
6 Wa kasim jam pii ka nyiŋ a nyɛ ayen wa
taŋim Juuma Puusika Yenni ate tama yaa
yik wa. Tama yaa poli ayen ti yik wa a bo
buusa a magsi chaab ale tama sinsaŋŋa.
7 Alege Lisiyas sojima kpagi kpeeni a yaa
jam tuesi wa ale pagrim tama jigi.
8 Dila la Lisiyas yaa weeni ayen baai ale
a tɔariŋ wa la a jam fi niŋ a weeni ba ale ta
dii la. Fi dek abe dan bek nuruwa de Pɔɔl,
fi dek abe le nya wie ŋaai meena wuu ale
soa ate ti a tɔariŋ wa la.”
9 Juuma yaa jam pa ba dek a gum ba
po ate ba meena maa chaab a tɔariŋ wa
a weeni ayen dii meena ate ba a weeni la
ka wensie.
10 Gominawa yaa te Pɔɔl siuk ayen wa
biisi. Pɔɔl yaa piilim ayen,
“M seba ayen fi chim boteerɔ tɛŋka de
ate ku beni ka nna yegayega. Dila nyiŋ la,
ku te mu supeentik ate m zaani fi niŋ a
biisi vari m dek a basi.
11 Yɔgyɔgla de ase fi dek a dan bek
nuruba wieŋa de fi le wom ayen ka ku da
pi ale ŋaye nyiini ale jinla ate mi daam yiri
a cheŋ Jerusalem ayen m puusi Naawen.
12 Diipo ate mi jam jo Juuma Puusika
Yenni po la, a yaase ba tuka diinaŋa po la,
a yaase tɛŋka po la, Juuma an nya ale mi a
nak nampaga ale nuru a yaase m nyɛ wari
dii ale basi ate nuruba tigsi chaab jigi yeŋ
la.
13 Ba be an baga ale sak fu ayen wieŋa
de meena ate ba a tɔariŋ mi la ka wensie.
14 Alege mi a weeni nyaku de a sak
fu kama ayen mi a va ka Kirisita bisaŋa
siuk kuui ate nuruma de a weeni ayen
ku ka venta la, a puusi ti kokpieŋsaŋa
Naawenni. M be maa ta siaka kama ale
Juuma Sinsaŋŋa ale a weeni dii meena
la kama. Naawen biisiteerɔma me ale
ŋmarisi ba gbaŋsaŋa a weeni ŋaai meena
la, m ta siaka kama me ale ŋa.
15 Mi be ta yiila kama ase nuruma de dek
ale ta yiila dii la ayen, waai meena, nuru
maŋsa ale nuru baata le yiri kum po kama.
16 Dila nyiŋ la, mi nyiem kasim a pii ka
nyiŋ m boka meena po ale m popola po
ayen Naawen ale nuru biik kan nya wari
m jigi ate ba baga biisi gaam mu.
17 “Mi ale ga basi Jerusalem ate ku beni
maga la, m jam cheŋ kama ayen m te m
Kirisita bisa vaanchaama ligra abe m te
Naawen tiirim.
18 Diipo ate mi jam bo Juuma Puusika
Yenni po a nyɛ dila la ate Juuma yaa nya mi
du. Dila powa ale mi nyɛ weleŋsa nyeka
tuini a nueri kama. Dila powa me, nuru
bɔari a yaase daanika a jam karo.
19 Alege Juuma ba gela ale jam nyini Asia
tɛŋka a jam maa boro. Ku a fe kama ayen
bala dek a dan ta wari ayen ba tɔariŋ mu
di nyiŋ ba be jam zaani fi niŋ a weeni wa
dii ate mi nyɛ kaasi la.

20 Yaase fi basi ate nuruma ale za dela
la a weeni sak fu diipo ate mi jam zaani
kpagi kpeemaŋa niŋ ate ba nya mu la m
nin nyɛ wari kaasi.
21 Kan daa ka wari dinyi dekki ate mi
jam weeni dila powa ayen, ‘Jinla ate mi za
nama niŋ ate ni a bek mu beŋŋa de mi ale
weeni ayen baai ale kpi la a le yiri kum po
kama a ŋman vua la nyiŋ.’ ”
22 Alege Feliksi ale jam seba Nyɔnɔwa
Yeezu siuku wieŋa nalimnyiini dii la, a
yaa dak da yoŋ ayen ba biisi biika ale
ge a weeni ba ayen, “Sojima kpagi kpeeni
Lisiyas a dan jam, abe m yaa poli nya dii
ate m le weeni la.”
23 Feliksi yaa weeni soji waai ale a nya
Pɔɔl zuk la ayen wa ŋmasi nya Pɔɔl zuk
nalimnyiini abe wa basi wa nna fasiyaa
yenni po, abe wa basi me ate wa dɔama
a te wa jaab buuri meena ate wa a yaali
la.
24 Feliksi powa yue jam ale Durusila. Wa
jam ka Juu. Daa maga ale ga taam la,
Feliksi yaa jam ale wa. Feliksi yaa tom
ayen ba ta Pɔɔl jam. Pɔɔl ale ga jam la,
Feliksi yaa lagi tue a wom Pɔɔl ale a tɔgi
ku kiri ale ka dii ate nuru weeni ayen wa
pa wa dek a te Yeezu Kirisita la.
25 Alege Pɔɔl ale biisi paari niŋ a yaa
boro a biisi wie a magsi chaab ale nyɛ maŋ,
ale fi dek taka wie ale da dii danni ate
Naawen a le bo buusa ale waai meena la,
nyaŋa de a yaa basi ate yɔgsum yik Feliksi
ate wa yaa weeni Pɔɔl ayen, “Fi baga cheŋ
yɔgyɔgla de kama. M le ŋman wi fu ate fi
jam ase m nin nya siuk.”
26 Feliksi ale jam weeni dila la, wa jam a
poli me kama ayen da dii dai Pɔɔl ale te wa
ligra. Dila nyiŋ wa yaa kasim jam a tom a
wi Pɔɔl maga maga a daliŋ ale wa.
27 Alege bena ŋaye ale taam la, Gomina
wa choa a yaa jam tagri Feliksi zuk. Gom-
inawa de yoi a jam ale Poosiyos Fesitos.
Dila powa Feliksi a jam a yaali kama
ayen wa nyɛ wari ate Juuma supeentik.
Dila nyiŋ, wa yaa basi ate Pɔɔl bo sojima
nisima po.

25

1 Fesitos ale ga de wa Gomina naamu a
yaa soa tɛŋka la, ku daa ŋata dai ate wa
basi Siizariya ale ge cheŋ Jerusalem.
2 Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa ale Ju-
uma kpaŋŋa a yaa jam wa jigi a weeni
wa wie ŋaai meena ate Pɔɔl kaasi la. Ba
meena jam maa chaab a saalim Fesitos
ayen,
3 wa maa maari ba ate ba ta Pɔɔl a jam
Jerusalem. Ba jam weeni dila kama a poli
ayen ba le basi kama ate nuruba suk siuku
niŋ ate wa dan jam a taam abe ba ko wa.
4 Fesitos yaa tulisi ba ayen, “Ba yik Pɔɔl
a lik ka Siizariya. Mi dek abe le cheŋ dula
ka yɔgyɔgla de.
5 Ni basi ate ni kpaŋŋa a va mu cheŋ
Siizariya ate ni ga tɔariŋ wa dula jigini.”
6 Fesitos a ŋman goa ale ba da naaniŋ
a yaase da pi a gum du ale ge a yaa cheŋ
Siizariya. Wa ale ga paari Siizariya ate vari
veenti la, wa yaa jo biisaŋa dɔkku po a kali
wa zukpalika zuk a yaa weeni wa sojima
ayen ba ta Pɔɔl jam.
7 Pɔɔl ale ga jam la, Juuma baai ale jam
maa nyini Jerusalem a jam la, a yaa jam
za gilim Pɔɔl a weeni ayen wa a kaasi ka
wie nna yegayega alege ba an jam baga sak
ayen ŋaai ate ba a weeni a magsi chaab ale
Pɔɔl la ka wensie.
8 Pɔɔl me yaa biisi ayen wa vari wa dek a
basi a yaa weeni ayen, “Mi an kaasi Juuma
Sinsaŋŋa a yaase Juuma Puusika Yenni a
yaase m biisi Aroom tɛŋka Nakpioŋku a
kaasi.”
9 Alege Fesitos ale jam a yaali ayen
wa nyɛ wari ate Juuma supeentik la, wa
yaa bek Pɔɔl ayen, “Fi a le siak a cheŋ
Jerusalem ate m bek fu a wom ba ale a
biisi ŋaai meena nna a te fu la?”
10 Pɔɔl yaa tulisi ayen, “Mi za ka waai
ale tagri Aroom tɛŋka Nakpioŋku la niŋ,
ale wa dek buusa boka dɔkku po juijui ale
magsi ayen wa bo mu buusa la. Fi dek
abe seba chak kama ayen mi an nyɛ Juuma
wari a kaasi ya.
11 M be dan kaasi ka wari ate dila nyiŋ
ku magsi ayen m kpi, m kan weeni ayen
m kan kpi. Alege wensie abe dan kan boro
ale ba ale a tɔariŋ mu la, nuru karo a baga
pa mi a nyo ba nisima po. Mi a yaali kama
ayen ti cheŋ Aroom tɛŋka Nakpioŋku jigi
ate wala bo mu buusa.”
12 Fesitos yaa nya chaab ale wa nuruma
baai ale bo ale wa a sak wa a magsi chaab
ale wa tuimaŋa la a nueri ale ge a weeni
Pɔɔl ayen, “Fi weeni kama ayen fi yaali
ayen fi cheŋ ka Nakpioŋku jigi, be ka wala
jigi ate fi le cheŋ.”
13 Ku ale ga beni maga la, Naab Agiripa
ale wa tɔa ate ba a wi ayen Beniis a yaa
cheŋ Siizariya ayen ba puusi Fesitos abe
ba nyɛ wa tia.
14 Ba ale bo dula ate ku paari dabori la,
Fesitos ya tɔgi Pɔɔl wanni kiri a sak Naab
Agiripa. Wa yaa piilim tokka ayen, “Nuru
ale bo dela ate Feliksi jam yik wa a lik a
basi wa dela.
15 Mi ale cheŋ Jerusalem la, Juuma Pu-
usika Yenni kpaŋŋa ale tɛŋka kpaŋŋa ale
jam a tɔariŋ nuruwa de ayen wa nyɛ wie
kaasi ate ba yaa jam mi jigi ayen m bo wa
buusa.
16 Mi me yaa tulisi ba ayen tama Aroom
demma sinsaŋŋa a weeni kama ayen nuru

waai ate nuru a tɔariŋ wa ayen wa kaasi wari la, bala bayewa a tu chaab a nya chaab ate waai ate ba a tɔariŋ wa la a biisi vari wa dek a basi ale ge ate ti yaa bo ba buusa.

17 Ba ale ga jam dela la, mi an bula beniya ale ge ka dai dila danni dek a veenti vari ate mi kali biisa dɔkku po a weeni ate ba ta nuruwa a jam biisa dɔkku po.

18 Wa dachaasaŋa ale ga yiri zaani ayen ba biisi la, ba an poom biisi wakaasima ŋaai ate mi jam a poli ayen ba ale biisi a magsi chaab ale wa la.

19 Ba ale jam a biisi dii meena la ale nampaga nakka a magsi chaab ale ba dek wensiuk vakka wie ale nuru wanyi ate ba a wi wa ayen Yeezu ate wa kpi alege Pɔɔl a weeni ayen wa vua kama la.

20 Mi an jam poli m le m nyɛ dii a wom wensie a magsi chaab ale biisaŋa de la. Dila nyiŋ ate mi yaa weeni Pɔɔl ayen wa dan siak abe wa cheŋ Jerusalem tɛŋka ate m bo wa buusa a magsi chaab ale wieŋa de.

21 Alege Pɔɔl a jam weeni kama ayen wa a yaali kama ayen wa wari dela ate Nakpioŋku a poli nya wa a le wa nyɛ wanni de dii la. Dila nyiŋ ate mi yaa weeni ayen ba limsi wa nalimnyiini ate m yaa tom ate wa cheŋ Nakpioŋku jigi."

22 Agiripa yaa weeni Fesitos ayen, "Mi a yaali kama ayen mi dek a wom nuruwa de biik."

Fesitos me yaa tulisi wa ayen, "Chum fi be le wom wa."

23 Vari ale ga veenti la, Agiripa ale Beniis a yaa va chaab a jam ate nuruba nna yegayega a vi ba ŋaaŋ a te ba zula. Bala meena a yaa va chaab ale sojima kpagi kpeemaŋa ale tɛŋka nisom kpeentaŋa a yaa maa chaab ba meena a ga jo dɔk kpioŋ kuui ate nuru bɔari a jo ku po a nyɛ tuka la. Fesitos yaa weeni ate ba ta Pɔɔl a jo jam.

24 Fesitos yaa weeni ayen, "Naab Agiripa ale baai meena ale bo dela jigini ale ti la, ni meena nya nuruwa de waai ate Juuma baai ale bo dela ale Jerusalem tɛŋka la a yaa maa chaab a ta wa wie a jam mi jigi, a kaari a weeni ayen, ku an poom ŋman magsi ayen nuruwa de a ŋman bo tɛŋzuk de diipo diipo.

25 Alege mi abe nya kama ale wari karo a magsi nuruwa de kpi kumu de la. Alege wa dek ale weeni ayen wa a yaali ayen wa cheŋ Nakpioŋku jigi la, ate mi yaa poli ayen m basi ate wa cheŋ Aroom.

26 Alege mi potim ka wari ayen m ŋmarisi a magsi chaab ale wa a te Nakpioŋku. Dila nyiŋ ate m ta wa jam nama meena jigi a potim jam fi jigi Naab Agiripa ayen fi dan bek wa wanni a wom, abe mi yaa ta wari a ŋmarisi.

27 Boan nyiŋŋa, mi jigi, yam ka ku po ate m tom ligro ale ge kan weeni ate ku a lagri dii dek chekki ate nuruba a weeni ayen wa kaasi la."

26

1 Agiripa yaa weeni Pɔɔl ayen, "Fi ta siuk kama a biisi a te fi dek." Pɔɔl yaa zak wa nisima a puusi Naawa a yaa deri piilim ayen wa biisi a vari wa dek a basi. Wa yaa piilim ayen,

2 "Naab Agiripa, mi a poli ayen mi ta ka wein ate jinla mi zaani fi niŋ ayen mi biisi a vari m dek a basi ale Juuma ale a tɔariŋ mu ayen mi kaasi la.

3 Fi dek abe seba Juuma kisitaŋa ale ba beŋŋa a magsi chaab ale ba wensiuku vaka a chak kama. Dila nyiŋ ate mi a saalim fu ayen fi wom mi ale suduŋni.

4 "Juuma meena seba mi boka ale ka dii la kama a ta nyini m bifiik po a ta pa a diipo ate mi jam bo m dek tɛŋka ate ku ŋaaŋnyiŋ ate mi bo Jerusalem tɛŋka la.

5 Juuma wensiuk kunyi vaka ale pagra nna yegayega. Ku ka tama Juuma wensiuk ate ti a wi ku ayen Farisii. Juuma meena abe seba chak ate ku bein ka nna yegayega ase ba dan a yaali ayen ba biisi wensieŋa, mi chim ka Farisii m boka po meena a magsi chaab ale Farisii demma nyɛ boka sinsaŋŋa ale ka dii la.

6 Yɔgyɔgla de m be za ka dela ayen ni bo mu buusa dii nyiŋ la, mi ta yiila kama ale Naawen ale jam puulim dii ale ti kokpieŋsaŋa ayen wa le tom varibasidɔ ate wa jam vari ba a basi la.

7 Wa dii dek chekki ate ti nuruma yeri zuima pi ale ŋayewa a yiili ayen ba nya ase ba ale kasim a te Naawen zula yok ale kantueŋ dii la. Oo, Naaba be ka yiilaŋa de choawa ate mi ta la ate Juuma a tɔariŋ mi.

8 Be ka boa abe ale soa ate nama baai ale za dela la an baga ta siaka ayen Naawen baga nak kpilima a yiri kum po kama?

9 "Mi dek abe jam poli kama ayen m nyɛ dii meena wuu ate m baga nyɛ la ate ku kaasi Yeezu Nazaret denowa yoi.

10 M be ale jam nyɛ dii Jerusalem tɛŋka la ale la. M jam tuesi ka siuk Juuma Puusika Yenni kpaŋŋa jigi a yaa yik Kirisita bisaŋa yegayega a lik. Daa likka nyiini alege, ti ale jam poli ayen ti ko ba la ka mi me abe ale jam siak ayen ba ko ba.

11 Daa dila nyiini, mi jam te ba waalika ti tuka diinaŋa po ate ku paari ka diichoa, a kasim a nyɛ dila ayen ba le Yeezu. M sunni kasim ŋmasi jam a de ka nna yegayega ale ba ate mi nyiem poom jam cheŋ satɛŋ yonsa juijui ate ba boro la a te ba waalika.

12 “Ku jam ka dila nyiŋ ate mi tuesi
pagrim ale wada Juuma Puusika Yenni
kpaŋŋa jigi a cheŋ Damasikus tɛŋka la.
13 Ku jam ka siuk kula po ate mi jam a
cheŋ la, wenzuk sunsuŋ, Oo Naaba ate mi
nya ale ku nyagsi nna kpeglimka a peenti
gaam wenbinni a yaa nyini wenŋmazuk a
siŋ jam gilim mi ale nuru baai meena ale
jam va mi ate ti a cheŋ la.
14 Ate ti meena a yaa lo tɛŋ ate mi wom
ale lueluk a weeni mi ale Juuma biika ate
ba a wi ayen Yiburu la ayen, ‘Sɔɔl, Sɔɔl, ka
boa ate fi a namsi mu nna? Fi a namsi ka
fi dek dila.’
15 Mi yaa bek ayen, ‘Fi ka wana Nyɔnɔ?’
Ate Nyɔnɔwa yaa tulisi ayen, ‘Ka mi Yeezu
ate fi a namsi.
16 Alege, yiri zaani ŋmai. M pa m dek a
sak fu kama yɔgyɔgla de ayen ku sak ayen
m lueri fu kama ale tom fu me ayen fi chim
m tomteerɔ. Ku a fe kama ayen fi weeni a
sak nuruba chaab dii ate fi nya a magsi
chaab ale mi jinla la ale m le m sak fu dii
chum diipo la.
17 M le vari fi dek nuruma Juuma nisima
po a basi ale baai me ale kan daa Juuba ate
mi le tom fu ba jigi la nisima po me a basi.
18 M dan tom fu, mi le basi ate fi lagri
ba ninaŋa ate ba tagri nyini legini po a
nyini jam peelim niŋ. Ba ale tagri nyini
Sitaana nisima po a nyini a jam Naawen
nisima po ate ba ta siaka ale mu ate ba
nya wabaataŋa voŋteka ate ba yaa maa bo
nuru baai ate Naawen lueri la po.’
19 “Dila nyiŋ la, Naab Agiripa, mi a be an
zɛri dii ale nyini wenŋmazuk a jam ate mi
nya di ase m goa daasim kama la.
20 Mi yaa piilim Damasikus ale Jerusalem
tɛŋsaŋa po ale ge yaa paari Judia tɛŋka
meena ale baai me ale kan daa Juuba la,
a sak ba ayen ku a fe kama ate ba basi ba
wabaataŋa tomka abe ba pa ba dek a te
Naawen abe ba a tom tuim ŋaai ale a sak
ayen ba tagri kama la.
21 Ku be jam ka sinsaŋŋa de nyiŋ ate
Juuma a jam yik mi diipo ate mi jam bo
Juuma Puusika Yenni po la a pii nyiŋ ayen
ba ko mu.
22 Alege zaani dila powa a jam paari
jinla, ka Naawen ale jam a maari mi. Ka
dila nyiŋ ate mi za dela ayen m biisi wensie
a sak waai meena, nuru fiik yaase nuru
kpioŋ. Mi ale a biisi dii la ale dila degadega
ate Naawen biisiteerɔma ale Moosis a jam
weeni ayen ku le nyɛ la.
23 Bala jam weeni ayen ku a fe kama ate
Kirisitawa waai ate Naawen weeni ayen
wa a le tom ate wa jam la, a nam. Wa be
ale ka waai ale wa chim nuru waai ale wa
de niŋ tɛŋzuk de a yiri kum po la. Wa dan
yiri wa le sak wa dek nuruma Juuma ale
baai ale kan daa Juuba la ayen ba baga a
nya varibasika kama. Varibasika de abe a
nyɛ ase ka nuru ale nyini legi po a yaa jo
kantueŋ peelim po la.”
24 Pɔɔl ale jam a biisi nna ayen wa vari
wa dek a basi la, Fesitos yaa na wa a weeni
ayen, “Pɔɔl, fi a yesim kama. Fi gbaŋsa
zamsika yegayegaka a basi kama ate fi a
yesim.”
25 Pɔɔl yaa tulisi wa ayen, “M koa, mi
kan yesimu. Wie ŋaai ate mi a biisi la ka
wensie ale yam.
26 Mi baga a nyini ka peelim a biisi ale
fi Naab Agiripa dii nyiŋ la fi dek seba
wieŋa de noai po kama. M seba chak kama
ayen fi ŋmasi kpesi wieŋa de dinyidinyi
kama, dii nyiŋ la, wanni de an sugi nyɛ
ka gugoruk po.
27 Naab Agiripa, fi ta siaka ale Naawen
biisiteerɔma ale a biisi dii la? M seba ayen
fi ta siaka kama.”
28 Agiripa yaa bek Pɔɔl ayen, “Ku an
diem bula beniya ale ge fi a poli ayen fi nyɛ
kama ate mi chim Kirisita biik, yaa boa?”
29 Pɔɔl yaa tulisi wa ayen, “Ku beni yaa
ku an beniya, mi a puusi a te ka Naawen
ayen fi ale baai meena ale kali dela jigini a
wom mi jinla danni la, nama ale chim ase
mi ale ka nuru waai jinla la. Alege m kan
poli ayen ni le ta choroma ase mi ale ta dii
la.”
30 Naawa ale Gominawa ale Beniis ale
mbala meena a yaa yiri zaani ayen ba
nyini.
31 Ba ale ga nyini nueri la, ba yaa weeni
chaab ayen, “Nuruwa an nyɛ wari a magsi
wa kpi a yaase ba yik wa a ligi.”
32 Agiripa yaa weeni Fesitos ayen, “Nu-
ruwa de a poom magsi ka ti basi wa ase
wa nin poom kan weeni ayen wa a yaali
ayen ka wa cheŋ Nakpioŋku jigiya.”

27

1 Gominawa ale jam poli ayen ti jueli
ŋaaruŋ a cheŋ Italiya la, ba yaa pa Pɔɔl
ale ligriba ba chaab a nyo Juliyos nisima
po. Juliyos jam ka Aroom tɛŋka sojima
beŋ kanyi kpagi. Wa jam ka Nakpioŋku
beŋsaŋa kpaŋŋa po dinyi.
2 Ti jam zaani ka Siizariya tɛŋka a jueli
ŋaaruŋ. Ku jam nyini ka Adiramitiyom.
Ŋaaruŋku a jam gomsi magsi ayen ku cheŋ
ka jiga ŋaai meena ate ŋaarunta a zaani
Asia tɛŋka la. Nuru ale jam maa va ti a
cheŋ, wa yue ale Arisitaakus wa jam ka
Tesalonika deno.
3 Vari ale veenti la, ate ti yaa paari
Saidon. Juliyos a jam ta zula ale Pɔɔl ate
wa yaa siak ayen Pɔɔl ga nya wa dɔama
ate ba te wa jaab buui ate wa a yaali la.
4 Ti yaa zaani Saidon a cheŋ alege vioku
a jam a fobi ti kama a ta ti a ŋmani
ŋaaŋnyiŋ ate ti yaa dam ti ŋaaruŋku a

va Saipurus tɛŋka juijui ate vioku an jam
pagra la.
5 Ti yaa pa Silisiya ale Pamfiliya tɛŋsaŋa
a basi a juga geŋ ale ge yaa taam jam tɛŋ
kaai ate ba a wi ayen Mira ate ka bo Lisia
po la.
6 Dula jigini ate soji kpagini a yaa nya
ŋaaruŋ ale ku nyini Alezandiria a taam a
cheŋ Italiya. Wa yaa pa ti nyo ku po ate ti
maa cheŋ.
7 Ŋaaruŋ kula po, ti kasim jam a cheŋ ka
nna maglamagla ate daaŋa jam paari da-
bori nna yegayega ate ti nam nna yegayega
ale ge yaa paari Kinides tɛŋka. Ka an jam
yalima ale ti. Vioku a jam pagra ka nna
yegayega ate ti an ŋman jam baga a va siuk
kuui ate ti jam va la, ate ti yaa ŋmeriŋ va
Kariti tɛŋka juijui ate vioku an jam pagra
la a yaa jam va jigi di choa ate ba a wi ayen
Salomoni.
8 Guuku de jam woŋa kama a siŋ nyiamu
po. A zaani dula a yaa cheŋ a mɔata
nyakpeemu kuŋkɔŋini a nam ka dila a yaa
jam paari jigi ate ŋaarunta a zaani ate
vioku a daa fuk wariwari a kan daani ti la.
Dula jigini an jam yalima ale Lasia tɛŋka.
9 Ti jam beni ka nna yegayega ate ku
ga paari diipo ate ku pagra ale ti chelimu
ŋmani la. Dii me la, dai dii danni ate ba
a nyɛ Juuma tigi dii a magsi chaab ale
wabaataŋa voŋteka la a jam poom taam
kama. Dila ŋaaŋnyiŋ, vioku a ŋmasi pagra
kama. Pɔɔl yaa te ba sinsaŋŋa de ayen,
10 “M dɔaba, mi nya kama ale ti chelimu
a zaani dela a cheŋ a kan nala. Koalimaŋa
ale ŋaaruŋku le kaasi kama, kum me abe
le jam ti jigi.”
11 Alege soji kpagini a jam ka siaka
ale Pɔɔl ale weeni nna la. Ŋaaruŋku
damdowa ale ku nyɔnɔwa ale jam weeni
dii la ale jam basi ate Soji kpagini a siak te
ba.
12 Ba jam weeni ayen juijui ate ba jam za
la, an jam nala a magsi ba wari dula ŋoota
wenni. Dila nyiŋ la, nuruma yegayega a
jam a yaali kama ayen ku dan siak a nyɛ
ba dam a cheŋ ate ba ga paari Foniksi
tɛŋka ate ba wari dula ŋoota wenni a
vuusi. Foniksi bo ka Kariti tɛŋka juijui ate
ŋaarunta a nyiem zaani a vuusi la. Jigini
de a tuk ka yeniŋ geŋ.
13 Viok a yaa nyini yeniŋ a gala geŋ a fuk
nna balibali ate ba yaa poli ayen nyaku de
ale deri basi kama ate ba nyɛ ba ale poom
a yaali dii ayen ba cheŋ la. Ba yaa pa kutuk
kpioŋ kuui ate ba nyiem pa a yik ŋaaruŋku
a zaani la a yeeri ku a ta nyini nyiamu po
a jueli. Ba yaa jam cheŋ va kuŋkɔŋini noai
nna farafara a mɔata Kariti tɛŋka la.
14 Alege ku an bula beniya ate viok kpioŋ
a yaa nyini a gala geŋ korinummu po a yaa
nyini kuŋkɔŋini a jam
15 a fobi ŋaaruŋku. Ku be ale jam pagra
nna yegayega ate ti an jam baga dam ti
ŋaaruŋku a va ku po a taam la, ti yaa basi
ate ku ji ŋaaruŋku a ta a cheŋ.
16 Ti ale jam paari tɛŋ fiik kanyi ate ba a
wi ayen Kɔda ate nyiam a gilim ka la gauŋ
nyiŋ ate vioku an jam pagra la. Dula jigini,
ti yaa nam nna yegayega ale ge baga a yaa
yik ŋaaruŋku ŋaaruŋ fiika a zaani.
17 Ba yaa dari ate ku jueli ŋaaruŋ
kpioŋku zuk. Ba ale nyɛ dila a ga nueri
la, ba yaa pa mi pagrisa a bobi keŋkeŋ
a gilim ŋaaruŋ kpioŋku. Yɔgsum ale jam
ta ba ayen dai dii dai ba ŋaaruŋku a nin
zaan a chali ga feri tintain tii ale vi chaab a
jueli dua nyiamu tɛŋ a mɔata Libia nyiamu
kuŋkɔŋini noai la. Dila nyiŋ, ba yaa jam a
cheŋ magamaga ale basi ate vioku a yaa
tusi ŋaaruŋku a ta a cheŋ.
18 Va kpioŋku kasim jam a fobi ka dila
tee ate nyamiisaŋa a yiri a jueli wein nna
yegayega a jam a lo. Vari ale ga veenti la,
ba yaa piilim a koalim ŋantaŋa ŋaaruŋku
po a yuk a basi nyiamu po.
19 Daa ŋatawa danni ba yaa pa nisima a
pa ŋanta baai ate ti ta a nyɛ ate ŋaaruŋku
a zaani ale a cheŋ la gela yegayega me a
yuk basi nyiamu po.
20 Daaŋa a jam piisi ka nna yegayega
alege ti an jam baga a pa numbiri tu
wenbinni a yaase chiŋmarisa. Vioku me
abe kasim jam a fobi ka dila nna yegayega.
Ti ŋman jam ka yiila ayen ti a le vuugi.
21 Ba ale ga cheŋ ate ku beni alege ba
an de ŋandiinta la, Pɔɔl yaa yiri zaani ba
niŋ a weeni ba ayen, “Nidɔaba, ku poom
magsi ka ni ti wom mi ate ti kan poom
ŋman zaani Kariti a dam cheŋ. Nnapode ti
ti poom kan nya kaasuŋku de ale ŋantaŋa
de ate ti jogi la.
22 Alege yɔgyɔgla de, ni yik ni dek. Ni
wanyi me a kan kpi. Ka ŋaaruŋku nyiini
ale ku kaasi.
23 Mi baga a biisi nna kama boan nyiŋŋa,
Naawen dii ale soa mi ate mi a te wa zula
la, wala sabiilo deemwa yokku ale jam mi
jigi
24 a weeni mi ayen, ‘Pɔɔl, kan chali
yɔgsum, ku a fe kama ate fi zaani
Nakpioŋku niŋ. Naawen abe tulisi fi
puusaŋa kama ayen nuruma de wanyi me
la a kan kpi.’ ”
25 Pɔɔl yaa weeni nuruma ayen, “Dila
nyiŋ la, nidɔaba, ni yik ni dek boan
nyiŋŋa, m ta siaka ale Naawen kama ayen
wa ale weeni mi dii la, dila degadega le ku
nyɛ.
26 Alege ku a fe kama ayen vioku a ta ti
cheŋ paari tɛŋ kanyi ate nyiam dua gilim
ka la.”
27 Ti kasim jam bo ka nyakpeem buui po
ate ba wi ayen Adariya la po a va vioku ate

ku fobi ti a ta a cheŋ la. Ku jam ka yok kuui
ale saa yogta pi ale tinaansiwa la goota po
sunsuŋ ate baai ale a tom ŋaaruŋku po la,
a yaa poli ayen ti boro a mɔata tɛŋ yɔgla.
28 Dila nyiŋ la, ba yaa pa miik a bobi jaab
dobruk nyiŋ a yaa basi ate ku siŋ nyiamu
po a nya ale ku limsa ka nna yegayega. Ku
ale ga nyɛ maga dek la, ba yaa ŋman magsi
nya ate ku ŋman limsa yegayega.
29 Ba jam a chali ka yɔgsum ayen dai dii
dai ti ŋaaruŋku a le nak ka tintain kpeema
ŋaai ale bo nyiamu po la. Dila nyiŋ la, ba
foli kuta dobrita tinaansi ŋaaruŋku ŋaaŋ a
basi ate ti zula ayen ŋaaruŋku a kan ŋman
baga cheŋ. Ba nyɛ dila ale ge yaa a puusi
Naawen ayen vanni a veenti.
30 Baai ale a tom ŋaaruŋku po la, a jam
pii ka nyiŋ ayen ba chali be. Ba yaa foli
ŋaaruŋ fiika a basi nyiamu po ale ge yaa
velim ayen ba boro a foli ka kuta dobrita
ti chaab ŋaaruŋku niŋ.
31 Alege Pɔɔl yaa weeni soji kpagini ale
sojima ayen, “Ŋaaruŋku tuimtomdɔma de
a dan kan bo ŋaaruŋku po, ni kan vuugi.”
32 Sojima yaa gebi mi sii ale yik ŋaaruŋ
fiika a ta la ate ku cheŋ ku dek ku nyiini
jakorok
33 Vari a yaa jam mɔata ka veentika ate
Pɔɔl yaa weeni ba ale nin muna ayen ku a
fe kama ayen ba de ŋandiinta yɔgla. Pɔɔl
yaa ŋman pilim weeni ba ayen, “Da pi ale
ŋanaansi ale jinla ate ni kasim a limsi a
jam paari yɔgyɔgla de alege ni an diem de
jaabɔa.
34 Dila nyiŋ ate mi a weeni ni ayen ni de
ŋandiinta. Ku a fe kama ayen ni de ate
ni vuuk. Naawen weeni mi kama ayen ni
zuimaŋa zuisaŋa ale kanyi la a kan be.”
35 Pɔɔl ale ga weeni nna a nueri la, wa
yaa pa boroboruk puusi a te Naawen a
nyɛ wa jiam ba meena niŋ, a yaa we
boroboruku a piilim ŋobika.
36 Ba yaa yik ba dek ate ba meena wanyi
wanyi a yaa de ŋandiinta.
37 Baai meena ale jam bo ŋaaruŋku po
la a jam ka nuruba kobsiye ale pisiyopoi,
ale bayuebi.
38 Waai meena ale de chak nalimnyiini
la, ba yaa koalim “wiitiwa” meena a yuk
a basi nyiamu po ale ge ayen ŋaaruŋku a
valima magla.
39 Vari ale veenti la, ŋaaruŋku tuim-
tomdɔma a yaa jam nya kuŋkɔŋini dinyi
alege ba an jam miŋ ale ka juijui kuŋkɔŋini
la. Ba jam nya ka nyakpeemu gugoruk
kunyi ale tintambusuŋ a dua jueli magla
ate ba yaa poli ayen ba dan baga abe ba
dam ŋaaruŋku a zaani dula.
40 Ba yaa gebi kuta tii ale jam yik
ŋaaruŋku a zaani la miisaŋa a yaa basi ate
ti a cheŋ nyiamu po. Diipo ate ba boro a
gebi kutaŋa de miisaŋa la, ba jam maa foli
dakpien tii ale bobi maŋ ŋaaruŋku ŋaaŋka
ate nuruba pa a dam ku la ayen ba yaa pa
tila a dam ku. Ba yaa zak garuk kuui ale
bobi yiga ŋaaruŋku niŋka la ale ge ayen
vioku fuk ku a basi niŋ. Ba yaa nyɛ dila a
deri a cheŋ kuŋkɔŋini.
41 Alege ŋaaruŋku a yaa nak kuŋkutinni
ate ku niŋka yaa feri kuŋkutinni an ŋman
baga cheŋ. Ku ale nyɛ dila la, nyamiisaŋa
me a kasim jam a fobi ku ŋaaŋka ate ku a
we nna bunabuna a lo nyiamu po.
42 Sojima yaa nyɛ ba popola po ayen ba
ko ligrima meena ate ba waai a kan nya
siuk a puŋ nyiamu a chali be.
43 Alege sojima kpagini a kan jam a yaali
ayen wa ko Pɔɔl. Wa yaa weeni ba ayen ba
kan nyɛ dila. Wa jam weeni ba kama ayen
waai meena ale baga a de nyiam la, ba yok
a zi nyiamu po a yaa de jueli kuŋkɔŋini
44 ale ge ate mbala meena a yaa yik
ŋaaruŋku daataŋa a yaase ku ŋanta baai
ale kasi a lo la a jueli. Ti meena ale jam
nyɛ dii a vuuk a paari kuŋkɔŋini la ale la.

28

1 Ti ale jam paari kuŋkɔŋini nalimnyiini
la, tɛŋ kala demma jam weeni a sak ti
kama ayen tɛŋ kala yoi ale Malita.
2 Tɛŋ kala demma a jam tuesi ti kama
a te ti zula nna yegayega. Ŋmoruk a yaa
deri jam a ni ate ŋoota boro ate ba yaa jam
cheem bolim a te ti.
3 Pɔɔl yaa tigsi daata ayen wa nyo bolimu
po. Wa ale pa boro a nyoro la, bolim
wulumu yaa nyɛ ate waab a yaa nyini ti
po a chali nyini a meli wa nisa a dom wa.
4 Tɛŋ kala demma ale nya ale waamu
meli Pɔɔl nisimaŋa la, ba yaa weeni chaab
ayen, “Nuruwa de ku a fe kama ayen wa
ka nuru koorik. Wa baga nyini nyakpeemu
po a nyini kama alege tama bogluku a kan
nya ase ku magsi ayen wa vuugi la.”
5 Alege waamu ale meli Pɔɔl nisimaŋa
la, wa yaa misi si ate waamu lo bolimu po
alege wariwari an nyɛ wa.
6 Nuruma yaa jam a limsi ale a poli ayen
ba nya ale wa nyiŋka fuusiya yaase wa
deri kpi dua. Alege ba ale jam a limsi ale
a poli ate ku beni alege wari an nyɛ wa
la, ba yaa tagri ba popolaŋa ale ge weeni
ayen, “Wa ka bogluk.”
7 Tɛŋka naawa yoi a jam ale Pubiliyosi.
Naawa de kadugsa ale jam dua mɔata ti
juijui ate ti jam kala la. Wa yaa jam nyɛ
ti tia. Daa ŋata meena ti kasim jam bo ka
wala yenni ate wa a nya ti zuk nalimnyiini.
8 Ŋoota ale chaaruk ale jam ta wa kowa
ate wa jam dua dɔk po. Pɔɔl yaa jo ayen
wa nya wa a pa wa nisima a vi wa zuk a
puusi Naawen te wa ate wa nya nyiŋyɔgsa.

9 Wanni de ale ga nyɛ la, yɔgnyeensa
meena ale jam bo tɛŋ kala la, a jam jam
kama a nya nyiŋyɔgsa.
10 Ba jam te ti ka tiirinta nna yegayega.
Ti ale jam pa ŋaaruŋ ku choa ayen ti basi
ba abe ti ŋman a cheŋ la, ba jam pa ŋanta
baai ate ti jam a yaali ale nin muna la, a
nyo ku po a te ti a magsi ti chelimu.
11 Ti jam goa Malita ka chiisa sita ale
ge yaa cheŋ Aroom. Ŋaaruŋku de ate ti
jam jueli la yoi ale "Yibisa Boglutaŋa". Ku
jam ka Alezandiria ŋaaruŋ. (Ku be jam ka
ŋoota wein ate ku jam wari Malita ayen
ŋootaŋa taamu.)
12 Ti yaa jam paari Sirakusi tɛŋka goa
dula da ŋata.
13 A zaani dula a ŋman a cheŋ a jam
paari tɛŋ ka choa ate ba a wi ayen
Arigiyum. Vari ale ga veenti la, viok yaa
nyini yeniŋ a gala geŋ a fuk. Daa ŋaye dai
ate ti yaa ŋman paari Putiyooli tɛŋka.
14 Dula jigini ate ti jam nya Kirisita bisa
ate ba weeni ti ayen ti dan a yaali ti goa
daa ŋayopoi ale ba. Ti yaa siak a goa
daa ŋayopoiwa ale ba ale ge yaa yiri cheŋ
Aroom.
15 Ti Kirisita bisa suaataŋa ale bo Aroom,
ale wom ayen ti cheena la, ba yaa nyini
cheŋ paari Apiyas Yabaŋa ale Vuusum Yie
Ŋatawa la, a jam tu ti. Pɔɔl ale ga nya ba
ale ba cheena la, ku yaa te wa nyiŋ pagra
ate wa te Naawen jiam.
16 Ti ale ga paari Aroom la, tɛŋka kpaŋŋa
jam basi ka soji ate wa a nya Pɔɔl zuk. Ba
jam basi kama ate sojiwa ale wa boro ba
dek ba nyiini. Ba an jam lik wa a gum
chaab ale ligriba mbala.
17 Daa ŋata ale jam taam la, Pɔɔl yaa
wi Juuma kpaŋŋa Aroom tɛŋka po ate ba
jam ayen wa nyɛ tuka ale ba. Ba ale jam
tigsi chaab jigi yeŋ la, Pɔɔl yaa weeni ba
ayen, "M mabisa mi an kaasi tama nuruma
wariya a yaase kisitaŋa tii ate ti tuesi ti
kokpieŋsaŋa jigi la, alege ba yik mu a
lik ka Jerusalem tɛŋka a yaa pa mu nyo
Aroom demma nisima po.
18 Ate Aroom demma yaa bek mu bega
ale ge a poli ayen ba basi mu, dii nyiŋ la
ba nya kama ale mi an kaasi wari a magsi
ba ko mu.
19 Alege Juuma ale ga wom Aroom
demma ale biisi nna la, ba yaa zɛri ate ku
yaa fe mi ate mi weeni ayen mi a yaali
ayen m paari ka Nakpioŋku jigi ate wa
wom m le ta dii la. Alege mi jam ka chaab
ale m dek nuruma ayen ba kaasi wari ya
ate m tɔariŋ ba Nakpioŋku niŋŋa.
20 Dila nyiŋ ate mi wi ni ayen m nya ni
abe m weeni a sak ni. Mi be ta choarini
de kama dii nyiŋ la mi ta yiila ŋaai me ate
Izirali demma meena me a ta la."
21 Ba yaa tulisi wa ayen, "Tama an tuesi
gbaŋ ate ka nyini Judia a biisi fi wariya. Ti
mabisaŋa wanyi me la abe an nyini dula a
jam weeni fi wari a sak ti a yaase wa biisi
wabiok a magsi chaab ale fi.
22 Alege tama a yaali kama ayen ti wom
fi me popola ale ka dii la, dii nyiŋ la, jigi
meena nuruba kasim a weeni kama ayen
ba kan yaali nuru baai ate fi maa bo ba po
la."
23 Ba yaa dagi dai yoŋ ayen ba ŋman nyɛ
tuka ale Pɔɔl. Dila danni ale jam paari
la, ba yaa piisi nna yegayega a tigsi chaab
juijui ate Pɔɔl a goa la. A ta nyini saliuk
a jam paari junɔai Pɔɔl kasim jam a biisi
a magsi chaab ale ka Naawen Naamu wie.
Wa kasim jam pii ka nyiŋ a biisi a ta a nyini
Moosis Sinsaŋŋa gbaŋka po ale Naawen
biisiteerɔma ale ŋmarisi Naawen gbaŋka
po ayen ku sak ayen wa ale a biisi dii la ka
wensie a magsi chaab ale Yeezu.
24 Ba gela a jam siak kama ayen wa ale
a biisi dii la ka wensie. Ba gela me an jam
siak ya. Ba ale jam a nak nampaŋŋa nna
la, ba yaa waaŋ chaab. Ba ale diem kan
jam waaŋ chaab dii la,
25 Pɔɔl yaa weeni wa dinyi ayen,
"Naawen Chiika ale jam basi ate Naawen
biisiteerɔwa Azaya a biisi dii a te ni
kokpieŋsaŋa la sum ka wensie.
26 Naawen Chiika ale jam biisi dii a te wa
ayen wa weeni a sak ni la ale nna ayen,
'Cheŋ ga weeni sak nuruma nna ayen:
Nama le wom, a wom alege ni kan miŋ
chagi.
Nama le nya, a nya alege ni kan miŋ
chagi.
27 Dii nyiŋ la, nuruma de zɛri kama ayen
ba kan yaali miŋ chakka,
ba lik ba tueŋa kama,
a lik ba ninaŋa me,
kan daa dila ba ninaŋa ate nya ya,
ba tueŋa me ate wom ya,
ba popola po me, ba ate miŋ chak,
ate ba tagri a basi ba wabaataŋa,
ate m te ba nyiŋyɔgsa.' "
28 Pɔɔl yaa biisi kpeglim a weeni ba ayen,
"Dila nyiŋ la, mi a yaali kama ayen ni seba
ayen Naawen basi kama ate Varibasika
wanni de a cheŋ baai ale kan daa Juuba la
jigi. Ba be le wom di abe ba tuesi di me."
29 Pɔɔl ale weeni nna nueri la, Juuma yaa
nak nampaga ale chaab a yaa waaŋ chaab.
30 Pɔɔl jam bo dula ka bena ŋaye. Wa
jam bo ka yeri dinyi po a tuni ale ge a
goa di po. Waai meena nyiem dan jam
wa yenni, wa a nyɛ kula nyɔnɔwa tia ka
nalimnyiini.
31 Wa nyiem jam nyini ka peelim a
kan chali yɔgsum a sak nuruba Naawen
Naamu wie ale a sak ba me Nyɔnɔwa

Yeezu Kirisita wie. Nuru an jam nyɛ ate wa an baga sak wieŋa de.

Pɔɔl Gbaŋka Ate Wa Ŋmarisi A Te AROOM DEMMA La

1 Mi Pɔɔl waai ale ka Yeezu Kirisita
tomteerɔ la ale a ŋmarisi gbaŋka de.
Naawen dek ale lueri mu a potim wi mu
ayen m chim wa tuimtomdɔ abe m weeni
wa wamaŋsaŋa a sak nuruba.
2 Wamaŋsaŋa de ka ŋaai ate wa puulim
a biisi ŋa dila po dila po ate wa biisi-
teerɔma a ŋmarisi nyo Naawen gbaŋka po
la.
3 Wamaŋsaŋa a biisi ka wa biika waai
ale ka ti Nyɔnɔ la wie. Nurubiik jigi, wa
jam ka Deevid ŋaaŋbiik.
4 Naawen Chiika jigi, wa ka Naawen biik.
Naawen be jam nak wa a yiri kum po kama
ayen ku sak ti ayen, wa ka wa Naawen dek
Biik a ta pagrim.
5 Yeezu Kirisita nyiŋ ate Naawen a te mu
siuku de ate m chim wa tuimtomdɔ ayen
m baga a weeni wa wie a sak tɛŋsa meena
nuruba ate ba ta siaka ale wa abe ba a siak
wa noai.
6 Naawen wi nama me kama ayen Yeezu
Kirisita soa ni.
7 Mi a puusi nama meena baai ate
Naawen ta yaalika ale ni a lueri ni a te wa
dek Aroom tɛŋka po la.
Ti Kowa Naawen ale ti Nyɔnɔwa Yeezu
Kirisita le niak ni abe wa te ni suyɔgini.
8 Mi a yaali ayen m va ka Yeezu Kirisita
nyiŋ a nyɛ Naawen jiam a te ni meena, dii
nyiŋ la, jigi meena nuruba a biisi ni wie
kama ni ale ta siaka ale Yeezu Kirisita la.
9 Naawen waai ate m tom a te ale m
sunum meena a sak nuruba wa biika
wamaŋsaŋa wie la, ka wala ale mi seero
ate mi kasim a puusi a te nama daa meena.
M maara puusi me ayen,
10 ku dan ka wa yaalika wa le te mu siuk
ate m jam ni jigi yɔgyɔgla.
11 Mi a yaali ka nna yegayega ayen m
nya ni ate m te ni maari kaai ale a nyini
Naawen Chiika jigi la ate ni ta pagrim.
12 M jamka le maari ka ti meena. Dii nyiŋ
la, mi ale ta siaka dii ale Naawen la, ku le
maari ka nama. Nama me abe le ta siaka
dii ale wa la a le maari ka mi me.
13 M suaata, mi a yaali ayen m weeni a
sak ni kama ayen m kasim a yaali ayen m
jam ni jigi kama, alege mi an baga a jam
ya. Mi a yaali ayen ka m dan jam m nyɛ ate
nuruba ni po a pa ba dek a te Naawen ase
m le nyɛ dii ale ni vaanchaab baai meena
ale kan daa Juuba la.
14 Boan nyiŋŋa, mi ta ka tuima ayen m
tom a te nuru meena. Baai ale ka Girik
dem la ale nuru baai ale kan daa Girik dem
la. Baai me ale seba gbaŋ ale baai ale kan
seba gbaŋ la.
15 Dila ale soa ate m pii nyiŋ a yaali ayen
m sak nama me baai ale bo Aroom tɛŋka
po la Naawen wamaŋsaŋa.
16 Mi a kan chali chivie ale Naawen
wamaŋsaŋa. Naawen pa wa pagrimu a
nyo ŋa po kama. Dila ale soa ate Naawen
baga a vari baai meena ale ta siaka ale ŋa
la a basi me ba tuimbaata po. Varibasika
de a liŋ a cheŋ ka baai ale ka Juuba la jigi
ale ge a cheŋ baai me ale kan daa Juuba la
jigi.
17 Dii nyiŋ la, Naawen wamaŋsaŋa a
dagi a sak ti kama siuk kuui ate Naawen a
nyɛ ate ti a chim wayɔrisima nyam wa niŋ
la. Wanni de abe ka siaka nyiini a ta nyini
di piilimka po a ta ga paari di kpeglimka.
Ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila
po dila po ayen, “Nuru waai abe ale ta
siaka a chim wayɔrisima nyɔnɔ Naawen
niŋ la, wala a nya nyuvuri kama.”
18 Nuruba ale boro a ta gaasa nna
yegayega a kan siak ayen wensieŋa a nyini
peelim. Naawen abe a sak ti kama ayen
wa sui ale a puuri ale baai ale kan a va wa
siuku la ale ba gaasa tuimaŋa.
19 Ŋanta ba gela boro kama a sak nuruba
ate ba baga a seba Naawen wie. Nuruma
de abe seba ŋantaŋa de kama. Dii nyiŋ la,
ka Naawen dek abe ale nyɛ ate ŋantaŋa de
a nyini peelim ate ti ba a nya ba. Dila nyiŋ
ale soa ate Naawen ale namsi ba.
20 A ta nyini diipo ate Naawen nyɛ wen-
zuk ale tɛŋ la, a ta jam paari jinla, ŋanta
baai meena ate wa nyɛ basi wenzuk ale
tɛŋzuk de la a maa chaab a sak nurubiik
kama Naawen ale ka dii la. Ba seba ayen
wa pagrimu a kasim boro ka dila taam
wuu. Wa be sum ka Naawen. Nuru abe
an baga a nya wa pagrimu de ale wa ale
sum ka Naawen dii la, alege nuruba baga
a seba wieŋa de meena kama. Dila nyiŋ la,
bala chaab a ka siuk ale biisi a vari ba dek
a basi ale ba ale nyɛ dii la.
21 Ba jam seba Naawen kama, alege ba
an jam a siak ayen ba a nyɛ wa jiam yaase
ba a te wa zula. Ba popolaŋa ka betta
popola, ŋa daa popola yuarisima.
22 Ba a poli ayen ba ka yam nyam, alege
ba chim ka betta,
23 a yaa zuli ŋanta baai ale a neensi
nuruba ale nuinsa ale duŋsa ale ŋanta
baai meena ale a cheŋ ba loga nyiŋsa la,
alege kan zuli Naawen waai ale kasim boro
taam wuu la.
24 Ba ale a nyɛ dila la ale soa ate Naawen
yaa pa ba basi ayen ba va ba dek sue po ale
mariŋ dii la ate ba yaa pa ba dek nyiŋsaŋa
a tom daŋta tuim ŋaai ale kan magsi ba pa
ba nyiŋsaŋa a tom la ale chaab.

25 Naawen pa ba basi kama dii nyiŋ la, ba zɛri wa wensieŋa kama ale ge tuesi venta
a yaa a kaab ŋanta baai ate wa nyɛ la ale
ge basi Naawen dek, waai ale magsi ayen
nuruba kasim a te wa pimpauk taam wuu
la. Ku be nyɛ dila.
26 Boan nyiŋŋa, Naawen pa ba basi kama
ayen ba va ba dek sue po ale mariŋ dii le di
basi ate ba nya chivie la. Ba nipooma me
dek a kan yaali ayen ba a goa ale nidɔaba.
Ba a yaali ayen ka ba a bobi nipooba ba
chaab a goa.
27 Nidɔama me kan yaali ayen ba a goa
ale nipooba. Ba kasim a yaali kama ale
ba yam meena ayen ba a bobi nidɔaba ba
chaab a goa. Nidɔama de ale a nyɛ nna la
a magsi ka chivie yik ba alege ba kan chali
chivie. Nyaku de abe basi kama ate waali
kaai ale magsi ba nya la a jam ba jigi.
28 Ba jam a poli kama ayen ku an magsi
ate ba ta wensie popola maŋsa a magsi
chaab ale Naawen ya. Naawen yaa pa ba
basi ate ba ta popola kaasima ate ba a tom
tuim ŋaai ale kan magsi ba a tom la.
29 Ba suniimaŋa kasim sueri ale ka gaasa
meena wuu, ate ba a yaali chaab ŋanta ale
a kisi chaab ale a de nyuri ale chaab ale a
ko nuruba ale a nyɛ kpaliŋsa ale chaab ale
a paasi chaab ale a poli kaasuŋ nyiini a te
nuruba ale a zu chaab ŋaaŋ
30 ale a kaasi chaab yue ale kisi Naawen
me. Ba ka nuru leerisa me ale kanjanta
nyam ale a yaali yue a te ba dek ale a
gisi ayen ba nya su paalita ate ba a tom
tuimbaata. Ba kan wom ba koba ale ba
maba noa.
31 Ba be ka betta me. Ba dan puulim
ayen ba nyɛ wari, ba kan nyɛ. Ba poom
ka yaalika ba suniima po. Ba ka jiirim ale
waaiya.
32 Ba be seba ayen Naawen weeni kama
ayen ku magsi ka nuru baai meena ale a
tom nna la, kpi, alege ba diem a tom ka dila
ale poom a weeni me ayen baai ale a tom
tuim ŋala chaab la, a tom ka tuimmaŋsa.

2

1 Dila nyiŋ la, ni wanyi ka siuk ate fi suok
a dan nyɛ wari a kaasi, fi bo wa buusa. Fi
dan nyɛ dila, fi ta ka kaasuŋ a jam fi dek
jigi dii nyiŋ la, wie ŋaai ate fi ayen wa nyɛ
a kaasi la, fi dek a tom ka ŋala degadega.
2 Tama abe seba kama ayen ku sum
magsi ka Naawen ta kaasuŋ a jam baai
meena ale a tom dila la jigi.
3 Alege fi dan bo baai ale a nyɛ nyaŋa
de la buusa alege fi dek a tom ŋa, fi a poli
ayen fi le baga chali be ate Naawen kan
nya fu a bo buusa?
4 Yaa fi zɛri Naawen nyemaŋ kaai ale
suduŋ dii ale wa ale ŋman ta chichiiba ale
fi dii la kama, fi a poli kama ayen wa a le
kasim a nyɛ ka dila a ta a cheŋ. Fi ze ayen
Naawen nyemaŋka fi jigi a sak fu kama
ayen fi basi fi tuimbaataŋa tomka?
5 Ni tue kan wom. Ni sue be kan kaasi ale
ni tuimbaataŋa. Ni a tom tuimbaata kama
alege jaabjaab kan daani ni, alege Naawen
supuurimu ale wa wensie buusaŋa danni a
dan paari ate wa ayen wa bo wensie buusa
ale ni, wa sui le puuri ka nna yegayega ale
ni ate wa te ni waalika.
6 Da dila danni, Naawen le tuni waai
meena a magsi chaab ale ka ti wanyiwanyi
ale tom dii la.
7 Baai meena ale ta chichiiba a tom tu-
immaŋsa a gisi zula ale nalim ale nyuvuri
Naawen jigi la, wa le te ba ka nyuvuri dii
ale kan ta kpeglimka la.
8 Alege baai ale a yaali ba dek nyaka
nwulinwuli ale a zɛri wensie siuku vaka
ale kasim a tom tuimbaata daa meena la,
Naawen le basi kama ate wa supuurimu a
jam ba zuk.
9 Ninam ale kumsa nna yegayega le
jam baai meena ale a tom tuimbaata la
jigi. Juuma le ba liŋ nya ninammu de ale
kumsaŋa de ale ge ate baai me ale kan daa
Juuba la a nya ninammu de ale kumsaŋa
de dila degadega.
10 Baai meena ale a tom tuimmaŋsa la
le nya zula ale nalim a boro ale suyɔgini.
Baai ale ka Juuba la le ba liŋ nya zulaŋa
de ale nalimu de ale suyɔgini de ale ge ate
baai me ale kan daa Juuba la, me a nya.
11 Boan nyiŋŋa, Naawen ta ka nyeyeŋ
Juuma ale baai me ale kan daa Juuba la
jigi.
12 Baai ale kan daa Juuba la, a jam
ka Moosis Sinsaŋŋa ate ba jam a tom
tuimbaata. Ba an jam ta Moosis Sinsaŋŋa.
Ba be le kpi kama alege Naawen a kan pa
wa Sinsaŋŋa a bo ba buusa. Alege Juuma
a jam ta Moosis Sinsaŋŋa alege ba jam a
tom ka tuimbaata. Ba me be le kpi kama
ate Naawen pa wa Sinsaŋŋa a bo ba buusa.
13 Nuruba dan wom ka wa Sinsaŋŋa
nyiini ale kan va ŋa, ba kaasuŋku a diem
bo ale ba kama, alege baai ale wom ŋa
a yaa va ŋa la, wa kan ŋman nya ba
kaasuŋku.
14 Baai ale kan daa Juuba la, bala an nya
Moosis Sinsaŋŋa alege ba suniimaŋa a dan
basi ate ba a tom Sinsaŋŋa ale a weeni dii
ayen ba va la, ba dek suniima ale a te ba
Sinsaŋŋa.
15 Ba nyeka a sak kama ayen Naawen
ŋmarisi wa Sinsaŋŋa a nyo ka ba suniima
po. Ba popolaŋa me ale a bo ba buusa
a weeni a sak ba ase ba kaasi yaa ba an
kaasiya.
16 Da di danni ate Naawen le bo ba
buusa la, le nyɛ ka dila. Wa le pa nuru
meena wasusuŋŋa a ta ŋa nyini peelim niŋ

ate Yeezu Kirisita bo ba buusa. Naawen
wamaŋsaŋa ate mi a sak nuruba ale a sak
ti dii la ale la.
17 Nama baai ate mi a biisi ale ni la,
a wi ni dek ayen ka Juuba. Ni kasim a
poli kama a weeni ni dek ayen, “Tama
ta Moosis Sinsaŋŋa kama. Dila nyiŋ la,
Naawen a vari ti a basi kama.” Ni a nak
ka kuusa ale ni ale ka dii ale Naawen la.
18 Nama dek abe seba Naawen ale a yaali
ayen ni a tom tuimmaŋsa dii la kama, dii
nyiŋ la ni zamsi Sinsaŋŋa po ayen fi lueri
dii ale nala la a tom.
19 Fi seba chak kama ayen, fi baga a chim
nuru waai ale cheŋ be Naawen siuku po la
kpagi ya. Fi a nyɛ ase ka bolim la a te baai
ale bo legini po la?
20 Fi a weeni ayen fi baga nuru baai
ale ka betta ale bipaaluk a sak kama? Fi
be seba fi puuk po a chak ayen, fi ale ta
Naawen Sinsaŋŋa la, fi ta yam meena ale
wensie meena kama?
21 Nyaŋa de meena abe dan ka wensie
ale fi waai ale a sak nuruba la, ka boa ate
fi kan sak fi dega? Ti a sak nuruba a weeni
ayen, “Kan zu”, alege fi dek a zu?
22 Fi a sak nuruba a weeni ayen, “Kan
nyɛ kaboŋsa”. Alege me le bek fu ayen
fi dek a nyɛ yaa fi kan nyɛ? Fi kisi bogta
kama alege mi a le begi fu ayen, “Fi dek
a zu ŋanta a ta nyini welensa jigi a nyini
yaa fi kan zu a ta a nyini?
23 Fi ta zupagruk kama ale Naawen
Sinsaŋŋa, alege a kaasi ŋa. Kaasika de a
basi ate Naawen a nya chivie a yaa wa kan
nya.”
24 Ba be ŋmarisi Naawen gbaŋka po
kama ayen “Baai ale kan daa Juuba la,
a kaasi Naawen yoi kama nama Juuma
nyiŋ.”
25 Nama Juuma dan gebi ni yoaŋa ale
a va Moosis Sinsaŋŋa, ni yoaŋa gebika
ta kiri kama. Alege ni dan a kaasi wa
Sinsaŋŋa ni a nyɛ ase ni an gebi ni yoaŋa
kama la.
26 Nuruba abe dan kan gebi ba yoa ale ge
a va dii ate Moosis Sinsaŋŋa a weeni ayen
nuruba a nyɛ la, Naawen le nya ba ase ba
gebi ba yoaŋa kama la.
27 Nama ta Moosis Sinsaŋŋa kama ate ŋa
ŋmarisi dua. Ni be a gebi ni yoaŋa me
kama. Alege Sinsaŋŋa ate ni ta la ale ni ale
a gebi ni yoaŋa la, ni kan diem a va Moosis
Sinsaŋŋa ale a weeni dii la. Alege baai ale
kan gebi ba yoaŋa la, bala gela a va Moosis
Sinsaŋŋa ale a weeni dii la kama alege ba
ka ŋa. Ba be ale a nyɛ nna la a basi kama
ate ba biisi a gaam nama Juuma.
28 Basi ate m bek ni beŋŋa de ayen, ka
wana dek ale potim ka Juu? Ka waai ale
gebi wa yoari la ale Juu? Nuru peelim
nyeka nyiini a kan sak kama ayen nuru
wala a sum ale Juu. Ku be daa fi nin gebi
fi yoari ale a sak ayen fi sum ka Juu.
29 Alege waai ale sum ka Juu la ale waai
ale va Sinsaŋŋa a ta nyini wa sunum po
la. Ku kiri me ale fi an gebi ka fi yoanni
nyiini ayen ku sak ayen fi sum ka Juu
alege ku kiri ale, fi pa ka fi sunummu a
te Naawen. Gebika abe ka gebi kaai ate
Naawen Chiika a gebi fi sunummu la, daa
fi nyiŋka wariya. Nuruwa de choa abe kan
nya pimpauk nuruba jigi, alege ka Naawen
pimpauk nyiini ate wa a nya.

3

1 Ku nyuenta abe ale boa ase fi nin ka
Juu? Fi gaam waai ale kan daa Juu la
kama? Ka boan nyuenta ate ba a nya ku
po ale ba ale gebi ba yoaŋa la?
2 Juuma ta nyuenta kama wie yegayega
po a gaam baai ale kan daa Juuba la. Ni
basi ate m liŋ weeni a sak ni ayen Naawen
jam pa wa wieŋa ka a nyo ka Juuma nisima
po.
3 Alege ni basi ate m bek ni ayen ase
Juuma gela a daam dan kan ta wensie
ale Naawen, nyaku de a sak kama ayen
Naawen me a kan ta wensie?
4 Aaya, waai meena abe dan poom ka
velinvendik, Naawen kasim ka wensie
nyɔnɔ. Ase ba ale ŋmarisi wa gbaŋka po
ayen,
“Ba le weeni kama ayen wa wieŋa ka
wensie.
Ba dan jam bo wa buusa, ba le bo te wa
kama.”
5 Ase ti tuimbaata a dan basi ate nuruba
a nya Naawen welensaŋa, ku be ka wabiok
wa ase Naawen a nin te ti waalika ti
tuimbaataŋa nyiŋŋa? Mi a biisi kama ase
nuru ale a biisi dii la.
6 Aaya, Naawen a dan kan daa wensie
Naawen ya, wa le nyɛ ka se a bo tɛŋka
demma buusa?
7 Nuru abe ŋman baga a weeni kama
ayen, “Mi ale kan ta wensie la a basi kama
ate nuruba a nya Naawen wensieŋa a yaa
a te wa zula dila nyiŋa? Ku be dan ka dila,
Naawen nyɛ ka se a baga a bo buusa a mini
mi tuimbaata nyɔnɔwa?”
8 Ku be dan ka dila me, ka boa ale
soa ate ni kan kasim a tom tuimbaata ate
wamaŋsa nyini ŋa po a nyini? Nuruba
gela a tɔariŋ mi kama a weeni ayen ka mi
ale a weeni wanni de choawa. Tɔariŋka
de abe ka leeta a te mu. Naawen abe dan
bo buusa, ku magsi ka wa bo mini ba.
9 Dila nyiŋ la, tama baai ale ka Juuba la,
tama chim ka nuru welensa a gaam baai
ale kan daa Juuba la? Aaya. M poom weeni
a sak ni kama ayen biem ale soa baai ale
ka Juuba la, ale baai ale kan daa Juuba la
meena.

10 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen,
“Nuru yeŋ bola karo a chim wayɔrisima nyɔnɔ,
11 Nuru karo me a ta yammɔa.
Nuru karo a yaali ayen wa zuli Naawen ya.
12 Waai meena cheŋ wensie siuku po a be kama
ale chim nuru kayaata me.
Nuru yeŋ bola karo a tom tuimmaŋsa.
13 Ba noaŋa a biisi ka wa kaasima wie nyiini.
Ŋa sueri ale ka venta nyiini.
Ba biika ka leeta nna ase ka waapiisa domka la.
14 Ba biik po ka kikaasa nyiini nna yegayega.
15 Ba kan bola a beni ale ge a ko nuru.
16 Juijui meena ate ba a cheŋ la, ba a basi ka kaasuŋ ale ninam ku jigini.
17 Ba ze siuk kuui ate suyɔgini a boro la.
18 Ba be kan te Naawen zula me.”
19 Ti seba ayen Juuma pe kama ayen ba le va Moosis Sinsaŋŋa ale a weeni dii meena la. Dila nyiŋ la, Sinsaŋŋa ale a weeni dii meena la a cheŋ ka bala jigi. Naawen nyɛ ku ka dila ayen waai meena a nya wa dek kaasuŋku. Nuru be kan ta wari a weeni wanni de po.
20 Dila nyiŋ la, nuru dan va Naawen Sinsaŋŋa ale a weeni dii la, dila kan basi ate wa a chim wayɔrisima nyɔnɔ Naawen jigiya. Alege Naawen Sinsaŋŋa weeni a sak ti kama biem ale ka dii la.
21 Alege yɔgyɔgla de Naawen a pa sak wa le wa nyɛ dii ate nuruba a chim wayɔrisima nyam la kama. Moosis Sinsaŋŋa ale Naawen biisiteerɔma a biisi dila wari kama, alege ku ka wari a nyɛ ale Moosis Sinsaŋŋa.
22 Alege ka waai meena ale ta siaka ale Yeezu Kirisita la ate wa a nyɛ ate nuru wala choa a chim wayɔrisima nyɔnɔ wa Naawen jigi. Boan nyiŋŋa, lukka karo ale Juu ale waai ale kan daa Juu la.
23 Nurubiik meena abe tom kaasi kama, a yaa yalima ale Naawen zulaŋa.
24 Alege Naawen tiirim niaka nyiŋ ate ti chim wayɔrisima nyam Yeezu Kirisita nyiŋ.
25-26 Naawen basi kama ate Yeezu kpi tama wabaataŋa nyiŋ ayen ti dan ta siaka ale wa, ti le nya voŋteka. Naawen nyɛ nna kama ayen ku sak nuruba ayen wa, Naawen, ka wayɔrisima nyɔnɔ. Diipo ate Yeezu an diem jam kpi la, Naawen jam ta chichiiba kama a yik wa dek an namsi nuruba ba wabaata nyiŋŋa. Alege yɔgyɔgla de, Yeezu kummu nyiŋ ate Naawen yaa nya nurubiik wabaataŋa zuk ayen ku sak ayen Naawen ka wayɔrisima nyɔnɔ. Ku be a sak kama ayen wa ka wayɔrisima nyɔnɔ ate baai meena ale ta siaka ale Yeezu la, wa basi kama ate ba chim wayɔrisima nyam.
27 Be ka boan nyiŋ ate ni a nak kuusa? Kuusa nakka karo. Be ka boan ale soa ate kuusa nakka karo? Ku ka Moosis Sinsaŋŋa ale a weeni ti ayen ti nyɛ dii la nyiŋŋa? Aaya. Ku ka siaka ale Yeezu nyiŋ.
28 Boan nyiŋŋa, ti yaa baga a weeni kama ale seba chak me ayen ku daa Moosis Sinsaŋŋa vaka nyiŋ ale soa ate nuru a chim wayɔrisima nyɔnɔ, alege ka wa siaka nyiini ale Naawen ale baga a nyɛ ate kula nyɔnɔwa a chim wayɔrisima nyɔnɔ.
29 Ti baga a weeni ayen Naawen ka Juuma nyiini Naawen ya? Aaya. Wa ka baai ale kan daa Juuba la me Naawen.
30 Dii nyiŋ la, Naawen ka Naawen yeŋ dekki. Naawen va ka boan nyiŋ a nyɛ ate Juu a chim wayɔrisima nyɔnɔ? Ka wa siaka nyiŋ. Wa be va ka boan nyiŋ me a nyɛ ate waai ale kan daa Juu la a chim wayɔrisima nyɔnɔ? Ka wa me siaka nyiŋ.
31 Nyaku de be a sak kama ayen tama siaka a nyɛ kama ate Moosis Sinsaŋŋa ka kiriya? Aaya. Ku a sak kama ayen wensie bo ŋa po kama.

4

1 Ku be dan ka dila, ti ta ka boan wari ayen ti weeni a magsi chaab ale ti kokpieŋka Abraham?
2 Naawen daam a dan nya ka Abraham tuimmaŋsaŋa nyiini a yaa weeni ayen wa ka wayɔrisima nyɔnɔ, ŋala nyiŋ, Abraham daam ate te wa dek ka pimpauk. Alege wa an jam baga a zaani Naawen niŋ a pak wa dega.
3 Boan nyiŋŋa, ba ŋmarisi wa wie kama Naawen gbaŋka po ayen, “Abraham jam ta siaka kama ale Naawen. Dila ale soa ate Naawen jam nyɛ ate wa chim wayɔrisima nyɔnɔ.” Nyaku de ka tiirim, ku daa wari ate wa nyɛ.
4 Nuru dan pa nuru ayen wa tom a te wa ale ge ate wa tuni wa, nuruwa a tuni wa kama tutuna ŋaai ate wa a tuni wa la. Tutunaŋa de daa tiirimɔa.
5 Siuk kula po, waai a dan pa wa tuimmaŋsaŋa a ta jam Naawen jigi ayen ŋala nyiŋ Naawen nyɛ ate wa chim wayɔrisima nyɔnɔ, Naawen kan nyɛ dila ase tutuna la a te wa. Ku ka tiirim. Siuk kuui nyiini ate Naawen a nyɛ ate nuru a chim wayɔrisima nyɔnɔ la ale siaka nyiini ale wa. Dii nyiŋ la, wa ka waai ale a nyɛ ate wabaata nyam a chim wayɔrisima nyam ba siaka ale wa nyiŋ la.
6 Ti kokpieŋka Deevid ale jam weeni dii la kiri ale la me ayen nuru waai ate Naawen a kan nya wa tuima alege a nyɛ ate wa a chim wayɔrisima nyɔnɔ la,

kula nyɔnɔwa sui abe le peenti ka nna
yegayega.
7 Wa ale weeni dii Naawen gbaŋka po la
ale nna ayen,
"Nuru baai ate Naawen a voŋ ba
wabaataŋa a te ba la, ba sue le
peenti kama.
Wa a duisi ba wabaataŋa a basi kama.
8 Nuru waai ate Naawen a kan ta wa
wabaataŋa la, a ta supeentik kama."
9 Be ka baai ale a gebi ba yoaŋa la nyiini
ale ta supeentiga? Yaa baai me ale kan
a gebi la ta supeentik kama? Aaya. Ba
meena ta supeentik kama. M poom liŋ
weeni sak ni kama a ta nyini Naawen
gbaŋka po a magsi chaab ale Abraham ale
ta siaka dii ale Naawen la. Ka siaka de
nyiŋ ale soa ate Naawen nyɛ ate wa chim
wayɔrisima nyɔnɔ.
10 Ka dimpo ate Naawen wi Abraham
ayen wa yaa ka wayɔrisima nyɔnɔ? Ka
diipo ate wa gebi wa yoanni la yaa ka diipo
ate wa an diem gebi la? Naawen jam nyɛ
ate wa chim wayɔrisima nyɔnɔ ale ge jigi
ate wa gebi wa yoanni.
11 Gebika de abe jam a sak kama ayen ka
wa siaka ale Naawen nyiŋ ale soa ate wa
wi wa ayen wayɔrisima nyɔnɔ ale ge ate
wa yaa gebi wa yoanni. Dila abe ale soa
ate baai meena ale ta siaka ale Naawen
alege an gebi ba yoaŋa, ate Naawen nyɛ
ate ba chim wayɔrisima nyam la, a baga a
wi Abraham ayen ba ko.
12 Baai me ale gebi ba yoaŋa la a wi
Abraham ayen ba ko ase ba a nin ta siaka
ale Naawen ase Abraham la, alege ate wa
yaa gebi wa yoanni la.
13 Naawen jam puulim kama ayen Abra-
ham ale wa ŋaaŋbisaŋa le jam soa ka
tɛŋka meena. Ku be jam daa Abraham ale
jam va Moosis Sinsaŋŋa la nyiŋŋa. Ku jam
ka Abraham ale ta siaka ale Naawen ate
wa nyɛ ate wa chim wayɔrisima nyɔnɔ la
nyiŋ ale soa ate wa jam puulim dila.
14 Ku be dan ka nuru baai ale a va Moosis
Sinsaŋŋa la le ba soa tɛŋka, nurubiik siaka
ale Naawen ka kiri ya ate Naawen puulim
ka a chim kinla nyiŋ.
15 Naawen ta supuurim kama ale baai
ale kan a va wa sinsaŋŋa la. Wa be le te
ba ka waalika. Sinsaŋŋa abe dan kan karo,
nuruba ate an baga le zɛri ŋa.
16 Ka boan ale soa ate Naawen le nyɛ ate
ti chim wayɔrisima nyam ti siaka nyiŋŋa?
Dii nyiŋ ale soa ate wa le nyɛ dila la
ale wa ale puulim ayen wa le niak ti wa
niaka nyiŋ la. Dii abe le pa a saŋ la ale,
pumpuulimaŋa de le sum chim ka wensie
a te Abraham ŋaaŋbisaŋa meena baai ale
ta siaka ase Abraham dek la. Baai ale va
Sinsaŋŋa ale baai ale kan va ŋa la. Dii nyiŋ
la, Abraham ka tama meena ko
17 ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka
po dii ayen Naawen weeni Abraham ayen,
"Ka mi ale nyɛ ate fi chim nuru bɔari ko."
Dila nyiŋ la, Naawen jigi, wa ka tama ko.
Abraham dek abe jam ta siaka kama ale
Naawenni de waai ale a nak kpilima a yiri
kum po a te ba vum la. Wa be ka waai ale
a basi ate jaab buui ale kan boro la a boro.
18 Ase Naawen ale weeni Abraham ayen
wa le basi ate wa biak biik a yaa ta
ŋaaŋbisa yegayega la, Abraham jam ta
siaka ale yiila Naawen jigi kama alege ku
an poom jam magsi ayen wa ta siaka ale
yiila dila po. Alege ku sum jam chim
ka wensie ate Abraham chim nuru bɔari
ko ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po
dii ayen Naawen weeni Abraham ayen wa
bisaŋa le piisi ase ka chiŋmarisaŋa la.
19 Dila powa, Abraham jam boro a mɔata
ka bena kook, alege wa powa Saara an
diem jam biaya. Abraham jam poli wa dek
jigi kama a yaa weeni wa dek ayen, "Mi
poom mɔata ka kum. M powa me a kan
biagi", alege Abraham siaka ale Naawen
an diem jam baliŋya.
20 Wa jam ka chichama ale Naawen ya.
Wa siaka jam te wa ka pagrim ate wa a te
Naawen zula.
21 Wa jam seba chak kama ayen Naawen
baga a nyɛ wa ale puulim ayen wa nyɛ dii
la kama.
22 Wa siaka nyiŋ ale soa ate Naawen nyɛ
ate wa chim wayɔrisima nyɔnɔ.
23 Ba ale ŋmarisi dii Naawen gbaŋka po
ayen m nyɛ ate Abraham chim wayɔrisima
nyɔnɔ la, ba an ŋmarisi kama a te wa dek
wa nyiini alege,
24-25 ka tama me nyiŋ ate ba ŋmarisi dila.
Naawen basi kama ate Yeezu kpi tama
wabaataŋa nyiŋ. Wa be nak wa kama a
yiti kum po ate ti yaa chim wayɔrisima
nyam. Dila nyiŋ la, ti be dan ta siaka
ale Naawen waai ale nak wa yiri kum po
la, Naawen le nyɛ ate tama me chim ka
wayɔrisima nyam.

5

1 Dila nyiŋ la, ku ka ti siaka nyiŋ ale
soa ate Naawen baga nyɛ ate ti chim
wayɔrisima nyam. Dila abe le soa ate tama
va Yeezu Kirisita nyiŋ ate tama ale Naawen
a yaa ta noayeŋ ale masim ale chaab.
2 Ti siaka ale Yeezu Kirisita nyiŋ me abe
le soa ate ti baga a nya Naawen niaka
nyeka ate wa ta ale ti la. Wa te ti ka
yiila ale supeentik ayen da yeŋ po Naawen
ale tama le jam maa chaab a ta Naawen
zulaŋa.
3 Daa ti ale maa chaab ale wa a ta wa
zulaŋa la ale basi ate ti sue peenti, alege
nuruba dan poom basi ate ti a nam, ti sue
le peenti kama. Dii nyiŋ la, tama seba

ayen ninammu de a basi kama ate ti a ta chichiiba ninammu po.

4 Ti suduŋmaŋa a basi kama ate ti a chim wensie nyam. Nyaku de abe a te ti ka yiila ŋaai ate m poom weeni la. Yiilaŋa de abe daa kinla nyiŋŋa.

5 Naawen pa wa Chiika nyo ka ti suniima po nalimnyiini. Chiika abe ale Naawen tiirim ate wa pa te tama. Wa be va ka Chiika de nyiŋ a pa wa yaalika a sueri ti suniimaŋa. Dila ale soa ate yiila ŋaai ate ti ta la daa kinla nyiŋŋa.

6 Dila po, dila po, ti an jam ta pagrim a maari ti dega. Alege ka da dii dai ate Naawen lueri la ate Yeezu yaa zaani tama tuimbaata nyamma naŋkula po a kpi te ti.

7 Nuru dan chim nuru maŋ, da dii dai nuru wa choa a baga a siak kama ayen wa zaani wa naŋkula po a kpi te kula nyɔnɔwa. Alege ku pagra kama ate nuru nyɛ dila.

8 Alege tama baai me ale ka wabaata nyam la, Yeezu Kirisita zaani ka tama naŋkula po a kpi te ti. Nyaku de abe a sak ka Naawen ale ta yaalika nalimnyiini ale ti dii la.

9 Wa kummu nyiŋ abe ale soa ate Naawen baga a nyɛ ate ti a chim wayɔrisima nyam. Ase Naawen dan baga a nyɛ ate tama a chim wayɔrisima nyam Yeezu kumu nyiŋ, be ka boa le ku kasi ate wa kan vari ti waali kaai ate wa le te ti la po a basi Yeezu nyiŋŋa?

10 Ti jam ka Naawen dachaasa, alege yɔgyɔgla de, wa va ka wa biika kummu nyiŋ a nyɛ ate ti ŋman chim wa dɔaba. Wa biika abe dan baga a nyɛ nyaku de, ka boa le ku kasi ate yɔgyɔgla de wa ale vua la wa an baga a te varibasika?

11 Daa ku meena abe ale dila. Wa dii ale ŋman gum du la ale, Naawen basi kama ate ti sue peenti nna yegayega ale wa ale va ti nyɔnɔwa Yeezu Kirisita nyiŋ a nyɛ dii a te ti la. Yɔgyɔgla de be ka Yeezu Kirisita ale nyɛ ate tama chim Naawen dɔaba.

12 Nuru yeŋ ale jam bo tɛŋzuk de dila po dila po. Wa yoi jam ale Adam. Biem va ka nuru yeŋka de jigi a jam tɛŋzuk de meena. Biemu de abe ale soa ate kum jam nurubiik meena jigi. Dila be ale soa ate baai meena ale va wa ŋaaŋ la a kpi. Boan nyiŋŋa, ti meena tom ka biem.

13 Biem liŋ jam boro kama ale ge ku ŋaaŋnyiŋ ate Naawen yaa pa wa Sinsaŋŋa a te ba. Wa sinsaŋŋa ale kan diem jam boro diipo la, wa an jam a chiini wabaata.

14 Alege a ta nyini diipo ate Adam boro la, a ta jam paari diipo ate Naawen jam pa wa sinsaŋŋa a te Moosis la, nuruba jam a kpi kama. Baai me ale jam poom kan zɛri Naawen noai ase Adam ale nyɛ dii la, ba me jam a kpi kama.

Alege Naawen jam poli kama ayen Adam nyeka a sak ti wari a magsi chaab ale waai le ayen wa jam la.

15 Naawen tiirimu ale Adam ale zɛri wa noai dii la a daa bunyi. Ase se la? Nuru yeŋ ale zɛri Naawen noai la nyiŋ ale soa ate nuru bɔari kpi. Alege Naawen niaka a gaam ka nna yegayega. Wa tiirim buui ate wa pa te nuru bɔari la, wa va ka nuru yeŋka Yeezu Kirisita niaka nyiŋ a te wa tiirimu nuru bɔanni.

16 Adam ale jam tom biemu la, ka boan ale nyɛ ya? Be ka boan jaab ale nyɛ ase Naawen ale va wa niaka nyiŋ a te ti wa tiirimu la? Be nya, Adam zɛri Naawen noai kama ate Naawen a bo ba buusa. Naawen be ale va wa niaka nyiŋ a te ti wa tiirimu la, wa yaa weeni ayen nurubiik yaa a chim wayɔrisima nyɔnɔ Yeezu nyiŋ.

17 Nuru yeŋka ale zɛri Naawen la nyiŋ ale soa ate kum a jam. Alege nuru yeŋka Yeezu Kirisita ale nyɛ dii a te nurubiik la a zuak gaam taam kama. Baai meena abe ale a tuesi wa niaka yegayega ka de ale wa ale nyɛ ate nuruba a chim wayɔrisima nyam la, ka wa tiirim ale la ate wa pa te ba. Bala abe le va ka Yeezu Kirisita nyiŋ a ta nyuvuri. Ba le chim ka nalima me.

18 Siuk kula po, nuru yeŋka ale zɛri Naawen noai ate dila basi ate Naawen a bo ba buusa, siuk kula po degadega ate nuru yeŋ waai ale siak a te Naawen nɔanni la a basi ate waai meena a baga a chim wayɔrisima nyam a nya varibasika ale nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.

19 Nuru yeŋ ale jam zɛri Naawen noai vaka la, dila basi kama ate nuru bɔari chim tuimbaata nyam wala nyiŋ. Nuru yeŋ me ale jam va Naawen noai la dila basi kama ate Naawen nyɛ ate nuru bɔari chim wayɔrisima nyam.

20 Naawen te wa sinsaŋŋa Juuma kama ayen ba seba ayen ba ale kasim jam a nyɛ wie ŋaai la ba a zɛri ka wa noai. Alege nurubiik biemu ale ŋmasi chim a gum du la, Naawen niaka me a ŋmasi chim a gum du kama.

21 Dila nyiŋ la, biem ale va ka kum nyiŋ a soa nurubiik la, Naawen niaka me a va ka wayɔrisima nyiŋ a soa nurubiik dii nyiŋ la, ka wa niaka nyiŋ ale soa ate ti chim wayɔrisima nyam. Dila abe basi kama ate ti yaa va Yeezu Kirisita ti Nyɔnɔwa nyiŋ a nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.

6

1 Ku be dan ka dila, ti le weeni ka boa? Ku magsi ayen ti kasim a tom tuimbaata taam wuu ate Naawen kasim ta wa niaka ale ti a gum du?

2 Aawo. Dii nyiŋ la, biem jigi, ti kpi
kama. Dila nyiŋ la, ku an magsi ayen ti
ŋman a nyɛ ase biem jigi ti vua kama la.
3 Mi a yaali kama ayen ni seba ayen ba
ale te ti soka ayen tama ale Yeezu Kirisita
chim bunyi la, ku a nyɛ ase tama ale wa
maa chaab a kpi kama la.
4 Ba ale te ti soka la, ku a nyɛ ase ba
gu tama ale wa a gum ka chaab la. Alege
Naawen ti kowa a nak Yeezu a yiri kum po
kama ale pagrim. Tama me abe yiri kum
po kama ayen tama me ta nyuvuri paali.
Ti ŋman ka ti nyɛ kpakka.
5 Ti be dan siak ayen tama ale wa maa
chaab kpi kama, ti baga a siak kama me
ayen Naawen le nak ti kama a yiri kum po
ase wa ale nak wa a yiri kum po dii la.
6 Tama be seba kama ayen ti nyɛ kpakka
a maa chaab a kpi kama ale Yeezu wa
jabarimu nyiŋ ayen pagrim buui ale soa
ate ti nyɛ kpakka de a tom biem tuima la
a yaa kaasi ate ti kan ŋman chim biem
yomma.
7 Tama dek abe seba ayen nuru yomo
dan kpi, wa nyɔnɔwa an ŋman baga a fe
wa. Siuk kula po, tama nyɛ kpakka abe kpi
kama. Biem an ŋman baga a fe ti.
8 Tama ale Yeezu abe ale maa chaab kpi
la, ti ta siaka kama ayen wa ale vua la,
tama me vua kama.
9 Naawen ale nak Yeezu yiri kum po.
Tama me abe seba kama ayen Yeezu abe
kan ŋman kpi. Kum be ŋman ka pagrim
wa zuwa.
10 Wa kpi ka bunyi dekki. Wa be kpi
kama ayen biem kan ŋman ta pagrim.
Yɔgyɔgla de, wa vua kama ate Naawen soa
wa.
11 Siuk kula po, ni ta ku ni zuima po ayen
biem jigi, ni kpi kama. Naawen jigi me, ni
vua kama Yeezu Kirisita nyiŋ.
12 Ni kan basi ate biem soa ni, bu le nyɛ
kama ate ni a nyɛ ni nyiŋsaŋa ale a yaali
waba tii la.
13 Ni be kan pa ni nyiŋsaŋa juijuiya a
te biem wa ate bu nyɛ ate nyiŋka kabta a
tom tuimbaata. Alege, ku a fe kama ayen
ni pa ni dek a te Naawen ase nuru baai ale
nyini kum po a nyini vum po dii la, a yaa
pa ni dek a te Naawen ate wa pa ni a tom
wayɔrisima tuima.
14 Boan nyiŋŋa, biem a kan ŋman chim
ni nyɔnɔ a soa ni dii nyiŋ la, ni an boro ka
Moosis Sinsaŋŋa ale a weeni ni ayen ni a
nyɛ dii la nyiŋŋa, alege, ni boro ka Naawen
ale va wa niaka nyiŋ a nyɛ jaab buui a te
ni la nyiŋ.
15 Ku be dan ka wensie ayen ti an boro
ka Moosis Sinsaŋŋa ale a weeni ti ayen ti
nyɛ dii la, ku be nala kama ate ti kasim a
tom tuimbaata ale ge a poli ayen ti boro ka
Naawen niaka nyiŋŋa? Aaya.
16 Nama ze ayen fi dan pa fi dek a te nuru
ayen fi a siak wa noai, fi a chim ka kula
nyɔnɔwa yomo? Nama be dan pa ni dek a
te biem tuima ni a chim ka biem yom. Dila
be a basi ate ni a kpi kama. Alege ni dan
pa ni dek a te Naawen a va wa noai, ni a
chim ka wa yom ate dila basi ate ni chim
wayɔrisima nyam.
17 Ni jam ka biem yom, alege yɔgyɔgla
de, mi a nyɛ Naawen jiam nalimnyiini
boan nyiŋŋa, ni siak kama ale ni suniima
meena a te wensie sinsak ŋaai ate ni nya
la.
18 Naawen vari ni kama biem nisa po a
basi ale ge ate ni yaa chim yom a tom wa
maŋsa.
19 Ku pagra kama ate ni miŋ wieŋa de
kiri a chak. Dila ale soa ate m pa yomowa
ale wa nyɔnɔwa a magsi a sak ni la. Ni
nya de, dila po dila po, ni jam pa ka ni
dek meena ase yom la a te tuimbaata ale
gaasa tuima. Siuk kula po degadega, ku
a fe kama yɔgyɔgla de ayen ni pa ni dek
meena ase yom la a te wayɔrisima tuima
ate ni sum chim Naawen wensie nuruba.
20 Ni ale jam ka biem yom la, wayɔrisima
an jam soa ni.
21 Ku be ale jam ka dii ni jigi la, be ka
boan jaab nyuenta ate ni jam nya? Ni jam
nya ka chivie nyiini. Wieŋa de ŋaai abe ale
basi ate ni yaa ta chivie la, wa ŋala abe le
ŋa basi ate ni kpi ase ni nin diem a tom
ŋa.
22 Alege yɔgyɔgla de, Naawen vari ni a
ta nyini biem po a nyini kama. Ni ka wala
yom yɔgla. Ni nyuentaŋa abe ale boa?
Nyuentaŋa ale, ni yaa sum chim ka wa
yom baai ale welema la. Ni be le nya ka
nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.
23 Boan nyiŋŋa, biem tutuna ale kum a te
nuruba. Alege Naawen tiirimu ale nyuvuri
dii ale kan ta kpeglimka ate wa pa di a va
Yeezu Kirisita ti Nyɔnɔwa nyiŋ a te nuruba
la.

7

1 M suaata, nama baai ale seba sinsaŋŋa
la, ni basi ate m bek ni wanni de ayen,
nuru waai ale kpi la sinsaŋŋa a diem soa
wa kama? Aaya. Ŋa an ŋman soa wa.
2 Sinsaŋŋa a weeni kama ayen nipɔk
dan yali chora, ku a fe kama ayen wa ale
wa chorowa a boro ale chaab. Alege wa
chorowa dan kpi wa yaa ta siuk kama a
yali chora wa choa.
3 Wa chorowa dan boro ale ge ate wa
ŋman goa ale nidɔa wa choa, nuruba le
wi wa ayen wa ka kaboŋ nyeerik. Wa
chorowa be dan kpi, sinsaŋŋa ŋman ka
pagrim wa jigiya. Wa dan yali chora wa
choa, wa daa kaboŋ nyeeriga.

4 M suaata, ase nipowa chorowa ale kpi
ate wa ta siuk a yali nidɔa wa choa la,
dila degadega me Sinsaŋŋa jigi, ni yaa kpi
kama ate ni yaa gum chaab ale ka Yeezu.
Sinsaŋŋa an ŋman soa ni. Yɔgyɔgla de,
Yeezu Kirisita waai ate Naawen nak wa
yiri kum po la, ale soa ti. Naawen nyɛ dila
kama ayen ti a tom tuimmaŋsa a te wa.
5 Diipo ate ti jam boro a va ti dek siuku
la, Sinsaŋŋa kasim jam basi kama ate ti
nyiŋsaŋa kabta tɔgatɔgaka ale a yaali dii
la a jam bo ti nyiŋsaŋa po ayen ti a tom
tuim ŋaai le ŋa basi ate ti kpi la.
6 Alege yɔgyɔgla de, Moosis Sinsaŋŋa
ŋaai ale jam yik ti a tara nna keŋkeŋ la, an
ŋman soa ti. Dii nyiŋ la, Sinsaŋŋa jigi tama
kpi kama. Ŋa an ŋman soa ti. Dila nyiŋ la,
yɔgyɔgla de, ti kan ŋman a va Sinsaŋŋa
su kpakka ale a weeni ti dii la a tom a te
Naawen ya, alege ti a va ka Naawen Chiika
su paaluku ale a weeni dii la a tom a te
Naawen.
7 Ku be dan ka dila ti be le weeni ka boa?
Ti baga a weeni ayen Moosis Sinsaŋŋa an
nala? Aaya. Alege Moosis Sinsaŋŋa a
daam dan kan jam ya, m daam ate an baga
a miŋ ayen m jam a tom ka wabaata. Basi
ate m pa m dek a magsi ayen, Sinsaŋŋa a
daam dan kan sak mu ayen m kan a yaali
m vaanchoa jaabɔa, m te an baga a miŋ
dila.
8 Biem a yaa be va ka sinsak ŋaai nyiŋ
ate m weeni la a nya siuk a basi ate ŋan
yaalik popola meena tɔgatɔga a yaa jam
mi jigi. Boan nyiŋŋa, sinsaŋŋa a daam dan
kan karo biem a nyɛ ase ka jakpiuk la.
9 Diipo ate mi jam ze sinsaŋŋa wensieŋa
chak la, dila powa m vua kama. Alege
sinsaŋŋa ale jam jam la ate biem yaa yiri
vua,
10 ate mi yaa kpi. Sinsaŋŋa degadega
ŋaai ale ayen ŋa le te mu vum la ŋala
degadega abe ale ta kum a jam mi jigi.
11 Boan nyiŋŋa, biem va ka sinsak ŋala
nyiŋ a nya siuk a paasi mi a yaa ko.
12 Dila nyiŋ la, Sinsaŋŋa meena welema
kama. Ŋa dinyi dinyi a welema kama ale
chim wayɔrisima ale ŋman chim wamaŋ
me a te nuruba.
13 Nyaku de abe a sak kama ayen wa dii
ale chim wamaŋ la ta ka kum a jam mi jigi
ya? Aaya. Ku ka biem nyiini ale nyɛ dila.
Bu pa ka jaab maŋka a nyɛ ate kum jam mi
jigi ayen ku sak ayen biem a sum ka biem.
Siuk kula po, biem abe va ka sinsaŋŋa po
gela ayen ŋa sak ayen biem a sum ka biem
nalimnyiini.
14 Ti seba ayen Sinsaŋŋa va kama ale
Naawen Chiika ale a yaali dii la, alege mi
kasim va ka m dek nyiŋka ale a yaali dii
la. Mi ka biem yomo.
15 Mi ze mi dek ale a tom dii la. Boan
nyiŋŋa, mi an baga a nyɛ wa dii ate mi a
yaali ayen m nyɛ la, alege m goanti a nyɛ
ka wa dii ate mi kisa a kan yaali di nyeka
la.
16 Dila nyiŋ la, yɔgyɔgla de, m be dan a
nyɛ dii ate m kan yaali ayen m nyɛ la, m
siak kama ayen Sinsaŋŋa ka wamaŋsa.
17 Dila nyiŋ la, ku a sak ase daa mi ale
nyɛ wa dila la, alege ka biem buui ale bo
m po la ale a nyɛ dila.
18 Boan nyiŋŋa, mi seba kama ayen
wamaŋ ka mi nyiŋka po. Boan nyiŋŋa,
m kasim a yaali kama ayen mi a tom
wamaŋsa alege mi an baga a nyɛ.
19 Mi kan nyɛ wamaŋ kaai ate mi a yaali
ayen m nyɛ la, m goanti a nyɛ ka wabiok
kuui ate mi kan yaali ayen m nyɛ la.
20 M be dan a tom dii ate m kan yaali
ayen m tom la, ku a sak ase daa mi ale a
tom dila la, alege ka biem buui ale bo m
nyiŋka po la ale a tom dila.
21 Dila nyiŋ la, ku a nyɛ ase nyeka de a
yaa ale a tom tuima mi nyiŋka po la. Mi
dan a yaali ayen m nyɛ wamaŋ, wabiok
nyiini ate mi a nyɛ.
22 Mi popola po, ku a te mu ka popeentik
ayen mi a tom sinsaŋŋa ale a weeni dii la.
23 Alege m nya ale ka nyɛ ka choa ale
boro a tom m nyiŋka po. Nyeka de ka biem
nyɛ kaai ale a nyɛ kpaliŋ ale nyɛ kaai ate
mi popolaŋa a yaali la, a yaa basi ate m
chim ŋa yomo.
24 Oo, ka boan jaab chivie ale a de mu
nna! Ka wana ale wa vari mu a ta nyini
nyiŋka de ale basi ate mi a kpi la po?
25 M va Yeezu Kirisita ti Nyɔnɔwa nyiŋ a
nyɛ Naawen jiam.

Ku abe ale ka dii la ale la. Mi dek jigi, m
popola po, mi a tom sinsaŋŋa ale a weeni
dii la kama, alege mi nyiŋka a tom ka biem
sinsaŋŋa ale a weeni dii la.

8

1 Yɔgyɔgla de, baai ale Yeezu Kirisita ale
ka bunyi la, Naawen a kan te ba waalika,
2 boan nyiŋŋa, biem ale kum nyeka a
daam yik ti a lik kama. Alege yɔgyɔgla
de, Naawen Chiika nyeka vari ti basi kama.
Naawen Chiika de va ka Yeezu Kirisita nyiŋ
a te mu vum.
3 Naawen nyɛ dii ate Sinsaŋŋa an jam
baga a nyɛ la kama. Ŋa an jam baga a nyɛ
dila dii nyiŋ la, tama dek nyiŋka ale a yaali
dii la a basi kama ate ka wobsa. Naawen
tom ka wa dek biika ate wa siŋ jam tɛŋzuk
de a neensi nurubiik a yaa nyɛ ate biem
ŋman ka pagrimɔa.
4 Naawen nyɛ dila kama ayen tama baai
ale a va Naawen Chiika ale a yaali dii la, a
kan a va tama nurubiik nyeka ale a yaali

dii la, alege ka ti a va wayɔrisima wieŋa ate Sinsaŋŋa a weeni ayen ti nyɛ la.
5 Baai ale a va ba dek nurubiik nyeka ale a yaali dii la, a pa ba popola meena a te ka popola ŋala chaab. Baai me ale a va Naawen Chiika nyeka la, pa ba popola meena a te ka Naawen Chiika wie.
6 Waai abe dan basi ate nurubiik nyeka yaalika a soa wa popola meena, dila ku ta wa a cheŋ ka kum po. Waai me abe dan basi ate Naawen Chiika a soa wa popolaŋa meena, dila a ta ka vum ale masim a jam wa jigi.
7 Boan nyiŋŋa, waai abe dan basi ate wa dek nurubiik nyeka yaalika a soa wa, wala choa ka Naawen dachiak. Wa kan va sinsaŋŋa ale a weeni dii la. Wa be an poom baga me le va ŋa ale a weeni wa dii la.
8 Baai ale a va ba dek nurubiik nyeka yaalika ale a weeni ba dii la, an baga a nyɛ ate Naawen sui a peenti.
9 Alege nama kan va daa nurubiik nyeka yaalika ale a weeni dii la. Nama va ka Naawen Chiika ale a weeni ni dii la, ase ku dan sum ka wensie ayen wa bo ni suniima po. Waai ale kan ta Kirisitawa Chiika la, Kirisitawa an soa wa.
10 Alege Kirisitawa a dan bo fi sunum po, nyiŋka kpi kama biem nyiŋ, alege fi chiika vua kama wayɔrisima nyiŋ.
11 Ase Naawen waai ale nak Yeezu a yiri kum po la, Naawen Chiika a dan bo ni suniima po, Naawen me le va ka wa Chiika waai ale bo ti suniima po la nyiŋ a te ni tɛŋzuk de nyiŋsaŋa vum.
12 Dila nyiŋ la, m suaata, nyaku de a sak kama ayen ku ka fifiok, alege ku daa ayen ti va ti dek nurubiik nyeka ale a yaali dii la.
13 Dii nyiŋ la, ni dan a va dila, ni le kpi kama. Alege ni dan pa Naawen Chiika pagrimu a ko ni dek nurubiik nyeka yaalika, ni le vuuk kama.
14 Baai ate Naawen Chiika de ba niŋ a sak ba la, ka Naawen bisa.
15 Boan nyiŋŋa, Naawen Chiika waai ate ni jam tuesi la, jam daa waai ale a basi ate ni ŋman a chim yom ate yɔgsum a yik ni la, alege wa jam ka waai ale a nyɛ ate ni a chim Naawen bisa ate Naawen Chiika pagrim nyiŋ ate ti baga a kaari a wi Naawen, ayen ti ko.
16 Diipo meena, ate ti a wi Naawen ayen ti ko la, ku ka Naawen Chiika ale a weeni ti ti suniima po ayen ti ka wa bisa.
17 Ti be dan ka wa bisa, da yeŋ po, ti be le jam soa ŋanta baai meena ate wa puulim ayen wa le pa te ti la kama. Tama ale Yeezu Kirisita abe le jam maa ka chaab a soa ŋanta baai ate wa puulim ayen wa le pa te wa la. Yɔgyɔgla de, tama abe dan maara a nam Yeezu Kirisita ninammu, da yeŋ po, tama ale wa le maa chaab a nya wa zulaŋa.
18 Mi a poli ayen nam kaai ate tama a nam yɔgyɔgla de la, ti an baga pa ka a magsi chaab ale Naawen zula ŋaai le ŋa nyini peelim da yeŋ ate ti nya ŋa la.
19 Ŋanta meena ate Naawen nyɛ la, a kasim pii ka nyiŋ a limsi ayen Naawen pa wa bisaŋa a ta nyini peelim a sak ba.
20 Dii nyiŋ la, Naawen jam basi kama ayen ŋanta meena ate wa nyɛ la boka kan ta kiriya. Be daa ŋantaŋa dek potim nyeka a yaase ba dek yaalika ate ku nyɛ dila, alege ka Naawen yaalika ate wa basi ayen ba chim dila. Alege yiilaŋa de a jam diem jam boro kama
21 ayen, ŋantaŋa dek da yeŋ po le soa ka ba dek nna fasiyaa ate ŋanta baai ale a basi ate ŋanta a poak la a kan ŋman soa ba. Ba le soa ka ba dek a yaa nya zula ŋaai ate Naawen le pa te wa bisaŋa la. Soa m dekka de ate Naawen bisaŋa le nya.
22 Boan nyiŋŋa, ti seba kama ayen a zaani dila po dila po a ta jam paari jinla, ŋanta meena ate Naawen nyɛ la a ŋusi kama ase nipɔk a nyiem ale boro a biak a ŋusi dii la.
23 Daa bala nyiini ale a ŋusi dila, tama dek baai ale ta Naawen Chiika kaai ale ka Naawen tiirintaŋa bunyi a liŋ jam tama jigi ayen ku sak ayen tiirin ti chaab a bo ŋaaŋ a cheena la, tama me a ŋusi kama ti puusa po ase ti ale a limsi ayen Naawen pa ti a chim wa bisa a yaa vari ti ti wanyi wanyi nyiŋka a basi ate ti soa ti dek nna fasiyaa la.
24 Boan nyiŋŋa, ti ale jam nya varibasika la ate ti yaa ta yiilaŋa de. Alege ni basi ate m weeni ayen ti be dan a yiili ale jaab buui ate ti ta ti nisima po la, yiila ŋala chaab abe sum daa yiila. Dii nyiŋ la, ka wana ale a yiili ayen wa le nya jaab ate wa dan ga nya jaamu wa nisima po abe wa ŋman a yiili?
25 Alege tama a dan ta yiila ayen ti le nya jaab buui ate ti ka la, ti a limsi kama ale chichiiba ayen ti le nya.
26 Naawen Chiika me a maari ti kama ale ti wobsumu meena. Boan nyiŋŋa, ti ze ti le ti puusi Naawen ka dii ate ku magsi la. Naawen Chiika dek ale tagri tama zuk a ŋusi a biisi a saalim dii ale Naawen la, nuru karo a baga a lak noai a weeni.
27 Naawen waai abe ale seba nurubiik sunum po ale ka dii la, ale seba Naawen Chiika popola ale ka dii la. Dii nyiŋ la, Naawen Chiika ale tagri Naawen nuruma zuk a saalim wa a magsi chaab ale wa dek, Naawen ale a yaali dii la a te wa nuruma.
28 Tama be seba kama ayen baai ale ta yaalika ale Naawen ate wa wi ba a magsi chaab ale wa dek popolaŋa ale ka dii la,

wie meena ale a nyɛ ba jigi la wa a basi
kama ate ŋa a ta wamaŋsa a jam.
29 Dii nyiŋ la, Naawen poom liŋ jam seba
ba kama a ta nyini ku piilimka po baai ale
baai ate wa lueri ayen ba ta nyɛ kaai choa
ate wa biika ta la. Wa nyɛ dila la kama
ayen biika ta suaata nna yegayega a yaa
chim ba so kpagi.
30 Baai meena ate wa lueri la, wa wi
ba kama me. Baai meena me ate wa wi
la wa nyɛ kama ate ba chim wayɔrisima
nyam. Baai me ate wa nyɛ ate ba chim
wayɔrisima nyam la, ka zula ate wa te ba.
31 Ti be le weeni ka boan wari a magsi
chaab ale nyaku de? Naawen abe dan
za tama ŋaaŋ, ka wana le baga a nyɛ ti
wariya?
32 Naawen abe ale kan zɛri wa dek biika
nyiŋ alege wa lak ka poi a pa wa a te tama
meena la, ku a fe kama me ayen ti be seba
chak ayen wa be dan baga a nyɛ wanni de,
wa kan mini ti jaab buui meena ate wa ta
la.
33 Nuru boro le tɔariŋ nuru baai ate
Naawen lueri la ayen ba kaasi wariya?
Aaya. Ka Naawen ale weeni ayen ba ka
wayɔrisima nyam.
34 Nuru be boro a baga a ta biisigaamka
ale ba? Aaya. Yeezu Kirisita waai ale kpi a
yiri kum po a yaa kala zula jigini Naawen
tɛŋ la, tagri ka tama zuk a saalim wa a te
ti.
35 Ka boa ale baga a nyɛ ate Yeezu
Kirisita yaalika a basi tama? Ka daani ka
yaa ninammɔa, ya nuruba a nin basi ate
ti nya ninam ti siaka nyiŋŋa yaa kummɔa
yaa jaŋsa yaa nyigsika yaase kummɔa?
36 Ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po
ayen,
"Fi nyiŋ ate tama kasim bo kum nisima po
daa meena yok ale kantueŋ.
Ba ta tama a nyɛ ase ka piisa ate ba
ayen ba ko ŋa la."
37 Alege nyaŋa de meena ale a nyɛ ti jigi la,
Yeezu Kirisita waai ale ta yaalika ale ti la,
maari ti kama ate ti nak kpaliŋka a de nna
chaalima.
38 Dii nyiŋ la, mi seba chak kama ayen kum
yaase vum yaase sabiiloba yaase tɛŋzuk de
nalima yaase jinla wie yaase chum wie
39 yaase jaab wenŋmazuk a yaase kpiluŋ
tɛŋ yaase jaab ka Naawen ale nyɛ ŋanta
baai meena la po a baga a nyɛ ate yaali
kaai ate Naawen va ti Nyɔnɔwa Yeezu
Kirisita nyiŋ a tara ale tama la a basi ti.

9

1 Yeezu Kirisita ale soa mu. Dila nyiŋ
la m kan velimu. M popolaŋa ŋaai ate
Naawen Chiika soa la me a weeni mu kama
ayen m le a biisi dii la ka wensie ase,
2 m nin weeni ayen m sui kaasi ka nna
yegayega ate ku a nyɛ nna ase nyiŋdomma
ate m tara ate ŋa kan basi mu la.
3 Dii nyiŋ ale soa ate m sunni kaasi la ale
m dek nuruma baai ale ka m dek mabisa
la nyiŋ. Bala nyiŋ ate mi a poli ayen ase
Naawen daam ate ka te ka mi a poori mi
ale Yeezu Kirisita a zaani tɔgatɔga.
4 Ba ka Izirali dem baai ate Naawen yeri
te wa dek la. Poli nya Naawen ale nyɛ dii
a te Izirali demma la. Wa te ba ka siuk
ayen ba chim wa bisa, wa pa wa dek a sak
ba, wa ale ba a maa chaab puulim nyɛ ka
noayeŋ, wa pa wa Sinsaŋŋa te ba, wa sak
ba wensie siuku ate ba le va a puusi wa la,
ba nya Naawen ale puulim ayen wa nyɛ dii
a te ba la kama.
5 Bala ale soa ti kokpieŋsaŋa. Nurubiik
biam jigi ka bala ale biak Yeezu Kirisita.
Naawen waai ale soa ŋanta meena la a
kasim a nya pimpauk taam wuu. Ku be
nyɛ dila.
6 M be kan weeni kama ayen Naawen ale
pe ayen wa le nyɛ dii la wa an nyeya. Wa
nyɛ kama. Dii nyiŋ la, ba meena ka Izirali
dem alege daa ba meena ale chim Naawen
bisa.
7 Ba meena ka Abraham ŋaaŋbisa alege
daa ba meena ale chim Naawen bisa. Boan
nyiŋŋa, Naawen weeni Abraham kama
ayen, "Ka Aizik ŋaaŋbisaŋa le ba chim fi
bisa."
8 Nyaku de abe a sak kama ayen daa
nidɔa ale nipɔk ale biak be sii la ale basi
ate ku a sak waai ale waai ale ka Naawen
bisa la. Alege ka be sii ate Naawen puulim
ale Abraham ate ba biak ba la ale sum
chim wensie bisa.
9 Boan nyiŋŋa, Naawen ale puulim ale
Abraham weeni dii la ale nna ayen, "Ben
dii ale cheena nna po de, m le pilim ŋman
jam ate Saara yaa biak nidɔabili."
10 Be daa ku meena ale nna. Dii nyiŋ la,
Aribeka nidɔabilisaŋa bayewa a jam ka ti
kokpieŋka Aizik bisa.
11-12 Alege diipo ate Aribeka an diem jam
biak yibisaŋa de la, ale diipo ate bisaŋa an
diem jam tom wamaŋ a yaase wabiok la,
Naawen jam weeni kama ayen, "Bikpagini
le tom a te baaŋka." Nyaku de a sak kama
ayen Naawen kasim a a nyɛ ka dii ate wa
poom poli dila po dila po ayen wa le nyɛ
la a cheŋ. Ku jam daa wari ate bisaŋa nyɛ,
ku jam ka Naawen ale jam a yaali dii la ate
wa lueri nyɛ
13 ase wa ale weeni wa gbaŋka po dii
ayen, "Mi ta yaalika ale Jekob kama alege
kisi Iisɔ."
14 Ti be le weeni ayen ka boa? Ti baga a
weeni ayen Naawen a kan nyɛ wamaŋsa?
Aawo.

15 Dii nyiŋ la wa weeni Moosis ayen, “Mi
le ta jiirim ale ka waai ate mi a yaali ayen
m ta jiirim ale wa la. Mi ale tom wamaŋsa
a te baai ate mi a yaali ayen m tom a te ba
la.”
16 Nyaku de abe a sak kama ayen
Naawen dan lueri nuru, ku daa nuruwa
dek yaalika yaase wa nyeka alege ku
meena a magsi chaab ale ka Naawen ale
ta jiirim dii la.
17 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen
Naawen weeni Ejipiti Naawa ayen, “Mi ale
basi ate fi chim naab ayen m potim nyɛ wie
fi jigi ate ku a sak m pagrimu ale soa dii la
abe m nyɛ ate waai meena tɛŋzuk de wom
m yonni.”
18 Dila nyiŋ la, m baga a weeni kama
ayen Naawen dan a yaali ayen wa ta jiirim
ale nuru waai, wa a ta kama, wa be dan a
yaali ayen wa nyɛ ate nuru ta tukpari a
kan maari a wom sinsaga wa a nyɛ kama
ate nuru a chim dila.
19 Ni le bek mu ayen, “Ku be dan ka dila,
Naawen be nyɛ ka se baga a nya kaasuŋ
nuru jigiya? Be ka wana me ale baga a
zɛri Naawen ale a yaali ayen dii nyɛ la?”
20 Mi me abe le bek ni ayen, ka boan siuk
ate fi nurubiik me a tara ate fi le baga bek
Naawen dila? Samɔniŋ ka siuk a bek ka
meero ayen, “Ka boa ate fi me mu nna?”
21 Nama dek abe seba chak kama ayen
samɔniŋ meero a baga kama pa yakka a
me wa ale a yaali jaab buui la. Wa baga
kama a pa yak yeŋ kala a me samɔnsa siye
a pa kanyi a tom tigi kpeema tuima, ale pa
kanyiwa a tom daa meena tuima.
22 Naawen abe ale ka dii la ale la. Wa
jam a yaali kama ayen wa sak nuruba
wa supuurimu ale wa pagrimu ale ka dii
la. Alege wa yik ka wa dek ale chichiiba
nalimnyiini ale baai ate wa sunni a puuri
a magsi wa te kaasi ba.
23 Wa ta chichiiba ale ba kama ayen ku
sak zula ŋaai ale zuak nna yegayega dii ate
wa le pa te baai ate wa le ta jiirim ale ba la.
Wa gomsi ba kama dila po dila po a magsi
ayen ba nya zula ŋala.
24 Nuru baai ate mi a weeni ayen wa
gomsi ba a magsi la ale nama ale mi baai
ate wa wi la. Wa an wi ti a ta nyini ka
Juuma nyiini po alege wa wi ka baai me
ale kan daa Juuba la.
25 Dii nyiŋ la wa weeni ta nyini Ayozeya
gbaŋka po ayen,

“Nuru baai ale jam kan daa mi nuruba la,
mi le wi ba ayen, ‘m nuruba.’

Tɛŋ kaai ate mi jam ka yaalika ale ka la,
mi ale ayen, ‘mi a yaali ka.’

26 Juijui dek ate nuruba weeni ba ayen, ‘Ba
daa mi nuruba la’,
dula jigini dek ate nuruba le wi ba
ayen ba ka Naawen waai ale vua la
bisa.”
27 Azaya me weeni ka dila degadega
a magsi chaab ale Izirali ayen, “Izirali
demma a dan poom piisi ase beli kpeeni
noai tambusuŋ la, ka ba magla le ba nya
varibasika
28 boan nyiŋŋa, Nyɔnɔwa Naawen le bo
tɛŋzuk de meena ka buusa pagrisa nna
nwulinwuli.”
29 Ku a nyɛ ase ka Azaya ale poom liŋ
weeni dii me la ayen, “Ase Nyɔnɔwa
Naawen kpeeni a dan kan basi ŋaaŋbisa
a te ti, wa daam ate kaasi te kama a basi
ase wa ale nyɛ Sodom ale Gomora tɛŋsaŋa
dii la.”
30 Ti be le weeni ayen ka boa? Ti baga a
weeni kama ayen baai ale kan daa Juuba
la, an jam pii nyiŋ ba dek ayen ba chim
wayɔrisima nyam, alege ka ba siaka nyiŋ
ate ba chim wayɔrisima nyam.
31 Alege Izirali demma pii nyiŋ kama
ayen ba nyɛ sinsaŋŋa ale a weeni dii la
ate ba chim wayɔrisima nyam, alege ba an
baga a va sinsaŋŋa ale a weeni dii la ate
ba chim wayɔrisima nyamma.
32 Be ka boan nyiŋ ale soa ate ba an baga
a va ŋa? Dii nyiŋ la, ba jam pii ka nyiŋ ba
dek a nyɛ alege ka siaka. Ba goanti jam va
ka tuimmaŋsa tomka nyiini nyiŋ alege daa
siaka. Ba a gariŋ ka tintain dii ate Naawen
pa dueni siuku niŋ la.
33 Tain dii ate Naawen gbaŋka a biisi di
wari ayen,

“Ni wom de, mi pa ka tintain a dueni Za-
yon tɛŋka demma po ayen nuruba
nak ba naŋsa a lo.

Alege waai a dan ta siaka ale nuru waai ate
ba a wi ayen Tanni la, m kan maa
basi ate ku nyɔnɔwa nya chivie dii
po dii po.”

10

1 M suaata, mi dek ale a yaali dii nalim-
nyiini ate ku chim m puusa a ta nyini m
sunum po meena ate mi a puusi Naawen
la ale, Izirali demma ate nya varibasika.
2 M baga a weeni a chak kama ayen,
ba kasim a yaali Naawen vaka kama ale
ninmuna alege ba an diem miŋ ku kiri a
chak ba le ba nyɛ dii a va wa la.
3 Ba an diem miŋ siuk kuui ale a nyɛ ate
nuruba a chim wayɔrisima nyam m jigi la.
Dila nyiŋ la, ba yaa pii nyiŋ ba dek ayen
ba nyɛ ate ba chim wayɔrisima nyam. Dila
abe basi kama ate ba yaa zɛri Naawen siuk
kuui le ku basi ate ba chim wayɔrisima
nyam la.
4 Alege yɔgyɔgla de, Yeezu Kirisita nyɛ
kama ate Moosis Sinsaŋŋa kpeglim ayen

waai ale ta siaka ale Yeezu Kirisita la, a chim ka wayɔrisima nyɔnɔ.

5 Moosis ale ŋmarisi dii a magsi chaab ale waai ale a va Sinsaŋŋa ayen wa chim wayɔrisima nyɔnɔ la ale nna ayen, "Nuru dan a va Naawen Sinsaŋŋa ale a weeni dii la, Sinsaŋŋa a basi kama ate wa a nya vum."

6 Naawen gbaŋka ale a weeni dii ayen nuru siaka ale Naawen ale a basi ate wa a chim wayɔrisima nyɔnɔ la ale nna ayen, "Kan bek fi dek ayen ka wana le wa jueli wenŋmazuk ta Yeezu Kirisita siŋ?

7 Yaase kan bek fi dek ayen ka wana le wa siŋ kpiluŋ ta Yeezu Kirisita a jueli jamu?"

8 Ku ale a weeni dii la ale nna ayen, "Naawen tuntomika kaai ate tama weeni sak ni la a mɔata ni ka nna farafara, a bo ni noa po ale ni suniima po." Ka siaka de sinsaŋŋa ate tama mooli a sak ayen,

9 fi dan lak fi noai a weeni ayen, "Yeezu ka Nyɔnɔ", a ta siaka fi sunum po ayen Naawen nak wa a yiri kum po fi le nya varibasika kama.

10 Dii nyiŋ la, ku ka nuru a nin ta siaka wa sunum po ate Naawen a nyɛ ate wa a chim wayɔrisima nyɔnɔ. Nuru abe nin lak wa noai a weeni wa kaasuŋ ate wa nya varibasika.

11 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po me ayen, "Waai ale ta siaka ale Yeezu la, wa kan basi ate nuru wala nya chivie."

12 Ka waai meena, fi ka Juu yoo fi daa Juu yoo, Nyɔnɔwa Yeezu ka waai meena Nyɔnɔ. Waai abe ale a wi wa ayen wa vari wa basi la, wa a nyɛ kama ale pa wa niaka a gum du nalimnyiini.

13 Boan nyiŋŋa, ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen, "Waai ale a wi Nyɔnɔwa ayen wa vari wa basi la, le nya varibasika kama."

14 Nuruba abe le nyɛ ka se a baga wi wa ayen wa vari ba basi ase ba nin kan ta siaka ale wa? Ba be le nyɛ ka se ta siaka ale waai ate ba an wom wa wie la? Ba be le nyɛ ka se me wom ase nuru a nin kan karo ayen wa mooli a sak ba?

15 Nuruba be le nyɛ ka se a baga mooli sak nuruba ase ba nin kan tom ba ayen ba mooli sagi? Ase Azaya ale ŋmarisi dii Naawen gbaŋka po ayen, "Ku nala ka nna yegayega ale baai ale ta wamaŋsaŋa cheena ayen ba weeni sak ti la."

16 Alege daa waai meena ale siak a te Naawen wamaŋsaŋa. Ase Azaya ale ŋman weeni dii ayen, "M Nyɔnɔ, Juuma an piisi siak a te fi wieŋa ate fi pa nyo ti nisima po ayen ti sak ba la."

17 Dila nyiŋ la, ka nuruba a nin ta Naawen wamaŋsaŋa a jam mooli sak nuruba ale nuruba wom ŋa a yaa ta siaka ale Yeezu Kirisita.

18 Ni basi ate m bek ni wari ayen, ku sum ka wensie ayen Juuma an wom Naawen ale weeni dii la? Aaya. Ba wom wa ale weeni dii la kama, boan nyiŋŋa, ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen,

"Tuimtomdɔma tuntomika tagli ka jigi meena. Tɛŋka meena a wom ba luelutaŋa kama."

19 Ni be basi ate m ŋman bek ni ayen Juuma an miŋ wieŋa de chagiya? Ni wom Moosis ale weeni ti Naawen ale weeni dii la ayen,

"M le nyɛ ate ni a de nyuri ale nuru baai ate m lueri ba a ta nyini tɛŋsa tɔgatɔga la.

Mi le basi ate ni sue a puuri ale nuru baai ate nama a wi ba ayen betta la."

20 Ni wom Azaya ale jam ta zupagruk me a weeni ti Naawen ale weeni dii la ayen,

"Nuru baai ale kan jam a gisi mi Naawen la, ba nya mu kama,

ba an begi mi bega, mi pa m dek a sak ba kama."

21 Alege mi wom Naawen ale weeni dii a magsi chaab ale Izirali demma la ayen,

"M teeri ka m nisima a ta nyini saliuk a jam paari junɔai a wi ba ayen ba jam m jigi.

Alege ba zɛri, dii nyiŋ la ba tueŋa a kpari kama."

11

1 M be yaa m bek ni kama ayen, Naawen abe zɛri wa dek nuruma kama? Aawo, mi dek ka Izirali deno. M ka ti kokpieŋka Abraham ŋaaŋbiik. M be ka Benjamin me dɔkdemma po wanyi.

2 Naawen an zɛri wa dek nuruma baai ate wa poom seba ba a ta nyini ku piilimka po la. Nama ze ba ale ŋmarisi dii Naawen gbaŋka po a magsi chaab ale Naawen biisiteerɔwa Elaja la? Ba ŋmarisi ayen wa jam a fobli kama ale Naawen a weeni ayen,

3 "M Nyɔnɔ, Izirali demma ko fi biisiteerɔma kama ale ge yik juijui meena ate tama a kaab a te fu la a kaasi. Ka mi nyiini ale tali ate ba a yaali ayen ba ko mu."

4 Wa ale jam a fobli dila ale Naawen la, wa jam tulisi wa kama ayen, "Mi tali ka nuruba tusa ŋayopoi a ta m dek. Nuruma de kan kaab venta bogluku ate ba a wi ayen Baal la."

5 Jinla danni ku be ka dila degadega. Nuruba maga be tali kama. Naawen be va ka wa niaka nyiŋ a lueri ba.

6 Ku be dan ka wa niaka nyiŋ ate wa lueri ba, ku be da ba tuimmaŋsa nyiŋ ku be sak kama ayen wa niaka ŋman daa wensie niaka.

7 Ku be ka se yɔgyɔgla nna? Jaab buui
ate Izirali demma jam a gisi la, ba an
nyaya. Ka nuru baai ate Naawen jam lueri
ate ba an soa dii la, ale nya jaab wala.
Naawen nyɛ kama ate mbala chim tukpara
nyam ate ba an baga a wom wa ale a weeni
ba dii la.
8 Ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po
dii la, ka wensie ayen, "Naawen nyɛ kama
ate ba an baga a poli a ta miŋchakka wie
po. A ta nyini dila powa a jam paari jinla,
Naawen basi kama ate ba an baga a nya
wa ale a nyɛ dii la, ba be an baga a wom
dii ate wa a weeni la."
9 Ba ŋmarisi me ayen ti kokpieŋka Dee-
vid me weeni Naawen ayen,
"Basi ate ba ŋandiinta tiŋŋa a tagri chim
baruk a yaase ŋmiak a yik ba,
abe fi basi me ate ŋa chim ŋanta ate
ba gariŋ a lo,
abe fi basi me ate ŋa chim waalika a
te ba.
10 Abe fi basi ate ba ninaŋa yi ate ba kan
baga a nya,
abe fi basi ate ba kasim a nam taam
wuu."
11 Ni be basi ate m ŋman bek ni ayen,
ba be ale a gariŋ la, ba lo paari ka tɛŋ
bugibugi ate ba an ŋman baga a yiri
ŋmaiya? Aawo. Ba gariŋka a goanti basi
kama ate varibasika jam baai ale kan daa
Izirali dem la jigi ayen ku nyɛ ate Izirali
demma a de nyuri ale ba.
12 Izirali demma gariŋka abe basi kama
ate niaka nalimnyiini a jam baai meena
ale kan daa Izirali dem la jigi. Ku be
dan ka dila, niaka a yaa be le soa ka se
ase Izirali demma a nin va nalimnyiini
Naawen popolaŋa ale ka dii la?
13 Yɔgyɔgla de mi a biisi ale ka nama
baai ale kan daa Izirali dem la. Mi nyini
ka peelim ta kanjanta ale Naawen ale lueri
mu ayen m chim wa tuimtomdɔ a sak ni la,
14 ate m dek nuruma, chum da dii dai le
de nyuri ale ni ate Naawen yaa baga vari
ba gela ba tuimbaataŋa po a basi.
15 Dii nyiŋ la, Naawen ale jam pa ba
zaani nakpiak la, wa ale baai ale kan daa
Izirali dem la a yaa niak ka chaab. Nama
dek a yaa be poli nya ase wa nin tuesi
Izirali demma, ku le nyɛ ka se? Ku le nyɛ
ase ka kpilima ale yiri kum po a jo vum po
la.
16 Ni basi ate m weeni sak ni ayen
waai dan pa jaab meena pu fiifiik ga a
te Naawen, jaab wala meena abe welema
kama. Tiib me tɛŋ naŋsaŋa a dan welema,
tiimu meena welema kama.
17 Ti buui ate ba a wi ayen olivi la,
Naawen we bu ŋmazuku naŋsaŋa si gela
a lonsi ka kama. Olivi yiok naŋsaŋa ate
wa le pa maŋ du. Nama baai ale kan daa
Izirali dem la abe a nyɛ ase ka olivi yioku
la a yaa maari a de masim buui ale nyini
Izirali demma jigi la ase olivi yioku ale a
de olivi mbula masimu la.
18 Dila nyiŋ la ni kan a nak kuusa ase
nama gaam Izirali demma kama la. Ku a fe
kama ate ni teeri ayen daa tiimu naŋsaŋa
ale ji tiimu kinni a ta za alege ka bu kinni
ale ji bu naŋsaŋa a za.
19 Alege ni baga a weeni kama ayen,
"Naawen we naŋsaŋa kama ale ge siuk
ayen wa tom mi dula."
20 Ni be dan weeni dila, ku sum ka
wensie. Izirali demma ni jam kan ta siaka
la ale soa ate wa nyɛ dila. Nama ale ta
siaka la ale soa ate mi nya jigi naŋka nyiŋ
ate ni an we olivi maŋka nyiŋ a loya. Dila
nyiŋ la, ni kan basi ate nyaku de a basi ate
ni deri ta kanjanta popola. Ni basi ate ni
kpaziim a nak.
21 Boan nyiŋŋa, Naawen daam abe dan
kan zɛri ayen wa kan we Izirali demma
baai ale ka ŋmazuk naŋ sii a poom liŋ boro
la, nama a poli ayen wa le basi nama me
weka?
22 Nyaku de abe a sak ti kama ayen ti a
nya Naawen ale ta zula ale ninpagra dii la.
Wa ta ninpagra ale ka baai ale lo la alege ta
zula ale nama ase ni nyeka a nin kasim va
a magsi chaab ale wa zulaŋa ate wa ta ale
ni la. Alege ni dan kan a nyɛ dila, Naawen
le che nama me a basi kama.
23 Mbala me abe dan kan piilim ta siaka
ale Naawen ya, wa le ŋman pilim pa
ba a tom maŋ tiimu kama boan nyiŋŋa,
Naawen ta pagrim a nyɛ dila kama.
24 Nama be a nyɛ ase ka naŋ kaai ate
Naawen che olivi yiok nyiŋ a yaa pa ka
tomu maŋ olivi tiimu buui ate ba potim
bori la nyiŋ. Naŋka be an nyini daa tiimu
nyiŋŋa ku be an bola tua ate Naawen pa
naŋsaŋa de sii ate wa we la a ŋman tom
maŋ ti buui nyiŋ ate si nyini la.
25 Wasusugi ale boro, m suaata ate mi a
yaali ayen nama me seba. Ku be le basi
kama ate ni kan poli ayen ni ta yammɔa.
Wasusugi dii ate mi a yaali ayen m weeni
la ale nna: Naawen ale nyɛ ate Izirali
demma ba gela a ta tukpara. Ku be le
kasim ka dila ate ku ga paari diipo ate nuru
baai ale kan daa Izirali dem la a nin paari
nuruba dii ale magsi la a jam Naawen jigi.
26 Izirali demma meena abe le ba va dii
nyiŋ nya varibasika la ale la ase Naawen
gbaŋka ale weeni dii ayen,
"Varibasidɔwa le nyini ka Zayon tɛŋka.
M dan jam, m le nyɛ ate Jekob
ŋaaŋbisaŋa gaasaŋa meena be.
27 Mi ale ba le maa ka chaab a nyɛ noayeŋ
ase m nin duisi ba wabaataŋa a
basi."

28 Naawen wamaŋsaŋa jigi, Izirali demma
ka Naawen dachaasa ayen nama nya
nyuenta dila nyiŋ. Naawen luerika jigi, ba
ka wa dɔaba wa ale jam puulim dii ale ba
kokpieŋsaŋa la nyiŋ.
29 Dii nyiŋ la, Naawen kan maari a tagri
wa popolaŋa dii po, dii po ale wa ale lueri
waai la a yaase wa ale a niak waai la.
30 Nama zɛri Naawen noai kama a ta nyini
dila po dila po. Alege yɔgyɔgla de, Izirali
demma ale zɛri Naawen noai la nyiŋ ale
soa ate wa ta jiirim ale ni.
31 Siuk kula po, yɔgyɔgla de Izirali
demma me zɛri Naawen noai kama ayen
jiirim buui ate wa ta ale ni la a basi ate ba
me nya jiirim wa jigi.
32 Boan nyiŋŋa, Naawen weeni kama
ale ninmuna ayen Nurubiik meena, Izirali
dem ale baai ale kan daa Izirali dem la zɛri
wa noai kama ate wa lik ba a basi ba biemu
po. Wa nyɛ dila kama ayen wa baga ta
jiirim ale nurubiik meena.
33 Naawen jigsi ka nna yegayega ale yam
ale sebika. Ka wana le baga a miŋ wa
popolaŋa ale ka dii la? Ka wana le baga a
miŋ dii nyiŋ ale soa ate wa a nyɛ dii meena
ate wa a poli ayen wa nyɛ la?
34 Ase Naawen gbaŋka ale weeni dii
ayen,
"Ka wana ale seba Nyɔnɔwa popola?
Ka wana le baga a sak wa?
35 Ka wana ale diem baga a weeni ayen
Nyɔnɔwa ta wa pamiya?"
36 Boan nyiŋŋa, ka wa Naawen ale nyɛ
ŋanta meena tɛŋzuk de. Ŋanta meena abe
kasim boro ka wa pagrimu nyiŋ. Ba boro
kama ayen ba a te wa masim. Ku a fe kama
ayen ti a te Naawen pimpauk diipo meena
wuu. Ku be a nyɛ dila.

12

1 Dila nyiŋ la, m suaata, Naawen ale ta
jiirim ale ti la nyiŋ ate mi a saalim ni ayen,
ni pa ni dek meena ni ale diem vua la nyɛ
kaabka ase ni kpi kama la a te Naawen.
Ni vummu a yaa bo ka Naawen nisima po
ayen ni a tom tuima ale ni popo meena a te
wa. Kaabka de a te Naawen ka supeentik.
Wensie zulaŋa de choawa ate ku a fe ayen
ni a te wa la.
2 Ni kan basi ate tɛŋzuk de wieŋa fe ni
ate ni va ŋa ale a weeni dii la. Ni basi
ate Naawen te ni popola paala ate ni tagri
nalimnyiini. Dila dan nyɛ, ni le baga a
seba Naawen ale a yaali dii la. Wa dek
yaalika de ka yaali kaai ale nala a te wa
supeentik la. Ka ka yaali kaai me ale magsi
nalimnyiini la.
3 Naawen ale te mi tiirim buui la nyiŋ ale
soa ate mi a weeni ni meena ayen ni kan
nya ni dek ase nama gaam ni ale ka dii
la. Alege ku a fe kama ayen ni a poli ale
yam abe ni wanyiwanyi a bo ni dek buusa
a magsi chaab ale Naawen ale te ni siaka
ate ka soa dii la.
4 Nurubiik nyiŋ ta ka kabta tɔgatɔga nna
yegayega. Kabtaŋa meena kunyi kunyi a
tom ka tuima tɔgatɔga.
5 Siuk kula po, tama me piisi kama alege
ti meena a nyɛ ase ka nyiŋ yeŋ ale Kirisita
la. Ti ka wanyiwanyi alege ti meena soa
ka chaab.
6 Dila nyiŋ la, tama abe pa ti tiirinta
tɔgatɔgaka ate Naawen va wa niaka nyiŋ
a te ti la a tom tuima. Ti tiirimu dan ka
ti chim Naawen biisiteerɔba a weeni wa
tuntomika, ti a weeni a magsi chaab ale ti
siaka ale soa dii la.
7 Be dan ka ti chim tomteerɔba, ti tom a
te. Be dan ka ti chim sagrɔba, ti a sak.
8 Be dan ka ti a te nuruba nyiŋbiiri ba
tuima po ale ba nyeboka po, ti a nyɛ dila,
be dan ka wa te wa vaanchoa jaab, ku a
fe kama ate wa nyɛ dila ale wa sunum
meena, be dan ka wa chim niŋdeerɔ, ku
a fe kama ayen wa a tom wa tuimaŋa
nalimnyiini, be dan ka wa ta jiirim ale
nuruba, wa a nyɛ dila ale supeentik.
9 Ku a fe kama ate ni ta wensie yaalika
ale nuruba. Kisi wa dii ale kan daa wamaŋ
la, abe ni ŋmasi yik wa dii ale ka wamaŋ
la.
10 Ni ta yaalika ale chaab, yaali kaai choa
ale magsi ayen Kirisita suaata ta ale chaab
la, abe ni kan a limsi ayen ni vaanchoa a
liŋ te ni zula, ni de niŋ a te wa zula.
11 Ni kan ta nyiŋworuk ale Nyɔnɔwa
vaka. Tom a te wa ale ninmuna nalimnyi-
ini.
12 Yiila ŋaai ate ni ta la ni, basi ate ŋa
kasim a te ni supeentik. Nyenyaka dan jam
ni jigi ni ta chichiiba. Ni kasim a puusi
Naawen daa meena.
13 Ni suataŋa Kirisita bisaŋa wanyi a
dan a yaali jaab ate nama tara, ni maa
maari wa. Nuru waai a dan nyeem jam
ni yeeŋa, ni tuesi wa nalimnyiini.
14 Ni be niak baai ale a namsi ni la, ni ale
ka Kirisita bisa la nyiŋ. Ni kan ka te ba.
15 Baai sue dan peenti ni basi ate nama
me sui peenti ale ba. Baai me sue ale kaasi
la ni basi ate nama me sui kaasi ale ba.
16 Ni ta noayeŋ ale chaab wie meena po.
Ni kan ta kanjanta ale nuruba. Ni siak ate
ni pa ni dek a gum chaab ale nuru baai ate
nuruba a poli ayen ba daa nuruba la. Ni
kan poli a te ni dek ayen nama ka yanta
nyamma.
17 Nuru dan nyɛ ni kaasi, nama me kan
pa kaasuŋ a tuni wa. Alege ni pii nyiŋ ate
ni a tom wie ŋaai nyiini ate nuruba seba
ayen ŋa ka wamaŋsa la.
18 Ni be pii nyiŋ meena ate ni boro ale
masim ale waai meena.

19 M dek dɔaba, ni kan weeni ni dek
ayen, nuruwa de ale nyɛ ate tama a nam
dii nna la tama me le nyɛ wari a tuni wa.
Ni pa ku meena basi ate Naawen pa wa
supuurimu nyɛ wari tuni kula nyɔnɔwa,
ase Naawen ale weeni dii wa gbaŋka po
ayen, “Ku ka mi wari ate m nyɛ wari tuni
baai ale a tom biem tuima la.”
20 Kom a dan ta fi dachiak te wa
ŋandiinta, nyanyuila a dan ta wa, te wa
nyiam. Dii nyiŋ la, fi dan nyɛ nyaŋa de a
te wa, fi pa wa nyo ka chivie po.
21 Ni kan basi ate wabaata nya siuk a nak
ni yiagi, ni basi ate wamaŋsa nak wabaata
yiak basi.

13

1 Ku a fe kama ayen waai meena siak
baai ale ka tɛŋka kpaga la noa, dii nyiŋ
la, Naawen dan kan te siuwa, nuru karo
a baga a chim kpagiya. Dila nyiŋ la,
kpagi ŋaai ale boro yɔgyɔgla de nna la, ka
Naawen ale pa ba basi du.
2 Waai abe dan zɛri kpaŋŋa de noa, kula
nyɔnɔwa a zɛri ka bala baai ate Naawen
lueri zaan du la noa. Ku be a fe kama ayen
nuru wala choa nya waalika.
3 Dii nyiŋ la, nuru baai ale kan daa tuim
kaasima nyam la a kan chali yɔgsum ale
kpaga. Ka baai ale ka tuim kaasima nyam
la ale a chali yɔgsum ale kpaga. Siuk kula
po, ni a yaali ayen ni kan a chali baai ale
ka kpaga a ta pagrim la? Ni be dan a
yaali ayen ni kan a chali ba ni be a tom
tuimmaŋsa ate ba te ni pimpauk.
4 Dii nyiŋ la, ba ka Naawen tomteerɔba
a tom ayen nalim jam ni jigi. Alege ni dan
nyɛ wari kaasi, ni basi ate yɔgsum yik ni
boan nyiŋŋa, ku daa kinla nyiŋŋa ate ba ta
ba pagrimu. Ba ka Naawen tomteerɔba a
tagri Naawen zuk a te baai ale a tom tuim
kaasima la waalika dii nyiŋ la, kaasuŋku a
te Naawen ka supuurim.
5 Dila nyiŋ la, ku a fe kama ayen ni a zuli
kpaŋŋa noa. Ku daa Naawen supuurim
waalika nyiini nyiŋŋa, alege ku ka wa dii
ate nama dek popola a weeni ni me la.
6 Dila nyiŋ ale soa ate ni a tuni lampoo,
dii nyiŋ la, kpaŋŋa ka Naawen tomteerɔba
a tom ba tuimmaŋa.
7 Dila nyiŋ la, ni dan ta waai pami ni tuni
wa. Ni dan ta ka lampoo pami ni tuni. Te
nuru baai ale magsi ni te ba zula la.
8 Kan ta waai pamiya. Pami dii nyiini
ate ku a fe ayen ni ta la ale, ni ta yaalika
ale chaab. Nuru waai ale ta yaalika ale wa
vaanchoa la, a va Moosis Sinsaŋŋa ale a
weeni dii la kama nalimnyiini.
9 Ni teeri Moosis Sinsaŋŋa ale a weeni dii
la ayen, “Kan nyɛ kaboŋsa, kan ko nuru,
kan zu, kan yaali fi vaanchoa jaabɔa”,
alege sinsaŋŋa de ale ŋa chaama meena
a gum chaab a bo ka wa yeŋ po. Wanni de
ale, “Fi yaali fi vaanchoa ase fi ale a yaali
fi dek dii la.”
10 Nuru waai ale ta yaalika ale wa vaan-
choa la, a kan nyɛ wa a kaasi. Dila nyiŋ
la, waai a dan ta yaalika wa va Sinsaŋŋa
meena kama.
11 Ni a nyɛ wieŋa de meena dii nyiŋ la,
nama dek seba ku ale ka dii yɔgyɔgla de
la kama. Vanni veenti kama ate ku a fe
ayen ni yiri ni goomu po yɔgyɔgla de a
zaani ŋmai. Dii nyiŋ la, diipo ate ti le nya
varibasika la a poom mɔata kama a gaam
diipo ate ti liŋ jam ta siaka la.
12 Ku a nyɛ ase yokku a boro a taam
kama ale ge ayen vari veenti la. Ni basi ate
ti basi legi po tuimaŋa tomka abe ti gomsi
ti dek ale tuimmaŋsa tomka ate ti nak legi
po tuimaŋa a yiak basi.
13 Ni basi ate ti boka a magsi ate ku a sak
nuruba ayen ti ka daa legi po. Ti kan a nyu
daata bugi a yibi, ti kan chim nipɔk yaalisa,
yaase daŋta tuim, ti kan a nyɛ kpaliŋsa,
abe ti kan a de nyuri ale nuruba.
14 Ni basi ate Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita
nyeboka choawa a soa ni nalimnyiini abe
ni kan nyɛ wa dii le di basi ate ni dek
suniima yaalika nya masim la.

14

1 Nama po wanyi siaka a dan kan pagra
yegayega, ni kan a nak nampaga ale wa dii
ale nala ale dii ale kan nala a magsi nyeka
la. Ni basi ate nuru wala choa a maa gum
ni po.
2 Waai boro kama a baga a weeni ayen
wa ta siaka a baga a de jaab meena. Alege
waai me siaka ale kan pagra la, a de ka
jenvaata nyiini. Wa kan ŋobi lam.
3 Nuru waai abe ale baga a de jaab
meena la, ku an magsi ayen wa nya wala
choa nueri. Waai me abe ale a de jenvaata
nyiini alege kan de jaab meena la, ku an
magsi ayen wa me biisi nwala jigi ase wa a
bo wa ka buusa la. Boan nyiŋŋa, Naawen
tuesi kula nyɔnɔwa kama.
4 Siuk karo ate ni baga a bo nuru tom-
teerɔ buusa. Ku ka tomteerɔwa nyɔnɔwa
ale ta siuk a weeni ayen wa tomteerɔwa
ale tom dii la ku nala a yaase ku an
nala. Wa be le baga a tom nueri kama
nalimnyiini, dii nyiŋ la, Nyɔnɔwa Yeezu
baga a nyɛ kama ate wa a tom a nueri
nalimnyiini.
5 Nuru le weeni ayen danni de a yaase
danni de a chim da maŋ a gaam daaŋa
meena kama. Wa choa me le weeni ayen
daaŋa meena ka bunyi. Ku a fe kama
ayen waai meena a seba chak wa popola
po ayen wa dii ate wa a nyɛ la ka wamaŋ.
6 Waai abe dan pa da yeŋ a chim da
kpeeni, wa tanla wa danni ate ku te

Nyɔnɔwa zula. Waai me abe ale a de jaab meena la, wa a nyɛ dila me ate ku a ta zula a jam Nyɔnɔwa jigi, dii nyiŋ la, wa dan yaa wa de wa nyiem a te Naawen jiam jaab buui ate wa a de la. Waai me abe ale a zɛri ayen wa kan de ŋandiin tintila a yaase ntila la, wa zɛri a ta ka zula a jam Naawen jigi. Wa be a a pak Nyɔnɔwa kama.

7 Ti wanyi me la an boro ka ti dek nyiŋŋa. Ti wanyi me la abe kan kpi ka ti dek nyiŋŋa.

8 Ti dan vua, ti vua kama a zuli Nyɔnɔwa, ti be dan kpi me ka Nyɔnɔwa ate ti a zuli. Dii nyiŋ la, ti vua yoo ti an vua yoo, ka wala ale soa ti.

9 Dila nyiŋ ale soa ate Yeezu Kirisita kpi a ŋman yiri kum po a vua la ayen wa chim ŋanvuuta ale kpilima Nyɔnɔ.

10 Be ka boa ale soa ate nama baai ale a de jenvaata nyiini la a bo ni suaataŋa baai ale a de jaab meena la buusa? Yaase be ka boa ale soa ate nama baai ale a de jaab meena la a nya ni suaataŋa baai ale a de jenvaata nyiini la, a yeri? Ti meena le zaani ka Naawen niŋ ate wa bo ti buusa.

11 Ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen,

"Nyɔnɔwa weeni ayen, ase mi ale ka Naawen dii ale vua la.
Ni basi ate m weeni sak ni ayen, da yeŋ waai meena le kpi ka duna tɛŋ a weeni ate waai meena wom ayen mi ka Naawen."

12 Dila nyiŋ la, ti meena ti wanyi wanyi le zaani ka Naawen niŋ a weeni sak wa wie ŋaai meena ate ti nyɛ la ale dii nyiŋ ale soa ate ti nyɛ ŋa la.

13 Dila nyiŋ la, ku a fe kama ayen ti basi chaab buusa boka. Alege ku ale magsi ayen ti ta popola ŋaai chaama la, ale nna: Ti kan nyɛ wa dii le di basi ate ti Kirisita biik choa a tom tuimbaata la.

14 Mi popolaŋa ale Yeezu ale ka bunyi dii la a basi kama ate m seba chak nalimnyiini ayen jadiim meena wa dek a chim ka jaab weleŋ. Alege waai dan poli ayen ba an welema, ba an sum welema a te wa.

15 Ni dan a de jaab ate ku a te ni Kirisita biik choa daanika, ni ale a nyɛ dii la kan sak ayen ni ta yaalika ale wa. Kan basi ate ŋandiin tii ate fi a de la, a kaasi nuru waai ate Kirisita kpi te la siaka.

16 Kan basi ate jaab buui ate ni a poli ayen wa nala la a nya yue kaasuŋɔa.

17 Boan nyiŋŋa, ku daa ni ale a de jaab buui la, yaase ni ale a nyu jaab buui la ale Naawen Naamu wie. Alege bu ka wayɔrisima nyeka, masim boka ale supeentik. Nyaŋa de meena abe a nyini ka Naawen Chiika jigi.

18 Waai abe ale va siuku de po a tom a te Yeezu Kirisita la, ku a basi kama ate Naawen ale nuruba sue a peenti ale wa.

19 Dila nyiŋ la, ku a fe kama ayen ti nyiem kasim ta ku ti popola po ate ti a nyɛ wie ŋaai le ŋa ta masim a jam la, abe ti a te chaab nyiŋbiiri wie po.

20 Ni kan va ŋandiinta nyiŋŋa a kaasi Naawen ale a nyɛ dii la. Ti baga a de ŋandiinta meena kama alege ku an magsi ayen nuru de jaab buui le wa basi ate wa Kirisita biik choa tom wabiok la.

21 Ku a magsi kama ayen ti kan a ŋobi lanta yaase ti a nyu daam wa, yaase ti nyɛ wa dii le di basi ate nuru waai me ale ta siaka la a tom wabiowa.

22 Siak kaai ate fi ta magsi chaab ale wieŋa de la, basi ate ka bo ka fi dek ale Naawen sunsuŋ po. Supeentik bo ka waai ale weeni wa dek ayen wa an nya kaasuŋɔa ale wa dii ate wa poli ayen di nala a magsi wa nyɛ di la.

23 Alege waai dan ta chichama a magsi chaab ale jaab buui ate wa a de la, Naawen le weeni wa kama ayen wa kaasi ya, dii nyiŋ la, ku daa wa siaka ale te wa siuk ayen wa nyɛ dila. Boan nyiŋŋa, wa dii meena ate nuru a nyɛ alege ku kan nyini wa siaka jigi la, wa dila abe ka wabiok ate wa a nyɛ.

15

1 Tama baai siaka ale pagra la, ku magsi ka ti va baai siaka ale kan pagra la maglamagla abe ti kan a nyɛ wie ŋaai le basi ate tama dek sue a peenti la.

2 Ku magsi ka ti wanyiwanyi a nyɛ ate ti Kirisita bisa chaama sui a peenti ate ku ta maarika jam ba jigi a zak ba a zaani.

3 Boan nyiŋŋa, Yeezu Kirisita an jam a yaali ayen wa te wa dek supeentiga ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po ate ku magsi chaab ale Yeezu Kirisita dii la ayen, "Le tii ate nuruba a le fu la, a jam jam ka mi jigi."

4 Boan nyiŋŋa, ba ale ŋmarisi wie ŋaai meena Naawen gbaŋka po dila po dila po la, ba ŋmarisi kama ayen ŋa sak ti ayen ti ta yiila. Be ka chichiiba ale Naawen gbaŋka wieŋa ale a te ti nyiŋbiiri ate ti baga a ta yiilaŋa de.

5 Naawen waai ale a te nuruba chichiiba ale a te ba nyiŋbiiri me wie po la, le basi ate nama baai ale a va Yeezu Kirisita la a boro ale noayeŋ ale chaab a tomsi a nyɛ wa nyeka

6 ate ni meena pa noayeŋ a te Naawen waai ale ka ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita Naawen ale wa ko la pimpauk.

7 Dila nyiŋ la, ase Yeezu Kirisita ale tuesi nama me dii la, nama me ni wanyi wanyi a tuesi chaab ate ku ta pimpauk a jam Naawen jigi.

8 Boan nyiŋŋa, ni basi ate m weeni sak
ni ayen Yeezu Kirisita a chim ka Juuma
tomteerɔ ayen ku sak ba ayen Naawen
wensieŋa ale wa ale jam puulim dii dila
po dila po wa ale ba kokpieŋsaŋa la, a sum
jam chim ka wensie,
9 abe ku basi me ate baai ale kan daa
Juuba la a te Naawen pimpauk wa jiirimu
nyiŋ ase ti ale karim Naawen gbaŋka po
dii ayen,
"M le maa bo ka nuru baai ale kan daa
Juuba la po a te fi jiam,
a yi yiila a pak fi yonni."
10 Ti ŋman pilim karim ka po ayen,
"Nama baai ale kan daa Juuba la, ni gum
chaab ale nuru baai ate Naawen
lueri la ate ni meena maa chaab ta
supeentik."
11 Ti ŋman pilim karim ka po ayen,
"Nama baai ale kan daa Juuba la ni pak
Nyɔnɔwa.
Waai meena tɛŋzuk de, ni te wa pim-
pauk."
12 Naawen biisiteerɔwa Azaya me ŋmarisi
Naawen gbaŋka po ayen,
"Jese ŋaaŋbiik le jam.
Naawen le zak wa zaani ate wa soa
nuru baai ale kan daa Juuba la.
Bala me abe le ta yiila wa jigi kama."
13 Naawen waai nyiŋ ate ni ta yiila la, le
va ni siaka ale wa nyiŋ a basi ate ni boro
ale supeentik nalimnyiini ale masim ate
yiila ŋaai ate ni ta wa jigi la, le va Naawen
Chiika pagrimu nyiŋ a chim a nyoro.
14 Mi dek abe seba chak kama, m suaata,
ayen nama dek ka tuimmaŋsa tomka nyi-
ini. Ni be ta sebika nalimnyiini kama a
baga a te chaab sinsaga.
15 Alege gbaŋka de m nyini ka peelim a
weeni ni wie ŋa gela nna ase mi a teeri
ni ŋa wie kama ŋmani la. Dii nyiŋ la,
ka Naawen ale te mu zula ŋaai ate mi an
magsi ayen wa te mu
16 ate m chim Yeezu Kirisita tomteerɔ
a tom a te nuru baai ale kan daa Juuba
la. Ku a nyɛ ase m ka Naawen Puusika
Yenni kpaŋŋa la a yaa a sak nuru baai ale
kan daa Juuba la Naawen wamaŋsaŋa ate
Naawen Chiika nyɛ ate ba welema ate m
yaa pa ba ase kaab ka la a te Naawen ate
wa yaa siak a tuesi ba.
17 Be ka Yeezu Kirisita ale mi ale chim
bunyiwa la nyiŋ ate mi ta kanjanta ale m
le tom dii te Naawen la.
18 M be nyini ka peelim a biisi wa ŋaai
nyiini ate Yeezu Kirisita pa mi tom la. Wa
pa ka mi nyɛ ate baai ale kan daa Juuba la
yegayega yaa siak va Naawen noai. Wa pa
ka biik ale wie nyeka a te mi ate dila nyɛ.
19 Wa basi kama me ate m nyɛ
wakperikaliik pagrisa ayen ku sak ayen
m pagrimu nyini ka wala jigi. Be ka
Naawen Chiika pagrimu nyiŋ ate nyaŋa de
meena nyɛ. Dila nyiŋ la, zaani Jerusalem
a nyiem a jam paari Ilirikum tɛŋka, mi
sak Naawen wamaŋsaŋa meena a magsi
chaab ale Yeezu Kirisita ate ŋa tagli ka jigi
meena.
20 Mi kasim pii ka nyiŋ a poli ayen m
sak Naawen wamaŋsaŋa juijui ate nuru
an diem wom Yeezu Kirisita wie la. Boan
nyiŋŋa, mi kan yaali ayen m deri zaani
juijui ate nuru wa choa liŋ tom la a yaa
deri piilim tom a cheŋ.
21 Ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po
ayen,
"Baai ate nuruba an weeni wa wari a sak
ba la,
ba le nya wa abe ba miŋ wa chak."
22 Mi ale boro a tom tuini de la nyiŋ ale
soa ate mi an baga a jam ni jigi ya.
23 M poom kasim pii ka nyiŋ ayen m jam
alege nyɛ kpeeri. Alege yɔgyɔgla de ate jigi
a ŋman ka jigini de po ate mi a tom la, ale
m ale kasim a yaali nna yegayega ate ku
paari bena dii choa ayen m jam nya ni la,
24 mi a poli ayen m le jam yɔgyɔgla
de. Mi a yaali kama ayen m dan a cheŋ
Supeeni tɛŋka m mobi a nya ni abe mi a
taam. M dan goa ale ni maga dega ate ku
masa, ni maa maari mu ate m baga cheŋ
dula.
25 Yɔgyɔgla de m bo siuku po a cheŋ ka
Jerusalem ayen m te Kirisita Tigini Demma
ale bo dula la tiirim.
26 Boan nyiŋŋa, Kirisita Tigini Demma
baai ale bo Masidoniya ale Akaaya la a poli
kama nya ale ku nala ate ba yaa maa chaab
a cheesi tiirim ayen m ta ga te Kirisita
Tigini Demma baai ale ka niwoba a bo
Jerusalem la.
27 Ka ba dek ale poli ayen ba nyɛ dila.
Alege ku dan ka ku wensieŋa jigini, ku be
a nyɛ ase ka pami ate ku a fe ayen ba tuni
ba la. Nuru baai abe ale kan daa Juuba
la, a nin maa nya Naawen Chiika boka po
wieŋa ate Naawen a te Juuma la, ku a fe
kama me ayen baai ale kan daa Juuba a
maari baai ale ka Juuba.
28 Tuini de ate mi tara ayen m te ba
ligraŋa la, m dan te ba a ga nueri, m le
mobi nya ni diipo ate mi a taam Supeeni
la.
29 M dan jam ni jigi, m seba chak kama
ayen m le jam ale ka niaka nna yegayega
a nyini Yeezu Kirisita jigi.
30 Mi a saalim ni m suaata ti Nyɔnɔwa
Yeezu Kirisita nyiŋ ale yaali kaai ate
Naawen Chiika a te la nyiŋ ayen, ni maa
je m jiaka a te mu ale wenpuusika.
31 Ni a puusi ayen baai ale bo Judia
tɛŋka ate ba ka siaka ale Yeezu la ayen
ba kan nyɛ wabiok m jigiya. Ni maa a
puusi me ayen tuin dii ate m le tom te

Jerusalem tɛŋka Kirisita bisaŋa la, ba le tuesi di nalimnyiini ale supeentik.
32 Ate Naawen dan maari abe m jam ni jigi ale supeentik nalimnyiini a goa ale ni a nya masim.
33 Naawen waai ale a basi ate nuruba a boro ale suyɔgini la le boro ale ni meena. Ku be a nyɛ dila.

16

1 Mi a yaali ayen m weeni a sak ni ka Fiibi ale ka waai la. Wa ka ti tɔa Yeezu yonni nyiŋ. Wa ka Keŋkeriya Kirisita Tigini Demma maaro.
2 Ni ŋmasi yik wa a ta nalimnyiini ale ka Nyɔnɔwa ale soa wa. Ku ale magsi ayen Kirisita Tigini Demma a nyɛ dii la ale nna. Ni a te wa maari kaai meena wuu ate wa a yaali ni jigi la. Boan nyiŋŋa, wa me dek maa maari nuruba ka nna yegayega. Wa maa maari mi me kama.
3 Mi a puusi Pirisila ale Akiila. Bala ale mi ale jam maa chaab a tom a te Yeezu Kirisita.
4 Ba poom kasim jam gomsi ka ba dek a magsi ayen ba tagri mi zuk a kpi. Mi a nyɛ ba jiam. Daa mi nyiini ale a nyɛ ba jiamɔa. Kirisita bisaŋa baai meena ale kan daa Juuba la me a nyɛ ba jiam.
5 Puusi Kirisita Tigini Demma baai ale a nyɛ tuka ba yenni po la.
Puusi m dek doa maŋka Epanetus. Ka wala ale de niŋ a ta siaka ale Yeezu Kirisita Asia po.
6 Puusi Mɛɛri, waai ale jam a tom nna yegayega a te ni la.
7 Puusi m Juu chaama Andironikus ale Juniyas baai ale jam maa bo likka dɔkku po ale mu la. Tuimtomdɔma seba ba kama nalimnyiini. Ba de niŋ a chim Kirisita bisa kama ale ge mi.
8 Puusi Ampiliyatus waai ate m ta yaalika ale wa la, dii nyiŋ la wa ka Kirisita biik.
9 Puusi Yurubanus waai ate ti jam a tom Kirisita tuimaŋa ale chaab la. Mi a puusi m dek doa maŋka Sitakus.
10 Puusi Apeles waai ale sum va Yeezu Kirisita la. Puusi Arisitobulus dɔkdemma a te mu.
11 Puusi Ayerodiyan m Juu choawa. Mi a puusi baai ale chim Kirisita bisa a bo Naasisus yenni po la.
12 Puusi nipooma de, Turufina ale Turufosa baai ale a tom nna yegayega a te Nyɔnɔwa la. Mi a puusi ti dek tɔawa Perisis waai me ale jam a tom tuima nna yegayega a te Nyɔnɔwa la.
13 Puusi Arufusi waai ale kan ta choa ale wa ale a tom dii a te Nyɔnɔwa la. Puusi wa mawa waai ale a nyɛ mi jigi ase m ka wa dek biik la.
14 Puusi Asinkiritus ale Filegon ale Yemes ale Paturobasi ale Yemas ale Kirisita bisaŋa ale boro ale ba la.
15 Puusi Filologus ale Juliya ale Neriyas ale wa tɔawa ale Olimpas ale Kirisita be sii meena ale boro ale ba la.
16 Ni puusi chaab nalimnyiini. Kirisita Tiŋŋa meena demma dela jigini a puusi ni.
17 Mi a yaali ayen m weeni ni m suaata ayen, ni kpesi ni dek a ŋmasi a nya ate ni nya nuru baai ale a nyɛ ate nuru bɔari a poori chaab tɔgatɔga ale a basi ba siaka la. Nuru bala chaab me a sak ka sinsak ŋaai ale kan a va sinsak ŋaai ate nama poom zamsi la. Ni kan pa ni dek a gum ba po.
18 Dii nyiŋ la, nuru bala chaab a kan tom a te ka Yeezu Kirisita ti Nyɔnɔwa, alege ba a tom ka tuim ŋaai ate ba le nya deka ku po la. Ba pa ka noakpaam a biisi a paasi nuru baai ale poom kan maa seba wie noai po la.
19 Waai meena seba kama ayen ni siak a te ka Naawen wamaŋsaŋa ale a biisi dii la. Nyaku de abe basi kama ate m sui peenti ale ni. Mi a yaali kama me ayen ni ta yam ale wie ŋaai ale nala la, alege ni kan poom maa seba wie ŋaai ale ka wabaata la, noai po.
20 Naawen waai ale a basi ate nuruba a boro ale suyɔgini la, le kaasi Sitaana pagrimu yɔgyɔgla de ate ni va wa zuk a taam.
Ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita niaka bo ale ni.
21 Timoti, waai ale mi ale a tom ale chaab la, a puusi ni. Lusiyas ale Jeesin ale Sosipeeta m Juu chaama a puusi ni.
22 Mi Tetiyas waai me ale ka Kirisita biik ate Pɔɔl yik ŋmarisi gbaŋka de la a puusi ni.
23 Gayus, a puusi ni. Mi Pɔɔl a goa ka wala yenni. Kirisita Tigini Demma abe a nyɛ tuka ka wala yenni. Erasitus waai ale a nya tɛŋka ligraŋa zuk la a puusi ni. Ti suoku Kuwaritos me a puusi ni.
24 Ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita niaka bo ale ni meena. Ku be nyɛ dila.
25-26 Ku a fe kama ayen ti te Naawen pimpauk boan nyiŋŋa, wa a te ni ka pagrim, ase mi ale nuruba ba chaab sinsaŋŋa po ate ti nyiem a sak nuruba Yeezu Kirisita wie ayen wa te ti pagrim dii la. Sinsaŋŋa de a liŋ jam suk kama. Alege yɔgyɔgla de, ŋa nyini ka peelim. Naawen ale jam basi ate ŋa suk beni nna yegayega. Alege yɔgyɔgla de wa, waai ale boro taam wuu la, weeni ka nuruba ayen ba tɔk lagri wa biisiteerɔma ale ŋmarisi dii la kiri. Wa basi kama ayen tɛŋzuk de meena a seba ŋa ate ba ta siaka ale Yeezu abe ba va wa noai.

27 Naawen waai nyiini ale ka yam nyɔnɔ
wie meena po la, ku a fe kama ayen a ta
va Yeezu Kirisita nyiŋ, ti a te wa pimpauk
daa meena wuu. Ku be nyɛ dila.

Gbaŋ Kaai Ate Pɔɔl A Liŋ A Ŋmarisi A Te KORINTI DEMMA La

1 Gbaŋka de a nyini ka mi Pɔɔl waai ate
Naawen a wi mu ale wa dek yaalika ayen
m chim Yeezu Kirisita tuimtomdɔ la, ale m
Kirisita biik choawa Sositenisi jigi.
2 M ŋmarisi a te ka nama baai ale ta
siaka ale Naawen a bo Korinti tɛŋka la,
ate Naawen a gaari ni ayen ni chim wa
nuru welensa la, ale baai ale a tu chaab jigi
meena a puusi a wi Yeezu Kirisita waai ale
ka nama ale tama meena nyɔnɔ la yonni
la.
3 Mi a puusi a te Naawen kama ayen wa
niak ni a be wa te ni suyɔgini.
4 M be kasim a te Naawen waai ate mi
va la jiam kama a te ni, dii nyiŋ la, wa le
va Yeezu Kirisita nyiŋ a niak ni la.
5 Nama ale Yeezu ale ka bunyi la,
Naawen basi kama ate ni jigsi ale ŋanta
meena, a gum chaab ale biik ale sebika.
6 Yeezu Kirisita wieŋa ate ba sak ni la, ni
ta siaka ale ŋa kama nna pagri pagriga,
7 dila nyiŋ ni an jok niaka ale magdek
me, ase ni ale a limsi da dii dai ate
Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita ale sak wa pa-
grimu ale ka dii la.
8 Wa be le basi ate ni siaka a pagra a ta
ga paari kpeglimka, ate wa kan bo a mini
ni dai dii dai ate wa le bu tɛŋka demma
meena buusa la.
9 Ti seba chak kama ayen Naawen ale
nyɛ dii meena ate wa weeni ayen wa ale
nyɛ la. Wala abe le wu ti ayen ti chim
bunyi ale wa Biika Yeezu Kirisita waai ale
ka ti nyɔnɔ la.
10 Mi a yaali ayen m weeni m Kirisita be
chaama, Yeezu yonni nyiŋ, ayen ni ta noai
yeŋ ate ni ka poori chaaba. Ni gum chaab
ale popola yena,
11 dii la Kolo yenni dem ale lagri weeni
sak mu, ayen ni kasim ta ka nampaga ale
chaab.
12 M be ale a weeni dii la ale nna, ni
kasim a biisi ka fi noai, fi noai. Ba gela
ayen ba va ka Pɔɔl, ba gela ayen ba va ka
Apolos, ba gela ayen ba va ka Piita, ba gela
me ayen ba va ka Kirisita.
13 Ku be a dan ka dila, daa Kirisita nyiini
ŋman ni nama nyɔnɔ ate mi va. Ni a nyɛ
nna ase Kirisita ma a piisi kama daa wanyi
la. Ba an kpi daa mi Pɔɔl jabarimu zuk ni
wabaataŋa nyiŋa. Ba be an te ni soka ase
ka mi ŋaaŋviiriba la.
14 Mi a nyɛ Naawen jiam kama m le kan
te ni waai soka la, alege ka Kirisipus ale
Gayus ate mi a te ba soka.
15 Dila nyiŋ ni waai a kan baga a weeni
ayen ba te ni soka ase ka mi ŋaaŋviiriba
la.
16 M le baŋi, m te Setefanas ale wa
dɔkdemma soka me, alege mi an baga a
teeri waai ate m te wa soka.
17 Yeezu Kirisita an tom mu ayen mi a te
ka nuruba soka. Wa tom mu kama ayen
m mooli wa wamaŋsaŋa a te nuruba, abe
m kan mooli ŋa a va nurubiik yammɔa ate
Yeezu Kummu jabarimu zuk a chim kinla.
18 Baai meena abe ale be Naawen siuku
la, a poli kama ayen Kirisita kummu
jabarimu zuk wieŋa ka kinla, alege tama
baai ale nya varibasika la, ŋa ka Naawen
pagrim ti jigi.
19 Ba jam ŋmarisi Naawen gbaŋka po
weeni ayen,
"Naawen ale basi ate baai ale a weeni ayen
ba ka yam nyam la, yammu a chim
kinla,
abe wa sak me ayen nurubiik yammu
ale miŋka meena ka kiriya."
20 Dila nyiŋ la, tɛŋka de yam nyamma,
ale gbaŋ sebirima, ale nampaga nagrisa
a ka wamaŋa a weeni a magsi chaab ale
Naawen pagrimu ale wa yammu. Naawen
abe a sak kama ayen tɛŋka de demma
yammu ka betta yam.
21 Naawen abe ka yam nyɔnɔ, ate wa yaa
basi ayen nuruba a kan baga a pa ba dek
yam a seba wa. Wa nyɛ dila kama ayen wie
ŋaai ate tama a mooli ate nuruba a weeni
ayen betta wie la, wa va ŋala a vari baai
ale ta siaka la a basi.
22 Juuma abe a yaali ka wakperikaliisa
nya ka. Baai ale kan daa Juuba la a yaali
yam.
23 Alege tama a mooli ka Kirisita kummu
jabarimu zuk wie. Wieŋa de chim ka leeta
Juuma jigi alege chim kinla baai ale kan
daa Juuba la jigi.
24 Baai ate Naawen a wi ayen ba chim
wa nuruba la, a mooli ka Kirisita wie, dii
la wa ka waai ale a sak Naawen pagrimu
ale wa yammu ale ka dii la
25 Wari dii ate nuruba a poli ayen di ka
betta Naawen jigi la, di gaam nurubiik yam
kama. Di me ate nuruba a poli ayen di ka
wobsum Naawen jigi la, di pagra a gaam
nurubiik pagrim kama.
26 M suaata, ni teeri ni le jam ka nuru
baai chaab alege ate Naawen a wi ni la.
Nurubiik popola po ka ni maga ale jam ti
yam yaase pagrim a yaase ba ta wie ya.
27 Naawen a potim lueri ka baai ate
tɛŋka demma a pa a chim betta la ayen
wa sak yam nyamma ayen ba sum ka
yammɔa. Wa be ŋman lueri ka baai ate
tɛŋka demma a nya ba ase niwoba la ayen
wa sak pagrɔma ayen ba sum ka pagrimɔa.

28 Baai me ate tɛŋka demma an pa ba
a chim nuruba dek la, Naawen a lueri ka
bala, ayen wa sak baai ate tɛŋka demma
a poli ayen ba ka nuruba dek la ayen ba
sum daa nuruba dek.
29 Ate dila nyiŋ nuru kan baga a nak
sunum Naawen jigi ya.
30 Naawen a basi kama ate ti chim
bunyi ale Yeezu Kirisita. Kirisita nyiŋ ate
Naawen a basi ate ti ta yam, ale yuarisi a
magsi ale wa dek, ale basi ate ti chim wa
nuruba, ale vari ti ti wabaata po a basi.
31 Ba be jam ŋmarisi Naawen gbaŋka po
kama ayen, "Waai a dan a yaali sunum
nakka, wa a nak wa ale nyɔnɔwa ale ka
dii ale chaab la nyiŋ."

2

1 M suaata, mi ale jam ni jigi ayen
m mooli Naawen wensie wie ŋaai ate
yɔgyɔgla de ti yaa seba la, mi an biisi wie
ŋaai ale pagra ale ni miŋ ka.
2 M be ale jam bo ale ni la, mi a poli
kama ayen m kan sak wayoŋ a gaam Yeezu
Kirisita wie ale wa kummu jabarimu zuk
wa.
3 M nyiŋka kasim jam a gok nna ase m
yɔgsa ale wobsa kama a.
4 Naawen wieŋa ate m sak ale mooli la,
mi an pa nurubiik yam ayen m paasi yik
ni, alege m biika a sak ka Naawen Chiika
pagrimu ale ka dii la.
5 Dila nyiŋ la, daa nurubiik yam ale basi
ate ni ta siaka ale Yeezu, alege ka Naawen
pagrim nyiŋ.
6 Ti be a mooli ka yam wie a te baai
ale a miŋ Chiika wensie wieŋa la. Alege
daa tɛŋzuk de yammɔa yaase baai ale ta
kpaŋta tɛŋzuk de la. Ba za ba jam a jok ba
pagrimu kama.
7 Yammu de ate ti a sak la, ka Naawen
yam susugi dii ate wa pa suk ale nurubiik
la, alege Naawen poli ayen wa ale pa sak
ti alege a nyɛ tɛŋka meena.
8 Tɛŋzuk de kpaŋŋa waai a ze yammu
de. Ba dan seba kama, ba a ti an kpi Yeezu
waai ale ta Naawen zulaŋa la jabarimu
nyiŋ ŋa.
9 Ba jam ŋmarisi Naawen gbaŋka po
kama dila po dila po ayen,
"Dii ate nuruba an nya la, ba abe an wom
la,
ba abe an poli ayen di ale baga a nyɛ
la,
dila dek ate Naawen a gomsi a magsi
baai ale a yaali wa la."
10 Naawen yaa abe va ka wa Chiika jigi a
pa wa susugini de a sak ti. Dii la Chiika a
seba wari meena kama ale Naawen popola
po meena.
11 Nuru waai an baga a seba wa choa
popola, alege ka nuru wala dek Chiika ale
seba. Ku be ka dila ate waai an baga seba
Naawen popola, ka Naawen Chiika nyiini
ale seba wa popola.
12 Ti abe a miŋ tiirim tii ale nyini Naawen
jigi la kama, dii nyiŋ la, wa an te ti
Velinvendika chiiga, alege wa te ti ka wa
dek chiika.
13 Dila nyiŋ la wie ŋaai ate tama a biisi la,
daa nurubiik yam wie, alege ka wie ŋaai
ate Chiika a sak ti la, ate ti a weeni ŋa kiri
a te baai ate Chiika a bo ale ba la.
14 Nuru waai ate Chiika an bo ale wa
la an baga a tuesi tiirim tii ale a nyiini
Naawen Chiika jigi la. Nuru wala choa an
baga a miŋ ŋa, dii la ŋa ka betta wa jigi.
Be ka Chiika nyiŋ ate waai baga a miŋ ŋa
kie.
15 Waai me ate Naawen Chiika a bo ale
wa la, a baga a miŋ wari meena kiri kama,
alege nuru waai an baga a bo wa buusa.
16 Ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po
dila po, dila po la ayen,
"Ka wana ale seba Naawen popola?
Ka wana abe le wa baga a sak wa?"
Be ka tama ale baga a miŋ Kirisita ale a
poli dii la.

3

1 M suaata, mi jigi togni, m kan baga a
sak ni ase baai ate Naawen Chiika a bo ale
ba la. Alege m le sak ni ase ka baai ale ta
tɛŋka de wie popola la. Ni a nyɛ nna ase
ni ka baai ale diem piilim a bo wein siuku
po la.
2 M jam a te ni ka biisim ayen ni a nyu,
dii la, ni an jam baga a de ŋandiinta, ni be
an poom diem baga a dek.
3 Nama ale a de nyuri ale chaab ale a nak
nam paga ale chaab la a sak kama ayen ni
nyeka a nyɛ ase ka baai ale kan daa Kirisita
bisa la.
4 Ni ba gela ayen ni a va ka Pɔɔl, ba gela
ayen ba a va ka Apolos. Ni nyeka a nyɛ
nna ase ka baai ale kan daa Kirisita bisa
la.
5 Dila la mi ale Apolos ka bana? Tama ka
Naawen tomteerɔba, baai nyiŋ ate nama a
ta siaka ale Yeezu. Nyɔnɔwa ale te tama
wanyi, wanyi tuim ŋaai la ate ti a tom.
6 Mi tuimaŋa ate mi a tom dula la a nyɛ
ase m bori ka ŋanta la, ate Apolos tuimaŋa
a nyɛ ase wa a zaŋti ka ŋantaŋa la, alege
ka Naawen ale basi ate ba a chim.
7 Be daa waai ale bori la yaase waai ale
zaŋti la ale wariya, alege ka Naawen, dii
nyiŋ la wa ale basi ate ŋantaŋa a chim.
8 Waai ale bori la ale waai ale zaŋti la ka
bunyi, alege Naawen ale tuni ba a magsi
chaab ale ka ba ale tom dii la.
9 Tama meena ka baai ale gum chaab a
tom a te Naawen, ni abe a nyɛ ase ka kaduk

la, ate Naawen a tom du, ale a nyɛ me ase
yeri la ate Naawen a se.
10 Yam buui ate Naawen a te mi la, ate mi
baga a tom ase seero maŋ la, a se nyubini
ate nuru yoŋ a yaa se nyubini zuk. Alege
waai meena a kpesi wa ale a se dii la.
11 Dila nyiŋ Naawen abe poom a te ti
Yeezu Kirisita kama ase nyubi la, ate nuru
kan ŋma se nyubi di choa.
12 Nyubini de zuk nuru baai tuima a za
ŋa a nyɛ ase ka ligmɔniŋ ale kpana ale
tintana ŋaai ale a nyagsi ate bolim a kan
baga a de la, ba gela tuima a za ŋa a nyɛ
ase daata, ale wuuta ale kinka ate bolim a
baga a de la.
13 Ba ale nya waai meena tuima nalim
ka dai dii dai ate Yeezu a za wa lak a sak
la. Dai dila danni wa le basi ate ka bolim a
chamsi waai meena tuima, a sak ŋa nalim
ale ka dii la.
14 Naawen ale tuni waai ate wa tuimaŋa
bolimu an baga a de kaasi la.
15 Alege waai tuima ate bolimu a de a
kaasi la a kan nya tutuna, alege bolimu a
kan de wa dega ate ku a nyɛ nna ase ba
vari wa bolimu po a basi la.
16 Ni a nyɛ ase ka dɔk ate Naawen a soa
la, ate wa chiika a boro la.
17 Dila nyiŋ waai abe dan kaasi dɔk kuui
ate Naawen a soa la, Naawen ale kaasi wa.
Naawen nyiini ale soa wa dɔkku, nama abe
le wa dɔkku.
18 Waai abe kan paasi wa dega, nuru a
dan bo ni po a poli ayen wa ta yam tɛŋ ka
de zuk, wa be chim beruk ate wa baga a ta
yam.
19 Dii ate tɛŋzuk demma a pa a chim yam
la ka betta Naawen jigi, ase ba ale ŋmarisi
Naawen gbaŋka po ayen, “Naawen a pa ka
yam nyam nyeka a yik ba”.
20 Ba ŋman pilim ŋmarisi Naawen
gbaŋka po ayen, “Nyɔnɔ wa a seba ayen
yam nyamma popolaŋa ka kiriya.”
21 Dila nyiŋ waai a kan a kuulimu,
nuruba ale a tom dii ya. Ku meena a te
ka nama nyuenta.
22-23 Pɔɔl ale a Apolos a le a Piita a tom a
te ka nama. Tɛŋzuk de yaase nyuvunni de
yaase kum yaase yɔgyɔgla de yaase chum
po, ni an magsi ayen ni chim ŋa de yomma,
ka nama ale soa ŋa de meena ate Yeezu me
a soa nama ate Naawen me a soa Yeezu.

4

1 Ni meena abe a nya tama ase Yeezu
tomteerɔba la, ate ta siuk a mooli Naawen
wensie ŋaai ale kan jam nyini peelim la.
2 Dii ale magsi ayen tomteerɔ a ta la ale
wa ta siaka ale wa nyɔnɔwa tuima jigi.
3 Alege mi jigi, mi niŋ ka ale ni nin a bo
mi buusa yaase waai a nin bo m buusa. Mi
dek an poom a bo m dek buusa.
4 Mi dek a ze wa kaasuŋ kuui ate m
tom, alege kula a kan sak ayen m sum ze.
Nyɔnɔwa ale waai ale wa a bo m buusa.
5 Dila nyiŋ ni be kan bo waai buusa alege
ate ku danni a paari. Nyɔnɔwa a dan jam
wa ale wa bo buusaŋa, abe wa lak wa
susugi ŋaai meena ale bo nuruba popola
po ale ba suniima po la a sak ate waai
meena a yaa nya pimpauk kuui ale magsi
ayen wa nya la.
6 M suaata, nama nyiŋ ate m pa mi dek
ale Apolos a magsi ayen ni baga a miŋ dii
ate ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po la. Ni
be kan pa zula a te nuru m wa ale kan pa
m wa a chim jaabɔa.
7 Ka wana ale basi ate fi gaam fi chaaba?
Daa Naawen ale te fi jaab buuri meena ate
fi ta la? Dila la, fi ale nyɛ ka se a kuulim ase
fi ale ta jaab buui meena la daa Naawen
ale te fu la?
8 Ni be poom a deri jigsi kama a ta
yegayega a de? Ni poom a deri chim ka
nalima alege tama? Mi a yaali ayen ni dan
chim ka nalima nna ate ti de naamu ale ni.
9 Mi abe a poli kama ayen Naawen a te
ti ka tomteerɔba tuini ase nuru baai ate ba
bo buusa a mini ba ayen ba ko ba la, ate
nurubiik meena tɛŋka po ale sabiiloma a
nya ti.
10 Kirisita abe le soa ti la nyiŋ tama a nyɛ
ase ka betta la, alege nama a chim yam
nyam Kirisita nyiŋ. Tama wobsa kama
alege nama a pagra. Ba a zuli ni kama
alege kan zuli tama.
11 Yɔgyɔgla de nna, kom ale nyanyuila
ale kasim ta ti, ti gataŋa a cheeri, te ka yeri
a goa, nuruba a nak ti me,
12 ti abe a tom ka nna yegayega ayen ti
baga a nya a de. Nuruba a dan ka te ti,
tama a niak ba kama. Ba dan a namsi ti ti
a chiibi kama.
13 ba a dan biisi ti a kaasi, ti a tulisi ba ale
ka wamaŋsa. Ti yaa nyɛ ka nna se yaata
la a ta jam paai yɔgyɔgla de.
14 M kan ŋmarisi gbaŋka de ayen m pa
ni nyo ka chivie po, alege ka m basi ate ni
miŋ ase m dek bisa a te mu a yaali la.
15 Ni be a dan poom a ta sinsak sagrɔba
tusidi, ni ka da ko bori ya. Mi chim ka ni
ko Yeezu Kirisita nyiŋ m le mooli Naawen
wanni ate ni a ti ni nya varibasika la.
16 Mi a saalim ni, ni a nya mi nyeka a va.
17 Ku de nyiŋ ate mi a tom Timoti waai
ale a nyɛ ase m biik la ni jigi. Wa ka waai
ate m mariŋ wa. Wa ale teeri sak ni mi
nyeka ale Yeezu ale ka dii la. Dila a te ma
a sak Kirisita bisa ale tigsi bo jigi meena la.
18 Ni ba gela a ta ka kanjanta dii nyiŋ la,
ni a poli kama ayen m kan jam ni jigi ya.
19 Dan ka Nyɔnɔwa yaalika m ni jam
ni jigi ate baga a seba ase ka kanjanta

nyamma de pagrim nyiŋ yaase ka noai po biik.
20 Ba a nya Naawen Naamu ka nuruba nyeka po da ba biik po.
21 M dan cheena ni jigi, m jam ale fiŋ ya m jam a sak jiirim ale yaalika?

5

1 Yɔgyɔgla de m wom kama ayen nipɔk yaalik tuima ale bo le sunsuŋ a bie nna yegayega ate baai ale kan daa Kirisita bisa la a kan nyɛ. Ba weeni mu kama ayen nuru ale a goa ale wa ma ŋaaŋchoa.
2 Dila nyiŋ la ni ni nyɛ ka se a ta kanjanta, ni magsi ni a kum wanni de nyiŋ kama, abe ni yeeri nuru waai ale nyɛ wanni de choa la ni sunsuŋ.
3-4 M yalima ale ni kama alege m popola po ku a nyɛ ase m bo ale ni kama la, ku be le a nyɛ ase m bo ale ni la, Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita yoi nyiŋ mi poom a bo waai ale tom wa bioku de la buusa kama. Ni abe le a tu chaab ate m popola po ku a nyɛ ase mu a tu ale ni la ate ti Nyɔnɔwa Yeezu pagrim a bo ale ti la,
5 ni basi wa a te Sitaana a kaasi wa nyiŋka ate Nyɔnɔwa a dan pilim jam abe wa vari wa chiika a basi.
6 Ni kunkuulimaŋa an nala. Ni seba ayen dabinta magdega ale a basi ate boroboruk a fuusi.
7 Dila la ni be yeeri ni wabaataŋa ale a nyɛ ase dabin kpagsa la a basi ate ni chim nuru welensa. Ate ni yaa be a nyɛ ase boroboruk ate ba an pa dabinta a nyoro la. Ni abe ale ka dii la ale la, dii nyiŋ la Yeezu ti Gaambasika pabiika a kpi kama a te ti.
8 Ni be basi ate ti de Gaambasika Tigini ale welensa ale wensie, ku la a nyɛ ase ka boroboruk ate ba an pa dabinta a nyoro la. Ni kan te ti ta wabaata ale gaasa, ku la a nyɛ ase ka boroboruk ate ba pa dabinta a nyoro la.
9 Gbaŋ kaai ate m ŋmarisi a te ni la, m weeni ayen ni kan pai ni dek a gum nidɔa yaalisa ale nipɔk yaalisa po.
10 M kan weeni ka baai ale kan daa Kirisita bisa a chim nidɔa yaalisa ale nipɔk yaalisa la, yaase wa a yaali nuruba ŋanta la, yaase zueba la, yaase ba a kaab bogta la. Ni dan kan pai ni dek a gum ba po, se ni yeeri ni dek tɛŋka zuk.
11 Mi a weeni kama ayen ni kan pai ni dek a gum waai ale a wi wa dek ayen Kirisita biik alege chim nidɔa yaalik yaase nipɔk yaalik, yaase wa a yaali nuruba ŋanta, yaase wa a kaab bogta, yaase wa a velim a te nuruba, yaase wa chim da bugrik, yaase zue. Ni kan poom kali a de ŋandiinta ale nuru wala choa.
12-13 Ku da mi tuini ayen m bo baai ale kan daa Kirisita bisa la buusa. Naawen ale wa bo ba buusa. Alege nama a kan bo ni ale baai ale gum chaab la buusa? Ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po dii la, “Ni yeeri nuru bioku ni sunsuŋ”.

6

1 Ase ni waai a dan ta biik ale wa Kirisita biik choa, ku a magsi ayen ni ta cheŋ boteerɔ baai ale kan da Kirisita bisa la jigi, alege kan basi ate Naawen nuru welensa a biisi biika a niak chaaba?
2 Ni seba kama ayen Kirisita bisa ale ba bo tɛŋka demma meena buusa. Ni be dan a bo tɛŋka demma meena buusa, ni baga a biisi wa fiisa a niak chaab kama.
3 Ni ŋman seba kama ayen tama Kirisita bisa ale ti bo sabiiloma buusa. Dila nyiŋ la ti baga a biisi wa fiisa a niak chaab kama.
4 Nuruba ni po a dan ta biika de choa ale chaab, ni a yaali ayen ni basi ate ka nuru baai ate Kirisita bisaŋa a kan zuli ba la a biisi biika ate ba niak chaaba?
5 Ku magsi chivie ale ta ni kama, yam nyɔnɔ a ka ni sunsuŋ ate Kirisita bisa a dan ta wari ale chaab abe wa yik ba a niak chaaba?
6 Kirisita biik a kan ta wa choa a cheŋ boteerɔ baai ale kan da Kirisita bisa la jigi ate ba a bo ba buusa.
7 Ni be ale ta chaab a cheŋ boteerɔ baai ale kan da Kirisita bisa jigi la a sak kama ayen ni kan nyɛ ase Kirisita bisa la. Ku ale zunchoŋ ase ni a nin basi ate nuru yonta a nyɛ ni a kaasi. Ku ale zunchoŋ ni a nin basi ate nuru yonta a vari ni ŋanta.
8 Alege ni goanti nyɛ ka chaab a kaasi ale a vari chaab ŋanta.
9-10 Ni be seba ayen gaasa nyam a kan maari de Naawen naamu. Ni be seba ku de chak, ayen nidɔa yaalisa ale nipɔk yaalisa yaase baai ale a kaab bogta, yaase kaboŋ nyeerisa, yaase nidɔa baai ale a goa ale chaab, yaase zueba, yaase butuem nyam, yaase dabugirisa yaase baai ale velim a te nuruba, yaase baai ale a vari nuruba ŋanta, ba de waai a kan maari a de Naawen naamu.
11 Ni ba gela a be jam a nyɛ ka wieŋa de. Alege Naawen a sugri ni wabaataŋa ate ni yaa chim nuru welensa, ale chim wayɔrisima nyam Nyɔnɔ Yeezu Kirisita nyiŋ ale Naawen Chiika nyiŋ.
12 Nuru waai a baga a weeni kama, ayen, “Wa baga a nyɛ wari meena ate wa yaali la kama.” Alege daa wari meena ale a maari. Nuru baga a weeni kama ayen mi baga a nyɛ wari meena ate mi a yaali la kama, alege mi a kan siak ate jaab buui a basi ate mi a chim wa yomma.

13 Nuru waai me ale weeni ayen,
ŋandiinta ale soa poi, ate poi me a soa
ŋandiinta. Alege Naawen ale jam kaasi ba
la meena. Ku an magsi ayen waai a pa wa
nyiŋka a tom nidɔa yaalik ale nipɔk yaalik
tuima alege ka wa pai a tom a te Nyɔnɔwa
dii la Nyɔnɔwa ale soa nyiŋka.
14 Naawen ale basi ate Nyɔnɔwa Yeezu a
yiti kum po, wa be le basi ate tama me yiti
kum po ale wa pagrimu.
15 Nama ze ayen ni nyiŋsaŋa ale Kirisita
nyiŋka ka bunyi? Mi a kan basi ate mi nyiŋ
ka ate Yeezu soa la ale nidɔa yaalik nyiŋ a
chim bunyi. Kula a kan baga a nyɛ.
16 Ni be sum seba ayen waai ale a goa
ale nidɔa yaalik la, ka bunyi ale wa. Ase
ba ale ŋmarisi dii Naawen gbaŋka po la,
“Bala ba yeri wa yaa chim ka bunyi.”
17 Nuru waai ale Nyɔnɔwa ale a chim
bunyi la, ka bunyi ale Chiika.
18 Ni basi wa nidɔa yaalik ale nipɔk
yaalik tuima. Wabiok meena ate nuru a
tom la a ka wari a nyɛ ale wa nyiŋka, alege
nidɔa yaalik ale nipɔk yaalik tuimaŋa, fi a
tom a kaasi ka fi dek nyiŋka.
19 Ni abe seba me ayen ni nyiŋsaŋa a nyɛ
ase ka dɔk a te Naawen Chiika la, waai ate
Naawen a te ate wa bo ale ni. Nama abe
m soa ni dega ka Naawen ale soa ni.
20 Naawen a da ni kama a tuni. Ni
abe pai ni nyiŋsaŋa a tom a te Naawen
pimpauk.

7

1 Yɔgyɔgla de mi a yaali ayen m biisi ka
wie ŋaai ate ni ŋmarisi a te mu la wie.
Ku nala kama ase nuru a nin kan ta wari
a nyɛ ale nipooba.
2 Alege nidɔa yaalik ale nipɔk yaalik
tuimaŋa yegayega ale boro la nyiŋ nuru
meena a ta wa dek pɔk, abe nipɔk meena
a ta wa dek chora.
3 Nidɔa meena abe nyɛ wa ale magsi
ayen wa nyɛ dii ase chora la, abe nipɔk
meena me a nyɛ wa ale magsi ayen wa nyɛ
dii ase nipɔk la ate ku niak ba meena.
4 Nipowa an soa wa nyiŋka alege ka wa
chorowa, chorowa me an soa wa nyiŋka
alege ka wa powa.
5 Ni abe kan gaari chaaba, nin ka ni a nin
nyɛ noai yeŋ ayen ni gaari chaab a puusi a
te Naawen, alege kula ŋaaŋ nyiŋ ni ŋman
gum chaab ate Sitaana a kan ta nyɛ nyaka
a jam ni jigi ya, ase ni a nin kan baga a
chiibi ale chaab goomɔa.
6 Mi a kan fe ni kama alege ka sinsaga
ate mi a sak ni.
7 Dan ka mi nyiini mi a ta weeni ayen ni
meena a nyɛ ase ka mi la, alege Naawen a
te waai meena ka tiirim, m wa wa tiirim,
m wa me wa tiirim.
8 Yɔgyɔgla de mi a yaali ayen weeni baai
ale kan ŋman ta pooba ale baai ale kan
ŋman ta choroba la ayen ku nala kama ale
ba ale deri boro dila ase mi la.
9 Alege waai a dan kan baga a chiibi, wa
abe faari nipɔk yaase wa yali chora, kula
ale zunchoŋ a gaam koarisa ale a de fu.
10 M ta ka sinsaga, ŋa abe daa mi dek
sinsaga ayen m te baai ale ta pooba ale
choroba la, ayen nipɔk a kan basi wa
chora,
11 alege wa abe dan basi wa chorowa, wa
abe kan yali, yaase wa ŋmani wa chorowa
jigi, abe nuru waai a kan yiak wa powa.
12 M ta ka sinsaga me, ŋa da Nyɔnɔwa
sinsaga ayen m te ni, ayen Kirisita biik kaai
pɔk a dan kan daa Kirisita biiga alege ate
nipowa a siak ayen wa a bo ale wa, wa kan
yiak wa.
13 Nipɔk waai me a dan ta chora ate wa
daa Kirisita biiga alege ate nidɔawa a siak
ayen wa a bo ale wa, wa kan basi wa.
14 Dii la chorowa waai ale kan daa
Kirisita biik la a mɔata Naawen kama wa
ale bo ale wa powa la nyiŋ, powa me
waai ale kan daa Kirisita biik la a mɔata
Naawen kama wa ale bo ale wa chorowa
la nyiŋ. Dan ka daa di bisaŋa a kan chim
be welensa, alege ku ale ka dii la ba ka be
welensa.
15 Alege ba waai dek ale kan daa Kirisita
biik la a daa yaali ayen wa basi m wala,
wa baga a basi kama. Ku de po chorowa
yaase powa baga a lueri kama, Naawen a
wi ni kama ayen ni boro ale suyɔgini.
16 Nama ze ayen powa nyiŋ wa chorowa
ale baga a nya varibasika, yaase chorowa
nyiŋ wa powa ale baga a nya varibasika.
17 Nuru meena abe boro a magsi chaab
ale Naawen ale te wa tiirim buui la, ale wa
ale jam ka dii alege ate Naawen a wi wa la.
Juijui meena ate Kirisita bisa a tu la mi ale
a sak ba dii la ale la.
18 Nuru waai a dan gebi wa yoari alege
a chim Kirisita biik wa kan weeni ayen wa
duisi a basi, waai abe dan kan gebi ya wa
kan weeni ayen wa gebi.
19 Nuru a gebi wa yoari yaase wa an
gebi ya ku daa wari ya, dii ale nyɛ wari
yegayega la ale fi a zuli Naawen sinsaŋŋa.
20 Waai meena abe ale jam ka dii alege
ate Naawen a wi fu la, be kan tagri.
21 Fi jam ka yomma alege ate Naawen
a wi fu la? Kan te ate ku a daani fu. Fi
abe dan baga a nya siuk a kan ŋma chim
yomma be pai siuk kula a tom.
22 Waai ale ka yomma ate Nyɔnɔwa a wi
wa la a ŋman daa yomma, siuk kula po
waai me ale kan daa yomma ate Nyɔnɔwa
a wi wa la a yaa chim ka Nyɔnɔwa yomma.
23 Naawen a da ni kama a tuni, dila nyiŋ
la ni ŋman daa nurubisa yomma.

24 M suaata, waai meena a be va Naawen
ase wa le jam ka dii alege ate wa wi wa la.
25 M ka sinsaga a nyini Nyɔnɔwa jigi a
magsi chaab ale gbaŋ kaai ate ni ŋmarisi
a te mu baai ale kan ta nipooba la wari
ya, alege mi a yaali ayen m weeni ni ale m
dek popola. M be ka waai ate Nyɔnɔwa a
ta jiirim ale mu ale mariŋ mu.
26 Ti dan nya ku ya le kasim tua dii nna
yegayega la, mi a poli ayen nuru a dan deri
boro dila ku le zunchoŋa.
27 Fi ta nipowa? Be kan yiak wa. Yaa fi
ka nipowa? Be kan ŋman faari.
28 Alege fi dan faari nipɔk, fi an nyɛ
wabiowa, nipɔk waai me ale kan yali la
a dan yali wa an nyɛ wabiowa. Alege baai
ale ta nipooba yaa choroba la a ta ka daani
ka nna yegayega. Mi abe a yaali ayen m
kasi ni ka daani ka de po.
29 M suaata, mi a weeni ni ku de kama
dii nyiŋ la ti yaa le bo da ŋaai po la an soa
dii ya. A ta nyini yɔgyɔgla de a cheŋ baai
ale ta nipooba abe boro nna se ba an poom
faari nipooba la.
30 Baai ale a kum la abe a nyɛ nna se
niniga a ka ba la. Baai ale a la la abe a nyɛ
nna se ba sue an peenti la. Baai ale a da
ŋanta la abe a nyɛ nna se ŋantaŋa daa ba
ale sum soa la.
31 Baai me abe le ta tɛŋka de zuk ŋanta
la abe a nyɛ nna se ba ka jaab la. Ale tɛŋka
de ase ka, ale ka dii yɔgyɔgla de nna, a za
ka taam kama.
32 M kan yaali ayen ku de a daani ni.
Nuru waai ale kan ta nipɔk la niŋ a bo
ka Nyɔnɔwa tuimaŋa jigi, dii nyiŋ la wa
a yaali ayen wa a nyɛ ate ka Nyɔnɔwa sui
a peenti.
33 Alege nuru waai ale ta nipɔk la niŋ a
bo ka tɛŋka de zuk wie jigi, dii nyiŋ la wa
a yaali ayen wa a nyɛ ate ka wa powa sui
a peenti,
34 ale ta popola buye. Nipɔk waai yaase
nipɔkbili dii ale kan yali la niŋ a bo ka
Nyɔnɔwa tuimaŋa jigi, dii nyiŋ la wa a pai
wa dek meena a te Naawen kama, alege
nipɔk waai ale yali la niŋ bo ka tɛŋka de
zuk wie jigi, dii nyiŋ wa a yaali ayen wa a
nyɛ ate ka wa chorowa sui a peenti.
35 Mi a yaali ayen m maari ni kama, dila
ale soa ate mi a weeni wieŋa de. Mi a
kan yaali ayen m fe ni kama ale wieŋa de,
alege mi a yaali ayen ni va ka Nyɔnɔwa
nalimnyiini abe ni pa ni dek meena a te
wa.
36 Baai ale ta noŋta a gomsi ayen ba yali
chaab ale ŋman poli ayen ba basi chaab la,
ka nidɔawa a daa nyɛ wa ase wa koarisa
pagra la ate wa ŋma a poli ayen wa faari
wa wa abe faari. Wabiok a ka ku de po.
37 Alege nuru waai ate ba kan fe wa alege
ate ka wa dek popola po a weeni ayen wa
kan faari wa la, wa abe kan faari nipɔk
binni.
38 Dila la waai ale faari la a nyeka wa
maŋ alege waai ale kan faari la a nyɛ
gaam.
39 Nipɔk waai ale yali la a ka siuk a ŋma
yali ase wa chora ale tɔalim boro la, alege
wa chorowa a dan kpi wa ta siuk kama a
yali ase nidɔawa a nin ka Kirisita biik.
40 Mi jigi wa ta supeentik kama ase wa a
nin kan yali ya. Mi ale a ta popola ŋaai la
ale la, mi abe a poli ayen ka Naawen Chiika
ale a sak mu.

8

1 Ni ale ŋmarisi gbaŋ kaai a te mu la ni
biisi ŋandiin tii ate ba pai a kaab bogta la
wie. Ku be ka wensie ase ni ale a weeni
ayen ti meena a ta yam kama la, yam bula
choa a basi kama ate nuru a ta kanjanta
alege, ka ti ale a yaali chaab dii la ale a
basi ate ti a chim ale chiika pagrimu.
2 Nuru waai abe ale a poli ayen wa seba
wie la a ze jaabɔa ase wa dek ale a poli dii
la.
3 Alege Naawen a seba ka nuru waai ale
a yaali wa la.
4 Dila la ni ale bek ase ŋandiin tii ate ba
pai a kaab bogta la, ni baga a de ya la, ti
meena seba ayen bogluk dek da jaab waai
ale vua alege tama seba ayen ka Naawen
yeŋ dekki ale boro.
5 Bogta abe dan poom bo wenŋmazuk
yaase tɛŋzuk de ate “bogta” ale “taŋbana”
a piisi a boro,
6 alege ka Naawen yeŋ dekki ale boro,
wala abe le tama ko. Wala abe ale jaab
meena nyeero, wala nyiŋ abe le tama boro.
Yeezu Kirisita nyiini abe ale tama Nyɔnɔ
ate wa lala nyiŋ ate Naawen a nyɛ jaab
meena. Wa lala nyiŋ abe le tama boro.
7 Alege daa waai meena ale seba wen-
sieŋa de. Nuruba gela a malim bogta ka
nna yegayega, a ta jam pari jinla ba dan de
ŋandiin tila chaab, ba a poli ayen bogluku
ale soa ŋandiintaŋa. Ate ba popolaŋa a
yaa daani ba. Ba nyiem ya poli ayen ba ka
nuru daŋtisa.
8 Ŋandiinta deka a kan basi ate ti a chim
nuruba dek Naawen jigiya, ti abe dan kan
de ya ti kan chim nuru kayaata.
9 Ni be kpesi ni dek ate baai siaka ale
pagra la nyeka a kan basi ate baai siaka
ale kan pagra la a tom wabaata.
10 Ase nuru waai popola ale a daani wa
ale wieŋa de chaab la, a dan nya fi waai
popola ale ka a daani fu ale bogta ŋanta
deka la ale fi boro a de bogta ŋandiinta ku
kan te wa nyiŋbiiri ate wa maari a de?
11 Dila fi sebika de nyiŋ a baga a kaasi
fi suoku waai siaka ale kan pagra la kama.

Alege Yeezu Kirisita a kpi ka wa la la nyiŋ me.
12 Waai abe dan nyɛ kaasi wa Kirisita biik choa, a kaasi wa popola me, wa nyɛ kaasi ka Yeezu Kirisita dila.
13 Dila la mi a dan de bogta ŋandiinta ate m suok a va dila nyiŋ a nyɛ a kaasi Nyɔnɔwa, mi kan ŋma a de bogta ŋandiinta, dii nyiŋ la mi a kan yaali ayen wa a nyɛ wabiok wa.

9

1 Mi a nya varibasika kama, mi a ŋman daa wabaata yomma. Mi ka Yeezu tuimtomdɔ. Ni abe seba ayen Nyɔnɔwa Yeezu a pai wa dek a sak mi kama. Mi abe le mooli Naawen wieŋa a sak ni ate ni nya varibasika.
2 Nuruba a dan poom a weeni ayen mi a daa Yeezu tuimtomdɔ alege nama ale siak ayen mi ka wa tuimtomdɔ, ni ale ka Kirisita bisa la nyiŋ.
3 Mi ale ta dii a weeni baai ale a weeni ayen mi daa Yeezu tuimtomdɔ la ale nna.
4 Ku ta siuk kama ate ba a te mu ŋandiinta m tuimaŋa ase Yeezu tuimtomdɔ la nyiŋ.
5 Mi me a ta siuk a yaali nipɔk a ta wa nyeem ase Yeezu tuimtomdɔba mbala, ale ti Nyɔnɔwa Yeezu suaataŋa ale Piita ale ta ba pooma a nyeem dii la.
6 Daa mi ale Banabas ale magsi ayen ti tom ti dek a de.
7 Soji waai karo a tuni wa deka. Nuru waai me abe le a kpa la a de ka wa kpanni ŋanta. Naapeerik kaai ale a kasi niiga la a ta siuk a de ŋa biisim kama.
8 Ku an magsi mi a va nurubiik popola, dii nyiŋ la ba ŋmarisi ku Naawen gbaŋka po kama.
9 Ku be ŋmarisi a bo Moosis Sinsaŋŋa po kama ayen, “Ni dan yik niiga a boro a fobi za ni kan bobi ŋa noaŋa.” Naawen niŋ abe bo ale ka niiga?
10 Daa tama nyiŋ ate wa weeni dila? Wa abe ŋmarisi a te ka tama. Nuru waai abe le a kpa ale waai ale a che la a ta yiila kama ayen ba ale nya ba kpanni ŋanta.
11 Ti abe bori ka ŋan maŋsa ni suniimaŋa po. Tama abe dan weeni ayen ni a te ti ŋanta ale ka tama me nyuenta ale la, ku gaam ni te ka kama.
12 Nuruba ba chaab dan ta siuk a yiili ŋanta ni jigi, tama a ta siuk a gaam dila kama.

Tama a ta siuk kama a yiili ŋanta ni jigi alege tama an nyɛ di, ti chiibi wie meena kama ayen ti kan nyɛ wari ate di kaasi nuruba ate ba kan baga a mooli Naawen wieŋa.
13 Ni seba ayen baai ale a tom Naawen yenni po la a nya ba ŋandiintaŋa ka dula. Baai me ale nyɛ kaabka a te Naawen la a nya ba charuku ka dula.
14 Siuk kula po, Nyɔnɔwa a sak kama ayen baai ale a mooli Naawen wieŋa la ba a tuni ba ba tuimaŋa nyiŋ.
15 Alege mi an pai siuk ku de a yiili ŋanta ni jigi yaase mi a ŋmarisi gbaŋka de a pai siuk ku de a te mi dega. M dan kpi a zunchoŋ m le a nyɛ kude. Mi a kan te nuru pai ku de nyiŋ a valim mi.
16 M ka siuk a nak sunum mi ale a mooli Naawen wieŋa la nyiŋ ŋa. Ka Naawen ale weeni ayen mu a tom. Ku abe le bie m jigi ka nna yegayega ase m nin kan mooli wa wieŋa.
17 Ase dan kan mi dek ale lueri tuini a tom m ta siuk kama ayen ba a tuni mu. Alege ku ka fifiok ayen m tom dii nyiŋ la Naawen ale te mu tuini de.
18 Boan tutuna abe le mi a nya? M tutunaŋa meena ale m baga a mooli Naawen wieŋa abe m kan weeni ayen ba tuni mu m tuimaŋa nyiŋ ŋa. M daa nyɛ ku de m kan pai siuk kuui meena ate mi deri ta la ayen m ka waai ale a mooli Naawen wieŋa la.
19 Mi a daa nuru waai yomma alege mi a pai m dek kama a chim waai meena yomma ayen m baga a mooli Naawen wieŋa ate nuruba yegayega a nya varibasika.
20 Mi a dan boro a mooli Naawen wieŋa a te Juuma, mi a nyɛ m dek ase ka Juu la, ate ba baga a nya varibasika. Ku daa fifiowa ayen m va Moosis Sinsaŋŋa, alege m dan boro a mooli a te baai ale a va Moosis Sinsaŋŋa la, mi a nyɛ m dek ase m ka waai ale a va Moosis Sinsaŋŋa la, ate ba baga a nya varibasika.
21 M dan boro a mooli a te baai ale kan daa Juuba la, mi a nyɛ m dek ka nna ase m da Juu la ate ba baga a nya varibasika. Ku de a kan sak kama ayen m kan va Naawen sinsaŋŋa, mi a va Yeezu sinsaŋŋa kama.
22 Mi dan boro me a mooli Naawen wieŋa a te baai siaka ale kan pagra ale Yeezu la, mi a nyɛ m dek ka dila ate ba baga a nya varibasika. Baai meena ate mi a mooli Naawen wieŋa a te ba la nyeka ale ka dii la, mi a nyɛ ka dila ate nuruba a baga a nya varibasika.
23 Wieŋa de meena mi a nyɛ ka Naawen wieŋa nyiŋ ayen m baga a nya niauŋ ku po.
24 Nuru baai ale a chali la meena a chali kama alege wanyi ale a tuesi deerowa jamu. Ni abe basi ate ni wensiuku po boka a nala ase chalaŋa ale ka dii la ate nama me a tuesi jaab dila nyiŋ.
25 Nuru waai ale a yaali ayen wa maa chali chala la a siak sinsak pagra kama ayen wa baga a chali de a tuesi jaab buui

ate ba pa a te deerowa la, jabula abe kan
benni ale kaasika, alege tama ale ti tuesi
jaab buui la ka kaasi ka.
26 Dila ale soa ate mi a kasim a chali yɔrr
ayen m nueri la. Dila me ale soa ate mi a
kan chubi a basiro la.
27 Mi a nak m nyiŋka kama ayen ka girigi
ate m baga a yik ka ŋmapi, ate m dan
mooli Naawen wieŋa a te nuruba abe ku
ŋaaŋ nyiŋ Naawen kan zɛri mi dega.

10

1 M suaata, ni teeri dii ale jam a nyɛ
ti kokpieŋsaŋa ale jam va Moosis la.
Chiŋmari ale jam a lik ba ate ba meena
a lo beli kpeeni a jueli nalimnyiini.
2 Ti abe dan ŋman ti weeni me ba ale
jam a lo benni a jueli ale Moosis la a nyɛ
ase ba jam a tuesi ka soka ale Moosis la.
3-4 Ba meena a jam de ka wenzuk
ŋandiinta ale nyu nyiam puŋ kuui ate
Naawen a jam te ba la po. Puŋ kula abe
jam ka Yeezu dek.
5 Alege dila meena Naawen sui an jam
peenti ale ba. Ba meena a jam kpi wari ka
goanni po.
6 Ku de meena abe le ku kaam ti ate ti ka
yaali ŋan baai ale kan daa ŋan maŋsa,
7 yaase ti a kaab bogta ase ba ale jam
a nyɛ dii la. Ase ba ale ŋmarisi Naawen
gbaŋka po dii la, “Nuruma a jam kali ale
ka chaab a de ale a nyu daata ale yiti a
boro a gok.”
8 Ti be kan ti ta nipɔk yaalik tuima ase
ba ale jam ka dii la ate da yeŋ po Naawen
a ko nuruba tusa pisiye ale ŋa ta dii la.
9 Ti be kan nyɛ Nyɔnɔwa a nya ase ba
gela ale jam a nyɛ dii ate Nyɔnɔwa a jam
basi ate wiiŋa a dom ba a ko la.
10 Ti be kan a fobli ase ba ale jam a fobli
dii ate Naawen a basi ate sabiilowa a ko ba
la.
11 Wieŋa de meena abe nyɛ kama ayen
ŋa sak ti, nuruba abe ŋmarisi kama me
ayen ŋa a kaam ti. Yɔgyɔgla de ate ti boro
la tɛŋka a yaa mɔata ka kpeglimka.
12 Nuru waai abe le a poli ayen wa siaka
a pagra la, a kpesi wa dek ate wa kan lo.
13 Nyenya kaai meena ate ni a tu la, me
dek a jam nuruba jigi kama. Alege a magsi
chaab ale Naawen ale puulim la, wa kan
basi ate nyenya kaai ate ni kan baga a
pik la a jam ni jigiya. Diipo ate ni a tu
nyenyaka la, wa ale te ni pagrim ate ni
baga a pik, abe wa te siuk ate ni nyini
nyenyaka po a nyini.
14 Dila nyiŋ, m dɔaba, ni kan ta wari a
nyɛ ale bogta kaab ka.
15 Mi a seba ayen ni ka baai ale ta yam
a miŋ wie la ale soa ate mi a biisi a te ni.
Daa mi abe le a weeni la nyiŋa alege nama
dek poli ku po a nya.
16 Nyɔnɔwa ŋandiintaŋa ate ti nyiem a
pai beerik ka a te Naawen jiam la, ti dan
nyu ku a nyɛ ase ti maari ka chaab a nyu
wa ziimu la. Boroboruku ate ti yik a ŋmari
la ti dan ŋobi, ku a nyɛ ase ti maari ka
chaab a ŋobi wa nyiŋka la.
17 Dii nyiŋ la boroboruku ka kunyi, ta
meena abe dan poom piisi dii dii ya ti ka
bunyi ase nyiŋ yeŋ la, dii la ti meena a ŋobi
ka boroboruk yeŋ.
18 Ni abe nya Izirali demma ate baai a
jam maari chaab a de ŋan baai ate ba pa
kaab te Naawen la ka bunyi.
19 Mi abe a weeni kama ayen bogluk
yaase ŋandiin tii ate ba pa kaab bogluk la
daa ŋanta dega?
20 Aaya, mi a weeni kama ayen ŋan baai
ate ba pa a kaab bogta la, ba kaab a te ka
chichirisa daa Naawen. Mi abe kan yaali
ayen nama ale chichirisa a ta wari a nyɛ
ale chaaba.
21 Ku an magsi ni a nyu Nyɔnɔwa beerik
po ale ŋman nyu chichirisa beerik po, ni
an magsi ni kali a de Nyɔnɔwa ŋandiinta
ale ŋman kali a de chichirisa ŋandiinta.
22 Yaa ti a yaali ayen ti basi ate Nyɔnɔwa
a ta ka nyuri ya? Ti abe seba kama ayen ti
an pagra a gaam wa.
23 Nuruba a weeni kama, ayen ti baga a
nyɛ dii meena kama. Ku ka wensie, alege
daa wieŋa meena ale nala. Ti baga a nyɛ
dii meena kama, alege daa wieŋa meena
ale a maari ti.
24 Nuru waai abe ka a nyɛ dii ale di niak
wa dek wa nyiini la, alege dii ale di niak
wa chaab la.
25 Ni baga a da ŋandiin tii meena ale bo
yaba la kama a de ale kan begi. Ŋandiin
tila chaab deka an magsi ku a daani ni
popola.
26 Ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po
dii ayen, “Tɛŋka ale jaab buuri meena ale
bo ka po la ka Nyɔnɔwa ale soa”.
27 Ase baai ale kan daa Kirisita bisa la a
dan wi fu ayen fi jam de ŋandiinta ale ba,
ŋandiin tii ba pa a zaani fi niŋ la kan begi,
popola daani ka nyiŋ.
28 Alege waai a dan weeni fu ayen
ŋandiintaŋa de ba pa kaab ka bogta, kan
de ŋandiin ti la nuru waai ale weeni fu la
ale wa popola daani ka nyiŋ,
29 daa fi dek popola alege nwala popola
nyiŋ.

Ase nuru waai ale bek ayen ka boa ale
soa ate mi ale ta siuk a nyɛ dii la waai siaka
ale kan pagra la a baga a kasi mi ate mi a
kan nyɛ.
30 Nuru waai abe ka siuk a bo a mini mi
ŋandiin tii ate mi a te Naawen jiam ti nyiŋ
la.

31 Dila la, wa dii meena ate fi a nyɛ, fi
a de yaase fi a nyu, be a nyɛ ate ku te
Naawen zula.
32 Ni kan basi ate ni nyeka a basi ate
Juuba yaase baai ale kan daa Juuba la
yaase Kirisita bisaŋa a tom wabiok wa.
33 Ni abe a nyɛ ase mi ale a nyɛ dii la. Mi
a nyɛ kama ayen waai meena sui a peenti,
m be kan poli ka dii ale a niak mi la, alege
dii ale a niak nuruba ba chaab la, ate ba
baga a nya varibasika.

11

1 Ni abe a tomsi mi ale a nyɛ dii la, ase
mi ale a tomsi Yeezu Kirisita dii la.
2 Mi a pak ni kama, dii nyiŋ la ni ale
kasim a teeri m wie la ale a va sinsak ŋaai
ate m sak ni la.
3 Alege mi a yaali kama ayen ni miŋ
ayen Yeezu Kirisita a ta pagrim kama nuru
meena zuk, ate chora a ta pagrim wa po
zuk, ate Naawen a ta pagrim Yeezu Kirisita
zuk.
4 Dila nidɔa waai a dan boro a puusi
yaase wa a tuesi biik Naawen jigi a biisi
a te nuru bori sunsuŋ ale vuk zutok, ku a
te Yeezu Kirisita ka chivie.
5 Nipɔk waai me a dan boro a puusi
yaase wa a tuesi biik Naawen jigi a biisi a
te, nuru bɔari sunsuŋ alege an bobi bobik
ku a te wa chorowa ka chivie, wa ale nipɔk
waai ale chiiri wa zuk la ka bunyi.
6 Nipowa abe dan kan bobi zuk bobiga,
wa baga a che wa zuisaŋa kama. Ku abe
ale ka chivie ate nipɔk a che wa zuisa
yaase wa chiiri si la, wa kasim pa bobik
a bobi wa zukku.
7 Nidɔa an magsi wa bobi wa zuwa dii
nyiŋ la Naawen a nyɛ wa ase ka wa dek la
ate wa a sak Naawen zulaŋa. Alege nipɔk
a sak ka nidɔa zulaŋa,
8 Daa nipɔk nyipik kobi ate Naawen a pa
nyɛ nidɔa, alege ka nidɔa nyipik kobi ate
Naawen a pa nyɛ nipɔk.
9 Yaase Naawen a nyɛ nidɔa ka nipɔk
nyiŋŋa, alege wa nyɛ nipɔk ka nidɔa nyiŋ.
10 Dila ale soa ate nipɔk a magsi ayen wa
pa bobik a bobi wa zukku ate ku sak ayen
wa ta siuk a puusi ale a tuesi biik Naawen
jigi a biisi a te, ate sabiiloma a nya ayen
wa ta siuk.
11 Ase ti ale ka Kirisita bisa la nipɔk a ta
tuilim kama nidɔa jigi ate nidɔa me a ta
tuilim nipɔk jigi.
12 Naawen abe le pa nidɔa nyipik kobi
a nyɛ nipɔk la, ku ka dila ate nipɔk a yaa
biak nidɔa. Naawen abe le nyɛ jaab buuri
meena a basi tɛŋka zuk.
13 Nama dek a poli nya ase ku magsi
ayen nipɔk a puusi a te Naawen nuru bɔari
sunsuŋ ate jaab an lik wa zukku.
14 Naawen nyeka de a sak kama ayen
nidɔa a dan ta zuwoŋsa ku ta ka chivie,
15 alege nipɔk jigi ku ka nalim. Naawen
a te wa zuwoŋsaŋa kama ayen si a lik wa
zukku.
16 Alege waai a dan ka a siak mi ale
weeni dii la, mi ale ta dii ayen m weeni
la ale tama yaase Naawen nuruma tigsiku
a ŋman ka kisuk ku choa a magsi chaab
ale Naawen puusika.
17 Yɔgyɔgla de ate mi a yaali ayen m
weeni dii la, m kan ŋman pak ni, dii nyiŋ
la ni ale a tu chaab la a kan niak ni alege
a kaasi ni kama.
18 Nuruba abe weeni mu kama ayen ni
a poori ka chaab a tu. Mi abe seba ayen
wensie a bo ku po kama.
19 Ku abe daa chichama, poori ka a bo
ni sunsuŋ kama ayen ku basi ate ba seba
baai ale sum a ta siaka la.
20 Ni a dan tu chaab ŋandiin tii ate ni a
de la daa Nyɔnɔwa ŋandiinta.
21 Ni a dan boro a yaali ayen ni de, m ba
ale deri a kpabi a de ate nyu ale kan limsi
m ba, ate baai a chak alege baai kom a ta
ba.
22 Ni abe ta ni dek yeri kama a de ale a
nyu. Ni kisi Naawen nuruma kama? Baai
ale kan ta jaab la, ni a yaali ayen ni basi
ate ka chivie a yik ba? M le weeni ni ayen
ka boa? M kan pak ni.
23 Sinsak ŋaai ate mi a sak ni nna ka
Nyɔnɔwa sinsaga, ayen yok kuui ate Judas
a bobri a pa Yeezu da la, yok kula dek ate
Yeezu Kirisita a yaa pa boroboruk,
24 a te Naawen jiam alege yik ku ŋmari
a yaa weeni, “Mi nyiŋka ale nna ate mi a
pa kaab a te ni. Ni be kasim a nyɛ nna wa
a teeri m wari.”
25 Ba ale nueri junɔai ŋandiinta la, Yeezu
Kirisita a yaa pa beerik, a yaa weeni ayen,
beerik ka de a sak ka Naawen ale nyɛ
noayeŋ paalika ale ni la. Ku la abe nyɛ ka
mi ziimu nyiŋ. Diipo meena ni dan boro a
nyu, ni be a teeri m wari.
26 Ku de kiri abe le diipo meena ni dan
boro a ŋobi boroboruku de ale a nyu
beerika de po, ni kasim a moli Nyɔnɔwa
kumu wie ate wa taam ga jam.
27 Ku be ale ka dii la nuru waai a dan
ŋobi Nyɔnɔwa boroboruku ale nyu wa
beerika po ale biem ku kan te Nyɔnɔwa
zula. Dila wa be nyɛ ka wabiok a kaasi
Nyɔnɔwa nyiŋka ale wa ziimu.
28 Dila nyiŋ la waai meena nyiem be
kpesi nya wa dek a magsi abe wa ge ŋobi
boroboruku abe wa nyu beerika po.
29 Ate waai a dan kan miŋ Nyɔnɔwa
nyiŋka kiriya ale ŋobi boroboruku, a nyu
beerika po wa ta ka buusa boka a jam wa
dek jigi.

30 Dila nyiŋ abe le ni ba yega a wiak ale
wobsa ate yega me va dila nyiŋ a kpi.
31 Ti nyiem abe dan de niŋ a kpesi ti dek
a magsi Naawen a kan bo ti buusa.
32 Alege Nyɔnɔwa a bo ti buusa kama ale
a namsi ti ate kula kan basi ate wa kaasi
tɛŋka meena a maa gum ti du.
33 Dila la, m suaata, ni nyiem a dan tu
chaab ayen ni de Nyɔnɔwa ŋandiintaŋa,
ni be limsi chaab.
34 Kom abe dan ta waai wa de yeri abe
wa ge jam. Ate ni ale tu chaab a nyɛ dii
la, Naawen kan bo ni buusa. M dan jam
ni jigi, wa yoanaŋa buuni m ni nyɛ ŋa a
magsi.

12

1 M suaata, yɔgyɔgla de mi a yaali ayen
m weeni tiirin tii ale a nyini Naawen
Chiika jigi la wie. M be a yaali kama ayen
ni seba wensieŋa meena a magsi chaab ale
tiirintaŋa de.
2 Nama abe ze ayen ni ale jam kan ta
siaka ale Naawen la, ni jam be siuku kama
ale ni ale a kaab bogta ate ti ka nyuvuri la.
3 Mi a yaali ayen ni seba ayen nuru waai
ate Naawen Chiika a bo ale wa la an baga
a ka te Yeezu. Nuru waai abe m baga a
weeni ayen Yeezu ka Nyɔnɔ, ka Naawen
Chiika a nin te wa siuk.
4 Chiika tiirintaŋa ka nna tɔgatɔga, alege
ka chiik yeŋka ale a te.
5 Suita tɔgatɔga ate nuruba a tom ba
tuimaŋa alege ka Nyɔnɔ yeŋka la ate ba
tom a te wa.
6 Seba ka ka tɔgatɔga ate nuruba a tom
a te Nyɔnɔwa alege ka Nyɔnɔwa ale a te
seba kala waai meena ate ba a tom a te
wa.
7 Naawen abe basi kama ate wari a bo
nuru meena wanyiwanyi jigi a sak ayen
Chiika a bo ale kula nyɔnɔ kama ayen wa
a maari Kirisita bisaŋa meena.
8 Naawen Chiika a te waai yam kama ate
wa dan biisi biik abe yam bo ka po. Chiik
yeŋka me a te waai sebika ate wa dan biisi
biik abe ka chim sebika biik.
9 Chiik yeŋ kala me ale te waai siaka
nna yegayega ale a te waai me pagrim
ate wa baga a puusi ate yɔgnyeensa a nya
nyiŋyɔgsa.
10 Chiika a te waai me pagrim ate wa dan
puusi wakperikaliisa a nyɛ, a basi ate waai
a tuesi biik Naawen jigi a biisi a te, a basi
ate waai me a biisi a gaari tiirin tii ale nyini
Naawen jigi ale tii ale kan nyini wa jigi la.
A basi ate waai me a baga a biisi bichaŋ,
a basi ate waai me a baga a biisi dii ate ba
weeni la kiri.
11 Alege ka chiik yeŋ kala dek ale a tom
dila meena, ka ale a yaali dii la. Ka a te
waai meena tiirimu ka tɔgatɔga.
12 Yeezu Kirisita a nyɛ ase ka nurubiik
nyiŋ ale ka dii la alege ta kabta tɔgatɔga.
Ka ta ka kabta tɔgatɔga alege be ka nyiŋ
yeŋ ka la.
13 Ku be ka dila tama jigi, ti ka Juuba yoo,
ti daa Juuba yoo, yom yaase daa yom yoo ti
maa chaab tuesi ka so yeŋ ale chiik yeŋka.
Naawen abe basi ate ka chiik kala a bo ti
suniimaŋa po.
14 Dii la nyiŋka dek daa kauk yeoŋŋɔa
alege ka kabta yegayega.
15 Ase nantuoku dan weeni ayen ku ale
kan daa nisa la nyiŋ, ku maa daa nyiŋka
po, kula a kan basi ate ku kan maara chim
nyiŋka po.
16 Ase tunni a dan weeni, ayen, di ale kan
daa num la, di maa daa nyiŋka po, kula a
kan basi ate di kan maara chim nyiŋka po.
17 Ase nyiŋka meena daam dan ka num,
bu le nyɛ ka se a womu? Ka daam abe dan
ka tuiri, di nyɛ ka se a wom nyummɔa?
18 Ku abe le ka dii la, Naawen a nyɛ
nyiŋka kama ate ka ta kabta tɔgatɔga ase
wa dek ale a yaali dii la.
19 Dila la, nyiŋ abe ti karo ase ka a nin
ka kauk yeoŋ nyiini.
20 Ku abe le ka dii la, kabtaŋa a piisi
kama alege ka nyiŋ yeŋka la.
21 Dila la nyiŋ la, nummu a kan baga a
weeni nisaŋa, ayen bu kan yaali si. Yaase
zukku a baga a weeni naŋsaŋa ayen ku
kan yaali si.
22 Nyiŋka kab tii ate tama a poli ayen kab
tila a wobsa la a dan kan karo ti kan baga
a nyɛ wari ya.
23 Kab tii me ate ti a poli ayen kab tila
a ka tuilim la, ti a ŋmasi a nya kab tila
kama nalimnyiini, ale kab tii me ale kan
nala nina po, ti kpesi a nya kab tila kama
nalimnyiini.
24 Kab tila me, kab tii ale nala la a kan
yaali. Naawen dek abe le nyɛ nyiŋka dii
la, wa nyɛ kama ayen tama ale a poli ayen
kab tii ka tuilim la a nya zula.
25 Naawen abe nyɛ ku de kama ayen
nyiŋka kabta tɔgatɔga a kan poori chaaba
alege nyɛ magsi a boro.
26 Ase nyiŋ kauk kunyi a daa nam, kaab
yontaŋa me a maara nam kama. Kauk
kunyi a dan nya zula kaab yontaŋa me
maara nya ka masim.
27 Ni meena abe a nyɛ ase ka Yeezu
nyiŋka la, ni meena wanyiwanyi abe ka
wa nyiŋka kabta.
28 Kirisita bisaŋa po Naawen a te waai
meena wa tomka jigi kama. Wa piilim ale
ka tuimtomdɔba, a pa saŋ baai ale a mooli
Naawen wanni la, butawa baai ale a sak
Naawen wanni la. A yaa pa saŋ baai ale
a tom wakperikaliisa la, a pa saŋ baai ale
ta pagrim a puusi ate yɔgnyeensa a nya
nyiŋyɔgsa, yaase ba a maari nuruba, yaase

ba a sak tuima ale ŋa tom dii la, yaase ba
a biisi bichaŋ.
29 Ba meena abe daa tomteerɔba yaase
baai ale a mooli Naawen wie la yaase
sagrɔba. Daa waai meena ale ta pagrim
a baga a tom wakperikaliisa.
30 yaase ba a puusi ate yɔgnyeensa a nya
nyiŋyɔgsa yaase ba a biisi be chaŋsa yaase
ba biisi dii ate ba weeni la kiriya.
31 Ni be a pii nyiŋ ate ni nya tiirim tii ale
ta tuilim la.
M be le sak ni sumaŋka dek ni ale ni nyɛ
dii la.

13

1 Mi a dan poom baga a biisi tɛŋzuk
de ale wenŋmazuk biisaŋa meena ale kan
yaali nuruba ku a nyɛ ase m biisi a nuem
kama nna ase loŋi la yaase guŋgoŋ la.
2 M be dan poom baga me a mooli
Naawen wanni nalimnyiini, ale seba, a
baga a miŋ Naawen wa wasusuŋŋa meena,
ale ta siaka yegayega a baga a weeni guuta
ayen ti voori a yiri ga duak jigi yoŋ, alege
ka yaalika ale nuruba m ka kiriya.
3 M dan pai m ŋanta meena a chari
nuruba ale basi ate ba ju mu ale bolim
alege ka yaalika ale nuruba ku kan maari
mu.
4 Ase fi dan a yaali nuruba fi a yik fi sui
kama ale ba, ale a ta jiirim ale ba, fi dan a
yaali nuruba fi kan ta nyuri nyeka, yaase
fi a kuulimu yaase fi ta kanjanta,
5 fi dan a yaali nuruba fi kan ta tukpariya
yaase butuemwa yaase supuurimɔa, fi dan
a yaali nuruba fi kan kasim a teeri ba ale
nyɛ fu kaasi dii ya.
6 Nuru baai ale ta yaalika la a kan ta
supeentik ase nuruba a nin tom kaasi
alege ba a ta supeentik ale ka nuruba nyɛ
masika.
7 Yaalika a basi ate ti a chiibi wari meena
kama a basi me ate wie a dan poom a daani
ti ti diem ta siaka, a basi a te ti yiila a bo
ale Naawen ale a duŋ ti sue wari meena
po.
8 Ku be le ka dii la, yaalika a kan kpegli.
Ba dan poom a mooli Naawen wanni di
kan benni, a biisi be chaŋsa ku le kpeglim,
ba ale seba nna yegayega alege seba kala
ale taam.
9-10 Ti diem a ze wari meena. Ti ale a
mooli Naawen wanni la an diem nueri ya.
Alege dii ale chim wamaŋ la da dii dai ale
jam, ate dii ale kan daa wamaŋ la a muriŋ
be.
11 Diipo ate mi a jam ka biik la, mi jam
ta ka binbain biik ale binbain popola alege
yɔgyɔgla de ate mi a pak la, mi yaa basi
binbain nyeka kama.
12 Dii ate ti a nya yɔgyɔgla de nna a nyɛ
ase ka nyaasuŋ po ate ti a nya la. Ti be
kan nya a chagi. Alege ku le jam diipo ate
ti seba Naawen chak abe ti miŋ wie meena.
13 Ku abe le ka dii nna, wie ŋata ale tali.
Wa ŋala abe le siaka, ale yiila, ale yaalika
alege wie ŋa de ŋata wa dii ale taam la ale
yaalika.

14

1 Yaalika ka tiirim kpiem, alege mi an
ŋma a biisi bu la wie. Alege ku nala a
magsi kama ayen ni ta Chiika tiirintaŋa.
Tiirintaŋa de po buui ale nyɛ wari nna
yegayega ale buui ate fi baga a mooli
Naawen biika la.
2 Nuru waai ale a biisi bichaŋ la, a
kan biisi a te nuruba, wa biisi a te ka
Naawen, dii nyiŋ la waai kan miŋ ka
kiriya. Ka wensie wa susuga ate wa va
Naawen Chiika pagrim nyiŋ a biisi.
3 Alege waai ale a mooli Naawen biika la
a biisi a te ka nuruba ale a maari ba, ale a
te ba nyiŋbiiri ale a te ba suyɔgini.
4 Nuru waai abe le a biisi bichaŋ ka la
a maari ka wa dek, alege waai ale a mooli
Naawen biik a te nuruma la a maari ka
Kirisita bisaŋa meena.
5 Mi a yaali ayen ni meena ate a biisi ka
be chaŋsa ale m ŋman goanti a yaali ayen
ni ta ka tiirim buui ate ni baga a mooli
Naawen biika la. Dii la waai ale a mooli
Naawen biika la a gaam waai ale a biisi
be chaŋsa la kama. Be nin ka waai a nin
weeni dii ate wa biisi la kiri ate ku maari
Kirisita bisaŋa meena.
6 M suaata, mi abe dan jam ni jigi a biisi
bichaŋ a te ni, ni kan nya nyuenta ku po.
Ka Naawen a nin pa wari a sak mu ayen m
weeni ni yaase wa pa sebika a te mu ayen
m pa sak ni yaase biik a nyini wa jigi ayen
m biisi a te ni yaase sinsaga ate m sak ni.
7 Ase paampuuŋ yaase kpanuŋ nna,
nuruba dan ka a peeri yaase ba a nak
nalimnyiini, baai ale a wom la ale nyɛ ka
se a seba ba ale a keri yi dii la.
8 Nuru waai abe le a peeri damuniŋ a wi
nuruba ate ba a cheŋ kpaliŋ po la a dan
kan peeri a wi nalimnyiini ka wana ale wa
gomsi a magsi kpaliŋ ka?
9 Ku abe ka dila degadega, nuruba a kan
miŋ fi ale a biisi dii la kiriya ase fi ale a
biisi bichaŋ ŋa. Dila fi a biisi a basi ka
vioku po.
10 Biisa tɔgatɔga ale piisi a bo tɛŋzuk de
alege si meena a ta kiri kama.
11 Alege nuru a daa biisi be kaai ate mi
kan womu, nuru wa ka nichaano mi jigi,
mi me a chim nichaano wa jigi.
12 Nama dek abe le kasim a yaali Naawen
Chiika tiirintaŋa la, ni abe nyɛ nyiŋbiiri
meena ate pa tiirin tii ale ti maari Kirisita
bisaŋa la a tom.

13 Nuru waai ale a biisi bichaŋ la abe a
puusi a te Naawen ate wa te wa tiirim buui
ate wa ale baga a biisi wa ale weeni dii la
kiri.
14 Ase m dan a puusi a biisi bichaŋ
m chiika me a puusi kama alege ku kan
maari m popolaŋa.
15 Ku abe dan ka dila, mi m nyɛ ka se?
Mi ale kasim a puusi ale ka m chiika ale
m popolaŋa, abe mu a yi yiila me ale m
chiika ale m popolaŋa.
16 Ase waai a dan boro a puusi a te
Naawen jiam ale chiika nyiini nuru waai
a dan maa bo tuka po wa ale nyɛ ka se a
weeni ayen, “Ku be nyɛ dila”? Siuk karo a
te wa baga a miŋ wa ale a weeni dii la.
17 Naawen jiamu te ka a dan poom
magsi, nuru m wala a kan bola a nya
maarika.
18 Mi a nyɛ Naawen jiam kama dii la mi
a biisi be chaŋka a gaam ni meena kama.
19 Alege Kirisita bisa tigsuŋ ku po mi a
dan biisi wie ŋanu a sak nuruba ate ba miŋ
a zunchoŋ m le biisi be chaŋka wie tusidi.
20 M suaata ni kan ta binbain popola, ni
a poli ase baai ale pak la. Alege biem jigi ni
a nyɛ ase biluaata la ate ba ze biem deema
la.
21 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen,
Naawen a weeni ayen,
“M le basi ate nuru baai ale a biisi be
chaŋsa la
ate ba biisi a te m nuruma.
M le basi ate nicham pa ba noa a biisi a te
ba,
alege m nuruma a kan womu.”
22 Dila la tiirim buui ate fi baga a biisi
bichaŋ ka la a sak ka pagrim waai ale kan
daa Kirisita biik la jigi, alege tiirim buui
ate fi baga a chogsi a biisi Naawen biik a
te la a sak ka pagrim Kirisita bisaŋa jigi.
23 Kirisita bisaŋa abe dan tu ate waai
meena a biisi bichaŋ ate Kirisita be sii ate
ba an diem a sak ba la yaase baai ale kan
daa Kirisita bisa la a jam jo, ba kan weeni
ayen ni meena ka yesinsa?
24 Alege waai meena a dan chogsi a biisi
Naawen biika a te ate waai ale kan daa
Kirisita biik la yaase Kirisita biik kaai ate
ba an diem sak wa la a jam jo a wom ba
ale a biisi dii la wa le siak wa tom kaasika.
Wie ŋaai ate wa a wom la ale bo wa buusa,
25 wa susuga popolaŋa meena ale lak a
sak, ate wa koori tɛŋ zuli Naawen a siak
wa kaasuŋ ku abe wa weeni ayen, “Wensie
Naawen a bo ni sunsuŋ dela kama.”
26 M suaata mi ale a weeni dii la kiri ale
nna, ase ni dan tu chaab ayen ni puusi
Naawen, nuru ale ta yiili a yi ate wa choa a
sak ate wa choa a biisi Naawen ale lak dii a
sak wa la ate wa choa a biisi bichaŋ ate wa
choa a biisi bichaŋ ka kiri a sak nuruma.
Ni abe a nyɛ wari meena ate ku a maari
Kirisita bisaŋa ate ba siaka a pagra.
27 Ase nuru waai a dan poom ayen wa
biisi bichaŋ, ba chim nuruba baye yaase
bata, ba kan gaam dila, ate m wa a dan
biisi nueri abe nwala me a ŋman biisi ate
nuru wa choa a biisi dii ate ba weeni la
kiri.
28 Alege waai a dan kan boro a biisi ku
kiri ya, nuru waai ale a biisi bichaŋ ka la
abe goori abe wa a biisi wa popo a te wa
dek ale Naawen.
29 Naawen a dan te nuruba baye yaase
bata biik, ba abe biisi ate mbala kpesi be
kaai ate ba a biisi la a nya.
30 Alege nuru waai a dan kali tuka po
ate Naawen a te wa biik, waai ale liŋ boro
a biisi la abe basi ate nwala a biisi.
31 Ni meena a tuesi biik Naawen jigi a
biisi wanyi wanyi ate waai meena a baga
a zamsi a nya nyiŋbiiri.
32 Nuru waai ale baga a tuesi biik
Naawen jigi a biisi la abe kpesi yik wa
tiirimu nalimnyiini.
33 Dii nyiŋ la Naawen a kan yaali
butinka tuima alege wa yaali ka noayeŋ ale
suyɔgini.
Wie ŋaai abe le a nyɛ Naawen nuruma
tuka po la ale la.
34 Nipooma a nyiem abe a nyɛ dikki.
Ba an magsi ba a biisi a magsi chaab ale
Juuma Sinsaŋŋa ale weeni dii la, ayen
nipooma kan chim niŋ deeroba.
35 Ba a dan a yaali ayen ba bek a miŋ
wari kiri, ba bek ba choroma ba yeeŋa
Kirisita bisa a dan tu ate nipɔk a biisi wa
a te ka wa dek chivie.
36 Yaa Naawen wanni a nyini ka nama
jigiya? Yaa di jam ka nama nyiini jigiya?
37 Nuru waai abe daa poli ayen wa
ka Naawen tomteerɔ yaase wa ta Chiika
tiirimu, wa abe miŋ seba ayen mi ale
ŋmarisi dii a te ni la a nyini ka Nyɔnɔwa
jigi.
38 Nuru waai ale a yaali ayen wa zɛri ku
de la abe zɛri ate wa nam ku nyiŋ.
39 Dila la, m suaata, ni basi ate ni suniima
a bo Naawen biika tuesi biik alege ni kan
zɛri be chaŋka biiga
40 Ni be nyɛ wari meena a va abe le nyɛ
a magsi.

15

1 M suaata, mi a yaali ayen m teeri ni wa
paali maŋsa ŋaai ate mi a mooli a te ni ate
ni siak la a nyɛ ase ka nyubi ate ni za di
zuk ale siaka la.
2 Naawen wanni ale la ate mi a mooli a
te ni. Ni dan kasim ta siaka ale di, di ale
vari ni a basi alege ni dan kan sum ta siaka
ni kan nya varibasika.

3 Ba a sak mi ka wa dii ale chim wari dek
a gaam wie meena la ate mi me a pa sak
ni. Wa dila ale Yeezu Kirisita a kpi kama
ti wabaataŋa nyiŋ, ase ba ale jam ŋmarisi
Naawen gbaŋka po dii la.
4 Wa abe le kpi la, ba gu wa kama ate ku
daaŋa ta danni wa yiti kum po ase ba ale
jam ŋmarisi Naawen gbaŋka po dii la.
5 Wa abe le yiti kum po la wa pa wa dek
kama a sak Piita a ŋman pa wa dek a sak
wa ŋaaŋviirima pi ale bayewa.
6 Wa a ŋman pilim pa wa dek a sak wa
ŋaaŋviirima ba chaab kobsinu. Ba gela a
diem boro kama alege ba gela a kpi.
7 Wa ŋman pilim pa wa dek me a sak
Jeemsi, ku ŋaaŋ nyiŋ a ŋman pa a sak
tuimtomdɔma meena
8 Ku kpeglimka meena wa yaa pa wa dek
a sak mi. Alege mi abe ka waai ate ba biak
mu diipo ale kan magsi ba biak mu la.
9 Dii la mi ka wa tuimtomdɔma po ŋaaŋ
deno. Mi an poom magsi ayen ba a wi
mu ayen tuimtomdɔ, dii nyiŋ la m namsi
Naawen nuruma ka yegayega.
10 Alege jinla mi ale ka nuru waai choa
nna, ka Naawen niaka nyiŋ. Naawen ale
te mu tiirim buui la mi an yik kaasi ya. Mi
abe tom kama a gaam Yeezu tuimtomdɔ
mbala, alege daa mi dek nyiŋa ka Naawen
niaka nyiŋ ate m baga a tom.
11 Dila la dan ka mi ale mooli yaase
tuimtomdɔ mbala ale mooli, wa dii ate ti
meena a mooli la ale la, dila abe le ni ta
siaka ale di.
12 Yɔgyɔgla de ate nuruba a mooli ayen
Yeezu Kirisita a yiti kum po la, ni ba gela a
weeni kama ayen baai ale kpi la a kan yiti
kum po.
13 Ku la abe dan ka wensie, ku a sak
kama ayen Yeezu Kirisita an yiti kum po.
14 Yeezu Kirisita abe dan kan yiti kum po,
wa dii ate tama a mooli la ale nama siaka
ale Yeezu ate ka kiri ya.
15 Tama ale weeni dii ti mooli ka po la a
sak kama ayen ku ka ku tɔga ale Naawen
ale tom dii la, dii nyiŋ la tama weeni ayen
wa basi ate Yeezu Kirisita a yiti kum po,
alege ku be dan kan wensie ayen baai ale
kpi la a kan yiti kum po, Naawen abe m
basi ate Yeezu yiti kum po.
16 Dii la baai ale kpi la dan ka a yiti kum
po dan ka di Yeezu Kirisita abe m yiti kum
po.
17 Naawen a dan kan basi ate Yeezu
Kirisita a yiti kum po, ni siaka ale wa
ka kinla, ate ku a sak ase ni bo ka ni
wabaataŋa po la.
18 Ku abe ŋma a sak me ayen baai ale ta
siaka ale Yeezu alege kpi la meena a bo ka
ninam po.
19 Tama ale ta yiili ŋaai ale Yeezu Kirisita
la dan ka wa te ti tɛŋka de zuk nyuvunni
nyiini, ti ka niniga nyam a gaam waai
meena tɛŋka zuk.
20 Alege ku ka wensie ayen Naawen a
basi ate Yeezu a yiti kum po kama ate ku a
sak ayen baai ale ta siaka ale wa alege kpi
la, wa le basi ate ba yiti kum po.
21 Nuru yeŋ nyiŋ abe le soa ate nuruba
a kpi la, wanyi me nyiŋ ale soa ate nuruba
a yiti kum po.
22 Baai meena ale Adam ale ka bunyi la
a kpi kama, dila nyiŋ me ate baai meena
ale a chim bunyi ale Yeezu la wa basi ate
ba yiti kum po.
23 Alege Naawen ale basi ate waai meena
a yiti kum po a magsi chaab ale wa ale
yaali ku dii la. Naawen a basi ate ka Yeezu
a de niŋ a yiti. Yeezu yaa dan ŋman jam,
baai ale jam ta siaka ale wa la yaa yiti.
24 Ku ŋaaŋ nyiŋ ate tɛŋka yaa kpeglim.
Yeezu yaa le nak a nya pagrim chichiri sii
ale ta pagrim la zuk ate wa yaa pa naamu
a te wa kowa Naawen.
25 Yeezu ale kasim a de wa naamu kama
ate Naawen a ga nak yiak wa dachaasa
meena ate Yeezu tabi ba zuk.
26 Dachiak kaai ate Naawen za wa nak
yiak a kpeglim la ale kum.
27 Naawen gbaŋka po ku weeni ayen,
“Naawen a basi kama ate Yeezu a nya
pagrim ŋanta meena zuk ale tabi zuk.” Ku
be weeni a lagri kama, da ayen Naawen
dek a maa gum du kama. Naawen dek
ka waai ale wa basi ate Yeezu tabi ŋanta
meena zuk.
28 Alege Naawen a dan pa jaab buuri
meena ate Yeezu a nya, Yeezu, Naawen
biika yaa le pa wa dek a te Naawen waai
ale pa jaab buuri meena a te wa la, ate
Naawen a yaa a nya jaab buuri meena zuk.
29 Ni be te ti poli nya baai ate ba yik ba
ate ba zaani baai ale kpi la naŋkula po a
te ba soka la. Ku abe dan ka wensie ase
nuruba ale a weeni ayen baai ale kpi la a
kan yiti kum po la, ka boa abe le soa ate
ba a te nuru bala soka a magsi kpeema?
30 Ka boan jaab ale soa ate tama a chali
a jo biem po,
31 a tu kum daaŋa meena? Kanjan tii ate
mi ta ni nyiŋ la ale basi ate mi a weeni ku
de. Be ka Yeezu Kirisita me nyiŋ ate m ta
kanjantaŋa.
32 Ase baai ale kpi la a dan ka a yiti kum
po, mi ale tu chaab ale goai duŋsaŋa Efisos
tɛŋka po la, ka boan jaab nyuenta ate m
nya ku po. Be dan ka dila ase ba ale weeni
dii la ayen, “Ti a de abe ti a nyu ale ti baga
a kpi chum kama.”
33 Ni abe kan te nuruba a paasi ni. Ni
dan pa ni dek a maŋ nuru kaasuŋta ba ale
kaasi ni.

34 Ni te ate ni popola a ŋman jam abe ni
basi wabaata nyɛ ka. Ku magsi chivie ta ni
kama ni ale kan seba Naawen la nyiŋ.
35 Nuru waai ale bek ayen, baai ale kpi
la ale nyɛ ka se a yiti kum po. Ba dan yiti
ka boan nyiŋsa chaab ate ba le tara?
36 Betta bega ale la. Ase fi dan bori biri
tɛŋ, di kan deri a nyini viowa, se di poak
abe di yaa nyini.
37 Jaab buui ate fi a bori la ka biri, da dii
dai "wiiti" biri yaase jaab yoŋ biri, ku da
ayen ka kinni ale vioku meena.
38 Naawen ale a te be dii ate ba bori la
kiri dii choa ate wa a yaali la, wa a te kama
a magsi chaab ale ka be dii choa la.
39 Ŋanvuuta ale bo tɛŋzuk de la
nyiŋsaŋa a daa nyiŋ yeŋsa, nurubisa
nyiŋsaŋa ka si tɔga, duŋsa nyiŋsaŋa si
tɔga, nuinsa nyiŋsaŋa si tɔga ate juma me
nyiŋsaŋa si tɔga.
40 Wenŋmazuk ale tɛŋzuk ŋanta meena
a ta nyiŋsa ka ma. Wenŋmazuk ŋantaŋa
nyiŋsaŋa nalimu ka bu tɔga ale tɛŋzuk
ŋantaŋa nyiŋsa nalimu.
41 Wenbinni a ta di me dek nalim kama,
Chiika a ta ka dek nalim, chiŋmarisaŋa me
a ta si dek nalim. Chiŋmarisaŋa nalimu a
poom diem ka tɔgatɔga.
42 Ku ale ku nyɛ dii baai ale kpi ale ge
ate Naawen a basi ate ba yiri kum po la
jigi ale nna. Ase biri ate ba a bori a ti di a
poak alege a nyini la, Kirisita biika nyiŋ ka
me ba a dan gu ka, ka a poak kama alege
yitika a dan paari ka yaa chim ka paalik,
wa an ŋma kpi ate ka a poagi.
43 Ase ba dan gu wa, nyiŋka a nyɛ ase
ka jaab ale lɔrima le wobsa dii la. Wa abe
dan yiti kum po ka nala ale pagra kama.
44 Yɔgyɔgla de ate ti ta nyiŋ sii la a za si
jam tagri a chim chiika po nyiŋsa. Dila la
nyiŋ lam a boro ate Chiika po me nyiŋ a
boro.
45 Naawen ale jam liŋ nyɛ nuru waai ate
ba a wi ayen Adam la. Wa jam te wa ka
nyuvuri alege Adam waai ale kpeglim la
dek ale a te nuruba nyuvuri.
46 Nuru waai ale jam ale nyiŋlammu la
ale de niŋ ate waai ale jam ale chiika la a
tagri.
47 Adam waai abe le de niŋ la, Naawen
nyɛ wa ka tɛŋzuk de alege Adam waai ale
pa saŋ la a nyini ka wenŋmazuk.
48 Tɛŋka zuk demma a nyɛ ase ka nuru
waai ate Naawen a nyɛ wa tɛŋzuk de la,
baai me ale ba bo wenŋmazuk la a nyɛ ase
ka waai ale nyini wenŋmazuk la.
49 Yɔgyɔgla de ti a nyɛ ase ka nuru waai
ate Naawen a nyɛ wa tɛŋzuk de la alege ta
cheena ti le nyɛ ase ka nuru waai ale nyiini
wenŋmazuk la.
50 M suaata, mi ale a yaali ayen ni seba
dii la ale tama ale ti nyiŋsa de a kan baga
a nya Naawen Naamu. Ti ta ka nyiŋ sii ate
dan kpi si poak la.
51-52 M le weeni wa dii ale kan nyini
peelim la ate ni wom. Ti meena a kan
deri kpi alege ti dan wom damuniŋ ale
ka peeri wenŋmazuk ti nyiŋsaŋa ale deri
tagri ka nna yilibi. Ba dan peeri damuniŋ
ka Kirisita be sii ale kpi la ale yiti kum po.
Ba abe dan yiti ba kan ŋman kpi. Tama
baai ale diem bo tɛŋzuk de la nyiŋsaŋa ale
deri tagri.
53 Dila la jaab buui ale a poak la ale tagri
a chim jaab buui ale ka a poak la, ate jaab
buui ale a kpi la ale tagri a chim jaab buui
ale ka a kpi la.
54 Dila la ku de a dan nyɛ, ate jaab buui
ale a poak la a tagri a chim jaab buui ale
ka a poak la, dii ate ba a ŋmarisi Naawen
gbaŋka po la ale chim wensie. Ba ŋmarisi
Naawen gbaŋka po a weeni ayen, "Kum
pagrim a yaa taam kama."
55 "Bu pagrimu a bo ka be?
Bu pagrimu a bo ka be a koani nuruba?"
56 Kum a nya bu pagrimu a nyini ka
wabaata jigi ate wabaata a nya ti pagrimu
Juuma Sinsaŋŋa jigi.
57 Alege ti a nyɛ Naawen jiam Yeezu
Kirisita nyiŋ ate wa a te ti pagrim la.
58 Dila nyiŋ m suaata, ni chiib a zaani
nalimnyiini. Ni kasim a tom Nyɔnɔwa
tuimaŋa ale ninmuna, ni ale tɔalim seba
ayen dii meena ate ni tom a te Nyɔnɔwa la
daa kinla nyiŋ la.

16

1 Yɔgyɔgla de mi a yaali ayen m weeni
ka ni ale ŋmarisi gbaŋka a weeni ligraŋa
ate ni a cheesi la wari. M le weeni Galatia
Kirisita bisaŋa ayen ba nyɛ dii la nama me
a nyɛ dila degadega.
2 Laasidi dai meena waai meena a gaari
ligra a magsi wa pagrim ale ka dii la a
dueni ate m dan jam abe ni kan ŋman
weeni ayen ni cheesi ligra.
3 M be dan jam m le ŋmarisi gbaŋ a te
nuru baai ate nama a mariŋ ba a lueri la
ate ba ta ni tiirimu a cheŋ Jerusalem tɛŋka.
4 M be dan ŋman nya ale ku magsi ayen
dek cheŋ abe ba va mu a cheŋ.
5 Mi a poli ayen m va ka Masidoniya. M
dan va, dula abe m deri jam ni jigi.
6 M dan jam ni jigi m le goa a beni maga.
M le bo ale ni ŋoota wein meena ate ni
baga a maari mu ate m ŋman baga a cheŋ
juijui meena ate mi a yaali ayen m cheŋ la.
7 M kan yaali ayen m nya ni ale ka m
nimbie abe mu a taam mu. Mi a yaali
kama ayen m goa ale ni a beni maga ase
Nyɔnɔ a nin te siuk.
8 Mi a yaali ayen m bo Efisos tɛŋka a ga
paari ka Da Pisinu Tigini.

9 Naawen a lak ka siuk a te m boro a tom
tuima dek dela jigi alege nuruba a kisi mu
a kan siagi.
10 Timoti a dan jam ni jigi ni tuesi wa
nalimnyiini ate ku nyɛ wa masim ale wa a
tom a te ka Nyɔnɔwa ase mi la.
11 Ni waai a kan pa wa a chim jaab
valiŋa, ni maari wa ate wa jam m jigi
nalimnyiini. Mi a limsi wa kama ale m
tomteerɔ chaama.
12 Mi a kasim a te ti suoku Apolos
nyiŋbiiri kama ayen wa jam ni jigi alege
wa an yaali ayen wa jam yɔgyɔgla de. Wa
dan nya siuk wa ale jam.
13 Ni kpesi a nya abe le chiib a zaani ale
siaka abe le chim nuru baai ale tɔa abe le
ta siak kaai ale pagra.
14 Ni a tom ni tuimaŋa meena ale yaa-
lika.
15 Ni seba Setefanas ale wa dɔkdemma
ka baai ale liŋ de niŋ tagri a chim Kirisita
bisa Akaaya tɛŋka po. Ba ka baai ale tagri
Kirisita bisa zuk a kasim a tom Naawen
tuimaŋa. Mi a saalim ni, m suaata.
16 Ni a zuli nuruma de chaab, ale waai
meena ale a tom ale ba la.
17 Mi sui a peenti ka nna yegayega ale
Setefanas ale Fortunatuse ale Akaikus, dii
nyiŋ la ba tagri ka nama zuk a cheena
18 ate ku basi ate m popola a yok. Ni a
wom nuruma de noai.
19 Kirisita bisaŋa meena ale a tu tɔgatɔga
a bo Asia meena la a puusi ni. Akiila ale
Pirisila ale Kirisita be sii ale a tu ba yenni
po la a puusi ni nalimnyiini.
20 Ni Kirisita be chaama ale bo dela la a
puusi ni.
Ni meena nyiem a dan yiti ni a puusi
chaab.
21 Mi Pɔɔl, ale a ŋmarisi puusaŋa de ale
m dek nisa.
22 Nuru waai ale ka a yaali Naawen la,
kikaasa ale bo kula nyɔnɔwa zuk.
Ti Nyɔnɔ, be pilim jam.
23 Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita niaka a bo ale
ni meena.
24 Mi a yaali baai meena ale va Yeezu
Kirisita la ka nna yegayega.

Gbaŋ Kaai Ate Pɔɔl A Ŋmarisi A Saa Siyewa A Te KORINTI DEMMA La

1 Mi Pɔɔl, ka waai ate Naawen a lueri
ayen m chim wa tuimtomdɔ la. Ti suoku
ate ba a wi ayen Timoti la a puusi ni.
Mi Pɔɔl, ale a ŋmarisi gbaŋka de a te
nama Kirisita bisaŋa ale a tu chaab tɛŋ
kaai ba a wi ayen Korinti la, ale baai
meena ale ka Naawen nuruba ate ba bo
nuru baai ate ba a wi ayen Girik la tɛŋka
la.
2 Ti Kowa Naawen ale ti Nyɔnɔ Yeezu
Kirisita le wa niak ni abe wa nyɛ ate ni
boro ale suyɔgini.
3 Ni basi ate ti pak Naawen waai ale ka ti
Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita Ko la. Wa ka jiirim
Ko waai ate maarika meena a nyini wa jigi.
4 Wa kasim a a maari ti kama daanika
meena po, ate ti baga a maari ti suaata
daani ka meena po. Ti be pai ka maari
kaai ate tama dek a nya Naawen jigi la a
maari ba.
5 Tama abe le maa tuesi Kirisita ni-
nammu a nam la ti be le va wa nyiŋ a nya
Naawen maarika yegayega wa kama.
6 Tama a dan a nam, ka nama maarika
ale ni varibasika nyiŋ. Ti be dan nya
maarika nama me a nya maarika kama ale
pagrim ate ni baga a chiib ale ninam buui
choawa ate tama me a chiibi la.
7 Ti seba chak kama ayen ni le ŋmasi
chiibi ate ni kan lo. Tama me be seba
ayen nama ale tama ninammu ka bunyi.
Ti maarika me ka bunyi.
8 M suaata, mi a yaali kama ayen m teeri
ni ate ni seba daani kaai ate ti nya Asia
la. Va ŋala po, tama ninammu a jam gaam
kama nna yegayega. Ti jam poom poli
ayen ti le kpi kama.
9 Ku jam a nyɛ a se ba bo ka tama kum
buusa la. Naawen ale basi ate wieŋa de a
nyɛ ti jigi, ayen wa sak ti ayen ti ka a poli
ayen ti baga ti dek a nya kama. Alege wa
a yaali kama ayen ti a nya wa waai ale a
nak nuruba a yiti kum po la.
10 Va ŋala po Naawen a jam vari ti kum
po a basi kama. Ti ta yiila kama ayen wa
le ŋman vari ti a basi kama.
11 Ni be le a puusi nna yegayega a te ti la,
Naawen ale tulisi ni puusaŋa abe wa niak
ti, ate nama a te wa jiam tama nyiŋ.
12 Ti ta kanjanta kama dii la tama dek
popola po ti seba chak kama ayen ti boka
tɛŋzuk dek, ale tama ale ni ale ka dii la
ka Naawen ale maari ti ate ti ta sunum
welensa ale popola maŋsa. Ku de be ka
Naawen niaka nyiŋ daa nurubiik yammɔa.
13 M le a ŋmarisi a te ni dii la, mi a poli
ayen m le a weeni dii la, an pagra ate ni
kan baga miŋ.
14 Ni diem ze mu a chak ya, alege mi a
yaali kama ayen ni seba mu nalimnyiini,
ate ni ta kanjanta m nyiŋ ase ti Nyɔnɔwa
Yeezu a nin pilim jam.
15-16 Wieŋa de nyiŋ, ate m jam yaali ayen
m gaam ni a taam tɛŋ kaai ate ba a wi ayen
Masidoniya la abe m pilim ŋman jam a nya
ni ate ni maari mu ate m baga cheŋ tɛŋ
kaai ate ba a wi ayen Judia la. M daam
dan nyɛ dila, m te jam baga a maari ni ka
buye.
17 M le liŋ jam a yaali ayen m jam ni
jigi ale ge ku ŋaaŋnyiŋ an jam yaali jamka
la, nna a sak kama ayen m ka nuru waai
ale kasim a a tagri m popola la? M ta ka
kanjanta ate m weeni ayen m le liŋ jam ni
jigi ale ge ŋman weeni ayen m kan jam?
18 Naawen ale mi seero ayen m daa nuru
wala choa. Mi ka nuru waai ale wensie
nyɔnɔ la.
19 Mi ale Timoti ale nuru waai ate ba a wi
ayen Silas ate ti jam bo ale ni la, ti jam sak
ni ka Yeezu Kirisita waai ale ka Naawen
biik la wie. Wa kan puulim ale ka wa noai
nyiini ayen wa le te ni ŋanta. Wa a tom
wa tuimaŋa meena ale ka popola yena.
20 Naawen a jam tom Yeezu kama ayen
wa basi ate puulim kaai ate Naawen a jam
puulim ku piilim ka po a te nuruba la a
chim wensie. Ti a te Naawen jiam ale a te
wa zula me wieŋa de nyiŋ.
21 Naawen dek ale lueri tama ale nama
meena ale ti seba chak ayen ti ta nyuvuri
dii ale kan ta kpeglimka la ti le Kirisita ale
ka bunyi la nyiŋ.
22 A yaa ŋmarisi ti nyiŋsa ayen wa dek
ale soa ti. Wa me pai wa Chiika a nyo ti
suniima po kama ate ku sak ayen wa le
nyɛ wieŋa de meena a te ti.
23 Naawen ale mi seero a seba dii ale bo
m sunum po la. Mi an ŋman pilim jam
ayen m nya ni, dii nyiŋ la, m dan poom
jam, ni te jam wom ka m biik pagrika.
24 Tama kan yaali ayen ti jam sak ni a
gum ni ale ta siaka ale Yeezu Kirisita dii la.
Ni poom ta siaka ale wa ka nalimnyiini. Ti
a yaali ayen ti maari ni kama ate ni sue
peenti.

2

1 M kan yaali ayen m biisi bipagrik ate
ku nyɛ ate ni sue ŋman kaasi. Dila ale soa
ate mi an jam ni jigi ya.
2 M daam dan poom jam ni jigi ate ni sue
kaasi, ka wana ale wa boro a nyɛ ate mi sui
a peenti? Ka nama baai ate mi a nyɛ ate ni
sueŋa a kaasi la.
3 Dila ale soa ate m jam ŋmarisi gbaŋka
a te ni. Dila me be ale soa ate mi an ŋman

pilim jam ayen m nya ni, dii nyiŋ la, nama baai ale ni jam nyɛ ate m sui peenti la, ni te jam nyɛ kama ate di kaasi. Mi dek seba m sunum po ayen wie ŋaai ale bo m sunum po la, ŋa a nyɛ ate nama me sue a peenti kama.

4 M le jam ŋmarisi gbaŋka a te ni dii po la, m sui ale jam kaasi nna yegayega ni nyiŋ. M sunni a jam kaasi ka nna yegayega ate m ninyiam a zi m popo. Ni kan te ni sue kaasi, ku de a sak ka mi yaalika ale ni.

5-6 Ni a teeri nuru waai wie ate m jam ŋmarisi m gbaŋka po la, ale wa le basi ni dii la. Wa basi kama ate ni sue kaasi a se wa le nyɛ ate mi sunni a kaasi dii la. M gbaŋka wieŋa a gum ni supuurimu po kama. Va ŋala po ni ba gela a jam waali ku nyɔnɔwa kama. Ni be nyɛ dila a nueri ya.

7 Ni vɔŋ a te wa abe ni a te wa nyiŋbiiri ate wa supuurimu a kan te ate wa a basi ni.

8 Mi a saalim ni kama ayen ni weeni wa ayen ni a yaali wa kama nna yegayega.

9 Dila ale soa ate m jam ŋmarisi gbaŋka a te ni. M jam a yaali ayen m seba ase ni a va m noai wie meena po ya. M jam a yaali ayen m nyɛ ni a nya kama.

10 Ni dan vɔŋ a te nuru, mi me vɔŋ a te wa kama. Mi a nyɛ dila kama dii nyiŋ la, mi a yaali ayen m maari ni kama. Ku a nyɛ se Kirisita a nya m le a nyɛ dii la kama.

11 Ti seba Sitaana ale kasim a a tom dii la. Dila ale soa ate ku a fe ayen ni va siuku dila ate wa kan baga a nak ni a yiagi.

12 M le jam paari tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Torowas la, ti Nyɔnɔwa a jam te mu ka siuk nalimnyiini ayen m sak nuruba Kirisita wamaŋsaŋa.

13 Alege ku jam daani mu yegayega m le jam kan baga a nya suoku Titus la. Dila ale soa ate mi an jam bo ale Torowas demma a beni ya ale ge cheŋ tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Masidoniya la.

14 Ni basi ate ti a te Naawen jam. Wa basi kama ate tama ale Kirisita a chim bunyi. Wa soa ti kama yɔgyɔgla. Wa kasim a basi ti kama ate ti a nyeem a sak nuruba ate ba nya siuk a seba Kirisita.

15 Ti le a sak nuruma dii la a peenti ka Naawen sui nna yegayega. Baai ale a wom wa wamaŋsaŋa a magsi chaab ale Yeezu la, Naawen a vari ba tuimbaata po kama a basi ate ba a va wa. Baai ale a zɛri wa wamaŋsaŋa womka la, Naawen le nya ba kaasuŋku ate wa basi ba ate ba kan ta kiri ya.

16 Jigi meena ate ti ga a paari la, ti a nyuŋ ka nna biokbiokwa baai ate Naawen le basi ate ba kan ta kiri la nyue po. Alege ti a nyuŋ ka nna masimasiga baai ale nya varibasika la nyue po. Ka wana dek ale pagrɔ ate wa tom tuimaŋa de a te Naawen ya?

17 Nuruba yegayega ale a sak nuruba Naawen wamaŋsaŋa wie ale ba noa po nyiini, ayen ba nya nyuenta a te ba dek. Tama kan nyɛ se nuru bala la chaaba. Naawen a tom ti kama ayen ti a sak nuruba wa wie ale popola yena. Ku a nyɛ se Naawen a nya ti kama la.

3

1 Tama ŋman a sak ti dek nama niŋa? Ti a yaali ka gbaŋ nama jigi ayen ti seba ni wamaŋsa yaase nama a yaali gbaŋ tama jigi ayen ni seba tama wamaŋsa.

2 Nama dek a nyɛ se ka gbaŋsa a ŋmarisi ti suniimaŋa nyiŋ ate waai meena a karim la.

3 Naawen waai ale vua la, a pai wa chiika a nyo ka mi sunum po. Dila ale soa ate ni a nyɛ se Kirisita gbaŋ kaai ate ti ŋmarisi la. Naawen ale nyɛ dii la a basi kama ate ni gaam wa le jam ŋmarisi wa sinsaŋŋa a dueni tintain paglagsa zuk la.

4 Ka Yeezu Kirisita nyiŋ ate ti ta siaka ale Naawen. Dila ale soa ate ti a weeni nna a sak ni.

5 Tama an baga pai ti dek pagrim a tom a te Naawen ya. Wa a pai ka wa pagrimu a te ti ayen ti a tom tuima a te wa.

6 Wa a maari ti kama ate ti a weeni a sak nuruba wa ale ba ale ŋman nyɛ noai yeŋ ale chaab dii ate wa a yaali ayen wa Chiika a jam bo ba suniima po la. Naawen ale a nyɛ dii la a zuak ka yegayega a gaam wa le pai wa sinsaŋŋa ŋaai ate wa jam pai a te Moosis dila po, dila po la. Va ŋala po ate nuruba an jam va wa sinsaŋŋa a ga paari ku kpeglimka la, ba jam kpi kama. Naawen Chiika a dan bo ba suniima po, ba le ta ka nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.

7 Naawen a le jam pai wa Sinsaŋŋa a te Moosis dila po, dila po la, Naawen a jam ŋmarisi ŋa a dueni ka tintain paglagsa nyiŋ. Moosis ale jam nya Naawen zulaŋa ale wa nalimu yegayegaka la, Moosis nimbidiaka me a yaa jam a nyagsi ka nna yegayega. Moosis ale pilim ŋman cheŋ Izirali demma jigi la, wa ninaŋa ale jam nyagsi dii la a jam boro a basi kama, alege an diem basi meena ate nuruma an jam baga a nya ŋa. Naawen a jam pai wa zulaŋa ale wa nalimu yegayega a vi ka wa sinsaŋŋa zuk, ŋaai ale a nyɛ ate nuruba a kpi,

8 alege Naawen a pai wa zulaŋa ale wa nalimu yegayegaka a nyo wa Chiika po waai ale a basi ate nuruba a nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.

9 Wa sinsaŋŋa ŋaai ale a nyɛ ate Naawen a nya nuruba kaasuŋ la a te Naawen zula kama. Alege wa Chiika waai ale a basi ate

nuruba a chim wayɔrisima nyam Naawen jigi la, ale soa Naawen zulaŋa ale wa nalimu gaam wa sinsaŋŋa ale soa dii la.
10 Zula ŋaai ale wa nalim buui ate Naawen a pai te wa Chiika la ale basi ate zula ŋaai ale nalim buui ate wa jam pai te wa sinsaŋŋa dila po, dila po la a taam.
11 Naawen sinsaŋŋa ŋaai ale soa wa zulaŋa ale wa nalimu yegayegaka an jam beni ya. Wa Chiika a boro kama taam wuu. Dila ale soa ate wa zulaŋa ale wa nalimu yegayegaka a gaam Naawen sinsaŋŋa zula ale ŋa nalimu yegayegaka.
12 Wieŋa de nyiŋ ale soa ate tama ta suniima pagrisa a sak nuruba Naawen ale nyɛ dii a te ti la.
13 Tama kan nyɛ a se Moosis waai ale jam pai garuk a lik wa nimbidiaka ayen Izirali demma a kan baga a nya Naawen nalimu ale bu le a a basi wa nimbidiaka dii la.
14 Dila la ba popolaŋa a jam lik kama. A ta jam paari jinla ba popolaŋa a nyɛ se ka garuk ale lik ŋa la ase ba nin boro a karim sinsaŋŋa. Alege waai ale a siak Kirisita la garuku a zagri kama.
15 Alege jinla ba dan a karim Moosis Sinsaŋŋa garuku a diem a lik ba popolaŋa kama.
16 Alege garuku a baga a zagri kama ase Naawen gbaŋka ale weeni Moosis wie dii la, ayen, “Wa le jam pilim a ŋmari Nyɔnɔwa jigi la wa garuku a jam zagri kama.”
17 Yɔgyɔgla de nyɔnɔwa dela abe le Chiika, Chiika abe le a bo juijui meena la varibasika a boro kama.
18 Tama meena abe a nyagsi kama a sak Nyɔnɔwa jigi, wala abe le Chiika a tagri ti ate ti a neensi wa ale a sak wa zulaŋa ale zuak dii la.

4

1 Naawen waai ale ta jiirim ale ti la, a lueri ti kama ayen ti a sak nuruba wieŋa de. Ti kan pai ŋaaŋ a te tuim ŋaai ate wa pai a te ti la.
2 Tama kan sugi a tom tuimbaata ate ti nya chivie. Ti kan a paasi nuruba, ale a pai ti dek sinsaga a gum chaab ale Naawen ale sak ti dii la. Ti kasim a sak nuruba peelim niŋ wa wensieŋa ayen waai meena a siak ba suniima po ayen ti ka Naawen ŋaaŋviiriba.
3 Nuru bɔari a kan wom Naawen wamaŋsaŋa ŋaai ate tama pai a sak ba la. Naawen le jam nya ba kaasuŋku kama abe wa basi ate ba kan ta kiri ya.
4 Ba an baga a ta siaka ale wa wamaŋsaŋa. Ku a nyɛ se ka kantueŋ ale nak nuruba suniima po la, alege Sitaana waai ale soa tɛŋzuk nuruma la, ale kaasi ba popola. Yeezu Kirisita ale Naawen wamaŋsaŋa. Wa sunummu a nyɛ se ka Naawen sunum la. Naawen a chari wa zulaŋa ale wa nalimu yegayegaka ale wa.
5 Tama kan sak nuruba ka ti dek wie. Ti a sak ba ka Yeezu Kirisita wie, waai ale ka ti Nyɔnɔ la. Wala nyiŋ ate ti chim ni tomteerɔba.
6 Naawen ale jam nyɛ tɛŋka dila po, dila po la, wa jam weeni kama ayen, “Basi ate legini a chim kantueŋ.” Wa biika Yeezu Kirisita a pai Naawen zulaŋa ale wa nalimu a sak ti kama. Nna a nyɛ se ka danni kantueŋka a nya ti suniimaŋa po.
7 Alege Naawen nyɛ tama baai ale ta kantueŋka de yegayega la, ate ti a nyɛ se ka yak samɔnsa la. Wa nyɛ ti dila kama ayen wa baga a sak nuruba ayen wa pagrimu yegayegaka de an nyini ka tama jigi. Bu nyini ka wa dek jigi.
8 Ti a nam ka yegayega daa meena, alege ti baga a siak ate ti ninammu kama. Ti ze siuk kuui ate ti a va la, alege dila kan daani ti.
9 Dachaasa ale gisi ti, alege Naawen a kan yaali ayen ti lo ba nisima po. Nuruba dek me a nak ti kama a lonsi, alege ba kan ko ti.
10 Yeezu a jam nam ka tama nyiŋ. Dila ale soa ate ti gomsi ti dek daa meena a kpi wa nyiŋ. Wa ale a nya ti zuk dii la a sak nuruba kama ayen wa bo ka ti suniima po.
11 Daa meena ti kasim bo ka kum nisima po Yeezu nyiŋ, ayen ku sak nuruba ate ba seba ayen wa vuusumu buui ale bo ti suniima po la ale a nya ti zuk.
12 Ti le bo kum nisima po nna daa meena la, nama me be bo Naawen Chiika bui ale kan ta kpeglimka ate bu bo ni suniima po la nyiŋ.
13 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen, “M jam biisi ale Naawen kama, dii nyiŋ la, m jam ta siaka ale wa kama.” Wa Naawen Chiika ale basi ate ti ta siaka ale wa, ayen ti a sak nuruba wa wie.
14 Tama seba ayen Naawen waai ale nak ti Nyɔnɔwa Yeezu kum po a yiti la, a le nak tama me a yiti kum po a se Yeezu la, abe wa basi ate tama ale nama a tigsi chaab a zaani wa niŋ.
15 Ti a nam nna ka Yeezu ŋaaŋviirima nyiŋ. Naawen niaka abe le a paari nuruba yegayega ba puusi a te wa zula ale jiam.
16 Wieŋa de nyiŋ ale soa ate ti kan jok nyiŋbiiri. Ti nyiŋsaŋa a boro a kpaŋi kama, alege daa meena Naawen a gum wa nyuvuri dii ate wa pai a te ti la kama.
17 Ninam buui ate ti a nam yɔgyɔgla la, bu kan beni. Bu dan ga nueri, Naawen le pai wa nalim kpioŋku buui ale kan ta kpeglimka la a te ti. Wa nalim kpioŋku de a gaam ka ti le a nam yegayega dii yɔgyɔgla la.

18 Ti niŋ ka ale tɛŋzuk de ŋanta baai le
kan a beni la. Ti niŋ bo ka ŋanta baai ate
Naawen le pai te ti dai yeŋ la. Ŋantaŋa de
a le kasim boro kama taam wuu.

5

1 Ti nyiŋsaŋa a nyɛ se ka viita ate nuruba
a ti zaani la. Ti dan jam kaasi, Naawen le
pai ti kama a ta cheŋ wa wenŋmazuk a ga
te ti nyiŋpaalisa sii ate wa dek a nyɛ la. Ti
le ta nyiŋsaŋa de kama taam wuu.
2 Yɔgyɔgla de tama a kum ale a yaali ka
nna yegayega ayen Naawen pai ti a ta cheŋ
wenŋmazuk a ga te ti nyiŋpaalisa dula.
3 Wa dan nyɛ dila, ti chiisaŋa a kan jogi
nyiŋsa.
4 Yɔgyɔgla de nyiŋ sii ale a nyɛ se viita la,
ale basi ate ti a nya ninammu. Ti kan yaali
ayen ti basi ti yɔgyɔgla de nyiŋsaŋa nwuli,
alege ti kasim a yaali kama ayen Naawen
le pai nyiŋpaalisaŋa a te ti ate ti zaani si
naŋkula po. Wa dan nyɛ dila, yɔgyɔgla de
nyiŋsaŋa le si jam kpi la, ale si chim wa
nyiŋpaalisaŋa la. Si ta ka nyuvuri dii ale
kan ta kpeglimka la.
5 Naawen ale nyɛ ti ayen ti tuesi wa
nyiŋpaalisaŋa. Wa pai wa Chiika a te ti
kama ayen Chiika a liŋ chim wa tutuna
ŋaai ate wa le tuni ti la, ate ku sak ayen
wa le sum tuni ti kama.
6 Dila ale soa ate ti sue kasim peenti la.
Tama seba ayen ti le diem vua yɔgyɔgla la,
ti an diem baga a zaani ti Nyɔnɔwa niŋa.
7 Ti kan nya ale ti dek nina Naawen le
wa tom dii la, ale ge ti ta siaka kama ale
wa a le weeni dii la, ayen ku le sum chim
wensie.
8 Ti sue peenti kama nalimnyiini. Tama
kan chali yɔgsum ale kum. Ti dan poom
kpi, ti le mɔata ti Nyɔnɔwa kama.
9 Ti dan bo dula a yaa se ti mɔata wa
wenŋmazuk, ku a fe kama ayen ti nina
muni ate ti a nyɛ ate Naawen sui a peenti.
10 Ti dan kpi, ti meena le cheŋ ga zaani
ka Yeezu Kirisita niŋ ate wa bo ti buusa.
Ti le tom tuimmaŋsa a yaa se tuimbaata
ale ti yɔgyɔgla de nyiŋsaŋa la, wa le tuni
ti kama ŋa nyiŋ.
11 Ti le a chali ti Nyɔnɔwa la nyiŋ, ale
soa ate mi a yaali ayen m sak ni ayen ti a
tom Naawen tuimaŋa ale ka wensie. Wa
dek seba ayen ti a tom wa tuimaŋa ale ka
wensie. M seba ayen nama me le nyɛ ka
dila.
12 Ti an ŋman a yaali ka yue a te ti dega.
Ti a te ni ka siuk ayen ni ta kanjanta tama
nyiŋ, ate ni baga a biisi sak baai ale a
nya nuruba peelim tuima alege kan nya ba
suniima po la.
13 Ti daa biisi nna, ni ba gela a poli ayen
ti a yesiŋ kama yaa? Ti daa yesiŋ kama, ti
a yaali ayen ti a te zuli ka Naawen di nyiŋ.
Ni ba gela a poli ayen ti ta nyiŋyɔgsa? Ti
dan ta nyiŋyɔgsa, ku ka nama nyiŋ.
14 Yeezu Kirisita mariŋ ti ka nna
yegayega. Tama seba ayen wa zaani ka
nuru meena naŋkula po a kpi ba nyiŋ. Wa
le mariŋ ti dila la nyiŋ, ale soa ate ti nina
muni ale wa tuimaŋa tomka.
15 Wa kpi ka dila, ayen baai ale ta wa
nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la a kan
ŋman va ba dek yaalika, alege ba le va ka
waai ale kpi ale ge yiti kum po bala nyiŋ
la.
16 Dila ale soa ate tama an ŋman a bo
nuruba buusa a se tɛŋzuk nuruma la. Ti
jam a bo Yeezu Kirisita buusa ka dila, alege
yɔgyɔgla de, ti an ŋman a bo wa buusa.
17 Nuruba a dan tagri ba popola a va
Yeezu Kirisita, Naawen a tagri ba popolaŋa
kama ale ge a nyɛ ba ate ba chim nuru
paalisa. Ba popola kpagsaŋa a ŋman karo
dii po, dii po.
18 Naawen nyɛ wieŋa de meena a te ka
tama. Yeezu Kirisita kumu nyiŋ ale soa ate
Naawen a ŋman a yaali ayen wa nyɛ noai
yeŋ ale tama. Naawen ŋman a yaali kama
ayen ti a weeni wa wie a sak nuruba, ate
wa ale bala me a ŋman nyɛ noai yeŋ.
19 Yeezu Kirisita kumu nyiŋ ale soa ate
Naawen a nya siuk a basi ayen wa ale
nuru meena a ŋman nyɛ noai yeŋ, ate wa
kan ŋman a teeri ba tuimbaataŋa. Wa
wamaŋsaŋa de ate wa pai a nyo tama
nisima po ayen ti a sak nuruba.
20 Yeezu Kirisita ale tom tama ni jigi,
ayen Naawen baga a biisi wie a sak ni. Ti
a saalim ni kama Yeezu Kirisita nyiŋ, ayen
nama ale Naawen a nyɛ noai yeŋ a nueri.
21 Yeezu Kirisita ale jam bo tɛŋzuk la,
wa an jam tom tuimbaata ale fiifiik me,
alege tama tuimbaata nyiŋ ate tama ale wa
a chim bunyi ayen ti baga a nya Naawen
welensaŋa.

6

1 Tama ale maari chaab a tom Naawen
tuimaŋa ale a saalim ni ayen ni pai
Naawen ale maari ni dii la a tom tuima
a te wa.
2 Ba ŋmarisi wa gbaŋka po dila po, dila
po ayen,
"Dii po ale magsi ayen mi a wom ni a sak
jiirim ale ni la,
mi wom ni kama.
Ku danni ale paari ayen m vari ni a basi
la,
m maari ni kama."
Ni be wom, dii po ale magsi ni siak Naawen
la ale nna, jinla ale da dii dai ate ku magsi
ayen ni nya varibasika.
3 Ti kan yaali ayen waai a nya ti tuimaŋa
ate ti a kpesi ti dek ayen ti kan nyɛ wari
wari ate ku kaasi nuruba suita.

4 Ti tuimaŋa meena a kasim a sak nuruba kama ayen ti ka Naawen tomteerɔba.
Ba a nyɛ kama ate ti a nam nna yegayega,
alege ti siaka a te ti ninam kama ale
chichiiba.
5 Daa meena ba kasim a a nak ti kama ale
ge a yik ti a lik diina po. Nuruba me a jam
nyini satɛŋsa tɔgatɔga a tu chaab a nyɛ
noai yeŋ a yaa a tom tuim kaasima tama
nyiŋ. Daa meena ti kasim a tom kama ate
ti ga jiak, an poom ŋman a yaali ŋandiinta
a yaa se ti duak a goa.
6 Ti ka welensa nyam, ti be seba Naawen
nalimnyiini ale ta chichiiba me ale nuruba,
ale ge seba ti dek yikka, ti be ta Naawen
Chiika ti suniima po kama, ti be ta yaalika
nalimnyiini ale ti vaanchaab,
7 ale maari sak nuruba ale Naawen
pagrimu wa wensie wieŋa. Wieŋa de
meena a sak nuruba kama ayen ti ka wa
tomteerɔba. Ti ta ka welensa ase kpaliŋ
jaab la ayen ti baga a kpalim vari ti dek a
basi.
8 Nuruba a te ti zula ale a basi ate ti a
nya chivie. Ba a pak ti kama ale ge a le ti
me. Ti a biisi ka wensie ale ge ba a weeni
ayen ti ka velinvendisa.
9 Ti daa nuru kpeenta alege waai meena
seba ti noai po kama. Ti a nyɛ se ka kpeeba
la, alege ti ta nyuvuri kama. Ba a nyɛ kama
ate ti a nya ninam, alege ba an diem ko ti.
10 Ti sue kasim kaasi kama, ale ge ŋa
peenti kama yegayega. Tama ka ŋanjagsa
ale ge ti a maari nuruba ate ba a jigsi. Nuruba a poli kama ayen tama ka jaabjaabɔa,
alege, tama dek seba ayen ti soa ka ŋanta
meena.
11 Nama Korinti demma, wariwari an tali
ya ate ŋman weeni sak ni gbaŋka de po. Ti
lak ti suniima meena a te ni.
12 Daa tama ale kan lak ti suniima a te
nama alege ka nama ale kan lak ni suniima
a te tama.
13 Yɔgyɔgla de ti a yaali ayen ti biisi ale
ni kama a se ni ka bimbaansa la. Ni sak
ase ni a yaali ti kama me a se tama ale a
yaali ni dii la. Nama me lak ni suniima a
te tama me.
14 Nama ale baai ale kan ta siaka ale
Naawen la, ni kan a tigsi chaab a tom
tuima ale ba. Tuimbaata ale tuimmaŋsa
kan gum chaaba. Legi ale kantueŋ me a
kan gum chaaba.
15 Yeezu ale Sitaana a baga a nyɛ noai
yeŋa? Nuru baai ale ta siaka ale Naawen
la, ale nuru baai ale kan ta siaka ale wa la,
a baga a nyɛ noai yeŋa?
16 Tama ka Naawen waai ale boro la yeri.
Ti be dan ka dila, tama ale bogluta ale nyɛ
ka se boro ale chaaba? Ba ŋmarisi Naawen
gbaŋka po ayen Naawen weeni ayen,
"Mi ale m nuruma ale boro ka dila a ta a
cheŋ,
ale ge ate m chim ba Naawen ate ba me a
chim m nuruba."
17 Naawen be ŋman weeni ayen,
"Ni poori ni dek a ta nyini baai ale a kaab
bogluta la po, ate ni kan maa tiri ba
ŋanta.
Ni daa nyɛ dila, mi dek ale tuesi ni.
18 M le chim ni ko,
ale ge ate nama me chim m bisa.
Mi, Naawen, waai ale soa ŋanta
meena pagrim la, ale a weeni nna."

7

1 M dek dɔaba, wieŋa de ka Naawen
pumpuulima ate wa jam puulim ale ti. Ni
basi ate ti yeeri ti dek wa ŋaai ale a basi
ate ti a chim nuru daŋtisa la, abe ti chim
nuru welensa a te Naawen zula.
2 Ni lak ni suniimaŋa a te ti. Ti an jam
tom tuimbaata a te nuru waai ya. Ti be an
jam yaali degaamka a yaa se ti jam paasi
nuru waai ya.
3 Ti kan weeni nna a sak ni ayen ka ti nya
ni kaasuŋɔa. Ti poom weeni a sak ni ti ni
a yaali ni nna yegayega la. Ti dan poom
kpi a yaa se ti vua, ti le diem ta ni ka ti
suniima po.
4 Ti ta siaka ale ni ka nna yegayega dii
nyiŋ la ti ta kanjanta kama ni nyiŋ. Ni a
deŋsi ka ti kpa ti ninammu po, ate ti sue a
peenti daa meena.
5 Ti le jam paari Masidoniya tɛŋka la, ti
an jam nya vuusum. Jigi meena ate ti jam
cheŋ la, ti kasim jam a nya ka daanika ale
kpaliŋsa ale kpazinagsuk.
6 Alege Naawen waai ale a te nyiŋbiiri
baai ale a nam la, ale jam tom Titus la ayen
wa jam deŋsi ti kpa.
7 Ti sue a jam peenti kama ale ti le jam
nya wa ale wom wa wapaaliŋa ale ni le
jam deŋsi wa kpai dii la. Wa weeni ti ayen
ni a yaali ayen ni nya ti ka nna yegayega.
Wa weeni sak ti me ayen ni sue a kaasi
kama, ale ku le jam daani ni dii la. Wa
weeni sak ti me ni niŋ ale bo le ti dii la.
Ku de basi kama ate m sui a ŋmasi peenti
nna yegayega.
8 M le liŋ jam ŋmarisi gbaŋ kaai a te ni la,
ni sui a jam kaasi ka nna yegayega, alege
m le jam wom ayen ni sue a jam kaasi beni
la, dila a ŋman jam peenti m sui kama.
9 Alege yɔgyɔgla de mi sui ale peenti la,
daa m le nyɛ ate ni sue kaasi la nyiŋ ŋa
alege ka ni sueŋa kaasika ale basi ate ni
tagri ni nyeka la. Naawen dek abe le pai
ni sueŋa kaasika a tagri ni. Dila la mi an
kaasi wariya.
10 Ni sueŋa ale kaasi dii la a nyɛ kama ate
ni basi ni tuimbaata tuimaŋa ale tagri ni
nyeka. Ti dan nyɛ dila, dai yeŋ wa le baga

vari ti nalimnyiini ti tuimbaata po a basi.
Dila daa wari dii ate tama le yaali ayen ti
zɛri la. Nuru waai ale kan a yaali ayen
Naawen kaasi wa sui la, dai yeŋ, Naawen
le jam nya nuru wala choa kaasuŋku abe
wa basi wa ate wa kan ta kiri ya.
11 Ni le basi ate Naawen a kaasi ni sue la
nyiŋ ale soa ate ni a yaali ayen ni sak ayen
dii meena ate ni a nyɛ la ka wamaŋsa. Ni
sue abe kasim a puuri kama alege ate ku
cha ni nna yegayega ate ni kasim a yaali
ayen wie a nyɛ a magsi. Ni chiib a sak
kama ayen wanni de ni nyɛ magsi kama.
12 Ti an jam ŋmari gbaŋka ayen ti le ka
waai ale tom wabioku la, yaase waai ate
wa nyɛ wa kaasi la. Ti jam ŋmarisi kama
me ayen Naawen sak ni le diem ta yaalika
ale tama dii la.
13 Ni te ti nyiŋbiiri ka nna yegayega ale
weeni ti ni le te wa nyiŋbiiri dii la, ti sue
a jam peenti kama a gaam ŋa le poom liŋ
peenti dii la.
14 Titus ale jam basi dula ayen wa cheena
nama jigi la, ti jam weeni kama ayen ti ta
ka kanjanta ni nyiŋ. Nin jam basi ate ti
nya chivie. Ti kasim jam a biisi ka wensie
wie ale ni. Ti le jam weeni Titus dii me la,
a jam ka wensie.
15 Wa a teeri ka ni le jam tuesi wa dii ale
jam pai ni dek a te wa ale ge gomsi ni dek
ayen ni va wa noai la. Yɔgyɔgla de wa a
yaali ni kama dila nyiŋ a gum du.
16 M sui peenti ka nalimnyiini ate m ta
siaka ale ni nna.

8

1 M suaata, ti a yaali ayen ka ni seba
Naawen ale a niak baai ale bo Masidoniya
tɛŋka po a va Yeezu la.
2 Ba jam nya ninam yegayega, alege
ninammu de po, ba sue diem peenti kama
nalimnyiini. Ba ka ŋanjagsa nalimnyiini
alege ba pai ka ba ŋanfiisaŋa ba gela a te
nuruba.
3 Mi ka ba seero. Ba jam pai ba ŋantaŋa
a te ka ba vaanchaab a poom gaam ku le
magsi dii te ka la. Ba jam te ale ka ba dek
yaalika.
4 Ba jam saalim ti kama ayen ti tuesi
ba tiirintaŋa ate ti baga maari Naawen
nuruma baai ale bo niŋniŋ la.
5 Ba tiirintaŋa a jam zuak gaam tama le
jam a poli dii la kama. Ba liŋ jam pai ka
ba dek a te ti Nyɔnɔwa ale ge pai ba dek a
te tama me a va Naawen ale a yaali dii la.
6 Dila ale soa ate ti a saalim Titus waai
ale poom deri piilim a tuesi ni tiirintaŋa
la, ayen wa maa maari ni ate ni cheesi
tiirintaŋa meena a te wa. M seba ayen ni
le nyɛ nna kama, dii nyiŋ la, ni a yaali ayen
ni maari ni vaanchaab ka yegayega.
7 Ni be jigsi kama ale ŋanta baai meena
ate ni ta la. Bala le ni siaka ale ni ale seba
biik la, ale ni ale ta yam la, ale ni ale a
maari nuruba la, ale ni ale a yaali tama dii
la. Ti a yaali kama ayen ni a te yegayega.
8 M kan yaali ayen m weeni sak ni ku
le magsi ni le nyɛ dii la, alege m poom
weeni sak ni ayen baai ale bo Masidoniya
tɛŋka po la, nina a jam muni kama ale
ba vaanchaab maarika nna yegayega. Ma
yaali ayen m nyɛ ni a nya kama a se ni
ta yaalika ale ni vaanchaab a se bala ale a
yaali nama dii la ya.
9 Nama seba ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita
ale jam niak ti dii ale jam a maari ti nna
yegayega la. Wa jam chim ka jajak tama
nyiŋ ayen ti tuesi wa ŋantaŋa.
10 M dek popola ale m yaalika ate maa
weeni wieŋa de a sak ni. Diimwa, ni nina
a jam muni kama ate ni jam piilim ni
ŋantaŋa Titus pai te ka. Yɔgyɔgla de, ni
tom dii ate ni piilim la a nueri. Nama le
liŋ jam piilim poli dila nyeka.
11 Ni tom dii ate ni piilim ayen ni tom la
a nueri. Ni jam piilim di ale ka nin muni.
Ni be diem basi ate ni nina muni ate ni tom
ni le baga dii a tom la a nueri.
12 Ni dan kasim a yaali nna yegayega
ayen ni pai ni ŋantaŋa a te nuruba,
Naawen le tuesi ni tiirimu. Wa niŋ karo
ale ŋanta baai ate nin baga a te la. Wa niŋ
boro ale ka ni le baga ŋanta baai a te la.
13 M kan yaali ayen m nyɛ ate ku tɔa, a
yaa se m nyɛ me ate ku chim moli a te baai
ate ni a maari la.
14 Yɔgyɔgla de, ni ta ka ŋan bori. Dila ale
soa ate ku nala ayen ni pai ni ŋantaŋa ba
gela a maari baai ale a yaali ba la. Ba dan
ta ŋanta piisi ate nama me a yaali, ba le
maari ni kama. Ku dan nyɛ nna, ni ni ta
soa ase chaab la.
15 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila
po dila po a weeni Naawen ale jam nyɛ
dii a pai ŋandiinta a te wa nuruma dii po
ate ba jam bo sagini po la, nuru waai ale
nya yegayega la a ŋmasi nya gaam taam
ya, nuru waai me ale nya magi dek la an
posim wa.
16 Ti a pak Naawen ayen Titus a jam pii
ka nyiŋ ayen wa maari ni a se tama ale jam
pii nyiŋ dii ayen ti maari ni la.
17 Mi le weeni Titus ayen wa ŋman pilim
jam puusi ni la, wa sui a jam peenti kama.
Wa jam a yaali ka nna yegayega ayen wa
ŋman pilim jam ni jigi. Wa an jam poom
a yaali ayen m weeni dila ale wa.
18 Ti a tom ka ti suoku wanyi ayen wa va
wa a jam ni jigi. Yeezu ŋaaŋviirima meena
a te ti suoku dila ka zula yegayega, dii
nyiŋ la, wa sak nuruba yegayega Naawen
wamaŋsaŋa.

19 Ba lueri wa kama ayen wa ale tama
a pai ni tiirintaŋa a ta cheŋ ga te Yeezu
ŋaaŋviirima baai ale bo tɛŋ kaai ate ba a
wi ayen Judia la. Nna le te ti Nyɔnɔwa ka
zula, ate ku sak nuruba ayen ti a yaali ayen
ti maari ba kama.
20 Ti kan yaali ayen ti nyɛ wari ate waai
a fobli ayen tama an pai tiirimu a nyɛ
wamaŋa.
21 Ti a yaali ayen ti nyɛ ka wari dii ale
magsi ti Nyɔnɔwa ale nuruba niŋ la.
22 Ti a tom ka nuru wa choa, waai ale saa
baye la, ate ba jam ni jigi. Wa va ale Titus
ale ti suok kuŋkula a cheŋ. Ti nyɛ wa nya
kama dii choa ate ti yaa seba ayen wa pii
ka nyiŋ a yaali ayen wa maa maari ti ale
ti tuimaŋa. Wa seba ayen m seba ni chak
kama nalimnyiini. Dila ale soa ate wa pii
nyiŋ a yaali ayen wa gum chaab ale mbala
a jam maa maari ni nalimnyiini.
23 Titus ka waai ale a tom ale mi ate
mi ale wa a maari nama meena. Kirisita
bisaŋa ale a tu chaab jiga tɔgatɔga la ale
tom mbala bayewa. Ba be a te Kirisita ka
zula.
24 Ba dan jam ni jigi, ni tuesi ba abe ni
basi ate ba seba ayen ni a yaali ba kama.
Ni dan nyɛ dila, Kirisita bisaŋa ale a tu
chaab la ale tom ba la, ale siak ayen ni sum
ka ba nuru baai ate ba ta kanjanta ba nyiŋ
la.

9

1 Kuna magsi m ŋman ŋmarisi gbaŋ a
te ni a weeni ni le ni a maari Naawen
nuruma dii la.
2 M seba ni ale a yaali ayen ni maari ba
dii la. M weeni Yeezu ŋaaŋviirima baai
ale bo Masidoniya tɛŋka po la, ayen ba
suaataŋa nama baai ale bo tɛŋ kaai ate
ba a wi ayen Akaaya po la, a piilim ba
cheesika ka diimwa. Ba le jam wom ale
ni pii nyiŋ a yaali nna nyeka la, ba gela
me a maa chaab a cheesi.
3 Yɔgyɔgla de, maa tom ti suaataŋa de
ni jigi kama ayen ti kunkuulimaŋa a kan
chim kinla. Alege ba ale ba jamka ale ni
gomsi ayen ni maari.
4 Mi ale Masidoniya demma ba gela a
dan jam nya ale nin nyɛ wariwari ya, ti
le ta siaka ale ni dii la ale tagri chim ka
chivie. Nama me le nya ka chivie nna
yegayega.
5 Mi abe poli kama ayen ku magsi ka ti
suaataŋa de mi niŋ a jam ni jigi a tuesi
tiirim buui ate ni puulim la. M dan ga jam
ale ni gomsi magsi a te ku sak ayen ba an
fe ni kama alege ka ni dek yaalika.
6 Nama meena seba ayen kpaaro a dan
bori magla, wa a che ka magla, alege wa
dan bori yegayega wa a che ka yegayega.
7 Waai meena a te a magsi chaab ale wa
dek popola. Wa kan te wa tiirimu a se ku
ka fifiok ayen wa te la. Wa be kan te abe
wa ŋman pilim a ŋma wa dega. Naawen a
yaali ka baai ale a te ale supeentik la.
8 Ni dan a nyɛ dila, Naawen le ŋman te
ni kama a gum du ate ku zuak gaam ate
ni kasim ta yegayega ni dek a be ni a te
nuruba me.
9 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po,
di la po a weeni ayen,
"Naawen a te ŋanjagsaŋa ŋanta ale ka wa
dek yaalika.
Wa tuim maŋsaŋa tuimaŋa ale kasim
boro kama taam wuu."
10 Naawen ale a pai ŋanbeeŋa a te
kpaaroma ayen ba bori ŋa ate ba nya
ŋandiinta. Dila degadega ate wa le pai wa
ŋantaŋa a te ni a gum du ate ni baga a
maari ni vaanchaab.
11 Wa kasim a yaali kama ayen ni pai ni
ŋanbɔanni po baai ate wa te ni la a maari
ni vaanchaab. Tama a dan pai ni tiirintaŋa
a te baai ale a yaali ni la, ba le pak Naawen
kama nama nyiŋ.
12 Ni a maari ba kama ba ninam
yegayegaka po ale ge ate ba me, a te
Naawen pimpauk yegayega.
13 Ni dan a maari nna yegayega, ni a
sak nuruba ayen nama a va ka Naawen
wamaŋsaŋa ŋaai ale a biisi Yeezu Kirisita
wie nalimnyiini la. Ba le te Naawen zula
yegayega, dii nyiŋ la, ni a maari ba kama
ale nuru meena yegayega.
14 Ba le ta yaalika ale ni abe ba puusi te
Naawen nama nyiŋ, dii nyiŋ la wa niaka
yegayega ate wa pai sak ni la.
15 Naawen a pai wa biika a te ti kama.
Wensie, nya ku de a gaam ka ŋanta meena.
Dila ale soa ate ku a fe ayen ni basi ate ti
a te wa jiam.

10

1 Ni ba gela a weeni chaab kama ayen mi
dan bo ale ni m seba m dek yik kama, alege
m dan yalima ale ni, mi a ŋmarisi ka wa
pagrisa a te ni. Yeezu Kirisita a yaali kama
ayen m seba m dek yik ale ni. Dila ale soa
ate mi, Pɔɔl, a saalim ni yɔgyɔgla ayen,
2 M dan jam ni jigi, ni kan ni fe mu ayen
mi a biisi ka wa pagrisa a sak ni. M dan
jam tu chaab ale baai ale a weeni ayen ti a
va ka ti dek ŋan yaalik la, m le biisi ka wa
pagrisa a sak ba.
3 Ku ka wensie ayen ti bo ka tɛŋzuk,
alege ti kan va ti dek ŋan yaalik a se tɛŋzuk
nuruma ale a va ba dek ŋan yaalik dii la.
4-5 Ŋanta baai ate tama a pai a nyɛ ti
kpaliŋka la daa tɛŋzuk ŋanta alege ka
Naawen ale a te ŋanta bala, bala abe le
wa pagrimu ate ti pai a kaasi ŋan pagrisa
meena. Ti pai kama a kaasi nampaga ale

kanjanta nyeka meena ale a kasi nuruba ate ba kan seba Naawen la. Alege a yik ba popolaŋa ate ba a zuli Yeezu Kirisita.
6 Ti a poli kama ayen ti dan jam ni jigi, nama meena le kasim a va ka Yeezu Kirisita nalimnyiini. Ti dan jam nya ale ba gela a kan va wa nalimnyiini, ti le waali ba kama.
7 Ni ba gela a nya ka ti nimbidaasa po nyiini, alege kan nya ti suniima po. Ni ba gela a poli ayen ka Yeezu Kirisita ale soa ni? Ni be maari poli ayen wa soa tama me a se ka wa le soa nama me dii la.
8 Ti Nyɔnɔwa ale pai wa pagrimu a te ti ayen ti a maari ni abe ti kan a te ni waalika. Ti dan poom ta kanjanta ku de nyiŋ chivie a kan yik ti.
9 Ti kan yaali ayen ku nyɛ ase ti a nyigsi ni kama ale ti gbaŋsaŋa la.
10 Nuru waai ale weeni ayen m dan yalima ale ni m gbaŋsaŋa a sueri ale ka wa pagrisa alege m dan bo ale ni m ka wariya m abe kan biisi wa pagrisa.
11 Nuru baai ale a weeni nna la, mi a yaali kama ayen ba seba ayen m dan jam ni jigi, m le pai ka m gbaŋsaŋa po wa pagrisaŋa a biisi sak ni.
12 Tama kan pai ti dek a magsi chaab ale baai ale a poli ayen ba ka nuru kpeenta la. Nuruma de ka betta. Ba dueni ka ba dek sinsaga a yaa pai ba dek a magsi chaab ale ba sinsaŋŋa alege pai ŋa a bo ba dek buusa.
13 Tama kunkuulimaŋa a kan ŋmasi gaam a taamu. Ti a kuulim ka Naawen ale te ti tuim ŋaai ayen ti tom la nyiŋ. Ku de be maa gum ka nama ale nya varibasika ti tuimaŋa nyiŋ la.
14 Ti be kan kuulim gaam a taam dula ti poom biisi Yeezu Kirisita wie a sak ni kama.
15 Tama kan kuulim nuruba tuima nyiŋŋa ase ka tama ale tom la. Alege tama yiilaŋa ale, ni le ta siaka ale wa ate nama ale tama tuimaŋa a piisi a gum du.
16 Nama meena dan a va dila, tama ale nama le baga a tu chaab a mooli sak satɛŋ sii ale mɔata nama la Naawen wamaŋsaŋa. Ti dan nyɛ dila, waai a kan baga weeni ayen ti a yaali kama ayen ti nya nyuenta nuruba tuima nyiŋ.
17 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po, dila po ayen, “Ni kan a yaali yue a te ni dek ni tuima nyiŋa. Ni a yaali yue ale ti Nyɔnɔwa ale nyɛ dii la.”
18 Ni dan poom weeni ayen nama ka nuru maŋsa ku ka kiri ya, ka Nyɔnɔwa a nin weeni ayen ni ka nuru maŋsa.

11

1 Yɔgyɔgla de, mi a yaali ayen m ŋmarisi ka m dek wie gbaŋka de po. Ni ba gela a poli kama ayen m biika ka kiri ya. Ni be ta chichiiba nna magla ale mu.
2 Mi a yaali ni ka nna yegayega a se Naawen ale a yaali ni dii la. Ni a nyɛ se ka nipɔkbili ale kan diem nidɔa la ate m puulim ayen m pai wa a te nuru yeŋ nyiini, wala abe le Yeezu Kirisita.
3 Alege yɔgyɔgla de mi a chali ka yɔgsum Sitaana ale paasi yik ni popola ase wa le jam paasi Iiv dii la, a chali yɔgsum me ni ale tagri ni popolaŋa a basi Yeezu Kirisita va ka.
4 Tama a biisi ka Yeezu wie a sak ni ate ni ta siaka ale ti biika ale tuesi Naawen Chiika. Alege ni basi kama ate nuruba gela a biisi biik a te ni. Ni be gomsi ni dek kama a siak ba biika ale tuesi chiik yoŋ.
5 Ni a poli kama ayen sagrɔma de a gaam mi kama. Mi be kan siak a te ni.
6 Ku ka wensie ayen mi an baga a biisi nalimnyiini nuruba niŋa, alege m kan kpeeri yam. Daa meena mi a nyɛ kama ate ku sak ni ayen nyaku de ka wensie.
7 M le liŋ jam bo ale ni ate m jam sak ni Naawen wamaŋsaŋa la, mi an jam yaali tutuna ku nyiŋa. Mi yik m dek kama nama nyiŋ ayen ni chim nuru kpeenta. Dila an jam magsi ya?
8 Ni basi ate m weeni a sak ni ku ale jam ka dii la. Mi ale jam bo ale ni la, nuru baai ale jam bo niŋniŋ la, ba gela a jam pai tiirinta a te mi, ate ku a nyɛ nna se mi a zu ba kama a tom a te nama la.
9 Dai yeŋ po ate mi ligra a yaa nueri, alege mi an jam begi ni ayen ni maari mu. M suaataŋa baai ale bo Masidoniya tɛŋka po la, a jam pai ŋanta baai meena ate mi jam a yaali la, a ta jam te mu. M jam kpesi ka m dek ayen m kan jam a yaali ayen ni a nya m zuwa. Ku le chim ka nna chum dii po me.
10 Mi a weeni ni ka wensie, dii nyiŋ la Yeezu Kirisita a bo ka m sunum po. Baai meena ale bo Akaaya la, le wom ayen daa nama ale a nya mi zuwa.
11 Nama a poli ayen m kan yaali ni kama ale soa ate m yaa m nyɛ nna ya? Naawen seba ayen mi a yaali ni ka nna yegayega.
12 M kan tagri m ni a nyɛ dii nna la, ate sagrɔma de a nya siuk a weeni ayen ba tuimaŋa ale tama tuimaŋa ka bunyi.
13 Ba daa Naawen wensie tuimtomdɔba. Ba ka velinvendisa, dii nyiŋ la ba a paasi ni kama ayen ba sinsaŋŋa ale tama sinsaŋŋa ka bunyi. Ba tagri ka ba dek ayen ni poli ayen Yeezu Kirisita ale tom ba ni jigi.
14 Sitaana me a baga a tagri wa dek kama, ate nuruba poli ayen wa ka Naawen sabiiloma baai ale a nyagsi la wanyi.
15 Sitaana a be dan baga a nyɛ dila, kuna tɔa ate wa tomteerɔma a tagri ba dek, ate ni a poli ayen ba ka Naawen tomteerɔba.

Naawen a dan jam ayen wa bo ba buusa, wa le nya ba kaasuŋku kama abe wa basi ate ba kan ta kiri ya.

16 M poom ŋmarisi a weeni ayen ni ba gela a poli kama ayen yam ka m biika po. M be ŋman diem a saalim ni kama ayen ni ta chichiiba ale mu. Yɔgyɔgla de, ni basi ate mi me a yaali yue magla a te m dek.

17 Ti Nyɔnɔwa an jam sak ti ayen ti a yaali yue a te ti dega. Ka betta nyiini ale a nyɛ dila.

18 Sagrɔma de a va ka ba dek ŋan yaalik ale a yaali yue me a te ba dek. Dila ale soa ate mi me a yaali yue a te m dek.

19 Ni a poli kama ayen ni ta ka yam nna yegayega, alege ni kan beni ale a wom betta sinsaŋŋa de.

20 Ni basi kama ate nuruma de a nyɛ ni se yom la, ale a nyɛ a de ale a zu ni ale a fobi ni.

21 Mi a chali chivie kama ale m le weeni ayen ti wobsa ale dila nyeka.

Ba daa kuulim mi me baga a kuulim kama alege ku la ka betta.

22 Ba ka Juuba? Mi me ka Juu. Ba ka Izirali demma? Mi me ka Izirali deno. Ba ka nuru waai ate ba a wi ayen Abraham la, ŋaaŋbisa? Mi me ka ba wanyi po.

23 Ba a weeni nama kama ayen ba ka Yeezu Kirisita Tomteerɔba? Ni le poli kama ayen mi a yesim kama, alege mi a yaali ayen m weeni ni kama ayen mi ka wa tomteerɔ nalimnyiini a gaam ba meena. Mi tom tuima ka nna yegayega a te wa. Nuruba a jam yik mi a lik ate ku paari ka dii choa, ale pai fiŋsa a miiri mu. M be jam tali ka maga ate m kpi. M gaam ba kama yegayega ale wieŋa de meena.

24 Juuma a jam pai fiŋsa a miiri mi ka pisita ale neok. Ba nyɛ nna a paari ka ku noai bunu.

25 Nuruba me a jam pai doa a nak mu ka buta. Nuruba me a jam pai tintana a yuk mu. Ba jam nyɛ nna ka bunyi. M be jam jo ŋaarunta po me ate viok kpioŋ jam fuk a yaa chiak ti a ta jueli pina zuima ate ŋaaruntaŋa a yaa kaasi. Nya ku de a saa ka buta. Dan di dai, ate mi jam wari nyakpeemu po yok ale kantueŋ meena.

26 Mi le kasim jam cheŋ jiga tɔgatɔga la, m jam cheŋ jigi baata ka nna yegayega. Mi jam lo bela a jueli kama. Bela ŋaai nyaata ale jam sueri ŋa a waaŋ tɛŋka meena. Nuruba a jam daani mu nalimnyiini ayen ba zu m ŋantaŋa ale pagrim. Juuma ale baai ale kan daa Juuma la, a basi kama ate mi nya ninam nna yegayega. Baai dek me ate mi jam poli ayen ba ka m dɔaba la, a jam basi mi kama. Mi cheŋ satɛŋ sii ale jigi ŋaai ale nya tii ate yɔgsum yegayega a boro la kama.

27 M jam tom ka nna yegayega a ga gaam taam, ale ge jam basi m goom me ate ku paari diichoa. Nyanyuila ale kom a jam yik mu me. M be jam ka gatta me a piisi ya. Daa meena m jam ka vuusum jigiya m be ka ŋandiinta me.

28 Wie ŋa chaab a boro kama ate mi an weeni a sak ni. Mi le kasim jam a yaali dii yegayega la ale, Yeezu ŋaaŋviirima le va wa nalimnyiini.

29 Waai a dan ka a va wa nalimnyiini, ku a daani mu kama. Waai a daa tom tuimbaata, m sui ale kasim a kaasi ale nuru bala chaab.

30 Mi dan poom a kuulim, mi a kuulim wa ŋaai ale a sak ayen mi wobsa la nyiŋ.

31 Naawen waai ale ka ti Nyɔnɔwa Yeezu ko la, a seba kama ayen m daa velin-vendika. Ni basi ate ti a te wa pimpauk taam wuu.

32 Mi le jam bo satɛŋ kaai ate ba a wi ayen Damasikus la, demma gominawa ate wa jam tom a te Aretas la, a jam tom wa sojima kama a weeni ba ayen ba zaani juijui meena ate nuruba a va a jo ale a nyini tɛŋka po a nyini la, ate ba baga nya mu a yik mu.

33 Alege m dɔama a jam maari mu. Ba jam pai mu kama a nyo busik po a yaa pai miik a bobi busika a yaa basi ate m kali ka po ate ba zagri ka a ta va siaka ate ba se gilim tɛŋka la ate m siŋ tɛŋ. Mi le ga siŋ tɛŋ nueri la, m jam chali be kama, ate gominawa an ŋman jam nya mu a yik ya.

12

1 Ku magsi ka m le kuulim alege kunku-ulimaŋa ka maarika. Alege m le weeni Nyɔnɔwa ale pai wie ŋaai meena a sak mu la.

2 Bena pi ale ŋanaansi ale ga taam la, Naawen a jam lueri nuru wanyi a ta jueli ga jo wenŋmazuk ku po. M ze a se dila sum nyɛ kama yaase ku jam a nyɛ se ka Naawen ale pai a sak wa la. Naawen nyiini ale jam seba dila.

3 Ni basi ate m ŋman weeni ni ayen Naawen ale jam lueri wa a yaa pai wa a ta jueli a ga jo wa jigi naluŋku po. Wala nyiini ale seba a se ku sum jam nyɛ kama yaa, ku jam nyɛ se ka Naawen ale pai a sak wa la.

4 Wa ale jam ga jo dula la, wa jam wom ka wie, ŋaai ale chim wakperikaliisa ate wa an baga a weeni.

5 Ku magsi ka m ti a kuulim nuruwa de nyiŋ, alege daa m dek nyiŋŋa. M din bula a yaali kama ayen m weeni m wobsa dii la.

6 M dan weeni ni le ka dii la, ni kan ni a weeni ayen yam ka m ni a biisi dii la po. Mi a weeni ni ka wensie. M kan yaali ayen nuruba seba ayen m ka nuru kpioŋ a gaam

ba, dii nyiŋ la Naawen ale nyɛ dii a te mu la. Mi a yaali kama ayen ba bo mi buusa m tuimaŋa ale wieŋa nyiŋ.

7 Naawen an jam a yaali ayen m ta kanjanta wa le basi ate m wom bikperikaliika la nyiŋa. Dila ale soa ate wa yaa pai tuem a te mu ate m nyiŋka a kasim a dom daa meena. Ku a nyɛ ka Sitaana ale a nak mu la.

8 Mi jam salim ti Nyɔnɔwa ka buta wanni de nyiŋ ayen wa nyɛ ate tuemu basi mu.

9 Alege wa weeni mu ayen, "Mi niaka ale a magsi fu. Dii po ate fi wobsa la, mi pagrimu zuak kama nna yegayega a bo fi jigi." Dila la mi sui peenti kama ale m nin ta kanjanta m wobsumu nyiŋ. Dila nyiŋ m seba kama ayen Yeezu Kirisita pagrimu a lik mu kama.

10 Nuruba a dan basi ate mi a nya ninam, ale ge a daani mu nna yegayega, Yeezu Kirisita nyiŋ, alege m ka m dek pagrim la, m sui peenti kama.

11 Ni daani mu kama dila ale soa ate mi a ŋmarisi nna ase m ka beruk la a te ni. Ka boan nyiŋ ate ni ba gela a kan te mu zula? M dek pagrimu ka pagrim kayiok, alege m kan va sagrɔma de baai ale a velim ate ni a poli ayen ba ka tuimtomdɔba a gaam mi la.

12 M le jam bo dula ale ni la, ni jam ka chichama a se mi ka Naawen wensie tuimtomdɔ. Wa jam a maari mu kama ate mi a tom tuim kperikaliisa nna yegayega ale chichiiba a te ni.

13 Mi nyɛ ni kaasi kama alege an nyɛ Kirisita bisaŋa ale a tu chaab a bo jigi ŋa chaab la, kaasi ya. M dan poom nyɛ wari ka m le kan weeni ayen ni maari mu la. Ku be dan kan dila ni voŋ a te mu.

14 M dan jam ni jigi ku yaa nyɛ ka m nantuok noai buta. M dan jam tu ni, m kan yaali ayen ni pai jaab a te mu. Mi a yaali ka ni dek daa ni ligra. Ni a nyɛ se ka m bisa la. Bimbaansa kan nya ba nyam zuwa, alege ka ba nyamma ale a nya ba zuk.

15 M gomsi kama ale supeentik ayen m kaasi jaab buui meena ale m ta la ale dek me meena ate m baga a maari ni. Mi a yaali nama kama, alege nama a kan yaali mi.

16 Nama dek seba chak kama ayen dii po ate m jam bo ale ni la, mi an nya nama ayen ni Maari mu. Nuru waai ale ayen mi a velim kama ale a paasi ni.

17 M vari ka ni ŋanta ale ni tom baai ni jigi la.

18 M jam saalim Titus kama ayen wa jam ni jigi. Wa le jam siak la, m jam tom ka wala ale ti suoku wanyi ni jigi. Titus jam vari ni ŋanta kama? Nama ze ayen Titus ale mi suniimaŋa ale a poli dii la ka bunyi?

19 Nama a poli kama ayen tama a yaali ka yue gbaŋka de po? Dila daa wensie Naawen ale soa ti ate ti ŋmarisi wie ŋaai ate Yeezu Kirisita a jam pai a te ti la. M dek dɔaba, ti tuimaŋa meena le maari ni kama.

20 Mi a poli kama ayen m dan jam ni jigi, ni kan ni a nyɛ dii ate mi a yaali ayen ni a nyɛ la. Nama me a kan yaali mi ale a nyɛ dii la. Mi a poli kama ayen ni ale kasim a nak ka nampaga ale chaab ale a de nyuri ale chaab ale a ta sue ale chaab, ale a ta butuem, ale a le chaab, ale a bobri, ale a ta kanjanta ale a zɛri ni kpaŋŋa noa.

21 Mi a poli kama ayen m dan jam ni jigi, Naawen le basi ate m yik m dek ni niŋ. M sui le kaasi kama, dii nyiŋ la ni yegayega a kan yaali ayen ni basi ni kaboŋsa tuimaŋa ale ni nipɔkyaalik ale nidɔayaalik tuimaŋa, ale ni tuim daŋtisaŋa yegayega ka abe ba.

13

1 M yaa cheena ni jigi nna a nyeka buta. Ni a teeri dii ate ba ŋmarisi Naawen Gbaŋka po dila po, dila po ayen, "Fi dan a yaali ayen fi biisi gaam nuru waai, ku a fe kama ayen fi ta nuruba baye a yaa se nuruba bata ate ba chim fi seeroba."

2 Dii po ate m jam ni jigi a nyɛ buyewa la, m jam kaam nama baai ale a tom tuimbaata la kama. Alege yɔgyɔgla de ate m yalima ale ni la, m diem a kaam ni kama ale waai meena me. M boro a gomsi kama ayen m jam te ni waalika yegayega.

3 M dan jam ni jigi ni le seba nalimnyiini ayen Yeezu Kirisita a va mi nyiŋ biisi a te ni. Dila la m dan jam te ni waalika ni ale seba ayen mi an wobsa alege ka Yeezu Kirisita ale a sak wa pagrimu ni sunsuŋ.

4 Ba le jam yik wa a kpi jabarimu nyiŋ ayen wa kpi la, wa jam ka pagrim. Alege yɔgyɔgla de wa ŋman vua kama, dii nyiŋ la Naawen pagrimu nyiŋ ate wa nak wa a yiti kum po. Tama ale wa ale ka bunyi la nyiŋ ate ti wobsa, alege tama ale nama ale ka bunyi la ti le maa chaab a nya pagrim buui ale basi ate wa vua la.

5 Ni a nyɛ ni dek a nya a se ni ta siaka ale Yeezu Kirisita nalimnyiini ya. Nama seba ayen wa bo ka ni suniimaŋa po, ni be dan kan ta wa suniima po ni be an tagri ya.

6 Mi seba kama, ayen nama me dek seba kama ayen wa bo ti suniimaŋa po.

7 Ti a puusi a te ka Naawen ayen ni ka a tom dii ale kan nala la, daa ti sak ayen ti baga wamaŋsa kasim a nyɛ alege ni a tom a magsi ase tama a nin poom nyɛ wie a kpeeri.

8 Ti kan baga a nyɛ wari a kaasi Naawen wensieŋa alege ti a nyɛ a magsi chaab ale ka wa wensieŋa.

9 Nama a dan poom pagra alege tama a
wobsa, ti sue peenti kama dila nyiŋ. Ti be
a puusi kama ayen ni chiib za ale pagrim.
10 M ni kan bo ale ni la ale soa ale m
ŋmarisi gbaŋka de a te ni ayen ni tagri,
ate m dan jam abe m kan te ni waalika
ale Nyɔnɔwa pagrimu ate wa a te mu la.
Wa pai pagrimu de a te mu kama ayen m
maari ni daa ayen m kaasi ni.
11 Ti suaata, yɔgyɔgla de, ti a yaali ayen
ti ŋmarisi ti gbaŋka a kpeglimka dela. M
weeni ni kama ayen ni gomsi wie ŋaai ale
kan yuarisi la a magsi. Ni ta noai yeŋ ale
chaab, abe ni boro ale suyɔgini. Naawen
waai ale a yaali ni la ale a basi ate ni a
boro ale suyɔgini la, le maari ni ate ni nyɛ
wieŋa de.
12 Ni a puusi chaab nalimnyiini a te ti.
13 Naawen nuruma meena a puusi ni.
14 Naawen waai ale yaali ni la, ale ti
Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita waai ale a niak la,
ale Naawen Chiika waai ale a nyɛ ate ni a
ta noai yeŋ ale chaab la, a bo ale ni meena.

Pɔɔl Gbaŋka Ate Wa Ŋmarisi A Te GALATIA DEMMA La

1 Mi Pɔɔl ka tuimtomdɔ a ŋmarisi gbaŋka de a te ni. Daa nuruba ale lueri mi ayen m chim tuimtomdɔ alege ka Yeezu Kirisita ale ti Kowa Naawen waai ale nak wa kum po a yiti la, ale maa chaab a lueri mu.
2 Mi ale m Kirisita bisa suaata tii meena ale bo dela la a maa chaab a puusi Kirisita bisaŋa ale a tu chaab tɔgatɔga a bo Galatia.
3 Ti Kowa Naawen ale ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita le niak ni abe ba te ni suyɔgini.
4 Yeezu Kirisita a jam va ka ti Kowa Naawen yaalika a yaa kpi tama nyiŋ ayen wa vari ti tɛŋka biemu po a basi.
5 Ni basi ate ti a te Naawen waai ale ta zula yegayega taam wuu la, pimpauk dila nyiŋ. Ku be nyɛ dila.
6 Ni basi ate ku cha mu ka nna yegayega dii nyiŋ la, ku an bula beniya alege ate ni zɛri Naawen ya, waai ale va Yeezu Kirisita niauŋku nyiŋ a wi ni ayen ni jam va wa la. Ni nyɛ dila kama alege yaa deri tagri ni popolaŋa a yaa ŋman va sisaga ŋa chaab.
7 Nuruba ba gela tagri Naawen wamaŋsaŋa ŋaai ale a biisi Yeezu Kirisita wie la kama ale ge a kasim a daani ni. Ni basi ate m sum weeni a sak ni ayen Naawen sinsaŋŋa ka bunyi nyiini, wamaŋsaŋa de chaab a ŋman ka jigiya.
8 Ku daam dan poom ka Naawen sabiloma ale nyini wenŋmazuk a siŋ, a yaase tama dek daam dan poom jam sak ni tuntomiŋ kaai ale kan a nyɛ ase Naawen wamaŋsaŋa ate tama a liŋ jam sak ni la, waai a dan nyɛ dila, Naawen le waali kula nyɔnɔwa kama.
9 M poom liŋ weeni ni nyaku de kama. Yɔgyɔgla de m le weeni ni ayen waai a dan sak ni wie ŋaai ale kan a nyɛ ase Naawen wamaŋsaŋa ate nama a jam wom ale siak ayen ka wensie la, Naawen le waali kula nyɔnɔwa kama.
10 Nama a poli ayen mi a yaali ayen m nyɛ ate ka nuruba te mu pimpauwa? Aaya, mi a yaali ayen m peenti ka Naawen nyiini sui. M daam dan a yaali ayen m peenti ka nuruba sue, m te kan baga chim Yeezu Kirisita tomteerɔ.
11 M suaata, mi a yaali ayen m weeni sak ni kama ayen Naawen wamaŋsaŋa ate m liŋ jam sak ni la, ŋa an nyini daa nurubiik jigi ya.
12 M be an tuesi ŋa daa nuru jigi, ka Yeezu Kirisita dek ale jam a pa ŋa a sak mu.
13 Nama dek seba ayen dii po, ate mi jam va Juuma siuku la, m jam te Yeezu ŋaaŋviirima waalika ka nna yegayega. M jam ka jiirim ale ba. M jam a yaali kama ayen m kaasi ba meena.
14 Mi jam va Juuma siuku nalimnyiini kama a poom gaam m vaanchaama. Mi nina jam muna ka nna yegayega me ayen m va ti kokpieŋsaŋa siuku.
15 Alege Naawen jam va ka niauŋ nyiŋ lueri mi ayen m chim wa tomteerɔ. Wa lueri mi kama ale ba an diem poom biak mu. Dii po ate wa sui yaa jam peenti la,
16 wa yaa basi ayen m seba wa biika Yeezu, ate mi a sak baai ale kan daa Juuba la wa wamaŋsaŋa. Mi an jam bek daa waai ya ayen kula nyɔnɔwa sak mu m le m nyɛ dii la,
17 m be an jam cheŋ Jerusalem tɛŋka me ayen m ga baai ale liŋ chim tuimtomdɔba ale ge mi la. Alege mi deri jam cheŋ ka Arabia tɛŋka ale ge yaa pilim ŋmani Damasikus tɛŋka.
18 Bena ŋata ale taam la, ate m yaa jam cheŋ Jerusalem ayen m nya Piita. M jam goa ale wa ka da pi ale ŋanu.
19 Mi an jam nya tuimtomdɔma waaiya, ku jam ka Jeemsi nyiini ate m nya. Jeemsi ale Nyɔnɔ Yeezu jam ka suaata.
20 Wie ŋaai meena ate mi ŋmarisi nyo gbaŋka de po la, ka wensie. Naawen seba m kan velim.
21 Mi ale jam basi Jerusalem la, m jam nyeem gilim Siriya ale Silisiya tɛŋsaŋa ka meena.
22 Dila powa, Judia Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la a diem jam ze mi.
23 Ba jam wom ka nuruba ale ti an jam a biisi mi wie. Ba jam weeni kama ayen, ka mi ale jam a te ba waalika la alege, mi dek yɔgyɔgla ale la a yaa ŋman a sak nuruba ayen ba ta siaka ale Yeezu Kirisita. Sinsaŋŋa de abe ale wa jam piilim a nyɛ ayen wa kaasi ŋa la.
24 Ba ale jam wom dila la, ba yaa jam a te Naawen pimpauk mi nyiŋ.

2

1 Mi ale jam liŋ cheŋ Jerusalem bena pi ale ŋanaansi ale taam la, mi jam pilim ŋman cheŋ Jerusalem kama. M jam va ka Banabas ale Titus a cheŋ.
2 Naawen dek ale jam weeni sak mu ayen m cheŋ dula. Tama ale Yeezu ŋaaŋviirima ale jam bo dula la, kpaŋŋa nyiini ale jam tu chaab ate mi weeni sak ba m le sak baai ale kan daa Juuba la Naawen wamaŋsaŋa. M jam kan yaali ayen ba poli ayen tuim ŋaai ate m jam a tom a te Naawen la ka tuim kayaata.
3 Titus waai ale jam maa va mi la, a jam ka Girik deno, alege ba an fe wa ayen wa

gebi wa yoani ate ku sak ayen wa sum ka
Juu.
4 Nuruba ba gela baai ale jam a weeni
ayen ba ka Yeezu ŋaaŋviiriba la, a jam a
yaali kama ayen wa gebi wa yoani, alege
ba jam a velim kama ayen ba ka Yeezu
ŋaaŋviiriba. Ba jam suk kama a maa jo
tama po ayen ba nya ti le ti nyɛ dii a ta noai
yeŋ ale Yeezu ate ti chim bunyi la. Ba jam
a yaali kama ayen ba nyɛ ate tama chim
ase yom la.
5 Alege tama ale jam a yaali ayen ti nyɛ
ate Naawen wamaŋsaŋa wensieŋa a boro
a te ni la, ti an jam bula siak a te ba ale
fiifiik me la.
6 Alege baai ale jam a poli ayen ba ka
kpaga la, ba an jam nya wari dii dek chekki
ale ka venta a bo Naawen wamaŋsaŋa ate
mi jam sak la po. Ba an weeni wari dii ale
ka di tɔga a chim wapaali la a sak mi. Ba
ka kpaga yaa ba daa kpaga mi an nya wari
dii ale ka di tɔga wanni de po la. Dii nyiŋ
la, Naawen an va daa nuru peelim nyeka
a bo wa buusa.
7 Alege kpaŋŋa de nya kama ale Naawen
pa tuini de a te mi ayen mi a sak nuru
baai ale kan daa Juuba la wa wamaŋsaŋa,
ase wa ale basi ate Piita a sak Juuma
wamaŋsaŋa de la.
8 Dii nyiŋ la, Naawen jam pa wa pagrimu
a te mi kama ayen m chim wa tuimtomdɔ
a sak nuru baai ale kan daa Juuba la ase
wa ale basi ate Piita me a sak baai ale ka
Juuba la.
9 Jeemsi ale Piita ale Jɔɔn baai ate mi jam
a poli ayen bala ale kpaŋŋa la, a jam miŋ
kama ayen ka Naawen ale pa tuini de a te
mi. Dila nyiŋ, ba yaa jam diak Banabas ale
mi nisima ayen ku sak ayen ti meena a tom
ka tuin yeŋka. Ti meena yaa jam siak ayen
Banabas ale mi a maa chaab boro ale nuru
baai ale kan daa Juuba la a tom ti tuimaŋa
abe ba me bo ale Juuma a tom ale ba me.
10 Jeemsi ale Piita ale Jɔɔn ale jam weeni
wari dii ate mi potim a yaali ayen m nyɛ
la ale, ayen ti a teeri ŋanjagsaŋa ale maa
boro ale ba Jerusalem tɛŋka la.
11 Daa maga ale taam la, ate Piita yaa jam
Antiok. Dula jigini, mi jam tɔariŋ wa kama
wa Kirisita bisa chaama niŋ dii nyiŋ la, wa
sum jam kaasi kama. Wa jam nyɛ ka dii
ale kan nala la nuruma niŋ.
12 Piita deri poom jam de ŋandiintaŋa
kama ale baai ale kan daa Juuba la alege
ate nuru baai ale jam bo ale Jeemsi la, a
yaa jam a paari. Nuruma ale jam a paari
la, Piita yaa deri basi deka ale nuruma dii
nyiŋ la, wa jam a chali ka yɔgsum ale baai
ale jam maa siak ayen baai ale kan daa
Juuba la a gebi ba yuaŋa la.
13 Kirisita bisaŋa baai ale jam ka Juuba
la, bala me yaa deri maa pa ba dek a gum
chaab ale Piita a nyɛ ase Piita. Yɔgsum ale
jam ta ba ale soa ate ba jam a nyɛ dila.
Banabas, waai ale ka wa dek la, a jam maa
va ba yɔgsum nyeka kama a yaa pa wa dek
a gum ba po.
14 Mi ale nya ale ba kan va Naawen
wamaŋsaŋa ale a sak ti wensie ŋaai la,
mi yaa weeni Piita ba meena niŋ ayen, "Fi
Piita, ka Juu alege fi boka ale fi nyeka a nyɛ
ase ka baai ale kan daa Juuba la. Ka boa
ale soa ate fi a yaali ayen fi fe nuru baai
ale kan daa Juuba la? Ka boa me abe ale
soa ate fi pii nyiŋ a nyɛ ayen fi fe baai ale
kan daa Juuba la ayen ba basi ate ba nyeka
a nyɛ ase baai ale ka Juuba la nyeka?"
15 Wensie, tama dek potim ka Juuba. Ti
daa baai ale kan daa Juuba ate ba a wi ba
ayen wabanyeerisa la.
16 Alege tama seba kama ayen ka siaka
nyiini ale Yeezu Kirisita ale basi ate nuru
a chim wayɔrisima nyɔnɔ Naawen jigi.
Ku daa ayen ka fi ale a nyɛ tama Juuma
Sinsaŋŋa ale a weeni dii la nyiini. Tama
me abe sum siak kama a te Yeezu Kirisita
ayen ku basi ate ti chim wayɔrisima nyam
Naawen jigi ti siaka nyiŋ. Ku daa ayen ti
a nyɛ a va ka Sinsaŋŋa ale a weeni dii la,
dii nyiŋ la, waai karo a chim wayɔrisima
nyɔnɔ Naawen jigi Sinsaŋŋa vaka nyiini
nyiŋa.
17 Ku be dan ka wensie ayen tama baai
ale a gisi siuk kuui ale ku basi ate ti chim
wayɔrisima nyam Naawen jigi ase tama
ale Yeezu Kirisita a nin ka bunyi la, ti diem
a nya ti dek ase ka wabanyeerisa ase baai
ale kan daa Juuba ale ka dii la. Nyaku de
be a sak kama ayen ka Yeezu ale soa ate
tama a tom wabaata? Aaya, siuk karo ate
Yeezu nyɛ dila.
18 Ase mi a dan weeni ayen sinsaŋŋa
a kan basi ate ti a chim wayɔrisima
nyamma, ka boa ale soa ate mi ŋman a va
Sinsaŋŋa. Mi a dan nyɛ dila mi a nyɛ a
kaasi ka Sinsaŋŋa.
19 Sinsak ŋala degadega abe ale ŋman
basi ate mi seba ayen mi kpi kama dii nyiŋ
la, m le kan va ŋa ale a weeni dii la nyiŋ.
Dila nyiŋ abe ale soa ate mi ŋman ka siaka
ale ŋa. Dila abe basi kama ate m boro a
te Naawen. Dii po ate nuruba yik Yeezu
Kirisita kpi jabarim nyiŋ la, ku a nyɛ a ase
ba jam maa kpi mi me kama ate ti yaa maa
chaab kpi la.
20 Dila abe ale soa ate mi dek an ŋman
vua m dek nyiŋ la. Nyuvuri dii ate mi ta
tɛŋzuk de yɔgyɔgla la, ka Yeezu Kirisita
vummu ale bo m po. M vua kama dii nyiŋ
la, m ta siaka ale Naawen Biika waai ale ta
yaalika ale mi a yaa jogi wa nyuvunni mi
nyiŋ la kama.
21 M zɛri kama ayen mi kan ŋman a
weeni ayen mi kan yaali Naawen niauŋku.

Alege waai a dan poli ayen ka sinsaŋŋa nyiŋ ale soa ate wa chim wayɔrisima nyɔnɔ, dila a sak kama ayen Yeezu Kirisita kpi ka kinla nyiŋ.

3

1 Nama Galatia demma ka betta. Ka wana ale pa wa pagrim a te nama ayen ni basi Naawen wensiuku vaka? Tama an nyini peelim a sak ni Yeezu ale kpi wa jabarimu nyiŋ dii la? Nama be an jam siak kama ayen ti wieŋa ka wensie?
2 Mi a yaali ayen m bek ni ka wayeŋ dekki. Naawen ale jam pa wa Chiika a te ni la, ni jam baga va Moosis Sinsaŋŋa a nueri nalimnyiini, yaase ni jam wom wa wamaŋsaŋa ale ge ta siaka ale ŋa?
3 Ni ka betta yegayega. Ni liŋ va ka Naawen Chiika pagrimu, alege yɔgyɔgla ni a yaali kama ayen ni pa ni dek pagrim a ga nueri.
4 Wakperikaliik tanjaŋa nna yegayega ale nyɛ ni jigi. Nama dek abe a poli ayen ŋa nyɛ ka kayiok nyiŋa? Ni kan basi ate ŋa chim wakayaata a te ni.
5 Naawen ale jam pa wa Chiika tom wakperikaliisa a te ni la, wa jam nyɛ dila ayen ka ku sak ayen ka ni ale a va Moosis Sinsaŋŋa nalimnyiini la nyiŋa? Aaya, ku ka ni ale wom wa wamaŋsaŋa ale ta siaka ale ŋa la nyiŋ.
6 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka a magsi chaab ale Juuma kokpieŋka waai ate ba jam a wi ayen Abraham la. Ba ŋmarisi weeni ayen, “Wa jam ta siaka ale Naawen kama. Dila ale soa ate Naawen an ŋman jam nya wa kaasuŋku.”
7 Dila nyiŋ, ku a fe kama ayen ni miŋ chak baai ale ta siaka ale Naawen la, bala ale sum ka Abraham ŋaaŋbisa.
8 Ba jam ŋmarisi Naawen Gbaŋka po ayen chum dii po ku le jam chim ka nuruba siaka ale wa nyiŋ ale ku basi ate Naawen nya baai ale kan daa Juuba la ayen ba ka wayɔrisima nyam. Gbaŋka de po ba ŋman pilim ŋmarisi ayen Naawen jam weeni Abraham ayen, “Ka fi nyiŋ ate m le nyɛ wamaŋsa nalimnyiini a te nurubiik meena ale bo tɛŋzuk de la.”
9 Dila nyiŋ la, ase Abraham ale jam ta siaka dii a nya niaka la, siuk kula po me, Naawen a niak waai meena ale ta siaka ale wa la kama ase Abraham la.
10 Alege nuru baai meena ale a va Moosis Sinsaŋŋa nyiini ate wa pa te Juuma la ale ge a poli ayen ŋa le ŋa basi ate ba chim wayɔrisima nyam Naawen niŋ la, Naawen buusaŋa a cheena ba zuk kama. Dii nyiŋ la, ba a ŋmarisi Naawen Gbaŋka po ayen, “Waai meena ale kan a nyɛ sinsaŋŋa ale a weeni dii meena la, Naawen buusaŋa a cheena bala zuk kama.”
11 Alege yɔgyɔgla de ti yaa seba kama ayen nuru karo a kasim va sinsaŋŋa a chim wayɔrisima nyɔnɔ Naawen jigi dii nyiŋ la, ba ŋmarisi wa Gbaŋka po ayen, “Nuru waai ale ta siaka ale Naawen nyiini la, wala choa a le wa ta nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.”
12 Alege wanni ale ka dii la, sinsaŋŋa ka wari a nyɛ ale waai a nin ta siaka ale Naawen ya. Alege ku goanti a nyɛ ase ka ba ale ŋmarisi Naawen Gbaŋka po dii ayen, “Waai ale a nyɛ sinsaŋŋa ale weeni dii la, ale a nya nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.”
13 Moosis sinsaŋŋa a weeni kama ayen, “Waai ate ba yik wa a kpi maŋ tiib nyiŋ la, Naawen ale waali kula nyɔnɔwa kama.” Alege Yeezu Kirisita a tuesi waalika de a nam te ti ale vari ti basi waalika de ate Moosis Sinsaŋŋa ta a jam ti jigi la.
14 Yeezu Kirisita be nyɛ dila kama ayen baai ale kan daa Juuba la a maa nya niak kaai ate Naawen puulim ayen wa le nyɛ te Abraham la ayen ti siaka nyiŋ ti le nya Naawen Chiika ate Naawen puulim ayen wa le te la.
15 M suaata ni basi ate m pa tɛŋzuk de wari a magsi nyaku ate ni miŋ ku kiri chak. Ase nuruba baye a nin nyɛ noayeŋ a magsi chaab ale wari, nuru karo ale baga kaasi ba noayeŋka de nyeka a yaase wa pa wari di choa a gum noa yeŋka de nyeka po. Dii nyiŋ la, ba ale maa chaab a nyɛ dii la ba nyɛ nueri kama.
16 Siuk kula po, ku be ka dila ale Naawen ale jam nyɛ noayeŋ kaai ale Abraham la. Dila po, dila po Naawen jam nyɛ pumpuulima ale Abraham ale wa ŋaaŋbisaŋa. Naawen Gbaŋka be kan weeni a sak ti kama ayen Naawen nyɛ puulimka de a magsi chaab ale ka ŋaaŋbiik bɔariya. Ku ka ŋaaŋbiyeŋ. Biyeŋka de abe ale Yeezu Kirisita.
17 Mi ale a weeni dii la kiri ale nna ayen, dila po dila po ate Naawen jam nyɛ noayeŋka de ale ka Abraham. Bena kobsinaansi ale pisita ale jam taam ale ge ate Naawen yaa te Juuma wa sinsaŋŋa. Sinsaŋŋa de abe ŋman ka pagrim a baga a kaasi noayeŋka de ate Naawen nyɛ ale Abraham la.
18 Boan nyiŋa, ku daam dan ka Sinsaŋŋa nyiŋ ale soa ate Naawen te Abraham tiirim bula, ku yaa be te sak kama ayen ŋman daa wa ale puulim la nyiŋ ale soa ate wa nyɛ dila a te wa. Alege ku ale ka dii la tama seba chak kama ayen, ku ka Naawen pumpuulimaŋa ate wa jam puulim ale Abraham la nyiŋ ale soa ate Naawen lagi poi te wa tiirimu dila.
19 Ku be dan ka dila, Sinsaŋŋa kiri abe le boa? Sinsaŋŋa a gum du kama ayen ŋa sak

wakaasima ale ka dii la, abe ŋa boro a ta ga paari diipo ate Abraham ŋaaŋbiika ale jam la. Be ka ŋaaŋbiik kala ate Naawen nyɛ pumpuulimaŋa a te la. Naawen jam pa sinsaŋŋa a nyo ka wa sabiiloma nisima po ayen nuru a yaa be chim Naawen ale nurubiik sanyigmɔa.

20 Alege ku an poom magsi ayen sanyigmɔa bo ti sunsuŋa dii nyiŋ la, yigma a bo ka nuruba baye sunsuŋ alege ka nuru yeŋ ale boro, Naawen ka wanyi dekki.

21 Nyaku de abe a sak kama ayen Moosis Sinsaŋŋa an va ale Naawen ale puulim dii ale Abraham la? Aaya, ku daa di. Ase sinsaŋŋa a daam dan boro a baga a te nurubiik nyuvuri, ŋa te baga a nyɛ kama me ate nurubiik a chim wayɔrisima nyɔnɔ Naawen jigi ase ba ale a zuli sinsaŋŋa. Alege sinsaŋŋa ŋala chaab karo.

22 Alege Naawen Gbaŋka weeni sak ti kama ayen waai meena tɛŋzuk de a kasim a yaali ka biem tuima tomka. Nyaku de yaa be a sak kama ayen, ku ka siaka ale a basi ate ti a nya tiirim buui ate Naawen pa a te ti la, baai me abe ale ta siaka ale Yeezu Kirisita la ale ta bu.

23 Dii po ate siuku an diem jam lagi ayen nuruba ta siaka ale Yeezu la, ku jam a nyɛ ase Moosis Sinsaŋŋa a liŋ jam yik ti kama a lik ase ligrɔba la ate ku ŋaaŋnyiŋ Naawen yaa jam lagi siuku ate ti yaa ta siaka ale Yeezu Kirisita.

24 Dila nyiŋ la, Sinsaŋŋa ale jam soa ti a ga paari dii po ate Yeezu jam la, ayen siaka ale wa ale ku basi ate tama yaa chim wayɔrisima nyam Naawen jigi.

25 Yɔgyɔgla ate ti ta siaka ale Yeezu Kirisita la, sinsaŋŋa an ŋman soa ti.

26 Ku a fe ayen ni teeri ayen, nama meena baai ale chim bunyi ale Yeezu Kirisita la, ni ka Naawen bisa ni ale ta siaka la nyiŋ.

27 Yɔgyɔgla de ate nama tuesi soka la, nama ale Yeezu Kirisita ka bunyi. Dila nyiŋ, ni yaa be a nyɛ ase Yeezu Kirisita ale ka dii la.

28 Dila nyiŋ la, fi ka Juu yoo, fi daa Juu yoo, ni daa tɔgatɔga. Fi ka yomo yoo fi daa yomo yoo, ni daa tɔgatɔga. Fi ka nidɔa yoo, fi ka nipɔk yoo, ni meena ka bunyi. Dii nyiŋ la, nama meena ka bunyi ale Yeezu Kirisita.

29 Yeezu Kirisita abe dan soa ni, ni be ka Abraham ŋaaŋ bisa. Ni be le nya Naawen ale puulim ayen wa te Abraham jaab buui la kama.

4

1 Ni basi ate m ŋman tɔgi wanni de a sak ni. Ku a nyɛ se ka biik ale ka soa ka ko ŋanta ase ka kowa a nin kpi la. Biika ale ka biik dii po la, nuruba a nyɛ wa ase wa ka yomo la. Alege, ka wala dek le wa jam soa wa kowa ŋantaŋa meena.

2 Dii po ate biika diem ka biik la, wa kowa ale a nya ka zuk, a tom wa wie a te wa, ate ku ga paari dii po ate wa kowa a yaali la.

3 Ku be ka dila tama me jigi. Ti jam ka chichiri pagri sii ale soa tɛŋka a nya la yom, alege ate ti jam pagra ale Yeezu Kirisita.

4 Alege da dii danni ate Naawen dek dak ate di jam la, wa yaa tom wa biyeŋka ayen wa jam tɛŋzuk de. Nipɔk ale jam biak wa. Wa be va Sinsak ŋaai meena ate Naawen jam pa te Juuma la kama nalimnyiini.

5 Wa jam a nyɛ dila kama dii nyiŋ la, wa jam a yaali kama ayen wa vari baai meena ate Sinsaŋŋa soa la a basi. Wa dan nyɛ dila, ti meena yaa le chim Naawen bisa.

6 Dii ale a sak ayen ni ka wa bisa la ale, Naawen basi kama ate wa Biika Chiika jo ti suniima po. Chiika de abe ale basi ate ti wanyiwanyi kaari a wi Naawen ayen, “M dek koa.”

7 Dila nyiŋ la, ni ŋman daa yom, ni ka Naawen bisa. Ni be ale ka wa bisa la, Naawen le pa jaab buuri meena ate wa tara ayen wa pa te wa bisaŋa la a te ni kama.

8 Dii po ate ni diem jam ze Naawen la, ni jam ka bogluk tii ale kan ta pagrim ase Naawen la yom.

9 Alege yɔgyɔgla de ate ni seba Naawen la, a yaase ni basi ate m weeni ku nna ayen, Naawen ale toliŋ weeni ayen wa seba ayen ni ka wa bisa la, be ka boa ale ŋman soa ate nama ŋman a va chichiri sii ale soa tɛŋka a nya la? Si be ka pagrim. Ni dan ŋman nyɛ dila, ni le ŋman chim ka si yom.

10 Be ka boa ale soa me ate ni potim a zuli da ŋa gela, a yaa se chiisa si gela, a yaase wenkarisa ale yoi a yaase bena ŋa gela?

11 Nyaŋa de ate ni a nyɛ la, basi kama ate yɔgsum ta mu ale ni. Nyaku de a sak kama ayen wie ŋaai meena ate mi a nyɛ ayen ku maari ni la ka kinla nyiŋ yaa boa?

12 M suaata, mi a saalim ni kama ayen, ni a nyɛ ase mi la, ase mi ale a nyɛ ase nama dii la. Ni an nyɛ mu wari a kaasi ya.

13 Ni baga a teeri dii po ate m liŋ jam sak ni Naawen wieŋa la? Dii nyiŋ ate m jam a goa ale ni la ale, dila powa m jam ka nyiŋyɔgsa.

14 Alege m baga a weeni kama ayen, m nyiŋtuilaŋa jam daani ni kama alege, ni jam tagri mi zuk kama a nya ninam m tuemu nyiŋ. Ni an jam zɛri mu a yaase ni pa mu chim nuru kayiowa. Alege ni tuesi mu kama nalimnyiini ase ni tuesi ka

Naawen sabiilo la. Wensie, ni tuesi mi nna
ase ni tuesi ka Yeezu Kirisita dek la.
15 Ni sue jam peenti ka nna yegayega mi
nyiŋ. Alege ka boa ale ŋman nyɛ? Mi dek
a baga a weeni kama ayen ku dan poom
siak a nyɛ kama ni ti yeeri ni ninaŋa a te
mu kama.
16 Mi ale weeni ni wensieŋa la, ku basi
kama ate mi yaa chim ni dachiaga?
17 Nuru bala chaab ale a sagi ni la a nyɛ
ni jigi ase ba a yaali ni kama la, alege
popola ŋaai ate ba ta magsi chaab ale ni
la, ka popola baata. Dii meena ate ba
a yaali ayen ba nyɛ la ale, ba poori mi
ale nama tɔgatɔga, ate ku basi ate mi ta
ba popola nalimnyiini ase ba ale ta nama
popola nalimnyiini dii la.
18 Ku nala kama ate nuruba ta chaab
popola nalimnyiini ase ba popolaŋa a nin
ka popola maŋsa. Nyaku de ate mi a weeni
nna abe sum ka wensie dii po meena wuu.
Mi dek poom a yaali kama ale nin muna
ni ale ta mi popola dii po meena la, ase m
boro ale ni yaa m karo ale ni.
19 M dek bisa, ku a nyɛ mi jigi ase ka
nipɔk ale boro a biak dii la. Mi kasim a
nam ka dila te ku paari dii po ate m nya
ale ni ta nyɛ kaai choa ate Yeezu ta la.
20 M dan baga kama ate m boro ale ni
ate m seba m le nyɛ ni dii la. M bula ze m
le m weeni ni ka dii la.
21 Nama baai ale a weeni ayen Sinsaŋŋa
ale soa nama la, ni basi ate m bek ni
ayen, nama an diem wom Sinsak ŋala ale
a weeni ni dii la? Ni goori wom ŋa ale a
weeni dii la ayen,
22 Ba ŋmarisi Naawen Gbaŋka po ayen,
Abraham jam ta ka nidɔabilisa baye. Wa
jam biak wanyiwa ale ka wa powa Saara
yomo wa. A biak wanyi wa me ale Saara.
Wala jam daa yomo. Nipɔk yomowa yue
jam ale Aga.
23 Aga jam biak wa biika kama alege
ku an jam va daa Naawen ale puulim ale
Abraham dii la. Saara jam biak wa biika
a ta va ka Naawen ale jam puulim dii ale
Abraham la.
24 Wanni de abe a sak ti ka wakpeeni dii
ale ka wensie. Di kiri ale, nipooma de Aga
ale Saara a ta ka noa buye ate Naawen jam
nyɛ. Nipɔk yomowa Aga tagri ka noayeŋ
kaai ate Naawen jam nyɛ ale Moosis guuk
kuui zuk ate ba a wi ayen Sinaai guuk
kpioŋku la zuk. Ni teeri ayen nipowa de
bisaŋa meena ka yom.
25 Ase Aga ale tagri noayeŋka de ate
Naawen nyɛ Sinaai Guuku zuk ate ku bo
Arabia tɛŋka la, jinla danni wa yaa be
ŋman tagri ka Jerusalem tɛŋka ale bo
tɛŋzuk de la. Dii nyiŋ la, tɛŋzuk de
Jerusalemɔa ale ka bisaŋa chim ka yom.
26 Alege Jerusalem waai ale bo
wenŋmazuk la, a daa yomo. Wa ka ti
ma.
27 Dii nyiŋ la, ba ŋmarisi Naawen
Gbaŋka po ayen,
"Nipowa, fi waai ale kan maa biak la, basi
ate fi popeentik.
Fi waai ale kan maa biak biik nam nya
la, kaari ale popeentik ate ku jueli
wein,
dii nyiŋ la, nipɔk waai ate wa chorowa jam
zɛri la,
wala le nya bisa nna yegayega a gaam
nipɔk waai ale boro ale wa chorowa
la."
28 Yɔgyɔgla de, m suaata, ku ka Naawen
ale sum puulim dii dila po dila powa ale
Abraham la ale basi ate nama sum chim
Naawen bisa. Pumpuulimaŋa de me abe
ale basi ate Saara biak Aizik te Abraham.
29 Dila powa, Aga ale jam biak wa biika
alege ka jam daa Naawen pumpuulima
biik la, biika jam a namsi be kinkala waai
ate ka mawa va Naawena Chiika pagrimu
nyiŋ biak ka la kama. Ku be din diem ka
dila ale jinla me.
30 Ase ba ale ŋmarisi Naawen Gbaŋka po
ayen, "Yiak nipɔk yomowa de ale wa biika
ate ba nyini. Dii nyiŋ la, nipɔk yomowa
biika a kan nya ka kowa jaabjaabɔa. Ka
nipɔk waai ale kan daa yomo la biika le ka
nya ŋanta".
31 Dila nyiŋ, m suaata, nyaku de a sak
kama ayen, ti daa nipɔk yomowa bisa. Ti
ka nipɔk waai ale kan daa yomo la bisa.

5

1 Ni soa ka ni dek yɔgla. Dii nyiŋ la,
Yeezu Kirisita yeeri ti kama a ta nyini
yomma po a nyini. Dila nyiŋ ni be ŋmasi
yik ni dek ate ni kan ŋman chim yom.
2 Ni lagi tue a wom m biika. Mi, Pɔɔl ale
a weeni ni ayen ni dan basi ate ba gebi ni
yuaŋa, ku a sak se Yeezu Kirisita ale nyɛ
dii a te ni la ka ka kiriya.
3 M ŋman pilim a kaam ni kama ayen
waai a dan basi ate ba gebi wa yuari, ku a
sak ase Juuma wensiuku sinsaŋŋa soa wa
kama nalimnyiini la.
4 Nama baai ale a poli ayen Naawen
pa ni chim wayɔrisima nyam ni ale a va
sinsak ŋaai ate wa pa te Juuma la, ni
seba ayen, ni a zɛri ka Yeezu Kirisita dila.
Wamaŋ kaai ate Yeezu Kirisita nyɛ te ni la,
abe ŋman daa wamaŋ a te ni.
5 Alege tama baai ale poom kan pa yua
gebika chim wari la, tama ta yiila kama
ayen Naawen Chiika pagrim nyiŋ ti le chim
ka wayɔrisima nyam Naawen jigi. Dii nyiŋ
la, ti ta siaka ale Yeezu Kirisita kama.
6 Ase waai ale Yeezu Kirisita a dan chim
bunyi, kula nyɔnɔwa gebi yuari yaa wa an

gebiya, ba daa tɔgatɔga ale chaaba. Ba ka bunyi. Wari dii nyiini ale ka wamaŋ la ale, ti ta siaka ale Yeezu Kirisita kama ale ta yaalika ale chaab me ate ku sum a sak ayen ti ta yaalika ale Yeezu kama.

7 Ku piilimka po ni jam a va Naawen siuku ka nalimnyiini. Alege yɔgyɔgla de ni basi kama ate sagrɔma de baai ale a velim la a jam nyɛ ate ni basi wa wensie siuku vaka.

8 Ku daa Naawen waai ale wi ni ayen ni chim wa nuruba la ale nyɛ dila.

9 Nuru le magsi kama ayen, fi dan pa dabinta a nyo boroboruk zom po, ku a fe ayen ku fuusi kama.

10 Alege tama ale ti Nyɔnɔwa ale ka bunyi la, m ta siaka kama nalimnyiini ayen ni popolaŋa ale mi popolaŋa ka bunyi. M be seba chak kama me ayen baai ale a daani ni la, Naawen le te ba waalika kama.

11 M suaata, mi seba kama ayen nuruba diem a weeni kama ayen mi a sak nuruba ayen waai ale ta siaka ale Yeezu Kirisita la ku a fe kama ayen kula nyɔnɔwa gebi wa yoani. M dan jam a sak nuruba ka dila nna, ba ate kan ŋman jam a namsi mu ase ba ale a nyɛ dii nna la. M dan a weeni nuruba ayen ku a fe kama ayen waai meena gebi wa yuari, ku la a sak kama ayen wie ŋaai meena ate mi a sak a magsi chaab ale Yeezu ale kpi jabarimu nyiŋ la wie, dila ate basi kama ate waai si kan puuri ale mu.

12 Alege baai ale a daani ni ale dila la, ni basi ate ba dan poom a yaali ba yeeri ba dek ni po.

13 M suaata, Naawen wi ni kama ayen ni kan ŋman chim Moosis Sinsaŋŋa yomma. Ni be ale ŋman kan daa yom la, ku a fe ayen ni kan poli ayen ni nyɛ wari dii meena ate ni a yaali la. Ni basi ate yaalika bo ni sunsuŋ ate ni a tom a te chaab.

14 Boan nyiŋŋa, sinsaŋŋa meena a gum chaab ka Sinsak yeŋ. Sinsak yeŋka de ale, "Yaali fi vaanchoa ase fi ale a yaali fi dek dii la."

15 Alege ni daa nyɛ chaab ase ni ka goaduŋsa la, a kpalim chaab a te chaab tueta, ni kpesi ate ni kan kaasi chaab meena meena.

16 Dila nyiŋ la ni lagi tue wom m le a weeni ni dii ayen ni basi ate Naawen Chiika de ni niŋ wie meena po ate ku kan nyɛ ase ni a tom ka ni dek ŋanyaalik tuima la.

17 Nurubiik nyiŋka ale a yaali dii la a kan va chaab ale Naawen Chiika ale a yaali wie ŋaai la. Naawen Chiika ale a yaali wie ŋaai la a kan va chaab ale nurubiik ŋanyaalika siuku. Ŋantaŋa de bayewa yaalika ka dachaasa ale chaab. Dila nyiŋ la waai ka siuk a nyɛ dii ate wa dek a yaali la.

18 Naawen Chiika abe dan de ni niŋ wie meena po, ku a sak se sinsaŋŋa ŋman karo a soa ni la.

19 Nama dek seba nurubiik dek popola a ta nyini wa sunum po ale ka dii la kama. Ŋa an bula sugiya. Wie ŋaai ate nurubiik popola a basi ate wa a nyɛ la ale, nipɔkyaalik ale nidɔayaalik, daŋta tuima, kaboŋsa tuima,

20 bogluta kaabka, sakpaŋni tuima, kisi chaab tuima, kpaliŋsa, nyuri deka, supu-urim, degaamka, poori chaab.

21 nyanueriŋ, daam bukka, kanjanta ale wieŋa de chaab meena. Mi a yaali ayen m ŋman kaam ni kama ase m le poom liŋ kaam ni dii la, ayen, baai meena ale a tom nyaŋa de chaab la a kan maa nya Naawen Naamu.

22 Alege Naawen Chiika ale a nyɛ ate nuruba a ta wie ŋaai la ale yaalika, popeentik, suyɔgini, chichiiba, zula teka, wamaŋsa tuima, wensie,

23 zaab m dek, ale yik m dek. Sinsaŋŋa karo a weeni ayen nuru kan nyɛ wieŋa de.

24 Nuru baai ale ka Kirisita bisa la a basi wie ŋaai meena ale ka wabaata ate ba jam a nyɛ la kama. Ku a nyɛ se ba pa wieŋa de meena a nak kpi ka Yeezu Kirisita jabarimu nyiŋ la.

25 Be ka Naawen Chiika ale te ti nyuvuri. Ni be basi ate wa soa ti ale wie meena wuu ate ti a nyɛ la.

26 Ni kan basi ate ti ta kanjanta, abe ti a nyɛ ate chaab sue a puuri yaase ti a yaali chaab ŋanta.

6

1 M suaata, ni wanyi a dan nya nuru ale wa boro a tom wabiok, nama baai ale ta Naawen Chiika ni suniima po la, ku a fe kama ayen ni maari wa ate wa pilim ŋmani siuk naluŋku po. Fi dan a yaali ayen fi nyɛ dila, be zaab fi dek wa niŋ, abe fi kpesi fi dek ate jaab kan paasi fu ate fi me tom wabiowa.

2 Wie ŋaai ale a daani ni wanyi wanyi la, ni maa chaab nya ŋa zuk.

3 Nuru waai a dan poli ayen wa ka nuru kpioŋ alege wa daa jaabjaabɔa, kula nyɔnɔwa a paasi ka wa dek.

4 Ni basi ate ni wanyiwanyi a magsi wa dek tuima a nya. Ŋa dan nala wa basi ate sui peenti ale wa dek ale a nyɛ dii la. Alege ku kan sak kama ayen wa tom gaam ka wa choa.

5 Basi ate waai meena ji wa dek jib.

6 Basi ate waai ale a zamsi Naawen wieŋa la, a pa ŋanmaŋ sii meena ate wa ta la a chari chaab ale waai ale a sak wa wieŋa de meena la.

7 Ni kan a paasi ni dega dii nyiŋ la, nuru
karo a baga a nyɛ Naawen a la. Boan
nyiŋa, nuru ale a bori jaab buui la wa a
che ka wala.
8 Waai abe ale nyɛ wari wa dek nyiŋka
po masim nyiini nyiŋ la, dila tutunaŋa ale
kum. Alege waai ale a nyɛ wari Naawen
Chiika nyiŋ la, wa le nya ka nyuvuri dii
ale kan ta kpeglika ate Naawen Chiika a te
la.
9 Dila nyiŋ la ni kan basi ate jianta yik ni
ale wamaŋsa tomka. Boan nyiŋŋa, ti dan
kan jiaya, a ta cheena ku kpeglimka po ti
le nya dii le di nyɛ la.
10 Dila nyiŋ ate mi a weeni ni ayen dii po
meena wuu ti dan ga nya siuk ni basi ate
ti a nyɛ maŋ waai meena jigi ale baai dek
ate tama ale ba maa chaab a ta siaka ale
Yeezu Kirisita la.
11 Ni nya mi dek ŋmarisika ale soa dii
nna kpeenta kpeenta ate m ŋmarisi ale m
dek nisa la.
12 Nuru baai ale kasim a fe ayen ni gebi
ni yuaŋa la, ale nuru baai ale a yaali ayen
ba a nak kuusa ba peelim tuima nyiŋ la.
Ba a nyɛ dila kama ayen nuruba kan nya
siuk a te ba waalika ba ale a sak nuruba
ayen Yeezu Kirisita kpi jabarimu nyiŋ la.
13 Ku be ka nuru bala dek dek ale a gebi
yua alege ba dek kan va Juuma wensiuku
sinsaŋŋa ale a weeni dii la. Ba bula a yaali
kama ayen ba gebi ni yuaŋa ate ku te ba
kanjanta, ni ale siak ayen ni nyɛ dila la
nyiŋ.
14 Alege mi, togni ka wari ate m le nak
kuusidi di nyiŋa, alege ka kum buui ate ti
Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita kpi jabarimu nyiŋ
la nyiini ate mi le nak kuusidi. Wa kummu
de me nyiŋ ate tɛŋzuk de ŋantaŋa a ŋman
ka kiri te mi. Ku a nyɛ ase ba maa pa ba
kpi ka jabarimu nyiŋ ale Yeezu Kirisita la.
Mi me dek jigi ku a nyɛ se mi maa kpi ka
jabarimu nyiŋ ale tɛŋzuk de ŋantaŋa la.
15 Nuru gebi wa yuari yoo, wa an gebi
yoo. Ku daa wariya. Wamaŋka meena ale,
Naawen ale nyɛ ate ti chim nuru paalisa
la.
16 Baai meena ale va nyuvuri paalika
de wieŋa la, bala baai me ale ka Naawen
wensie nuruba la Naawen ta jiirim ale ba
abe ba boro ale suyɔgini.
17 Dii ate mi a yaali ayen m weeni
kpeglim la ale, m kan yaali ayen waai a
ŋman daani mu, dii nyiŋ la, laŋ tii ale doa
m nyiŋka la a sak kama ayen mi ka Yeezu
Kirisita tomteerɔ.
18 M suaata, mi a saalim kama ayen ti
Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita le niak ni meena.
Ku be nyɛ dila.

Pɔɔl Gbaŋka Ate Wa Ŋmarisi A Te EFISOS DEMMA La

1 Mi Pɔɔl waai ate Naawen va wa
dek yaalika a lueri mu ayen m chim
Yeezu Kirisita tuimtomdɔ la, ale a ŋmarisi
gbaŋka de a te nama baai ale ka Naawen
nuruba a bo tɛŋ kaai ate ba a wi ayen
Efisos po la. Nama me a va Yeezu Kirisita
ka nalimnyiini.
2 Ti Kowa Naawen ale ti Nyɔnɔwa Yeezu
Kirisita le niak ni abe ba te ni suyɔgini.
3 Naawen waai ale ka ti Nyɔnɔwa Yeezu
Kirisita ko la, a pa wa tiirimu meena buui
ate wa ta wenŋmazuk po la a te ti kama, dii
nyiŋ la, tama ale Yeezu Kirisita ka bunyi.
Ni be basi ate ti te wa jiam nna yegayega
wa le nyɛ dii a te ti la.
4 Wa liŋ lueri ti a te wa dek kama, tama
ale Yeezu Kirisita ale ka bunyi la, yaa
ale ge nyɛ tɛŋzuk meena, ayen ti chim
nuru welensa baai ale kan ŋman ta kaasuŋ
Naawen nimbie po la.
5 Naawen le jam a yaali ti dii la, ale soa
ate wa pa wa dek yaalika va ŋala po a basi
ate ti chim wa bisa Yeezu Kirisita yonni
nyiŋ. Nyaku de abe jam ka wa dek yaalika
ale wa popola ate wa nyɛ dila.
6 Ni basi ate ti a te wa pimpauk, wa ale
niak ti nna yegayega la nyiŋ, ale pa wa dek
be yeŋka a te ti tiirim la nyiŋ.
7 Yeezu Kirisita a kpi te ti kama ayen
wa baga a vari ti a basi abe wa voŋ ti
wabaataŋa a te ti. Nya Naawen ale maari
ti dii nna yegayega,
8 a gaam jaab buuri meena la. Wa poli
kama dila po dila po ale wa dek yam,
9 ayen wa le pa ka Yeezu Kirisita a tom
wa tuimaŋa a nueri. Naawen jam va ka
wa yaalika a sak ti wa wieŋa de ŋaai ale
jam a sugi la.
10 Wa le jam a poli dii la meena a dan jam
nueri, wa le cheesi ŋanta baai meena ate
wa nyɛ ate ba bo wenŋmazuk ale tɛŋzuk
de la, nyo jigi yeŋ, ate Yeezu Kirisita yaa
chim ba meena naab,
11 Naawen nyeem a va ka wa yaalika a
tom wie meena. Wa be liŋ lueri ka tama
a te wa dek a yaa le ge nyɛ tɛŋzuk meena
ayen tama ale Yeezu Kirisita a jam chim
bunyi.
12 Ni basi ate tama baai ale liŋ ta yiila
Yeezu Kirisita jigi la, a pagi Naawen waai
ale ta zula la nna yegayega.
13 A se nuruba ale jam boro a sak ni
Naawen wamaŋsaŋa ŋaai ale ta wensie
la, wieŋa, ni wom ba sinsaŋŋa kama ate
Naawen yaa vari ni ni wabaataŋa po a
basi ate ni yaa ta siaka ale Yeezu Kirisita.
Ka dila nyiŋ ale soa ate Naawen a pa wa
Chiika ate wa puulim ayen wa te ni la a te
ni ate ku sak ayen wa soa ni kama.
14 Ti be ale ta Naawen Chiika la nyiŋ ale
soa ate ti seba chak ayen ti nya Naawen
ale jam liŋ puulim ayen wa le nyɛ dii te ti
la, wa le sum nyɛ kama. Ti ŋman seba me
kama ayen Naawen le basi kama ate ti soa
ti dek meena meena. Ni be basi ate ti te
wa pimpauk.
15 Dila nyiŋ la, M a wom nama ale ta
siaka ale ti Nyɔnɔwa Yeezu ale ni ale ta
yaalika ale Naawen nuruma meena dii la
kama.
16-17 Mi kasim a a te ka Naawen jiam ale
a puusi a te ni, ayen wa waai ale ka ti
Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita ko a ta zula nna
yegayega la, a pa wa Chiika a te ni ate wa
te ni yam abe wa pa Naawen a sak ni, ate
ni baga a seba wa nalimnyiini.
18 M be ŋman a puusi a te wa kama ayen
wa basi ate ni popola a lagri ate ni nya wa
bolimu ate ni nya wa ale wi ni ayen ni ta
yiili ŋaai la abe ni seba ayen ŋanta baai
ate wa puulim ayen wa pa te wa nuruma
la a zuak kama nna yegayega.
19 M be ŋman a puusi a te wa kama ayen
ni seba wa pagrimu yegayegaka ate wa pa
te tama baai ale ta siaka ale wa la. Pagrimu
de ale pagrim kpioŋku,
20 ate wa pa nak Yeezu Kirisita kum po a
yiti ale basi wa ate wa jueli a kali wa juga
nisa geŋ wenŋmazuk po la.
21 Yeezu Kirisita bo ka dula jigini
yɔgyɔgla de a nya wenŋmazuk chichiri
pagrisaŋa ale jaab buuri meena ale ta
pagrim ale bo wenŋmazuk po ale tɛŋzuk
de meena ale tɛŋ kaai meena ale bo ŋaaŋ
cheena la zuk.
22 Naawen pa jaab buuri meena nyo ka
Kirisitawa nisima po. Wa ŋman pa me a te
ka Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la meena
ayen wa chim ba wie meena niŋdeero
kpioŋ.
23 Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la meena
a nyɛ se ka wa nyiŋka la, wa be kasim sueri
nyaka de po kama ase wa ale kasim sueri
tɛŋzuk de meena dii la.

2

1 Dila po dila po ni kan jam a zuli
Naawen ya. Ni jam a nyɛ se ka kpeeba
la, ni wabaataŋa ale ni ale kan jam zuli
Naawen nueri la nyiŋ.
2 Dila powa, ni kasim jam va ka tɛŋzuk
de meena demma wabaataŋa siuku ale
chichiribaataŋa naawa. Wala ale soa
tɛŋzuk de demma baai ale kan a zuli
Naawen la meena zuk a nya ba.
3 Wensie, ti meena a jam a va ka siuk
kula, dii nyiŋ la, popola baata tii ale jam

bo ti zuimaŋa po la ale ti deksa ŋan yaalika ale jam basi ate ti nyeem a tom tuimbaata. Naawen sui ale jam a puuri ale ti ate wa jam yaali ayen wa te ti waalika a se wa ale ayen wa te tɛŋzuk de demma baai ale kan a zuli wa waalika dii la.

4 Alege Naawen a yaali ti ka nna yegayega ale ta jiirim me ale ti a gaam taam,

5 sak si Naawen jam nya ti ka nna se kpeeba la ti ale kan a zuli Naawen la nyiŋ. Alege wa jam vari ti ti wabaataŋa po a basi kama ale nak ti kum po a yiti ase wa le jam nak Yeezu Kirisita yiti kum po la. Nyaku de be ka Naawen niaka nyiŋ ate ti nya varibasika.

6 Wa nak Yeezu Kirisita a yiti kum po kama ayen wa ŋman pilim jueli wenŋmazuku po. Ku a nyɛ se tama ale wa a poom a deri kala ale chaab kama dula jigini la, dii nyiŋ la tama ale wa ka bunyi.

7 Naawen a nyɛ wieŋa de meena a te ti kama ayen ku sak baai meena ale bo wenŋmazuku po ale baai ale bo tɛŋzuk de la, ayen wa ta yaalika ale ti kama nna yegayega a gaam taam a yaa le tom wa biika Yeezu Kirisita ayen wa jam maari ti. Wa le sak ba dii la a le boro kama a ta a cheŋ dii po meena wuu.

8-9 Naawen niauŋku nyiŋ ale soa ate ni nya varibasika ni siaka nyiŋ. Nama an jam baga a nyɛ nyaku de ni dega, alege dii ate wa nyɛ a te ni la a jam ka wa dek tiirim. Ka dila ale soa ate ni ka siuk a baga a ta kanjanta ku nyiŋ la.

10 Naawen abe ale nyɛ ate ti chim ti ale ka dii yɔgyɔgla de la. Tama ale Yeezu Kirisita abe ale ka bunyi la, wa nyɛ kama ayen ti a tom tuimmaŋsa a te wa. Wa be poom gomsi tuimaŋa de a magsi kama a te ti.

11 Nuruba a biak ni ka baai ale kan daa Juuba la ate Juuma a wi ni ayen ni ka nuru baai ale kan gebi ni yuaŋa la po, alege a wi ba dek ayen ba ka baai ale gebi la po. Ni be poli ni ale jam ka dii dila po dila po la a nya.

12 Dila powa, ni jam ze Yeezu Kirisita wie. Ni jam ka nicham, dii nyiŋ la, ni jam maa daa nuru baai ate Naawen lueri te wa dek la po. Ba an jam a maara a chiini nama a nyo baai ale Naawen ale nyɛ noai yeŋka ale chaab la po. A se nama ale jam boro dii la, ni jam ze Naawen ya. Ni be jam ka yiila wa jigi me.

13 Alege yɔgyɔgla de, nama baai ale jam kan mɔata wa la, yaa mɔata wa kama Yeezu Kirisita kumu nyiŋ.

14 Juuma ale baai ale jam kan daa Juuba la a jam ka wari a nyɛ ale chaaba. Ku jam a nyɛ a se ka siak ale kasi ba a poori ba a basi ate ba chim dachaasa ale chaab la. Yeezu Kirisita ale kpi a te ti la, a nyɛ se ka wala ale nak siaka a lonsi ate Juuma ale baai ale kan daa Juuba la a yaa ta noai yeŋ ale chaab.

15 Wa yaa ŋman yik Sinsak ŋaai ate Naawen a te ba la me a tagri, ayen wa baga nyɛ ate Juuma ale baai ale kan daa Juuba la a chim bunyi a te wa dek. Wa dan nyɛ dila, ba kan ŋman ta dachaani ale chaaba, ba le boro ale ka suyɔgini.

16 Yeezu Kirisita ale jam kpi jabarimu nyiŋ la, wa jam tigsi ba kama; a ta jam jigi yeŋ a basi ate ba ale Naawen a yaa ta noai yeŋ ale chaab. Dila basi kama me ate ba dachaani ale chaab a ŋman karo.

17 Yeezu Kirisita ale jam tɛŋzuk de la, wa jam sak nuruba kama Naawen wa-maŋsaŋa ŋaai ale basi ate ba a boro ale suyɔgini ale chaab la. Wa jam sak baai ale kan daa Juuba a ze Naawen la, ale baai ale ka Juuba a seba Naawen la.

18 Ku be ka Yeezu Kirisita ale kpi a te ti la nyiŋ ate Naawen pa wa chiik yeŋka dekiwa a te tama meena, Juuba ale baai ale kan daa Juuba la. Nyaku de abe te ti ka siuk ayen ti baga a jam ti Kowa Naawen jigi.

19 Dila nyiŋ la, nama baai ale kan Juuba la, ni ŋman daa nicham, dii nyiŋ la nama ale Naawen nuruma a yaa tigsi ka chaab a chim bunyi Naawen jigi.

20 Naawen nuruma a nyɛ se ka wa yeri ate wa boro a se la. Wa tomteerɔma ale wa biisiteerɔma baai ale liŋ jam sak ni la, bala a nyɛ ase wa diinaŋa nyubiŋa la. Yeezu Kirisita me a ba a nyɛ se ka tintain ate Naawen pa dueni wa yenni gugoruku po la. Naawen a yaa be pa ka nama a se wa yenni siaka.

21 Be ka Yeezu Kirisita ale yik yenni meena a tara nna keŋkeŋ a yaa nyɛ a te di a chim Naawen puusika yeri weleŋ a te Nyɔnɔwa Naawen.

22 Naawen Chiika ale basi ate nama a gum baai ale Yeezu Kirisita ale ka bunyi la po ayen ni meena a chim yeri dii ate Naawen ayen wa boro la.

3

1 Wieŋa de nyiŋ ale soa ate mi a puusi Naawen a te ni. Nuruba yik mi a lik kama, dii nyiŋ la mi ale jam a sak nama baai ale kan daa Juuba la ayen ni a va Yeezu Kirisita la nyiŋ.

2 Ni seba kama ayen ka Naawen jiirim nyiŋ ale soa ate wa pa tuini de a nyo mi nisima po ayen di maari ni. Ku a fe ate ni seba.

3 Naawen a liŋ pa ka wa le jam a poli dii la a suk, ale ge yaa ŋman pa di a sak mi. Mi be poom a liŋ ŋmarisi nyaku de kama a te ni.

4 Nama be dan ŋman karim gbaŋ kaai
ate mi ŋmarisi a te ni la, ni le baga a miŋ
dii ale soa ate mi seba Yeezu Kirisita wie
ŋaai ale suk la, kiri kama.
5 A ta nyini dila po dila po a ga paari
daaŋa de po, Naawen an sak nuru waai
wasusuŋŋa de kiri ya, alege yɔgyɔgla de
wa basi ate wa Chiika sak wa biisiteerɔma
ale wa tuimtomdɔma baai ate wa lueri a te
wa dek la.
6 Ni basi ate m sak ni ŋa kiri. Baai
ale kan daa Juuba la a dan ta siaka ale
Naawen wamaŋsaŋa, bala ale Juuma a le
maa chaab chari tiirim buui ate Naawen a
pe ayen wa le te Juuma la. Baai ale kan
daa Juuba la ale Yeezu Kirisita ka bunyi.
Dila nyiŋ la, ba le nya ŋanta baai meena
ate Naawen pe ayen wa le te baai ale ta
siaka ale Yeezu Kirisita la.
7 Naawen pa wa pagrimu te mi kama
ayen m chim wa tuimtomdɔ abe maa sak
nuruba wa wamaŋsaŋa wie. Wa kasim a
maari mu ka nna yegayega. Wa le nyɛ dii
la ka wa tiirimu ale la ate wa potim pa te
mu.
8 Mi jigi ku a nyɛ se mi ka wa nuruma
meena po baaŋ la, alege wa lueri mi kama
ayen m ga sak baai ale kan daa Juuba la
wa wamaŋsaŋa wie. Naawen wamaŋsaŋa
a sak ti ka Yeezu Kirisita wamaŋsaŋa
yegayegaka ŋaai ale kan ta kpeglimka la
wie.
9-10 Naawen be ŋman lueri mi kama ayen
mi a sak nuru meena wa wasusugini siuku
ale a va dii la. Wa le jam piilim nyɛ jaab
buuri meena la, wa liŋ jam pa ŋa suk kama
dila powa meena. Dii nyiŋ ale soa ate
wa nyɛ dila a yaa le ge ŋman pilim ta ŋa
nyini peelim yɔgyɔgla de la ale, ayen ku
sak Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la ale
chichiri pagrisaŋa ale ŋanta baai meena
ale ta pagrim a bo wenŋmazuk po la a miŋ
wa yammu ale ka tɔgatɔga dii la,
11 Naawen nyɛ nyaku de a ta va ka wa ale
poli dii la. Be ka ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita
nyiŋ ale soa ate wa nya wa popolaŋa de
kiri.
12 Dila nyiŋ la, ti ta siaka ale Yeezu
kama, tama ale wa ale ka bunyi la, ti ta
popo pagrim kama a baga cheŋ ga a zaani
Naawen niŋ.
13 Mi bo dela jigini a namu ka nama nyiŋ,
alege m kan yaali ayen ni suniima kaasi
dila nyiŋa. Mi ninammu de le basi ate ni
nya ku nyuenta.
14 Dila nyiŋ la, mi a kpi duna tɛŋ a puusi
Naawen ti Kowa a te ni kama.
15 Ŋanta meena ale bo wenŋmazuk ale
tɛŋzuk de la ka wala ale a te ba yue.
16 Naawen a ta zula ale nalim ka nna
yegayega. Ka dila ale soa ate maa saalim
wa ayen wa basi ate wa Chiika a lueri wa
pagrimu a nyo ni suniima po,
17 Ate Kirisita jam bo ŋa po dii nyiŋ la ni
ta siaka ale wa kama. Wa pagrimu a dan
bo ni suniimaŋa po nalimnyiini, nama le
ta yaalika ale wa abe ni ta yaalika me ale
chaab a gum du,
18 ate nama ale Naawen nuruma baga
seba Yeezu Kirisita ale a yaali ti dii nna
yegayega la.
19 Maa yaali kama ayen ni sum seba
Yeezu Kirisita ale a yaali ti dii la. Ti an
baga a miŋ wa yaalika kiri a nueri meena
meena, alege maa yaali kama ayen wa
yaalika a sueri ni meena, ate ni jam chim
nuru maŋsa ase Naawen dek ale ka dii la.
20 Naawen pagrim buui ale bo ti suni-
imaŋa po la a baga kama a nyɛ ate ti a tom
tuima a te wa a gaam tama ale a poli ayen
ti bek wa ate wa maari ti dii la.
21 Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la ale
Yeezu Kirisita waai ale ka ba niŋdeero la,
le kasim a te Naawen zula dii po meena
wuu. Ku be le nyɛ dila.

4

1 Mi waai ate ba yik mu a lik ti Nyɔnɔwa
ŋaaŋ vaka nyiŋ la, ale a saalim ni ayen ni
a va wa a magsi dii ale magsi ayen ni a va
wa la. Naawen ale wi ni ayen ni a va wa
dila.
2 Ni kasim a zaab ni dek nuruba niŋ, abe
ni seba ni dek taka, abe ni ta chichiiba dii
po meena. Ni a maari chaab, ate nuruba
seba ayen ni ta yaalika ale chaab kama.
3 Naawen Chiika ale basi ate ni ta noai
yeŋ ale chaab, ale ŋman basi ate ni boro
ale suyɔgini ale chaab me. Ni nyeem be
kasim pii nyiŋ ate ni a nyɛ dila ale chaab.
4 Naawen Chiika ka kanyi dekki. Baai
meena me ale ta siaka ale Yeezu la ka nuru
yeŋ. Naawen be lueri ni kama me ayen ni
ta yiila wa jigi, yiila ŋaai ale chim yiili yena
la.
5 Ti Nyɔnɔwa ka wanyi dekki, ale tama
ale ta siaka ale wa dii la me ka bunyi. Ba
le pa nyiam a te ni soka dii la me ka bunyi.
6 Naawen, waai ale ka wanyi dekki la, ka
nurubiik meena ko. Wa be ka waai meena
Nyɔnɔ. Wa bo ale waai meena kama a pa
ba meena a tom tuima.
7 Ti wanyiwanyi potim tuesi tiirim kama
a magsi chaab ale Kirisitawa ale te dii la.
8 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po ayen,
"Wa ale jam a jueli wenŋmazuk la,
wa a de ka baai ate ba jam yik ba
ale wa lik la niŋ a ta ba yiti jueli
wenŋmazuk niŋniŋa.
Wa ŋman te nurubiik meena ka tiir-
inta."
9 Nama a poli ba le ŋmarisi ayen, "Yeezu
yiti jueli wenŋmazuk niŋniŋ", la kiri ale

boa? Ku kiri ale wa liŋ nyini ka dula jigini
a siŋ jam tɛŋzuk de a yaa kpi ate ba gu wa.
10 Dila nyiŋ, waai abe ale siŋ tɛŋzuk de
la, ka wala degadega abe ale ŋman jueli
wenŋmazuk niŋniŋka, a gaam taam dula
jigini ayen wa sueri tɛŋzuk de meena.
11 Be ka wala ale pa tiirimu a te nuru biik
meena a yaa basi ate ba gela tuimtomdɔba,
ba gela Naawen biisiteerɔba, ba gela baai
ale a mooli Naawen wamaŋsaŋa wie la,
ba gela Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la
kpaŋŋa, ba gela me sagrɔba.
12 Wa nyɛ nyaku de kama ayen wa gomsi
baai meena ate Naawen soa la a magsi ate
ba a tom Kirisita bisa tuima. Ate ku basi
ate Kirisita bisaŋa baai ale bo jigi yeŋ ase
wa nyiŋka la ta pagrim nalimnyiini.
13 Ase ti dan ta siaka ale Naawen biika a
gum du yegayega a jam seba wa nalimnyi-
ini, ti meena le ta noai yeŋ ale chaab kama.
Ase ti dan a va dila, ti le chim Kirisita bisii
ale pagi magsi ale ta yam yegayega la abe
ti ŋman chim ase Yeezu Kirisita ale kasim
ka nuru maŋ meena meena dii la.
14 Dila abe dan nyɛ, ti kan ŋman a nyɛ ase
bisa la ale ti siaka ale wa. Nuru bala a nyɛ
se ka ŋaarunta ale bo nyiam po ate vioku
chiak ti a ta a ga niŋ ale ŋaaŋ la. Sagrɔba
baai ale kan seba Naawen la, a nyeem
kasim a paasi ba kama ale a yaali me ayen
ba nyɛ ate ba nyini Naawen wensie siuku
po a nyini. Sagrɔma de nina a nyeem ale
kasim muni ale tuimbaata meena tomka
ale a paasi nuruba ba chaab ate ba a gum
ba po a tom ŋa.
15 Alege, ku a fe ate ti chim nuru pagrisa,
ate sagrɔma de a kan ŋman baga a daani
ti. Yeezu Kirisita ale ti niŋdeerɔ. Ni basi
ate ti nyeem a biisi wensie abe ti a yaali
chaab, ate ti chim ase wa dek la.
16 Ti a nyɛ se ka wa nyiŋka la. Wala ale
waai ale yik ti a tom chaab ase kunaŋa
ale yik nyiŋka a tom chaab dii la. Nyiŋka
kabtaŋa meena abe dan a tom dii ale magsi
la ale yaalika, ka a chim kama a ta pagrim.

17 Ti Nyɔnɔwa yonni nyiŋ, ate m pa a
kaam ni ayen, ku a fe ayen ni kan ate ni
boka nyɛ ase baai ale kan seba Naawen la
boka. Ba ale a poli dii la ka kiri ya,

18 ba ka popola maŋsa me. Ba tue kpari
ka nna yegayega ate ba an baga a miŋ
Naawen ya. Dila nyiŋ ale soa ate wa
an baga a pa wa nyuvuri dii ale kan ta
kpeglimka la a te ba.

19 Ba kasim a tom ka daŋta tuima alege
kan chali chivie ale ŋa. Ba kasim a tom ka
wabaata tuima. Ba kasim a yaali ayen ba
a tom ka ŋala chaab dii po meena.

20 Baai ale sak ni ayen ni a va Yeezu
Kirisita la, an sak ni ayen ni a tom ka ŋala.

21 Ba le sak ni wa wie la, ba weeni ni wa
wensieŋa wie kama, ate nama wom ale ta
siaka ale ŋa a va wa.

22 Yɔgyɔgla de ni pa ni nyɛ kpak ka a
basi, dii nyiŋ la kala ale a basi ate ni a va ni
dek pimpaasima yaalika ale pa ni a zaani
siuk kuui po ale ta ni a cheŋ kaasuŋ jigi la.

23 Ku a fe ate ni basi ate Naawen tagri
ni popola meena abe wa nyɛ ate ŋa chim
popola paala.

24 Ni nyɛ paalik kaai ate Naawen pa te
ni la, le basi ate ni chim ase wa dek la.
Naawen ka wensie de welensa nyɔnɔ.

25 Ku a nyɛ se ni meena a chim ka Yeezu
Kirisita nyiŋka la. Dila nyiŋ la, ni kan
ŋman a velim a te chaaba, alege ku a fe ate
ni kasim a biisi wensie ale ni vaanchaab.

26 Ni sue dan a puuri ale waai, ni
kan basi ate supuurim bula kasim bo ni
suniima po ate wein ga siŋ.

27 Ni kan te Velinvendika siuwa ayen wa
a nyɛ ate ni a tom tuimbaata.

28 Ni dan ka zueba, ni be basi ni zummu,
abe ni a de ni dek nyiŋ wulum ŋanta. Ni
dan a nyɛ dila, ni le baga pa ŋanta bala a
maara a maari niwomma.

29 Ni kan a biisi biem wie a te chaaba,
alege ni basi ate dii meena ate nama a biisi
la a ta maarika ale nyiŋbiiri, ate ku maari
baai ale a wom ni la.

30 Ni kan daani Naawen Chiika. Boan
nyiŋŋa, Naawen Chiika ate Naawen te ni
la, ku a sak kama ayen wa soa ni kama a
ta ga paari dii po ate Naawen ayen wa jam
tuesi ni a basi la.

31 Ni be pa ni supuurimu ale ni popo
soblomu a basi. Ni basi nuemka ale
nuruba leeta. Ni kan kisi chaaba.

32 Ni dan basi ŋala, ni be chim nuru baai
ale seba ba dek taka la abe ni ta jiirim ale
chaab. Yeezu Kirisita kumu nyiŋ, ale soa
ate Naawen a voŋ ni wabaataŋa a te ni.
Dila nyiŋ la, nama me be kasim voŋa a te
chaab.

5

1 Yɔgyɔgla de nama ka Naawen dek bisa
baai ate wa yaali nna yegayega la. Dila
nyiŋ la ni be pii nyiŋ nna yegayega ate ni
a tomsi wa.

2 Yeezu Kirisita ale kpi te ti dii la a nyɛ
se ka Juuma ale jam a pa ŋan masisa ale
duŋsa a kaabi a te Naawen la. Yeezu
Kirisita nyɛ ate ka Naawen sui yaa peenti
a sak ti ayen wa a yaali ti kama. Ni
basi ate ni yaalika a chim ni niŋ wari ase
Kirisitawa yaalika ale tama ale de niŋ dii
la.

3 Yɔgyɔgla de ni ka Naawen nuruba.
Kula a be kan ŋman a magsi ayen ni a biisi
nipɔk yaalik ale daŋta tuima ale butuem
wie ale chaaba.

4 Ku be kan ŋman a magsi me ayen ni a
biisi noai biem a yaase betta biik a diini,
alege ku magsi ka ni nyeem kasim a a te
Naawen jiam.
5 Ni seba nalimnyiini kama ayen baai
meena ale ka nipɔk yaalisa ale tuim
daŋtisa nyam ale butueta nyam la a kan
baga a jo Naawen ale wa biika Yeezu
Kirisita naamu po. Butueta nyam a nyɛ se
ka nuru baai ale a kaabi bogluta a la ase
ba nin yaali ba ŋantaŋa a gaam Naawen.
6 Ni kan a wom betta nyam wie ŋaai ale
ŋa paasi ni la. Naawen sui ale puuri ale
bala chaab. Wa le jam te ba ka waalika
dai yeŋ po, dii nyiŋ la, ba kan zuli wa.
7 Dila nyiŋ la, ni kan te ni niŋ bo ale baai
ale a biisi be sila chaama la po.
8 Ase nama ale jam kan seba Naawen dii
po la, ni bo ka legi po, alege yɔgyɔgla de
nama ka Nyɔnɔwa nuruba, ni yaa bo ka
danni kantueŋka po. Ka dila ale soa ate
ku a fe ayen ni bo danni kantueŋka po la.
9 Boan nyiŋa, nuru bala chaab a kasim
a tom ka tuimmaŋsa a te Naawen. Ba be
chim ka nuru maŋsa me. Ba chim ka nuru
baai me ale a biisi wensie la.
10 Ni be pii nyiŋ ate ni a tom tuim ŋaai
ale a nyɛ ate ti nyɔnɔwa sui a peenti la.
11-12 Ni kan ta wari a nyɛ ale wie ŋaai
ale ka kiri ate nuruba a tom la. Dii nyiŋ
la, ka nuru baai ale bo legini po la ale a
tom ŋala. Alege, ni ta bala chaab nyini
legini po a nyini danni kantueŋka po. Ku
ka chivie ate nuru weeni ba ale sugi a nyɛ
ŋaai la.
13 Ni dan nyɛ ba dila, ku a nyɛ a se ba
tuimaŋa a yaa nyini ka kantueŋka po ate
waai meena baga a nya ŋa la.
14 Boan nyiŋa wenbinni a dan ga pusi
legini a kan ŋman a boro. Dila ale soa ate
nuru wanyi weeni ayen,

"Nama baai ale doa a goa la,
ni yiti kum po,
ate Kirisita a nyagsi ni zuk."

15 Dila nyiŋ, ni be kpesi ni dek ale ni
boka po ale ka dii ale nuruba la. Ni kan
boro ase betta la, alege ni ti an boro ase
yam nyam la.
16 Vaaŋa de po nuruba yegayega ale a
tom tuimbaata. Alege nama, ni a gisi
siuk tii po ate ni ayen ni kasim a a tom
tuimmaŋsa la.
17 Ni kan a nyɛ se ni ka betta la, alege
ni a gisi dii ate Naawen a yaali ayen ni a
tomu a te wa la.
18 Ni kan pa ni dek a te daamɔa ate bu
kaasi ni, alege ni pa ni dek meena a te
Naawen Chiika.
19 Ni kasim a yi yi ŋaai ate Naawen
Chiika a te ni ayen ni a yi la abe ni a te
Naawen pimpauk ni suniima po.
20 Ti kowa Naawen a tom tuima ka nna
yegayega a te ti. Dila nyiŋ la, ni kasim a
te ti Kowa Naawen jiam ti Nyɔnɔwa Yeezu
Kirisita yonni nyiŋ.
21 Ni basi ate ni popolaŋa meena a chim
popola yena, ate ni baga a te Yeezu Kirisita
zula.
22 Nama baai ale ka pooba la, ni siak a
te ni choroba ase ni ale a siak a te Naawen
dii la.
23 Boan nyiŋa, chorowa ta pagrim kama
wa powa zuk ase Yeezu Kirisita ale ta
pagrim Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la
meena zuk dii la. Bala a nyɛ se ka wa
nyiŋka la ate wa yaa vari ba ba tuim-
baataŋa po a basi.
24 Dila nyiŋ la, ku a fe kama ayen Kirisita
bisaŋa ale a tu chaab la a siak a te Yeezu
Kirisita. Siuk kula po me, pooba me a siak
meena a te ba choroba.
25 Nama baai ale ka choroba la, ku a fe
kama ate ni ta yaalika ale ni pooma ase
Yeezu Kirisita ale a yaali baai meena ale a
va wa la. Wa kpi kama a te ba ate ku sak
ba wa yaalika ale soa dii ba jigi la.
26 Yeezu Kirisita nyɛ nyaku de ayen ku
sak ayen wa pa Kirisita bisaŋa ale a tu
chaab la a te ka Naawen, wa be pa ka
Naawen wanni a biisi yaa pa ba te Naawen
la. Wa be liŋ pa ka nyiam a sugri ba ale ge
nyɛ dila.
27 Yeezu Kirisita a nyɛ wieŋa de kama,
ayen wa baga Kirisita bisaŋa ale a tu chaab
la meena ale ba nalimu ale ba welensaŋa
ale ba ale chim nuru maŋsa la a te wa dek,
ate wa kan ŋman nya ba kaasuŋku.
28 Ku a fe kama ate choroba ta yaalika
ale ba pooba ase ba nidɔama ale a yaali
ba dek dii la. Wa dan ta yaalika ale wa
powa, ku a nyɛ se wa a yaali wa dek me
kama la.
29 Waai an kisi wa dek nyiŋa, wa a nya
ka zuk ale a te ka ŋandiinta kama. Yeezu
Kirisita me abe a nya Kirisita bisaŋa ale a
tu chaab la zuk ka dila.
30 Wa a ta yaalika ale ba ka nna
yegayega, dii nyiŋ la ti a nyɛ se ka wa
nyiŋka la.
31 Ase ba ale ŋmarisi Naawen gbaŋka po
dila po dila po dii ayen, "Dila nyiŋ la, ku
a fe kama ate nidɔa basi wa ko ale wa ma
abe wa ge ate wa ale wa powa a chim nuru
yeŋ."
32 Wa susugi ale bo ŋmarisika de po. Mi
be ale seba ku kiri ale dii la ale, Nipɔk
ale wa chora ale ba chim bunyi dii la, a
sak ti kama ayen Yeezu Kirisita ale Kirisita
bisaŋa ale a tu chaab la meena me ka
bunyi.
33 Ku be ka dila nama me jigi ayen, ku a
fe kama ate choroba a yaali ba pooba a se

ba ale a yaali ba dek dii la abe, pooba me
a te ba choroma zula.

6

1 Nama baai ale ka bisa la, ku a fe kama
ate ni a zuli ni koba ale ni maba du la ku
ka wa maŋ a magsi ayen ni a nyɛ.
2 Naawen a jam pa wa sinsaŋŋa pi wa a
te Moosis kama dila po dila po. Sinsaŋŋa
po dinyi a weeni ayen, “Nama a te ni koba
ale ni maba zula.” Sinsaŋŋa de a jam le dii
ate Naawen a liŋ pa peka a maa gum du la.
3 Wa peka a jam weeni kama ayen, “Ni
daa te ni nyamma zula, ni le nya nyiŋyɔgsa
abe ni boro ate ku beni tɛŋka zuk.”
4 Nama baai ale ka koba ale maba la, ni
kan pa nyeka tuemɔa a nya ni bisaŋa zuk,
dii nyiŋ la ni dan a nyɛ dila, ba sue le ŋa
puuri ale ni. Alege, ni a nya ba zuk abe ni
a sak ba, abe ni a kaam ba ase Nyɔnɔwa
ale sak ti dii la.
5 Nama baai ale ka yom la, ku a fe ate ni
a te baai ale soa ni la zula nna yegayega
abe ni a va ba noa ale ni popo meena ase
ni a va ka Yeezu Kirisita la.
6 Yom ba gela a kasim a tom ka nna
yegayega ba nyamma nimbie po, alege ba
dan ga basi ba ale cheŋ, ba kan ŋman a
tomu. Ku a fe kama ayen ba kan a nyɛ
dila. Ni be seba ayen ka Yeezu Kirisita ale
soa ni yɔgyɔgla de. Dila nyiŋ la ni kasim
pii nyiŋ a tom dii ate wa a yaali la a te wa.
7 Ni a tom ni tuimaŋa ale supeentik, dii
nyiŋ la ni kan tom a te daa nurubisa nyiini,
alege ka Nyɔnɔwa maara.
8 Ni be seba ayen ni dan poom ka yom
yaase ni daa yomma alege ni a tom tuim-
maŋsa a te wa, wa le tuni ni ni tuimaŋa
nyiŋ.
9 Nama baai me ale ka yom nyam la, ni a
poli ayen nama ale ni yomma meena a ta
ka nyɔnɔ wanyi waai ale bo wenŋmazuk
la. Dila nyiŋ la, ku a fe ate ni a nya ba
zuk nalimnyiini abe ni kan a nyigsi ba.
Buusa boka jigi, Naawen daa waai ale a
yaali nuruba ba gela ale a basi ba gela la.
10 Dii nyiŋ la nama ale ti Nyɔnɔwa ale ka
bunyi la, ni baga kama a tuesi wa pagrimu
yegayegaka gela.
11 Ni dan kasim a a nya pagrim buui ate
Naawen pa a te ni la jigi, Velinvendika a
kan baga a paasi ni dii po dii po.
12 Boan nyiŋa, ti kan yaali Naawen
pagrimu ayen ti a kpalim ale ka nuruba,
alege ti a yaali ayen ti a kpalim ale ka
chichiri pagrisaŋa ale pagritaŋa tɔgatɔga
ale a tom tuim kasim a a bo wenŋmazuk
la.
13 Dila nyiŋ, ni kpesi yik Naawen pa-
grimu a tanla nalimnyiini, ate dabioku a
dan jam abe ni baga a nak de dachiaka
meena meena.
14 Dila nyiŋ, ni gomsi ni dek keŋkeŋ ale
wensie ase chiakgbain ale bobi ni chaasa
la, abe ni basi ate welensa lik ni kuusa,
15 abe ni kasim gomsi magsi ate ni pa
Naawen wanni ase nuensa la ate a sak
nuruba Naawen wamaŋsaŋa wie. Ni dan
sak ba ate ba wom ŋa, Naawen a le te ba
suyɔgini.
16 Diipo meena wuu, ni basi ate ni siaka
a chim ase naab gbain la ate ni pa lik ni
dek ate Sitaana dan toŋ wa pieŋa abe ŋa
kan nyɛ ni wariya.
17 Abe ni pa ni varibasika ate ni nya la,
a chim zuchiak, abe Naawen wanni me a
chim gebi kpieŋ kaai ate Naawen Chiika a
te ni la. Ŋala a le basi ate ni nak a de ni
dachaasaŋa.
18 Ni kasim a puusi a te Naawen wieŋa
de nyiŋ, ate wa baga a maari ni. Ni basi ate
wa Chiika a sak ni dii ate ni ayen ni puusi
a te wa la. Ni kpesi ni dek nalimnyiini abe
ni ta suduŋni nna yegayega, abe ni a puusi
a te wa ate wa maari wa nuruma meena.
19 Ni be ŋman a puusi Naawen a te
mi me, ate wa te mu popo pagrim ate
maa sak nuruba yegayega wa wamaŋsaŋa
wie. Naawen jam pa wa wamaŋsaŋa a suk
kama a ta jam paari jinla, ate wa yaa yeeri
ŋa a ta nyini peelim yɔgla.
20 Nuruba ale yik mi a lik Naawen
wamaŋsaŋa de nyiŋ alege m za ka Yeezu
naŋkula po. Ku be magsi kama ayen
maa sak baai meena ale bo dela jigini la
Naawen wamaŋsaŋa wie meena abe m
kan peri dinyi me la yaase m chali yɔgsum.
21 M seba nama ale a yaali ayen ni wom
mi ale a tom dii la kama. Ka dila nyiŋ
ale soa ate mi a tom Tikikus ni jigi. Wa
ka ti vaanchaama po wanyi waai ate ti ta
yaalika ale wa ate wa a tom ti nyɔnɔwa
tuimaŋa me nalimnyiini la. Ka wala le wa
weeni sak ni mi me ale a tom ate ku a cheŋ
dii la.
22 Ka dila ale soa ate mi a tom wa ni jigi
ayen wa weeni ni tama ale a tom dii la ate
ku te ni nyiŋbiiri ate nama me a tom ni
tuimaŋa a cheŋ.
23 Ti Kowa Naawen ale ti Nyɔnɔwa
Yeezu Kirisita le basi ate ni meena ale ni
vaanchaama meena ate ni ta siaka ale ba
nalimnyiini, a boro ale suyɔgini abe ni ta
yaalika ale siaka ale chaab nna yegayega.
24 Naawen niauŋku le boro ale baai
meena ale ta yaalika ale ti Nyɔnɔwa Yeezu
Kirisita la, yaali kaai ale kan ta kpeglimka
la.

Pɔɔl Gbaŋka Ate Wa Ŋmarisi A Te FILIPAI DEMMA La

1 Mi Pɔɔl, ale a ŋmarisi gbaŋka de a te ni.
Mi ale nuru waai ate ba a wi ayen Timoti la
ate ti chim Yeezu Kirisita tomteerɔba la a
puusi nama ale ni kpaŋŋa ale ni maarima
baai meena ale ka Naawen nuruba a bo
Filipai tɛŋka la.
2 Ti Kowa Naawen ale ti Nyɔnɔwa Yeezu
Kirisita le niak ni abe ba te ni suyɔgini.
3 Mi kasim a poli ni wie kama ale a puusi
Naawen a te ni.
4 Mi dan boro a puusi a te ni, mi sui a
nyeem a kasim a peenti ka nna yegayega.
5 Dii nyiŋ la, a ta nyini dii po ate nama
a wom Naawen wamaŋsaŋa wie la, ni
nyeem a kasim jam a maari mu kama ate
maa weeni nuruba wa wie.
6 M seba ayen Yeezu Kirisita a dan pilim
jam, Naawen a yaa le nueri tuim ŋaai ate
wa poom a liŋ boro a tom ni jigi la.
7 Ku nala kama ate mi kasim ta ni wie m
sunum po nnala, dii nyiŋ la mi ta yaalika
kama ale ni nalimnyiini. Ba dan yik mu
a ta ga lik a yaase mi ale za Naawen
wamaŋsaŋa ŋaaŋ a sak nuruba ayen ŋa
ka wensie la, Naawen a kasim a maari mi
ale nama me kama.
8 Naawen ka mi seero ayen mi a biisi ka
wensie, ase m nin weeni ayen yaali kaai
ate m ta ale ni la a nyini ka Yeezu Kirisita
sunum po.
9 Dila nyiŋ la a zaani dii po ate tama wom
ni la, ti kasim a puusi Naawen a te ni kama
ayen yaali kaai ate ni ta ale chaab la, le
kasim zuak yegayega. Daa dila nyiini abe
ni seba ka me a ŋmasi zuek wie meena po,
10 ate ni nyeem a baga a lueri wa wensie
siuku abe ni a va ku. Ni daa nyɛ dila ate
Kirisitawa a ŋman pilim jam, ni le baga a
tu wa ale welensa ale kan ta kaasuŋɔa wa
jigi ya.
11 Yeezu Kirisita a le maari ni ate ni chim
nuru maŋsa nna yegayega. Nuruba a le
nya nama tuima ale ka dii la a yaali ayen
ba a pak abe ba a te Naawen zula.
12 M suaata, maa yaali kama ayen m
weeni a sak ni ayen ba le yik mi a lik dii
la a basi kama ate Naawen wamaŋsaŋa a
tagli nuruba yegayega jigi.
13 Siiza sojima ale a limsi mi la ale baai
meena ale bo dela la a seba kama ayen ba
yik mi a lik ka mi ale a va Yeezu Kirisita la
nyiŋ.
14 Nyaku de nyiŋ, Yeezu ŋaaŋviirima ba
yega a jam ta sunum pagrik ayen ba a sak
nuruba Naawen wamaŋsaŋa wie.
15 Nuruba ba gela baai ale ta nyuri ale mi
la, a sak nuruba kama Yeezu Kirisita wie,
alege baai me ale kan ta nyuri ale mi la a
sak nuruba wa wie a maari mi.
16 Baai ale a maari mu la a yaali mu
kama ale seba ayen ka Naawen ale pa mi a
zaani dela jigini ayen m za wa wamaŋsaŋa
wieŋa ŋaaŋ.
17 Baai me ale ta nyuri ale mi la, a sak
nuruma Yeezu Kirisita wie ale ka ba noa po
wie nyiini. Ba ka butueta nyam ale a yaali
ayen ba nyɛ ate m ŋmasi a nam yegayega
a gum m ninammu de po likka dɔkku de
po.
18 Alege dila a kan kaasi. Ba gela a
sak nuruba Yeezu Kirisita wie kama ale
ba popo meena, alege ba gela me a sak
ba wa wie ale ba noa po wie nyiini. Ku
peenti mi sui kama, dii nyiŋ la nuruma
de meena buyewa a basi kama ate nuruba
wom Yeezu Kirisita wie.
19 Ku be ŋman peenti m sui dii nyiŋ la,
mi seba kama ayen ba le jam a yeeri mi
likka dɔkku de po a basi boan nyiŋa nama
puusaŋa ale Yeezu Kirisita Naawen Chiika
maarika le basi kama ate ba yeeri mu.
20 M le potim a yaali dii ale m sunum
meena ale ta yiila ale di la ale m kan tom
m tuima a kpeeri dii po dii po. Mi a yaali
kama dii po meena wuu ayen ale yɔgyɔgla
de, m kasim ta nyiŋbiiri nna yegayega a
tom ate ku ta zula a jam Kirisita jigi dii
meena wuu m kpi yoo mi an kpi yoo.
21 Boan nyiŋa, m boka kiri ale boa? M
boka kiri ale m kasim a va Yeezu Kirisita
nalimnyiini, dii nyiŋ la m dan kpi m le bo
ale wa. Kula a zunchoŋa kama.
22 Alege mi ze kuui dek ate mi yaa m
lueri la, ase m nin diem ta nyuvuri, a baga
a tom tuimmaŋsa yegayega a te wa a gum
du yaa, m nin kpi.
23 Wieŋa de ŋayewa a daani mu kama
nna yegayega m sunum po. M kasim a a
yaali kama ayen m kpi a ga bo ale Yeezu
Kirisita. Kula a zunchoŋa m tɛŋzuk de
boka kama,
24 alege ku ka wamaŋ nalimnyiini ate m
boro ale ni a zunchoŋa gaam m nin kpi.
25 M seba ayen ku a magsi kama ate m bo
ale ni ate m baga a maari ni ate ni ta siaka
nalimnyiini ale Yeezu abe ni sue a peenti
nna yegayega.
26 M be dan jam ayen m ŋman bo ale ni,
nama a le zak m zuk a zaani abe ni a te
Yeezu Kirisita pimpauk mi nyiŋ.
27 Yɔgyɔgla de, wamaŋka ale, ni basi ate
ni boka a va ale Kirisitawa sinsaŋŋa ale a
weeni dii la ate m dan poom a jam ni jigi
nwuli a yaa se m beni ale ni wie womka, m
le seba ayen ni ta noai yeŋ kama ale chaab
ale kpesi za magsi me. M le ŋman seba me
ayen ni nina a muni ka nna yegayega ayen

ni a sak nuruba Naawen wamaŋsaŋa ŋaai
ale bɔsi ate bɔ a ta siaka ale wa la.
28 Ni kan pooma a chali ni dachaasaŋa
yɔgsum ale maga dek me la. Nyaku de a le
sak ba ayen Naawen dek a le jam dai yeŋ
po a nya bɔ kaasuŋku abe wa nyɛ ate bɔ
kan ta kiri ya. Ku le sak nama me ayen wa
le jam a vari ni ni tuimbaataŋa po a kasim
bɔsi kama meena meena.
29 Boan nyiŋa, Naawen an bɔsi kama ate
ni ta siaka nyiini ale Yeezu Kirisita alege
wa bɔsi kama me ate ni a nam wa nyiŋ.
30 Yɔgyɔgla de ni gum mi po ate ti nyɛ
kpaliŋka, kpaliŋ kaai ate nama a wom ale
mi a kpalim la. Be ka kala ale la ate me
diem a kpalim.

2

1 Yeezu Kirisita waai ate nama a va la a le
bɔsi ate ni pagra ale wa yaalika ale nama le
ka dii la a le te ni suduŋni. Naawen Chiika
ale bɔsi ate ni ta noai yeŋ ale chaab, wa
le maari ni ate ni a yaali chaab abe ni ta
jiirim me ale chaab.
2 Maa saalim ni kama ayen ni bɔsi ate ni
popola meena a chim bunyi abe ni kasim
a a yaali chaab nna yegayega. Ni dan a
nyɛ nyaku de, ni a bɔsi kama ate mi sui a
kasim a a peenti nna meena meena.
3 Ni kan chim bu tueta nyamma abe ni
kan a nak kuusa a poli ayen nama zuak
gaam ni chaaba, alege nama dek a ti an
seba ni dek yik ka.
4 Ni kan a poli ni dek ŋanta nyiini wie,
alege ni a poli ni vaanchaab ale bɔ ŋanta
jigi wie.
5 Ku a fe ate ni ta popola ŋaai chaab ate
Yeezu Kirisita jam ta la:
6 Wa jam ka Naawen alege wa kan jam
a yaali ayen wa ta pagrim a soa ase wa
le jam ka dii la ate bɔ chim bunyi.
7 Wa jam pa wa le ka dii la kama a bɔsi
ŋaaŋ ale ge a chim tomteerɔ ase nuru biik
la.
8 Wa jam ka nuru waai ale seba wa
dek yikka la ale a zuli Naawen noai a kpi
jabarimu nyiŋ.
9 Dila nyiŋ ale soa ate Naawen a zak
wa a zaani niŋ ale te wa yue dii ale zuak
a gaam yue meena la,
10 ate baai meena ate Naawen a nyɛ
ate bɔ bɔ wenŋmazuk ale tɛŋzuk meena
la ayen bɔ meena jam kpi dunduna tɛŋ wa
niŋ a te wa zula.
11 Ba meena a le nyini peelim weeni
ayen, Yeezu Kirisita ale bɔ Nyɔnɔ. Ba dan
nyɛ dila, ku le te wa Kowa Naawen zula.
12 Dila nyiŋ la, m dek dɔaba, ase mi
ale jam bɔ ale ni la, ni a zuli mi noai,
alege yɔgyɔgla de ate mi ŋman karɔ ale ni
la, ku magsi ka ni deema a zuli mi noai
nalimnyiini. Ni pii nyiŋ nalimnyiini a tom
wa tuimaŋa ale kpazinagsuk ate wa vari
ni ni tuimbaataŋa po a bɔsi.
13 Naawen abe ale kasim bɔ ni suni-
imaŋa po a tom la, wa a yaali kama ayen ni
a tom wieŋa de ŋaai ale a te wa supeentik
la. Wa be a te ni pagrimu me kama ate ni
tom dii ate wa a yaali ayen ni tom la.
14 Ni a tom wa tuimaŋa abe ni ka a ŋuuni
ale ni vaanchaaba a yaa se ni ta nampaga
ale chaaba.
15 Dila ale bɔsi kama ate ni welema ni
suniima po abe ni kan ta kaasuŋ Naawen
nimbie po, dii nyiŋ la ni ka wa bisa. Baai
ale ka tuim kaasima nyam a kasim a tom
tuimbaata nna yegayega la, a bɔrɔ a gilim
ni kama. Ni bɔsi ate ni tuimmaŋsaŋa a
nyagsi bɔ sunsuŋ a se chiŋmarisaŋa ale a
nyagsi dii la.
16 A sak bɔ ayen Naawen a yaali kama
ayen wa pa wa nyuvuri dii ale kan ta
kpeglimka la a te bɔ. Ni daa nyɛ dila ate
Yeezu Kirisita a ŋman jam, ni le zak mi zuk
a zaani. Dii nyiŋ la, tuim ŋaai meena ate
mi a tom a te ni la, a kan chim kayiowa.
17 Mi a dan poom kpi nama siaka nyiŋ,
ku a nyɛ ka nna ase m pa m dek a kaab
te ka Naawen la. Ku be dan ka dila mi ale
nama meena ta ka supeentik.
18 Siuk kula po ku a fe kama ate nama
jam gum mi po ate ti maa chaab a ta
supeentik.
19 Ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita dan te siuk,
ku kan beni ale ge ate m tom Timoti ni jigi
ate wa dan ŋman pilim jam mi jigi, abe wa
ta ni wie a jam paali a sak mu, ate ku te mu
nyiŋbiiri.
20 Wala nyiini ale bɔ ale mi dela ate wa
niŋ a maa bɔ ale ni a gum mi po.
21 Baai ale tali bɔ dela ale mi la, niŋ a bɔ
ale ka bɔ dek wie po, alege bɔ niŋ ka ale
Yeezu Kirisita wieŋa.
22 Alege ni meena seba Timoti ale ka
nuru maŋ la kama. Ni be ŋman seba me
mi ale wa ale a maa chaab a tom dii nna
ase biik ale ka ko la a sak nuruba Naawen
wamaŋsaŋa wie.
23 Dila nyiŋ la, m dan ga seba wie a le ŋa
nyɛ dii ni jigi la, m kan beni ale ge tom wa
ni jigi ya.
24 M ta siaka ale Nyɔnɔwa kama ayen ku
kan beni alege ate mi dek a baga jam ni
jigi ya.
25 Maa poli ayen ku magsi kama ate m
tom ti vaanchoawa wanyiwa ate bɔ a wi
wa ayen Epaforodaitus la, ate wa jam ni
jigi. Wala ate nama jam liŋ tom wa ayen
wa jam a maari mu la. Wa le jam la, wa
kasim a pii ka nyiŋ nna yegayega ate mi
ale wa a bɔrɔ a tom nalimnyiini ale chaab
dela jigini.
26 Wa kasim a yaali kama nna yegayega
ayen wa ŋman jam ni jigi a nya ni. Ku

jam kasim a daani wa kama wa popola po
nama ale wom ayen wa jam ka nyiŋyɔgsa
la.
27 Ku ka wensie ayen wa ale jam kan
ka nyiŋyɔgsa la, ku jam tali ka maga dega
ate wa kpi, alege Naawen jam ta jiirim
ale wa kama ate wa ŋman nya nyiŋyɔgsa.
Naawen a jam ta jiirim ale mi me kama,
dii nyiŋ la wa dan jam kpi kama mi sui te
kaasi ka nna yegayega, wie ŋaai ale gilim
mu a daani mu la po.
28 Ka dila nyiŋ ale soa te maa yaali ayen
m tom wa ate wa jam ni jigi yɔgyɔgla de
la. Wa dan jam ate ni nya wa ni sue a le
peenti abe mi me dek sukaasuŋku a be.
29 Wa be dan jam ni jigi ate ni nya wa, ni
tuesi wa nalimnyiini ale masim, dii nyiŋ la
ti Nyɔnɔwa nyiŋ. Ni a te nuru baai meena
ale a nyɛ a se wala la zula,
30 dii nyiŋ la wa, pa ka wa nyuvuri
da a tali maga ate wa kpi Yeezu Kirisita
tuimaŋa nyiŋ ayen ku te mu maari kaai
ate nama dek an baga a te mi la.

3

1 M suaata, ni basi ate ni sue a peenti
ti Nyɔnɔwa nyiŋ. Mi liŋ ŋmarisi weeni
ni ka wari alege maa yaali ayen m ŋman
ŋmarisi ka dila degadega, ku be kan daani
mi, dii nyiŋ la, ku le maari ni kama ate ni
kan lo.
2 Ni kpesi ni dek ale baai ale gebi ba
yuaŋa ale a tom tuimbaata ale ge ba a yaali
ayen ba gebi nama me yuaŋa la.
3 Ba ale a gebi ba yuaŋa dii la a kan va
ku siuku ale ka dii la. Naawen a kan yaali
ayen tama a gebi ti dek dila, dii nyiŋ la wa
pa ka wa Chiika a nyo ti suniimaŋa po, ate
ti baga a zuli wa ale wensie. Yɔgyɔgla de
ka Yeezu Kirisita ale soa ti. Dila nyiŋ la
ti ŋman ka wari ale nuruba ale a tom ba
tuima dii ale ba dek zupuuta la.
4 Ase ku dan ka wensie ayen, nyaŋa de
nyeka ka wamaŋsa nalimnyiini, mi dek ate
ta siaka ale ŋa kama a gaam waai meena.
5 Mi nyini ka Izirali buuni po, Benjamin
dɔkku biik, dila la m kowa ka Juu. A se ba
le jam a biak mi ate mi a nya daa ŋayopoi
la, ale ba gebi mi yoani. Mi yaa le jam
a chim la, ate mi yaa a chim nuru baai
ate ba a wi ba ayen Farisiiba la po wanyi.
Nuru bala a jam ka baai ale jam a va Juuma
kisuktaŋa nalimnyiini la.
6 Nuru waai an diem a jam baga a weeni
ayen mi diem a jam nyɛ Juuma wari dinyi
me la a kaasi ya. Dila nyiŋ la, mi jam chim
ka wayɔrisima nyɔnɔ wieŋa de po. Mi
nina jam kasim muni kama ate mi daani
baai ale a va Yeezu la.
7 Dila powa mi jam a poli kama ayen mi
le nya nyuenta wieŋa de meena po kama
alege yɔgyɔgla de ate mi a yaali ayen m
seba Yeezu Kirisita la, m seba ayen ŋala
meena a chim ka wakayaata mi jigi.
8-9 La wensie ate mi a weeni ayen jaab
buuri meena ate mi ta la, mi an pa ba chim
ŋanta dii nyiŋ la, m dan seba ti Nyɔnɔwa
Yeezu Kirisita, kula a gaam ŋantaŋa de
meena kama nna yegayega. Ka Yeezu
sebika nyiŋ ale soa ate maa yaali ayen m
va wa nyiŋ a jogi jaab meena la. Dila
nyiŋ la, mi nya wari meena ase ka kinla
la alege a yaali ayen mi ale wa a kasim
a chim bunyi. Mi yaa ka wayɔrisima
nyɔnɔ Naawen niŋ m le ta siaka ale Yeezu
Kirisita la nyiŋ. Ku be daa wari ate m
nyɛ nyiŋa yaase Juuma kisuktaŋa vaka
nyiŋa. Yɔgyɔgla alege ta siaka ale Yeezu
Kirisita la nyiŋ ate Naawen weeni ayen mi
ka wayɔrisima nyɔnɔ.
10-11 M be ŋman a yaali kama ayen m
seba Yeezu Kirisita dek nyiini nalimnyiini
abe m ta pagrim buui ate Naawen a pa nak
wa a yiti kum po la. M be ŋman a yaali
me ayen m namu a kpi a se Yeezu la, ate
Naawen a nak mi me a yiti kumu po ate m
ga bo ale wa.
12 Mi kan weeni kama ayen mi poom deri
nya wieŋa de meena ate mi a poli ayen m
nya la kama. M be kan weeni kama ayen
deri ka nuru weleŋ alege, m chali a de ka
niŋ ayen nya ŋantaŋa de, dii nyiŋ la ka
dila nyiŋ ate Yeezu Kirisita dek a yik mu a
nyo wa nisima po.
13 M suaata, mi an deema a poli ayen
m soa ŋantaŋa de, alege m pa m sunum
meena a basi ka jaab wanyi jigi. Mi pa
ŋaaŋ nyiŋ wieŋa a basi ka ŋaaŋ, alege a
pa m nina ale m popola meena a basi ka
wa dii ale bo niŋ la po.
14 Mi popola a bo ka niŋ ayen m nya
wanni de, be ka Naawen wiik Yeezu nyiŋ
ayen m nya nyuvuri dii ale bo wenŋmazuk
la.
15 Tama baai ale paari Naawen siuku po
la a magsi ayen ti ta ka popolaŋa de chaab.
Alege baai a dan ta popola yoana Naawen
ale basi ate ni miŋ.
16 Wakpeeni meena ale, ni basi ate ti
meena a va Yeezu a se ti a ale poom a va
wa dii a ta jam paari jinla la.
17 M suaata, ku a fe ate ni a tomsi mi ale
a va Yeezu Kirisita ŋaaŋ dii la. Ti le jam
bo ale chaab la, ti jam sak ni wa wie kama
nalimnyiini. Ka dila ale soa ayen ni a tomsi
mi dila.
18 Mi poom weeni nama wieŋa de a paari
ka ku noa di choa ayen nuruba yegayega a
zɛri Yeezu Kirisita jabarimu wie sinsaŋŋa
kama. Yɔgyɔgla de, m be ŋman a weeni
nyaku de a sak ni kama ale sukaasuŋ.
19 Naawen a za ayen wa kaasi bala
chaama kama, dii nyiŋ la ba nyiŋka
koarisaŋa a chim ka ba bogluta. Ba ale

magsi ayen ba a chali chivie ale wie ŋaai
la ba ta ka kanjanta ale ŋa. Ba a poli ka
tɛŋzuk de wie nyiini.
20 Tama ale ba a daa bunyi, dii nyiŋ
la tama ka Naawen dek wenŋmazuk po
nuruba. Ti a limsi ka ti Nyɔnɔwa Yeezu
Kirisita waai ale vari ti ti tuimbaataŋa po
a basi la ale nyiŋbiiri ayen wa basi dula
jigini abe wa ŋman pilim jam ti jigi ate ti
tu wa.
21 Wa dan jam, wa le tagri ti nyiŋsaŋa sii
ale kan ta pagrim la a nyɛ si ate si a nyɛ
a se wa dek nyiŋka kaai ale ta pagrim ale
nalim yegayega la. Wa pagrimu de me a
le basi ate wa tigsi jaab buuri meena a ta
jam wa jigi a soa ba.

4

1 M suaata, mi kasim ta yaalika ale ni ka
nna yegayega. Nama ka nuru baai ale a
zak mi zuk a zaani la. Ni a nyɛ ate m sui a
peenti me. M dek suaata, mi a yaali kama
ayen m weeni a sak ni dii ate nama ayen
ni a va ti nyɔnɔwa abe ni kpesi yik wa a ta
nalimnyiini la.
2 Mi a saalim ti tɔama Yuodia ale Sintiki
ale a va Nyɔnɔwa la ayen ba ta noai yeŋ
ale chaab.
3 Mi ale fi abe ale maa chaab a tom
ale chaab la, mi a saalim ayen fi a maari
nipooma de, dii nyiŋ la, mi ale bala ale maa
chaab me a naam ase ti ale sak nuruba
Naawen wieŋa la. Kelement me ale baai
meena ale va tama ŋaaŋ la, a nyɛ ka dila
degadega. Naawen be ŋmarisi ba yueŋa a
nyo ŋanvuuta yue gbaŋka po kama.
4 Nama baai ate ti Nyɔnɔwa soa ni la, ni
basi ate ni suniimaŋa a kasim peenti nna
yegayega ti nyɔnɔwa nyiŋ. M be ŋman a
weeni ni kama ayen ni basi ate ŋa peenti
nna yegayega.
5 Ku kan beni ate Nyɔnɔwa ŋman pilim
jam. Dila nyiŋ ku a fe ate ni seba ni dek
taka ale nuruba.
6 Ni kan basi ate wie a daani ni, alege ni
puusaŋa meena po ni a te Naawen jiam ate
wa pa ŋanta baai meena ate nama a yaali
la a te ni.
7 Ni dan a nyɛ dila, Naawen le basi ate
suyɔgini dii ate nuru biik an baga miŋ bu
kiri a chak la a jam ni suniima po. Nama
baai ate Yeezu Kirisita soa la, a dan ta
suyɔgini de, wabiok an baga a jam ni jigi
ya.
8 M suaata, ni basi ate m pa dii meena
ate mi a ŋmarisi la a gum chaab a weeni
a sak ni. Ni pa ni popola kasim basi wie
ŋaai ale ka wensie ale ta zula ale a magsi
ale welema ale nala ŋaai me ale a peenti
nuruba puusa ate ba a weeni ayen ŋa nala
la. Ku be a fe kama me ayen ni kasim a
poli wie ŋaai ate fi dan tom ŋa abe ŋa ta
pimpauk jam ayen ŋa ka wamaŋsa la.
9 A se mi ale jam bo ale ni dii po la, ni
wom mi sinsaŋŋa kama ale nya m tuimaŋa
me ale jam ka dii la. Ni ba a poli mi
sinsaŋŋa wie abe ni a tom ni tuimaŋa a
se dila la. Ni be a tom dila, ate Naawen
waai ale a te suyɔgini la, le boro ale ni.
10 Ti Nyɔnɔwa waai ale bo ale mu la, a
basi kama ate m supeentik nna yegayega,
dii nyiŋ la ni ŋman sak mu kama ayen ni
popola a diem bo ale mu kama. Ni jam a
liŋ maari mu kama ate ku beni, alege ate
yɔgyɔgla de ni yaa ŋman nya siuk ayen ni
maari mu.
11 Mi kan weeni nama kama ayen ka
ŋanta ale posim mu. Ku dan poom ka dii
mi jigi, mi a poli kama ayen ŋanta baai ate
mi a diem ta la a zuak kama a te mu.
12 M seba m dek yikka kama ase nyeboka
a nin baasa. M be seba m dek yikka kama
ase nyeboka a nin pagra me. Juijui meena
ate mi boro la m seba kom taka kama ale
chakta me taka.
13 Yeezu Kirisita a pa ka wa pagrimu a te
mu, ate m baga a tu wieŋa de meena.
14 Alege ku nala ka nna yegayega ale ni
ale maari mu daani kaai po ate m boro la.
15 Nama Filipai demma, ni seba nalim-
nyiini kama ayen dii po ate mi liŋ sak nuru
baai le jam bo tɛŋ kaai ate ba a wi ayen
Masidoniya po la, Naawen wamaŋsaŋa
wie alege basi dula la nama nyiini ale
maari mu siuku po. Nama me ale nya
maarika mi jigi.
16 Mi ale jam bo Tesalonika po la, ni tom
tiirim ŋanta a te mi kama a paari dii choa.
17 Mi kan potim a a yaali ka ni tiirimu
alege maa yaali ka Naawen le wa te ni
nyuen tii a magsi chaab ale ni tiirimu ate
ni te mi la.
18 Ni tiirim buui ate ni pa te Epaforo-
daitus ate wa ta jam a te mi la, a deri
gaam mi ale a yaali dii la kama. Nama ale
nyɛ dii la a basi kama ate Naawen sui a
kasim a peenti nna yegayega. Kula a nyɛ
se ka Juuma ale yik duŋsaŋa a kaabi a te
Naawen la.
19 Nama dek seba ayen Naawen ta ŋanta
ka nna yegayega gaam taam. A se ni daa
yaali jaab, wa le lueri ba po a ta va Yeezu
Kirisita yonni nyiŋ a pa maari ni.
20 Naawen waai ale ka ti ko la, a ta zuli
kama yegayega a ta a cheŋ dii po meena
wuu. Ku be nyɛ dila.
21 Maa puusi Naawen nuruma baai ale
Yeezu Kirisita ale ka bunyi la. Ti suaataŋa
baai ale bo ale mi dela jigini la, me a puusi
ni.
22 Naawen nuruma baai me ale bo tɛŋka
de po la, a puusi ni ale baai meena ale

a tom nakpioŋku Siiza yenni po la, me a
puusi ni.
23 M be ŋman a saalim ayen ti Nyɔnɔwa
Yeezu Kirisita niaka a bo ale ni meena.

Pɔɔl Gbaŋka Ate Wa Ŋmarisi A Te KOLOSE DEMMA La

1-2 Mi Pɔɔl waai ate Naawen a lueri mu ayen m chim wa tuimtomdɔ la ale Timoti te meena suoku ale maa chaab a ŋmarisi gbaŋka de a te nama baai ale ka Naawen nuruba bo Kolose tɛŋka po la. Nama baai ale chim bunyi ale Kirisitawa la ka tama suaata.

Mi a saalim kama ayen Naawen te Kowa le niak ni abe wa basi ate ni boro ale suyɔgini.

3 Daa meena ate ti nyiem a puusi Naawen la ti a nyɛ ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita Kowa Naawen jiam kama. Ti nyiem dan boro a puusi Naawen, ti maari a puusi a te nama me kama.

4 Boan nyiŋŋa, ti wom ni siaka ale Yeezu Kirisita ale soa dii la kama ale ni yaalika ale Naawen nuruma ale soa dii me la kama.

5 Naawen tuntomiŋ maŋka ale liŋ jam jam ni jigi diipo la ni jam wom yiila ŋaai ate ŋa jam pa te ni la kama. Dila nyiŋ la ka ni siaka nyiŋ ale soa ate ni a limsi jaab buui ate ni le nya la. Jabula abe bo ka wenŋmazuk. Jaabjaab abe kan kaasi wa.

6 Ase diipo ate ni liŋ wom Naawen niaka wie ate ni sum seba ayen ku sum ka wensie la, a zaani dila powa a jam paari jinla, Naawen tuntomiŋ maŋka a kasim ta ka wamaŋsa nyiini a jam tɛŋzuk de meena ase tuntomiŋ maŋka ale kasim a nyɛ dii a te nama a ta nyini da dii danni ate ni liŋ wom ka la.

7 Ni be wom Naawen niauŋku wie kama ti tomteerɔ choawa jigi. Wa ka waai abe ale sum ka Kirisitawa tomteerɔ maŋ a yaa tagri tama zuk a tom la.

8 Wa be weeni a sak ti me Naawen Chiika ale basi ate ni ta yaalika ale chaab dii la.

9 Dila nyiŋ la, a ta nyini diipo ate tama wom ni wie la, tama kasim a puusi Naawen a te ni ka dila. Ti a juisi Naawen kama ayen wa le basi ate ni sum ta miŋchakka ale wa dek yaalika ale ka dii la. Abe wa sueri ni ale yam buui ale miŋchak kaai ate Naawen Chiika a te ni la.

10 Dila abe dan nyɛ, ni le baga a boro a kasim a nyɛ dii meena ate Nyɔnɔwa a yaali ate ku a te wa popeentik la. Ni nyeboka po, ni le kasim a nyɛ ka wamaŋsa nna yegayega tɔgatɔga ate ni a chim abe ni seba ayen ni sum seba Naawen kama.

11-12 Ti a saalim wa kama ayen wa le pa wa pagrim kpeemu a te ni ate ni baga zaani wie meena po ale chichiiba nalimnyiini. Abe ni kasim a te Naawen ti Kowa jiam ale popeentik dii nyiŋ la, ka wala ale basi ayen ni nya siuk a maa nya ŋanta baai ate Naawen nuruma le nya la. Nuruma de abe bo ka Naawen naamu po juijui ate legi karo la.

13 Naawen vari ti kama a ta nyini legini po a ta ti nalimnyiini a ga jo wa naam buui ate wa dek biika a soa la.

14 Biika de nyiŋ abe le soa ate wa vari ti basi, ale voŋ ti wabaataŋa a te ti.

15 Yeezu Kirisita waai ate ti a nya ale ti nina la alege an baga a nya Naawen ale ti nina la, a neensi ka Naawen degadega waai ate ti an baga a nya wa la. Ka wala ate Naawen a te wa kpaŋta jaab buuri meena po, ate wa zuak gaam ba meena.

16 Dii nyiŋ la, Naawen va ka wala nyiŋ a nyɛ jaab meena tɛŋzuk de ale wenŋmazuk, ŋan baai ate ti baga a nya ale ŋan baai ate ti an baga nya. Nyaba de meena gum chaab ale ka chichirisa pagrisaŋa ale pagrata tɔgatɔga. Naawen va ka Yeezu Kirisita a nyɛ wieŋa de meena. Wa be nyɛ ba te ka wala.

17 Kirisitawa de a liŋ boro kama alege ate Naawen nyɛ jaab meena. Jaab meena abe nyɛ ka noayeŋ ale wa a yaa boro ba tɔga ba tɔga.

18 Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la be ale Yeezu Kirisita nyiŋ ka ate wa dek yaa chim ba kpagi a yaa ta ba vummu. Wala ale a nyɛ ase Naawen bikpagi la ate wa nak wa a yiti kum po la. Wa nyɛ dila kama ayen wa de jaab buuri meena niŋ.

19 Ku be jam ka Naawen dek popola ayen wa biika a yaa be ta wa dek Naawen nyeka ale ka dii meena la.

20 Biika de nyiŋ abe ale soa ate Naawen yaa poli me a ta tɛŋka meena wa dek. Naawen va ka biika de kummu nyiŋ jabarimu zuk la, a basi ate nyemagsika ale nuru biik a yaa boro. Wa va ka wa kummu me nyiŋ a ŋman pilim soa jaab buuri meena tɛŋzuk ale wenŋmazuk.

21 Dila po dila po, ni an jam mɔata Naawen ya ate dila jam basi ate ni chim Naawen dachaasa dii nyiŋ la, ni jam a tom ka wabaata ale ta popola baata me.

22 Alege yɔgyɔgla de, wa biika kummu nyiŋ ate Naawen yaa de dɔata ale ni ayen ku basi ate ni chim nuru welensa wa niŋ.

23 Ni dan nyɛ dila, ku a fe kama ayen, ni ŋmasi yik ni siaka nalimnyiini a ŋmasi zaani nalimnyiini abe ni ta yiila ŋaai ate ni tara a ta nyini diipo ate ni wom Naawen tuntomika la. Ku be ka Naawen tuntomiŋ maŋka de nyiŋ ale soa ate mi Pɔɔl yaa chim tomteerɔ. Tɛŋka meena abe ale doa a ga saari la, a wom tuntomiŋ maŋka de kama.

24 Yɔgyɔgla de, mi poi be peenti ka nna
yegayega ale ninam buui ate mi a nam a
te ni la. Dii nyiŋ la, ka mi ninammu nyiŋ a
le bu basi ate ni baga nueri Yeezu Kirisita
ninam buui ate wa nam te Kirisita bisaŋa
ale a tu chaab.
25 Be ka Naawen abe ale basi ate mi chim
Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la tomteerɔ
ayen mi tom tuini de ate di ta wamaŋsa
jam te ni. Tuini de ate mi ayen m tom
la abe ale m mooli meena a sak nuruba
Naawen tuntomika ale ka dii la.
26 Tuntomiŋ maŋka de abe jam chim
ka wasusugi dila po, dila po ate wa nyɛ
nurubiik jigi. Alege yɔgyɔgla de, wa yaa
be basi kama ate di nyini peelim a sak wa
nuruma.
27 Wasusugi masika de ate Naawen a
yaali ayen wa pa sak wa nuruma meena
la ale la ate wa yaa poli ayen wa pa te ba.
Wasusugini de abe ale ayen ni seba ayen
Kirisitawa bo ale ni kama. Dila abe a sak
kama ayen ni le maa nya Naawen zulaŋa
kama.
28 Dila nyiŋ ti be a sak waai meena ka
Kirisitawa wie. Yam buui meena wuu ate
tama ta la, ti pa ka bula a kaam ale a sak ba
ayen ti dan baga abe ti ta ba wanyiwanyi
ate ba chim baai siaka ale pagra ate ba
chim bunyi ale Kirisitawa la a jam Naawen
jigi.
29 M le nyɛ dii ate m baga nyɛ nyaku de
la ale, m kasim a tom kama ale a nam a pa
pagrim kpiem buui ate Kirisitawa a te mu
la a tom.

2

1 Ni basi ate m weeni sak ni mi ale tom
nna yegayega a te nama ale nuru baai me
ale bo Laodisia la ale baai meena ale kan
seba mi dek la.
2 Mi a weeni nyaku de a sak ni kama
ayen ku deŋsi ba kpa ate ba jam jigi yeŋ ale
yaalika. Dila dan nyɛ, wensie miŋchakka
le basi ate ni sum seba nyaku de chak
nalimnyiini. Nyaku de abe dan nyɛ, ba
le seba Naawen wasusugini ale ka dii la.
Wasusugini de abe ale Kirisitawa dek.
3 Wala ale saafiik kaai ale baga a lagi
Naawen Yammu ale wa seba chakka ale
sugi juijui la ate ti a nya.
4 M be a weeni ni kama yɔgla ayen, ni
kan basi ate waai a baga pa wie ŋaai ale
kan daa wensie la a paasi ni. Ŋa dan poom
a nyɛ ase wamaŋsa la, ni kan siagi.
5 Alege boan nyiŋŋa, m karo ale ni, alege
m boro ale ni kama Naawen Chiika nyiŋ.
M sui be peenti ka nna yegayega ate m nya
ni kasim chiib zaani nalimnyiini dii ale ni
siaka ale Kirisitawa la.
6 Ase ni ale siak a te Yeezu Kirisita ayen
wa ka ni Nyɔnɔ la, ni be kasim chim bunyi
ale wa.
7 Ni basi ate ni nina muni ale wa, ni pa
ni nyeboka meena a te wa, abe ni basi ate
ni siaka ale wa a pagra ase ba ale jam sak
ni dii la. Ni abe kasim a te wa jiam me.
8 Ni be kpesi ni dek ate waai a kan
pa nuru biik pimpaasima yammu buui
ale nyini nuruba jigi ale tɛŋzuk ale
wenŋmazuk chichirisa jigi la ate ni chim
yom. Ni pa yam buui nyiini ale nyini
Kirisitawa jigi la.
9 Wie ŋaai meena ale ta wari a nyɛ ale
Naawen la, a bo ka Kirisitawa ale wa ale
ka nurubiik la jigi.
10 Ni be ta nyuvuri kama nalimnyiini ni
le chim bunyiwa ale wa la nyiŋ. Wa ta
pagrim ka nna yegayega a gaam chichirisa
meena ale pagra la.
11 Nama ale Kirisitawa ale ka bunyi la,
ku a nyɛ ase nama gebi ni yuaŋa kama
la. Daa ayen ka nuru bisa ale a gebi ba
yuaŋa dii la, alege ka Kirisitawa dek ale
gebi ni yuaŋa. Gebika de a sak kama ayen
Kirisitawa vari ni a ta nyini beemu de buui
ale ka tama dek biem la po a basi.
12 Boan nyiŋŋa, diipo ate ni tuesi soka
la, ku a nyɛ ase ba maa gu nama me ale
Yeezu Kirisita kama la. Ku be ŋman a
nyɛ ase ni ŋman maa yiti kum po kama
ale Yeezu Kirisita la. Be ka ni siaka ale
Naawen pagrimu ale soa dii la ate wa nak
wa yiti kum po la.
13 Dila po dila po, ni ale jam kan ta siak
la, ku jam a nyɛ ase ni kpi kama la ni
wabaataŋa nyiŋ ale ni ale jam kan daa
Juuba a ta Moosis Sinsaŋŋa la nyiŋ. Alege
yɔgyɔgla de, Naawen yaa ta ni jam ka
Kirisita jigi a te ni vum. Naawen voŋ ti
meena wabaataŋa a te ti kama.
14 Ti waba tii meena ale ŋmarisi doa
ale ŋa sinsaŋŋa meena la, Kirisitawa ko
ŋa meena a basi kama a pa ŋa kpi maŋ
Kirisitawa kummu jabarimu nyiŋ.
15 Jabarimu de zuk ale Kirisitawa basi
ate chichirisa pagrim ale kpaga pagrimu a
chim koa yaase kinla nyiŋ, a yaa basi ate
waai meena nya ba chivie a sak ase wa ale
ta pagrim.
16 Dila nyiŋ, ni kan basi ate nuru a
te sinsaŋŋa a magsi chaab ale jaab buui
ate ni le de yaase ni nyu, yaase da ŋaai
ale welema ale ŋaai ale kan welema
yaase chipaalika Tigini yaase wari a magsi
chaaba ale Vuusum Danni.
17 Nyaŋa de meena ka chum da dii dai
wie yisinta. Wensie wieŋa bo ka Kirisitawa
jigi.
18 Ni kan basi ate nuru waai nya ni nueri
a weeni ayen wa ta pagrim a baga a nya
wie ase goadaasima la alege nama kan

nya ŋa. Ni kan basi me ate waai ale a velim ayen wa a zaab wa dek kama la, ale waai me ale a fe ayen nuruba a puusi Naawen sabiiloma la, ni kan basi ate nuru wala choa a nya ni nueri ale wieŋa de chaaba. Boan nyiŋŋa, nuru wala choa a kasim sueri ale ka kanjanta ale wa dek popola.

19 Wala choa abe pa Kirisitawa waai ale soa nyiŋka meena a nya la a basi kama. Kirisitawa ale soa Kirisita bisaŋa ale a nyɛ ase wa nyiŋka la meena a nya ate ka a chim nalimnyiini ale ka kunaŋa ale kobaŋa ate ŋa a chim ase Naawen ale a yaali ayen nyiŋka a chim dii la.

20 Nama ale Kirisitawa a maa chaab kpi kama. Dila nyiŋ la, chichiri sii meena ale soa tɛŋzuk de ale wenŋmazuk de meena an ŋman soa ni. Be ka boan ale ŋman soa ate ni boka a nyɛ ase baai ate Kirisitawa an soa tɛŋka de zuk la? Ka boa le soa ate ni diem siak a te sinsak ŋaai chaab ale a weeni ayen,

21 "Kan ta jaamu de" yaase "Kan lam jaamu de a nya" yaase "Kan tiri jaamu de yaase nwala"?

22 Sinsaŋŋa de chaab a biisi a magsi chaab ale ka jaab buuri meena wuu ate fi dan ga pa wa tom tuini, wa ŋman ka kiri dii la. Ŋala meena ka nuru biik dek ale dueni wa sinsaŋŋa a sak ŋa.

23 Sinsaŋŋa ŋala chaab a nyɛ ase ka ba yam buui ate ba tara a fe ayen nuruba a puusi Naawen sabiiloba abe ba a paasi ba dek ayen ba a zaab ka ba dek. Sinsaŋŋa ŋala maari a basi kama ate nuruba a namsi ba nyiŋsa nalimnyiini. Ŋa an baga a nyɛ ate fi a fe fi nyiŋka ate fi kan tom wabiowa.

3

1 Ni yiti kum po kama ale Yeezu Kirisita. Dila nyiŋ la, ni basi ate ni popola bo ale ŋanta baai nyiini ale bo wenŋmazuk la. Dula jigini ale Kirisitawa kala Naawen jigi juga geŋ.

2 Dila nyiŋ ku a fe kama ayen ni pa ni popola meena a basi dula jigini, ni kan pa ŋa a basi tɛŋzuk de.

3 Dii nyiŋ la, nama ale Kirisitawa a maa ka chaab a kpi ate ni nyuvooŋa a yaa bo wa jigi Naawen jigi.

4 Ni vummu dek abe ale Kirisitawa. Wa be dan pilim ŋman jam, nama me le pilim ŋman jam kama ale wa a maa nya zula ŋaai ate wa me le nya la.

5 Yɔgyɔgla de, ku be a fe kama ayen ni basi ate tɛŋzuk de wie ŋaai ale bo ni nyiŋsaŋa po a soa ni la, a kpi. Wie ŋala chaama ate mi a weeni la ale, nipɔk yonta bobigoom, daŋta tuima, nipɔk yaalik, wabaata yaalika nyeka wie ale butuom. Butuom nyam a nyɛ ase ka bogluta kaabka la ase ba nin yaali ba ŋantaŋa a gaam Naawen.

6 Wieŋa de chaab nyiŋ ate Naawen le ta supuurim ale baai meena ale kan a zuli wa noai la.

7 Dila po dila powa, nama dek kasim jam va ka nyaŋa de chaab a ate ŋa jam soa ni.

8 Alege yɔgyɔgla de, ku a fe kama ayen ni pa nyaŋa de meena a basi. Wie ŋala chaab ase, supuurim, chaab kisika venta biisa, ale bibuloarisa meena wuu a kan nyini ni noa po a nyini.

9 Ni kan a velim a te chaaba dii nyiŋ la, ni yuk ni nyekpakka a basi kama

10 ale ge yaa pa nyepaalik a tara. Nyiŋ paalika de ate Naawen nyɛ la, ale wa kasim ta a nyɛ daa meena ate ka kan kpaŋimu. Wa a nyɛ dila kama ate ka a neensi wa dek ayen wa basi ate ni seba wa nalimnyiini a chak.

11 Dila nyiŋ la, waai ale kan daa Juu ale waai me ale ka Juu, ku daa tɔgatɔga, waai ale gebi wa yuari ale waai ale kan gebiya, ba ka bunyi, nicham ale baai ale bo goai po ale yom, ale baai ale kan daa yom, bala meena Kirisitawa soa kama. Wa be bo ale ba meena kama.

12 Ni ka Naawen nuruba. Wa ta yaalika ale ni kama a yaa lueri ni a te wa dek. Dila nyiŋ, ku a fe kama ayen ni pa jiirim ale zula ale zaab m dek ale ŋmamŋmam nyeka ale chichiiba ase gatta la a jo.

13 Ni ta jiirim ale suduŋni ale voŋteka ale chaab diipo meena wuu ase ni wanyi a nin nyɛ wari a kaasi wa choa. Ku a fe kama ayen ni a voŋ a te chaab ase Nyɔnɔwa ale voŋ a te ni dii la.

14 Nyaŋa de meena zuk, ni pa yaalika a vi du. Dii nyiŋ la, yaalika ale a yik wie meena a niak chaab.

15 Suyɔgini dii ate Kirisitawa a te ni la, dila ale di maari ni ale wie ŋaai meena ate ni ta a poli ayen ni nyɛ la. Boan nyiŋŋa, ka suyɔgini de choawa ate Naawen wi ni a pa nyo jigi yeŋ ayen ni a nyɛ ase ni ka nyiŋ yeŋ la. Abe ni a nyɛ Wein jiam.

16 Ku a fe kama ayen Kirisitawa tuntomika ale ka masimu meena a bo ni suniima. Ni pa yam a sak chaab abe ni a kaam chaab. Ni pai Naawen wanni a yi yiila, ni a yi yi ŋaai ale a pak Yeezu la ale yi ŋaai ate Naawen Chiika a te ni ale ni suniima a nyɛ Naawen jiam.

17 Wie meena ate ni a nyɛ yaase ni a biisi, ni pa Nyɔnɔwa Yeezu yonni a nyɛ ase ni ale pa wa yonni a nyɛ Naawen ti Kowa jiam dii la.

18 Pooba, ku a fe kama ayen, ase Kirisita bisa la, ni a te ni choroma zula nalimnyiini.

19 Choroba, nama me ku a fe kama ayen
ni a yaali ni pooma abe ni kan biisi ba a
kaasi.
20 Bisa, ku ka Kirisita bisa tuini ate ni
kasim a zuli ni nyamma, dii nyiŋ la, dila
a te Naawen ka popeentik.
21 Nyamma, ni kan a nyɛ ate ni bisaŋa
sue a puuri. Ni dan a nyɛ dila ba a jok ka
nyiŋbiiri wie nyeka po.
22 Yomma, nama me a te baai ale soa ni
la zula wie meena po. Ku daa ka ba ale
a nya ni ase ni nin boro a tom tuini ayen
ba ale a nya ni la abe ni tom ate ba yaali
ni, alege ni a tom ale ni suniima meena dii
nyiŋ la, ni ale a te Nyɔnɔwa zula la nyiŋ.
23 Dii meena ate ni a tom la, ni a tom
ale ni suniima meena ase ni a tom a te ka
Nyɔnɔwa la alege daa nuruba.
24 Ni a teeri Nyɔnɔwa a le wa pa tutuna
ŋaai a te wa nuruma la, ŋala degadega
ate wa le pa te nama me. Dii nyiŋ la,
Kirisitawa sum ale ni Nyɔnɔwa ate ni tom
a te.
25 Wakaasima nyeero meena, le nya wa
tutuna kama a magsi chaab ale wie ŋaai
meena ate wa nyɛ la. Dii nyiŋ la, Naawen
pa ka buusa yena a bo waai meena.

4

1 Yomma nyamma, ku a fe kama ayen
ni ta nyemagsika ale wensie dii meena
ate ni a nyɛ ni yomma jigi la. Nama me
abe a teeri ayen ni ta Nyɔnɔ me kama
wenŋmazuk.
2 M ŋman diem weeni a sak ni kama
ayen, ni kan basi Naawen puusika, abe ni
kpesi ni dek ale ni puusaŋa, a nyɛ Naawen
jiam.
3 Ni maa puusi a te tama me ayen
Naawen le te ti siuk naluŋ ate ti baga
a sak nuruba we tuntomika kaai ale a
biisi a magsi chaab ale Kirisitawa waai me
ale chim wasusugi a te nuruba la. Boan
nyiŋŋa, ka sinsaŋŋa de nyiŋ abe ale soa
ate mi bo likka dɔk nna la.
4 Ni maa puusi a te mu ayen Naawen
maari ate m mooli wa wanni ate ku ŋmasi
lagri a sak ba. Dii nyiŋ la, ku magsi ka m
nyɛ dila.
5 Dii meena wuu ate ni a nyɛ ale baai ale
kan daa Kirisita bisa jigi la, ni a nyɛ ale
yam. Ni dan ga nya siuk diipo meena, ni
nyiem a kpabi nwulinwuli ate ni nyɛ wari
dii ate ni a yaali ayen ni nyɛ la.
6 Ni basi ate ni biik masa, abe ni seba ni
nyiem ale ni a tulisi nuruba dii la.
7 Ti dek suoku Tikikus, waai, ale ta
wensie tuima meena po a maa tom a te
Nyɔnɔwa la, wala le weeni ni dii meena
ale boro la magsi chaab ale mi
8 ka dila ale soa ate mi a tom wa ni jigi
ayen wa weeni a sak ni tama me ale bo
dela a nyɛ dii la ate ku te ni popeentik.
9 Ti dek suok maŋka Onesimos waai ale
ka nama po wanyi a ta siaka nna yegayega
la a maa va Tikikus cheena kama. Bala ale
maa chaab a weeni ni dii meena ale a nyɛ
dela la.
10 Arisitaakus waai ale bo likka dɔk ale
mi la, a puusi ni. Banabas suoku Maak me
a puusi ni. (Mi a poli ayen m poom liŋ
weeni ni ayen dai dii dai Maak a dan jam
ni jigi, ni tuesi wa nalimnyiini.)
11 Josua waai yoi di choawa ale Jasitus
la, a puusi ni. Nuruma de batawa, Arisi-
taakus, Maak, ale Josua nyiini ale Juuba a
va Kirisitawa siuku a maari a tom Naawen
naamu tuimaŋa. Ba be kasim a maari mu
ka nna yegayega.
12 Nuru wanyi ale ŋman chim ni po
wanyi wa yoi ale Epafiras. Wa ka Yeezu
Kirisita tomteerɔ po wanyi. Wa kasim a
puusi Naawen daa meena a te ni kama,
ayen wa maari ni ate ni ŋmasi zaani
nalimnyiini ale ni siaka a chim Kirisita
bisa baai ale pak ale ba siaka a sum chim
Kirisita bisa a tom Naawen ale a yaali dii
la.
13 Mi dek pa nina maa nya wa tuimaŋa
ate wa tom nalimnyiini dii Laodisia ale
Erapolis tɛŋsaŋa po la kama.
14 Ti dɔgtawa Luuk ale Diimas ma chaab
a puusi ni.
15 Puusi ti suaataŋa ale bo Laodisia la,
nalimnyiini a te mu. Mi a puusi Nimfa ale
Kirisita bisaŋa ale a nyɛ tuka wa yenni po
la nalimnyiini.
16 Ni dan karim gbaŋka nueri, ni pii
nyiŋ ate ni basi ate Kirisita bisaŋa ale bo
Laodisia la maa wom ka wieŋa. Fi dan
nyɛ dila me, tuesi gbaŋ kaai ate Laodisia
demma me le te fu la a karim.
17 Abe fi weeni Akipus me ayen mi weeni
wa ayen, “Seba chak ate fi nueri tuin dii
ate Nyɔnɔwa te fu ayen fi tom la a nueri.”
18 Ni a teeri choarimaŋa ate ba pa bobi
mu la wie. Mi Pɔɔl dek ale pa m nisima a
ŋmarisi wieŋa de ayen, Pɔɔl a puusi ni.
M be ŋman a saalim ayen te Naawen
niaka a bo ale ni.

Gbaŋ Kaai Ate Pɔɔl A Liŋ A Ŋmarisi A Te TESALONIKA DEMMA La

1 Mi, Pɔɔl, ale Silas ale Timoti ale a
ŋmarisi gbaŋka de a puusi nama baai
ale a va Yeezu ŋaaŋ Tesalonika tɛŋka po
la. Ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita ale ti Kowa
Naawen ale soa ni.

Bala ale ba a niak ni abe ba basi ate ni
boro ale suyɔgini.

2 Ti a te ti Kowa Naawen jiam ale a puusi
a te wa kama daa meena nama nyiŋ,
3 ale a weeni a sak wa ni ale a tom
wa tuimaŋa ale nin muna dii la, dii nyiŋ
la, ni ta ka siaka ale yaalika ale wa
nna yegayega. Ni ta yiila kama me ale
ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita ale a va wa.
Yiilaŋa de abe basi kama ate ni va wa ale
chichiiba.
4 Ti suaata, ti seba ayen Naawen a yaali
ni kama, ate wa lueri ni a te wa dek dii
nyiŋ la,
5 ti ale liŋ a sak ni Naawen wamaŋsaŋa
la, ku jam daa tama dek noa po wie nyiini
ate ti weeni sak ni. Naawen Chiika ale pa
pagrim a nyo ŋa po. Dila ale soa ate ni
wanyi me la a jam ka chichama ale ŋa. Ni
jam nya ti ale boro ale ni dii la kama nama
nyiŋ,
6 ate ni tomsi tama ale ti Nyɔnɔwa.
Nuruba jam basi kama ate ni jam a nam
nna yegayega dii nyiŋ la, ni ale jam siak a
te Naawen wamaŋsaŋa la. Alege Naawen
Chiika a jam basi ate ni sue a peenti ka
yegayega.
7 Dila abe ale soa ayen nama ale a va
Yeezu dii la, ku magsi ka baai ale jam bo
tɛŋ sii ate ba a wi ayen Masidoniya ale
Akaaya ate ba ta siaka ale Yeezu la, a va
nama ale a va wa dii la.
8 Ni ale jam ta Yeezu wamaŋsaŋa a cheŋ
ga weeni sak ba wa wie la, baai meena ale
jam bo dula jigini ale jigi meena la, a wom
ni wie kama ni ale jam siak a te Naawen
dii la. Ti be kan ŋman a yaali ayen ti weeni
ni wari a sak nuruba
9 dii nyiŋ la, ba dek a weeni sak ti
kama ayen ti ale jam ni jigi la, ni jam
tuesi ti kama ale wom ti wieŋa ale basi
bogta kaabka ale a va Naawen waai ale ka
wensie nyɔnɔ ale kasim boro taam wuu la,
10 ale a tom wa tuimaŋa ale a limsi wa
biika Yeezu waai le wa basi wenŋmazuk
abe wa ŋman pilim jam tɛŋzuk la. Ka
Naawen ale jam nyɛ ate wa yiri kum po.
Wa ka waai ale a vari ti a basi Naawen le
za wa te nuruba waalika la po.

2

1-2 Ti suaata nama dek seba ayen dii po
ate ti jam cheŋ tɛŋ kaai ate ba a wi ayen
Filipai la, tɛŋka de nuruma a jam a nyɛ ti
ka biem ale ge jam a le ti me. Ti ale jam
Tesalonika tɛŋka po la, ni nuruma me a
jam nyɛ ti ka dila degadega alege Naawen
jam deŋsi ka ti kpa ate ti jam baga a sak ni
wa wamaŋsaŋa. Nama dek abe seba kama
ayen ti an jam sak ni ka kinla nyiŋŋa.
3 Wamaŋsaŋa ŋaai ate tama a jam
saalim ni ayen ni wom ŋa la, ŋa meena
a jam ka wensie. Ti popolaŋa me a jam ka
popola maŋsa. Ti be kan jam a yaali ayen
ti paasi ni kama.
4 Alege ti jam a biisi ka wie ŋaai ate
Naawen a jam a yaali ayen ti biisi la, dii
nyiŋ la, wa dek seba ti chak kama ate wa
yaa te ti siuk ayen ti a sak nuruba wa
wamaŋsaŋa. Dila nyiŋ la ti kan yaali ayen
ti biisi ate nuruba supeentik alege ti a yaali
ayen ka Naawen supeentik. Wala dek ale
seba ti popola ale ka dii la.
5 Nama dek seba ti ale jam sak ni dii la
kama. Ti an jam a biisi ka ti noa po nyiini
a paasi ni ayen ni yaali ti. Tama kan paasi
nuruba ayen ti nya ŋanta. Naawen ale ti
seero wieŋa de po.
6 Ti an jam a yaali pimpauk ni jigi ya,
yaase nuruba ba chaab jigiya.
7 Ti dan jam a yaali ayen ti nyɛ pagrim
ni jigi a nya ŋanta, ti te jam baga a
nyɛ dila kama, dii nyiŋ la, ti ka Kirisita
tuimtomdɔba. Alege ti ale jam bo ale ni
la, ti jam a nya ka ti dek zuk ale jaab buuri
meena ale ge jam ta ni ale jiirim ase nipɔk
ale a nya wa bisa zuk ale jiirim dii la.
8 Dii nyiŋ la, ti jam mariŋ ni ka nna
yegayega. Ku jam daa Naawen wa-
maŋsaŋa nyiini ate ti jam a yaali ayen ti
pa sak ni. Ti jam poom a yaali me ayen ka
ti pa ti dek nyuvooŋa a te ni. Ni jam bo ti
suniima po ka nna yegayega.
9 Ti suaata, ni baga a teeri ti ale jam a
tom yok ale kantueŋ dii ate ti ga jiak la, ti
jam a nyɛ dila ayen ka ti jam baga a sak ni
Naawen wamaŋsaŋa ate ti kan jam daani
ni ale ŋandiinta yaase jaabjaabɔa.
10 Nama ale Naawen ale tama seeroba
ayen, ti ale jam boro ale ni la, ti an jam
nyɛ ni wari wariya ayen ni baga nya ti
kaasuŋɔa.
11 Ti jam a nya ni zuk kama wanyiwanyi
ase bimbaansa koba ale a nya ba bisa zuk
dii la.
12 Ti jam te ni ka nyiŋbiiri ale deŋsi ni
kpa ale maa weeni ayen ni a tom tuim ŋaai
le ŋa peenti Naawen sui la. Wa wi ni kama
ayen ni jam jo wa naamu ale wa nyagsika
yegayegaka po.
13 Daa meena tama me a nyɛ ka Naawen
jiam dii nyiŋ la, ti ale jam ni jigi a weeni

Naawen wamaŋsaŋa a sak ni la, ni jam wom ŋa kama ale siak ayen ŋa daa nuruba wie, ŋa ka Naawen dek wie. Ku be sum chim ka wensie ayen ŋa ka Naawen dek wie. Wa be pa wa wieŋa a te ka nama baai ale ta siaka ale wa la ayen ŋa a tom ni nyeboka meena po.

14-15 Ti suaata, wie ŋaai ale nyɛ Naawen ale Yeezu Kirisita ŋaaŋviirima jigi baai ale bo tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Judia la, ŋala degadega ale nyɛ nama me jigi dula. Nama dek nuruba ale jam daani ni nna yegayega ase Juuma ale jam daani Yeezu ŋaaŋviirima Judia tɛŋka po la. Juuma liŋ jam ko ka Naawen biisiteerɔma ale ge yaa ko ti Nyɔnɔwa Yeezu. Ba gela jam basi kama ate ti nya ninam nna yegayega ale vi ti a yiak ti a basi. Nuruma de an peenti Naawen suiya. Ba ka nuru meena dachaasa

16 dii nyiŋ la, tama jam a yaali kama ayen ti sak baai ale kan daa Juuma la Naawen wamaŋsaŋa ate Naawen vari ba ba tuimbaataŋa po a basi, alege Juuma a jam pii ka nyiŋ a kasim a daani ti ayen ti basi ti sinsaŋŋa. Ba ale a zɛri nna la, ba ŋmasi a tom ka tuimbaata yegayega a gum ba ale liŋ tom tuim ba tii la po. Alege yɔgyɔgla, Naawen me sui ale a puuri ale ba.

17 Ku ale jam a fe ayen ti basi chaab tɔgatɔga la, ti sue a jam kaasi ka nna yegayega. Ku be beni maga kama alege ti an diem baga a ŋman nya chaaba. Alege ti diem a poli ni wie kama. Ni kasim bo ka ti suniima po, ate ti yaa pii nyiŋ yegayega ayen ti ŋman jam a nya ni.

18 Ku jam daa bunyi ate mi Pɔɔl, a jam pii nyiŋ ayen m ŋman jam nya ni, ku jam paari ka dii choa alege, ka Sitaana ale jam lik siuk ate ti an jam baga a jamya.

19-20 Ku meena wuu ka nama nyiŋ, daa nuru yonta nyiŋŋa ate ti a yaali ayen ti jamu. Ti ta yiila kama ayen ti Nyɔnɔwa dan ŋman pilim jam ti le ta ka kanjanta, ale supeentik abe ti a kuulim ayen ti ka nak deeroba ti Nyɔnɔwa Yeezu niŋ nama nyiŋ.

3

1 Dila powa ti jam limsi kama a jiak alege ti an jam wom ni wariya. Dila nyiŋ la, ti dek jam poom gomsi kama ayen ti wari tɛŋ kaai ate ba a wi ayen Atens la,

2 ale ge yaa tom ti suoku Timoti ayen wa jam ni jigi. Mi ale wa maa chaab a tom ka Naawen tuimaŋa ale a weeni a sak nuruba Naawen wamaŋsaŋa ŋaai ale a biisi Yeezu Kirisita wie la. Ti tom Timoti ayen ka wa jam deŋsi ni kpa abe wa a maari ni ate ni ta siaka nalimnyiini ale Yeezu, abe

3 ni kan pa ni ŋaaŋ a te Naawen siuku vaka nuruba ale a daani ni la nyiŋŋa. Nama dek seba ayen ku a fe kama ayen baai ale a va Naawen siuku la a nam.

4 Tama ale jam bo ale ni la, ti liŋ jam weeni ni kama ayen Naawen le te nuruba siuk ate ba basi ate ni nya ninam. Dila sum nyɛ kama ase ti ale poom jam a weeni ni dii la.

5 Ku ale jam a daani mi nna yegayega nama nyiŋ la, m jam tom ka Timoti ayen wa jam nya ase ni ka se, ase ni diem ta siaka ale Yeezu yaase ni ka. M jam ze ku ale ka dii la, ase da dii dai Velinvendika a nyɛ ni a nya ate ni va wa noai ale ge basi ate ti tuimaŋa de meena kaasi ale ka kiriya.

6 Timoti be jam ni jigi kama ale ŋman pilim jam tama jigi. Wa ale ta wapaali ŋaai a jam weeni sak ti la, ŋa masa te ti kama. Wa jam weeni sak ti ni ale ta siaka ale Yeezu dii ale a yaali nuruba me la. Wa weeni sak ti ni ale diem a teeri ti wie dii ale a yaali me ayen ni nya ti ase tama ale a yaali ayen ti nya nama me dii la.

7 Ti suaata, ti diem bo ka daanika ale ninam po, alege ni ale ta siaka dii la a te ti ka nyiŋbiiri ate tama me a tom.

8 Ni ale ŋmasi zaani ale ni siaka ale ti Nyɔnɔwa nalimnyiini dii la te ti ka nyiŋpagra ale nyuvuri.

9 Yɔgyɔgla de ti ze ti le ti nyɛ Naawen jiam dii la, dii nyiŋ la ti dan biisi ni wari ale wa, ti sue a kasim a peenti kama daa meena.

10 Yok ale kantueŋ meena ti a puusi a te ka Naawen ale ti suniima meena ayen wa maari ate ti ŋman jam nya ni, ate ti ŋman sak ni a gum du ase ti ale liŋ jam sak ni Yeezu vaka dii la.

11 Ti Kowa Naawen ale ti Nyɔnɔwa Yeezu a dan te ti siuk ti le jam ni jigi.

12 Ti Nyɔnɔwa le maari ni ate ni ta yaalika a zuak nna yegayega ale chaab ale nuru meena ase tama ale a yaali nama dii la.

13 Ni dan a yaali chaab dila, ti Nyɔnɔwa Yeezu le maari ni ate wa ale wa sabiiloma meena a dan jam, ni le baga a zaani ti Kowa Naawen niŋ ale sunum welensa, ate wa kan nya kaasuŋ ni jigiya.

4

1 Ti suaata, tama jam sak ni ni le ni nyɛ dii a va Naawen ate wa sui peenti la kama. Ni be kasim va ka dila. Alege ti a saalim ni ti Nyɔnɔwa Yeezu yoi nyiŋ ayen ni kasim ŋman a va wa dila nalimnyiini a gum du.

2-3 Nama baga teeri ti ale jam pa ti Nyɔnɔwa Yeezu pagrimu a sak ni dii la? Nama dek seba Naawen ale a yaali dii la kama. Wa a yaali kama ayen ni pa ni

dek meena nalimnyiini a te wa abe ni basi
nipooba yaalika ale nidɔaba yaalika.
4 Ku a fe kama ayen nama nidɔama a
seba nyɛ magsi kaai ate ni le nyɛ a ta nipɔk
ate ni nyeka a peenti Naawen sui abe ka
peenti nuruba sue me la.
5 Ni kan a yaali nipooba kinla nyiŋŋa ase
baai ale kan seba Naawen la.
6 M le a weeni dii a magsi chaab ale
nidɔa ale wa a nyɛ nipɔk jigi dii la, waai
kan nyɛ wari a kaasi Kirisita biik choa
suiya, a yaase wa nya wa nueri. Dii nyiŋ
la, ase ti ale poom a liŋ weeni ni dii la,
ayen waai dan kan a nyɛ nipɔk a magsi a
yaase wa a nyɛ wie a kaasi wa Kirisita biik
choa sui, Naawen le jam te bala chaab ka
waalika.
7 Naawen an lueri ti ayen ka ti a tom
tuimbaataŋa de chaaba, ale ge wa lueri ti
kama ayen ti chim nuru welensa.
8 Dila nyiŋ la, waai ale a zɛri ti sinsaŋŋa
de la, wa kan zɛri ka nuruba ale a sak dii
la, alege wa a zɛri ka Naawen waai ale pa
wa Chiika a te ni la.
9 Ku an magsi ayen m ŋman ŋmarisi te
ni a weeni ni le ni nyɛ dii a ta yaalika ale
chaab la, dii nyiŋ la, Naawen a liŋ jam sak
ni nna kama.
10 Ti seba ayen ni a yaali Yeezu
ŋaaŋviirima baai meena ale bo Masi-
doniya tɛŋka po la, alege ti a saalim ni
kama ayen ni a nyɛ dila nalimnyiini a gum
du,
11 abe ni nyɛ ni popola ate ni boro nna
chim. Ni kan pa ni dek a nyo ni vaanchaab
wie po. Ni a de ni dek nyiŋ wulum
ŋandiinta me ase ti ale liŋ jam sak ni dii
la.
12 Ni dan a va nyeka de, baai ale kan ta
siaka ale Yeezu la, le te ni zula, ate ni kan
ŋman a nya nuruba ayen ba te ni ŋanta.
13 Ti suaata, ti a yaali ayen ka ni seba ku
wensieŋa a magsi chaab ale baai ale kpi la,
ate ni popola a kan kaasi ase baai ale kan
ta yiila Yeezu jigi la.
14 Tama abe ta yiila kama boan nyiŋŋa, ti
ale ta siaka ayen Yeezu kpi kama ale ŋman
yiri kum po la. Dila degadega ate Naawen
le nyɛ ate baai ale ta siaka ale Yeezu alege
kpi la, a yiri kum po ate ba maa chaab a
boro ale Yeezu.
15 Ti a sak ni ka ti Nyɔnɔwa ale sak ti dii
la. Da yeŋ po, ti Nyɔnɔwa le ŋman pilim
jam. Wa dan jam, tama baai, ale vua la,
ku a fe kama ayen ti kan de baai ale kpi la
niŋŋa.
16 Da dila danni, nuruba le wom
ti Nyɔnɔwa lueluku ale Naawen sabi-
iloma kpagini lueluku ale Naawen damu-
nika peerika ate ti Nyɔnɔwa dek nyini
wenŋmazuk a siŋ cheena ate baai ale jam
ta siaka ale wa alege kpi la, a yiri kum po.
17 Wa yaa le deri tigsi tama baai ale tali a
vua la, ate tama yaa yiri a jueli chiŋmaaŋa
po a tu ti Nyɔnɔwa dula. Ti le kasim bo ka
wa jigi taam wuu.
18 Ni a weeni wamaŋsaŋa de a sak chaab
ate ku te ni nyiŋbiiri.

5

1 Ti suaata, ku an magsi ayen ti ŋmarisi
a weeni ni diipo ate wieŋa de meena le nyɛ
la,
2 dii nyiŋ la, nama dek seba chak kama
ayen dai dii ate ti Nyɔnɔwa le ŋman pilim
jam la, ku le nyɛ ase ka zue ale a jam yok
dii la.
3 Da dila danni nuruba le weeni ayen
nyiŋyɔgsa ale jaab buuri meena a magsi
kama, ate ba kan chali yɔgsum ale jaab-
jaabɔa alege, kaasuŋ le deri jam cha ba
kama nna yegayega. Danni le deri jam
kama ase nipɔk puuk nyɔnɔ ale kan seba
diipo ate puuka le dom la. Ba wanyi me la
a kan nyini kaasuŋku de po a nyini.
4 Alege nama ti suaataŋa a seba Yeezu a
le wa ŋman pilim jam la kama, dila ale soa
ate ku kan cha ni ase zue jamka ale a cha
ni dii la.
5-6 Dii nyiŋ la, tama meena ka daa legi
po, ti bo ka kantueŋ po. Dila nyiŋ la, ku an
magsi ayen ti dua a goa ase baai ale kan
seba Yeezu ate ba dua a goa dii la. Ni basi
ate ti yiri wenzuk a zaani abe ti kan a diini.
7 Dii nyiŋ la, tama meena ka legi po, ti
bo ka kantueŋ po. Nuru baai ale a goa la,
a goa ka yok, baai me ale a nyu daam a
buk la, a nyu a buk ka yok.
8 Alege tama ka nuru baai ale a tom ti
tuimaŋa kantueŋ la. Dila nyiŋ la, ni basi
ate ti yik ti dek. Ase soji ale a gomsi wa
dek a cheŋ kpaliŋ po dii la, ku a fe kama
ayen ti gomsi ti dek ale siaka nalimnyiini
ale yaalika, abe ti ta yiila ayen Naawen le
vari ti a basi.
9 Naawen an lueri ti ayen ka wa bu
buusa a mini ti, alege wa lueri ti kama
ayen wa vari ti nalimnyiini ti tuimbaata po
a basi. Wa va ka ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita
nyiŋ ayen wa nyɛ dila a te ti.
10 Yeezu kpi ka tama nyiŋ, ayen wa dan
ŋman pilim jam, tama meena baai ale
diem vua la, yaase baai ale kpi la, tama
ale bala meena le ta ka nyuvuri a bo ale
wa.
11 Nnala nyiŋ ni be a te chaab nyiŋbiiri
abe ni a maari chaab ate ni siaka a pagra
ase ni ale a nyɛ dii pooma la.
12 Ti suaata, ti a saalim ni ayen ni a zuli
nuru baai ate ti Nyɔnɔwa a lueri ayen ba
chim ni kpaga a tom nalimnyiini a te ni
abe ba a kaam ni la.

13 Ni a te ba zula yegayega abe ni a yaali
ba tuimaŋa ate ba a tom la nyiŋ. Ni ta
noayeŋ ale chaab me.
14 Ti suaata, ti a weeni ni kama ayen ni
kaam nyiŋworuk nyamma, abe ni a te baai
ale a chali yɔgsum la nyiŋbiiri, abe ni a
maari baai siaka ale kan soa dii la, abe ni
ta chichiiba ale nuru meena.
15 Ni wanyi me la kan tom tuimbaata a
tuni tuimbaata. Ni pii nyiŋ ate ni kasim a
tom tuimmaŋsa nyiini a te chaab ale nuru
meena.
16 Ni ta supeentik daa meena,
17 abe ni a puusi a te Naawen daa meena,
18 abe ni a te Naawen jiam wari buuri
meena ale a nyɛ ni la. Dii nyiŋ la Naawen
a pa nama ale Yeezu a gum ka chaab, dila
abe ale soa ate Naawen a yaali ayen ni a
nyɛ dila.
19 Ni kan a kasi Naawen Chiika tuimaŋa.
20 Ase da dii a boro kama ate Naawen le
pa nuru wanyi a biisi ale ni. Dila abe dan
nyɛ, ni kan deri a zɛri nuruwa ale biisi dii
la.
21 Ni poli ŋa nya ase ŋa sum nyini ka
Naawen jigi ya. Ni ŋmasi va ŋaai ale ka
wensie la,
22 abe ni zɛri ŋaai ale a basi ate ni a tom
tuimbaata meena wuu la.
23 Mi a puusi a te ka Naawen waai ale a
basi ate ti a boro ale suyɔgini la, ayen wa le
basi ate ni chim nuru welensa nalimnyiini
wie meena po, abe wa nya ni chiisaŋa ale
ni nyiŋsaŋa zuk ate ni kan ta kaasuŋɔa
diipo ate ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita a ŋman
pilim cheena la.
24 Naawen waai ale wi ni ayen ni jam wa
jigi la, le nyɛ dii ate mi a juisi wa la a te ni
dii nyiŋ la, wa ka wensie nyɔnɔ.
25 Ti suaata, ni a puusi Naawen a te ti
meena,
26 abe ni puusi ti suaataŋa meena nalim-
nyiini.
27 Mi, Pɔɔl ta ka ti Nyɔnɔwa pagrimu ate
mi a weeni ni ayen ni karim gbaŋka de a
sak Yeezu ŋaaŋviirima meena baai ale bo
dula la.
28 Ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita niaka bo ale
ni.

Gbaŋ Kaai Ate Pɔɔl A Ŋmarisi A Saa Siyewa A Te TESALONIKA DEMMA La

1 Mi, Pɔɔl ale Silas ale Timoti ale a
ŋmarisi gbaŋka de a puusi nama baai ale
a va Yeezu Tesalonika tɛŋka po la. Ti Kowa
Naawen ale ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita ale
soa ni.
2 Bala ale ba a niak ni abe ba basi ate ni
boro ale suyɔgini.
3 Ti suaata, daa meena ku a fe kama ayen
ti a te Naawen jiam ni nyiŋ. Ku be magsi
kama ayen ti a nyɛ dila, dii nyiŋ la ni siaka
a kasim a zuak ka nna yegayega ate ni
yaalika ale chaab me a zuak nna yegayega.
4 Dila ale soa ate ti a weeni Yeezu
ŋaaŋviirima jigi meena ate ti a cheŋ la
ayen ti ta kanjanta ale ni kama. Dii nyiŋ la
nuruba nyɛ kama ate ni a nya ninam nna
yegayega alege ni diem yik ni dek kama a
ta siaka nalimnyiini ale Naawen.
5 Wieŋa de meena a sak kama ayen
Naawen buusaŋa ka wensie buusa. Ni be
ale yik ni dek nalimnyiini ni ninammu po
dii la, Naawen le weeni kama ayen ni yaa
magsi wa naam buui nyiŋ ate nuruba basi
ate ni a nam la po joka kama.
6-7 Naawen wensie buusaŋa ale nna.
Ti Nyɔnɔwa Yeezu le nyini wenŋmazuk
Naawen jigi a siŋ a pa wa dek a sak
nuruba. Dila po wa Naawen yaa le basi
ate ni namka ale tama namka a nueri ate
ti nya vuusum. Wa le pa waalika a te nuru
baai ale jam soa ate ni a namu la. Wa ale
wa sabiilo pagrɔma ale maa chaab
8 a jam ale bolimŋiak. Nyaku de a dan
nyɛ Naawen yaa le basi ate baai ale a zɛri
Naawen ale kan va wa wamaŋsaŋa ŋaai
ale a biisi ti Nyɔnɔwa Yeezu wie la, a nya
waalika.
9 Naawen le yeeri ba wa boka jigini ale
wa zuli pagrika jigini ate ba nya ninam
buui ale kan ta kpeglimka la.
10 Wieŋa de le nyɛ ka da dii danni ate ti
Nyɔnɔwa ayen wa ŋman pilim jam la. Baai
meena ate wa lueri ate ba ta siaka ale wa
la, le te wa ka zula nna yegayega abe ba
nya wa ase nuru kperikaliik la. Nama me
le jam bo ka ba po a te wa zula dii nyiŋ la,
ni ta siaka ale Naawen wamaŋsa ŋaai ate
ti jam sak ni la kama.
11 Dila ale soa ate daa meena ti a puusi
Naawen ayen wa gomsi ni a magsi nyɛ bo
kaai choa ate wa wi ni ayen ni boro la.
Ti a puusi me a te wa kama ayen wa le
pa wa pagrimu a nyɛ ate ni popola ŋaai
ate ni a poli ayen ni chim nuru maŋsa la,
ale ni siaka kaai ale a basi ate ni a tom
tuimmaŋsa la meena a ŋmasi chim wensie
nalimnyiini.
12 Siuk kula po ti Nyɔnɔwa Yeezu yoi le
nya zula nama nyiŋ ate nama me a nya
zula wa nyiŋ. Nyaku de a le nyɛ kama dii
nyiŋ la, ti Naawenni ale ti Nyɔnɔwa Yeezu
Kirisita a ta jiirim ale ni kama.

2

1 Mi a yaali ayen m ŋman weeni
yɔgyɔgla a sak ni ka diipo ate ti Nyɔnɔwa
Yeezu Kirisita le ŋman pilim jam ate tama
ale wa a tu chaab la wie. Ti suaata, ti a
saalim ni,
2 ayen nuruba a dan weeni ayen ti
Nyɔnɔwa pilim jamka danni a paari kama
ni kan basi ate ku deri daani ni ni popola
po yaase ni sue. Nuru bala chaab a dan
weeni ni ayen ka Naawen ale weeni ba
ayen ba weeni ni dila, a yaase ba sak
ni dila a yaase ba karim ka gbaŋ ate ka
weeni ayen ka tama ale ŋmarisi ka ayen
Nyɔnɔwa pilim jamka danni a paari kama,
ni kan wom ba biiga.
3 Nuruba a dan poom a nyɛ diidiiya ni
kan basi ate ba baga paasi ni. Ku wensieŋa
jigini ale, da dila danni a kan de niŋ a
jamu. Ka nuruba yegayega a le ba liŋ zɛri
Naawen vaka ate Gaasa Nyɔnɔwa me waai
ate ku a fe ayen wa cheŋ bolim buui ale
kan maari a kpimsi po la, a nyini peelim.
4 Gaasa Nyɔnɔwa de a le jam weeni
kama ayen ŋanta baai meena ate nuru
a puusi a te la, ka ŋan kayaata, abe wa
weeni me ayen wa ka waai ale gaam ba
meena la. Wa le poom a maa jo Naawen
Puusika Yenni po a kali a weeni ayen wa
ka Naawen.
5 Ni baga a teeri diipo ate m jam boro
ale ni la? M jam weeni ni wieŋa de meena
kama.
6 Alege jaab ale boro a nyɛ ate wieŋa de
an diem nyeya. Nama dek seba jaamu de
kama. Da dii ate Naawen a lueri la a dan
paari, wa le pa wa dek a sak.
7 Nuruba a deri poom boro a tom ka
tuimbaata, alege nuruba yegayega a ze ku
kiri ya. Dii ale chien ayen di nyɛ la, a kan
nyɛ yegayega yɔgyɔgla ase ka jaab buui ale
a kasi di nyeka yegayega la a nin cheŋ
8 ale ge ate Gaasa Nyɔnɔwa a yaa nya
siuk a nyini. Alege ti Nyɔnɔwa Yeezu a
dan ŋman pilim jam, wa le ko wa ale
wa nɔanni po vuusumu. Wa nyagsika ale
kaasi wa me.
9 Gaasa Nyɔnɔwa a le liŋ pa ka Sitaana
pagrimu a tom pimpaasima wakperikali-
isa nna yegayega,
10 abe wa pa pimpaasima meena a paasi
baai ate Naawen seba ayen ba le kpi la, dii
nyiŋ la ba ale ba va wensie siuku ate ba
nya varibasika la ba zɛri kama.

11 Dila ale soa ate Naawen le basi ate ba
popolaŋa a tagri ate ba ta siaka ale venta
wie. Wa le nyɛ dila kama ate
12 baai meena ale zɛri wensieŋa ale ge
ate ba sue a peenti ale tuimbaata tom ka
la, wa le bo mini ba ate ba kpi.
13 Ti suaata, ku a magsi ti a nyɛ Naawen
jiam kama daa meena Nyɔnɔwa ale a yaali
ni la nyiŋ. Naawen de niŋ a lueri ka nama
a yaa basi ate wa chiika pagrimu a vari ni
basi ale basi ate ni chim nuru welensa ni
siaka ale wensie nyiŋ.
14 Ti ale jam sak ni Naawen wamaŋsaŋa
la, wa jam wi ni kama ayen ni nya varib-
asika de ate da yeŋ ni ta ti Nyɔnɔwa Yeezu
Kirisita zulaŋa.
15 Ti suaata, dila nyiŋ la, ni ŋmasi za
giŋgiŋ abe ni va wensie sinsak ŋaai ate ti
jam bo ale ni a sak ni ale noa a yaase ku
ŋaaŋnyiŋ ate ti ŋmarisi gbaŋ a sak ni la.
16-17 Ti Kowa Naawen a yaali ti kama
ale kasim a te ti nyiŋbiiri taam wuu ale
basi me ate ti ta yiila nalimnyiini wa niaka
nyiŋ. Ti a saalim kama ayen wa ale ti
Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita le deŋsi ni kpa abe
ba te ni pagrim ate ni kasim a tom abe ni
a biisi wamaŋsa nyiini.

3

1 Wie ŋaai ate mi a biisi a kpeglim la ale
nna. Ti suaata ti a saalim kama ayen ni a
puusi Naawen a te ti ate ti baga a nyɛ ate
ti Nyɔnɔwa wamaŋsaŋa a tagli jigi meena,
ate nuruba a ta siaka ale ŋa abe ba te ŋa
zula me ase nama ale a nyɛ dii la.
2 Ni a puusi Naawen me ayen wa vari ti
a ta nyini nuru baai ale a tom tuimbaata
la nisa po, dii nyiŋ la, nuruba yegayega a
ka siaka ale wamaŋsaŋa.
3 Alege ti Nyɔnɔwa ka wensie nyɔnɔ. Wa
le pa wa pagrimu a te ni abe wa vari ni
Velinvendika jigi a basi.
4 Nyɔnɔwa abe basi kama ate tama seba
chak ayen ni a tomka dii ate ti weeni ni la,
ni abe le kasim a tom ka dila.
5 Nyɔnɔwa ale basi ate ni miŋ wa yaalika
ale chichiibaŋa ate wa te ni la nalimnyiini.
6 Ti suaata, ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita
yonni nyiŋ ate ti a weeni ni wieŋa de
meena. Ni kan pa ni dek a gum chaab ale
baai ale ta nyiŋworuk, ale kan va sinsak
ŋaai ate ti sak ni la.
7 Nama dek seba kama nalimnyiini ayen
ku magsi ka ni a tom dii ate ti jam bo ale
ni a tom la. Ti jam ka nyiŋworuwa.
8 Ti jam a tom ka nna yegayega yok
ale kantueŋ meena, ayen ti de ti dek nyiŋ
wulumŋanta. Ti an jam a yaali ayen ni a
nam tama nyiŋŋa. Dila ale soa ate ti nyiem
tuni ŋandiin tii meena ate ni jam a te ti la.
9 Ku jam magsi kama ayen ni soa ti noai
ŋandiinta, alege ti an jam nyɛ dila, ti jam
a de ka ti dek wulum ŋanta ate ku sak ni
le ni nyɛ dii a tomsi tama la.
10 Ti ale jam boro ale ni la ti jam weeni
ni kama me ayen waai a dan kan a yaali
tuima tomka, wa kan a de ŋandiinta.
11 Boa nyiŋŋa, ti wom ayen ni ba gela ka
nyiŋworuk nyam a pa ni dek a nyo nuruba
wie po.
12 Ti a weeni ba kama ti Nyɔnɔwa Yeezu
Kirisita yoi nyiŋ ayen ba basi ate ba nina
muni ate ba a de ba dek wulum ŋanta abe
ba a tom ba tuimaŋa chim.
13 Ti suaata, ni kan jiak ale tuimmaŋsa
tomka.
14 Nuru a dan bo ni po ate wa kan yaali
ayen wa va dii ate ti ŋmarisi gbaŋka de po
la, ni ŋmasi nya wa chak. Ni kan basi ate
wa maa gum ni po, dila le basi ate wa nya
chivie.
15 Ni kan nyɛ wa jigi ase wa ka ni dachiak
la, alege ni pii nyiŋ ate ni tagri wa popola
ate wa va ni siuku ase wa ka ni suok la.
16 Ti a saalim ti Nyɔnɔwa waai ale ka
suyɔgini nyɔnɔ la, ayen wa le bo ale ni
meena ate ni kasim boro ale masim wie
meena po.
17 Mi, Pɔɔl a puusi ni. Mi dek ale a
ŋmarisi wieŋa de ale m yonni a kpeglim.
M gbaŋsaŋa meena mi a nyɛ ka dila.
18 M be ŋman a saalim ayen ti Nyɔnɔwa
Yeezu Kirisita niaka a bo ale ni meena.

Gbaŋ Kaai Ate Pɔɔl A Liŋ A Ŋmarisi A Te TIMOTI La

1 Mi, Pɔɔl ale a ŋmarisi gbaŋka de. Baai
ale lueri mu ayen m chim tuimtomdɔ la,
ale, Naawen waai ale ka ti varibasidɔ la ale
Yeezu Kirisita waai ate ti ta yiila wa jigi la.
Bala ale maa chaab a lueri mu.
2 Mi a ŋmarisi gbaŋka de a te ka fi,
Timoti m biika waai ate mi a sak fu ate
fi ta siaka ale Yeezu Kirisita la. Naawen
ti Kowa ale ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita ale
niak fu abe ba ta jiirim ale fu abe ba basi
ate fi boro ale suyɔgini.
3 Mi a yaali ayen ka fi wari Efisos tɛŋka
juijui ate fi boro yɔgyɔgla de la. M daam
poom weeni fu ka dila dii po ate m jam a
cheŋ Masidoniya tɛŋka la. Dii nyiŋ la, fi
dek seba ayen nuruba ba gela ale bo dula
jigini a sak venta wie. Weeni ba ayen ba
basi dii ate ba a sak la.
4 Weeni ba ayen ba pa sunsuelimaŋa ale
ba daa meena kokpieŋsa wie sinsaŋŋa a
basi, dii nyiŋ la, ba sinsaŋŋa a nyɛ ate
ka nuruba a nak nampaga ale chaab daa
meena. Ba ale a nyɛ dii la, a kan basi ate
nuruba a tom ale siaka Naawen ale te ba
dii ayen ba tom la.
5 Mi a weeni fu nna kama ayen nuruba
ta sunum welensa ale popola maŋsa ale
Naawen abe ba ta wensie siaka ale wa. Dii
nyiŋ la, nyaku de meena a basi ate ba a ta
ka yaalika.
6 Nuruba ba gela a basi nyaku de meena
kama alege daa meena a kasim a nak
nampaga kayaata.
7 Bala chaab a yaali kama ayen nuruba
a jam ba jigi a bek ba Naawen sinsaŋŋa
wie ate ba yaa sak ba. Alege, ba dek ze
wie ŋaai ate ba a biisi ale seba chakka la
kiriya.
8 Ti seba ayen Juuma Sinsaŋŋa nala
kama, ase nuruba a nin pa ŋa a tom ŋa
ale a weeni dii la.
9 Naawen an pa wa sinsaŋŋa a te ka baai
ate wa nyɛ ate ba chim wayɔrisima nyam
la. Wa pa ŋa a te ka nuru baai ale kan a va
ŋa ale a zɛri Naawen noai la baai ale kan
a yaali Naawen wie womka la, ale baai ale
kan daa welensa nyam la ale baai ale a ko
nuruba ale maara a ko ba dek koba ale ba
maba,
10 ba a bobi nipooba a goa ale a yaali
nidɔaba bobi goom, a yik nuruba a ta cheŋ
ga a da a nyeem a biisi venta wie, ale a pe
a velim ale a tom tuim ŋaai meena ale kan
a va wensie siuku sinsaŋŋa la.
11 Wensie sinsaŋŋa a bo ka Naawen
wamaŋsaŋa po, ate Naawen a pa te mi
ayen m mooli Naawen dii ale a ta zula ale
a niak nuruba la wie.
12 Mi a te Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita jiam,
dii nyiŋ la, wa jam seba mu a chak kama
ate wa yaa lueri mu ayen m chim wa
tomteerɔ. Wa pa wa pagrimu me a te mu
ayen mi a tom wa tuimaŋa.
13 Dila po mi jam a kaasi ka wa yue, ale
a le wa ale a daani wa yegayega. M jam ka
siaka ale wa. Dila ale soa ate m jam ze m
ale jam a nyɛ dii la. Alege Naawen a jam
ta jiirim ale mu,
14 ale a maari mu yegayega wa niaka
nyiŋ ayen m siak a te wa ate ku nyɛ ate m
ta yaalika ale nuruba. Siaka de ale yaalika
de abe nyini ka Yeezu Kirisita jigi, dii nyiŋ
la, tama ale wa a yaa ka bunyi.
15 Ka wensie ale magsi me ayen nuruba
siak a te nyaku de ayen Yeezu Kirisita a
jam tɛŋzuk de meena ayen wa vari ka
nuruba ba tuimbaata po a basi ate ba va
Naawen. Mi dek jam a tom ka tuimbaata
a gaam nuru meena
16 alege, yɔgyɔgla de Naawen a yaa ta
jiirim ale mu kama. Ka boan nyiŋ ate
wa nyɛ dila mi tuimbaata naabɔa jigi ya?
Wa nyɛ kama ayen Yeezu Kirisita ale ta
chichiiba nalimnyiini ale mi dii la, ku le
sak ka baai a le ba jam ta siaka ale wa
la ayen wa le nyɛ ka dila degadega ba jigi
ate ba me nya wa nyuvuri dii ale kan ta
kpeglimka la.
17 Basi ate ti a pak Naawen daa meena
abe ti a te wa zula. Wa ka ti Naab waai ale
kasim boro dii po meena wuu la. Wa ka
wanyi dekki. Nuru an baga a nya wa. Ku
be nyɛ dila.
18 M biik Timoti, m ŋman a weeni fu
kama dii ate m liŋ weeni fu ayen fi nyɛ
la, m be pa a nyo ka fi nisima po. Fi baga
teeri dii po ate Naawen biisiteerɔma a biisi
fi wie la? M be a weeni fu kama ayen fi pa
ba wieŋa ate ba biisi magsi chaab ale fu la
ate ŋa te fu pagrim ate fi a tom tuimaŋa
nalimnyiini a te Naawen.
19 Abe fi siak te wa nalimnyiini a va wa
ale popola maŋsa. Nuruba ba gela an va
wa ale popola maŋsa ate ba pa ŋaaŋ a te
ŋa ate ba siaka a deri kaasi.
20 Nuruba bayewa Yimeniyus ale
Alezanda a jam maa ka ba po. Mi ale
pa ba a nyo Sitaana nisima po ayen ba
zamsi yam ate ba kan a le Naawen ya.

2

1-2 Yɔgyɔgla de mi a yaali kama ayen ni
a nyɛ Naawen jiam abe ni a salim wa a
puusi a te waai meena ale nalima ale baai
meena ale a nya ti zuk la. Puusi Naawen
ayen wa maari ba ate ti meena a boro ale

suyɔgini abe ti a va Naawen nalimnyiini
abe ti a zuli wa.
3 Ti dan nyɛ nna meena ku a peenti
Naawen ti Varibasidɔwa sui kama.
4 Wa a yaali ayen ka waai meena ate nya
varibasika ba tuimbaata po ate ba jam va
wa a seba wa wensieŋa.
5 Dii nyiŋ la Naawen ka dinyi. Nuru yeŋ
abe a le baga ta Naawen ale nuru biik a
jam jigi yeŋ ate ba a niak chaab. Nuru
yeŋka de abe ka Yeezu Kirisita.
6 Wa zaani ka nuruba meena naŋkula po
a kpi a te ba ayen wa vari ba ba tuimbaata
meena po a basi. Da dii danni ate Naawen
le weeni varibasika de wie a sak nuruba la
a paari kama ate wa yaa weeni a sak ba.
7 Dila ale soa ate wa lueri mi ayen m
chim wa tuimtomdɔ a ga sak nuru baai
ale kan daa Juuba la. Ayen m ga a sak
ba ate ba ta siaka ale wa abe ba seba wa
wensieŋa. Wie ŋaai ate mi a biisi la ka
wensie. Mi daa velinvendika.
8 Dila nyiŋ ate mi a yaali ayen jigi meena
nidɔama ale va Naawen nalimnyiini la, a
puusi Naawen. Ba kan ta supuurim ale
nampaga nakka ale chaaba.
9 Mi a yaali me ayen nipooma a kan a jo
gatta ase nidɔayaalisa la, alege ba a jo ba
gataŋa ale yam. Ba kan pa ligra yegayega
a da ŋanta a bobi ba zuk zuisaŋa, abe ba
kan a su ni felima ŋaai diak ale pagra la,
abe ba kan a jo garuk tii diak ale pagra la.
10 Alege ku nala kama ate ba basi ate
tuimmaŋsa a tagri ba nalimu yaalika koal-
imaŋa. Dii nyiŋ la, ba a va ka Naawen.
11 Ku a fe kama ate nipooba a seba ba
dek yikka nalimnyiini abe ba nyɛ nna chim
a wom sinsaŋŋa.
12 Mi kan siak ayen nipooba a sak
nidɔaba yaase, ba ta pagrim nidɔaba
zuwa. Ba a nyɛ chim.
13 Dii nyiŋ la Naawen a liŋ nyɛ ka Adam
ale ge ku ŋaaŋnyiŋ a ŋman nyɛ Iiv.
14 Sitaana an jam paasi Adam, ka nipowa
ate wa jam paasi ate wa kaasi Naawen
sinsaŋŋa.
15 Alege nipɔk a dan boro a biak bisa,
Naawen a nya wa zuk kama ase wa nin
kasim ta siaka ale wa ale ta yaalika ale
sunum weleŋ ale seba nyemagsika.

3

1 Ka wensie ate nuruba weeni ayen nuru
a dan poli wa sunum po ayen wa a tom
Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la kpagi
tuima, ku be ka wa naluŋ ate wa a yaali.
2 Ku a fe ate wa chim nuru maŋ waai
ate nuruba kan nya wa wakaasuŋ la, abe
wa ta nipɔk yeŋ nyiini, abe wa a nyɛ chim
chim abe wa a yik wa dek, wa chim yam
nyɔnɔ, abe wa siak ate nichaanoba a jam
wa yeri, abe wa baga a sak nuruba me.
3 Ku a fe ayen wa kan chim danyuirik
ale kpaliŋ nyeero, abe wa kan a yaali ligra
ale wa popola meena ku a fe ayen wa seba
wa dek yikka daa meena, abe wa chim
suyɔgini nyɔnɔ.
4 Abe wa baga a nya wa dɔkdemma zuk
nalimnyiini ate wa bisaŋa a siak wa noai
abe ba a zuli wa.
5 Nuru a dan kan baga a nya wa
dɔkdemma zuwa, wa le nyɛ ka se a nya
baai ale a va Yeezu Kirisita la?
6 Waai me ale chim Kirisita biik ate
kuna diem beni la, kan chim Kirisita bisa
kpagiya. Wa dan deri chim kpagi nwuli,
wa a ta ka kanjanta ate Naawen a bo mini
wa ase Velinvendika la.
7 Ku a fe kama me ayen ni lueri nuru
waai ale a nya zula nuru baai ale kan a va
Yeezu Kirisita la jigiya. Kan daa di, chum
dii po wa le nya chivie ate wa pa wa dek a
nyo Velinvendika baruku po.
8 Siuk kula po, ku a fe me ate Kirisita
bisaŋa ale a tu chaab la maaroma a tom
ba tuimaŋa ale ninmuna. Ba kan chim
noa buye buye nyamma. Ku a fe kama me
ayen ba kan chim danyuirisa, abe ba kan
va venta suita a nya nyuenta.
9 Alege ku a fe ayen ba a ta popola yena
ale wensie ŋaai ale jam suk ate Naawen a
yaa nyɛ ate ŋa nyini peelim la.
10 Kirisita bisaŋa a liŋ zamsi ba a nya,
ate ba dan kan ta wariya ba yaa chim ba
maaroba.
11 Siuk kula po ku a fe kama me ayen
ba pooma nyeka a nala, ba kan chim
bumbobriba, ba yik ba dek nalimnyiini
abe ba ta wensie wie meena po.
12 Ku a fe ate maaro a ta nipɔk yeŋ
nyiini abe ba a nya ba dɔkdemma zuk
nalimnyiini.
13 Baai ale a tom a te nalimnyiini la,
le nya zula ate ba kan a chali yɔgsum
ale nuruba biisi te ka, ba siaka ale Yeezu
Kirisita ale ka dii la.
14-15 Mi a poli ayen ku kan beni ate m
jam fi jigiya. Alege m dan beni, gbaŋka de
a le sak fu Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la
ale ba nyɛ dii a boro ale chaab la. Naawen
waai ale boro la, ale soa ba. Bala ale yik
Naawen wensieŋa a tara.
16 Wensie ŋaai ale jam suk ate Naawen
a yaa nyɛ ate ŋa nyini peelim la, tama
abe siaka kama ayen wensieŋa de ka wa
kpeeni:

> Yeezu Kirisita a jam chim ka nuru biik
> ate Naawen Chiika a sak nuruba ayen
> Yeezu ka wensie nyɔnɔ. Wa pa wa de
> a sak Naawen sabiiloma ate ba nya wa
> ate Naawen yaa a nyɛ ate wa yiti kum
> po a jueli wenŋmazuk Naawen jigi. Wa
> ŋaaŋviirima a biisi wa wamaŋsaŋa ate

ŋa tagli tɛŋka meena ate nuruba a ta siaka ale wa.

4

1 Naawen Chiika a nyini ka peelim a weeni ayen chum dii po, nuruba ale basi ba siaka, abe ba wom chichirisa venta wie abe ba va chichiribaata sinsaŋŋa.
2 Sinsaŋŋa de chaab pimpaasima nyam ale velim ate ŋa tagli jigi meena. Ba popolaŋa a kpi kama, nna ase ba a pa kutuk tuiluk a ji ba zuimaŋa la.
3 Ba le sak nuruba ayen ku an nala ate ba a faari nipooba, yaase nipooba a yali nidɔaba a yaase ku a kisi kama ate nuru a de ŋandiin ti gela. Alege ba ze ka Naawen ale nyɛ ŋandiin tila a magsi deka ase baai ale ta siaka ale Yeezu a yaa seba ku wensieŋa jigini la, a nin nyɛ Naawen jiam abe ba ge a de.
4 Ŋanta meena ate Naawen a nyɛ la, a nala kama. Dila nyiŋ la, fi dan nya jaab ate fi yaa nyɛ Naawen jiam jaamu nyiŋ, kan chali yɔgsum, tanla.
5 Ti dan nyɛ dila, Naawen wanni ale tama puusaŋa le basi kama ate jaab wala chim jaweleŋ a te ti.
6 Fi dan pa wensie sinsaŋŋa de a sak fi suaataŋa Kirisita bisaŋa fi le chim ka Yeezu Kirisita tomteerɔ maŋ. Wie ŋaai ate fi va ŋa ale siak a te wensieŋa sinsaŋŋa me la, ŋala meena le basi kama ate fi siaka a chim a gum du.
7 Kan gum chaab ale baai ale a sak sunsuelim ŋaai ale kan magsi chaab ale Naawen ate ba pa a sak nuruba la. Ba sunsuelimaŋa ka sunsuelim kayaata. Pii nyiŋ fi dek a zamsi Naawen wensie sinsaŋŋa ate ŋa bo fi sunum po ate fi boka a nyɛ ase Naawen la.
8 Fi dan pa fi nyiŋka a tom tuima ayen ka pagra, dila ale nala, alege Naawen wanni a dan bo fi sunum po dila a gaam taam ka yegayega, dii nyiŋ la, fi le nya nyuenta yɔgyɔgla ale chum dii po.
9 Ka wensie ate nuruba weeni nyaku de, ku be magsi ka nuruba siak nalimnyiini ayen ku ka wensie.
10 Ti a tom ti tuimaŋa yegayega a te ka Naawen waai ale sum boro la. Dii nyiŋ la, ti ta yiila wa jigi kama. Wa ka waai meena varibasidɔ alege wa potim a a vari ka baai ale ta siaka ale wa la a basi.
11 A weeni abe fi a sak nuruba wieŋa de.
12 Basi ate fi boka po ale fi biik po, ale fi tuim nalinsa po, ale fi yaalika ale fi siaka, ale fi welensa, a sak Yeezu ŋaaŋviirima ba le ba nyɛ dii a va Naawen la. Fi diem ka bipaaluk alege fi daa nyɛ dila nuru kan nya siuk a pa fi chim biiga.
13 Basi ate fi nina muni ate fi a karim Naawen gbaŋka ate waai meena a wom. Saalim ba ate ba va Naawen siuku. Pa ka me a sak nuruma Naawen wie ate m jam.
14 Kan baŋ tiirim buui ate Naawen a pa a te fu dii po ate Naawen biisiteerɔma a biisi Naawen pagrim nyiŋ ate Kirisita bisa kpaŋŋa a yaa pa ba nisaŋa a vi fu zuk la.
15 Basi ate tuimaŋa de a bo fi sunum po ate fi va ŋa, ate nuruba meena a nya fi ale a tom tuimmaŋsa dii a gum du la.
16 Kpesi fi dek fi boka jigi ale fi ale a sak nuruma dii la. Fi dan va wieŋa de nalimnyiini, da yeŋ Naawen le jam vari fi dek ale baai ale wom fi noai la tuimbaata po a basi.

5

1 Kan biisi jakpak a kaasi, alege biisi ale wa ase wa ka fi ko la. A biisi ale nidɔabilisaŋa ase ba ka fi suaata la,
2 ale nipɔk kpagsaŋa ase ba ka fi maba la, ale nipɔkbilisaŋa ase ba ka fi tɔaba la, ale welensa.
3 A te zula pukogi ŋaai ale kan ta nuru ate wa a nya ba zuk la.
4 Pukogi dii ale ta bisa a yaase wa bisa bisa la, ba a nya wa zuk ate ku tuni ba nyamma ale nyɛ dii a te ba la. Ba dan nyɛ dila, ku le peenti Naawen sui.
5 Pukogi dii ale sum ka pukogi ale ka nuru ate wa a nya wa zuk la, ta yiila Naawen jigi kama a yaa a puusi wa yok ale kantueŋ a nya wa maarika.
6 Alege pukogi dii ale kasim va wa dek sunum yaalika suita la, a poom kpi kama ale vua.
7 Pa sinsaŋŋa de a sak fi nuruma ate waai kan pa yue kaasuŋ a te ba.
8 Nuru waai a dan kan a nya wa nuruba zuwa, baai ale ŋmasi ka wa dɔkdem la, ku a sak ase wa basi wa siaka kama la. Wa poom chim nuru biok a gaam waai ale kan seba Naawen la kama.
9-10 Kan pa pukogi dii ale kan pai bena pisiyuebi a maa gum pukoŋŋa po, ka waai ale paari bena pisiyuebi. Dii ale gum du la, waai ale yali bunyi dekki, abe wa chim nipɔk waai ate waai meena a seba wa tuimmaŋsa noai po la, abe wa chim waai ale jam a nya wa bisa zuk nalimnyiini la, abe wa siak ate nichaanoba a jam wa yenni la, wa tom a te wa Kirisita bisa vaanchaab abe wa kan ta kanjanta wa chim waai ale a maari baai ale a nam la, wa chim waai ale a poli tuimmaŋsa nyiini wa sunum po la. Kirisita bisaŋa a nya pukogi wala choa zuk.
11 Pukogi dii a dan kan paari bena pisiyuebi, kan ŋmarisi wa yonni a nyo gbaŋka po dii nyiŋ la, da dii dai wa a yaali kama ayen wa yali chora paalik. Wa kan ŋman ta ku wa sunum po ayen wa a tom ka Yeezu tuima.

12 Wa dan nyɛ dila wa le kaasi wa
pumpuulim ŋaai ate wa puulim ayen wa
a tom Yeezu tuima nyiini la. Dila le basi
kama ate Naawen jam weeni wa ayen wa
nyɛ kaasi.
13 Wala choa me a zamsi ka nyiŋworuk
ale a togli nuruba yie a pa wa dek a nyo ba
wie po ale a bobri, ale a biisi wa ŋaai ale
kan magsi wa a biisi ŋa wie la.
14 Mi a yaali ayen pukogi ŋaai ale diem
ka nipɔk paalisa la, a yali choroba a
biak bisa a nya ba dɔkdemma zuk ate ti
dachaasaŋa kan nya siuk a biisi gaam ti.
15 Boan nyiŋa, pukogi paalisaŋa ba gela
a deri basi Naawen siuku kama ale a va
Sitaana.
16 Nipɔk waai a dan ka Yeezu ŋaaŋviiro
ate wa ta pukoga wa dɔkdemma po ku a
fe ayen wa a nya ba zuk. Wa kan basi ate
Kirisita bisaŋa a ji jimmu de. Ka pukogi
ŋaai ale kan ta nuruba la, ate Kirisita
bisaŋa a nya ba zuk.
17 Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la
kpaŋŋa ŋaai ale a nya ba nuruma zuk
nalimnyiini la, ale baai dek ale a sak
Naawen wieŋa nalimnyiini la, ku a fe ate
bala a nya tutuna nna yegayega.
18 Boan nyiŋa ba ŋmarisi Naawen
gbaŋka po ayen, “Kan bobi ni a buui ate
fi yik ayen bu fobi wiiti la noai ya.” Ba
ŋman pilim ŋmarisi ayen, “Ku a fe kama
ayen tomteerɔ a tuesi wa tutunaŋa.”
19 Nuru waai a dan a yaali ayen wa
tɔariŋ Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la
kpagini, basi ate wa pa nuru wanyi a yaase
baye baai dek nina ale maa nya kpagini
kaasuŋku la ate fi wom ba le ba weeni dii
la.
20 Baai ale a tom tuimbaata la, pii nyiŋ
ate fi biisi ba a kaasi nuruma niŋ ate
yɔgsum yik waai meena.
21 Naawen ale Yeezu Kirisita ale Naawen
sabiiloma baai ate wa lueri la meena ale
mi seeroba ate m za a weeni fu ayen fi va
mi sinsaŋŋa de, ate fi kan a yaali nuruba
gela abe fi a zɛri ba gela.
22 Kan kpabi pa fi nisa a vi nuruba zuk
ayen ba chim ti Nyɔnɔwa tomteerɔba dii
nyiŋ la, ti dan nyɛ dila ate ku ŋaaŋnyiŋ
ate ba a tom tuimbaata, fi me maa bo ba
tuimbaataŋa po kama. Dila nyiŋ yik fi dek
daa meena ale sunum weleŋ.
23 Kan fi a nyu nyiam nyiini, a nyu daam
magla fi ponni ale kasim a daani fu la nyiŋ.
Fi dan nyɛ dila, ku le maari fu.
24-25 Nuruba gela a kan sugi a tom ba
tuimbaataŋa. Ate Naawen ale bo ba
buusa. Ba gela me a sugi a tom ba
tuimbaataŋa kama ate ti ze ŋa noai po.
Alege ku ŋaaŋnyiŋ ŋa le nyini peelim. Ba
gela me tuimmaŋsaŋa a sugi kama, alege
ku ŋaaŋnyiŋ ŋa le nyini peelim.

6

1 Ku a fe ayen baai ale ka yom la, a te
ba nyamma zula nalimnyiini ate nuru kan
baga a kaasi Naawen yue a weeni ayen ti
sinsaŋŋa ka sinsak kayaata.
2 Ba nyamma a dan ka Yeezu
ŋaaŋviiriba, ku a fe ayen ba kan weeni
ayen ba nyamma ale ka Kirisita bisa la
nyiŋa ba kan te ba zula. Alege ba a tom a
te ba nalimnyiini yegayega dii nyiŋ la, baai
ale a nya nyuenta ba tuimaŋa po la ka ba
Kirisita bisa chaab baai ate ba ta yaalika
ale ba la.
A sak fi nuruma wieŋa de, abe fi a saalim
ba ate ba va ŋa.
3 Baai meena ale a zɛri ayen ba siak a
te ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita wensie wieŋa
ŋaai ate ti a va nalimnyiini alege a pa ba
dek sinsaŋŋa a sak nuruba la,
4 ba ta ka kanjanta alege ba ze jaabɔa.
Daa meena ba a yaali ka nampaga
yegayega nakka, a yaali ayen ba a nyɛ
kpaliŋsa wie zuk, ate bala dek ale baai ale
a wom ba wieŋa la yaa a de nyuri ale a
waaŋ chaab ale a kaasi chaab yue. Ba me
ta ka chichama baata ale chaab.
5 Bala meena popolaŋa a kan ŋman a
tom. Wensieŋa abe ŋman ka ba jigiya. Daa
meena ba a kpaliŋ ka chaab ale a poli ayen
ba dan va Naawen siuku ba le chim ka
ligra nyam.
6 Ku ka wensie ayen fi dan va Naawen
siuku ate fi sui peenti ale ŋanta baai ate fi
ta la, fi jigsi kama.
7 Dii nyiŋ la, ba ale biak ti la, ti an jam
ta jaab a jam tɛŋzuk de. Ti be dan kpi, ti
an diem baga le pa jaab a ta cheŋ.
8 Dila nyiŋ la, ti dan ta ŋandiinta a de ale
gatta a jo dila magsi ti kama.
9 Alege baai ale a yaali ayen ba chim
jigsiroba la, Sitaana le jam a paasi ba abe
wa bari ba ba betta tuimaŋa po ale ba
tuimbaata yaalika ate ba jam kaasi nna
yegayega.
10 Dii nyiŋ la, tuimbaata meena tɔgatɔga
piilimka a nyini ka ligra yaalika yegayega
jigi a jam. Nuruba gela a ta ku ba suniima
po ka nna yegayega ayen ba ti nya ligra.
Dila ale soa ate ba a basi Naawen siuku
ate ba suniima a kaasi nna yegayega la.
11 Alege fi Timoti, waai ale va Naawen
la, kan a tom tuimbaataŋa de ate m poom
weeni fu la. Basi ate fi nina muni ale
tuimmaŋsa tomka abe fi a va Naawen
nalimnyiini. Ta siaka ale wa abe fi ta
yaalika ale nuru meena, yik fi dek. A nam
fi ninammu.
12 Dii po ate fi jam nyini peelim a zaani
seeroba yegayega niŋ a pa fi dek a te
Naawen la, wa pa ka wa nyuvuri dii ale
kan ta kpeglimka la a te fu. Ŋmasi yik ka
nalimnyiini dii nyiŋ la, ka dila nyiŋ ate wa

wi fu. Be basi ate fi nina muni ale fi siaka
ale wa ase nuru nina ale muni tigurik po
dii la.
13 M za ka Naawen niŋ waai ale te
ŋanta meena nyuvuri la, ale Yeezu Kirisita
waai ale nyini peelim a biisi wensieŋa ale
Gominawa Pontios Paalɔt la niŋ,
14 a weeni fu ayen, fi va dii ate m sak fu
la. Ta sunum weleŋ, ate waai kan baga a
kaasi fi yue ale ge ate ti Nyɔnɔwa Yeezu
Kirisita a ŋman pilim jam.
15 Naawen ka Naawen kpien waai ale soa
ŋanta meena ale chim nalima meena Naab
la, wa le tom ate wa ŋman pilim jam dii po
meena wuu ate Naawen dek a yaali la.
16 Naawen nyiini ale boro dii po meena
wuu ale bo wa jigini juijui ale a nyagsi a
gaam wenbinni la. Nuru an baga jo ku
jigini. Nuru an diem nya Naawen ya, yaase
wa baga a nya wa. Wa pagrimu ale wa
zulaŋa a boro ka dii po meena wuu. Ku be
nyɛ dila.
17 A sak nuru baai ale ta ŋanta yegayega
la ayen ba kan a yaali yue ba ŋantaŋa
nyiŋa. Ba kan ta yiila ba ŋantaŋa nyiŋa, a
poli ayen ba a le kasim a nya ka masim ba
nyiŋa. Da dii dai ba le jam a kaasi kama.
Alege weeni ba ayen ba ta yiila Naawen
jigi waai ale a te ŋanta meena ate ti sue a
peenti la.
18 Ŋanta yegayega nyamma de weeni ba
ayen, ba jigsi me ale tuimmaŋsa tom ka
abe ba a yaali ayen ba pa ba ŋantaŋa a
chari nuruba ba chaab.
19 Ba dan a nyɛ dila, chum dii po Naawen
le te ba tiirinta a magsi chaab ale ba ale
nyɛ dii la ate ba ŋmasi yik nya wa nyuvuri
maŋ kaai ate wa le pa a te ba la.
20 Timoti, a nya wie ŋaai meena ate m
pa a nyo fi nisima po la zuk. Kan pa
fi dek a gum chaab ale nuru baai ale a
weeni ayen ba a sak ka nuruba ba le ba
nyɛ dii a seba Naawen la. Ba sinsaŋŋa ka
sinsak kayaata. Daa meena ba a nak ka ba
dek betta nampaga kayaata ale a biisi wa
bulorisa.
21 Dii nyiŋ la, nuruba gela a jam va ba
kama ale ge basi Naawen wensie siuku
vaka.
Naawen niaka le bo ale ni meena.

Gbaŋ Kaai Ate Pɔɔl A Ŋmarisi A Saa Siyewa A Te TIMOTI La

1 Mi Pɔɔl, ale a ŋmarisi gbaŋka de. Naawen ale lueri mu ayen mi chim Yeezu Kirisita tuimtomdɔ. Yeezu tom mi kama ayen m cheŋ a ga weeni nuruba Naawen ale puulim ayen wa le te ba nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la ase ba a nin ta siaka. Nyuvunni de ate tama ta la ka bunyi ale Yeezu Kirisita.

2 Mi a ŋmarisi gbaŋka de a te ka fi Timoti m dek biika Yeezu Kirisita yue nyiŋ. Ti Kowa Naawen ale ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita le niak fu abe ba ta jiirim ale fu abe ba basi ate fi boro ale suyɔgini.

3 Mi a te Naawen waai ate mi a tom a te ale popola maŋsa ase ti kokpieŋsaŋa ale jam a tom dii la jiam daa meena fi nyiŋ. Yok ale kantueŋ m dan boro a puusi a te fu mi a nyɛ Naawen ka jiam fi nyiŋ.

4 Mi a teeri dii po ate fi jam a kum la kama. M be ŋman pilim a yaali ka nna yegayega ayen m nya fu, ate m supeentik yegayega.

5 M seba ayen fi makpieŋka Loyis ale fi mawa Yunis ta siaka yegayega kama ale Yeezu. Mi a teeri ayen fi me ta wensie siaka kama ale wa ase bala la.

6 Dila ale soa ate mi a yaali ayen fi teeri dii po ate m jam pa m nisaŋa a vi fi zuk la, Naawen ale jam pa wa tiirimu a te fu. Yɔgyɔgla m be ŋman a weeni fu kama ayen fi pa fi tiirimu a tom tuima.

7 Dii nyiŋ la, chiik kaai ate Naawen a jam pa a te ti la, a kan basi ate ti a chali yɔgsum ale sunum baasinsa, alege wa a basi kama ate ti a ta pagrim, ate ti a yaali nuruba abe ti a yik ti dek.

8 Kan chali yɔgsum ayen fi weeni a sak nuruba ti Nyɔnɔwa Kirisita wie. Kan chali chivie me ale mi nuruba jigiya, dii nyiŋ la, ba le jam yik mi a lik dɔk po Kirisita nyiŋ la. Ku nala kama ate fi me maara a nam Naawen wamaŋsaŋa nyiŋ ate Naawen a yaa pa wa pagrimu a te fu fi ninammu po.

9 Naawen wi ti kama ayen ti chim wa nuru welensa ate wa vari ti ti tuimbaata po a basi ate ti va wa. Daa tama dek tuima nyiŋ ate wa nyɛ dila. Alege, ku jam ka wa dek yaalika a ta nyini dii po ate wa an diem nyɛ ŋanta meena tɛŋzuk dela ayen wa va Yeezu Kirisita nyiŋ a niak ti.

10 Yɔgyɔgla de, niaka de ate wa a niak ti la, wa yaa basi kama ate ka va ti Varibasidɔwa Yeezu Kirisita nyiŋ ate ka nyini peelim ate ti nya ka. Kirisita a jam nya pagrim kama kum zuk. Bu ŋman ka pagrimɔa. Wa pa Naawen wamaŋsaŋa a sak ti ka wa nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.

11 Naawen ale lueri mi ayen m chim wa tuimtomdɔ a cheŋ ga sak nuruba wa wamaŋsaŋa.

12 Tuimaŋa de nyiŋ abe ale soa ate mi a nam la. Alege m sunummu a diem pagra kama ate mi a sak, dii nyiŋ la, m seba waai ate m ta siaka ale wa la kama. M be seba ayen wa baga nya dii ate m pa nyo wa nisa po la zuk kama a ta ga paari dai dii dai ate wa le ŋman pilim a jam la.

13 Mi ale jam bo ale fu la, m jam sak fu Naawen wensieŋa wieŋa ayen fu va ŋa. Yɔgyɔgla de ŋmasi yik m wensie sinsaŋŋa de nalimnyiini, ale siaka, ale yaalika, nyaŋa de ŋayewa ate Yeezu Kirisita a te ti la.

14 Naawen Chiika waai ale bo ti suniima po la ale pa wensie sinsaŋŋa a nyo ti nisima po. Be ŋmasi yik ŋa nalimnyiini.

15 Fi dek seba ayen baai meena ale bo Asia tɛŋka po ale mi la a basi mi kama. Nuruba bayewa me dek ate ba a wi ayen Figelus ale Yemogenes la a maa bo ka ba po.

16 Onesiforus ale deŋsi mi kpai a paari dii choa. Dila nyiŋ la, ti Nyɔnɔwa le ta jiirim ale wa ale wa dɔkdemma. Wa an jam chali chivie ale mi ba le jam yik mi a lik dɔk po la nyiŋa.

17 Wa le jam a paari Aroom tɛŋka la, wa jam deri nyeema a gisi ka kauk kuui ate m boro la, ate wa yaa jam a nya mu.

18 Fi me seba chak wa le jam maari mi yegayega dii Efisos tɛŋka la. Nyɔnɔwa le ta jiirim ale wa dai dii danni ate wa le ŋman pilim a jam la.

2

1 M biiga, ku ka Naawen niaka nyiŋ ate tama ale Yeezu Kirisita a chim bunyi. Dila nyiŋ la, be ta pagrim.

2 Sinsak ŋaai ate mi a pa sak fu nuru bɔari sunsuŋ la ba wom kama. Fi me pa sinsak ŋala degadega a sak nuru baai ale ka wensie nyam ate ba me baga a pa ŋa a sak ba vaanchaab ate ku tagli a cheŋ.

3 Tuesi fi ninammu ase soji waai ale a tom wa tuimaŋa nalimnyiini la, dii nyiŋ la, fi ka Yeezu Kirisita soji.

4 Soji a dan boro a tom wa sojiba tuimaŋa, wa kan tom ka tuim ŋaai ate nuru waai ale kan daa soji a tom la. Wa nyeem a yaali kama ayen wa tuimaŋa a te wa soji kpagini supeentik.

5 Yaase nuru ale nuruba ba chaab a dan a chali chala ate wa a yaali ayen wa chali de, ku a fe kama ayen wa va chalaŋa sinsaŋŋa.

6 Yaase kpaaro waai ale a tom nalimnyi-
ini wa talim po la, wala ale soa bie ŋaai ale
liŋ a abe la ale ge ate cheka a yaa paari.
7 A poli m le a weeni fu nna la. M seba
chak kama ayen nyɔnɔwa le wa a maari fu
ate fu miŋ m wieŋa a chak.
8 A teeri Yeezu Kirisita waai ale jam ka
Deevid ŋaaŋbiik la wie ayen wa yiri kum
po kama. Wamaŋsaŋa de ate mi kasim a
weeni a sak nuruba dii po meena ate mi a
sak nuruba la.
9 Naawen wamaŋsaŋa nyiŋ ate ba yik mi
a pa choroma a bobi mu ayen m nam ase
tuim kaasima nyɔnɔ la. Alege ba an baga
a bobi wa wanni.
10 Dila ale soa ate m ta sunum pagrik ale
m ninammu, ayen nuru baai ate Naawen
a lueri la a nya varibasika. Varibasika de
a basi kama ate bala ale tama meena ale
Yeezu Kirisita a chim bunyi ate ti yaa a nya
zula ŋaai ale kan ta kpeglimka la.
11 Ba weeni ka wensie ayen,
"Ku dan ka wensie ayen tama kpi kama ale
wa, ku be sum ka wensie me, ti be
a le yiti kum po ale wa kama me a
yaa vua ale wa.
12 Ti dan siak a te ti ninammu ale ti
suniima meena, dai yeŋ tama ale wa
le chim nalima.
Ti be dan pagsi ayen ti ze wa, wa me le
pagsi ayen wa ze ti.
13 Tama dan kan daa wensie nyamma,
wa kasim ka wensie nyɔnɔ dii po
meena. Wa kan maari a chim noa
buye buye nyɔnɔ."
14 Teeri fi nuruma wieŋa de meena abe
fi kaam ba ale nin muna Naawen niŋ ayen
ba kan a nak nampaga kayaata ale wamaŋ
a kan nyini nampaga kayaataŋa de chaab
po a nyini, ŋa goanti a kaasi ka nuru baai
ale a wom la popola.
15 Pii nyiŋ a tom Naawen tuimaŋa nal-
imnyiini, ate wa pak fu ate fi kan chim
tomteerɔ waai le wa nya chivie la, alege
waai ale a sak wensie wamaŋsaŋa ate ku
a magsi la.
16 Ase mi ale poom weeni fu dii la, kan
pa fi dek a gum chaab ale baai ale a biisi
betta biisa ale chaab la, dii nyiŋ la baai ale
a biisi dila la, a yiak ka nuruba ate ba kan
va Naawen ya.
17 Ba ale kasim a biisi dii la, ku a nyɛ ase
ka naworuk ale bo nuru nyiŋ a de wa la.
Yimeniyus ale Filitus a maa ka ba po.
18 Nuruba bayewa de a basi Naawen
wensie siuku kama ate nuruba ba gela me
baai ale ta siaka ale Kirisita va ka la a basi
wa va ka, dii nyiŋ la ba a sak kama ayen
dii po ate nuruba le yiri kum po la, taam
kama.
19 Alege nyubi dii ate Naawen a nyubi
la, di pagra ka nna yegayega, a kan choa.
Wa ŋmarisi dueni di nyiŋ ayen, "Nyɔnɔwa
seba baai ate wa soa la, kama." Wa
ŋmarisi dueni di nyiŋ me kama ayen,
"Baai meena ale a weeni ayen Nyɔnɔwa
a soa ba la, ku a fe kama ayen ba basi ba
tuimbaata tuimaŋa abe ba va wa."
20 Taasa ale ŋanta tɔgatɔga yegayega ale
bo yeri po la, ba pa ka ŋanta baai ale a
nyagsi a nyɛ, ŋa gela ba pa ligmɔniŋ a nyɛ,
gela ba pa daata a nyɛ, gela ba pa yak a
me. Ba gela ba pa zaani magsi ka nicham
ŋanta nyɛ teka, ba gela ba dek daa meena
pa tomka.
21 Waai a dan kan ta daŋta ale tuim-
baataŋa de meena ate m liŋ weeni la, ase
taasaŋa nyɔnɔwa ale pa taasi maŋsaŋa a
nyɛ nicham ŋanta la, Naawen me abe le pa
nuru wala choa me a tom ka tuimmaŋsa
meena.
22 Dila nyiŋ la, kan va fi dek ale a
yaali ŋanta baai ase bimbaansa ale a yaali
ŋanta baai la, alege ta ku fi sunum po
ate fi a tom tuimmaŋsa yegayega a te wa,
abe fi ta siaka ale yaalika, abe fi boro ale
suyɔgini ale baai ale a wi Nyɔnɔwa ale
sunum welensa a yaali maarika la.
23 Ka a tu chaab ale nuru betta baai ale
kasim a nak nampaga ale ŋanta baai ate
ba kan miŋ a chak la. Fi seba ayen ba
nampaŋŋa nakka a ta ba chiem ka kpaliŋ
jigi.
24 Ku a fe ayen ti Nyɔnɔwa tomteerɔ kan
a nyɛ kpaliŋa. Ku a fe ate wa a te nuruba
zula, abe wa chim sagrɔ maŋ waai ale ta
suduŋni la.
25 Nuruba a dan a zɛri wa sinsaŋŋa alege
wa a yaali ayen wa sak ba, ku a fe ayen
wa yik wa dek. Da dii dai, Naawen le te ba
siuk ate ba tulim a va wa abe ba seba wa
wensieŋa.
26 Ba dan nyɛ dila, ba le baga a pilim
a jam nya yam ate ba baga chali be
Velinvendika jigi waai ale jam bari yik ba
a tara la ate ba yaa va Naawen noai.

3

1 A teeri fi dek ayen tɛŋka a dan mɔata
kpeglimka, ku le tua kama nuruba jigi.
2 Nuruba le jam chim butuom nyam, ligi
yaalisa, a yaali yoi nna yegayega, kanjanta
nyam, abe ba a le nuruba, abe ba a zɛri
ba koba ale ba maba noa, nuru a dan nyɛ
wari a te ba ba sue kan peenti, ba kan yaali
Naawen wie womka,
3 ba ze ba dek nuru me, ba kan ta
jiirimɔa ba le chim ka nuru baai ale a kaasi
nuruba yue la, ba an baga ba dek a yik
ale maga dek me la wie po, ba ale chim ka
gbeŋma wie yegayega po, ba kisi wamaŋsa
tuima kama,
4 ba ale pa ba vaanchaab a da wie po,
ba ale kasim a nyɛ wie a basi du alege kan

poli buye, ba a poli kama me ayen ba ka
nuru kpeenta, ba ale yaali ba dek masim
wie a gaam Naawen wie.
5 Ba ale puusi Naawen ale ka ba noa
nyiini alege a zɛri wa wensie pagrimu.
Yeeri fi dek nuru bala chaab po.
6 Ba gela a sugi kama a jo yie po a paasi
nipooba, baai ale ta sunum baasinsa ate
ba dek tuimbaata a daani ba la, ate ba dek
ŋan yaalik me a dari ba a ta a cheŋ jigi
meena la.
7 Nipooma de chaab a nyeem kasim yaali
sinsaga womka alege ba an baga wensieŋa
a miŋ a chagi.
8 Dila po, dila powa, Janes ale Jamberes
a jam zɛri ti kokpieŋka Moosis ale jam
nyɛ dii la kama. Sagrɔma de baai ale ka
venta nyam ate mi a biisi ba wari la, a nyɛ
ase ka nuruma de bayewa la. Sagrɔma de
abe a zɛri wensieŋa kama dii nyiŋ la, ba
popolaŋa chim ka popola baata. Ba siaka
me a daa wensie siaka.
9 Waai meena a nya Janes ale Jamberes
ale ka betta dii la kama. Ase waai meena
ale nya ba bettaŋa dii la ku kan beni ale
ge ate dila degadega a nyɛ nidɔa baai ate
m poom liŋ a biisi ba wie la jigi ya.
10 Alege fi seba chak kama mi ale jam a
sak nuruba la, ale mi ale jam boro dii la,
ale mi ale a poli a yaali ayen m nyɛ dii la.
Fi me seba mi, ale kasim ta siaka dii ale
Naawen ale mi ale ta suduŋni dii la, ale m
ale ta yaalika me dii la, mi ale siak a te m
ninammu dii la,
11 nuruba ale nyɛ ate mi nam dii me la,
ale m dek ninammu me la. Fi me seba m
dachaasaŋa ale jam daani mu yegayega dii
Antiok ale Ikoonium ale Lisitira tɛŋsaŋa
po la. Alege Nyɔnɔwa ŋman pilim jam a
yeeri mu m ninammu de meena po a ta
nyini.
12 Nuru baai ale a yaali ayen ba pa ba
dek a te Yeezu Kirisita a yaa va Naawen la,
nuruba basi ate ba nya ka ninam.
13 Alege pimpaasiroba baai ale a tom
tuimbaata la, le jam tom tuimbaata a gum
du. Ba a paasi ka ba dek ale nuruba.
14 Alege fi Timoti a va Naawen wensie
siuku kama. Fi seba baai ale jam ka fi
sagrɔba la kama kasim ta siaka yegayega.
15 Fi me seba welensa wieŋa Gbaŋsaŋa
kama a ta nyini fi be fiik po, sii ale a sak
ayen nuru waai a dan ta siaka ale Yeezu
Kirisita ku la nyɔnɔwa le nya varibasika
kama la.
16 Naawen dek ale pa wa yam a te
nuruba ale sak ba ate ba ŋmarisi welensa
wieŋa Gbaŋsaŋa de. Si abe nala kama a
magsi wensie sinsaga, ale a kaam nuruba,
ale a sak nuruba ba wie kaasima po, ale a
sak ba ba le ba nyɛ dii a ta nyɛ bo kaai ale
nala la.
17 Nyaku de meena a basi kama ate
Naawen tomteerɔ a gomsi wa dek a magsi
tuimmaŋsa meena tomka.

4

1-2 Yeezu Kirisita le bo ŋanvuuta ale
kpilima buusa. Wa abe le jam kama a chim
Naab. Wala ale Naawen ale mi seeroba ate
mi a kaam fu ale nin muna ayen fi a sak
nuruba Naawen wamaŋsaŋa ale nin muna
dii po meena wuu. Ku dan poom masa a
yaase ku tua, basi ate ba seba chak ase dii
po meena ba nin kaasi wari, abe fi a kaam
ba ale nin muna, abe fi a deŋsi ba kpa wie
po, abe fi a sak ba ale suduŋni nalimnyiini.
3 Dii nyiŋ la, di danni a cheena kama
ate nuruba a kan lagi tue a wom Naawen
wensie sinsaŋŋa, ba le jam va ka ba dek
yaalika, abe ba a tu chaab ale sagrɔ baai
ale ba jam a sak ba dii ate ba poom gomsi
a kala a yaali ayen ba wom la.
4 Ba le jam basi Naawen wensie sinsaŋŋa
kama abe ba a yaali ayen ba a wom
sunsuelima.
5 Alege fi, kpesi fi dek wie meena po.
A nam fi ninammu abe fi a sak nuruba
Naawen wamaŋsaŋa, abe fi a teeri ayen
fi ka Naawen wieŋa moolido ate fi a tom fi
tuimaŋa meena nalimnyiini a te Naawen?
6 Alege mi dii po ate nuruba le ko
mu Naawen wamaŋsaŋa nyiŋ la a mɔata
kama.
7 M be je jiaka a nueri kama. M be chali
chalaŋa a nueri kama me. Alege a diem ta
siaka ale Naawen.
8 Ti Nyɔnɔwa a dan ŋman pilim jam
ayen wa bo wensie buusa a te ti, wa le
pa ka chali de ka tiirimu a te mu, daa mi
nyiini alege baai meena ale a yaali wa ale
a limsi ayen wa ŋman pilim jam la.
9 Pii nyiŋ fi dek a jam nwuli.
10 Dii nyiŋ la, Diimas waai ale a yaali
tɛŋzuk de ŋanta nna yegayega la a basi
mi kama alege cheŋ Tesalonika tɛŋka.
Keresens me cheŋ ka Galatia tɛŋka. Titus
me cheŋ ka Damatiya tɛŋka
11-12 Mi me tom ka Tikikus ate wa cheŋ
Efisos tɛŋka. Ka Luuk nyiini ale bo dela
ale mu. Fi dan cheena, fi ta Maak a jam dii
nyiŋ la, wa baga maari mu ale m tuimaŋa
kama.
13 Fi dan cheena fi pa m garuk jueŋku ate
m jam pa basi Torowas tɛŋka po Kaapus
jigi la a ta jam te mu. Tuesi, ku ale
m gbaŋsaŋa me ale gbanaŋa dek ate ba
ŋmarisi si la a ta jam te mu.
14 Chiok kuridowa Alezanda a jam daani
mu nalimnyiini. Ti Nyɔnɔwa ale tuni wa a
magsi chaab ale wa ale nyɛ dii la.
15 Kpesi fi dek ale wa dii nyiŋ la, tama
ale jam bo dula la wa kasim jam a zɛri ti
sinsaŋŋa kama ale pagrim.

16 Dii po ate mi jam liŋ bo biisaŋa dɔkku
po a biisi ayen m vari m dek a basi la, nuru
nuru an jam zaani mi ŋaaŋa. Waai meena
jam chali be kama ale basi mi dek m nyiini.
Mi a saalim Naawen ayen wa kan teeri ba
ale nyɛ mu dii la.
17 Alege ka Nyɔnɔwa ale jam zaani m
ŋaaŋ a pa wa pagrimu a te mu, ate m
jam baga a biisi Naawen wamaŋsaŋa a sak
baai ale kan daa Juuma la. Ti Nyɔnɔwa me
a jam maa yeeri mu a ta nyini ate ba an
baga a ko mu.
18 Ti Nyɔnɔwa me le yeeri mu a ta nyini
tuim ba tii ate nuruba a poli ayen ba nyɛ
mu la, ate m jo wa naamu po buui ale bo
wenŋmazuk la. Wa le nya zula ŋaai ale
kan ta kpeglimka la. Ku be nyɛ dila.
19 Mi a puusi Pirisila ale Akiila. M maara
puusi Onesiforus dɔk demma.
20 Erasitus a wari ka Korinti tɛŋka. Alege
m basi Torofimus ka Militus tɛŋka po. Dii
nyiŋ la, wa jam ka nyiŋyɔgsa.
21 Pii nyiŋ ate fi dek jam alege ate
ŋoota wein paari. Yubulus, Pudens, Linus,
Kilɔdiya, ale Kirisita bisaŋa meena ale bo
dela la a puusi fu.
22 Ti Nyɔnɔwa a bo ale fu. Naawen niaka
le bo ale ni meena.

Pɔɔl Gbaŋka Ate Wa Ŋmarisi A Te TITUS La

1 Mi Pɔɔl, waai ale ka Naawen tomteerɔ
ale Yeezu Kirisita tuimtomdɔ la, ale a
ŋmarisi gbaŋka de.
Naawen ale lueri mu ale ge tom mu me
ayen m deŋsi baai ate wa lueri ba ayen ba
va wa nalimnyiini la kpa, abe m sak ba ate
ba seba wensie ŋaai le ŋa basi ate ba va
Naawen la.
2 Wensie sinsaŋŋa de nyiŋ ba ta yiila
kama ayen wa le jam pa nyuvuri dii ale
kan ta kpeglimka la a te ba. Naawen waai
ale kan a velim la a liŋ jam puulim kama
dila po dila po ayen wa le pa wa nyuvuri
paalika a te ba.
3 Di danni ale jam paari la, wa va ka wa
wamaŋsaŋa nyiŋ ate di nyini peelim ate
nuruba miŋ di, ate wa yaa weeni nuruba
ayen, ba pa wa wamaŋsaŋa a sak. Mi Pɔɔl
abe maa ka nuru bala po wanyi a yaa va
Naawen ti Varibasidɔwa noai a pa wie ŋaai
ate wa pa nyo mi nisima po la a mooli a sak
nuruba.
4 Mi ale a ŋmarisi gbaŋka de a te fi m
biika Titus waai ale ta siaka nalimnyiini
ale Naawen ase mi ale ta dii la.
Kowa Naawen ale Yeezu Kirisita ti Varib-
asidɔwa le niak fu, abe wa basi ate fi boro
ale suyɔgini.
5 Mi ale jam basi fu Kariti tɛŋka po la,
fi jam wari dula kama ayen fi nyɛ dii ale
magsi fi nyɛ la abe fi lueri kpaga Kirisita
bisaŋa ale a tu chaab la tɛŋsaŋa meena a
te ba. A teeri m le jam weeni dii a sak fu.
6 Ku a fe kama ayen nuru waai ate ni
a lueri ayen wa chim kpagi la a kan ta
kaasuŋɔa nuruba jigiya, abe wa ta nipɔk
yeŋ nyiini, abe wa bisaŋa me a ta siaka
ale Naawen ale nyɛ kaai le ka basi ate
nuruba a kan nya siuk a weeni ayen ba
ka nanbolta a yaase tukpari nyam la.
7 Ku a fe ayen Kirisita bisa kpagi a kan
ta kaasuŋ nuruba jigiya dii nyiŋ la, wa a
nya ka Naawen tuima zuk. Ku a fe kama
me ayen wa kan chim kanjanta nyɔnɔ a
yase wa sui a kpabi a puuri ale nuruba,
abe wa kan chim danyuiriga, abe wa kan
a nyɛ kpaliŋsa a nak nuruba, abe wa kan
kasim a yaali ayen wa chim ligra nyɔnɔ.
8 Alege, ku a fe me ayen wa siak ate
nuruba a jam wa yenni abe wa a yaali
tuimmaŋsa tomka nalimnyiini. Ku a fe
kama me ayen wa chim yam nyɔnɔ, abe
wa chim nuru maŋ nalimnyiini wie meena
po, abe wa chim welensa nyɔnɔ, abe wa
seba wa dek yikka.
9 Ku a fe kama ayen wa ŋmasi yik
Naawen wensie wamaŋsaŋa ŋaai ate wa
sagrɔma a liŋ sak wa la. Wa dan yik
ŋa nalimnyiini, wa le baga a pa wensie
sinsaŋŋa de a deŋsi nuruba ba gela kpa,
abe baai me ale a zɛri ŋa la wa dak ba
kaasuŋku a sak ba.
10 Nuruma yegayega a kan siak a te
Kirisita bisa kpaga noa. Ba pa ka ba
wakayaataŋa a paasi ba suaata. Nuru baai
dek ale a sak ayen ku a fe kama ate Kirisita
bisaŋa a va Juuma sinsaŋŋa la,
11 basi ate ba goori ba wanni dii nyiŋ la,
ba a sak ka sinsak ŋaai ate ku a fe ayen ba
kan sak la. Sinsaŋŋa de abe a nyɛ kama
ate daanika a jam nuruba dɔkdem meena
jigi. Ba a sak kama me ayen ba nya ligra ba
sinsaŋŋa nyiŋ alege ba kan chali chivie ale
siuku de choawa ate ba va a nya ba ligraŋa
la.
12-13 Ba dek sampoporisaŋa po wanyi
dila po dila po ale jam bo Kariti tɛŋka po
la, a weeni ayen, “Kariti demma a kasim
ka velinvendisa, gaasa nyam, goaduŋsa,
puusa nyam ale nyiŋwotta nyam.” Wa
wieŋa de abe ka wensie. Ku a fe kama
ayen fi tɔariŋ ba ale nin muna ate ba yik
Naawen wensieŋa nalimnyiini.
14 Ku a fe ate ba kan a wom Juuma
sunsuelimaŋa, yaase sinsak ŋaai ate nuru
baai ale a zɛri wensieŋa la a sak la.
15 Naawen ale sugri baai suniimaŋa la,
ka kisita wie. Alege baai ale kan ta siaka
ale wa ate wa an sugri ba suniimaŋa la,
bala jigi, kisita boro kama dii nyiŋ la, ba
popolaŋa ale ba suniimaŋa a daŋ kama.
16 Nuru bala chaab a weeni kama ayen
ba seba Naawen, alege ba tuimaŋa a kan
sak ayen ba seba wa. Ba a zɛri wa noai
kama. Ba ale a tom dii me la, Naawen kan
yaali. Ba an baga a tom tuimmaŋsa.

2

1 Alege fi Titus ku a fe kama ayen fi pa
Naawen wensie sinsaŋŋa a sak nuruba.
2 A sak nisomma ayen ba a nyɛ nna chim
chim. Ku a fe kama ayen ba chim yam
nyam, abe ba seba ba dek yikka. A sak ba
ate ba ta siaka nalimnyiini ale Yeezu, abe
ba ta yaalika ale nuruba, abe ba a siak a te
ba ninammu.
3 Siuk kula po, sak nipɔk kpagsaŋa ayen
ku a fe ate ba chim nipɔk welensa ba tuima
meena po. Ku a fe ayen ba kan a biisi
wie ŋaai ale a kaasi nuru yoi la, ba kan pa
ba dek a te daam nyuka. Ba a sak sinsak
maŋsa,
4 abe ba a sak nipɔk kalaasaŋa ate ba ta
yaalika ale ba choroma ale ba bisaŋa.
5 A sak ba me ate ba seba ba dek yikka
ale welensa, abe ba chim nipɔk baai ale
seba dɔk po tuima nalimnyiini ale ge a

wom ba choroba noa la, ate ku kan basi ate
waai nya siuk a pa yokaasuŋ a te Naawen
wamaŋsaŋa.
6 Siuk kula po me, ku a fe ayen fi a sak
bipaaluku ate ba seba ba dek yikka.
7 Wie meena po, ku a fe kama ayen fi
dek a tom tuimmaŋsa ate nuruba a yaa
tomsi fu. A sak ba ale nin muna ale wensie
sinsaŋŋa.
8 Sak ba sinsak ŋaai le ŋa basi ate nuru
kan baga a nya siuk a biisi a gaam fu la.
Fi dan a biisi wieŋa de, ale wensie, chivie
le yik ti dachaasaŋa kama ate ba kan nya
siuk a biisi tama wari ya.
9 Ku a fe kama ayen fi sak tomteerɔma
ate ba a zuli ba nyamma noa wie meena
po ate ku te ba nyamma supeentik ale jaab
buuri meena ate ba a nyɛ la. Ku a fe kama
me ayen ba kan a tulisi ba nyamma noa po
filim filim,
10 Yaase ba a zu ba ŋanta. Ku a fe
kama ayen ba lagi ba suniima meena ale
ba popola meena wie meena po daa meena
a tom a te ba nyamma, ate Naawen ti
Varibasidɔwa sinsaŋŋa a nya yomaŋ.
11 Dii nyiŋ la, Naawen a nyɛ ka wari a
te ti wa niaka nyiŋ ayen nurubiik meena a
nya varibasika. Yɔgyɔgla de, wa be nyini
ka peelim a pa wanni de a sak ti.
12 Wa dii ate wa nyɛ te ti wa niaka nyiŋ
la, wa dila a yaa be ale a sak ti ayen ku
a fe kama ayen ti kan pa ti suniima ale ti
popola meena a basi tɛŋzuk de ŋanyaalik
jigiya. Kan a nyɛ wie ŋaai ale kan a va
siuku la. Di maari a sak ti kama ayen ti
seba ti dek yikka, abe ti chim nuru welensa
ale wensie nyam, abe ti a tom tuim ŋaai le
ŋa peenti Naawen sui tɛŋzuk de meena la.
13 Ku a fe kama ayen ti a nyɛ dila abe ti ta
yiila ale supeentik a limsi da dii ate Yeezu
Kirisita le ŋman pilim jam tɛŋzuk de ale
wa zulaŋa ale wa pagrimu yegayegaka la.
Wa ka ti Naawen kpeeni ale ti Varibasidɔ.
14 Wa jam kpi kama ayen wa vari ti
ti tuimbaataŋa po a basi abe wa sugri
ti suniimaŋa, abe wa soa ti ate ti chim
wa dek nuruba, abe ti nina muni ale
tuimmaŋsa tomka.
15 A sak nuruba wieŋa de. Pa Naawen
pagrim buui ate wa te fu la a deŋsi baai ale
a wom fi sinsaŋŋa la kpa, abe fi pii nyiŋ a
kaam baai ale a tom tuima a kaasi la ate
ba tagri. Pa Naawen pagrimu nyiŋ a weeni
ba ate nuru waai kan baga a nya fu nueri.

3

1 Teeri fi nuruma ayen ba pa ba suniima
a te ba tɛŋka nalimaŋa, ale ba tɛŋka
kpaŋŋa abe ba a va ba noa, abe ba gomsi
ba dek a tom tuimmaŋsa.
2 Weeni ba ayen ku a fe kama ate ba kan
a kaasi nuruba yue, ba kan a nyɛ kpaliŋsa,
ba ta noamasim ale nuru meena, abe ba
seba ba dek yikka me.
3 Diipo ate ti jam ze Naawen la, ti jam ka
betta. Ti an jam a va wa nɔaya. Ti jam a
paasi ka ti dek. Daa meena ti kasim jam pa
ka ti dek a te ŋan yaalik ayen ti sue peenti.
Ti kasim jam a tom ka tuimbaata ti suaata
jigi ale maari a de nyuri ale ba. Nuruba
yegayega a jam kisi ti kama. Tama me abe
jam kisi ba kama.
4 Alege Naawen ti Varibasidɔwa a pa wa
jiirimu ale wa yaalika a sak ti kama
5 a yaa vari ti ti tuimbaataŋa po a
basi. Wa an jam nyɛ dila ka tama dek
tuimmaŋsa nyiŋŋa, alege ka wa jiirimu
nyiŋ ate wa nyɛ dila. Ka Naawen Chiika ale
sugri ti suniimaŋa a yaa te ti biam paalik
ale nyuvuri paalik.
6 Naawen va ka Yeezu Kirisita ti Varib-
asidɔwa nyiŋ a sueri ti suniimaŋa ale
Naawen Chiika nna yegayega.
7 Naawen niaka nyiŋ ate Naawen Chiika
a nyɛ ate ti chim welensa nyam Naawen
jigi, a yaa basi ate ti ta yiila ayen ti le nya
nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la.
8 Nyaku de ate m weeni la abe ka wensie
ate nuruba weeni.

Mi a yaali kama ayen daa meena fi a
sak nuruma wieŋa de nalimnyiini ate bala
baai ale ta siaka ale Naawen la, nina muni
ate ba a tom tuimmaŋsa ŋaai ale nala a te
nuruba la.
9 Alege kan a nak betta nampaga, abe fi
kan a wom baai ale a sak ba kokpieŋsa
yue wie la. Kan a nyɛ kpaliŋsa ale nuruba
Juuma Sinsaŋŋa nyiŋŋa, dii nyiŋ la, nyaŋa
de meena kan niak nuru ale maga dek me
la, ŋa ka wakayaata.
10 Nuru dan a yaali ayen wa poori baai
ale a va Yeezu la, kaam nuru wala choa ase
buye la. Wa dan kan wom fi kaamka, fi ale
wala choa kan ta wari a nyɛ ale chaaba.
11 Fi dek seba ayen nuru wala choa ka
popola baata nyɔnɔ. Wa tuimbaataŋa abe
a sak waai meena wa ale ka nuru waai
choa la kama.

12 M le tom Atemas yaase Tikikus fi jigi.
Ba wanyi a dan jam fi jigi fi me pii nyiŋ
ate fi jam m jigi Nikopolis tɛŋka po. Mi a
yaali ayen m goa ka dula ate ŋoota wein
ga taam.
13 Fi dek pii nyiŋ a maari Zenas waai ale
a biisi kooti biisaŋa la, abe fi maa maari
Apolos ate ba noai bayewa a baga gomsi
ba chelimu. Pa jaab buuri meena ate ba a
yaali la a te ba.
14 Sak ti nuruma ayen ba basi ate ba nina
muni ale tuimmaŋsa tomka, ate ba baga a
maari baai ale sum a yaali maarika la. Ba
kan chim nuru kayaata.

15 Baai meena ale bo ale mi la, a puusi
fu. Puusi baai ale a va Yeezu ale ta yaalika
ale tama me la, a te ti.
Naawen niaka le bo ale ni meena.

Pɔɔl Gbaŋka Ate Wa Ŋmarisi A Te FAILEMON La

1 Mi Pɔɔl, waai ate ba yik lik Yeezu
Kirisita nyiŋ la ale ti suoku Timoti ale maa
chaab a ŋmarisi gbaŋka de a te ti dɔawa
ale ti tomteerɔ choawa, Failemon,
2 ale Kirisita bisaŋa ale a tu chaab fi
yenni po la, ale ti tɔawa Afia ale ti soji
choawa Akipus.
3 Naawen ti Kowa ale ti Nyɔnɔwa Yeezu
Kirisita le te ni niaka ate ni boro ale
suyɔgini.
4 M dek suok Failemon, diipo meena m
nyiem dan boro a puusi Naawen, mi a teeri
fi wari kama ale a te m Naawen jiam.
5 Dii nyiŋ la, m wom fi ale ta yaalika soa
dii ale Naawen nuruma meena la kama. M
wom fi siaka ale Nyɔnɔwa Yeezu ale soa dii
me la kama.
6 Mi a puusi Naawen kama ayen fi pii
nyiŋ ate fi nyɛ ate nuruba me a maa ta
siaka ase fi la. Nyaku de a dan nyɛ, ku le
basi ate fi sum miŋ chak wamaŋ sii meena
wuu ale a nyɛ ti jigi Yeezu Kirisita ale tama
ale ka bunyi nyiŋ la.
7 Fi yaalika ate fi ta la, m dek suowa, a ta
ka masim nna yegayega ale nyiŋbiiri a jam
m jigi. Fi nyɛ kama ate Naawen nuruma
meena sue peenti.
8 Dila nyiŋ la, m baga nyini peelim kama
a fe fu ase fi suok Kirisitawa nyiŋ la ayen
fi nyɛ wari dii ale magsi fi nyɛ la.
9 Alege m le ta yaalika ale fu la nyiŋ m
kan yaali ayen m fe fu, mi a yaali kama
ayen m saalim fu. Mi ka Pɔɔl, m be ka
nisɔmɔ alege yɔgyɔgla de ba yik mu a lik
kama Yeezu Kirisita nyiŋ
10 M be tagri ka Onesimos waai ale ka
m biik Yeezu Kirisita yonni nyiŋ la. Mi ale
diem bo likka dɔk nna la m chim ka wa ko
Yeezu yonni nyiŋ.
11 Dila po, dila po, wa jam ka tuintuini a
te fu, alege yɔgyɔgla de, wa ta tuilim kama
mi ale fi jigi.
12 M basi wa kama ale m sunum meena
ayen wa pilim jam fi jigi.
13 Mi a yaali kama ayen m le diem bo
likka dɔk la, wa diem maa boro ale mu
Naawen wamaŋsaŋa tomka nyiŋ ate wa
tagri fi zuk a maari mu.
14 Alege, m kan fe fu kama ayen fi nyɛ
wanni de, alege mi a yaali kama ayen fi
siak ale fi dek yaalika ate m kan nyɛ wari
ase ka fi a nin siak ayen m nyɛ.
15 Ku baga a nyɛ kama ate Onesimos ale
kan bo fi jigi ate ku beni maga dek la, ate
fi a yaali ayen wa pilim jam fi jigi a boro
taam wuu.
16 Alege, mi a yaali ayen m weeni a sak
fu kama ayen fi nya wa ŋman daa yomo
wala choawa, wa yaa gaam yomo kama.
Wa yaa ka sunum po suok Yeezu Kirisita
yonni nyiŋ. Wa potim bo ka mi sunum
po, alege mi a poli ayen yɔgyɔgla de wa le
poom bo fi sunum po kama a gaam wa ale
bo mi sunum po dii ase yomo ale m suok
Nyɔnɔwa yonni nyiŋ la.
17 Dila nyiŋ la, fi dan pa mi chim ka
fi Kirisita biik choa be basi ate wa ŋman
pilim jam fi jigi ase mi a nin jam fi yenni
ate fi basi ate mi a jo dii la.
18 Wa dan kaasi ka fi wari yaase wa ta
ka fi pami, basi ate mi tuni dila.
19 Jigini de gbaŋka po, mi dek ale pa m
nisima a ŋmarisi a weeni ayen, mi Pɔɔl le
tuni fu. (Ku an poom magsi ayen m ŋman
teeri fu nyaku de ayen, fi dek ale kali la, fi
ta ka mi pamiya.)
20 Dila nyiŋ, m suowa, mi a saalim kama
ayen ti Nyɔnɔwa nyiŋ fi nyɛ wanni de a te
mu. Ase m Kirisita biik choa la, basi ate m
po peenti.
21 M sebi chak kama ayen m le ŋmarisi
gbaŋka de a weeni fu dii la, fi le nyɛ ka dila
te mu m poom a poli ayen fi le nyɛ gaam
dila a te mu kama.
22 M be le ŋman a yaali ayen fi nyɛ dii a
te mu la ale, fi yaali dɔk te mu, dii nyiŋ la,
mi a poli ayen Naawen le tulisi ni meena
puusaŋa kama ate m ŋman pilim jam ni
jigi.
23 Epafiras, waai ate ba maa yik wa a lik
Yeezu Kirisita nyiŋ la, a puusi ni.
24 M tomdo chaama me Maak, Arisi-
taakus, Diimas ale Luuk a puusi fu.
25 M be ŋman a saalim ayen ti Nyɔnɔwa
Yeezu Kirisita niaka a bo ale ni meena.

YIBURU DEMMA
Gbaŋka

1 Dila po dila po Naawen jam pa ka wa
biisiteerɔma a va suita nna tɔgatɔga a jam
a biisi ale tama Juuma kokpieŋsaŋa. Wa
jam a biisi ale ba ka nna yegayega ate ku
ga paari diichoa.
2 Alege jinla danni, wa yaa pa ka wa
Biika a biisi ale ti. Biika de dek ate Naawen
lueri ayen wa soa jaab buuri meena ale
bo wenŋmazuk ale tɛŋzuk de la. Wa
ka waai me ate Naawen basi ate wa nyɛ
wenŋmazuk ale tɛŋzuk la.
3 Wa ta ka Naawen nyagsi kaai ale a
nyagsi nna kpelimkpelim la. Wa a neensi
ka Naawen me nna yegayega. Ti dan nya
wa, ti seba Naawen me ale ka dii la kama.
Biika dan biisi, wa Biika ta pagrim ka nna
yegayega. Be ka wa Biika nyiini ale soa ate
jaab buuri meena wenŋmazuk ale tɛŋzuk
de a boro. Wa ale kpi a duisi ti wabaataŋa
a basi ate ti chim wayɔrisima nyam la,
wa yaa jueli kali ka Naawen, waai ale ta
pagrim a gaam jaab buuri meena la juga
geŋ. Juga geŋka de ka zula jigi. Naawen
Biika ka nuru kpioŋ.
4 Nyaku de abe a sak kama ayen Biika
ale chim nuru kpioŋ a gaam sabiiloma a
soa dii la, a soa ase ka Naawen ale te wa
yonni ate di zuak gaam ba yueŋa dii la.
5 Dii abe ale a sak ayen nyaku de a sum
ka wensie la ale, Naawen an diem weeni
wa sabiiloma waaiya ayen,
"Fi ka m Biiga,
jinla mi ka fi Ko."
Wa ale weeni nna la ba ŋmarisi nyo
Naawen Gbaŋka po kama. Naawen ŋman
pilim weeni wa Biika wie ayen,
"Mi le chim wa Ko,
wa me be le chim m Biik."
Naawen an jam weeni nyaku de a magsi
chaab ale wa sabiiloma wanyi me la.
6 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po me ayen,
Naawen ale liŋ biak wa nidɔabinni a basi
tɛŋzuk de la, wa weeni ayen,
"Ku a fe kama ayen Naawen sabiiloma
meena a te Biika zula."
7 Naawen ale weeni dii a magsi chaab ale
sabiiloma la ale nna ayen,
"Wa nyɛ wa sabiiloma kama ate ba a nyɛ
ase viok ale bolimŋiak la."
8 Alege wa ale ŋman biisi wa Biika wari dii
la ale nna ayen,
"Naawen, fi le soa fi naamu ka dila taam
wuu.
Fi a nya fi nuruma zuk kama ale
wensie.
9 Fi a yaali ka wari dii ale ka wensie la. Fi
kisi wadii ale ka wa kaasuŋla kama.
Dila ale soa ate Naawen, fi Naawenni lueri
fu a te fu zula,
a yaa te fu supeentik nna yegayega a
gaam fi chaama."
10 Naawen weeni wa Biika me nyaku de
ayen Naawen weeni wa ayen,
"Ka fi, Nyɔnɔ, ale nyɛ tɛŋka a ta nyini ku
piilimka po.
Be ka fi dek nisima ate fi pa nyɛ
wenŋmazuk ale jaab buuri meena
ale bo ku po la.
11 Bala meena ale tɛŋzuk de meena le
muriŋ be kama. Alege fi kasim boro
kama taam wuu.
Ba le kaasi kama ase garuk la.
12 Ase nuru ale a yeeri wa garuk kpak a
yuk a basi ale ge a pa garuk paaluk
a jo la.
Siuk kula po, ŋanta bala meena le tagri ka
dila.
Alege fi kasim boro ka dila kan maari a
tagri.
Fi le kasim boro ka dila taam wuu."
13 Ka dimpo ate Naawen diem weeni wa
sabiiloma wanyi ayen,
"Kali mi juga geŋ ate ku ga paari diipo
ate m le basi ate fi dachaasaŋa chim fi
yomma."
14 Naawen sabiiloma ka wa tomteerɔba.
Waai an baga a nya ba ale nina. Naawen
tom ba kama ayen ba jam maari baai le ba
nya varibasika la.

2

1 Nyaŋa de meena ate m biisi ŋa wie la
nyiŋ ale soa ate ku a fe ayen ti ŋmasi lagi
tue a wom ŋaai meena ate ti wom la, ate
ti kan basi ŋa vaka abe ti cheŋ be.
2 Naawen ale jam tom wa sabiiloma ayen
ba weeni nuruba ate ba nyɛ dii la, nuruma
siak kama ayen ka Naawen dek ale sum
weeni. Diipo meena ba nyiem dan kan va
ŋa ale a weeni dii la, wa nyiem te ba ka
waali kaai ale magsi la.
3 Ku be dan ka dila, ate Naawen a te ti
varibasika a soa nna yegayega, ti le nyɛ ka
se ate ti kan nya waalika ase ti nin zɛri
ka? Be ka Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita dek,
daa sabiiloba, ale liŋ weeni nyaku de ate
nuruba wom; baai abe ale wom ŋa wa jigi
la, ku ŋaaŋ nyiŋ ate bala weeni sak tama.
4 Naawen me abe nyɛ ka wie a gum
ba sinsaŋŋa po ayen ku sak ayen ku ka
wensie. Wa maa nyɛ ka wakperikaliisa
nna yegayega, ale wakinkagla tɔgatɔga.
Wa maa pa ka Naawen Chiika tiirintaŋa a
chari a magsi chaab ale wa dek ale a yaali
dii la. Waai ale a dak varibasika siuku a
sak ti la.
5 Tɛŋ kaai ale bo ŋaaŋ chiem chum diipo
ate ti a biisi ka wari nna la, Naawen an jam

pa ka a te ka sabiiloba ayen ba a nya ka
zuwa. Wa pa ka te ka wa Biika.
6 Ase ba ale ŋmarisi Naawen Gbaŋka
kauk kunyi po ayen,
“Naawen, mi an baga a poli, a magsi chaab
ale nurubiik yeŋ la,
dii ale fe fu ate fi ta wa popola fi zuk
po la, yaase fi nya wa zuk la.
7 Ka fi ale nyɛ nurubiik ate wa ŋman
posima maga dega a gaam sabi-
iloma.
Posimka de abe an beni gaam taamya.
Ka fi ale basi ate wa a nyɛ ase naab
la, ate nuruba a te wa pimpauk ale
zula.
8 Ka fi ale pa jaab buuri meena a nyo
wa nisima po ayen wa soa a nya.”
Yɔgyɔgla de wa be ale nyɛ dila la, wa an
weeni ayen ŋanta ba gela a kan zuli wa
nɔaya. Ku be ale ka dii yɔgyɔgla de la, ti
an baga a nya waaiya ale wa soa ŋanta
meena zuk a nya la.
9 Alege ti nya ka Yeezu nyiini ale soa ŋanta
meena a nya. Naawen nyɛ kama ate wa
posima maga dega a gaam sabiiloma alege
ku an beni gaam taamya. Dila powa,
nuruba le jam basi ate wa nam a kpi ayen
Naawen niauŋ nyiŋ wa tagri waai meena
zuk a kpi te ba. Yɔgyɔgla de ti be a nya wa
ase wa ka naab la, ate nuruba yaa te wa
pimpauk ale zula.
10 Be ka boan nyiŋ ate wa namu? Naawen
ale nyɛ ŋanta meena. Wala me abe ale
basi ate jaab buuri a boro. Naawen va
ka varibasika de nyiŋ a nyɛ ate nuruba
yegayega a chim wa bisa a maa nya wa
zulaŋa. Wa be ale nyɛ nna la nyiŋ ale soa
ate ku jam ayen Yeezu kpi. Dila nyiŋ la,
ku jam magsi ayen ka Yeezu nam dii nyiŋ
la, ka wala ale a dak varibasika siuku a sak
nuruba. Wa ninammu abe gomsi wa magsi
kama ayen wa chim tama varibasidɔ.
11 Be ka wala ale a poori nuruba ale biem
tɔgatɔga. Bala ale wa abe ka ko yeŋ. Dila
abe ale soa ate yɔgsum a yaase chivie ka
Yeezu ate wa wi ba ayen wa suaata.
12 Ase ba ale ŋmarisi Naawen Gbaŋka po
ayen Yeezu weeni ayen,
“Mi le weeni m suaataŋa fi ale nyɛ dii la.
Mi le te fu pimpauk ba tuka po.”
13 Yeezu weeni me ayen, “Mi le ta siaka ale
Naawen.” Wa maa weeni me ayen, “Mi bo
ka dela ale bisii ate Naawen pa te mu la.”
14 Bisaŋa de ale ka nurubisa la nyiŋ ale
soa ate Yeezu dek me a chim nurubiik
ase bala la a maari a tom nurubiik ale a
tom dii la. Wa nyɛ dila kama ayen wa
baga kpi ate wa yaa nyɛ ate Velinvendika
pagrimu nueri dii nyiŋ la, Velinvendika ta
ka pagrim a nyɛ ate nuruba a kpi.
15 Yeezu be dan nyɛ ate Velinvendika
ŋman ka pagrimɔa, wa yaa le baga vari
nuruba yɔgsum po a basi. Ba nyuvuri
meena po, ba kasim jam chim ka yom ale
kasim jam a chali yɔgsum ale ba le ba kpi
ate dii nyɛ ba jigi la.
16 Waai meena abe baga a nya kama
ayen ka nurubiik ate wa a maari, daa
Naawen sabiiloba. Maarika de potim a
cheŋ ka Abraham ŋaaŋbisaŋa jigi.
17 Ku be ale nyɛ dii ate wa jam baga nyɛ
dila la, ale, ku jam a fe kama ayen wa a
nyɛ wari meena ase wa suaataŋa la ate
wa baga yaa tom a te Naawen ase Juuma
Puusika Yenni kpagi kpeeni la. Kpagi dii
ale ta jiirim ale wa suaataŋa la, abe wa ta
wensie ale Naawen a ta va wa ale weeni
wa ayen wa nyɛ dii la. Wa tuini ate wa
chim kpagi kpeeni ayen wa tom la ale,
wa tom a te Naawen ate wa duisi nuruma
wabaataŋa a basi. Wabaataŋa de ale soa
ate nuruma yalima ale Naawen.
18 Yɔgyɔgla de, wa yaa be baga a maari
ba kama diipo meena ate Sitaana a ta
nyenyaka a jam ba jigi la. Boan nyiŋŋa, wa
dek jam nya nyenyaka kama ale ninam.

3

1 M be ale weeni ni dii meena a magsi
chaab ale Yeezu la, m suaata, Naawen be
maa wi nama me kama ayen ni chim wa
tomteerɔba. Ni be poli Yeezu wari ale
ninmuna. Wa ka waai ate Naawen tom
ayen wa jam chim siak kaai ate tama ta
la ale sinsak ŋaai ate ti a sak nuruba la,
Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni.
2 Naawen ale jam lueri wa ayen wa a tom
wa tuimaŋa a te wa. Wa jam ta wensie ale
Naawen ka nna yegayega ase Moosis ale
jam ta wensie ale wa tuimaŋa ale Naawen
yenni demma dii la.
3 Nuru waai abe ale se yeri la, a nya zula
kama a gaam yenni dek. Siuk kula po,
nyaku de a sak kama ayen, seerowa abe ale
a nya zula a gaam yenni dek la, Yeezu me
ale a nya zula a soa dii la a gaam Moosis
zulaŋa nyaka ale soa dii la kama.
4 Nama dek seba ayen yeri meena ale
boro la, ka nuru ale se di. Alege ka Naawen
ale nyɛ jaab buuri meena.
5 Moosis abe ale jam ka tomteerɔ
Naawen yenni po la, wa jam ta ka wensie
ale wa tuimaŋa. Wa jam biisi kama a
kaam nuruma ayen ba wom wie ŋaai ate
Naawen le nyini peelim a weeni ŋa chum
diipo la.
6 Ase Moosis ale jam ka tomteerɔ waai
ale ta wensie la, Yeezu Kirisita me abe ka
Naawen Biik a ta wensie a yaa soa Naawen
yenni a nya di zuk. Ti be dan kasim a biisi
ale ninmuna ale kan chali yɔgsum me a
magsi chaab ale ti siaka, ale maa ta yiila
me ale supeentik, tama Kirisita bisaŋa be

chim ka Naawen yeri. Naawen gomsi ka
vuusum jigi te wa bisaŋa.
7 Ku be magsi kama ale a fe ayen ti ta
chichiiba ale ti siaka ase Naawen Chiika
ale weeni dii ate ba ŋmarisi nyo Naawen
Gbaŋka po ayen,
"Jinla ni dan wom Naawen ale a biisi dii
ale ni la,
8 Ni kan ta tukpari nyeka ase ni
kokpieŋsaŋa ale jam ta dii ate ba
zɛri Naawen la.
Da dii danni ate ba jam bo sagini po
la, ba jam ka dila a yaa nyɛ wa nya
9 ase Naawen dek ale weeni dii ayen,
ba nya mi ale nyɛ dii te ba bena pisi-
naansiwa meena po la kama alege,
dula jigini, ba diem a nyɛ mi a nya.
10 Dila nyiŋ ate m sui yaa jam puuri ale
bala ate m yaa weeni ayen,
ba kasim a yaali ka bogluta a gum mi
po,
ba be kan miŋ mi ale nyɛ dii la kiriya.
11 M sui ale jam a puuri ate m yaa pe ale
ninmuna ayen,
Diipo diipo, m kan basi ate ba jo
vuusum jigini
ate m gomsi magsi la."
12 Dila nyiŋ la, m suaata, ni kpesi ni dek
po ate ni wanyi me la kan ta sunum buui
ale sueri ale biem la, ate dila basi ate wa
kan ta siaka alege goanti a nyɛ ate wa viriŋ
ŋaaŋ a te Naawen waai ale vua la.
13 Ni ale diem ta siuk yɔgyɔgla de la, ni a
deŋsi chaab kpa ate ni wanyi me la a kan
basi ate biem nya siuk a paasi wa, ate wa
ta tukpari nyeka.
14 Boan nyiŋŋa, tama ale nuruba ba
chaab a maa chaab ta ti deka jigini kama
ale Yeezu ale nyɛ dii la ase ti nin kasim ta
siaka dila a ga paari diipo ate ti le kpi la.
Ku kiri ale, ti ŋmasi yik ti siaka nalimnyiini
a seba chak nalimnyiini me ase diipo ate ti
liŋ jam ta siaka la.
15 M be ŋman a weeni ka ba ale ŋmarisi
Naawen Gbaŋka po dii la, ayen,
"Jinla ni dan wom Naawen ale a biisi dii
ale ni la,
ni kan ta tukpari nyeka ase ni
kokpieŋsaŋa
ale jam ta dii ate ba zɛri Naawen la."
16 Ka tama kokpieŋsaŋa bana dek ale
wom Naawen ale a biisi dii la alege zɛri
wa? Ku jam ka baai meena ate Moosis de
ba niŋ a ta ba nyini Ejipiti tɛŋka po a nyini
la.
17 Be ka bana dek ale te Naawen supu-
urim bena pisinaansiwa po meena la? Ku
jam ka baai ale tom wabaata a yaa kpi
sagini po la.
18 Wa be ale jam pe ale ninmuna ayen
diipo diipo wa kan basi ate ba jo vuusum
jigini ate wa gomsi magsi la, ku be jam ka
bana ate wa jam a biisi ba wie la? Ka baai
nyiini ale jam zɛri wa nɔanni la.
19 Ti be nya kama yɔgla ayen, ka ba
ale kan jam pa Naawen ale weeni dii la
chim wensie la ale soa ate ba an baga a jo
vuusum jigini ate wa gomsi magsi la.

4

1 Yɔgyɔgla de, Naawen be pe kama ayen
ti baga jo vuusum jigini ate wa gomsi
magsi la kama. Alege ku a fe kama, ayen ni
kpesi ni dek nalimnyiini ate Naawen dan
nya ni, wa kan nya ate ni wanyi me la, a
nyɛ dula jigini joka a kpeeri.
2 Boan nyiŋŋa, tama me maa wom
Naawen wamaŋsaŋa kama ase ti
kokpieŋsaŋa ale jam wom ŋa wie dii la.
Alege, ba ale kan jam tuesi ŋa ale siaka la
nyiŋ ale soa ate ba an jam nya nyuenta ku
po.
3 Tama baai abe ale ta siaka la a jo
vuusum jigini de ate Naawen pe ayen wa
le te la kama, ase wa ale weeni dii ayen,
"M sui ale jam a puuri ate m yaa pe ale
ninmuna ayen,
m kan basi ate ba jo vuusum jigini ate
m gomsi magsi la."
Wa jam nyɛ ka tɛŋka ale wenŋmazuk ale
ŋanta meena ale bo ba po la ku piilimka
po a nueri ale ge yaa biisi dila.
4 Boan nyiŋŋa, Naawen Gbaŋka po kauk
kunyi, ku a weeni ti kama a magsi chaab
ale dai dii ale a saa daa ŋayopoiwa la ayen,
"Naawen ale ga tom ate ku paari daa
ŋayuebi la, da dii ale a saa daa
ŋayopoiwa la, wa jam basi wa tu-
imaŋa tomka kama ale ge vuusi."
5 Ni be ŋman poli nya Naawen ale jam pe
ale ninmuna dii la. Wa pe kama ayen,
"Diipo diipo m kan basi ate nuruma de jo
vuusum jigini ate m gomsi magsi la."
6 Alege baai ale liŋ jam wom Naawen
wamaŋsaŋa la, a jam zɛri ŋa kama. Dila
abe jam basi kama ate ba an jam baga jo
bu po.
7 Naawen weeni sak nuruba kama ayen da
dii danni dek ate ku a fe ayen nuruba ta
siaka ale wa la ale "Jinla". Ti kokpieŋsaŋa
ale jam zɛri wa ate bena yegayega taam la,
ŋala ŋaaŋnyiŋ ate Naawen va ti kokpieŋka
Deevid jigi, weeni wie ŋaai meena ate m
poom liŋ weeni ni ayen wa weeni ayen,
"Jinla, ni dan wom Naawen ale a biisi dii
ale ni la,
ni kan ta tukpari nyeka."
8 Ti kokpieŋsaŋa niŋdeerowa Josua, a
jam de ka ba niŋ a ta ba cheŋ tɛŋ kaai
ate Naawen pe ayen wa le te ba la. Alege,
Josua an jam baga te ba vuusum dula
jigini. Wa daam dan baga te ba vuusum,
Naawen ti an jam biisi ku ŋaaŋnyiŋ a

magsi chaab ale vuusum wari ayen ba le
nya bu da yoŋ.
9 Nyaku de a sak kama ayen Naawen
ale jam pe dii la a diem ta pagrim kama
a boro ate Naawen nuruma baga a nya
vuusum ase Naawen ale jam vuusi dii daa
ŋayopoiwa danni la.
10 Dila nyiŋ la, waai abe dan nya vuusum
buui ate Naawen jam pe la, kula nyɔnɔwa
abe a basi wa dek tuimaŋa tomka kama
ase Naawen me ale jam basi wa tuimaŋa
tomka dii la ale ge a vuusi.
11 Ni be basi ate ti pii nyiŋ ate ti nya
vuusum bula ate ti wanyi me la kan zɛri
Naawen noai ase ti kokpieŋsaŋa ale jam
zɛri wa noai dii a yaa kpi la.
12 Boan nyiŋŋa, dii meena ate Naawen a
biisi ale ti la a boro kama ale ta pagrim nna
yegayega, a ta noai nna yegayega a gaam
gebi kaai ale ta noai a baga gebi a siŋ a
paari kobi la. Ase gebi kaai ale ta noai a
baga gebi a siŋ a paari kobi la, Naawen
me abe dan biisi wari, wa baga a miŋ ti
popolaŋa ale ti yaalika ale ka dii ti popo
la kama, popola ŋaai ate ti ta la, ale ti
suniimaŋa ale sum a yaali dii la.
13 Jaabjaab ka tɛŋzuk de a baga a suk
Naawen jigiya. Jaab meena ate wa nyɛ
la, wa a nya ba kama. Ba an sugiya. Be
ka wala jigi ate ku a fe ayen da yeŋ waai
meena weeni sak wa dii ale dii meena ate
wa tom tɛŋzuk de la.
14 Ku be dan ka dila, ni be basi ate ti
ŋmasi yik nalimnyiini ti ale a weeni ayen
ti ta siaka ale dii la. Ti baga a nyɛ dila
kama dii nyiŋ la, ti ta ka Juuma Puusika
Yenni kpagi kpeeni. Wa bo ka wenŋmazuk
Naawen jigi. Kpagi kpeeni de ka Naawen
Biika Yeezu.
15 Ti kpagi kpeeni de abe daa waai ale
kan ta jiirim ale ti wobsumu la. Wa ka
waai dek abe ale nya nyenyaka wie meena
po ase tama me ale a nya nyenyaka dii la,
alege wa an nyɛ wabiowa.
16 Dila nyiŋ la, ni basi ate ti forisi paari
Naawen dek abe ti seba chak ayen wa
niauŋku nyiŋ wa le tuesi ti, ate wa ta jiirim
ale ti a maari ti wa niauŋku nyiŋ diipo
meena wuu ate ti a yaali maarika la.

5

1 Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni ka
nurubiik me ase tama la. Alege ka Naawen
ale lueri wa ayen wa tagri nuruma zuk a
tom dii ate ku a fe ayen ba tom ate ku ta
supeentik a jam Naawen jigi la. Kpagini
tuimaŋa ale, wa pa tiirinta a te Naawen
abe wa a nyɛ kaabka nuruma wabaata
nyiŋ.
2 Kpagini dek abe ale ta kaasuŋ la, wa
baga a ta jiirim kama ale baai ale kan seba
wie noai po ate ba nyɛ ŋa a kaasi la.
3 Wa be ale ta kaasuŋ wa dek me la, ale
soa ate ku a fe me ayen wa nyɛ kaabka me
a te wa dek wabaataŋa ase wa ale a nyɛ a
te nuruba dii la.
4 Nuru waai abe ale chim Juuma Puusika
Yenni kpagi kpeeni la a nya zula kama.
Nuru abe karo a baga a lueri wa dek a
chim kpagi kpeeni ayen wa nya zula. Ka
Naawen ale jam lueri Aaron ayen wala de
niŋ a chim kpagi kpeeni. Baai me abe ale
pa saŋ a tagri wa zuk la, ka Naawen me
ale te ba siuk ate ba nyɛ dila.
5 Dila abe ale soa ate Yeezu Kirisita me an
jam pa wa dek a chim kpagi kpeeni ayen
wa nya zula. Ku jam ka Naawen ale te wa
siuk ase ba ale ŋmarisi Naawen Gbaŋka
po dii ayen Naawen weeni wa ayen,
“Fi ka m Biik.
Jinla, mi ka fi Ko.”
6 Naawen ŋman weeni jigi di choa wa
Gbaŋka po ayen,
“Fi kasim ka kpagi kpeeni,
ase Melekizedek ale jam ka dii la, taam
wuu.”
7 Va ŋaai po ate Yeezu jam bo tɛŋzuk de
la, wa jam puusi kama a saalim Naawen
waai nyiini ale baga vari wa kum po a basi
la. Wa jam a puusi ale a saalim ate ku
a nyini ka peelim nna yegayega. Naawen
be jam wom wa puusaŋa kama, dii nyiŋ
la, wa jam a yaali ayen wa nyɛ ale ka
supeentik dii ate Naawen a yaali la.
8 Wa jam ka Naawen Biik, alege wa va ka
wa ninammu nyiŋ a zamsi Naawen noai
zulika.
9 Wa ale ga gomsi wa dek a magsi
nuruba varibasika la, wa yaa deri chim
baai meena ale a zuli wa noai la varibasidɔ
a vari ba a basi taam wuu.
10 Naawen yaa weeni wa ayen wa ka
kaabdoma kpagi kpeeni, ase Melekizedek
ale jam ka kpagi kpeeni dii la taam wuu.
11 Wie yegayega ale boro a magsi ti biisi
a magsi chaab ale wanni de alege, ku pagra
ka nna yegayega ate ti tɔgi di kiri, dii nyiŋ
la, nama chim ka nuru baai ale kan baga
wie miŋ a chak nwulinwuli la.
12 M ale a weeni dii la ale, yɔgyɔgla
de, ku magsi ka ni te chim sagrɔba a
sak nuruba, ba chaab alege, ni goanti a
yaali ayen ka nuru yoŋ te ŋman diem a
sak ni wachaalinsaŋa a magsi chaab ale
Naawen wamaŋsaŋa. Nama diem a nyɛ
ase ni ka bisa la baai ale pak magsi ba a
de ŋandiinta alege ba basi dila ale ŋman
diem a yaali ayen ba ŋoosi ba maba la.
13 Nuru baai abe ale a nyɛ ase dila la,
a diem a nyɛ ase ba a ŋoosi kama la, bala
chaab a nyɛ ase ba ka biluaata la. Ba ze wa
dii ale nala ale dii ale kan nala la a gaari.
14 Ŋankpagsa a de ka ŋandiinta. Ba kan
ŋoosi ba maba. Ba a de ka ŋandiinta, dii

nyiŋ la, ba dek nyɛ wie nya kama a yaa zamsi dii ale nala ale dii ale kan nala la.

6

1-2 Dila nyiŋ la, ku a fe kama ayen ti kan diem chim bisa a kasim a zamsi wie ŋaai ale a de niŋka a magsi chaab ale Yeezu la magamaga. A yaase ti kan a nyɛ ase seero waai ale kasim a se nyubi yeŋka magamaga la. Sak ase boan la? Sak ase wa kasim ta ka sinsak yenaŋa ate wa a sak ayen nuruba basi ba tuimbaataŋa. A yaase ba a sak nuruba ayen ba ta siaka ale Naawen ate wa vari ba a basi. A yaase ba a sak kama a magsi chaab ale soka ale piisi soa dii meena wuu la, a yaase nisima nuruba zuima pa vika a te ba niaka, ale kum po yirika wie ale Naawen le wa bo nuruba buusa taam wuu dii la. Ku magsi ka ti basi nyaŋa de meena sakka ale womka abe ti siak chim a nyoro ate ti zamsi wie ŋa chaab a gum du.

3 Ti be le nyɛ ka dila ase Naawen nin te siuk.

4 Ku an bola siak a nyɛ ase baai ale ta siaka ale Yeezu ale ninmuna la a nin zɛri Yeezu meena meena ate ba ŋman baga basi tuimbaata tomka, ale ge ayen ba ŋman pilim va Yeezu. Mi a biisi ka baai ale miŋ Naawen wensie sinsaŋŋa la, a nya varibasi kaai ate Naawen a te nuruba la, a nya nyuvuri paali dii ate Naawen Chiika a te nuruba la,

5 ale maa nya me Naawen wanni ale chim wamaŋ dii la, ale wakperikaliik sii ate Naawen sak ti la.

6 Ba be dan nya nyaŋa de meena alege potim nyini peelim zɛri Yeezu Kirisita, ba le nyɛ ka se a ŋman baga pilim ŋman va wa? Ba ale a nyɛ dii la, a nyɛ ase ba ŋman a ko ka Naawen Biika jabarimu nyiŋ la. Nyaku de abe a lagi wa a sak ka nuruba ate ba nya wa a nyɛ wa a la.

7 Nuru ale kpa wa talim la ŋmoruk dan ni wa a bori kama. Ŋantaŋa dan gomsi magsi Naawen a niak talim bula kama.

8 Alege dan ka munsa ale wuuta, ate talimu nyɛ bu ka kiriya. Naawen be gomsi magsi kama ayen wa ka te tɛŋ kala choawa. Nuru baai abe ale a nyɛ ase tɛŋ kala choa la, ku magsi ka ba ju bala chaab ale bolim.

9 Alege, m dek dɔaba, ti dan poom a biisi nyaku de, ti seba chak kama ayen nama kan basi ni siaka. Nama sum a nyɛ ase ka tɛŋ kaai ale kan daa munsa ale wuuta tɛŋ la. Ni be le nya varibasika kama.

10 Ni jam a tom ale diem a tom kama me a te Kirisita bisa ba chaab. Naawen nyiŋ, ni jam sak ni yaalika ale ba kama. Naawen a yaali wensie ka nna yegayega. Dila nyiŋ la, wa kan pa ŋaaŋ te tuimaŋa ate ni tom la.

11 Ase ni ale tom ale ninmuna a te ni Kirisita bisa chaama la, dila nyiŋ ti a yaali kama ayen ni wanyiwanyi abe seba chak nalimnyiini ayen ni le nya wie ŋaai meena ate wa sak ni ate ni ta yiila ayen ŋa le nyɛ la kama, ni be kasim ta yiila ayen ŋa le sum nyɛ kama a ta ga paari kpeglimka.

12 Ti kan yaali ayen ni chim nyiŋworuk nyamma. Ti a yaali kama ayen ni a nyɛ ase baai ale ta siaka ale chichiiba a yaa nya jaab buuri ate Naawen pe ayen ba le nya la.

13 Naawen dan pe ayen wa le nyɛ wari, ta siaka ayen wa le nyɛ kama. Boan nyiŋŋa, Naawen ale jam pe dii ale ti kokpieŋka Abraham la, wa jam ka gum du kama ayen peka pagra ate wa nyɛ wa ale pe ayen wa nyɛ dii la. Nama dek abe seba kama ayen fi dan pe ku a fe kama ayen fi wi jaab waai a yaase nuru waai ale gaam fu la yoi a pe. Jaab abe ale kan boro a ŋman gaam Naawen la, wa wi ka wa dek yoi a ka.

14 Dii ate wa jam pe ale Abraham la ale, “Abraham, m seba chak kama ayen mi le te fu niaka ale ŋaaŋbisa nna yegayega.”

15 Abraham yaa jam ta ka chichiiba a limsi ate wa ga nya dii ate Naawen pe ale wa la.

16 Nuru a wi ka jaab waai a yaase nuru waai ale gaam wa la yoi a ka ate ku sak nuruba ayen wa a biisi ka wensie ate nampaga kan ŋman boro.

17 Dila nyiŋ la, Naawen ale jam pe dii ale Abraham la, Naawen jam wi ka wa dek yoi a ka gum peka po. Dii nyiŋ la, wa jam a yaali ayen wa sak ka baai le ba tuesi ŋaaŋ nyiŋ wa ale pe ayen wa nyɛ dii la. Wa be kan tagri wa ale poli ayen wa nyɛ dii la.

18 Nyaku de abe a sak kama ayen dila powa, Naawen nyɛ ka wie ŋaye ŋaai ate wa kan tagri ŋa la. Tama be seba chak kama ayen Naawen daa velinvendɔ. Tama be chali cheŋ Naawen jigi kama ayen wa vari ti basi. Yɔgyɔgla de, ti yaa be baga a teeri wie ŋayewa ate wa nyɛ te ti la kama ate dila basi ate ti a deŋsi chaab kpa abe ti ta yiila nalimnyiini ale Naawen ale pe dii ale ti la.

19 Naawen abe te ti yiilaŋa de kama, ayen ti pa ti popola meena a nyo ŋa po, ate ŋa a maari ti wie po. Yiilaŋa de abe a basi kama ate tama me a jo dɔk kuui dek ale bo yenni po ate Naawen boro la Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni a nyiem jam jo ka dula.

20 Tama kpagi kpeeni Yeezu tagri ka tama zuk a liŋ jo dula jigini. Wa be kasim chim ka kpagi kpeeni, ase Melekizedek ale jam ka dii la, taam wuu.

7

1 Melekizedekwa de jam ka Salem naab
ale ŋman chim Naawen kpeeni kaabdo.
Abraham ale jam nyɛ tugurika a nak
nalima ŋanaansiwa a de ale ge yaa nyini
dula a cheena yeri la, Melekizedek yaa jam
tu wa siuku niŋ a te wa niaka.
2-3 Abraham ale jam nak tugurika de la,
wa jam tuesi ka ŋanta nalimaŋa jigi. Wa
jam tigsi ŋantaŋa de meena a nyo ka jigi
yeŋ a yaa poori ba pi pi ba beŋ ba beŋ.
A yaa lueri beŋka kanyi wa bensa piika
meena po a te Melekizedek. Nyaku de
abe a sak kama ayen wa gaam Abraham
kama? Mm, wa gaam Abraham kama.
Melekizedek kiri ale Wayɔrisima Nyɔnɔ
Naab. Wa yoi di choawa ale Salem naab.
Ku kiri me ale, waai ale a nyɛ ate nuruba
a boro ale masim la. Buyewa po, dii nyiŋ
ale soa ate wa gaam Abraham la ale, ti dan
nya Naawen Gbaŋka po, ka kan weeni a
sak ti Melekizedek kowa a yaase wa mawa
ale ka waai la. Ka be kan weeni a sak ti
ase wa ta kokpieŋsa yaa wa ka. Ka be kan
weeni a sak ti ba ale biak wa diipo a yaase
wa ale kpi diipo la. Alege wa ale a nyɛ
ase Naawen Biika la, wa ka Puusika Yenni
kpagi kpeeni taam wuu.
4 Nama yaa be nya wa ale jam ka nuru
kpioŋ dii la. Ti kokpieŋka Abraham waai
me ale jam ka nuru kpioŋ la, a jam lueri
wa bensaŋa kanyi kama a te Melekizedek.
5 Juuma Sinsaŋŋa a weeni tama Izirali
demma baai ale ka Abraham ŋaaŋbisa la
kama ayen ku a fe kama ayen ti ŋanta baai
meena ate ti ta la, ti poori ba pipi ba beŋ ba
beŋ. Ti dan nyɛ dila ti yaa lueri jayeŋjayeŋ
a ta nyini ŋanta pipiwa po a te ti kobisaŋa
baai ale ka Livai dɔkdem a chim Juuma
Puusika Yenni tomteerɔma la. Bala maa
ka Abraham ŋaaŋbisa.
6 Melekizedek dek abe jam maa daa
Livai ŋaaŋbiiga alege Abraham jam maa
pa wa ŋantaŋa kama a te Melekizedek. Wa
yaa te Abraham waai ate Naawen jam pe
ale wa la niaka.
7 Waai meena be seba kama ayen dan ka
niaka teka, ka kpagi ale a te waai ale kan
daa kpagi la niaka daa waai ale kan daa
kpagi la ale a te kpagi niaka.
8 Juuma Puusika Yenni tomteerɔma baai
ale jam a tuesi piika po bunyiwa la ka nuru
baai ale a kpi. Alege Melekizedek me jam
a tuesi wa ŋantaŋa kama ase tomteerɔ la.
Alege Naawen Gbaŋka weeni ti kama ayen
wa diem boro kama.
9-10 Ti kokpieŋka Abraham ale jam tuni
wa ŋantaŋa a te Melekizedek la, ku jam a
nyɛ ase Livai a jam bo Abraham, nyiŋka
po kama la. Dila abe a sak kama ayen
Abraham ale tuni Melekizedek la, Livai ale
wa ŋaaŋbisaŋa me tuni kama alege ku
ŋaaŋ nyiŋ, ka bala ale jam tuesi ŋantaŋa
wanyi wanyiwa pi piika po Juuma jigi.
11 Ku nyini ka Livai buuni po ate Naawen
Sinsaŋŋa paari Izirali demma. Alege, ase
tomteerɔma baai ale nyini Livai ale wa
ŋaaŋbiika Aaron po la, a daam dan baga
a nyɛ ate nuruma a welema, ba daam ate
nyɛ kama. Alege ba ale jam kan baga a nyɛ
dila la, ate ku yaa jam a fe ayen, tomteerɔ
wa choa ase Melekizedek la a jam.
12 Boan nyiŋŋa tomteerɔ wa choa dan
jam ku a fe kama ayen sinsaŋŋa me tagri.
13 Mi a biisi nna a magsi chaab ale ka ti
Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita. Wa jam nyini ka
kobirin yoŋ po. Wa nuruma an maa poom
chim kaabdoba a nyaya.
14 Boan nyiŋŋa, ti seba chak kama ayen
ti Nyɔnɔwa jam ka Juda kobirinni po deno.
Moosis abe ale jam biisi Puusika Yenni
tomteerɔma wie la, wa an jam biisi Juda
wariya.
15 Ni basi, ate m ŋmasi tɔgi ate ku
lagri ayen, Yeezu Kirisita jam ayen wa
chim ka Puusika Yenni tomteerɔ choa ase
Melekizedek la. Wala be ale tagri ka
tomteerɔ kpagsaŋa meena zuk.
16 Tomteerɔ kpagsaŋa de abe jam a va ka
sinsaŋŋa ale a weeni ba ayen ba nyɛ dii ale
dii la a yaa a tom a te nuruma. Sinsaŋŋa
dan weeni ayen ba nyɛ nna ba a nyɛ ka
dila. Alege Yeezu chim ka tomteerɔ waai
ale a tom a te nuruma ale pagrim a nyini
wa nyuvunni dii ale kan maari a kpeglim
diipo diipo la.
17 Ba ŋmarisi wa wie Naawen gbaŋka po
ayen, “Fi kasim ka kaabdoma kpagi kpien
choa ase Melekizedek ale jam ka dii la,
taam wuu.”
18 Dila nyiŋ, ti baga a weeni kama ayen,
wari dii ate Naawen jam weeni nuruba
dila po dila po ayen ba nyɛ la, dila yaa
taam ka nakpiak yɔgyɔgla de, dii nyiŋ la,
di an ŋman baga a maari nuruba. Di be
ŋman ka kiriya.
19 Moosis Sinsaŋŋa abe an diem nyɛ ate
waai welema. Dii ale a saa buyewa la ale,
Naawen basi ate ti ta ka yiili paala ŋaai ale
gaam wakpakka la, a yaa tagri wakpakka
de zuk ayen ku basi ate ti forisi paari wa.
20 Dii ale ŋman gum du la ale, Naawen
kikaasaŋa.
21 Diipo ate mbala wanyiwanyi jam a
piilim chim Puusika Yenni tomteerɔma
kpagi la, kikaasaŋa jam karo. Alege diipo
ate Naawen jam boro a biisi ale Yeezu la,
wa jam ka kama a weeni ayen,
“Nyɔnɔwa Naawen ka kama ayen,
‘Fi ka kaabdo taam wuu.’
Wa be ale weeni dii la,
wa kan ŋman tagri wa popolaŋa.”
22 Kikaasaŋa nyiŋ abe ale soa ate Yeezu dek
a sum chim wa dii ale sak ti ayen Naawen

ale pe dii ale tama la, a gaam wa ale jam pe dii ale ti kokpieŋsaŋa la kama.

23 Wari dii me abe le ŋman boro la ale: Puusika Yenni tomteerɔma ale jam a tagri chaab la, jam piisi kama. Dii nyiŋ la, ba wanyi a dan jam kpi, wa ŋman karo ayen wa tom wa tuimaŋa.

24 Alege Yeezu kasim boro ka dila taam wuu a chim Puusika Yenni tomteerɔ. Nuru be karo diipo diipo ayen wa tagri wa zuwa.

25 Yeezu kasim vua kama taam wuu. Dila nyiŋ la, a zaani jinla a ta a cheŋ diipo meena wuu, wa baga kama a vari waai ale waai ale a va wa nyiŋ a jam Naawen jigi la a basi.

26 Nyaŋa de meena nyiŋ ale soa ate Yeezu chim Puusika Yenni kpagi kpeeni dii ale magsi la. Dii nyiŋ la, wa baga a maari ti kama. Wa welema kama. Wari karo ate Naawen baga a nya wa jigi a weeni ayen wa ta kaasuŋɔa, a yaase wabiowa. Wa ka wari a nyɛ ale biem buui ate wabaata nyamma a tom la. Yɔgyɔgla de, Naawen be zak wa kama a ta jueli kali wa dek tɛŋ.

27 Wa daa kaabdoma kpagi kpeeni ase mbala la. Dii nyiŋ la, ku an magsi ayen wa a nyɛ kaabka daa meena a de niŋ a te wa dek wabaata nyiŋŋa, ale nuruba ba chaab me wabaata nyiŋŋa ase Puusika Yenni kpagi kpeema mbala ale jam a nyɛ dii la. Yeezu nyɛ wa kaabka ka bunyi dekki, ka an ŋman baga diipo diipo a tulim buye. Wa ale nyɛ dii a nyɛ dila la ale, wa ale pa wa dek a nyo nuruba nisima po ayen ba ko wa ate ku chim kaabka la.

28 Naawen ale te Moosis Sinsaŋŋa la a sak kama ayen nuru waai dek ate Naawen a lueri ayen wa chim Puusika Yenni kpagi kpeeni la ka kaasuŋ nyɔnɔ. Alege, ŋa ale sak nna la, dila ŋaaŋnyiŋ ate Naawen yaa ka weeni wa Biika ayen wala chim Puusika Yenni kpagi kpeeni taam wuu. Biik kala a yaa be ale magsi nalimnyiini ate wa tom tuin dila.

8

1 Wari dii dek chekki ate mi a yaali ayen m weeni la ale nna. Ti sum ta ka Puusika Yenni kpagi kpeeni, waai ale sum ta nyɛ kaai meena ate mi a weeni la. Wa nueri wa tuimaŋa kama ale ge yɔgyɔgla de a yaa kala Naawen, waai ale ta pagrim gaam jaab buuri meena wuu la juga geŋ juijui ale ka zula jigi la.

2 Wa bo ka Naawen boka viuku po kuui po ate ba a wi ayen Welensa Jigi la. Ku sum ka viuk dek, dii nyiŋ la, ka Naawen dek ale ti ku, daa nuruba.

3 Ku potim ka Puusika Yenni kpagi kpeeni tuini meena ayen wa pa tiirinta a te Naawen. Wa maa pa duŋsa a nyɛ kaabka a te wa. Dila nyiŋ la, ku a fe kama ayen Puusika Yenni kpagi kpeeni de me ate liŋ biisi wa wari la, a pa jaab a nyɛ kaabka a te Naawen.

4 Yɔgyɔgla de, ni be nya, wa daam dan bo ka tɛŋzuk de, wa ti an nya siuk chim tomteerɔma kpagiya dii nyiŋ la, tomteerɔma boro kama a nyɛ Juuma Sinsaŋŋa ale a weeni dii la a pa tiirinta a nyɛ kaabka. Puusika Yenni tomteerɔma de abe maa daa bala po wanyi me la.

5 Ba a tom ka Naawen Yeri dii ale bo tɛŋzuk de la po. Ti be a nya yenni de kama ase di sum ka yemaŋ ate ti baga a nya di ale nina la. Ni be basi ate m weeni ku wensieŋa a sak ni ayen yenni de ka yeri dii ale bo wenŋmazuk la yisuŋ. Ti seba nyaku de kama dii nyiŋ la, ba ŋmarisi Naawen Gbaŋka po ayen, diipo ate Moosis jam boro a gomsi ayen wa ti Naawen viuku la, Naawen jam weeni wa kama ayen, “Moosis, be kpesi fi dek nalimnyiini ate fi ti viuku ate ku a nyɛ ase vi kuui choa ate m sak fu diipo ate fi jam bo guuk kpioŋku zuk la.”

6 Alege wanni ale ka dii yɔgyɔgla nna, la, Yeezu tuesi ka kaabdo tuima ŋaai ale chim tuimmaŋsa a gaam bala tuimaŋa la. Ku gaam ase ka wa ale nyɛ ate Naawen ale wa nuruma a ta noayeŋ ale chaab a gaam ku ale poom liŋ ka dii la.

7 Dila nyiŋ la, noayeŋka ate ba de niŋ nyɛ la a dan kan ta kaasuŋ di po, ku ti an poom ŋman magsi ayen ba ŋman nyɛ noayeŋ saa buye.

8 Alege Naawen nya kaasuŋ wa nuruma jigi kama ate wa yaa weeni ayen,
“Dai cheena kama ate m le pilim nyɛ noayeŋ ale Izirali ale Juda demma.
Nyaku de abe ŋman ka nyɛ paalik.
9 Nyaku de abe kan nyɛ ase noayeŋ kaai ate m jam nyɛ ale ba kokpieŋsaŋa diipo ate mi jam yik ba nisima a ta ba nyini Ejipiti tɛŋka po a nyini la.
Ba jam ka wensie ale noayeŋ kaai ate m jam nyɛ ale ba la.
Dila abe ale jam soa ate mi an poom lagi tue wom la.
10 Noayeŋ kaai ate mi le nyɛ ale ba da ŋaai le cheena la ale,
mi le pa m sinsaŋŋa a nyo ka ba zuima po,
abe m ŋmarisi ŋa nyo ba suniima po,
ate m chim ba Naawen,
abe ba me chim mi nuruba.
11 Ba wanyi me la a kan poom weeni wa tɛŋka deno yaase wa weeni wa suowa ayen, basi ate m sak fu, Nyɔnɔwa Naawen ale ka waai la,
dii nyiŋ la, waai meena a zaani bifiik a ta ga paari jakpak le seba mi ale ka waai la kama.
12 Dii nyiŋ la, m le voŋ ba wakaasimaŋa te ba kama.

M be kan ŋman teeri ba wabaataŋa.”
13 Naawen abe ale a biisi noayeŋ paalika
ate wa nyɛ la, ku a sak ase wa a nya ase
nkala yaa ka noayeŋ kpak la. Jaab waai
abe ale chim jaab kpak a yaa cheeri la, ba
pa wa yuk a basi kama.

9

1 Naawen ale wa nuruma abe ale jam
nyɛ noayeŋka la, wa jam dueni ka sinsaga
ayen ba va ŋala ale a weeni dii la a te wa
zula a puusi wa. Boan nyiŋŋa, ba jam ti ka
viuk tɛŋzuk de a te wa zula a puusi wa.
2 Ba jam pa ka gatiak woŋ a labi viuku
ponni po buye. Dɔk kuui ale de niŋka la,
yoi jam ale “Welensa Jigini.” Jaab buui
ate ba tɔati bolim a zaani wa zuk la, ale
teebuluk ale jaab buui ate ba pa boroboruk
a zaani ku zuk pa a te Naawen la, ale jam
za dɔk kula po.
3 Dɔk kuui ale jam pa saŋ la yoi ale
“Welensa Yegayegaka Jigini.”
4 Dɔkku de po ka daata dakari, dii ate
ba pa ligmɔniŋ a magi ku nyiŋ taam tu la
ale boro. Ba a pa ka ŋanta ate ba nyum
masa nna yegayega a dueni di zuk a ju.
Jaab waai me ale jam maa bo dɔkku po
la ale Daka dii ate ba a wi ayen Noayeŋka
Dakanni la. Ba jam pa ka ligmɔniŋ a maŋ
ku nyiŋka meena taam tu. Dakanni po, ba
jam pa ka leŋ, kaai ate ba pa ligmɔniŋ a
nyɛ ka la a zaani du. Ŋandiin tii ate ba
a wi ayen “maana” la ale jam bo ka po.
Jaab waai me ale maa bo Dakanni po la ale
Aaron tachekka. Vaata ale jam pusi ka zuk.
Tintain paglagsa ŋaai ŋayewa ate Moosis
sinsaŋŋa a jam ŋmarisi dua ŋa nyiŋ la ale
jam maa bo di po.
5 Ŋanta ale jam ta kiŋkaŋŋa a yaa koa
dakanni zuk. Ŋantaŋa de a jam a teeri
nuruma kama ayen Naawen bo ka dula.
Ŋantaŋa kiŋkaŋŋa jam lagri lik ka juijui
ate Naawen jam ta jiirim ale nuruma la.
Alege, yɔgyɔgla de ku an diem a magsi
ayen m tɔgi wie meena kie a lagri.
6 Ba ale gomsi nyaŋa de meena a magsi
ayen dii ale dii nyɛ la ale nna. Daa meena,
Juuma Puusika Yenni tomteerɔma a jo ka
Welensa Jigini a tom ba tuimaŋa.
7 Ka Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni
nyiini ale a jo Welensa Yegayegaka Jigini
bunyi dekki bein po a nyɛ kaabka. Wa
tagri ka nuruma zuk a yaa pa ziim a nyɛ
kaabka a te Naawen, wa dek wakaasimaŋa
nyiŋ ale wie ŋaai ate nuruma nyɛ kaasi
alege ze la.
8 Nyaŋa de meena po Naawen Chiika a
sak kama ayen siuk kuui ale a jo Welensa
Yegayegaka Jigini la an diem lagiya. Boan
nyiŋŋa Welensa Jigini a diem za kama.
9 Nyaku de abe a sak ti ka wari jinla
danni. Ku kiri ale, tiirin tii ale duŋ sii
meena ate nuruba pa a nyɛ kaabka a te
Naawen la, ŋanta bala an baga a basi ate
waai ale a te Naawen jaamu la a ta sunum
weleŋa,
10 dii nyiŋ la, ku meena ka ŋandiinta ale
soka wie. Ŋa ka nyiŋka po nyiini sinsaga.
Ŋa be boro ka dila a ta ga a paari diipo
nyiini ate Naawen a basi ate ŋa a tagri la.
11 Alege Yeezu ale jam chim Puusika
Yenni kpagi kpeeni a soa ŋanmaŋ sii
meena ale poom bo dela la. Wa yaa be
va ka viuku po a taam paari Welensa
Yegayegaka Jigini. Viuk kula abe welema
kama gaam Moosis ale ti viuk kuui la. Daa
nurubiik ale ti viuk kula ase Moosis viuku
la. Ku be poom ka tɛŋzuk de me.
12 Wa be ale vari ti basi kama. Varibasika
de abe boro ka dila taam wuu. Wa jo
Welensa Yegayegaka Jigini ka bunyi dekki,
wa be an va daa bua ale niiga ziita nyiŋ jo
dula. Alege wa va ka wa dek ziimu nyiŋ jo
du.
13 Ba nyiem pa ka bua ale niiga ziita ale
naasari dii ate ba ko a ju ate bu de chim
buntuem la a nyɛ misi nuru waai ale taŋim
wa dek la nyiŋka ayen wa ŋman welema.
14 Ku be dan ka dila, nama dek abe
poli nya ase Yeezu ziimu le nyɛ ate nuru
welema a soa ase ka se la? Yeezu waai abe
ale kan ta kaasuŋ la, be va Naawen Chiika,
waai ale boro taam wuu la pagrim nyiŋ,
a pa wa dek a nyɛ kaab weleŋ te Naawen.
Dila a te ni ka siuk ate ni a tom a te Naawen
waai ale vua la.
15 Dila nyiŋ la, Yeezu Kirisita ka waai
ale ka tama ale Naawen yigma la. Wala
ale nyɛ ate tama ale Naawen a ŋman nyɛ
noayeŋ paalik, ate baai ate Naawen wi ba
la a yaa nya wa ale pe ayen wa le te ba
nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka la. Nyaku
de abe sum ka wensie dii nyiŋ la, kum ale
ko a yaa vari nuruba ba wakaasima po a
basi, wie ŋaai ate ba jam nyɛ kaasi diipo
ate ba liŋ jam ta noayeŋka ale Naawen la.
16 Nuru abe dan weeni wa ale a yaali
ayen ba pa wa ŋantaŋa a nyɛ dii ale dii
ase wa nin kpi la, ku a fe kama ayen ba be
seba chak ayen wa kpi kama abe ba yaa pa
wa ŋantaŋa a nyɛ wa ale weeni dii la.
17 Boan nyiŋŋa, wa ale weeni dii la,
wa dan kan kpiya, wa ale biisi dii la ka
pagrimɔa, ase ka wa nin kpi.
18 Dila abe a sak kama dii nyiŋ ale soa ate
niŋka noayeŋka nyeka a jam a fe ate ba a
ko duŋsa ayen noayeŋka nyeka ta pagrim
la.
19 Boan nyiŋŋa, Moosis ale jam mooli
Naawen Sinsaŋŋa meena a sak nuruma
la, dila ŋaaŋnyiŋ ate wa yaa jam pa niiga
ale bua ziita ale nyiam a gum chaab, a
yaa pa pakobta tii ate ba muni la, ale tiib
buui ate ba a wi ayen “hiisop” la ŋmazuk

naŋ, a yaa pa bala bayewa a lusi ziimu ale
nyiamu po a pa a misi Sinsaŋŋa Gbaŋka
ale nuruma ale ge a weeni ayen,
20 “Ziim buui ale a te noayeŋ kaai ate
Naawen weeni ti ayen ti siak di noai la
pagrimu ale nna.”
21 Moosis ale nyɛ dila nueri la, wa yaa
ŋman pa ziimu ale nyiamu ale ŋantaŋa a
misi viuku ale ŋanta baai meena ate ba pa
a nyɛ puusaŋa la nyiŋ.
22 Wensie, Juuma Sinsaŋŋa abe ale a
weeni dii la ale nna ayen, ka ziim ale a lo
tɛŋ ate jaab meena a chim jaweleŋ. Ziim
abe dan kan lo tɛŋka, wabaata voŋteka
karo.
23 Viuku ale ŋanta baai ate Moosis pa
ziimu a misi ba nyiŋ la, ka ŋanta baai ale
bo wenŋmazuk la, yisinta. M be weeni
ni kama ayen ka duŋsa ziita ale a lo tɛŋ
ate ba a welema. Alege, ŋanta baai ale bo
wenŋmazuk la, ku a fe kama ayen kaab
kaai ale gaam ziim tila la a nyɛ ate ba
welema.
24 Boan nyiŋŋa, Yeezu Kirisita an jo daa
Welensa Yegayegaka Jigi dii ate nurubiik
dek se la. Welensa Yegayegaka Jigi dila ka
jigi dii ate ti an baga a nya la, yisuŋ. Wa jo
ka wenŋmazuk dek juijui yɔgyɔgla de ate
wa yaa tagri tama zuk a pa wa dek a sak
Naawen la.
25 Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni
a nyiem ta ka duŋsa ziim a jo Welensa
Yegayegaka Jigini bena meena. Alege
Yeezu Kirisita an nyɛ dila magamaga.
26 Wa dan jam pa wa dek te ate ku paari
ka diichoa nnapode, wa daam te nam a
paari ka diichoa a zaani diipo ate Naawen
nyɛ tɛŋka la. Alege, ku ale ka dii yɔgyɔgla
nna, ate wie meena tuak kpeglimka la, ale
wa yaa pa wa dek a sak bunyi dekki ayen
wa pa wa dek a nyɛ kaabka ate biem kan
ŋman boro.
27 Ku a fe kama ayen nurubiik a kpi
bunyi dekki. Wa kan kpi buye. Wa dan
ga kpi, Naawen le bo wa buusa kama.
28 Nurubiik abe ale a kpi ka bunyi dekki
la, Yeezu Kirisita me abe kpi ka bunyi
dekki a nyɛ kaabka ayen wa duisi nuru
bɔari wabaata basi. Wa be le ŋman pilim
jam kama. Wa dan pilim jam, wa kan
ŋman duisi ka nuruba wabaata a basi,
alege wa le vari ka baai ale a limsi wa
jamka la a basi.

10

1 Juuma Sinsaŋŋa abe ka wie ŋaai le sum
ŋa nyɛ la, yisinta, daa ŋa dega. Sinsaŋŋa
de a sak kama ayen ku a fe kama ayen
nuruba a jam Naawen jigi daa meena, ale
bena meena a nyɛ kaabka. Alege kaabka
de meena ale kan baga a nyɛ ate nuruba
a welema la, Sinsaŋŋa, ŋaai ale va ka
kaabka de meena a tom la, an baga a nyɛ
dila me.
2 Ŋa dan baga a nyɛ ka dila nna, nuruma
ate ale a nyɛ kaab kaai la, ba te basi kama.
Dila nyiŋ la, nuruma a dan kaab dila a yaa
deri welema, ba te kan ŋman baga ale seba
ayen wabaata boro.
3 Ku be ale ka dii la, bena meena kaabka
de a teeri nuruma ka ba wabaataŋa wie.
4 Boan nyiŋŋa, niiga ale bua ziita an
baga duisi wabaata a basi.
5 Dila nyiŋ ale, soa ate Yeezu Kirisita ale
jam jam tɛŋzuk de la, wa weeni Naawen
ayen,
“Fi kan yaali ayen ba a ko ŋanta a te fu a
yaase ba pa tiirinta a te fu.
Alege fi gomsi ka nyiŋ a te mu.
6 Ku kan te fu supeentiga ale ba ale a ko
duŋsa a ju si kuŋkuŋ tii zuk ate ba
a kaab fu la.
Ku kan te fu supeentik me ale kaab
kaai ate ba a nyɛ ayen ka duisi ba
wabaataŋa a basi la.
7 Be nya mi ale nna, ‘Naawen, ayen m tom
fi ale a yaali dii la,
ase ba ale poom ŋmarisi mi wie Sin-
saŋŋa Gbaŋka po dii la.’ ”
8 Wa liŋ weeni kama ayen, “Ku kan te
Naawen supeentik ale ba kaabka ale ba
tiirintaŋa ale ba ale a ko ŋanta baai ju a
te wa la, ale kaab kaai ate ba a nyɛ ayen
ka duisi ba wabaataŋa a basi la.” Nyaŋa
de meena ba be va ka Juuma Sinsaŋŋa ale
a weeni dii la a nyɛ.
9 Wa yaa ŋman weeni ayen, “Be nya mi
ale nna, Naawen ayen m tom fi ale a
yaali dii la.” Dila nyiŋ la, Naawen yuk
kaab kpagsaŋa a basi kama alege pa Yeezu
Kirisita kaabka zaani kaab sila naŋkula po.
10 Yeezu Kirisita ale jam tom Naawen ale a
yaali dii la, ale soa ate tama meena a yaa
va wa ale pa wa dek nyiŋka a nyɛ kaabka
bunyi dekki la nyiŋ a yaa welema.
11 Juuma Puusika Yenni tomteerɔma
meena a tom kaabka tuimaŋa ka daa
meena. Ba be a nyɛ kaab kala degadega
a paari ka diichoa. Alege Kaabka de kan
duisi wabaata a basi.
12 Yeezu Kirisita be nyɛ kaabka ka bunyi
dekki wabaata nyiŋ. Kaabka de abe kasim
ta pagrim a boro ka dila taam wuu. Wa ale
ga nyɛ dila nueri la, wa yaa kali Naawen
juga geŋ, zula jigini.
13 Dula jigini, wa yaa limsi ka da dii dai
ate wa dachaasaŋa le chim wa yom la.
14 Wa ale nyɛ kaabka bunyi dekki dila la,
a basi kama ate nuru baai ate Naawen soa
la, a kan maa ta kaasuŋ diipo taam wuu.
15 Naawen Chiika dek abe siak kama
ayen nyaku de a sum ka wensie ale
Naawen ale weeni dii ayen,

16 “Noayeŋ kaai ate mi le nyɛ ale ba da ŋaai
le cheena la,
ale mi le pa m sinsaŋŋa a nyo ka ba
suniima po,
abe m ŋmarisi ŋa ba zuima po.”
17 Wa ŋman weeni gum du ayen, “M
abe kan ŋman teeri ba wabaataŋa ale ba
wakaasimaŋa diipo diipo.”
18 Dila nyiŋ la, ba wabaataŋa a dan nya
voŋteka, ku an poom ŋman magsi ayen ba
nyɛ kaabka a duisi ba wabaataŋa a basi.
19 Dila nyiŋ la, m suaata Yeezu ziimu ale
lo tɛŋ ate wa kpi la nyiŋ abe ale soa ate ti
baga a jo “Welensa Yegayegaka Jigini” ale
ge kan chali yɔgsum.
20 Gatta kpieŋ kaai ate ba jam pa lik
dɔkku nɔanni la a yaa lagi kama ate ti va
ka siuk kuui ale vua la a jo dula. Yeezu
abe pa ka wa dek nyiŋka tagri jigi dila a te
tama.
21 Ti be ta ka Puusika Yenni kpagi kpeeni
nna yegayega ate wa a nya Naawen Yenni
zuk.
22 Ni be basi ate ti forisi paari Naawen
ale sunum yuarisima ale siak kaai ate ti
seba chak ayen ti ale ta siaka ale jaab waai
la sum ka wensie. Ti forisi paari wa ale
suniima ŋaai ate Yeezu sugri ate popola
kan ŋman a daani ti la. Ti forisi paari wa
ale nyiŋ sii ate ba pa nya buui ale kan ta
daŋta a so si la.
23 Ni basi ate ti ŋmasi yik nalimnyiini ti
yiila ŋaai ate ti ta la, dii nyiŋ la, ti baga a ta
siaka kama ayen Naawen ale pe ayen wa
nyɛ dii la wa le nyɛ kama.
24 Ni basi ate ti ta chaab wie, a maari
chaab ate ku basi ate ti ta yaalika ale
nuruba a tom tuimmaŋsa.
25 Ni kan basi ate ti basi chaab tuka ase
nuruba ba gela ale kasim a nyɛ dii la. Alege
ni basi ate ti a deŋsi chaab kpa nalimnyiini
a gum du, ase ni ale nya ale da dii danni
ate ti Nyɔnɔwa le jam la a mɔata kama la.
26 Dii nyiŋ la, kaab ka choa a ŋman karo
ayen ka duisi ti wabaataŋa a basi ase ti
nin potim seba alege kasim a tom wabaata
a cheŋ alege seba ayen ti wom wensieŋa
kama.
27 Alege baai ale kan siak Naawen noai
la, bala be a limsi ale yɔgsum, buusa ŋaai
ale ŋa jam la, ale bolimŋiak kaai le bu de
ba la.
28 Nuru waai abe ale a zɛri Moosis
Sinsaŋŋa ale a weeni dii la, ba dan bo wa
buusa ale seeroba baye a yaase seero bɔari
ate wa lo, ba deri a ko wa kama. Ba bola
kan ta jiirim ale maga dek me la ale wa.
29 Dila nyiŋ la, waai abe ale potim a zɛri
Naawen noai la, ku a sak ase wa an pa ka
Naawen Biika chim ka nuru la, wa pa Biika
ziimu buui ale duisi nuru wala wabaataŋa
a basi la chim ka wakayiok, wa a le ka
Naawen Chiika waai ale va niauŋ nyiŋ a
nyɛ wamaŋsa a te nuruba la. Nama be poli
nya nuru wala choa waalika le ka soa dii
a magsi wa nya la.
30 Tama dek be seba ayen Naawen ale
weeni nna. Ti be seba wa ale ka dii la
kama, wa weeni ayen, “Ku ka mi wari ate
m nyɛ wari tuni baai ale a tom biem tuima
la. M be le nyɛ kama.” Ti be seba waai me
abe ale weeni ayen, “Nyɔnɔwa le bo wa
nuruma buusa la” kama.
31 Ku le pagra ka nna yegayega ase
Naawen waai ale vua la a nin weeni ayen
wa le te fu waalika.
32 Ni teeri ku ale jam ka dii ni jigi la. Va
ŋala po ate ni tagri va Naawen la, ni nam
ka wie nna yegayega po alege, ni an jam te
ninammu siuk ate bu baga ni.
33 Da dii dai nuru nyiem ale yik ni a ta
nyini peelim a le ni, a nyɛ ate ni a nam. Da
dii dai me ni nyiem gomsi ka ni dek ayen
ni pa ni dek a gum baai ate nuruba a nyɛ
ba dila la po.
34 Ni maa jam ta jiirim ale nuru baai ate
ba yik lik la kama. Nuruba be ale tuesi ni
jaab buuri meena la, ni diem ta supeentik
kama a duŋ ni sue. Dii nyiŋ la, ni jam seba
kama ayen ni ta ŋanta kama ate ba gaam
bala nalimnyiini. Ba be kasim boro ka dila
taam wuu.
35 Dila nyiŋ la, ni be yik ni dek nalimnyi-
ini wieŋa de po dii nyiŋ la, ku ta ka tiirim
kpiem cheena.
36 Ku a fe kama ayen ni ta chichiiba ate
ni baga tom Naawen ale a yaali dii la ate
ni nya wa ale pe ayen wa le nyɛ dii a te ni
la.
37 Boan nyiŋŋa, Naawen Gbaŋka weeni
ayen,
“Ku kan beni gaam taam,
ale ge ate waai le wa jam la a jamu,
wa kan beni.
38 Mi wayɔrisima nyamma le ta siaka kama
ate ba vuuk.
Alege, ba wanyi a dan nyini mi ŋaaŋ a
ŋmani,
m sui kan peenti ale wa.”
39 Alege tama daa baai ale a ŋmani wa
ŋaaŋ a yaa cheŋ a be siuku po la. Ti ka baai
ale ta siaka ale wa a yaa nya varibasika la.

11

1 Siaka ka wari dii ate nuru ta yiila ale
seba chak me ayen di sum ka wensie a
yaase di le sum nyɛ alege, wa an baga a
nya wanni deema la.
2 Ku jam ka ba siaka nyiŋ ate Naawen
jam basi ate dila po dila po demma seba
ayen wa sui peenti ale ba kama.
3 Ka siaka ale soa ate ti seba ayen ka
Naawen ale biisi a yaa nyɛ wenŋmazuk ale
tɛŋ ale ŋanta baai meena wuu ale bo ba po

la. Dila nyiŋ ate ti baga a nya ŋanta baai ale boro nna la. Ti be an baga a nya ŋanta baai ate wa pa nyɛ ŋantaŋa de meena la.

4 Ku jam ka siaka nyiŋ ale soa ate Abil jam te Naawen kaab maŋ a gaam Keen ale jam pa jaab buui me a nyɛ kaabka la. Be ka Abil siaka de nyiŋ abe ale soa ate Naawen sui peenti ale wa ayen wa ka wayɔrisima nyɔnɔ. Ti seba nyaku de kama dii nyiŋ la, Naawen dek sui jam peenti ka nalimnyiini ale wa tiirimu. Be ka wa siaka de nyiŋ ale soa me ate ti a wi wa yonni jinla ase wa diem vua kama la.

5 Ku jam ka siaka nyiŋ ale soa ate Ɛnok an kpi la. Naawen jam goanti nyɛ kama ate wa yiri jueli wenŋmazuk ayen wa kan kpi. Nuru abe an jam baga a nya wa. Naawen Gbaŋka abe weeni sak ti kama ayen wa nyɛ ate ka Naawen sui peenti ale wa ale ge ate wa yaa pa wa a ta jueli la.

6 Nuru waai karo a baga a nyɛ ate Naawen sui a peenti ale wa alege kula nyɔnɔwa a ka siaka ale wa. Dii nyiŋ la, waai ale pa wa dek a te Naawen la, ku a fe kama ayen wa ta siaka ayen wa boro kama. Wa be a te baai ale a gisi wa la ka tiirim.

7 Ku be jam ka siaka me nyiŋ ale soa ate Nowa baga wom Naawen ale jam kaam wa a magsi chaab ale wie ŋaai le ŋa nyɛ chum diipo la. Wa siaka nyiŋ ale soa ate wa jam lagi tue wom, a yaa nyɛ ŋaaruŋ ayen wa vari wa ale wa dɔkdemma meena a basi. Wa siaka de nyiŋ abe ale soa ate nurubiik tɛŋzuk de a jam nya chivie, ale ge ate Naawen wi wa ayen wayɔrisima nyɔnɔ.

8 Ku jam ka siaka nyiŋ ale soa ate Abraham zuli Naawen noai a nyini cheŋ tɛŋ kaai ate Naawen jam pe ayen wa le pa te wa la. Abraham yaa basi wa tɛŋka a yaa nyini a cheŋ alege poom ze juijui dek chekki ate wa jam a cheŋ la.

9 Siaka de nyiŋ ate wa jam bo tɛŋ kaai ate Naawen pe ayen wa le pa te wa la. Wa jam bo ka po ase ka nichaano la. Wa ale wa dɔkdemma jam a goa ka viita po ase Aizik ale Jekob ate Naawen jam pe ale ba ate ba me jam bo viita po dii la.

10 Dii nyiŋ la, Abraham jam a limsi ayen wa jo ka wenŋmazuk yeri ŋaai ate Naawen se te wa la. Yeeŋa de kan maari a lo.

11-12 Ku jam ka siaka nyiŋ ale soa ate Abraham, waai ale jam kpaŋ nna yegayega a mɔata kum la, a te wa powa Saara, waai me ale jam kpaŋ nna yegayega a gaam biam taam la puuk. Dii nyiŋ la, Abraham jam ta siaka kama ayen Naawen ale jam pe ayen wa le nyɛ dii a te wa la, wa le nyɛ kama. Abraham be jam sum nya ka ŋaaŋbisa a piisi nna yegayega ase chiŋmarisaŋa la, ale piisi me nna ase beli tambusuŋ tintanfiila la. Nuru an poom baga a chiini ba.

13 Nyaba de meena ate m biisi ba wie la kpi kama ale ba siaka alege ba an tuesi ŋanta baai ate Naawen pe ayen wa le te ba la. Alege siaka nyiŋ ba nya kama ayen ŋanta dua ka jigi nna niŋniŋa ate ba jam a nyɛ ase ba jam paari ku jigini kama la. Ba be jam siak kama ayen ba ka nicham tɛŋzuk de. Ba yenni dek abe bo ka jigi yoŋ.

14 Nuru baai abe ale a poli ase nna la, bala chaab a sak kama ayen ba kasim a gisi ka ba dek tɛŋ ayen ba kali.

15 Ba be dan kasim a poli ka tɛŋ kaai ate ba pa basi ŋaaŋ la wie, ba ta siuk kama a pilim a ŋmani?

16 Aawo, wanni ale, ba kasim a yaali ale ka ninmuna tɛŋ kaai ale gaam ba tɛŋka la. Daa jigi yoŋŋɔa, tɛŋzuk de, ka wenŋmazuk ale la. Dila nyiŋ la, chivie ka Naawen ale ba ale wi wa ayen ba Naawenya. Dii nyiŋ la, Naawen se ka yeri te ba.

17-18 Aizik nyiini jam ale Abraham biik. Naawen yaa jam weeni Abraham ayen, “Fi le va ka Aizik nyiŋ a nya ŋaaŋbisa ate fi yonni kasim boro taam wuu, ase m le poom pe dii ale fu la.” Alege, ku ŋaaŋnyiŋ ate Naawen yaa weeni Abraham ayen, wa ko wa biika de a nyɛ kaabka a te wa, Naawen. Alege, Naawen ale jam pe dii ale Abraham ayen wa le nya biik la, ku sum chim wensie. Wa me yaa siak ayen wa ko biika de a te wa. Naawen jam weeni nna, kama ayen wa nyɛ Abraham siaka ale wa a nya.

19 Abraham be jam ta siaka kama ayen Naawen baga a nak nuruba kama a yiri kum po. Dila nyiŋ la, daam dan ka ku wensieŋa jigini, ti baga a weeni kama ayen Abraham ŋman tuesi Aizik ka kum nisima po.

20 Ku jam ka siaka nyiŋ ale soa ate Aizik weeni ayen chum da dii dai, Jekob ale Iisɔ le nya niaka kama.

21 Ku jam ka siaka ale basi ate Jekob te Josefi nidɔabilisaŋa wanyiwanyi niaka ale ge kpi. Wa jam pa ka wa tachekka a chogsi wa dek a yiri kali wa gaduoku zuk a yaa puusi Naawen a te ba niaka.

22 Ku jam ka siaka nyiŋ ale soa ate diipo ate Josefi a jam mɔata kum la wa biisi magsi chaab ale diipo ate Izirali demma ale jam basi Ejipiti tɛŋka abe ba kuli la. Wa jam maa weeni ba le ba nyɛ wa dii ase wa nin kpi ate Izirali demma basi Ejipiti a kuli la.

23 Ku jam ka siaka ale basi ate Moosis kowa ale wa mawa ale biak wa la, a pa wa suk ate ku paari chiisa sita. Ba ale jam nya ale biika ka bimaŋ la, yɔgsum jam ka ba ate ba zɛri Ejipiti Naawa sinsaŋŋa.

24 Ku be jam ka siaka ale soa ate biika
Moosis ale ga chim nueri la, wa zɛri ayen
wa daa Ejipiti Naawa le biiga.
25 Wa jam a yaali ayen ka wa dan maa
nam ale Naawen nuruma a zunchoŋ gaam
wa nin de masim ale biem alege ku kan
beni.
26 Wa jam poli kama ayen fi dan nya
chivie Kirisitawa, waai ate Naawen le tom
ate wa jam la nyiŋ, a zunchoŋ ka nna
yegayega a gaam Ejipiti jigsika meena. Wa
jam a poli dila kama dii nyiŋ la, wa nina
jam muni ale ka tiirim buui ate wa le nya
la.

27 Ku jam ka siaka ale soa ate Moosis basi
Ejipiti tɛŋka alege yɔgsum an jam yik wa
ale naawa supuurimu. Wa kasim jam ta
popola ale siaka kama ale Naawen, waai
ate nurubiik an baga nya wa la.
28 Ku jam ka siaka ale soa ate wa weeni
nuruma ayen ba nyɛ Gaambasika Tigini
ŋandiintaŋa abe ba pa ziimu a misimisi
diinaŋa noaŋa ate sabiilo, waai ale a ko
nuruba la a dan jam, wa kan ko nidɔabili
sii ate Izirali demma liŋ biak la.

29 Ku jam ka siaka ale soa ate Izirali
demma a baga va beli dii ate ba a wi ayen
Nyamonuŋ la a cheŋ taam jueli nna ase ba
jam a tabi ka tɛŋ kosik zuk alege daa nyiam
po la. Ejipiti demma ale jam tomsi ayen ba
maa va taam la, nyiamu yaa deri chali jam
lim ba a basi du.

30 Ku jam ka siaka ale soa ate Jeriko
tɛŋka siaka ate ba se gilim ka la a lo. Izirali
demma jam cheŋ gilim ka, ka daa ŋayopoi
ale ge ate ka lo.
31 Ku jam ka siaka nyiŋ ale soa ate
Arayab, waai ale jam ka nidɔa yaalido nna
yegayega la, an jam maa kpi ale baai ale
jam kan siak a te Naawen noai la. Dii nyiŋ
la, wala ale jam vari nuru baai ate Izirali
demma jam tom ayen ba ga nak nya ba
dachaasaŋa, Jeriko demma la, a basi.

32 M be le ŋman biisi ka wana ale wana
wariya? M te baga a biisi nuruba ba chaab
wie kama, ase mbala meena ate m biisi
la, alege niŋ ŋman karo ate m le nyɛ dila.
Alege ba chaab boro kama ase Gidiyon ale
Barak ale Samson ale Jepeta ale Deevid ale
Samuel ale Naawen biisiteerɔma la.
33 Be ka siaka nyiŋ ate nyaba de meena
a nyɛ kpaliŋsa ale tɛŋsa a nak de, a fe ate
wensie boro, a nya Naawen ale pe ale ba
ayen ba le nya dii la, a nyɛ ate gbeŋma a
baga ligi ŋa noa,
34 a kpimsi bolim kpeenta, a chali liisi
gebi woŋ sii ate ba jam ayen ba pa ko ba
la. Ba jam wobsa kama alege tulim nya
pagrim. Ba jam ta pagrim ka nna yegayega
tugurisa po a yaa nak satɛŋsa sojiba de.

35 Nipooba gela baai ale ta siaka la nyiŋ
ale soa ate ba mabisa ba gela baai ale kpi
la a yaa yiri kum po.

Ba gela me a jam zɛri kama ayen nuruba
kan basi ba namsika alege siak ayen ba
namsi ba a ko, ayen ku basi ate ba yiri kum
po a ta nyuvuri maŋ.
36 Nuruba jam nyɛ ba gela me a la, a
miiri ba, a pa choarima bobi ba a ta ba
ga lik.
37 Ba gela me, ba yuk ba ale tana, a pa
gebisa a gebi ba buye, a pa gebi woŋsa a ko
ba gela me. Ba gela me a jam a jo ka piisa
ale bua gbaŋsa, ba gela me a jam chim ka
ŋanjagsa nna yegayega, nuruba namsi ba
gela a te ba tuom.
38 Ku an poom ŋman magsi ayen tɛŋzuk
de demma a ŋman ta nuruma de chaab ba
sunsuŋŋa. Ba kasim jam bo ka sagini po a
nyiem cheŋ a basi du, nna ase nicham la.
Ba jam maa bo ka guuta zuima, ale pina
vie po, ale maari a goa vie po me.
39 Nyaba de meena siaka nyiŋ abe ale soa
ate Naawen jam weeni ayen wa sui peenti
ale ba kama alege, ba an jam nya Naawen
ale jam pe ayen ba le nya jaab buui la.
40 Dii nyiŋ la, Naawen daam poom poli
ayen wa nyɛ ka wamaŋ ate di gaam dila a
te ti. Wa be poli kama ayen wa kan nyɛ ate
nuru bala kan ta kaasuŋɔa, ase ka wa nin
pa tama me a gum chaab ale bala, ale wa
yaa nyɛ dila.

12

1 Dila nyiŋ la ti baga a weeni kama
ayen, nyaba de meena a sak ti kama ayen
baai ale ta siaka la, ku a te Naawen ka
supeentik. Dila nyiŋ la, ni basi ate ti chim
nuru baai ale a chali chala la. Dila a sak
kama ayen ku a fe kama ayen wie ŋaai
meena, ase biem dek ale bobi ti tara nna
keŋkeŋ la, ale basi ate ti kan baga a chali
nwulinwuli la, ti yuk ŋala basi abe ti a
chali chala ŋaai ate Naawen ayen ti a chali
la ale chichiiba,
2 a kasim a nya Yeezu waai nyiŋ ate ti
siaka kasim boro a ta nyini ku piilimka
po a ta a cheŋ taam wuu la. Masim buui
ate wa jam a limsi ayen wa nya la ale
jam soa ate wa nam jabarimu zuk. Wa
an jam poom pa chivie ŋaai ate wa le nya
jabarimu zuk la a chim wariya. Yɔgyɔgla
de wa be kala ka Naawen juga geŋ, zula
nyaka jigini.
3 Nama dek abe poli nya dii meena ale
nyɛ wa jigi la. Wabaata nyam jam kisi
wa ka nna yegayega, a nyɛ gaasa me wa
jigi. Alege wa jam ta chichiiba kama
nalimnyiini. Ni be poli nyaku de nya ate ku
basi ate nama me ta chichiiba ate yɔgsum
kan nyɛ ate nyiŋworuk yik ni.

4 Boan nyiŋŋa, ni ale diem boro a nyɛ
kpaliŋka ale biem la, ni an diem kpalim
paari juijui ate ni le kpi la.
5 Nama baŋ Naawen ale biisi dii ayen ku
deŋsi ni kpa ni ale ka wa bisa nyiŋ la? Wa
weeni ayen,
“M biiga, kan pa ku chim gbeera ase fi nin
nyɛ wari kaasi ate Nyɔnɔwa sak fu
yam maga dega.
Yaase fi basi ate fi su kaasi ase wa ale
a tɔariŋ fu.
6 Dii nyiŋ la, Nyɔnɔwa Naawen a sak waai
ate wa ta yaalika ale wa la kama,
ale a te wa waalika me waai ate wa a
wi wa ayen wa biik la.”
7 Ninam dan jam ni jigi, ni yik ni dek a nam
ale bu a sak ni ka yam. Ni ninammu a sak
kama ayen Naawen a nyɛ ni ase ka wa bisa
la. Biik boro ate wa ko kan te wa waalika?
8 Ni be dan kan a nya waalika ase wa
bisaŋa meena la, ku a sak ase ni sum daa
wa bisa la. Ku a sak ase ni poom ze waai
dek ale ka ni ko la.
9 Ase ti ale ta ti koma nna, ba a te ti waalika
kama alege ti a zuli ba kama. Ti be dan pa
ti dek a te ba dila, ti be le pa ti dek a te
ti kowa waai ale bo wenŋmazuk la ate ku
soa ka se ate ti boro?
10 Tama koma be ka nurubisa. Ba be a te
waalika kama a magsi chaab ale ba dek
ale poli dii ayen ku magsi ti kaasuŋku la.
Waalika de a nyiem be kan beni. Alege
Naawen a te ti waalika kama ayen ku ta
nalim jam ti jigi ate ti maa ta welensa ase
wa ale ka dii la.
11 Diipo ate ti nyiem nya waalika la, dila
powa ti sue a kaasi kama, ŋa kan peenti.
Alege ti dan siak a te wa, ku a nyɛ ase ka
tiib ale a yoani yoana la. Ase tiimu ale
a yoani yoana la, waalika me a te ti ka
yoana. Yoanaŋa de abe ale masim boka
ale wayɔrisima tuima.
12 Dila nyiŋ la, mi a weeni ni kama ayen,
ni be zak ni nisimaŋa sii ale jiak la wein,
abe ni basi ate ni dunaŋa ŋaai ale gbariŋ
la, a ta pagrim.
13 Ni yuarisi suitaŋa ate naŋ kaai ale
a dugsi la a kan deri kpi alege ka nya
nyiŋyɔgsa.
14 Ni pii nyiŋ ate ni ta nyɛ masik ale
waai meena, abe ni welema dii nyiŋ la,
waai ale kan welema la, an baga a boro
ale Naawenya.
15 Ni kpesi ni dek ate ni wanyi me la a
kan jogi Naawen niauŋku abe ni wanyi me
la a kan chim tituak a pa bu yaamu chogsi
tiib sinsila,
16 abe ni wanyi me a kan ta nyɛ kaai ale
kan nala ase Iisɔ nyeka choawa la. Wala
jam ale wa kowa bikpagi. Iisɔ yaa pa
kpaŋtaŋa deka a da ŋandiinta de bunyi
dekki ate ku yaa sak ayen wa ŋman daa
bikpagiya. Nyeka de choa abe jam ta ka
kaasuŋ a jam ba kisitaŋa wieŋa po.
17 Alege nama seba kama ayen ku
ŋaaŋnyiŋ, wa yaa ŋman jam a yaali ayen
wa tuesi ka niak kaai ate wa kowa ayen wa
te la, alege wa kowa jam yiak wa ayen wa
ga nakpiak. Iisɔ a kum kama a pii nyiŋ a
nyɛ ayen wa tagri wa ale nyɛ dii la, alege
wa an ŋman jam baga a nyɛ dila.
18 Mi a weeni nyaŋa de meena kama
boan nyiŋŋa, nama an jam ase Izirali
demma ale jam jam dii la. Ni an jam
daa jaab waai ate nuru baga a tiri wa ase
Sinaai Guuku ale ku bolimŋiaka ale a de
la, ale legini nna kpito la, ale vapagrika,
19 ale damuniŋ ale kasim a kum nna
yegayega ale lueluku ale a kaari la. Nu-
ruma ale ga wom lueluku la, ba yaa saalim
ayen ba kan ŋman a yaali ayen ba wom
wari di choa,
20 dii nyiŋ la weeni kaai ale jam weeni
ayen, “Duŋ a dan poom tiri guuku, ku a
fe kama ayen ba pa tana a yuk ka ko.”
Weenika de jam pagra kama te ba.
21 Moosis ale jam nya nyaŋa de meena
la, ku jam pagra ka nna yegayega ate wa
weeni ayen, “Yɔgsum ale ta mu ate m nyiŋ
a gok.”
22 Alege nama ate mi a weeni ayen ni
nya, ni goanti jam ka Zayon Guuku ale
Naawen waai ale vua la tɛŋka wenŋmazuk
Jerusalemɔa ase tɛŋzuk de Jerusalemɔa la,
ale sabiilo baai ale piisi nna yegayega la,
23 ale Naawen bisii ate wa liŋ biak la
tigsika po kaai ale ka supeentik tigsika
la jigi. Bisaŋa de yue ale ŋmarisi bo
wenŋmazuk. Ni jam ka Naawen waai ale
a bo nurubiik meena buusa la jigi. Ni
chiisaŋa jam gum jaab ale ka nuru baai
ale kan ta kaasuŋ la, chiisa.
24 Ni jam ka Yeezu jigi. Ka wala ale zaani
tama ale Naawen ale nyɛ noayeŋ paalika la
sunsuŋ. Ni be jam ka ziim buui ale a sugri
ni biemu a basi la jigi. Ziimu de abe a sak ti
ka wamaŋsa yegayega a gaam Abil duŋka
ziimu, ale a sak ti wie ŋaai la.
25 Ni be kpesi ni dek ate ni kan zɛri
Naawen ale a biisi dii la womka. Tama be
ale nyɛ ka se a baga chali be waai ale a
biisi ate ku nyini wenŋmazuk la jigi ase ti
nin zɛri wa?
26 Dila powa wa ale biisi la, ku jam choa
tɛŋka meena kama. Alege yɔgyɔgla de, wa
pe kama ayen, “M le choa ka tɛŋka a ŋman
gum du. Be daa tɛŋka nyiini ate m le choa,
m le choa ka tɛŋka ale wenŋmazuk meena
a maa gum du”.
27 Wa ale weeni dii ayen, “M le ŋman
la”, a nyini ka peelim a sak ayen choaka
de a sak kama ayen jaab buuri meena ate
Naawen nyɛ la le choa kama a voori, ate

ŋanta baai meena ale a choa alege kan voori la, a zaani.
28 Ni be basi ate ti te Naawen jiam dii nyiŋ la, wa te ti ka tɛŋ kaai ate ti le chim nalima la. Tɛŋka de abe kan maa choa a voori. Dila nyiŋ la, ni be basi ate ti nyɛ wa jiam abe ti a te wa zula ŋaai le ŋa basi ate wa sui peenti la, abe ti a chali yɔgsum ale wa,
29 dii nyiŋ la, ti Naawenni a nyɛ ase ka bolim la, ate bu dan de jaab bu de kaasi dii la.

13

1 Ni kasim ta yaalika ale chaab ase Kirisita bisa la.
2 Ni a teeri ate ni siak a tuesi nicham ni yieŋa. Nuruba gela jam nyɛ dila kama a yaa maa tuesi Naawen sabiiloba alege ze ayen ba ka Naawen sabiiloba.
3 Ni a teeri baai me ale bo likka diina po la wie, ase nama me maa bo ka likka diinaŋa po ale ba la. Ni a teeri baai me ale a nam la ase nama me maari a nam kama la.
4 Ku a fe kama ayen waai a dan yali chora, wa te wa yalika zula. Nidɔa me a dan faari nipɔk, wa te faarika zula. Ku a fe kama ayen choroba ale pooba ta siaka ale chaab wie po. Naawen le wa bo baai meena nyeboka ale kaasi ate ba a nyɛ kaboŋsa la kama.
5 Ni kan basi ate ni nyeboka ale ni popola meena a kasim bo ligra yaalika po, alege, ku a fe kama ayen ni basi ate ni sue peenti ale ni ale ta ŋanta baai la. Boan nyiŋŋa Naawen weeni ayen,
"Mi kan basi ni diipo diipo,
M be kan zɛri ni diipo diipo."
6 Dila nyiŋ la, ni be basi ate ti nyini peelim a weeni ale supeentik ayen,
"Nyɔnɔwa ka mi maaro,
dila nyiŋ m kan chali yɔgsumɔa.
Be ka wana le baga mu wari a nyɛ?"
7 Ni teeri ni kpaŋŋa baai ale biisi Naawen wanni a sak ni la. Ni poli nya ba nyeboka ale jam ta dii a jam alege ate ba yaa kpi la, ate ni tomsi ba siaka ale jam ka dii la.
8 Yeezu Kirisita ka dila a ta nyini diem ale jinla a ta a cheŋ diipo meena wuu. Wa kan maari a tagri diipo diipo.
9 Ni kan basi ate sinsak kperikaliisa meena tɔgatɔga a nyɛ ate ni basi sumaŋka vaka. Ku nala kama ate ti tuesi Naawen tiirim buui le bu basi ate ti suniimaŋa pagra la. Daa ti nin a va ŋandiinta kisita ale ti suniimaŋa ta pagrimɔa. Baai ale a va sinsaŋŋa de chaama la, an diem nya maarika ŋa po.
10-13 Juuma Puusika Yenni kpagi kpeeni a nyiem pa ka duŋsa ziim a ta jo Welensa Yegayegaka jigini ayen wa nyɛ kaabka a te wa dek wabaataŋa ale nuruma wabaataŋa. Naawen ale te Juuma Sinsaŋŋa la kan jam a siak ate nuru a ŋobi duŋ sila lantaŋa. Juuma Puusika Yenni tomteerɔma a nyiem goanti pa sila a ta nyini ka nuruma boka jigini nakpiaka a ju si. Siuk kula po, nuruba abe ale jam yik Yeezu namsi ko la, wa kummu jam ka kaabka nuruba wabaata nyiŋ. Dila yaa be basi kama ate Naawen yaa soa ba. Yeezu nyɛ dila ka nakpiak. Tama be ta siaka ale kaabka de kama. Dila nyiŋ la, ni basi ate ti nyini nuruma boka jigini nakpiaka ase wa ale nyɛ dii la a maa nya chivie wa nyiŋ.
14 Dii nyiŋ la, tɛŋzuk de daa tɛŋ kaai ate ti le boro taam wuu la, ti ta yiila a limsi ka tɛŋ kaai ate ti le nya chum diipo la.
15 Dila nyiŋ la, ni basi ate ti kasim pa pimpauk ase tama me kaabka la a ta va Yeezu jigi a te Naawen. Pimpauku de, ti pa ka ti noa a weeni ate ku a nyini peelim ayen wa ka ti Nyɔnɔ.
16 Ni kan baŋ ate ni a tom wamaŋsa a te nuruba abe ni pa ŋanta baai ate ni ta la a chari chaab, dii nyiŋ la, wieŋa de a nyɛ ase ka kaabka la a te Naawen ate wa sui a peenti.
17 Ni a zuli ni kpaŋŋa noa ale di meena wuu ate ba a weeni ni la. Ba kasim a nya ni zuk kama daa meena, dii nyiŋ la, Naawen le bek ba kama ase ba ale a nya ni zuk ate dii ale dii nyɛ la. Ni be dan a te ba zula, ba ba a tom ba tuimaŋa ale ka supeentik. Kan daa di, ba ba a tom ale ka sukaasima. Dila be kan maari ni.
18 Ni kasim a puusi Naawen a te ti. Tama dek seba chak kama ti popola po ayen ti an nyɛ wari kaasiya, dii nyiŋ la, ti a yaali kama ayen ti kasim a tom a va ku siuku diipo meena wuu.
19 M be a saalim ni ale ka ninmuna ayen, ni puusi Naawen ate wa basi ate m pilim ŋman jam ni jigi yɔgyɔgla.
20-21 Ti Nyɔnɔwa Yeezu waai ale ka Naapeenkpagini la kpi kama, a pa wa dek ziimu a nyɛ ate tama ale Naawen ta noayeŋ ale chaab. Noayeŋka de abe kasim boro kama taam wuu ale Naawen waai ale nak wa yiri kum po la. Nyaŋa de meena nyiŋ, ate Naawen a nyɛ ate nuruba a boro ale masim. M be a puusi a te wa kama ayen wa le va Yeezu Kirisita nyiŋ a te ni jaab buui meena ate ni a yaali ale ninmuna la ate ni baga a tom wa ale a yaali dii la. Mi a puusi kama ayen wa nyɛ ate ti meena chim nuru baai chaab ale a nyɛ ate wa sui a peenti la. Dii nyiŋ la, nyaku de a basi kama ate Yeezu Kirisita a nya zula taam wuu. Ku be nyɛ dila.
22 M suaata, mi a saalim kama ayen ni lagi tue nalimnyiini ale chichiiba a wom

tuntomika de ate m weeni a deŋsi ni kpa
la, dii nyiŋ la, gbaŋka de ate m ŋmarisi a
te ni la, an woŋa gaam taamya.
23 Mi a yaali ayen m weeni a sak ni kama
ayen ba lagi ti suoku Timoti likka dɔk po
a basi kama. Wa dan jam nwuli, ate m
cheena, m le ta wa maa jam kama.
24 Puusi ni kpaŋŋa meena ale Naawen
nuruma meena te ti. Ti suaataŋa baai ale
nyini Italiya tɛŋka a maa bo ale ti la, a
puusi ni.
25 M be ŋman a saalim ayen te Naawen
niaka a bo ale ni meena.

JEEMSI
Gbaŋka

1 Mi, Jeemsi, waai ale ka Naawen ale
ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita tomteerɔ la, a
puusi nama baai ale ka Yeezu ŋaaŋviiriba
a waaŋ bo tɛŋka meena po la.
2 M suaata, ni dan jam nya nyenyaka, ni
basi ate ni sue a peenti yegayega.
3 Ni seba ayen ni siaka ale Yeezu a dan
baga a zaani nyenyaka de po, ni le baga
zaani nyenyaka kama.
4 Ni dan baga zaani nyenyaka de po, ku
a fe kama ayen ni zaanaŋa de a basi ate
ni kan lo. Nyaku de a basi kama ate ni
nyeboka a chim nyɛ weleŋ, a kan ŋma
silim jaabjaabɔa.
5 Naawen ta niaka yegayega. Wa kasim
pa ka ŋanta nna yegayega a te baai ale a
juisi wa la. Dila nyiŋ la, yam a dan posim
ni ba gela jigi, ni puusi a te Naawen ale wa
le pa yam a te ni.
6 Ni dan puusi te wa, ku a fe ate ni
ta siaka ale wa abe ni kan ta chichama.
Chichama nyɔnɔ a nyɛ ase ka viok ale a
fobi beli kpeeni nyiam ate bu a cheŋ niŋ
ale ŋaaŋ dii la.
7-8 Ba an baga a lueri wayeŋ wabɔari po
ba tuima jigi ya. Bala chaab kan a poli
ayen ba le nya jaab Naawen jigi ya.
9 Nama baai ale ka ŋanjagsa la, ku a fe
kama ate ni supeentik, dii nyiŋ la, Naawen
pa ni zaani ka niŋ.
10 Nama baai me ale ka jigsiroba la, ku a
fe kama ayen ni basi ate ni supeentik ale
Naawen ale pa ni zaani ŋaaŋ la. Ku a fe
kama ate ni supeentik dii nyiŋ la, ni a nyɛ
ase ka puuta ale kan a beni ale a kpi dii la.
11 Wenbinni a dan jueli ate wentueŋka
a moagi yegayega, puutaŋa a jak kama a
yuiri ate ti nalimu me a be. Siuku la po
jigsiroma a dan bo ba tuimaŋa po a tom,
ba me a kpi kama.
12 Supeentik bo ka waai ale baga a zaani
nyenyaka la jigi. Naawen be puulim kama
ayen wa le te nuru wala choa tiirim.
Tiirimu de ale wa nyuvuri dii ale kan ka
kpeglimka la ate wa le pa te baai ale a yaali
wa la.
13 Ti dan jam nya nyenyaka, ku an magsi
ayen ti a weeni ayen ka Naawen ale nyɛ ti
a nya. Naawen dek kan nyɛ nuruba a nya.
Wabaata me an baga nyɛ wa a nya.
14 Alege ka ti dek suniimaŋa yaalika ale
a dari ti ate ti a tom tuimbaata.
15 Ti dan siak a te ti suniimaŋa yaalika,
ti a tom ka wabaata tuima. Ti wabaata
tuimaŋa abe ale a basi ate ti a kpi.
16 M dek suaata, ni kan a a paasi chaaba.
17 Jaab buuri meena ate ti ta ate ba
nala la, a nyini ka Naawen jigi. Wa
nyɛ chiŋmarisaŋa meena a pa si a nyo
wenŋmazuk ayen si a nyagsi. Wa kan tagri
diipo diipo ase yisintaŋa ale a tagri dii la.
18 Ku ka Naawen dek yaalika ate wa nyɛ
ti ayen ti chim wa bisa, ate wa yaa pa ti a
zaani jaab buuri meena ate wa nyɛ la niŋ.
Wa a ale nyɛ dii ayen ti chim wa bisa la ale
ti ale va wa wensie wieŋa la nyiŋ.
19 M dek suaata, ni a poli wieŋa de. Ni
basi ate ni tueŋa a lagri nalimnyiini ate ni
a wom, abe ni kan basi ate ni noa a valima
abe ni kan basi ate ni sue a kpabi a puuri
ale nuruba me,
20 dii nyiŋ la, ti dan ta supuurim ale
nuruba, ti kan va Naawen ale a yaali dii la.
Wa a yaali kama ayen ti a tom tuimmaŋsa
a te wa.
21 Dila nyiŋ ku a fe ate ni pa ni tu-
imbaataŋa meena a basi abe ni pa ni
dek meena a te Naawen abe ni tuesi wa
wamaŋsaŋa ŋaai ale ŋa baga vari ni a basi
la. Wa poom pa wa wamaŋsaŋa a nyo ni
suniima po kama. Dila nyiŋ ku a fe kama
ayen ni a va ŋa.
22 Ni dan a wom ŋa ale kan va ŋa, ni a
paasi ka ni dek.
23 Nuru dan a wom Naawen wieŋa ale
kan va ŋa, wa a nyɛ ase ka nuru waai a
nyiem ale a nya wa dek nyaasuŋ po dii la.
24 Wa dan nya wa dek nyaasuŋku po a
nueri, ale basi dula, wa deri a baŋ wa le
poom a neensi dii la kama.
25 Nuru wala choa a nyɛ se ka waai
ale wom Naawen Sinsak maŋsaŋa ale deri
baŋ la. Ku be a fe kama ayen ni kan a nyɛ
dila, dii nyiŋ la, Naawen Sinsak maŋsaŋa
a vari ka nuruba a basi. Dila nyiŋ ku a fe
kama ayen ni ŋmasi wom ŋa nalimnyiini
abe ni a va ŋa. Ni dan a nyɛ dila Naawen
le te ni niaka.
26 Nuru waai a dan a poli ayen wa va ka
Naawen ale kan yik wa dek wa biik po, wa
a paasi ka wa dek. Wa Naawenni vaka ka
kinla.
27 Ti Kowa Naawen a yaali kama ayen ti
a va wa ale wensie. Dila nyiŋ la ku a magsi
ka ti a maari kpin sii ale pukoga ŋaai ale
a nam la, abe ti kan basi ate tɛŋka demma
tuimbaataŋa a chogsi ti.

2

1 M suaata, nama baai ale ta siaka ale ti
Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita waai ale ka zula
meena nyɔnɔ la, ni kan luk a yaali nuruba
ba gela abe ni a basi ba gela.
2 Ni dan tigsi chaab ayen ni puusi a te
Naawen ate nuruba baye a jam jo ni tigsika
jigini, ate ba wanyi a jo jigsiro gatta ale su
ligra nifelima ate ŋa a nyagsi, alege nwala
me jo garuk tii ale kan nala,

3 ni dan te jigsirowa zula nna yegayega
a weeni wa ayen, “Nya kali maŋ jigi ale
nna.” alege weeni jajakka ayen wa, “Cheŋ
ga zaani denna”, a yaase “Kali tɛŋ”,
4 nyaku de a sak kama ayen ni a bo
ka nuruba buusa dii nyiŋ la, ni popolaŋa
ka popola baata, ku an nala ate ni a luk
chaaba.
5 M dek suaata, ni wom de. Naawen lueri
ka baai ate tɛŋzuk de nuruma a poli ayen
ba ka ŋanjagsa la ayen ba jigsi ale ba siaka
ale Naawen, abe ba de Naawen naam buui
ate wa puulim ayen wa pa a te baai ale a
yaali wa la.
6 Nama a nyɛ ŋanjagsa ase ba daa
nuruba la alege a zuli jigsiroba baai ale a
basi ate ni a nya ninam ale a dari ni a ta a
cheŋ boteerɔba niŋ la.
7 Bala ale biisi a kaasi yoi maŋ kaai ate
Naawen a te ni la.
8 Ni dan a va Naawen Naamu sinsak
ŋaai ate ba ŋmarisi Naawen Gbaŋka po la
nalimnyiini ayen ni a yaali chaab ase ni
dek la, dila ale nala.
9 Ni dan luk a yaali nuruba ba gela
ale kan yaali ba gela, dila an nala. Kula
nyɔnɔwa a tom ka wa biok. Naawen
Sinsaŋŋa abe le bek wa kama
10 dii nyiŋ la, waai a dan va wa sinsaŋŋa
meena alege jam kaasi dinyi wa kaasi ka
ŋa meena.
11 Naawen a weeni sak ni kama ayen
ni kan a nyɛ kaboŋsa. Ni dan kan nyɛ
kaboŋsa alege a ko nuru, ni diem nyɛ
Naawen Sinsaŋŋa kaasi kama.
12-13 Ku a fe kama ayen ti boro abe ti a
poli ayen ti ka nuru baai ate Naawen le
pa wa sinsak ŋaai ale a vari nuruba a basi
la, a bo ti buusa. Tama be dan kan basi
ate ti boka a nyɛ se dila la, Naawen kan ta
jiirim ale ti dii nyiŋ la, ti an jam ta jiirim
ale ti vaanchaaba. Jiirim nyɔnɔ kan chali
yɔgsum ale Naawen buusa boka.
14 M suaata, nuru waai a dan weeni
ayen wa ta siaka ale Yeezu alege kan tom
tuimmaŋsa wa siaka nyiini an baga vari
wa a basi,
15-17 ase ni wanyi nin kan ta garuk a jo
yaase ŋandiinta a de, ate ni wanyi yaa nya
wa a weeni wa ayen, “Naawen ale te fu
garuk ale ŋandiinta,” alege kan poom a
poli nuruwa ale a yaali fi maarika dii la, fi
siaka ale Yeezu nyuenta ale boa? Dii nyiŋ
la waai a dan ta siaka ale Yeezu ale kan
tom tuimmaŋsa ku a sak se siak kala choa
kpi kama la. Ka, ka kiriya.
18 Alege waai ale weeni ayen, “Nuru
wanyi ale a ta siaka, ale wa choa a tom
tuimmaŋsa.” Mi ale weeni wa ayen,
“Sagi mu nuru waai ale ta siaka ale Yeezu
alege kan tom tuimmaŋsa la. Mi ale tom
tuimmaŋsa a sak nuruba ayen mi ta siaka
ale Yeezu kama.”
19 Fi ta siaka ayen Naawen ka dinyi dekki
a boro? Kula ka wensie. Chichiribaataŋa
me a ta siaka kama ayen Naawen ka dinyi
dekki a boro. Si a chali wa yɔgsum me
kama.
20 Ni basi ate m weeni sak ni ayen ni ka
betta, boan nyiŋŋa, waai a dan ta siaka ale
Yeezu alege kan tom tuimmaŋsa, wa siaka
kiri ale boa?
21 Ni basi ate ti teeri ti kokpieŋka waai
ale jam boro ate ba a wi ayen Abraham
la wie. Naawen jam wi wa kama ayen
wayɔrisima nyɔnɔ. Wa yaa jam weeni wa
ayen wa yik wa biika Aizik a ta cheŋ juijui
ate ba a kaab la a ko te wa. Wa ale weeni
wa dila la, kuna beni ya alege ate Abraham
siak ayen wa ko wa te wa.
22 Abraham siaka ale wa tuimaŋa a jam
ka bunyi dekki. Wa ale nyɛ dii la a sak ti
kama ayen wa sum ta siaka ale Naawen
kama.
23 Wie ŋaai ate ba ŋmarisi gbaŋka po
la, ka wensie. Ba ŋmarisi weeni ayen
Abraham ta siaka kama ale Naawen. Ka
dila nyiŋ ale soa ate Naawen a wi wa ayen
wayɔrisima nyɔnɔ ale wa doa la.
24 Yɔgyɔgla de ni be basi ate m weeni sak
ni ayen ku a fe kama ayen waai ale ta siaka
ale Naawen la a tom ka tuimmaŋsa. Be
daa wa siaka nyiini ale basi ate wa a chim
wayɔrisima nyɔnɔ, ka wa nyeka.
25 Nipɔk ale jam boro ate ba a wi wa
ayen Arayab. Wa jam ka nidɔa yaalik nna
yegayega. Nuruba yaa jam nyini Izirali
tɛŋka po a cheŋ ayen ba mak nya ba
dachaasaŋa Jeriko demma. Ba ale jam la,
Arayab yaa jam maari ba ate ba nya siuk a
chali be. Wa nyɛ maŋka de ale basi ate
Naawen basi ate wa nya varibasika ase
Abraham nyɛ maŋka ale basi ate wa nya
varibasika dii la.
26 Ni basi ate m ŋman weeni sak ni ayen,
ase nuru chiik a dan kan bo wa jigi ya, wa
daa jaab vuuwa. Waai abe dan ta siaka
ale Naawen alege kan tom tuimmaŋsa, wa
siaka daa siak vuuwa, ka kpi kama.

3

1 M suaata, ni seba ayen Naawen le jam
a bo tama baai ale ka sagrɔba la buusa a
gaam ti sua tintila. Ka dila ale soa ate ku a
fe ayen ni kan piisi a chim sagrɔba.
2 Ti meena a kasim a nyɛ wie a kaasi
kama. Nuru a dan kan nyɛ wie a kaasi wa
biik po, wa ka nuru maŋ nna yegayega ale
baga wa dek me a yik nalimnyiini.
3 Nuruba nyiem a pa ka wusuma
nɔbansa a su ŋa noa po ate ŋa baga siak
ba noa a va ba a cheŋ juijui meena ate ba
a yaali la.

4 Ni a poli ŋaaruŋ kpioŋ kuui ale bo
nyiam po ate vioku a fobi ku ate ku a chali
nyiam zuk nna yegayega la. Ŋaaruŋku
damdoma a baga a pa do fiik kama a nyɛ
ate ŋaaruŋku a cheŋ juijui meena ate ba a
yaali ayen ku cheŋ la.
5 Ku ka dila ale nuru biik giŋgeluŋ kuui
ale kan soa dii alege a biisi kanjanta wie
la.
Ni be ŋman poli nya ase bolim magdega
ale baga de sagi kpeeni dii la.
6 Nuru giŋgeluŋ a nyɛ se ka bolim la. Ku
ka bolim buui ale nyini Sitaana jigi a baga
ju tɛŋka meena la. Giŋgeluŋku de abe le
baga kaasi ti nyuvunni ti nyeka meena po
ale bolim buui ale a nyini bolim buui ale
kan maara kpimsi la jigini.
7 Nuruba a baga baliŋ duŋsa ale nuinsa
ale wiiga ale nyiam po ŋanta alege
8 waai karo a diem baga a baliŋ wa
giŋgeluŋɔa. Ti giŋgeluŋtaŋa ka ŋan baata
nna yegayega ate ti an baga a yik ti. Ti a
nyɛ se ka choŋ pagrik la.
9 Ti ta ti a biisi a pak Naawen ale a le ti
vaanchaab baai ate Naawen a nyɛ ate ba a
neensi wa dek la.
10 Ti pa ka noa dila a pak Naawen ale
ŋman pa noa dila degadega a le nuruba.
M suaata, dii ate ti a nyɛ la an nala.
11 Ni seba ayen vili yeŋ nyiam an baga a
masa ale a tua.
12 M suaata, nama diem nya kiŋkaŋ ale
ka yoani chaama yaase gaab ale bu yoani
kiŋkama yaase nya buui ale ta yesa la a
baga a chim nya nyuimɔa?
13 Nuru wanyi a bo ni po a ta yammɔa?
Wa basi ate wa boka ale wa tuimmaŋsaŋa
a sak nuruba ayen wa ka yam nyɔnɔ, alege
ka kanjanta me.
14 Alege ni dan ta nyuri ale popo soblum
ale chim butuom nyam, ni kan a nak kuusa
a velim ayen ni ka wensie yammɔa.
15 Yammu de choa an nyini Naawen jigi
ya, bu nyini ka nuru biik ale chichiribaata
jigi.
16 Juijui meena ate nuruba a dan boro
ate ba ta nyuri ale butuom ba nyiem kasim
ta ka chaab ale a tom wabaata tuima
meena nna tɔgatɔga.
17 Nuru waai ate Naawen a pa wa yam
weleŋka a te wa la, kan nyɛ kpaliŋsa,
wa a yik ka wa dek, wa kan zɛri nuruba
noa, wa ka jiirim nyɔnɔ, wa a tom ka
tuimmaŋsa, ale kan lugi, ale chim nuru
peeluk nalimnyiini.
18 Nuru waai ale a nyɛ ate nuruba a boro
ale suyɔgini ale chaab la, ku a nyɛ ase nuru
wala choa a bori ka suyɔgini ale ge a che
wayɔrisima yaase wamaŋsa la.

4

1 Ka boa ale soa ate nama kasim a kpalim
chaab ale ta daanika ale chaaba? Ni a
kpalim chaab ka ni dek ale a yaali dii la
nyiŋ.
2 Ni a yaali ŋanta, alege ni kan nya ba.
Ka dila ale soa ate ni a ko nuruba. Ni kasim
a yaali ka ni vaanchaab ŋanta, alege ni an
baga a nya ba. Ka dila ale soa ate ni kasim
a kpalim chaab la. Ni le kan puusi a bek
Naawen ayen wa pa te ni la nyiŋ ale soa
ate ni kan nya ba.
3 Ni ka popola yuarisima ale ŋanta baai
ate ni puusi a bek ayen wa pa te ni la. Ka
ni dek popola baataŋa yaalika nyiŋ ate ni
a bek Naawen. Ka dila ale soa ate wa kan
pa a te ni.
4 Nama baai ale kan a va wensieŋa la,
ni ze ayen nuru waai a dan va tɛŋzuk
masimu siutaŋa, wa ka Naawen dachiaga?
Dila nyiŋ la nuru waai a dan va tɛŋzuk
masimu siutaŋa, ku a sak wa ale ka nuru
waai choa la kama.
5 Ni kan a poli ayen ba le ŋmarisi
dii Naawen Gbaŋka po la, ka kinla.
Ba ŋmarisi weeni ayen, “Chiik kaai ate
Naawen a pa nyo ti nyiŋsaŋa po la, kasim
a yaali ka ŋanta.”
6 Alege niak kaai ate Naawen pa te ti la,
a pagra gaam chiik kaai ate wa pa nyo ti
po la kama. Ba ŋman ŋmarisi Naawen
Gbaŋka po a weeni ayen, “Wa a niak baai
ale kan ta kanjanta la kama alege kasim ta
chaab ale baai ale a nak ba kuusa la.”
7 Dila nyiŋ la ni pa ni dek meena a te
Naawen abe ni zɛri Velinvendika ate wa
nyini ni jigi a chali be.
8 Ni forisi paari Naawen ate wa me forisi
paari ni. Nama baai ale ka tuimbaata
nyam la, ni nari ni nisima ale waba tii ate
ni a nyɛ la po. Nama baai ale ka popola
buye nyam la, ni sugri ni popola tɔgatɔga
ŋaai ale bo ni suniima po la a basi.
9 Ni basi ate ni sue kaasi abe ni a kumu.
Ni basi ate ni laataŋa me a tagri chim
kumsa, abe ni popeentik a chim sukaasuŋ.
10 Ni yik ni dek a zuli Naawen ate wa pa
ni chim niŋ deeroba.
11 M suaata, ni kan a biisi wabaata wie
a te chaaba. Baai ale a biisi wabaata wie
a te chaab ale a bo chaab buusa la, bala
chaab a biisi ka wabaata wie a te Naawen
Sinsaŋŋa ale a bu ŋa buusa. Nama dan a
bu Naawen Sinsaŋŋa buusa, ku a sak se ni
kan va ŋa kama la.
12 Naawen nyiini ale a te sinsaŋŋa ale a
bu nuruba buusa me. Wala nyiini le baga
vari ti a basi, wala nyiini abe le baga a te
ti waalika. Ni dan a bu ni suaata buusa,
nama a poli ayen ni ka bana?
13 Ni ba gela kasim a weeni chaab kama
ayen, “Jinla a yaase chum, ti le nyiem a
cheŋ tɛŋ ka choa a ga bo dula ate ku paari
ase ben la a gerim ate ti nya ligra.”

14 Ni be basi ate m weeni sak ni ayen ni
ze chum ale ta dii chiem la. Ni a nyɛ se
ka pik la, ka dan boro saliuku, ku kan beni
ale ge ate ka ŋman a be.
15 Ku magsi ka ni a weeni ayen, “Ku
dan ka Naawen yaalika, ti le baga a tom
ti tuimaŋa.”
16 Yɔgyɔgla de ni ta ka kanjanta ale a nak
kuusa. Ni ale a weeni dii la an nala.
17 Nuru waai ale seba tuimmaŋsa tomka,
alege a zɛri ŋa tomka la, wa a nyɛ ka
wabiok.

5

1 Jigsiroma, ni wom mi. Ni le jam a namu
ka nna yegayega. Dila nyiŋ ku a fe kama
ayen ni a yiili abe ni a kum.
2 Ni ŋantaŋa yegayega ate ni ta la, a
kaasi kama ate ni gattaŋa miari me a boro
de ti.
3 Ni ligmɔniŋka me a muni kaasi kama.
Munika de a sak kama ayen ni nyɛ kaasi
kama ate Naawen yaa nya a te ni waalika.
Tɛŋka meena kpeglimka a kan beni ale ge
jamu, alege nama kasim kpelisi ni ŋantaŋa
yegayega meena a dueni.
4 Ni an tuni nuru baai ale a tom ni
tattaŋa po la. Ni be wom ba funfoblaŋa.
Baai ale a che ni ŋantaŋa ni tattaŋa po la
kumsaŋa a paari Nyɔnɔwa Naawen waai
ale ta pagrim meena la kama.
5 Ni ta ŋanta meena kama a de masim
ale naam. Niiga ale a de a biigi ate ba yik
ŋa ko dii la, nama me a de kama a biigi a
gomsi ni dek a magsi Naawen buusaŋa.
6 Nama a bu ka baai ale kan seba
wariwari la buusa ale a ko ba me, alege
ba an baga zɛri.
7 M suaata, ni ta chichiiba a limsi ate ti
Nyɔnɔwa a ŋman pilim jamu. Kpaaro a ta
ka chichiiba a limsi borika ŋmoruku ale
ŋmoruk kuui ale ŋman pa a saŋ la ate wa
yaa nyɛ wa ŋantaŋa a ta jo dɔk.
8 Nama me abe ta chichiiba. Ni basi ate
ni popola bo jigi yeŋ, dii nyiŋ la da dii ate
ti nyɔnɔwa ayen wa ŋman pilim jam la, a
mɔata kama.
9 M suaata, ni kan ta funfobla ale chaaba
ate Naawen a jam a bu ni buusa. Ku kan
beni ale ge ate wa jam bu ni buusa.
10 M suaata, ni teeri Naawen biisi-
teerɔma baai ale jam boro dila po a biisi
Naawen wieŋa la. Ni teeri ba le jam ta
chichiiba ba ninammu po dii la. Nama me
a be ta chichiiba ase bala la.
11 Ba ta supeentik kama yɔgyɔgla, dii
nyiŋ la ba nya ba ninammu kama ale
chichiiba. Ni teeri nuru wanyi ate ba jam a
wi ayen Job, wa me jam nya wa ninammu
ale ka chichiiba. Ni be nya Naawen ale jam
basi ate wa nya masim ku kpeglimka po dii
la. Nyaku de a be a sak kama ayen ti nya
Naawen ale ta jiirim ale nuruba ninammu
po dii la.
12 M suaata, dii ale gaamu wie meena la
ale nna, ku an nala ate ni a pe wenŋmazuk
nyiŋŋa a yaase tɛŋzuk meena yaase jaab
meena. Waai a dan nyɛ wari ate nuru begi
wa, ku magsi ka wa weeni ale wensie ayen,
“Mm,” yaase wa weeni ale wensie ayen,
“Aaya.” Waai kan a pe ate Naawen a bu
mini fu.
13 Nuru a bo ni po a nya daanika? Kula
nyɔnɔwa puusi a te Naawen. Nuru a ŋman
bo ni po me ate wa sui a peenti? Nuru wala
me a yi yiila a pagi Naawen.
14 Nuru a bo ni po a yuagi? Kula
Nyɔnɔwa a wi Kirisita bisaŋa ale a tu
chaab la kpaŋŋa ate ba nyɛ kpaam a kpiiri
wa zuk ti nyɔnɔwa Yeezu yonni nyiŋ, abe
ba a puusi Naawen a te wa.
15 Ba dan puusi a te Naawen ale siaka
ayen Naawen le nyɛ ate yuarowa nya
nyiŋyɔgsa, wa le sum basi ate wa nya
nyiŋyɔgsa kama. Tuim ba tii ate wa tomu
la, Naawen le voŋ a te wa.
16 Nyaŋa de nyiŋ ni a weeni a sak chaab
ni waba tii ate ni nyɛ la abe ni a puusi
Naawen a te chaab, ate tuom a dan yik
ni abe Naawen tebi ni. Wayɔrisima nyɔnɔ
a dan a puusi te Naawen, wa puusaŋa a
pagra ka nna yegayega.
17 Dila po dila po Naawen biisiteerɔwa
Elaja a jam ka nurubiik ase tama me la. Wa
jam puusi kama ale nin muna a te Naawen
ayen ŋmoruk kan ni. Dila nyiŋ la, ku jam
paari ka bena ŋata ale geli, ŋmoruk an jam
a niya.
18 Bena ŋata ale geli, ale jam a taam la,
wa yaa a ŋman puusi a te Naawen ayen wa
basi ate ŋmoruku ni. Ŋmoruku yaa jam
ni nna yegayega ate jaab buuri meena a
ŋman a chim.
19 M suaata, nama wanyi a dan a be
wensie siuku po ate ni wanyi a ŋman a yik
wa a ta nyini wa biem siuku po a ŋman
jamu,
20 kula nyɔnɔwa a vari ka tuimbaata
nyɔnɔwa a ta nyini kum po a nyini. Wa be
ŋman nyɛ kama ate Naawen le voŋ tuim-
baata nyɔnɔwa tuimbaataŋa yegayegaka a
te wa.

Gbaŋ Kaai Ate PIITA A LIŊ A ŊMARISI La

1 Mi Piita, ka waai ale ka Yeezu Kirisita
tuimtomdɔ la. Mi ale a ŋmarisi gbaŋka de
a te nama baai ale bo Pontus ale Galatia,
ale Kapadosia, ale Asia, ale Bitiniya la.
Ni ka nicham a waaŋ bo tɛŋsaŋa de po,
Naawen abe lueri ni a te ka wa dek.
2 Ku jam ka ti Kowa Naawen dek yaalika
dila po, dila po ate wa lueri ni. Naawen
Chiika ale jam poori ni ayen ni chim wa
nuru welensa a va Yeezu Kirisita noai.
Wa ziimu ale sugri ni tuimbaataŋa a basi.
Naawen a le wa maari abe wa te ate ni
boro ale suyɔgini nna yegayega.
3 Ni basi ate ti te Naawen waai ale ka ti
Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita Kowa la jiam. Dii
nyiŋ la, wa ta jiirim ka nna yegayega ale
ti, dila nyiŋ a yaa nak Yeezu Kirisita yiti
kum po a yaa te ti nyuvuri dii ale kan ka
kpeglimka. Dila nyiŋ ate ti ta yiila, kama
ayen ti ale nya nyuvunni de.
4 Ayen dai yeŋ ti le nya ŋan maŋ sii ate
wa pai zaani wenŋmazuk la. Ba kan kaasi
dula dii po, dii po.
5 Naawen pa wa pagrimu a nya ka nama
baai ale ta siaka ale wa la zuk ayen wa
vari ni nalimnyiini ni tuimbaata po a basi.
Tɛŋka ale za ka kpeglim dii po la a dan
paari, wa ale pa wa varibasika a sak ti.
6 Ni basi ate ni supeentik wieŋa de nyiŋ.
Alege yɔgyɔgla de, ni sue ale kaasi du nyiŋ
la ni ale tu nyɛ nyaka tɔgatɔga wie po.
7 Nyenyaka de a sak kama ayen ni ta ka
siak maŋ ale wa. Ba nyiem pa ligmɔniŋ
kama a nyo bolim po a nyɛ ate ŋa a nala,
alege ŋa abe baga a kaasi. Nama siaka abe
le gaam ligmɔniŋ la, ni ale tu ka nyenyaka
ate ni baga ta chichiiba, ate Yeezu Kirisita
dan ŋman pilim jam abe ni nya pimpauk,
ale nalim, ale zula.
8 Nama waai an diem nya Yeezu, alege
ni ta yaalika ale wa. Yɔgyɔgla de ni ta
siaka ale wa alege ni an diem nya wa.
Dila ale soa ate wa basi ate ni sue peenti
nna yegayega, nuru an poom baga magsi
supeentik kala ale ka dii la.
9 Ni le ta siaka ale wa la nyiŋ, ate wa vari
ni nalimnyiini ni tuimbaata po a basi.
10 Be ka varibasika de nyiŋ ate dila po
Naawen biisiteerɔma a jam pii nyiŋ a gisi
nya a yaa weeni ayen Naawen le wa te ni
tiirimu de la.
11 Ba pii ka nyiŋ a limsi ayen ba miŋ dii
po ate wa le nyɛ la, ale waai ale wa nyɛ dila
la. Kirisita Chiika ale jam bo ba suniima po
a basi ate ba a nyɛ dii la ale la, a weeni
ninam buui ate Kirisitawa le nam la ale
zula ŋaai ate wa le nya me la.
12 Naawen Chiika me a jam sak wa
biisiteerɔma a weeni ba ayen ba an jam
a tom a te ka ba dega, alege ba jam a
tom a te ka nama. Naawen jam tom wa
Chiika ate wa nyini wenŋmazuku po a jam
ayen wa pai ka wa pagrimu a te baai ale
jam a sak ni Naawen wamaŋsaŋa la. Wa
biisiteerɔma a jam seba wa wamaŋsaŋa
wie kama ale jam a yaali ayen nama me
seba ŋa. Naawen sabiiloma dek me a jam
a yaali ayen ba seba wamaŋsaŋa de kiri
kama.
13 Dila nyiŋ, ni gomsi ni dek ale ni popola
meena a magsi tuima tomka, abe ni kpesi
ni dek a ta yiila ale Naawen le a yaali ayen
wa maari ni dii la. Wa biika Yeezu Kirisita
a dan ŋman pilim jam, Naawen le te ni ka
niaka.
14 Ni le liŋ jam kan seba Naawen la, ni
jam va ka ni dek yaalika. Ni be kan ŋman
a nyɛ dila, ni a zuli wa nalimnyiini.
15 Wa ka welensa nyɔnɔ. Dila ale soa ate
wa lueri ni ayen ni ta sunum welensa ale
ni tuim ŋaai meena ate ni a tom a te wa la
po.
16 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po,
dila po a weeni ayen, “Naawen ka welensa
nyɔnɔ.” Dila nyiŋ la nama me a chim nuru
welensa.
17 Ni nyiem dan a puusi Naawen, ni a
wi wa ayen ka ni ko. Wala ale a bo waai
meena buusa alege kan lugi la. Wa a bu
waai meena buusa a ta va ka wa dii meena
ate fi nyɛ la. Dila nyiŋ la, ni pa ni nyeboka
meena tɛŋzuk de a te wa zula nalimnyiini.
18-19 Ni baga a teeri dii po ate ni jam a va
ni kokpieŋsaŋa siuk kayioku la kama. Mi
be ŋman seba Naawen ale nyɛ dii a vari
ni siuk kula po a basi la kama. Jaab waai
ate wa be pa vari ni a basi la an baga a
kaasi ase kuta ta a yaase ligmɔniŋ la. Jaab
buui ate wa be pa nyɛ kaabka a vari ti siuk
kayaataŋa de po a basi la ale Yeezu Kirisita
ziimu, ate nuru an baga a da la. Wa jam
ka pabiik kaai ale welema nalimnyiini la.
20 Naawen a liŋ jam lueri Kirisita kama
ale ge nyɛ tɛŋzuk ale wenŋmazuk ale jaab
buuri meena, ale ge ku ŋaaŋnyiŋ a yaa
basi ate waai meena tɛŋzuk de a nya wa.
Wa be nyɛ dila ka nama nyiŋ.
21 Naawen a jam nak Kirisita yiri kum
po kama a yaa pa wa zulaŋa ale nalimu
yegayega a te wa. Kirisita nyiŋ me ate ni
ta siaka ale yiila Naawen jigi. Ni be va ka
wala nyiŋ a ta siaka ale Naawen.
22 Yɔgyɔgla de ate ni wom Naawen wen-
sie wamaŋsaŋa la, ni sugri ni tuimbaataŋa
kama ni suniima po a basi alege va wa.
Dila nyiŋ ate ni yaa ta yaalika nalimnyiini
ale ni Kirisita be chaama. Dila nyiŋ la, ni

be ŋmasi a yaali chaab dila ale ni suniima
meena.
23 Naawen wanni a kasim boro kama
taam wuu. Ŋa kan maa kaasi dii po, dii
po. Wanni de nyiŋ abe ale soa ate ba pilim
biak ni. Biamu de abe da nurubisa biamɔa
ayen ni ŋman kpi alege ka Naawen.
24 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po,
dila po ayen,
“Nuru biik meena a nyɛ se ka wuuta la.
Ba be nala ase ka wuutaŋa puutaŋa la.
Wuutaŋa a jak kpi kama. Puutaŋa me a
siiri a lo ka tɛŋ alege ate wuutaŋa
me dek a yaa a ko,
25 Alege Naawen wanni a kasim boro
ka dila taam wuu.”
Wanni de ka wa wamaŋsaŋa ŋaai ate ba
jam sak ni la.

2

1 Wieŋa de nyiŋ ate mi a weeni ayen ni
pa ni tuimbaata meena a basi. Ni kan a
velim a te chaaba, abe ni kan a de nyuri
ale chaaba, abe ni kan a le chaaba.
2 Ni a nyɛ ase biluaata la, a kasim a yaali
ni maba biisim. Naawen wanni abe a nyɛ
ase ka biisim la, ate ni dan tuesi di ase
biluaata la, a nyu ni le chim a pak a nya
varibasika.
3 Ase Naawen Gbaŋka ale a weeni dii
ayen, “Nama dek abe nya Nyɔnɔwa jiirimu
ale soa dii la kama.”
4 Ni forisi paari ti Nyɔnɔwa Yeezu wa a
nyɛ se ka tintain dii ale a te nyuvuri la
ate Naawen lueri di ayen di chim tintain
maŋ wa puusika yenni po la, alege yenni
seeroma a yaa zɛri di la.
5 Nama abe a nyɛ se ka tintana ŋaai ate
Naawen a lueri ayen wa se wa yenni la.
Yenni de po, ni a nyɛ se ka baai ale jam
ka Naawen yenni kaabdoma la, a pa ni
suniimaŋa ale ni popolaŋa Yeezu Kirisita
yonni nyiŋ a nyɛ kaabka a te Naawen.
6 Dii nyiŋ la, ba ŋmarisi Naawen gbaŋka
po ayen,
“M lueri ka tintain maŋ,
dii ate m pa dueni yenni nyubini
gugoruku po a zaani Zayon guuku
zuk. Kirisitawa abe ale tanni de.
Waai abe ale ta siaka ale wa la, wa kan
basi ate fi a nya chivie.”
7 Wa ka tintain maŋ nna yegayega a te baai
ale ta siaka ale wa la. Alege baai ale kan
ta siaka ale wa la,
“Tintain dii ate seeroma zɛri di ayen di ka
tintain kayiok la,
a tagri chim ka tintain maŋ a gaam ŋa
meena.”
8 Ba ŋman pilim ŋmarisi ayen, “Nuruba
ale pa ba naŋsa a nak tintanni de a lo.”
Ba le nak a lo kama dii nyiŋ la, ba zɛri
Naawen wamaŋsaŋa womka kama. Ku
yaa be ka Naawen dek yaalika ayen ba nak
ba naŋsaŋa a lo.
9 Alege Naawen lueri ni kama a ta ni
nyini legi po a nyini, a yaa pa ni nyo juijui
ale peenti a ale a nyagsi nna yegayega
la. Ni a nyɛ se ni ka wa nalima ale wa
kaabteerɔba la. Wa lueri ni a te ka wa dek
ayen ni a weeni wakperikaliisa tuimaŋa a
sak nuruba.
10 Dila po dila po ni jam daa wa nuruba,
alege yɔgyɔgla ni ka wa nuruba. Dila po
dila po ni jam ze Naawen jiirimu ale ka dii
la, alege yɔgyɔgla de ni yaa nya jiirimu de
ale ka dii la kama.
11 M dek dɔaba, ni a nyɛ ase ka nicham
tɛŋka de zuk la, dila nyiŋ ate mi a saalim
ni ayen, ni pai ni dek ŋan yaalika a basi.
Ti dek ŋan yaalika ale Naawen ale a yaali
ayen ti a va wa dii la an mɔata chaaba.
12 Ku a fe ate ni ta yue maŋ ale baai ale
kan seba Naawen la jigi, ate ku sak ba ate
ba kan baga a biisi a gaam ni ayen ni a
tom ka tuimbaata. Ni basi ate ba a nya ni
tuimmaŋsaŋa nyiini ate Naawen dan jam
ayen wa bo tɛŋzuk nuruma buusa, wa nya
pimpauk nama nyiŋ.
13-14 Ti Nyɔnɔwa yonni nyiŋ, ku a fe
kama ayen ni a va baai meena ale chim
kpaga a nya nuruba zuk la noa. Bala ase
kpagi kpeemaŋa la ale baai meena ale pa
saŋ ba ŋaaŋ la. Naawen ale bobi ba naamu
ayen ba a te nuru baai ale a tom tuimbaata
la waalika, abe ba a pak nuru baai ale a
tom tuimmaŋsa la.
15 Dii nyiŋ la, Naawen dek a yaali kama
ayen ni basi ate ni tuimmaŋsaŋa a kpimsi
bettaŋa ale a biisi ba betta biisaŋa la.
16 Nuru an soa ni, alege ni teeri ayen ni
ka Naawen yom. Ni be kan a poli ayen
nuru ale kan soa ni la abe ni pa kula a yaa
a tom ni yaalika, alege ni pa ni boka meena
a te Naawen.
17 Ni a te waai meena zula. Ni ta yaalika
ale ni Kirisita be chaama. Ni a chali
Naawen abe ni a zuli ni Nakpioŋku.
18 Nama tomteerɔma, ni a zuli ni
nyamma abe ni a va ba noa nalimnyiini.
Daa baai nyiini ale ta jiirim ale popola
maŋsa la ale magsi ni va ba noa, baai me
ale poom ka gaasa nyamma la, ni a zuli ba
abe ni a va ba noa.
19 Ba dan a namsi ni kinla nyiŋ alege
ni kan weeni wariya ni ale seba Naawen
yaalika la nyiŋ, wa le te ni niaka dila nyiŋ.
20 Alege, fi dan kaasi wari ate ba a nak fu
dila nyiŋ, ka boan nyuenta ale bo ku po?
Alege fi dan chiibi a nam fi wamaŋsa nyiŋ
Naawen ale niak fu.
21 Ku be jam ka ninammu de nyiŋ ate
Naawen wi ni, dii nyiŋ la, Yeezu Kirisita
dek a nam ka dila a te ni ayen ku sak ni
ate ni tomsi wa dek ale nyɛ dii la.

22 Wa an jam tom tuimbiowa. Nuruba be
an jam wom venta wa noa po.
23 Ba ale jam le wa la, wa an jam le ba
me a tuni ya. Ba le jam basi ate wa nam
la, wa an jam nyigsi ba ayen wa me le basi
ate ba nam. Alege wa jam pai ka wa dek
a nyo Naawen waai ale wensie boteerɔ la
nisa po.
24 Kirisita ale jam kpi jabarimu nyiŋ la,
wa pa ka tama tuimbaataŋa a ji wa dek zuk
ayen ti kan ŋman a tom tuimbaata abe te
boro ale welensa. Wa niraŋa ale basi ate
ti nya nyiŋyɔgsa.
25 Ni jam a nyɛ ase ka piisa ale cheŋ be la.
Alege yɔgyɔgla de, ni ŋman jam ka Kirisita
jigi. Wa a nyɛ se wa ka ni naapeerik la. Wa
le wa a nya ni chiisaŋa zuk.

3

1 Pooba, ku a fe kama ate nama me a va
ni choroma noa, ate ba gela a dan kan ta
siaka ale Naawen wamaŋsaŋa, ba le tagri
ba popola a va ŋa, ni ale a tom dii la nyiŋ.
Ni daa nyɛ dila, ku an poom ŋman magsi
ayen ni lagi noa a weeni ba wariya,
2 dii nyiŋ la, ba le nya ni nyeka ale
welema ale nala dii la.
3 Ni kan kasim a a yaali ni zuima bobika,
abe ni a su nifelima ŋaai ale a nyagsi ate
ŋa diak a pagra la abe ni a jo garuk nalinta
ayen ni nala.
4 Alege, ku a fe kama ayen ni suniimaŋa
a nala gaam ŋantaŋa de, abe ni ta noa yeŋ.
Suniima po nalimu de a ka kpeglimka ale
chim nalim maŋ Naawen jigi.
5 Boan nyiŋa, dila po, dila po nipɔk baai
ale jam a va Naawen siuku ale ta yiila wa
jigi la, bala nalimu jam ale, ba ale siak ba
choroma noa nalimnyiini la.
6 Bala po wanyi jam ale Abraham powa
Saara. Wa jam a va wa chorowa noai ka
nalimnyiini a yaa a wi wa ayen wa nyɔnɔ.
Dila nyiŋ la, nama me abe ka nipowa de
leeba ase ni ale a tom wamaŋsa a kan chali
yɔgsum ale jaabjaabɔa.
7 Siuk kula po me, choroba, ku a fe kama
ayen nama me ale ni pooma a boro ale
chaab ale yam. Ni ta pagrim a gaam ba
kama. Dila ale soa ate ku a fe ayen ni a te
ba zula. Nama ale ba a poom tuesi Naawen
nyuvuri dii ale kan ka kpeglimka la kama.
Ni dan kan a nyɛ dila, ni puusaŋa a kan
paari Naawen jigi ya.
8 Basi ate m pai wieŋa de meena a sak ni.
Ni basi ate ni nyeka a chim bunyi, abe ni
ta popola yena. Ni ta yaalika ale chaab ase
suaata la. Ni a zuli chaab abe ni ta jiirim
ale chaab.
9 Nuruba a daa nyɛ ni biem, ni kan pai
biem a tuni ba. Ba dan ka te ni, nama
me kan ka te ba. Alege, ni weeni ba ayen
Naawen le maari ba. Dii nyiŋ la, Naawen
ale jam lueri ni la, wa jam puulim kama
ayen wa le te ni niaka.
10 Ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila po,
dila po ayen,
"Waai a dan a yaali ayen wa nya supeentik,
ku a fe kama ayen wa kaa biisi wabu-
lorisa abe wa a velim wie.
11 Abe wa basi wa tuimbaataŋa tomka abe
wa a tom tuimmaŋsa,
abe wa pa wa yaalika ale wa sunum
meena ayen nuruba boro ale
suyɔgini.
12 Dii nyiŋ la, Naawen a nya baai meena
ale a tom tuimmaŋsa la zuk kama
ale a wom ba puusa.
Alege pai ŋaaŋ a te baai ale a tom
tuimbaata la."
13 Ni dan kasim a yaali ayen ni a tom
tuimmaŋsa, ka wana dek ale wa nyɛ ni
biemɔa?
14 Alege, nuruba dan poom basi ate ni
a nam ni tuimmaŋsaŋa nyiŋ, ni basi ate
ni sue peenti yegayega. Ni kan basi ate
yɔgsum yik ni ale waai ya. Ni be kan basi
me ate wie a daani ni ate ni a yiili.
15 Alege ni ta Kirisitawa ni suniima po,
abe ni a zuli wa ase Nyɔnɔ la. Ni gomsi ni
dek ate nuruba a dan bek ni, ni ale ta yiila
wa jigi dii la, abe ni weeni a sak ba.
16 Alege ni kpesi ni dek ate ni tulisika po,
ni te ba zula abe ni seba ni dek yikka. Ni ta
popola yena ale Naawen, ate nuruba a dan
le ni, ni ale chim Kirisitawa ŋaaŋviiriba a
tom tuimmaŋ sii a te wa la, abe chivie yik
nuru bala chaab.
17 Boan nyiŋa, ku zunchoŋ kama ate
nuru nya ninam tuimmaŋsaŋa nyiŋ, ase
ku nin ka Naawen yaaka a gaam nuru ale
nam tuimbaata nyiŋ.
18 Kirisita dek a jam kpi ka bunyi ni
tuimbaata nyiŋ, ayen wa pai ni a ta cheŋ
Naawen jigi. Kirisita jam ka waai ale ka
tuimmaŋsa nyɔnɔ la. Wa jam zaani ka
tama baai ale ka tuimbaata nyam la zaana
jigi. Ba yaa jam ko wa kama, alege Naawen
Chiika a jam nak wa yiti kum po.
19 A yaa basi wa ate wa cheŋ ga biisi a
sak baai chiisaŋa ate ba yik lik la.
20 Chiisaŋa de an jam va Naawen noai
ya. Si jam boro ka dii po ate Nowa ate wa
jam boro a nyɛ wa ŋaaruŋku dila po, dila
po la. Va ŋala po, nuruba naaniŋ nyiini ate
Naawen a vari ba basi.
21 Nyiamu de a sak ase ka nya buui ate
nuruba pa a te ni soka a vari ni a basi la.
Ba kan sugri ka ni nyiŋsaŋa daŋta a basi,
alege ku ka ni ale a nyɛ pumpuulima ale
ni popola meena a te Naawen la. Yeezu
Kirisita ale yiti kum po la nyiŋ ale soa ate
nyiamu a baga vari ni tuimbaata po a basi.
22 Kirisitawa de waai ale yiti kum po a
yaa jueli wenŋmazuk la a kali ka wa juga

geŋ a yaa nya Naawen sabiiloma meena ale pagrɔ baai meena ale bo wenŋmazuk la.

4

1 Yeezu ale jam bo tɛŋzuk la, wa nam ka yegayega. Dila ale soa ate ku a fe ayen ni gomsi ni dek ni popola po ayen ni le nam kama. Dii nyiŋ la, waai ale a nam ale wa nyiŋlammu la, a kan ŋman a bo biem tuima po.
2 A ta nyini jinla a cheŋ, ni a va Naawen ale a yaali dii la, alege daa nama dek nyiŋsaŋa ale a yaali dii la.
3 Dila po wa, nama ale baai ale jam kan pa ba dek a te Naawen la, ni meena jam boro a nyɛ ka wie ale chaab. Ni jam a tom tuima ale chaab ate ku beni ka nna yegayega. Ni jam a tom ka daŋta tuima, nipɔkyaalik tuima, a bugi daata, a nyɛ ŋandiin kpeenta tiga, a nyɛ daata tiga ale a kaab bogluta.
4 Alege, yɔgyɔgla de, baai ale kan pa ba dek a te Naawen la ku cha ba kama dii nyiŋ la, yɔgyɔgla de, nama ale bala a kan ŋman a tigsi chaab a tom ba tuimbaata tuimaŋa. Dila abe ale soa ate ba a le ni.
5 Alege Naawen a dan jam ayen wa bo ŋanvuuta ale kpilima buusa, wa le bek ba kama ba ale tom dii ale dii la.
6 Dila ale soa ate kpilima jam maa wom Naawen wamaŋsaŋa sinsaŋŋa la, bala baai ate Naawen bo ba buusa ale ge ate ba kpi la ale baai me ale poom kan diem kpi la. Ba jam wom di kama ayen bala baai ale kpi la, ba chiisaŋa a ta nyuvuri a se Naawen ale vua dii la.
7 Tɛŋka kpeglimka a mɔata kama. Ku a fe ayen ni seba ni dek yikka be ni gomsi ni dek a puusi Naawen.
8 Ku ka wamaŋ ayen ni basi ate ni nina muni ale chaab yaalika yegayega, dii nyiŋ la yaalika ale chaab a basi kama ate biem wie kan piisi.
9 Ni basi ate nuruba a jam ni yieŋa abe ni kan a fobli.
10 Naawen a pai wa tiirinta tɔgatɔgaka a te ka baai ale va wa la. Ni nya tiirim buui ate wa pai a te ni la abe ni pai bu a maari ni vaanchaab. Ni meena a daa nyɛ dila, Naawen le maari ni ka nna yegayega.
11 Waai ale ta Naawen tiirimu ayen wa a mooli Naawen wie la, ni basi ate wa a mooli wa wieŋa ale nin muna. Waai me ale ta Naawen tiirimu ayen wa a tom tuima a te wa vaanchaab la, ni basi ate wa pai Naawen pagrimu a tom nalimnyiini a te ba. Ti daa nyɛ dila, Naawen le nya pimpauk ti tuimaŋa meena po Yeezu Kirisita waai ale ta zula ale pagrim taam wuu la nyiŋ. Ku be nyɛ dila.
12 M dek suaata, ni kan basi ate ku cha ni ale nyɛ nya kaai ale a jam ate ni a nam nna yegayega la. Ni kan basi ate ku nyɛ ni jigi nna ase wadiirini la.
13 Alege ni pa ku ase ka Kirisita le nam dii la ate ni a nam, ate ku te ni masim dii po ate wa a nya wa zulaŋa ale wa nalimu la.
14 Nuruba a daa le ni, ni ale a va Kirisita la nyiŋ, ni basi ate ni supeentik. Dila a sak kama ayen Naawen pai wa Chiika waai ale ta wa zulaŋa yegayega la a nyo ka ni suniimaŋa po.
15 Ni wanyi abe daa nam, ku a fe kama ayen ku kan chim nuru ko ka wari yaase zum, yaase fi pa ka fi dek a nyo nuruba wie po.
16 Alege ni dan a nam ni ale ka Kirisita bisa la nyiŋ, ni kan basi ate chivie yik ni dila nyiŋa, alege, ni te Naawen jiam ale ni ale ta Kirisitawa yonni la.
17 Yɔgyɔgla Naawen a gomsi kama ayen wa bo tɛŋzuk nuru meena buusa. Wa dan jam wa le liŋ bo ka baai ate wa soa la buusa abe wa bo baai ale kan ta siaka ale wa wamaŋsaŋa la. Wa be dan piilim ale tama, ku le chim ka se bala jigi ya?
18 Ase ba ale ŋmarisi Naawen wa-
maŋsaŋa gbaŋka po ayen,
"Ku dan pagra ate Naawen vari nuru
maŋsa a basi,
ku le chim ka se tuimbaata nyamma
jigi ya, baai ale kan seba wa la?"
19 Dila nyiŋ la, ku ale ka, Naawen yaalika ayen ba a nam la, ba a tom tuimmaŋsa abe ba pa ba dek a nyo Naawen waai ale nyɛ ŋanta meena la nisa po. Wa ka wensie nyɔnɔ.

5

1 Mi a yaali ayen m saalim nama baai ale ka Yeezu ŋaaŋviirima kpaŋŋa la ayen, mi me ka kpagi. M be ka Kirisita ninammu seero. Wa dan ŋman pilim jam, mi ale maa nya wa zulaŋa ale wa nalimu yegayegaka kama.
2 M be a saalim ni kama ayen, baai ale a va Naawen la a nyɛ se ka wa piisa la, ate wa basi ate nama a chim ŋa naapeerisa la. Ni a nya ba zuk nalimnyiini. Ni kan a gisi ayen ni nya nyuenta ni tuimaŋa po, alege ni ta ku ni suniima po ayen ni a tom ka tuima a te ba.
3 Nuruma de ate Naawen pa nyo ni nisa po la, ni kan a nyɛ ba ase ni ta pagrim a gaam ba kama la, alege nama dek a tom wa tuimaŋa ate ku sak ba, ba le ba nyɛ dii la.
4 Ate Kirisitawa waai dek ale ka naapeerisaŋa kpagi kpien la a dan ŋman pilim jam, wa le pa wa zula ŋaai ale kan a kaasi la a te ni.

5 Siuk kula po, ku a fe kama me ayen,
nama ƀipaaluku a va ŋankpagsaŋa noa.
Abe ni seba ni dek yikka. Ku a fe kama
me ayen ni a tom a maari chaab. Boan
nyiŋa, ba ŋmarisi Naawen gbaŋka po dila
po, dila po ayen, “Naawen a zɛri kanjanta
nyɔnɔ kama alege ta jiirim ale waai ale a
yik wa dek la.”
6 Dila nyiŋ, ni a yik ni dek abe ni pa ni
dek a nyo Naawen nisa po ate wa dek ale
a yaali dii po la abe wa zak ni a zaani.
7 Wie ŋaai meena ale a daani ate ni ta
yiila la, ni pa ŋa meena a te wa, dii nyiŋ
la, wa a nya ni zuk kama.
8 Ni dachiaka Sitaana a nyɛ se ka gbeŋli
dii ale a kaari a nyeem la. Di a gisi ka nuru
ayen di yik a ŋobi. Dila ale soa ate ku a fe
ayen ni gomsi abe ni kpesi ni dek a limsi
di.
9 Ni zɛri Sitaana. Ni ta siaka yegayega
ale Naawen abe ni zaani ale sunum pa-
grisa. Dii nyiŋ la, nama seba ayen ni
vaanchaama ale ƀo jigi meena ate ba ta
siaka ale Naawen la, a nam a se ka nama
me la.
10 Ni dan ga nam magla a nueri, Naawen
waai ale a maari ni wie meena po la, le
te ni pagrim yegayega a gum du. Wa
jam wi ni kama ayen nama ale Kirisitawa
ale ka ƀunyi la a maa chaab a nya wa,
Naawen zulaŋa ŋaai ale kan ta kpeglimka
la, Naawen dek le te ni welensa, ale nyiŋ
pagra, abe wa ƀasi ate ni zaani jigi pagrik.
11 Wa pagrimu ale kasim ƀoro kama
taam wuu. Ku be le nyɛ dila.
12 Nuru waai ate ba a wi ayen Silvanus la
sum ka mi suok. Wala ale maa maari mu
ate m ŋmarisi gbaŋ fiika de a te ni. Gbaŋka
de po, maa yaali kama ayen m sak ni abe
m te ni nyiŋƀiiri Naawen ale a maari ni dii
la, ku ka wensie. Ni ŋmasi yik nalimnyiini
wa ale a maari ni dii la.
13 Yeezu ŋaaŋviirima ƀaai ate wa lueri a
te wa dek ate ba ƀo tɛŋ kaai ate ba a wi
ayen Babilon la, a maa chaab a puusi ni.
M suoku ate ba a wi ayen Maak la, a puusi
ni me.
14 Ni a puusi chaab nalimnyiini.
Naawen le ƀasi ate nama ƀaai ate
Kirisitawa soa la ni meena ƀoro ale
suyɔgini.

Gbaŋ Kaai Ate
PIITA A ŊMARISI A SAA SIYEWA La

1 Mi Simon Piita, waai ale ka Yeezu
Kirisita tomteerɔ ale tuimtomdɔ la ale
a ŋmarisi gbaŋka de a te baai ate
ti Naawenni ale ti varibasidɔwa Yeezu
Kirisita ayen ba dek welensa nyiŋ ate ba
te ba siak kaai ale chim siak maŋ ase tama
la.
2 Naawen ale te ni niaka ale suyɔgini ni
ale seba wa ale Yeezu Kirisita la nyiŋ.
3 Ti seba waai ale wi ti ayen ti maa
nya wa zulaŋa ale wa nalim yegayegaka
la kama. Dila abe ale soa ate wa pa
wa pagrimu a te ti ayen ti baga chali be
ale tɛŋzuk de tuimbaataŋa abe ti a tom
tuimmaŋsa a te wa.
4 Naawen abe ale puulim ayen wa le
te ti tiirim tii la, wa sum te ti ka tiirim
maŋsa nalimnyiini. Wa be te tiirintaŋa
kama ayen ti baga liisi tuim kaasima ŋaai
ale bo tɛŋzuk de la a basi abe ti a neensi
wa ale ka dii la.
5 Dila nyiŋ, ni pii nyiŋ ate ni a tom
wamaŋsa a gum ni siaka po, abe ni ta yam
a gum ni tuimmaŋsaŋa po,
6 abe ni pa ni dek yikka a gum ni yammu
po. Ni be dan seba ni dek yikka, ni pa
chichiiba a gum du, abe ni pa Naawen
vaka a gum chichiiba po,
7 abe ni pa jiirim a gum Wein vaka po,
abe ni pa yaalika a gum jiirimu po.
8 Ni nina abe dan muni ayen ni ta wieŋa
de meena nalimnyiini, ni le baga va ti
Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita kama nalimnyiini
9 Waai nina abe ale kan muni ayen wa
nya wieŋa de meena la, kula nyɔnɔwa a
nyɛ ase wa ka yio la, ate wa kan nya a yaa
baŋi Naawen ale voŋ wa wabaataŋa a te
wa la.
10 M suaata, Naawen a lueri ni kama
ayen ni va wa. Ni be pii nyiŋ ate ni nina
muni ate lueri ka de boro ale ni taam wuu.
Ni dan baga nyɛ dila, ni kan baga basi ni
siaka ale wa.
11 Ni dan nyɛ dila, wa ale te ni siuk ate
ni jo ti Nyɔnɔwa ale ti Varibasidɔwa Yeezu
Kirisita Naam buui ale kasim boro taam
wuu la.
12 Mi kasim a teeri ni kama wieŋa de
alege m poom seba kama ayen ni poom
seba ŋa kama. Ate ni kasim pii nyiŋ a yik
wensie ŋaai ate ni jam wom ale tuesi la.
13 Alege mi a poli kama ayen m le diem
vua la, ku magsi ka m ŋmarisi gbaŋka de
a te ni, ate ni ŋman teeri ŋa wie.
14 M seba ayen ku ka beni ale ge ate m
kpi a se ti Nyɔnɔwa Yeezu ale jam weeni
mu dii la.
15 M dan kpi, m gbaŋka de ale te ni siuk
ate ni a teeri wieŋa de meena.
16 Ti le jam sak ni dii ayen ti Nyɔnɔwa
Yeezu Kirisita le ŋman pilim jam kama
ale wa pagrimu la, ti an jam weeni ka
sunsuelim a sak ni. Ti jam weeni sak ni
ka dii ate tama a jam nya ale ti dek nina
la. Ti jam nya ka wa pagrimu yegayegaka.
17 Tama ale wa ale jam bo guuk kpioŋku
zuk la, ti Kowa Naawen a jam te wa ka
zula ale nalim nna yegayega. Wa yaa basi
ate lueluk a jam nyini wa boka jigini ale a
nyagsi nna yegayega la a yaa siŋ a weeni
ayen, “Ka m biika waai ate m mariŋ la
ale nna. Wa a nyɛ ate m sui a peenti nna
yegayega.”
18 Tama ale jam bo dula ale wa la, ti jam
wom lueluku ale nyini wenŋmazuk a siŋ
la kama.
19 Dila nyiŋ la, wie ŋaai ate Naawen
biisiteerɔma a jam biisi dila po, dila po la
ka wensie wie. Ku magsi ka ni a wom ŋa
nalimnyiini. Dii nyiŋ la, ba wieŋa a nyɛ se
ka bolim ate ba tɔati zaani legi po la, ku
a nyɛ ka dila a ta cheena dii po ate Yeezu
Kirisita le ŋman pilim jam ate wa bolimu
a yaa nya nna weŋtaliŋ ni suniimaŋa po.
20 Wieŋa de meena po wakpeeni ale, ni
teeri ayen biisiteerɔ karo a baga tɔgi a lagri
wa ale weeni dii Naawen Gbaŋka po la.
21 Dii nyiŋ la, Naawen biisiteerɔma
wieŋa an jam nyini ka nuruba dek noa po.
Alege ka Naawen Chiika ale jam pai wa
wieŋa a te ba ayen ba ŋɔa a sak nuruba.

2

1 Dila po, dila po Venta biisiteerɔba ale
jam kan seba Naawen ya, a bo ale Naawen
nuruma a paasi ba. Venta sagrɔba ale ba
jam bo ale nama me. Sagrɔba baai me ale
jam kan seba Naawen la, le suk a gum ni
po. Ba le ta venta sinsaga a jam sak ni
abe ba nyini ba Nyɔnɔwa waai ale vari ba
a basi la, ŋaaŋ a nyini. Dila ale soa ate
Naawen le ta kaasuŋ jam ba jigi nna nwuli.
2 Alege, nuruba yegayega ale diem va ba
kama a tom kaboŋsa tuima. Ba be le ba a
nyɛ dii la le ku basi ate nuruba nya siuk a
kaasi Naawen wensie siuku yue.
3 Sagrɔma de baai ale ta butuem la, le
sak ni ka ba dek sunsuelima ate ba nya
nyuenta ni jigi. Alege ku kan beni ate
Naawen jam bo ba buusa ate wa nya ba
kaasuŋku ate wa yaa basi ba ate ba kan ta
kiri ya.
4 Naawen sabiilo baai ale tom wabaata
la. Naawen an pa ba basi ya, wa yuk ba
basi ka ninam jigi, juijui ate wa basi ate ba
pa choroma a bo ba a zaani legi po ayen ba

bo dula ate ku ga paari dii po ate Naawen le jam bo ba buusa la.

5 Tɛŋzuk nuruma baai ale jam boro dila po, dila po a jam a tom tuimbaata yegayega la, wa jam basi ate ka nyiam a sueri tɛŋzuk meena ayen ba kpi. Baai nyiini ate wa jam vari basi la ale nuru wanyi ate ba jam a wi ayen Nowa ale nuruba bachaab bayopoi. Nowa jam a sak ka wensie sinsaga a magsi chaab ale Naawen.

6 Naawen abe jam basi ate ka bolim me a de tɛŋ sii ate ba a wi ayen Sodom ale Gomora la nuruma. Wa jam nyɛ dila kama ayen ku sak wa le wa jam nyɛ baai ale a tom tuimbaata dii la.

7 Nuru wanyi ale jam boro ate ba a wi wa ayen Lɔti. Nuruba kaboŋsa tuima ale jam a daani wa nna yegayega, dii nyiŋ la, wa jam ka nuru maŋ. Dila ale soa ate Naawen a jam vari wa bala chaab po a basi.

8 Daa meena wa kasim jam a nya ale a wom nuruma de tuimbaataŋa ŋaai ale jam basi ate wa sui jam a puuri nna yegayega la.

9 Dila nyiŋ la, Naawen seba wa le wa nyɛ dii a vari baai ale a va wa nalimnyiini la ninam po a basi. Wa seba me wa le wa nyɛ dii ate gaasa nyam a kasim bo ninam po ate ku ga paari dii po ate wa le jam bo nuruma buusa la kama.

10 Baai dek ale a tom tuimbaata tii ate ba nyiŋsaŋa a yaali ale ge an pa Naawen pagrimu a chim jaab la.

Venta sagrɔma de kan chali yɔgsum, ba ka kanjanta nyam, ba be kan zuli Naawen sabiiloma. Ba goanti a le ba kama.

11 Naawen sabiiloma baai ale poom ta pagrim yegayega a gaam sagrɔma pagrimu la, ba kan ŋma ba ayen ba kaasiya yaase ba a le ba Nyɔnɔwa niŋa.

12 Alege nuruma de a nyɛ se ka goaduŋ kpien sii ale boro ate nuruba a yik si a ko la. Ba kan poli ase ba ka nuru bisa la. Wie ŋaai ate ba ze ŋa kiri la, ba a le ŋa kama. Dila ale soa ate Naawen me a weeni ayen wa le ko ba ase ba ka goaduŋsa la.

13 Ba ale nyɛ ate nuruba nam dii la, ba me le nya ninam ate ku tuni ba ba ale nyɛ dila la nyiŋ. Ba supeentik kama ate ba a zaani nuruba niŋ kantueŋ a tom tuimbaata tii ate ba nyiŋsaŋa a yaali la. Nama ale bala a dan tigsi chaab ayen ni de ŋandiinta, ba nyeem kasim a nyɛ ka dila ate chivie a yik ni, ale ge bala a nya masim ba pimpaasima siutaŋa po.

14 Daa meena ba kan yaali ayen ba nya wayoŋ a gum chaab ale nipɔk baai ale a tom kaboŋsa tuima la po. Ba kan maari a chagi ale tuimbaata tomka. Ba kasim a nyɛ kama ate baai siaka ale kan zuak la, a tom tuimbaata. Ba suniimaŋa a kasim sueri ale ka butuem. Dila ale soa ate Naawen yaa ka te ba la.

15 Ba zɛri Naawen siuku vaka kama ale ge ze juijui ate ba a cheŋ la. Ba a nyɛ se ka nuru wanyi ate ba a wi ayen Balaam la. (Balaam kowa yue jam ale Biio.) Balaam jam boro ka dila po, dila po a jam a tom tuimbaata a nya ligra ŋa nyiŋ.

16 Alege dai yeŋ ate boniŋ a yaa jam biisi ale wa ate wa tagri a yaa basi tuimbaata tomka.

17 Sagrɔma de a nyɛ se ka beli dii nyiam ale kpeeri la, ale chiŋma ŋaai ale kan ta ŋmoruk la. Naawen tali jigi legini po a te ba kama.

18 Ba a biisi ka kanjanta ale betta biisa. Ba pa ba nyiŋsaŋa a tom ka wa ŋaai ale a dari nuru baai ale a piilim ba nyini tuimbaata po a nyini la.

19 Sagrɔma de a sak ka nuruba ayen ba dan wom ba sinsaŋŋa ale va ba, ba le vari ba a basi, alege ba dek ze ayen ba ka tuimbaata tii ale a kaasi ba la yom. Boan nyiŋa, wari dii ale baga nuru la, wa dila dek a basi kama ate nuruwa a chim wanni yomo.

20 Nuruba abe dan seba ti Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita ate wa vari ba a basi ate ba kan ŋman a va tɛŋzuk de wakaasimaŋa, ale ge ku ŋaaŋnyiŋ ba dan ŋman tagri ba popola a maa bo wie ŋala chaab po, ku le pagra ka nna yegayega a te bala chaab a gaam ba ale poom liŋ ka dii la.

21 Dila abe dan nyɛ nuru jigi, ku te zunchoŋ kama ate wala choa daam kan poom maa seba welensa siuku a gaam wa nin seba alege ku ŋaaŋnyiŋ ate wa ŋman zɛri welensaŋa sinsaŋŋa ate ba sak wa la.

22 Ba ale nyɛ dii la a sak kama ayen wamagsimaŋa ate ba magsi la ka wensie. Ba magsi ayen, “Biak a dan chiiri, ka ŋman pilim a ŋmani kama a ga a de ka dek chichiitaŋa.” “Ba dan yik deri a sugri di, di nyeem ŋman pilim cheŋ ga a bilim ka fifataŋa po.”

3

1 M dek dɔaba, mi ŋmarisi gbaŋka de a saa ka siye a te ni. Gbaŋsa siyewa de po, mi a teeri ni kama ayen ni a poli wa welensa wie.

2 Mi a yaali kama ayen ni a teeri wie ŋaai ate Naawen biisiteerɔma a jam biisi dila po, dila po la. Ni maara teeri ti Nyɔnɔwa ale ti Varibasidɔwa ale pa tuimtomdɔma a sak ti wie ŋaai la.

3 Dii abe le de niŋ la ale, ku a fe kama ayen yɔgyɔgla de, ni seba ayen tɛŋka a mɔata ka kpeglimka. Nuru baai nyeboka ale ka kasim va ba dek nyiŋ yaalik nyeka la, le jam kama. Ba dan jam, ba le nyɛ ni a la kama,

4 abe ba bek ni ayen, “Ti Nyɔnɔwa an
jam puulim kama ayen wa le ŋman pilim
jamu? Wa bo ka be? Naawen ale nyɛ tɛŋka
ale jaab meena la, ti nyamma a kpi kama,
alege wariwari an diem tagriya.”
5 Ba kan yaali ayen ba seba ayen dila po,
dila powa Naawen a jam biisi ka wie a nyɛ
wenŋmazuk ale tɛŋ. Wa jam nyɛ kama ate
tɛŋka a nyini nyiam po a nyini,
6 be ŋman ka nyiam ate wa pa kaasi dila
po, dila po tɛŋka.
7 Alege yɔgyɔgla de, be ka sinsak ŋala
degadega ate Naawen diem pa biisi ate
wenŋmazuk ale tɛŋzuk a diem boro. Alege
wa dan bo buusaŋa a ga nueri, wa yaa le
pai ka bolim ate bu de wenŋmazuk ale tɛŋ
meena. Wenŋmazuk ale tɛŋ be diem boro
a limsi ka da dii danni ate Naawen le bo
baai ale kan a va wa la buusa abe wa kaasi
ba la.
8 Alege m dɔaba, ni kan baŋi ayen
Naawen a nya dai yeŋ ale bena tusidi ase
ŋa ka bunyi la. Nyɔnɔ wa jigi ŋa meena ka
bunyi.
9 Nuru ba gela a poli kama ayen ti
Nyɔnɔwa a dan puulim ayen wa le nyɛ
wari, wa a beni ka nna yegayega ale ge a
nyɛ wanni. Aaya, wa kan benni. Wa ti an
goanti ta ka chichiiba ale wa ale yaa wa
nyɛ wari dii a te fu la. Dii nyiŋ la, wa kan
yaali ayen wa kaasi wa ya alege wa a yaali
kama ayen ni basi ni tuimbaataŋa tomka.
10 Alege da dii danni ate Nyɔnɔwa le bo
nuruba buusa la, le jam ase ka zue ale
jam nuru yeri dii la. Dai dila a dan paari,
wenŋmazuk ale tɛŋ le nyɛ ka waai nna
yegayega ate wenŋmazuk ale ŋanta baai
meena ale bo du la a be ale ge ate bolim
de tɛŋka me. Ate jaab buuri meena ale bo
tɛŋzuk la a deri muriŋ be.
11 Wenŋmazuk ale tɛŋ ale ka kaasi ka
dila la, ku a fe ayen nama chim ka boan
nuruba? Ku a fe kama ayen ni chim nuru
welensa a va Naawen nalimnyiini.
12 Abe ni a limsi ate ni nya Naawen
jamka ale tɛŋzuk buusaŋa boka, abe ni a
yaali ayen ŋa jam nwuli. Dai dila danni
bolim le bu de wenŋmazuku ate bolimu
tuilimu a nyɛ ate jaab buuri meena a
nyalim be.
13 Alege Naawen a puulim kama ayen wa
le nyɛ wenŋmazuk paalik ale tɛŋ paalik ate
wa welensa nyiini a kasim bo jigi meena.
Tama abe kasim a limsi ka dila.
14 Dila nyiŋ la, m dek dɔaba, ase ni ale
a limsi da dila danni la, ni pii nyiŋ ate ni
chim nuru welensa, abe ni kan ta wariwari
Naawen jigi ya ate ni boro ale wa ale
suyɔgini.
15 Ni a teeri ti Nyɔnɔwa ale te nuruba
siuk yɔgyɔgla dii ayen ba basi ba tuim-
baataŋa abe ba va wa la. Naawen dek ale
jam pai wa yammu a te nuru waai ate ba
wi ayen Pɔɔl la ayen wa ŋmarisi dila a te
ni.
16 Pɔɔl gbaŋsaŋa meena po ate wa
ŋmarisi magsi chaab ale Nyɔnɔwa chichi-
ibaŋa ale ka dii ate mi a weeni ni nna la,
wa me a weeni ka dila degadega. Ku pagra
kama ate nuruba a miŋ Pɔɔl sinsaŋŋa a
chak. Dila ale soa ate baai ale kan seba
Naawen ale ge ta popola buye la, ba gela
a pai Pɔɔl sinsaŋŋa kama ale Naawen
Gbaŋka wie ŋa chaama a tagri ate ŋa
ŋman ka wensie, ate ba yaa pai ŋa a sak
nuruba. Bala chaab abe a wi ka kaasuŋ a
te ba dek.
17 Alege m dek dɔaba, nama poom seba
wieŋa de kama. Ni kpesi ni dek abe ni
kan siak ate sagrɔ baai ale a kaasi Naawen
wamaŋsaŋa la a jam paasi ni a tagri ni
popola ate ni basi Naawen wensie siuku
vaka ate ni lo.
18 Alege, ni basi ate ti Nyɔnɔwa ale ti
varibasidɔ wa Yeezu Kirisita a maari ni
ate ni seba wa niaka ale wa yammu. Wa
zulaŋa ale kasim boro ka dila taam wuu.
Ku be le nyɛ dila.

Gbaŋ Kaai Ate JƆƆN A LIŊ A ŊMARISI La

1 Mi, Jɔɔn, a ale a ŋmarisi gbaŋka de
ayen m sak ni Nyuvuri Wanni wie. Wa
boro kama a nyini ku piilimka po ale chim
nyuvuri meena nyɔnɔ. Tama wom wa
lueluku ale nya wa ale ti nimbie me ale
pa ti nisima a tiri wa.
2 Naawen ale tom nyuvuri meena
nyɔnɔwa de ate wa siŋ jam tɛŋzuk de.
Tama a nya wa kama ale chim wa seeroba
ayen ti a weeni nyuvuri dii ale kan ta
kpeglimka la wie a sak ni. Di kasim a
bo ale Naawen kama ate nyuvuri meena
nyɔnɔwa a yaa pa di a sak ti.
3 Tama a yaali kama ayen ti sak ni wie
ŋaai meena ate wa nyɛ la. Dii nyiŋ la tama
dek a nya kama ale wom ŋa. Tama ale
Naawen ale wa Biika Yeezu Kirisita a ta
ka noai yeŋ ale chaab ate tama me a yaali
ayen nama a jam gum ti po.
4 Tama a yaali kama ayen ni sue a peenti
nna yegayega. Ka dila ale soa ate tama
ŋmarisi wieŋa de a te ni la.
5 Dii ate Yeezu a sak tama wa dek wie ate
tama a pa a sak ni la ale nna. Naawen a
nyɛ se ka danni kantueŋka la. Legi maga
dek me an baga a mɔata wa.
6 Tama abe dan weeni ayen wa ale tama
ta ka noai yeŋ ale chaab ale ge bo legini
po, tama ka velinvendisa ti biik po ale ti
nyeka po.
7 Alege tama dan ka wayɔrisima nyam
ase wa ale ka wayɔrisima nyɔnɔ dii la, dila
a sak kama ayen tama ale te vaanchaab a
ta noai yeŋ ale chaab kama ate Naawen
Biika Yeezu ziimu a vari ti a basi wabaata
meena po.
8 Tama a dan weeni ayen ti ka wabiowa,
ti a paasi ka ti dek. Wensie ka ti jigi ya.
9 Alege ti dan siak ayen ti ta wabaata,
Naawen le voŋ a te ti abe wa vari ti a basi
wabaata meena po. Ti seba ayen wa le
nyɛ dila a te ti, kama dii nyiŋ la, wa ka
wensie nyɔnɔ. Wa tuimaŋa meena po, ka
wayɔrisima.
10 Ti dan weeni ayen tama an diem
tom wabiowa, ti a weeni ayen Naawen ka
velinvendik. Ti be pa ŋaaŋ a te wa wieŋa.

2

1 M bisa, mi a ŋmarisi gbaŋka de a te
ka nama ayen ni ka a tom wabaata tuima.
Alege waai a dan tom wabiok, ti ta ka nuru
wanyi waai ale wa saalim ti kowa Naawen
a te ti la. Wala ale, Yeezu Kirisita waai ale
ka welensa nyɔnɔ la.
2 Wala a kpi ka ti wabaataŋa nyiŋ ayen
Naawen baga vari ti ti wabaataŋa po a
basi. Be daa tama wabaataŋa nyiini nyiŋa,
alege wa kpi ka tɛŋka meena demma
wabaataŋa nyiŋ.
3 A se ti daa va Naawen sinsaŋŋa meena,
ti le sum a seba ayen ti seba wa kama.
4 A se nuru waai a dan weeni ayen wa
seba Naawen alege a kan va wa sinsaŋŋa
meena, wa velim kama. Wensie a ka wa
jigi ya.
5 Nuru waai a be daa va wa sinsaŋŋa,
wa sum a yaali wa kama nalimnyiini. Ti
daa a va dila, ti le seba ayen tama ale wa
a sum ka bunyi.
6 A se nuru a dan weeni ayen wa bo ale
ka Naawen, ku a fe ate wa va wa ase wa
biika Yeezu ale va wa dii la.
7 M dek dɔaba, ku daa sinsak paala ate
maa ŋmarisi a te ni. Di diem ka sinsak
kpagsaŋa ate nama a wom a ta nyini ku
piilimka po la.
8 Alege ŋa diem ka wapaala yɔgyɔgla, dii
nyiŋ la, sinsak paani de a nyɛ ase ka yok
ale a tagri danni kantueŋ la. Be ka Yeezu
ale jam va di ale ge ate nama me a yaa maa
va di.
9 Nuru waai abe dan weeni ayen wa bo
ka danni kantueŋka po ale ge kisi wa choa.
Ku a nyɛ ase wa diem bo ka legi po la.
10 Waai a dan ta yaalika ale wa choa,
wala a nyɛ ase wa bo ka danni kantueŋka
po la. Wari a ka wa jigi a baga a nyɛ ate
wa a tom tuimbiowa.
11 Nuru waai a dan kisi wa choa, ku a
nyɛ ase wa diem a bo ka legini po ale ze
juijui ate wa a cheŋ la. Legini a lik ka wa
ninaŋa ate wa nyɛ ase yio la.
12 M bisa, mi a ŋmarisi gbaŋka de a te
ka nama, dii nyiŋ la Naawen a va ka Yeezu
nyiŋ a voŋ nama wabaataŋa a te ni.
13 Nisomma me, mi a ŋmarisi gbaŋka de
a te ka nama, dii nyiŋ la nama a poom
seba waai ale boro a nyini ku piilimka po
la kama. Nama bipaaluku mi a ŋmarisi
gbaŋka de a te ka nama, dii nyiŋ la, nama
nagi de Velinvendika kama.
14 M bisa, mi a ŋmarisi a te ka nama dii
nyiŋ la, nama poom seba waai ale boro a
nyini ku piilimka po la kama. Nisomma
me ŋmani, mi a ŋmarisi gbaŋka de a te
ka nama, dii nyiŋ la nama seba Naawen
kama waai ale boro a ta nyini ku piilimka
po la. Nama bipaaluku me ta pagrim kama
ale a diem ta Naawen wieŋa ni suniimaŋa
po. Ka dila ale soa ate ni baga nagi de
Velinvendika la.
15 Ni kan a yaali ayen ni a va tɛŋka
meena demma ale a va dii la. Nama a daa
yaali tɛŋka meena demma ŋantaŋa, ku a
sak kama ayen ti kowa Naawen yaalika a
ka ni jigi ya.

16 Ŋanta baai ate nuruba nyiŋsa a yaali
la ale ŋanta baai ate ba ninaŋa a yaali
ayen ba a nya la abe ba yik ba a nyo ba
nisa po a ta kanjanta ale ba la, ŋantaŋa de
meena an nyini daa ti Kowa Naawen jigi
ya. Bala meena ka tɛŋzuk de ŋanta.
17 Tɛŋka meena ale ŋanta baai meena
ate tɛŋzuk de demma a yaali la, a kan
beni, alege waai ale a va Naawen yaalika
la, le jam tuesi ka nyuvuri dii ale kan ka
kpeglimka la.
18 M bisa, tɛŋka meena kpeglimka danni
a mɔata kama. Ni wom ayen da ŋala
po Yeezu Kirisita dachiaka a le jam. Ti
seba ayen tɛŋka meena kpeglimka danni
a mɔata kama, dii nyiŋ la wa dachaasaŋa
po ba yega poom boro kama.
19 Nuruma de ba gela a poom jam bo ale
te kama, alege ba daa tama po. Ase ba dan
jam ka tama po, ba te diem bo ale ti kama,
alege ba le basi tama dii la a sak kama ayen
ba daa tama po.
20 Alege Yeezu potim lueri ni kama a
basi ate Naawen Chiika a bo le ni ayen ni
meena seba ku wensie ale ka dii la.
21 Mi a kan ŋmarisi gbaŋka de a te nama
ayen ka nama ale kan seba wensieŋa la,
alege ka ni ale seba wensieŋa la nyiŋ ale
soa ate mi a ŋmarisi a te ni. M be ŋman
seba kama ayen venta kan nyini wensie
jigi ya.
22 Be ka wana ale venta nyɔnɔ? Ka waai
ale a weeni ayen daa Yeezu ale waai ate
Naawen a tom la. Wala choa ka Kirisita
dachiak. Wala a zɛri ka Kowa ale wa Biika.
23 Nuru waai abe ale kan ta siaka ayen
Yeezu ka Naawen Biik la, wala me a zɛri ka
Naawen dila. Nuru waai ale ta siaka ayen
Yeezu ka Naawen Biik la, wala me a seba
wa Kowa Naawen kama.
24 Nama a be kan bagimu ba le a liŋ sak
ni dii la. Ni dan kasim a ta ku dila ale a
teeri ku me, nama ale ti Kowa Naawen ale
wa Biika Yeezu le jam a gum chaab.
25 Yeezu Kirisita abe puulim kama ayen
wa le te ti nyuvuri dii ale kan ta kpeglimka
la.
26 Mi a ŋmarisi gbaŋka de a kaam ni
ayen ni seba baai ale a paasi ni la.
27 Alege nama, Yeezu Kirisita a pa wa
Chiika a nyo ka ni suniimaŋa po. Wa
Chiika abe le bo ale ni la, ni kan ŋma
yaali waai ayen wa sak ni. Wa Chiika ale
sak ni wari meena. Wa a sak ka wensie
daa venta. Ni be va sinsaŋŋa de ate ni le
Kirisita chim bunyi.
28 M bisa, ni basi ate ti a va Naawen
Chiika, ate Yeezu a dan ŋman pilim jam
abe ti ta nyiŋbiiri ti kan chali yɔgsumɔa
ate chivie a yik ti ate ti suk ti dega.
29 Nama seba ayen Yeezu jigi wie meena
a yuarisi kama. Kula be a sak ti kama ayen
ku a fe kama ayen baai meena ale tom
wayɔrisima tuima la, ka Naawen bisa.

3

1 Nama a poli ti kowa Naawen ale a yaali
ti nna yegayega dii la. Wa yaalika ale ti a
zuak ka nna yegayega ate wa yaa a wi ti
ayen wa bisa. Ti be sum ka wa bisa. Baai
abe ale a va tɛŋzuk de demma siuku la a
ze tama, dii nyiŋ la ba ze Naawen dega.
2 M dek dɔaba, yɔgyɔgla de tama a yaa
ka Naawen bisa. Alege, Naawen an diem a
sak ti ti le ti chim nuru baai chaab la. Alege
ti seba ayen Yeezu a dan ŋman pilim jam,
ti za te a nyɛ ase ka wa dek la. Ti be le nya
wa dek ale sum ka dii la ale ti nimbie dai
yeŋ po.
3 Baai meena abe ale ta nyaku de yiila la,
bala le chim nuru welensa ase Yeezu ale ka
dii la.
4 Baai meena ale a tom tuimbaata la, kan
va Naawen sinsaŋŋa. Nyaku de abe nyɛ a
kaasi ka sinsaŋŋa.
5 Ni seba ayen Yeezu a siŋ jam tɛŋzuk de
ayen wa vari ka nuruba ba tuimbaata po
a basi. Wabiok abe jam ka wa dek jigi ya.
6 Baai meena ale ka bunyi ale Kirisitawa
la, bala a kan ŋman a tom tuimbaata.
Alege, baai meena ale kasim a tom tuim-
baata la, a nyɛ dila kama, dii nyiŋ la ba ze
wa.
7 M dɔaba, ni kan basi ate nuru waai a
paasi ni. Baai meena ale a tom tuimmaŋsa
la, bala ka nuru welensa ase Yeezu la.
8 Baai meena ale a tom tuimbaata la,
bala ka Velinvendika bisa. A nyini ku piil-
imka po a ta jam paari jinla, Velinvendika
a kasim a tom ka tuimbaata. Ka dila ale
soa ate Naawen a tom wa biika ate wa
siŋ jam tɛŋzuk de meena ayen wa yik
Velinvendika tuimaŋa a kaasi.
9 Baai meena ale ka Naawen bisa la, a
kan tom wabaata dii nyiŋ la, Naawen ale
ka dii la a bo ale kula nyɔnɔ wa kama.
Naawen abe ale ka wa ko la nyiŋ ale soa
ate ku a fe ayen kula nyɔnɔwa a kan a tom
tuimbaata.
10 Siuku de po ni le baga a miŋ baai
ale ka Naawen bisa la ale baai me ale ka
Velinvendika bisa la. Baai ale kan a tom
tuimmaŋsa la ale baai me ale kan a yaali
ba chaab la, bala meena a daa Naawen
bisa.
11 Naawen sinsaŋŋa ate nama a liŋ a
wom la ale, ti a yaali ti chaab.
12 Ku a fe kama ayen ni kan a nyɛ ase
Keen la. Wala a jam ka Sitaana biik, dii
nyiŋ la wa jam ko ka wa suoku Abil. Nama
a seba jaab buui nyiŋ ale soa ate Keen a ko
wa la? Wa ko wa kama, dii nyiŋ la wa dek
a jam a tom ka tuimbaata alege wa suoku
a jam a tom tuimmaŋsa.

13 M suaata, ase baai ale a va tɛŋzuk
meena demma siuku la a dan kisi ni, ni
wamaŋsa nyiŋ, ni kan basi ate kula cha
ni.
14 Tama seba kama ayen tama basi kum
kama ale nya nyuvuri dii ale kan ka
kpeglimka la. Tama seba kama dii nyiŋ la,
tama ta yaalika ale ti chaab kama. Nuru
waai abe ale kan ta yaalika la, a diem bo
ka kum po.
15 Baai ale kisi ba chaab la, a nyɛ ase
ka nuru koorisa la. Nama seba ayen nuru
bala chaab a ka nyuvuri dii ale kan ka
kpeglimka la.
16 Tama ale seba yaalika ale ka dii la ale
nna. Ku kiri ale, Yeezu ale kpi a te ti dii la, a
sak ti kama wensie yaalika ale ka dii la. Ku
nala kama ayen tama me pa ti nyuvooŋa
a te ti chaab me ase ku dan poom ka kum
wari.
17 A se nama a dan poom ka ŋanta nyam
ale ge ate ni nya ni choa ale wa a nam alege
ni kan maari wa. Kula a sak kama ayen
Naawen yaalika a ka ni jigi ya.
18 M bisa, ni kan basi ate ti a yaali ti
chaab ale ti noa po wie nyiini, alege ni
basi ate ti sum a yaali ba abe ti a tom
tuimmaŋsa a te ba.
19 Kude ale ku basi ate ti seba ayen ti va
wensieŋa kama. Ale a basi ate ti seba a
chak ayen Naawen a bo le ti.
20 Tama popola abe dan kaasi ate ti jok
nyiŋbiiri ti seba ayen Naawen a gaam wie
meena kama ale seba wie meena.
21 Dila nyiŋ la, m dek dɔaba tama popola
abe dan kan kaasi ya, ti ta nyiŋbiiri kama
ayen Naawen a bo ale ti.
22 Ti dan juisi jaab wa jigi, wa le te ti, dii
nyiŋ la tama ale a va wa noai ale a tom
tuim ŋaai ale a peenti wa poi la.
23 Siuk kula po, Naawen ale a weeni ti
ayen ti nyɛ dii la ale, ti ta siaka ale wa biika
Yeezu Kirisita abe ti a yaali chaab ase wa
ale poom a weeni ti dii la.
24 Baai meena ale a va Naawen noai la a
bo ale wa kama ate wa me a bo ale ba. Ti
seba ayen nyaku de ka wensie, dii nyiŋ la
wa pa ka wa Chiika a nyo ti suniimaŋa po.

4

1 M dek dɔaba, nuruba ba gela a dan
weeni ayen ba ta Naawen Chiika ni kan
deri kpabi siak a te ba. Ni kpesi ni dek ale
ba, dii nyiŋ la ba gela ka velinvendisa a
piisi nna yegayega a tagli jigi meena.
2 Ku le ku nyɛ dii ate ni baga miŋ ase bala
chaama a sum ta Naawen Chiika yaase ba
ka la ale, waai ale ta siaka ayen Yeezu
Kirisita a siŋ jam tɛŋzuk de meena ase
ka nurubiik la kula nyɔnɔ ale ta Naawen
Chiika.
3 Waai abe ale kan ta siaka ale Yeezu
la, Naawen Chiika a ka kula nyɔnɔ jigi ya.
Kula nyɔnɔwa abe ka Kirisitawa dachiak
me. Ni be wom ayen Kirisitawa dachiaka
ale jam tɛŋzuk de meena. Wa be sum jam
kama.
4 M bisa, Naawen ale soa ni ate wa pa
wa Chiika a te ni. Ni be nak de ba kama.
Pagrim buui ale bo ni po la a pagra kama a
gaam Kirisita dachaasaŋa pagrim buui ale
bo ba po la.
5 Biisiteerɔma de, baai ale ka velin-
vendisa la ale tɛŋka meena demma ka
bunyi. Ka dila ale soa ate ba a wom ba
wieŋa la.
6 Alege ka Naawen ale soa tama. Dila
nyiŋ baai meena ale seba wa la a wom
tama ale a weeni ba dii la kama. Baai me
ate Naawen an soa la, bala kan wom tama
sinsaŋŋa. Dila ale soa ate ti baga a miŋ
baai ale ta wensie ale baai ale a velim la.
7 M dek dɔaba, ni basi ate ti a yaali
chaab, dii nyiŋ la, yaalika a nyini ka
Naawen jigi. Waai ale a yaali wa choa la,
wala ka Naawen biik ale seba wa me.
8 Waai abe ale kan ta yaalika la, a ze
Naawen ya dii nyiŋ la, Naawen ka yaalika
nyɔnɔ.
9 Naawen ale tom wa be yeŋka ate wa siŋ
jam tɛŋzuk de meena, ayen tama a baga a
nya nyuvuri. Kula a sak ti ka Naawen ale
a yaali ti a soa dii la.
10 Tama an liŋ yaali Naawen ya, alege ka
Naawen dek ale liŋ yaali tama a yaa tom
wa biika ayen wa siŋ jam tɛŋzuk de a kpi
a vari ti ti wabaata po a basi. Wa le nyɛ dii
la a sak ti kama ayen wa sum ta yaalika
ale ti kama.
11 M dek dɔaba, a se Naawen a daa yaali
ti nna la, ku be a magsi kama ayen tama
me a yaali chaab.
12 Nuru waai an diem a nya Naawen ya,
alege te dan a yaali chaab, wa le bo ale
ti abe wa a maari ti, ate tama a yaali wa
yegayega.
13 Ti seba ayen wa bo ale ti kama ate
tama me a bo ale wa, dii nyiŋ la wa Chiika
ate wa pa te ti la a bo ti suniima po kama.
14 Tama abe nya kama a weeni sak
nuruba Naawen ale tom wa Biika ayen wa
jam chim tɛŋka meena demma Varibasidɔ
la
15 Baai meena ale ta siaka ayen Yeezu ka
Naawen Biik la, Naawen a bo ale ba kama
ate ba me a bo ale wa.
16 Tama dek abe seba nalimnyiini ayen
wa a yaali ti kama ale ta siaka ayen wala
ale yaalika nyɔnɔwa. Baai meena ale a
yaali ba chaab la a bo ale Naawen kama
ate wa me dek a bo ale ba.
17 Siuk kuui ate Naawen Yaalika ale sum
chim yaali maŋ a te ti la ale dai dii danni

ate Naawen le jam bo ti buusa ate ku basi ate yɔgsum ka yik ti la. Dii nyiŋ la, ti boka tɛŋzuk de a nyɛ ase ka Yeezu Kirisita boka ale jam ka dii tɛŋzuk de la.

18 Yaalika ale yɔgsum kan va chaaba. Yaali maŋ a yiak yɔgsum kama a basi. Dila nyiŋ waai ale yɔgsa la a kan baga a ta yaali maŋŋa. Yɔgsum ale namsika ale a va chaab.

19 Tama a yaali Naawen, dii nyiŋ la wa liŋ a sak ti kama ayen wa a yaali ti.

20 Nuru waai a dan weeni ayen wa a yaali Naawen ale kisi wa choa, kula nyɔnɔ ka velinvendik. A se wa dan kan ta yaalika ale wa choawa waai ate wa a nya wa la, kula nyɔnɔ a be wa nyɛ ka se a ta yaalika ale Naawen waai ate wa kan nya wa la?

21 Kirisitawa a sak ti nyaku de kama ayen ase waai a daa yaali Naawen, ku a fe kama ate wa a yaali wa choa me.

5

1 Nuru waai ale ta siaka ayen Yeezu ka waai ate Naawen tom ayen wa vari nuruba basi la, kula nyɔnɔwa ka Naawen Biik. Ase nama a dan ta yaalika ale nuru waai, ni a yaali ka wa bisa me dila.

2 Dila nyiŋ, tama daa yaali Naawen ale a va wa sinsaŋŋa, ti seba kama ayen ti a yaali wa bisaŋa me.

3 Waai ale a yaali Naawen la a va ka wa noai. Wa ale a yaali ayen tama a va wa dii la an tua.

4 Dii nyiŋ la, baai meena ale ka Naawen bisa ale ta siaka ale wa nalimnyiini la, a baga nak Yeezu dachaasaŋa a de kama.

5 Waai abe ale ta siaka ayen Yeezu ka Naawen Biik la nyiini ale ba baga nyɛ dila.

6 Yeezu Kirisita ale siŋ a jam tɛŋzuk de la, ba an jam a te wa soka ale nyiam nyiini. Ba ale jam ko wa la, wa ziimu a yaa jam nyini gum du kama. Naawen Chiika dek waai ale ka wensie nyɔnɔ la, a jam ale wa soka de ale wa kumu meena seero.

7-8 Yɔgyɔgla de, nama be nya kama ayen Naawen Chiika ale Yeezu soka wanni ale wa ziimu ale nyini la, nyaŋa de butawa meena abe a sak kama ayen wieŋa de a sum nyɛ kama.

9 Ti poom a liŋ wom nuruba ale a biisi Yeezu wie dii la kama, alege Naawen ale a biisi wa Biika wie dii la a gaam mbala kama nna yegayega.

10 Waai abe ale ta siaka ale Naawen Biika la, a ta dii ate Naawen a biisi wa wie la kama wa sunum po, ate kula nyɔnɔ a baga a seba wa Biika nalimnyiini. Waai me abe ale kan ta siaka ayen Yeezu ka Naawen Biik la, kula nyɔnɔwa a weeni kama ayen Naawen ka velinvendik, dii nyiŋ la wa ka siaka ale dii ate Naawen a biisi wa Biika wie la.

11 Ni wom Naawen ale biisi wa biika wie dii la ale nna. Wa pa ka wa nyuvuri dii ale kan ka kpeglimka la a nyo wa Biika nisima po ate wa Biika me a pa di a te tama.

12 Waai ale Naawen Biika abe ale boro ale chaab la, wala a ta nyuvunni de kama. Waai ale Naawen Biika abe ale kan daa bunyi la, wala a maa ka nyuvunni de.

13 Mi a ŋmarisi gbaŋka de a te ka nama ayen nama baai ale ta siaka ale Naawen Biika la ayen ni seba ayen ni ta nyuvuri dii ale kan ka kpeglimka la kama.

14 Yɔgyɔgla de ti yaa ta popo pagrim kama ale seba chak me Naawen nimbie po ayen te dan juisi wa ŋanta baai ale a basi ate wa sui a peenti la, wa le wom ti.

15 Ti seba chak kama ayen wa le te ti ŋanta baai ate tama a juisi wa jigi la kama, dii nyiŋ la wa nyiem a wom ti juisimu kama ale a te ti ŋanta baai ate ti a juisi wa la.

16 Ni dan nya ni chaab ale ba boro a tom tuimbaata tii ate Naawen a kan te ba waalika ayen ba kpi la, nama a puusi a te wa ate ba pa ba tuimbaataŋa a basi ate wa baga a pa wa nyuvuri dii ale kan ka kpeglimka la a te ba. Nuruma de chaama nyiŋ ale soa ate nama magsi ni a puusi a te Naawen la. Alege, nuruba a dan boro a tom tuimbaata tii ate Naawen ayen wa te ba waalika ate ba kpi la mi a poli ayen ni kan puusi te ba.

17 Wie ŋaai meena ate nuru a tom ate ŋa daa wayɔrisima la, ŋa ka wabaata Naawen jigi. Alege wabaataŋa de gela boro a kan ta kum a jam.

18 Ti seba ayen baai ale ka Naawen bisa la a kan kasim a tom tuimbaata, dii nyiŋ la, Naawen biika ale a nya wa zuk ate Velinvendika an baga wa wariwari a nyɛ.

19 Tama seba ayen ti ka Naawen bisa. Baai meena ale kan daa Naawen bisa la, a bo ka Velinvendika nisima po.

20 Ti be ŋman seba ayen Naawen Biika Yeezu a siŋ jam tɛŋzuk de ayen wa lagri ka ti ninaŋa, ate ti baga a seba Naawen waai ale ka wensie nyɔnɔwa la. Tama ale wa biika Yeezu Kirisita boro ka bunyi. Wala me ale Naawen maŋka dek waai ale pa nyuvuri dii ale kan ka kpeglimka la a te ti.

21 M bisa, ni yeeri ni dek bogluta po.

Gbaŋ Kaai Ate
JƆƆN A ŊMARISI A SAA SIYEWA La

1 Mi nisomawa nna ale a ŋmarisi gbaŋka
de a te nipɔk waai ate Naawen a lueri la
ale wa bisaŋa baai ate m ta yaalika nna
yegayega ale ba la. Daa mi nyiini ale ta
yaalika ale ni, alege ka baai meena ale seba
Naawen wensie wieŋa la me ale a yaali ni,
2 dii nyiŋ la, wensie ŋala a bo ti meena
suniima po kama a ta a cheŋ dii po meena
wuu.
3 Mi a saalim kama ayen ti Kowa Naawen
ale wa Biika Yeezu Kirisita le niak ti meena
abe ba ta jiirim ale ti a te ti suyɔgini, ate ti
baga a va wensie ŋala nalimnyiini abe ti a
yaali chaab.
4 Mi sui a peenti ka nna yegayega, dii
nyiŋ la, mi nya fi bisaŋa ba gela kama ale
ba a va wensieŋa ŋaai ate ti Kowa Naawen
a weeni ti ayen ti a va la.
5 Dila nyiŋ la, mi a saalim fu kama m dek
tua ayen, fi a va Naawen sinsak ŋaai ate ti
wom a ta nyini ku piilimka po la. Ŋa po
dinyi a weeni ti kama ayen ku nala kama
ate ti a yaali chaab.
6 Yaalika de ate mi a ŋmarisi la a sak
kama ayen ti a zuli Naawen sinsaŋŋa.
Sinsak ŋaai ate ni meena a wom a ta nyiini
piilimka po la ale ni meena a boro ale
yaalika.
7 Daaŋa de po pimpaasima nna yegayega
ale boro. Ba kan siagi ayen Yeezu Kirisita
a siŋ jam tɛŋzuk de kama ase nurubiik
la. Nuru baai ale kan a siagi dila la ka
pimpaasima ale chim wa dachaasa.
8 Dila nyiŋ la, ni kpesi ni dek nalimnyiini
ate ni kan ŋman a basi tama ale sak ni dii
la. Ate ni kan jogi tama ale tom dii la ate
ni tuesi ni tutunaŋa meena.
9 Waai abe ale kan a va dii ate Kirisitawa
sak ti la, alege pa wa dek wie a gum du la,
nuru wala choa daa Naawen nuru. Alege
waai ale va sinsaŋŋa dila la, a ta Naawen
Kowa ale wa Biika Yeezu kama.
10 Dila nyiŋ la, nuru waai a dan jam ni
jigi a yaali ayen wa pa wa le ta dii la a gum
dii ate tama a sak ni la po, ni kan te wa tia,
alege ni yiak wa ate wa cheŋ. Ni kan poom
a ta wa a ga basi siuwa.
11 Baai ale a zuli wa la, bala me a tom ka
tuimbaata a se wala dek la.
12 M ta ka wie nna yegayega ayen m
weeni a sak ni, alege m kan ŋman a yaali
ayen m ŋmarisi yɔgyɔgla de. Mi a yaali
kama ayen m dek jam ni jigi ate ti baga
biisi ŋa wie ale chaab. Ti dan nyɛ dila ti
meena suniima le peenti nna yegayega.
13 Kirisita bisaŋa ale a tu chaab la, a
puusi ni.

Gbaŋ Kaai Ate
JƆƆN A ŊMARISI A SAA SITAWA La

1 Mi, nisomawa nna, ale a ŋmarisi
gbaŋka de a te m dek dɔawa Gayus ate m
sum a yaali wa nna yegayega la.
2 M dek doa, mi a saalim kama ayen
Naawen a te fu nyiŋyɔgsa, ate fi a tom fi
tuimaŋa nalimnyiini. M seba ayen fi a va
Naawen ka nalimnyiini.
3 Yeezu ŋaaŋviirima ba gela ale jam a
weeni mi ayen fi sum a va Naawen wensie
siuku kama ale fi sunum meena. Mi le ga
wom dila la, ku yaa deri peenti m sui nna
yegayega.
4 Mi nyiem ale wom ayen m bisaŋa a va
Naawen wensie siuku kama la, m sunum
a nyiem a kasim a yok ka nna yegayega a
gaam jaab buui meena.
5 M dek doa, ku nala kama ale fi ale a
tuesi Yeezu ŋaaŋviirima ale maari ba dii
la. Ba ka nicham ate fi ze ba alege, fi
deema a tuesi ba. Fi ale a nyɛ dii la, a sak
kama ayen fi sum a va Naawen siuku kama
nalimnyiini.
6 Ba biisi fi wie kama ale Kirisita bisaŋa
ale a tu chaab a bo dela la, ale pak fu fi ale
a yaali ba dii la. Mi a saalim fu kama ayen
ba nyiem a dan boro a gomsi ayen ba basi
fu abe ba nyiem, te ba maari kaai ale ka
peenti Naawen sui la ate ba nyiem.
7 Dii nyiŋ la, ba a sak ka nuruba Yeezu
wie. Ba be kan tuesi baai ale kan daa
Kirisita bisa la jaabɔa.
8 Dila nyiŋ la, ku nala kama ayen tama
Kirisita bisaŋa a maari bala chaab ate ti
maa chaab a tom ate ti va wensieŋa.
9 Mi ŋmarisi ka gbaŋ a te Kirisita bisaŋa
ale a tu chaab a bo fi tɛŋka po la, alege
Diyɔtifiz ale a yaali ayen wa chim ba kpagi
la, a zɛri dii ate mi a ŋmarisi m gbaŋka po
la vaka kama.
10 Dila nyiŋ la, m dan jam ni jigi, ti le
kali tɛŋ a biisi ale chaab ate nuruba wom
wie ŋaai meena ate wa nyɛ la, ale wa ale
kasim a velim a te mi dii la. Wa dii dek
ale ŋmasi gaam taam ate wa a nyɛ la ale,
wa kan tuesi Yeezu ŋaaŋviirima baai ale
nyiem a jam wa yenni la. Wa be kan basi
me ate wa dɔama a tuesi ba a ta a jo ba
yieŋa po. A se ba dan tuesi ba ayen ba ta
jo, wa nyiem a yaali kama ayen wa yiak ba
ate ba nyini Yeezu ŋaaŋviirima po a nyini.
11 M dek doa, kan tomsi maara nyɛ wie
ŋaai ale kan nala la, alege tomsi a tom
wie ŋaai ale nala la. Waai abe ale tom
wamaŋsa la, Naawen soa ka wala. Waai
me abe ale a tom wakaasima a yaase
wabaata la, Naawen an soa wala choawa.
12 Waai meena a pak Dimetirus kama.
Wa wensieŋa me dek a sak wa nyɛ magsika
kama. Tama dek a weeni a gum du ate
nama me seba ayen ti ale a weeni dii la ka
wensie.
13 M ta ka wie nna yegayega ayen m
weeni a sak fu alege m kan yaali ayen m
ŋmarisi ŋa dueni
14 Mi a poli ayen ku kan beni alege ate
m nya fu. Ti dan tu chaab, ti le biisi wieŋa
de meena ale chaab.
Naawen le te fu suyɔgini.
Fi dɔama baai meena ale bo dela la, a
puusi fu. Be puusi ti dɔama baai ale bo ale
fu la, a te ti.

JUUD
Gbaŋka

1 Mi Juud, ka waai ale ka Yeezu Kirisita
tomteerɔ ale Jeemsi suok la.
Mi ale a ŋmarisi gbaŋka de a te ni. Ti
Kowa Naawen ale lueri ni ale a yaali ni,
ate Yeezu Kirisita a nya ni zuk.
2 Naawen le ta jiirim ale ni abe wa ta
yaalika ale ni, abe wa basi ate ni boro ale
suyɔgini nna yegayega.
3 M dek dɔaba, m daam poom a yaali
ayen m ŋmarisi a weeni sak ni ka Naawen
ale vari nama ale tama ti tuimbaata po a
basi dii ale ayen ti a va wa la. Yɔgyɔgla
ku a fe kama ayen m ŋmarisi ni a te
ni nyiŋbiiri ayen ni kpalim a ta siaka
nalimnyiini ale wamaŋsaŋa ate Naawen a
pa ŋa te ni bunyi dekki la.
4 Ni ta siaka nalimnyiini ale ŋa dii nyiŋ
la, nuruba gela baai ale kan a va Naawen
la, a suk kama a jam gum ti po. Ba tagri
Naawen wamaŋsaŋa de ŋaai ale a sak ti
Naawen wie ale a maari ti me dii la kama.
Ba be zɛri Yeezu Kirisita waai nyiini ale ka
ti Nyɔnɔ la kama me. Ba a nyɛ nna ayen
ka ba baga a tom kaboŋsa tuima. Naawen
wieŋa a poom weeni sak ti kama dila po,
dila po ayen Naawen a jam bo ba buusa
kama a nya ba kaasuŋku.
5 Ni poom seba wieŋa de ka nalimnyiini.
Alege mi a yaali ayen m teeri ni ka diipo
ate Naawen jam yeeri Izirali demma a ta
nyini Ejipiti tɛŋka po la. Wa le ga nyɛ dila
a nueri la, ku ŋaaŋnyiŋ, ate wa yaa ko baai
ale jam kan ta siaka ale wa la.
6 Ni be ŋman a teeri Naawen sabiiloma
ale jam pa ba pagrimu a chim paanueka
a zɛri ba boka jigini la. Naawen a yik ba
kama ale wa pagrimu a bobi ba a zaani legi
jigi ayen ba za dula ate da kpien dii ate wa
le bo ba buusa la a jam paari ate wa bo
mini ba.
7 Ni a teeri Sodom ale Gomora tɛŋsaŋa
la ale tɛŋ sii me ale jam kali mɔata si la,
tɛŋ sila meena a jam nyɛ ase ka Naawen
sabiiloma ale jam nyɛ dii la. Si nuruma
jam a tom ka kaboŋsa tuima. Nidɔaba dek
me a jam a yaali ayen ba goa ale ba nidɔa
chaab. Naawen yaa jam pa ba a nyo bolim
buui ale kan ta kpeglimka la po ate bu
waali ba nna yegayega. Nna a sak ti kama
ayen ku a fe kama ayen ti kan a tom ba le
jam a tom dii la.
8 Nuruma de me a jam a nya ka wie
nna ase goadaasima la. Wieŋa de abe jam
basi kama ate ba pa ba nyiŋsaŋa a tom
tuimbaata. Ba a nyɛ Naawen pagrimu a
la kama ale a le Naawen sabiiloma ale bo
wenŋmazuk la.
9 Naawen sabiiloma kpagi kpeeni Maakil
dek an nyɛ dila. Wa ale Sitaana ale jam nak
nampaŋŋa ale chaab ayen ba ze ba waai
le wa soa Moosis nyiŋka la, Maakil an le
Sitaana, wa goanti weeni wa kama ayen,
"Naawen le te fu waalika."
10 Alege wie ŋaai ate nuruma de ze ŋa
kie la, ba a le ŋa kama. Wie ŋaai ate ba
seba ayen ŋa le kaasi ba la, duŋsa seba
gaam dila kama, wa ŋala chaab degadega
le jam kaasi ba kama.
11 Ku le jam tɔa ka nna yegayega te ba.
Ba tom ase ka ti kokpieŋka Keen la. Ligra
nyiŋ ate ba pa ba dek a te wakaasima ŋaai
ate Balaam jam a tom la. Nuru ale jam
boro ate ba a wi wa ayen Koora. Ba a nyɛ
ase ka wa ale jam nyɛ dii la. Ba be ale jam
tomsi wa la, Naawen jam ko ba kama.
12 Nuruma de ka nuru baata a bo nu-
ruma sunsuŋ ase ba a nin boro a de
ŋandiinta. Ba goanti a nya ka ba dek
zuk nyiini. Ba a nyɛ ase ka ŋmoruk viok
chiŋma la, ŋa ka nyiam. Buye po ba a nyɛ
se ka tiib sii ale kan a ta yoana la. Ba a
nyɛ ase ka tiib sii ate nuruma tu gebi si
tɛŋ naŋsaŋa ale ge ate si kpi la.
13 Ba a nyɛ ase ka nya kpiem nyamiisa la.
Ase nyamiisaŋa puuku ale kan sugi la, ba
tuimbaataŋa me a nyini ka peelim ase nya
puutaŋa la. Ba a nyɛ ase ka chiŋmarisaŋa
ate Naawen pa si nyo legi po ate si kasim
bo dula taam wuu la.
14 Nuru wanyi ale jam boro ate ba a
wi wa ayen Ɛnok. Wa jam ka Adam
ŋaaŋbisaŋa po wanyi. Wala ale jam
saa Adam ŋaaŋbisaŋa po buyopoi. Wa
jam biisi nuruma de wie dila po, dila po
a weeni ayen, "Nyɔnɔwa ale wa sabiilo
bɔanni a dan jam,
15 wa le bo ka nuru meena buusa.
Baai meena ale a tom tuimbaata ale biisi
Naawen a kaasi la, wa le waali ba kama
wieŋa de nyiŋ."
16 Nuruma de a kasim a ŋuuni ale a fobli
kama ale a tɔariŋ ba vaanchaab wie nyiŋ.
Ba kasim a va ka ba dek wabaata yaalika
tuima nyiini ale nak kuusa ba dek nyiŋ, ale
a pak nuruba ale ba noa nyiini ayen ba va
ba abe ba a te ba ligra.
17 Alege m dek dɔaba, ni teeri dii ate ti
Nyɔnɔwa Yeezu Kirisita tomteerɔma a liŋ
jam sak ni dila po, dila powa la,
18 ayen dii po ate tɛŋka a mɔata
kpeglimka la, dan paari, baai ale a va ba
dek tuim kaasima yaalika la, le jam a la ni
kama, ni ale a va Naawen siuku la nyiŋ.
19 Nuruma de chaab a nyɛ kama ate
nuruba a waaŋ chaab. Bala chaab a va
ka ba dek ŋanyaalik wie nyiini. Ba be ka
Naawen Chiika ba suniima po.
20 Alege, m dek dɔaba, ni va Naawen
nalimnyiini, ate ni siaka a pagra. Ni basi

ate wa chiika a maari ni ate ni a puusi a te
Naawen.
21 Abe ni basi ate Naawen yaalika lik
ase ni ale a limsi ayen ti Nyɔnɔwa Yeezu
Kirisita a va wa jiirimu nyiŋ a te ni nyuvuri
dii ale kan ta kpeglimka la.
22 Ni ta jiirim ale baai ale ta chichama la,
23 abe ni vari baai ale bo bolimu po la a
basi. Ni ta jiirim abe ni a chali yɔgsum
ale ba gela me, alege, baai me kaboŋsa
tuimaŋa ale basi ate ba gattaŋa daŋi la, ni
kan tiri gattaŋa.
24 Naawen waai ale baga a yik ni ate ni
kan tagri ni popola a pai ŋaaŋ a te wa
la, ale baga me a nyɛ ate ni a zaani wa
zula Nyɔnɔwa niŋ ale ge ka kaasuŋ alege
ta popeentik nyiini la,
25 Naawen waai ale ka wa dek wa nyi-
ini, a chim ti Varibasidɔ Yeezu Kirisita ti
Nyɔnɔwa yonni nyiŋ la, ta ka zula ale
pagrim yegayega a gaam jaab buuri meena
a ta nyini ku piilimka po a jam paari jinla
ale ta dila taam wuu. Ku be nyɛ dila.

Yeezu Wieŋa Ate Naawen A PA SAK
Jɔɔn La

1 Mi Jɔɔn ale a ŋmarisi gbaŋka de po wie
ŋaai ate Yeezu a pai sak mu la. Naawen ale
pai wieŋa de meena a te wa ayen wa pai
sak wa tomteerɔma dii ale za ku nyɛ la. Ku
kan beni. Yeezu Kirisita abe tom ka sabiilo
ayen wa weeni wieŋa de a sak mu ate m
seba.
2 Mi be a weeni ka dii meena ate mi a
nya la. Be kaai ale nyini Naawen jigi ale
wensie ŋaai ate wa pai sak la ale nna ate
mi a weeni.
3 Nuru baai ale ba karim gbaŋka de abe
ba weeni a sak ba suaata la, ale nuru baai
me ale a wom dii le di nyɛ ate ba va m
wieŋa la, ba sue ale peenti ka yegayega.
Dii po ate wieŋa de le nyɛ la a mɔata kama.
4 Mi, Jɔɔn, ale a ŋmarisi gbaŋka de a
te Kirisita bisaŋa ale a tu chaab tɔgatɔga
buyopoi a bo Asia tɛŋka po la.

Naawen boro, ale diem boro, wa le boro
kama taam wuu. Wa ale chiisa siyopoiwa
ale bo wa niŋ wenŋmazuk la,
5 ale Yeezu Kirisita waai ale sak ti
Naawen wensieŋa ale liŋ nak wa yiti kum
po tama meena niŋ la, ba meena ale ba
a maari ni abe ba te ni boro ale suyɔgini.
Yeezu ka Naab waai ale gaam tɛŋzuk
meena nalima la.

Wa jam ta yaali ka ale ti kama ale pai wa
ziimu a sugri ti tuimbaataŋa ti suniima po
a basi,
6 ale ge a bobi ti nalima ale lueri ti ayen
ti chim Naawen yenni tomteerɔma ate ti a
tom tuima a te wa Kowa Naawen. Yeezu a
ta zula ale nalim ale pagrim yegayega taam
wuu. Ku be nyɛ dila.
7 Ni ŋmasi a nya. Wa le nyini ka
chiŋmaaŋa sunsuŋ a nyini ate baai ale jam
chubi wa gauŋku la, ale nuru meena a nya
wa. Wa dan ŋman pilim jam, nuru meena
tɔgatɔga ale bo tɛŋzuk la, le kum kama a
te wa. Ku be nyɛ dila.
8 Naawen boro ale diem boro, wa le
boro kama taam wuu. Wa ka waai ale ta
ŋanta meena pagrim a weeni ayen, "M ka
piilimka, m be ka kpeglimka."
9 Mi, Jɔɔn, ka ni suok. Mi ale nama a
namu kama Yeezu nyiŋ, alege wa a maari
ti ate ti a siak a te ti ninammu ayen dai
yeŋ ti le jo wa naamu po. Ba pai mi a
basi ka Patmos ate nyiam doa gilim ka
la po. Ba ale nyɛ nna dii nyiŋ la, m
jam mooli ka Naawen wamaŋsaŋa alege a
weeni nuruba Yeezu ale jam sak ti wensie
ŋaai la.
10 Nyɔnɔwa danni ate Naawen Chiika a
jam nyɛ ate mi nya ŋanta nna a se m jam
goa a daasim kama la. M jam wom ka
lueluk kpioŋ a se damuniŋ la,
11 a weeni mu ayen, "Ŋmarisi jaab buui
ate fi nya la a nyo fi gbaŋka po a pa te
Kirisita bisaŋa ale a tu chaab a bo satɛŋsa
siyopoiwa a bo Asia po ate ba a wi ayen
Efisos, Sumana, Peganum, Tayatira, Sardis,
Filadelfia ale Laodisia la."
12 Mi yaa virim ayen m nya si ka wana
ale a biisi, ate mi yaa nya ale ka kanaasa
siyopoi a za, ba pai ka ligmɔniŋ a nyɛ si.
13 Mi ŋman nya ale jaab a neensi saalo-
biik a za kanaasaŋa sunsuŋ. Wa jam jo
ka garuk woŋ ale pa garuk kuui ale a
nyagsi nna a se ligmɔniŋ la a bobi gilim
wa kuusidi.
14 Wa zukku zuisaŋa a jam peenti ka nna
tektek, ale ge ate wa ninaŋa a muni ase
bolim ale a de la.
15 Wa nantaataŋa a jam muni a se ka
kuta ate ba pai se bolim po la, ale ge a
nyagsi nna yegayega. Wa lueluku a jam
a kum ase ka nyiam ale a wuuri dii la.
16 Wa ta ka chiŋmarisa siyopoi wa juga
po ale gebik kaai noaŋa meena ale a de la
ate ka nyini wa noai po a nyini. Wa ninaŋa
a nyagsi ase wenbiri ale jueli wenzuk
sunsuŋ a nyagsi dii la.
17 Mi le nya wa la, mi ya lo tɛŋ a se m kpi
la. Wa yaa tiri mi ale wa juga nisaŋa alege
weeni mi ayen, "Kan chali yɔgsum. M ka
piilimka, m be ka kpeglimka me.
18 Mi ka waai ale vua la. M jam kpi kama,
alege yɔgyɔgla m boro ka taam wuu. Mi le
soa kum ale juijui ate nuruba kpi a cheŋ
la.
19 "Ŋmarisi wie ŋaai ate fi nya la a dueni.
Ŋa gela ka jinla wie. Ŋa gela ale jam nyɛ
chum dii po.
20 Chiŋmarisa siyopoiwa ale bo m juŋŋa
po la, ale kanaasa siyopoiwa ale nyɛ nna se
ba pai ligmɔniŋ a nyɛ si la, kiri a jam suk
kama. Yɔgyɔgla, ŋa be nyini ka peelim,
m le pai ŋa kiri a sak ni. Chiŋmarisa
siyopoiwa ka Naawen sabiiloba bayopoi
baai ale a nya Kirisita bisaŋa ale a tu
chaab buyopoi a bo Asia po la. Kanaasa
siyopoiwa ale za la, ka Kirisita bisaŋa ale
a tu chaab buyopoi dula la.

2

1 "Ŋmarisi wieŋa de a te Naawen sabi-
ilowa waai ale a nya Kirisita bisaŋa ale a
tu chaab Efisos la zuk la.

"Mi ka nuru waai ale ta chiŋmarisa
siyopoiwa m juŋŋa po la. Mi ale cheŋ a
gilim kanaasa siyopoiwa ale a nyɛ ase ba
pai ligmɔniŋ a nyɛ si la, be goori wom m
le m weeni fu dii la.

2 M seba ni suniima po ale ka dii la
kama ale ni ale a yaali ayen ni tom mi
tuimaŋa ale chichiiba alege kan jiagi la. M
seba ayen ni ka wari ale nuru baai ale a
tom tuimbaata la, alege a nyɛ nuru baai ale
weeni ayen ba ka Naawen tuimtomdɔba
alege ba daa wa tuimtomdɔba la a nya. Ni
be nya kama ayen ba ka velinvendisa.
3 Ni siak a te ni ninammu ale chichiiba
ka mi nyiŋ, alege kan yaali ayen ni basi mi
va ka.
4 "Alege ni diem tali ka wari dinyi. Ni
kan yaali mu ase ni ale liŋ a yaali mu dii
la.
5 Ni teeri ni ale liŋ jam ka dii la, abe
ni pilim jam mi jigi. Ni dan kan pilim jam
mi jigiya, m le ŋman pilim jam ni jigi ka
nwuli a pa ni kaniaka ka zaanaŋa jigini.
6 Ni kisi tuimbaata tii ate Nikolaitan
demma a nyɛ la kama, a se mi ale kisi ba
dii la.
7 "Ni lagi ni tueŋa a wom dii ate
Naawen Chiika a weeni a sak Yeezu
Kirisita bisaŋa ale a tu chaab a bo Asia
la.
"Baai meena ale kaa basi mi va ka la,
m le te ba siuk ate ba de Naawen tiib
buui ale a te nyuvuri la yoanni.
8 "Ŋmarisi wieŋa de a te Naawen sabi-
ilowa waai ale a nya Kirisita bisaŋa ale a
tu chaab Sumana la zuk la.
"Mi ka piilimka m be ka kpeglimka.
Mi jam kpi kama, alege yɔgyɔgla m boro
kama taam wuu.
9 M seba ni ale a tu daani kaai meena
la kama. M seba ni ale ka ŋanjagsa la
kama, alege ni jigsi kama. M be seba baai
me ale a wi ba dek ayen Juuba ate ba biisi
a kaasi ni yue la kama. Ba ka nuru baai
ate Sitaana a soa ba.
10 Ni kan chali yɔgsum ale wari dii ale
a te ni ninam la. Sitaana le basi ate ba yik
ni ba gela a lik dɔk po ate wa nyɛ ni nya ate
ni ninammu a paari da pi. Ba dan poom
ayen ba ko ni, ni ŋmasi ta siaka ale mi ate
m te ni nyuvuri dii ale kan ka kpeglimka
la.
11 "Ni lagi ni tueŋa a wom dii ate
Naawen Chiika a weeni a te Kirisita
bisaŋa ale a tu chaab a bo Asia la.
"Nuru baai ale ŋmasi yik ba siaka ate
ku a paari ku kpeglimka po la, Naawen
a kan pa ba a gum chaab ale nuru baai
ate wa le te ba waalika la.
12 "Ŋmarisi wieŋa de a te Naawen sabi-
ilowa waai ale a nya Kirisita bisaŋa ale a
tu chaab Peganum la zuk la.
"Mi ka waai ale ta gebik kaai noaŋa
meena ale a de la, wom m le ta dii ayen
m weeni fu la.
13 M seba ayen ni ale bo juijui la,
Sitaana ale ta m nuruma. Ni ta wensie
kama ale kan basi ni siaka me ale mu. Ba
ko Antipas waai ale jam ta siaka ale mu a
sak m wieŋa la alege ni an basi mu.
14 "Alege wieŋa chaab ate ni tali.
Nuruba gela ale bo ni po a va Balaam
sinsaŋŋa. Wa jam sak ka Belak ayen wa
sak Juuma ba le ba nyɛ dii a de bogluta
ŋandiinta a be ba a nyɛ kaboŋsa la.
15 Nuruba ba gela a bo ni po a va
Nikolaitan demma sinsaŋŋa.
16 Ni basi ni wabaataŋa. Ni dan kan
basi ya, m le pilim ŋman jam ni jigi nwuli
a pai gebik kaai ale nyini m nɔanni po a
nyini la a tu ba a nyɛ kpaliŋ.
17 "Ni lak ni tueŋa a wom dii ate
Naawen Chiika a weeni Kirisita bisaŋa
ale a tu chaab a bo Asia la.
"Nuru baai ale ŋmasi yik ba siaka ate
ku a paari kpeglimka la, m le pai ŋandiin
tii ate ba a wi ayen 'maana' la ate ti
suk la a te ba. M le ŋmarisi yue paali
a dueni tintain peeluk nyiŋ a te waai
meena. Waai a kan seba yonni, ka waai
dek ale a tuesi la nyiini.
18 "Ŋmarisi wieŋa de a te Naawen sabi-
ilowa waai ale a nya Kirisita bisaŋa ale a
tu chaab Tayatira la zuk la.
"Mi ka waai ale ka Naawen Biika ate m
ninaŋa a muni a se bolim ale a de la, ate
m nantaataŋa a nyɛ se kutuk ate ba pai
se bolim po ate ku a nyagsi la, ni wom
dii ate m ta ayen m weeni ni la.
19 M seba ni suniima ale ni ale a yaali
Naawen ale ni le ta siaka nalimnyiini ale
wa dii la. M seba me ayen tuim ŋaai ate ni
a tom ale chichiiba la gaam tuim ŋaai ate
ni liŋ a tom la kama.
20 "Alege wari dinyi ate ni diem tali.
Ni siak kama ate Jezebel nipɔk waai ale
a weeni ayen wa ka Naawen biisiteerɔ
la, a sak ayen ni a nyɛ kaboŋsa abe ni a
de bogluta ŋandiinta.
21 Mi te wa siuk kama ayen wa basi wa
kaboŋsaŋa nyeka alege wa kan yaali ayen
wa basi.
22 Ni wom mi. Wa ale baai ale tigsi
chaab a nyɛ ba kaboŋsaŋa ale kan yaali
ŋa basika la, m le basi ate tuem a yik ba
ate ba duak tɛŋ a nam yegayega.
23 M le basi ate wa bisaŋa a kpi, ate
Kirisita bisaŋa meena a seba ayen mi ka
waai ale seba nuruba suniima po ale ka
dii la. M le tuni ni meena ni le tom dii la.
24-25 "Nama baai ale bo Tayatira tɛŋka
po ale kan va Sitaana wa susugi ŋaai
ate nipowa a sak nuruba la, maa yaali
ayen ka ni nyini a ŋmasi yik ni wensie
sinsaŋŋa ate m ŋman pilim jam. M kan
weeni ayen ka ni ŋman nyɛ wariwari ya.
26 "Ni dan ŋmasi yik nalimnyiini ate
ku peenti m sui ale ge ate ku paari ku

kpeglim ka, m le bobi ni m nalima ate ni soa tɛŋ ka meena nuruma.

27 M Kowa ale pai wa pagrimu a te mu ayen m soa ba ale pagrim. Ni seba samɔniŋ meerowa a nyeem ale pai wa kukku duoku a nak samɔniŋ sii ale kan nala a mobi la. Nama me ale soa ba ka dila.

28 M zuli ŋaai ale m nalim buui ate m le pai a te ni la, de kasim a nyagsi a se ka vari chiŋmarika la.

29 “Ni lak ni tueŋa a wom dii ate Naawen Chiika a weeni Kirisita bisaŋa ale a tu chaab a bo Asia la.

3

1 “Ŋmarisi wieŋa de a te Naawen sabi-ilowa waai ale a nya Kirisita bisaŋa ale a tu chaab Sardis la zuk la.

“Mi ka waai ale ta chiisa siyopoiwa ale chiŋmarisa siyopoiwa la. Ni wom m le a yaali ayen weeni ni dii la. M seba ni ale a tom dii ate nuruba a weeni ayen ni a va mu nalimnyiini alege ni kan va mu nalimnyiini la kama.

2 Ni yiti zaani ale ninmuna a va mu nalimnyiini, mi nya ayen tuim ŋaai ate ni tom la an diem magsi Naawen nina po.

3 Ni teeri ba ale sak ni dii ale ni ale wom dii la ate ni basi ni wabaataŋa abe ni a zuli wa. Ni dan kan yiti a zaani ya m le jam diiri ni ase zue la, ni kan seba diipo ate m le jam la.

4 “Ni ba gela ale bo Sardis la an diem tom tuimbaata ŋaai le ŋa nyɛ ate ni suniima a daŋi la. M le te ni garuk peelita ate ni jo a be m basi ate nama ale mi a cheŋ ale chaab dii la ni magsi ka dila.

5 “M le basi ate nuru baai ale ŋmasi yik nalimnyiini ate ku ga a paari ku kpeglim ka la a jo garuk peelita m be kan yeeri ba yueŋa nyuvuri dii ale kan ka kpeglimka la gbaŋka po. M le weeni a lagri m kowa niŋ ayen m soa ba kama.

6 “Ni lagi ni tueŋa a wom dii ate Naawen Chiika a weeni Kirisita bisaŋa ale a tu chaab a bo Asia la.

7 “Ŋmarisi wieŋa de a te Naawen sabi-ilowa waai ale a nya Kirisita bisaŋa ale a tu chaab Filadelfia la zuk la.

“Mi ka waai ale ka nuru weleŋ ale wensie nyɔnɔ ale ge ta Naabɔa Deevid saafiika la. M dan pai ka a lagi tuok nuru karo a baga a ligi ku. M be dan pai ka a kpari, nuru karo a baga a lagri.

8 M seba ni ale a tom dii la kama. M be seba ni ale ta pagrim magdek la kama. Ni va m sinsaŋŋa kama ale ta siaka ale mu. Mi be lak tuoku kama ni niŋ geŋ. Nuru kan lik ku.

9 Ni a wom. Baai ale a velim ayen ba ka Juuba la, Sitaana ale soa ba. M le basi ate ba jam a kpi duna ni niŋ a zuli ni, ate ba seba ayen mi a yaali ni kama.

10 Ni ale va mi sinsaŋŋa ale chichiiba la nyiŋ, mi me ale lik nama me a tara ate ninam buui ale cheena tɛŋzuk ayen ku choa nuruma a nya la a kan paari ni.

11 “M cheena kama, ku kan beni. Ni be chiib ta ni nak dega tiirimu ate waai a kan vari ni jigiya.

12 “Baai ale baga a yik ku a ta paari ku kpeglim ka la, m le basi ate ba a nyɛ a se ka zaŋŋa la Naawen Puusika Yenni po taam wuu. M le ŋmarisi Naawen yonni ale wa tɛŋ ka yonni a dueni ba nyiŋ. Wa tɛŋka ka Jerusalem paalik kaai ate Naawen ayen wa basi ate ka jam tɛŋzuk meena chum dii po la. Mi me le ŋmarisi m yue paani a dueni ba nyiŋ.

13 “Ni lak ni tueŋa a wom dii ate Naawen Chiika a weeni Kirisita bisaŋa ale a tu chaab a bo Asia la.

14 “Ŋmarisi wieŋa de a te Naawen sabi-ilowa waai ale a nya Kirisita bisaŋa ale a tu chaab Laodisia la zuk la.

“Mi ka waai ale basi ate wie a nyɛ la, ale a sak nuruba Naawen wensieŋa la. Mi ale nya ŋanta meena a ta nyini ku piilim ka po ate Naawen a nyɛ ba la.

15 M seba ni ale a tom dii la kama. M seba kama ayen ni an yɔgsa, ni be an tuila. Mi a yaali ka ni yɔgsa yaase ni tuila.

16 Alege ni abe le bo sunsunsaŋa po nna, ni an tuila, ni abe an yɔgsa la, m le chiiri ni kama m nɔanni po a basi.

17 Ni a weeni ni dek kama ayen, ‘Tama ka jigsiroba, ti kan yaali jaabjaabɔa.’ Alege ni ze ayen ni ka niniga nyamma. Ni ka ŋanjagsa a cheŋ chabɔla ale chim yeoba.

18 Ni da ligmɔniŋ mi jigi, ŋaai ale chim ligmɔniŋ dek la ate ni chim jigsiroba. Ni da garuk peelita me mi jigi a lik ni chivieŋa. Ni be da nina kpaam me m jigi a nyo ni ninaŋa po ate ni a nya.

19 “Mi a tɔariŋ baai meena ate m ta yaalika ale ba la kama, ale ŋman a yaali ayen m dak ni tuimbaataŋa a sak ni. Ni basi dii ate ni a tom la a be ni va mu nalimnyiini.

20 Ni be wom, mi kasim za ka dɔkku noai a nak ale ge a wi. Baai ale a wom m lueluku ale ge a lagi tuoku la, m le jo, ate ba ale mi a maari chaab a de ŋandiinta.

21 “Baai ale ŋmasi yik di nalimnyiini ate di a paari kpeglimka la, m le te ba siuk ate ba kali m tɛŋ m naamu jigini. Mi daam ŋmasi yik kama a ta di a paari di kpeglimka. Dila ale soa ate m kowa basi ate mi kali dula.

22 “Ni lagi ni tueŋa a wom dii ate
Naawen Chiika a weeni Kirisita bisaŋa
ale a tu chaab a bo Asia la.”

4

1 Ku ŋaaŋnyiŋ ate mi ŋman pilim wom
ale nya jaab a se m goa daasim kama la.
Wenŋmazuk mi yaa nya tuok ale ku lagi,
ate lueluk kuui ate m liŋ wom nna a se
damuniŋ la weeni mu ayen, “Jueli jam dela
ate m weeni fu dii ale ku jam a nyɛ la.”
2 Naawen Chiika a deri de mi niŋ ate mi
jueli ga a jo. Mi yaa nya Wenŋmazuk naam
zukpaglik ale ka za ate nuru a kali ka zuk.
3 Wa ninaŋa a jam a nyagsi a se ka
tintain ŋaai ale muni ale ge a nyagsi la, ate
nagotom a nyɛ a se gonungoona la a gilim
wa.
4 Kalisa jiga pisiye ale sinaansi ale jam
gilim wa. Nisom pisiye ale banaansi ale
jam kali si zuk. Ba meena a jam jo ka garuk
peelita ale vuk ligmɔniŋ zutogsa.
5 Wenzuku a jam a nyagsi kama ale a
na Wenŋmazuk naamu zukpaglika jigini.
Kanaasa siyopoi ale jam tɔati a za wa niŋ.
Si jam ka Naawen chiisa siyopoiwa.
6 Mogi fiik ale jam a nyagsi a se nyaasuŋ
la ale jam maa za wenŋmazuk zukpaglika
niŋ.
Duŋsa sinaansi ale jam maa za gilim a
gum du. Si ninaŋa a jam piisi kama a kali
niŋ ale ŋaaŋ.
7 Duŋsaŋa kanyi a jam a nyɛ a se ka
gbeŋli la, kanyi a jam a nyɛ a se ka lalik
la, kanyi zuk a jam a nyɛ a se nuru zuk la,
kanyi me zuk a jam a nyɛ nna a se jiiruk
ale lagi ku kiŋkaŋŋa a basi la.
8 Si meena a jam ta ka kiŋkaŋŋa ŋayuebi
ale ge ate si ninaŋa a sueri si nyiŋsaŋa
meena. Si meena a kasim jam a yi ka yiila
yok ale kantueŋ alege kan vuusi. Si jam yi
a weeni ayen,
“Ti Nyɔnɔ Naawen waai ale welema ale ge
soa ŋanta meena pagrim,
fi ka piilimka, fi boro kama taam
wuu.”
9 Duŋsaŋa sinaansiwa a jam yi si yiilaŋa
a pak ka waai ale jam kali wenŋmazuk
naamu zukpaglika zuk la, dii nyiŋ la wa
jam ta ka zula ale nalim ale ge boro taam
wuu.
10 Si le jam a yi si yiilaŋa la, nisomma
pisiye ale banaansiwa meena a kasim jam
a duak ka tɛŋ ale a yiti wenzuk ale a puusi
waai ale jam kali wenŋmazuk naamu
zukpaglika zuk ale ge boro ta a wuu la. Ba
meena a kasim jam a lagi ba zutogsaŋa a
dueni ka wa niŋ ale ge a weeni ayen,
11 “Ti Nyɔnɔ ale ti Naawen,
fi ale nyɛ ŋanta meena.
Ka fi dek yaalika ate fi basi ate ba boro.
Dila ale soa ate ku magsi ayen ti a puusi
fu,
dii nyiŋ la fi ta ka zula ale nalim ale
pagrim.”

5

1 Mi ale nya waai ale wa kali
wenŋmazuk naamu zukpaglika zuk la, wa
jam ta ka gbaŋ wa juga po. Ba jam ŋmarisi
ka wie a dueni ka niŋ ale ka ŋaaŋ ale ge
pai ŋanta a bobi buyopoi a ligi gbaŋka.
2 Ate mi yaa nya Sabiilo wanyi ate wa
yaa mooli ale lueluk kpioŋ ayen, “Ka wana
ale baga a foli bobika buyopoiwa ale ge a
lagi gbaŋka nna.”
3 Alege nuru jam ka wenŋmazuk wa
yaase tɛŋzuk wa yaase kpilima bo ka jigiya
ate wa baga a lagi gbaŋka a nya ka po.
4 Mi ale nya ale nuru karo a baga a lagi
gbaŋka a nya ka po la, mi ninyiam yaa deri
a nyini.
5 Naawen nisomma wanyi a yaa weeni
mi ayen, “Kan basi ate fi ninyaata a nyini.
Gbeŋli dii ale nyini Juda demma po la, wa
ka Naabɔa Deevid ŋaaŋbiik. Wala ale nak
deero. Wa le foli bobika buyopoiwa a lak
gbaŋka.”
6 Mi yaa nya ale ka pabiik ale za du.
Ka jam za mɔata ka wenŋmazuk naamu
zukpaglika ate duŋsaŋa sinaansiwa ale
nisomba pisiye ale banaansiwa a za gilim
ka. Ka jam a nyɛ ase ba ko ka kama la.
Pabiika a jam ta ka nyiila ŋayopoi ale nina
ŋayopoi. Ka nina ŋayopoiwa ale ka nyiila
ŋayopoiwa ka Naawen chiisa siyopoiwa sii
ate Naawen a tom a basi tɛŋka meena po
la.
7 Pabiika yaa cheŋ ga tuesi gbaŋka waai
ale kali wenŋmazuk naamu zukpaglika
zuk la juga nisaŋa po.
8 Pabiika ale tuesi gbaŋka la, duŋsa
sinaansiwa ale nisomba pisiye ale ba-
naansi wa a yaa yiti a duak tɛŋ wa niŋ.
Nisomma meena jam ta ka ŋanta ate ba
a neensi kpanta ale maa ta china, ate ŋa
a nyagsi ase ligmɔniŋ la. Nyum masik ale
bo ŋa po. Nyum de ka Naawen nuruma
puusaŋa.
9 Ba yaa jam yi yi paali ayen,
“Fi ka nuru waai ale magsi gbaŋka pai ka
abe fi foli bobika buyopoiwa.
Ba le ko fu la, fi jam pai ka fi ziimu a tuesi
nuru bori a basi Naawen jigi.
Fi ale lueri ba a ta nyini satɛŋsa meena
ale nuruba meena po a nyini ate ba
meena a biisi biisa tɔgatɔga.
10 Fi ale bobi ba nalima a lueri ba ayen
ba chim Naawen yenni tomteerɔma
abe ba a tom tuima a te ti Naawenni.
Ba ale soa tɛŋka meena nuruma.”
11 Mi yaa ŋman pilim nya ale Naawen
sabiiloma a bo dula. Ba jam piisi kama nna

yegayega a gaam chiinika a yaa za gilim duŋsa sinaansiwa ale nisomma.
12 Ate ba yaa a yi yiila nna yegayega a
weeni ayen,
"Pabiik kaai ate ba ko la ku magsi ka ti
a zuli fu dii nyiŋ la fi soa ka ŋanta
meena ale ta yam ale pagrim ale
zula ale nalim ale pimpauk."
13 Ate mi yaa wom ŋanta baai buuni
meena ale bo wenŋmazuk ale tɛŋzuk
meena ale kpiluŋ ale nyiam po meena ate
ba jam a yi yiila a weeni ayen,
"Ni basi ate ti pak waai ale kali
Wenŋmazuk naamu zukpaglika zuk
la ale pabiika,
dii nyiŋ la ba ta ka zula ale nalim ale
pagrim yegayega taam wuu."
14 Ba le yi yiini a nueri la, duŋsaŋa
sinaansiwa a yaa weeni ayen, "Ku be nyɛ
dila," ate nisomma yaa yiti a duak tɛŋ a
puusi ba.

6

1 Pabiika ale tuesi gbaŋka la, wa yaa
foli bobika bunyi ate duŋsaŋa sinaansiwa
kanyi yaa weeni mi ale lueluk kpioŋ nna
se wein kumsa la ayen, "Jam nya."
2 Mi yaa ga nya ale wusum peeluk a za
dula. Nuru waai ale jam kali bu zuk la, a
jam ta ka tom ale peema ale vuk zutok. Wa
yaa nyini tigurik po ayen wa nak yiak wa
dachaasaŋa.
3 Ate Pabiika yaa foli bobi kaai ale saa
buyewa la. Duŋ kaai ale saa siyewa la yaa
weeni mi ayen, "Nya."
4 Mi yaa nya ale ka wusum monuŋ ale
za du. Ba jam pai ka gebik kpieŋ a te nuru
waai ale jam kali bu zuk la. Ba jam pai
pagrim a te wa ayen wa cheŋ tɛŋka meena
nuruma jigi a ga tigsi ba a nyo jigi yeŋ ate
ba nyɛ tigurik a ko chaab.
5 Ate Pabiika yaa ŋman foli bobi kaai ale
saa butawa la. Duŋ kaai ale saa sitawa la
yaa weeni mi ayen, "Nya." Mi yaa nya ale
ka wusum sobluk ale za. Ba jam pai ka
ŋanmagsinta a nyo wa nisa po.
6 Mi yaa wom lueluk ale ku nyini
duŋsaŋa sinaansiwa sunsuŋ a weeni mi
ayen, "Cheŋ a ga tuni nuru baai ale tom
dai yeŋ la ale 'wiiti' chin yeŋ yaase 'baali'
china ŋata, alege yik fi dek abe fi kan kaasi
kpaamu yaase daamu."
7 Ate Pabiika yaa ŋman foli bobi kaai
ale saa bunaansiwa. Duŋ kaai ale saa
sinaansiwa la a yaa weeni mi ayen, "Nya."
8 Mi yaa nya ale ka wusum piak ale za
du. Nuru waai ale jam kali bu zuk la yue
jam ale "Kum". Wanyi me yue jam ale
"Kpiluŋteŋ". Wa jam a vi ka "Kum" ŋaaŋ.
Ba yaa poori tɛŋka bunaansi a yaa lueri
kauku kunyi ayen ba ko waai meena ale
jam bo dula la. Ba noa bayewa yaa cheŋ
a ga nyɛ ate kom ale nyiŋtuila a jam dula.
Ba jam pai ka gebik woŋta ale goaduŋsa a
ko ba.
9 Ate Pabiika yaa ŋman foli bobi kaai ale
saa bunuwa la. Mi yaa nya ale ka jaab ale
a nyɛ se kuŋkuŋ la ale za du. Baai meena
ate ba jam ko ba ayen ba jam a sak Naawen
wamaŋsaŋa la nyiŋ la a jam za ka jaab
buui ale a neensi kuŋkuŋku la tɛŋ.
10 Ba yaa nuem ale lueli pagrisa ayen, "Ti
Nyɔnɔ, fi ka welensa ale wensie nyɔnɔ ale
ge ta ŋanta meena pagrim. Ku le beni a
soa ka se ale ge ate fi bo buusa a te tɛŋka
meena nuruma abe fi te ba waalika ba ale
jam ko tama dii la?"
11 Ba yaa te ba garuk woŋ peeli ta ale
weeni ba ayen ba vuusi magla ate tɛŋka
meena nuruma a ko ba suaataŋa a nueri a
se ba le jam ko ba dii la a gum du.
12 Ate mi yaa nya ale Pabiika ŋman foli
bobi kaai ale a saa buyuebiwa la. Tɛŋka
meena a yaa deri choa nna yegayega ate
wenbinni me a sobri a se garuk la. Chiika
me a muni a se ziim la,
13 ate chiŋmarisaŋa a lo tɛŋka zuk a se
viok ale a fuk ate kiŋkama a lo dii la.
14 Wenŋmazuk a yaa kpamsi a se gbaŋ
la a be, ate guuk kpioŋtaŋa ale tɛŋsaŋa
meena ate nyiamu a doa gilim si la, a basi
ba zaanaŋa jigaŋa.
15 Tɛŋka meena nalimaŋa, nuru
kpioŋta, ŋanta nyamma, sojiba kpaga,
yomma, ale baai ale soa ba dek fasi yaa la,
ba meena jam chali kama a jo pina vie ale
guuta sunsuŋ.
16 Ba yaa saalim ayen guutaŋa ale
pinaŋa a lo ba zuk, ate waai ale kali
wenŋmazuk naamu zukpaglika zuk la a
kan nya ba, abe Pabiika kan nya ba ale ka
supuurimu.
17 Ba yaa weeni chaab ayen, "Naawen
supuurimu danni a paari kama. Ka wana
ale baga a tu wa?"

7

1 Ku ŋaaŋnyiŋ, ate mi yaa nya Naawen
sabiiloba banaansi a poori za tɔgatɔga
tɛŋka gugotta tinaansiwa po. Sabiiloma
yaa a yik tɛŋka vaata tinaansiwa a tara
ate vaataŋa an jam baga a fuk tɛŋka
zuwa yaase nyakpeemu zuwa yaase ku fuk
tiisaŋa ate si choa.
2 Naawen ale jam te wa sabiiloma pa-
grim ayen ba kaasi tɛŋka ale nyakpeemu.
Ate mi yaa nya Naawen sabiilo wa choa
ale wa nyini korinummu po a nyini, a ta
jaab wa nisa po. Wa yaa kaari ale lueluk
kpioŋ a wi sabiiloba banaansiwa a weeni
ba ayen,
3 "Basi ate mi liŋ a ŋmarisi Naawen
tomteerɔma die nyiŋ, abe fi yaa kaasi
tɛŋka ale nyakpeemu ale tiisaŋa."

4 Nuru ale jam weeni mi ayen baai deeŋa
nyiŋ ate ba ŋmarisi la ka nuruba tusa kook
ale pisinaansi ale banaansi (144,000). Ba
jam ka Izirali buuri pi ale buyewa po.
5-8 Tusa pi ale ŋaye ale jam nyini Juda,
tusa pi ale ŋaye nyini Aruben, tusa pi ale
ŋaye nyini Gad, tusa pi ale ŋaye nyini Asɛ,
tusa pi ale ŋaye nyini Nafitali, tusa pi ale
ŋaye nyini Manasa, tusa pi ale ŋaye nyini
Simeyon, tusa pi ale ŋaye nyini Livai, tusa
pi ale ŋaye nyini Isaka, tusa pi ale ŋaye
nyini Zebulun, tusa pi ale ŋaye nyini Josefi,
tusa pi ale ŋaye nyini Benjamin.
9 Ku ŋaaŋnyiŋ ate mi yaa nya ale nuru
bɔari a za dula. Nuru an jam baga ba
a chiini. Ba jam nyini ka tɛŋka meena
satɛŋsaŋa ale diinaŋa, ba jam a biisika
biisa tɔgatɔga. Ba jam jo ka garuk peeluk
woŋta ale ta kpinkparuk vaata ba nisima
po, jam za wenŋmazuk naamu zukpaglika
ale Pabiika niŋ.
10 Ba yaa jam kaari yegayega a weeni
ayen, “Varibasika a nyini tama Naawenni
ale kali naamu zukpaglika zuk la ale Pabi-
ika jigi.”
11 Duŋsa sinaansiwa ale nisomma ale
Naawen sabiiloma a maa chaab a duak
tɛŋ wenŋmazuk naamu zukpaglika niŋ a
puusi wa,
12 ale a weeni ayen, “Ku be nyɛ dila. Ti a
pak fu ale a puusi fu dii nyiŋ la, fi ta yam
ale zula ale nalim ale pagrim yegayega
taam wuu. Ku be nyɛ dila.”
13 Nisomma wanyi a yaa virim a bek mi
ayen, “Baai ale jo garuk peeluk woŋtaŋa
la, ka be demma? Ba nyini ka be?”
14 Mi yaa weeni wa ayen, “Mi ze ba,
weeni a sak mu.”
Wa yaa weeni mi ayen, “Ba nyini ka
ninam yegayega po a nyini a pai Pabiika
ziimu a sugri ba gataŋa ate ti peenti.
15 Dila ale soa ate ba za wenŋmazuk
naamu zukpaglika niŋ ale a tom wa tu-
imaŋa yok ale kantueŋ. Naawen dek le wa
a nya ba zuk.
16 Kom ale nyanyuila a kan ŋman yik ba.
Wentueŋ ale tuiluk me kan ŋman nak ba.
17 Pabiik kaai ale mɔata wenŋmazuk
naamu zukpaglika la ale wa chim ba
naapeerik abe wa de ba niŋ a gisi buli
sii ale ta nyuvuri nyiam la ate ba a nyu.
Naawen dek ale duisi ba ninyaataŋa ba
nina po a basi.”

8

1 Ate Pabiika yaa foli bobi kaai ale saa
buyopoiwa la. Wenŋmazuk chiok an choa
ya a ta dila a ga paari “miita” pisita.
2 Dila ale ga taam la, ba yaa pai damunsa
siyopoiwa a te Naawen sabiiloba bay-
opoiwa. Ba jam kasim za ka Naawen niŋ.
3 Sabiilo wa choa ale jam ta chin ate
di a nyagsi ase ligmɔniŋ la a yaa jam za
kuŋkuŋku tɛŋ. Ŋanta ale jam bo chinni
po ate ba nyummu masa ate ba yaa pa
te wa ayen wa pa gum Naawen nuruma
puusaŋa po a ju kuŋkuŋku ale dua naamu
zukpaglika niŋ la zuk.
4 Jamasika nyuisaŋa ale Naawen nu-
ruma puusaŋa a jam nyini ka sabiilowa ale
za juijui la a jueli.
5 Wa le jam ju jaab buui ale jam a nyuŋ
nna masikmasik a nueri la, wa yaa jam
pai bolim a nyo chin dii ale a nyagsi ase
ligmɔniŋ la po a yuk ba meena a basi
tɛŋzuk. Tɛŋka ya choa nna yegayega ate
wenzuk a nyagsi ale a na nna yegayega.
6 Ate sabiiloba bayopoiwa a yaa gomsi
ayen ba peeri ba damunsaŋa.
7 Sabiiloma wanyi a yaa liŋ peeri wa
damunika. Ŋmoruk tana ale bolim a gum
chaab ale ziim a yaa deri lo tɛŋka zuk. Wa
yaa poori tɛŋka a soa se chaab la buta, ate
kauku kunyi a ju ale bolim ate tiisaŋa ale
wuutaŋa meena ale jam bo ku po la a de.
8 Sabiilo waai ale jam pai saŋ la a peeri
wa damunika. Ba yaa jam pai jaab a se
guuk kpioŋ la ate bolim jam a de ku la a
yuk a basi nya kpeemu po. Nyiamu a yaa
poori a soa se chaab la buta kauku kunyi
a tagri chim ziim,
9 ate ŋantaŋa ale bo nyiamu po la a kpi
ate ŋaaruŋ kpeentaŋa meena ale jam bo
nyiamu po la kaasi.
10 Sabiilo waai ale jam saa batawa la
me a yaa peeri wa damunika. Chiŋmarik
kpien kaai ale jam a nyagsi nna yegayega
la a yaa nyini wenŋmazuk a lo tɛŋka
zuk. Sabiilowa yaa poori belaŋa meena ale
bulisaŋa meena a soa se chaab la buta ate
kauku kunyi chiŋmarika a kaasi.
11 Chiŋmarika yue jam ale “Atɔa”. Bu-
lisaŋa meena nyiamu a jam tɔa kama ate
nuruba yegayega a jam nyu bu a kpi.
12 Sabiilo waai ale jam saa banaansiwa
la, a yaa peeri wa damunika. Ba yaa poori
wenbinni ale chiika ale chiŋmarisaŋa a
soa se chaab la buta a yaa lueri kauk kuui
ale a nyagsi la a basi. Ba jam poori yokku
ale kantueŋka, a yaa basi ate ku kan nya.
13 Mi yaa nya ale jiiruk a jam bo dula
niŋniŋ wenŋmazuk a fuk a yiti. Ku yaa
weeni ale lueluk kpioŋ ayen, “Sabiiloba
batawa baai ale tali an peeri ba damun-
saŋa la, ba dan jam peeri si, nuru baai ale
bo tɛŋzuk la le nyɛ ka se?”

9

1 Sabiilo waai ale a saa banuwa la, a
yaa peeri wa damunika. Ate mi yaa nya
chiŋmarik ale ka nyini wenŋmazuk a jam
lo tɛŋzuk. Chiŋmarika jam ta ka vorub
buui ale kan ta kpeglimka la saafiika.

2 Ka yaa lagi vorumu nɔanni ate nyuisa
yegayega a yaa jam nyini bu po a nyini a se
bolim kpiem nyuisa la. Nyuisaŋa a yaa nyɛ
ate wenbinni ale vayogsimu a sobri nna
birim.
3 Ate tintue yaa nyini nyuisaŋa po a
nyini. Tintueŋa jam ta pagrim a se ka
tɛŋzuk de nuenta ale ta pagrim dii la.
4 Ba jam weeni ŋa kama ayen ŋa kan
de vaata yaa ase wuuta alege ŋa a dom
ka baai ate sabiilowa an jam ŋmarisi ba
deeŋa nyiŋ la.
5 Tintueŋa jam ka siuk a ko ba, alege ŋa
le basi kama ate ba nam chiisa sinu. Ba le
ba nam dii la a nyɛ se ka nuoŋ ale dom fu
ate fi a nam dii la.
6 Chiisa sinuwa de po nuruma le gisi
yaali kum, alege ba kan baga a nya bu. Ba
ba a yaali ayen ba kpi alege kum le chali
be kama ba jigi.
7 Tintueŋa jam a nyɛ se ka wusuma ate
ba gomsi magsi ayen ba ta ŋa cheŋ tugurik
po la. Ŋa jam vuk ka zuyua tii ale a nyɛ ase
ligmɔniŋ ba pai nyɛ la. Ŋa ninaŋa jam a
neensi ka nurubiik nina.
8 Ŋa zuisaŋa me jam a neensi ka nipooba
zuisa, ŋa nyinaŋa me a neensi gbeŋli
nyina.
9 Ŋa kuusaŋa jam lik ale ka ŋanta nna
ase kuta paglagsa la. Ŋa kiŋkaŋŋa ale jam
a fuk dii la a nyɛ ase ka wusum bori ale a
dari toroko a cheŋ kpaliŋ la.
10 Ŋa juitaŋa a jam a neensi ka nuenta
juita. Ŋa le jam pai ŋa juitaŋa a dom
nuruma dii la ale jam chim ŋa pagrimu a
yaa basi ayen ba nam a paari chiisa sinu.
11 Sabiiloma wanyi ale jam bo dula la,
ba jam a wi wa ale Juuma biika ayen ka
Abadɔn. Ba jam a wi wa me ale Giriki
demma biika ayen ka Apɔliyɔn. Di kiri ale
waai ale ka “tuimkaasima nyɔnɔ”. Wa jam
ka nuentaŋa naab ale maara nya vorub
buui ale kan ta kpeglimka jigi la.
12 Ba yaa weeni mi ayen ninam buui le
bu liŋ jam nurubiik jigi la, bula taam kama.
Bula dan taam ga nueri, ninam buye le
pilim jam gum du.
13 Sabiilo waai ale jam saa bayuebiwa la
a yaa peeri wa damunika ate mi yaa wom
lueluk ale ku nyini kuŋkuŋku ale a nyɛ
nna ase dubuulim la jam dua Naawen niŋ
la gugotta tinaansiwa po.
14 Lueluku yaa weeni sabiilowa waai ale
saa bayuebiwa la ayen, “Cheŋ ga foli sabi-
iloba banaansiwa ate ba yik bobi Yufiretis
benni po la a basi.”
15 Wa yaa ga foli ba ate ba nyini benni
po a nyini sabiiloma de jam gomsi ba dek
magsi ka diipo ale da dii ale chiik kaai
po ale bein dii po, ate Naawen lueri ba.
Ba jam yik sabiiloma kama a zaani ayen
Naawen weeni dai dii danni ate ba le tom
ba tuimaŋa la.
16 Soji baai ale jam do wusumaŋa a
cheŋ tigurika tuka jigini la, a jam a vi ka
sabiiloba banaansiwa ŋaaŋ. Ba jam weeni
mi ayen ba piisi ka nna yegayega a gaam
taam ate nuru an jam baga a chiini ba.
17 Mi jam nya ba ka a se m goa daasim
kama la. Ba jam pai ka kuta paglagsa a
ligi ba kuusa. Kuta paglagsaŋa jam muni
kama ase bolim la, ale a nyɛ nna me se
dubuulim la. Wusumaŋa zuimaŋa a jam
a neensi ka gbeŋma zuima, nyuisa ale jam
a nyɛ se dubuulim ale bolim la nyini ba
noaŋa po a nyini.
18 Nyui sii ale jam neensi dubuulim ale
bolim la, jam nyini wusumaŋa noaŋa po
a nyini la, a jam ko ka tɛŋka meena gela
butawa po bunyi nuruma ate sabiiloma a
jam poori a soa se chaab butawa la.
19 Wusumaŋa juitaŋa a jam ta ka wiiga
zuima. Wusumaŋa a jam pai ka ŋa wiiga
zuima juitaŋa a nyɛ ate nuruba a nam a
gum chaab ale ŋa noaŋa ale jam ko ba dii
la.
20 Tɛŋka nuru baai ate sabiiloma an
diem lueri ayen ba ko ba la, an jam basi ba
tuimbaataŋa ale va Naawen ya. Ba jam a
kaab ka chichiribaata ale pai kuta tɔgatɔga
ale tintana ale daata a nyɛ bogluta tii ale
kan baga a nya, yaa se ti a wom wie, yaa
se ti a cheŋ, ba jam a kaab ti meena kama.
21 Ba nyeem kasim jam a ko ka nuruba
ale a tom tuimkperikaliisa tuima ale a
yaali nipooba bobi goom ale a zu. Tuim-
baataŋa de meena ate ba jam a tom la, ba
an jam basi ŋa ale tagri ba popola ayen ba
va Naawen ya.

10

1 Ate mi yaa ŋman nya ale sabiilo kpioŋ
wa choa a yaa nyini wenŋmazuk a siŋ a
jam za dula. Chiŋmari ale jam gilim wa.
Nagotom me ale jam gilim wa zukku. Wa
nimbidiaka a jam a nyagsi a se wenbiri la,
wa naŋsaŋa a nyɛ ase bolim ale a de la.
2 Wa jam lagri ka gbaŋ fiik a ta wa nisa
po. Wa yaa jam pai wa juga nantuoku
a tabi nyakpeemu po ale ge pai wa gala
nantuoku a tabi kuŋkɔŋini.
3 Wa yaa jam kaari a se gbeŋma la, ate
nanpansa siyopoiwa, a yaa na a tulisi wa.
4 Ŋa ale na a nueri la, mi jam a yaali ayen
m ŋmarisi dii ale nyɛ la kama, alege lueluk
a jam nyini wenŋmazuk a siŋ jam weeni
mi ayen, “Kan ŋmarisi dii ate nanpansa
siyopoiwa a weeni la a dueni. M kan yaali
ayen m weeni dii ate si weeni la a sagi
nuru.”
5 Sabiilo waai juga nantuoku ale jam tabi
nya kpeemu po alege ate wa gala nantuoku

tabi kuŋkɔŋini la, wala ale zage wa juga nisaŋa wenzuk.
6 A yaa pe ale Naawen waai ale kasim boro taam wuu la. Wa ka waai ale nyɛ wenzuk ale tɛŋ ale nya kpeemu ale jaab buuri meena ale bɔ ba pɔ la. Sabiilowa yaa ŋman kaari a weeni ayen, “Beni ka wari a ŋman karo.
7 Sabiilo waai ale jam saa bayopoiwa la a dan peeri wa damunika, Naawen waai ale liŋ pai dii ate wa jam sugi la, ale ge ŋman pilim pai di a sak wa biisiteerɔma baai ale jam ka wa tomteerɔba la, wa le nyɛ ka dii ate wa jam a yaali ayen wa nyɛ dila pɔ, dila pɔ la.”
8 Ate lueluku ale jam poom nyini wenŋmazuk a biisi ale mi la, a yaa ŋman pilim a weeni mi ayen, “Cheŋ ga pai gbaŋ fiik kaai ale lagi a bɔ sabiilo waai nantaataŋa ale bɔ nyiamu pɔ ale bu noai la jigi.”
9 Mi yaa cheŋ ga a weeni sabiilowa ayen wa te mu gbaŋ fiika. Wa yaa weeni mi ayen, “Ŋɔa ŋɔbi. Ku le masa a se ka siita fi noai pɔ, alege ku dan ga siŋ fi poi pɔ ku le tɔa kama.”
10 Mi yaa tuesi gbaŋka wa nisa pɔ a ŋɔbi. Wa le weeni dii la a sum nyɛ kama. Ku jam masa mi noai pɔ a se ka siita la, alege ku le jam siŋ m ponni pɔ la, ku jam tɔa kama.
11 M le jam ŋɔbi ka a nueri la, wa ŋman weeni mi ayen, “Maa yaali ayen ka fi cheŋ ga a sak nuruba dii ate Naawen a weeni a magsi chaab ale tɛŋsa yegayega ale ba nalima ale a biisi biisa tɔgatɔga la.”

11

1 Ate ba yaa pai tachek kaai ate ba nyiem kasim pa a magsi ŋanta la, a te mi ale ge weeni ayen, “Yiti ga magsi Naawen Puusika Yenni ale kuŋkuŋku ate ba a kaab ate ku bɔ Puusika Yenni pɔ la. Fi dan jo fi chiini baai ale boro a puusi wa dula la.
2 Kan fi magsi Naawen Puusika Yenni dabiaka, dii nyiŋ la baai ale kan seba Naawen la le jo ka dula a kaasi tɛŋ weleŋ kaai ate Naawen lueri a te wa dek la. Nuru bala le pai ka chiisa pisinaansi ale siye a kaasi ka.
3 Dila danni a dan paari, m le basi ate ka m seeroba baye a jo garuk tii ale a zak nyiŋ, abe ba a sak nuruba Naawen wieŋa ate ku ga paari daa tusi ale kobsiye ale pisiyuebi.”
4 M seeroba bayewa de ka tiib si siyewa ate ba a wi ayen “olivi” la ale kanaasa siyewa maa chaab za ka Naawen waai ale soa tɛŋka meena la niŋ.
5 Baai meena ale a yaali ayen ba kaasi ba la, bolim a le nyini ba noaŋa pɔ a de ba a ko. Ba ale kasim a nyɛ ka nna a ko ba dachaasaŋa.
6 Ba ale a sak Naawen wieŋa la, ba ta pagrim me kama a nyɛ ate ŋmoruk kan ni, ale baga a nyɛ me ate bulisaŋa nyiamu a nyɛ se ziim la. Ba be ta pagrim kama a nyɛ ate yuem a jam a yik nuruba a se ba ale a yaali dii la.
7 Ba dan sak Naawen wieŋa a nueri, duŋ chichimi ale ta pagrim nna yegayega la, le nyini vorub buui ale kan ta kpeglimka la pɔ a nyini a nyɛ kpaliŋ ale ba. Wa le yik banɔai bayewa a ko ba.
8 A pai ba nyiŋsaŋa a dueni tɛŋkpieŋka pɔ, juijui ate ba yik ba Nyɔnɔwa a kpi jabarimu nyiŋ la. Ba maara wi tɛŋ kala ayen ka Sodom yaa se Ejipiti.
9 Baai ale jam nyini tɛŋsa meena ale buura tɔgatɔga a biisi biisa tɔgatɔga la, a jam nya ba nyiŋsaŋa ale jam doa dula la ale ge ba an jam basi ate nuru pai ba a gu. Ba le nyɛ ka dila ate ku ga paari daa ŋata ale geli.
10 Duŋ chichimini a dan jam ko nuru bala bayewa, tɛŋka meena nuruma sue a le peenti kama, ba le basi ate ba nyɛ gogta abe ba te chaab tiirinta, dii nyiŋ la, nuru bala banɔai bayewa ale jam basi ate ba nya ninam nna yegayega.
11 Daa ŋata ale geli ale taam la, Naawen yaa tom wa chiika ayen wa jam nak ate ba yiti kum pɔ. Nuruba ale nya ale ba ŋman yiti za kama la, yɔgsum yaa yik ba yegayega.
12 Ate nuruba bayewa yaa wom ale lueluk pagrik a nyini wenŋmazuk siŋ a weeni ba ayen, “Ni jueli jam de la.” Ba yaa jueli dula ate chiŋmari yaa lik ba ate ba dachaasaŋa me a yaa za a nya ba.
13 Tɛŋka yaa deri choa nna yegayega a ko nuruba tusa ŋayopoi ale ge poori tɛŋka soa se chaab la pi a yaa lueri kauku kunyi a yik kaasi. Yɔgsum yegayega yaa jam yik baai ale jam tali la ate ba yaa a te zula yegayega Naawen waai ale kasim bɔ wenŋmazuku pɔ la.
14 Ninam buui ale a saa buyewa la, a nueri kama, alege ko kan beni ate ninam buui ale pa a saŋ butawa la, le jam yɔgyɔgla.
15 Ate Sabiilo waai ale gum du a saa bayopoiwa la a yaa peeri wa damunika. Mi yaa wom ale lueluk kpeenta a nyini wenŋmazuk a weeni ayen, “Ti Nyɔnɔwa ale wa ale tom waai la a ta pagrim kama a soa tɛŋzuk meena. Wa le soa ka kama taam wuu.”
16 Nisomba pisiye ale banaansiwa baai ale jam kali a mɔata Naawen la a yaa a duak tɛŋ ale a yiti wenzuk a puusi Naawen ale a weeni ayen,
17 “Ti Nyɔnɔ Naawen waai ale soa ŋanta meena pagrim la,

fi ka piilimka jigiya, fi be kasim boro
kama wuu.
Ti a te fi jiam fi le pai fi pagrim kpeemu a
nya tɛŋzuk meena nuruma a soa ka
la.
18 Dii po ate fi sunni ayen di puuri ate fi
ayen fi bo buusi a te baai ale kpi la
a paari kama.
Dila ale soa ate baai ale kan seba fu la,
a ta supuurim ale fu.
Dii po me ate fi ayen fi tuni fi biisiteerɔma
baai ale ka fi tomteerɔba la,
ale fi nuru baai ale ka pagrɔba ale
niwoba ale a te fu zula la a paari
kama.
Di danni a paari kama ayen fi kaasi nuru
baai ale kaasi tɛŋzuk ŋanta la."
19 Nisomma ale biisi nueri la, ba yaa
lagi Naawen Puusika Yenni dɔkku nɔanni,
yenni de ale bo wa dek wenŋmazuk la.
Wa yaa lagi ate ba nya daka dii ale a
sak Naawen ale nurubiik noayeŋka la.
Chiŋmari yaa nyagsi ale na ate tɛŋka choa
nna yegayega ate ŋmoruk tana a jam a la.

12

1 Ate wakperikaliik nna yegayega yaa
jam nyɛ wenŋmazuk. Nipɔk ale jam bo ku
jigini. Wa jam jo ka gatta ate ti a nyagsi a se
wenbinni la. Wa jam pai wa nantaataŋa a
tabi ka chiika zuk. Wa jam vuk ka zutok
ate ka jam ta chiŋmarisa pi ale siye ka
nyiŋ.
2 Wa jam boro a yaali ayen wa biak
kama, ate wa yaa jam a kaari.
3 Wakperikaliik ka choa a yaa ŋman nyɛ
wenŋmazuk a gum du. Jaab kpioŋ ale jam
a neensi waab jam bo du. Jaamu jam ta
ka zuima ŋayopoi ale nyiila pi. Wa jam
vuk ka nalima zutogsa siyopoiwa zuimaŋa
meena zuk.
4 Jaamu de jam labi chiŋmarisaŋa a
soa se ka chaab la buta, a yaa lueri
kauku kunyi a yaa pai wa juiku a dari
chiŋmarisaŋa meena a lonsi tɛŋ. Wa yaa
nyɛ dila ale ge za nipɔk waai ale a yaa wa
biak la niŋ, ayen wa dan biak nueri abe
wa ŋobi biika.
5 Nipowa yaa jam biak nidɔabili waai
le wa chim a soa tɛŋka meena nuruma
ale pagrim la. Jaab yaa jam chiak biika
wa jigi a pa te Naawen waai ale jam kali
wenŋmazuk wa naamu zukpaglika zuk la.
6 Nipowa yaa chali ga jo sagi po. Naawen
ale jam gomsi jigi magsi te wa. Wa ale bo
ka dula ate Naawen a nya wa nalimnyiini
ate ku ga paari daa tusidi ale kobsiye ale
pisiyuebi.
7 Ate Naawen sabiiloma ale ba kpagini
Maakil, a yaa tigsi chaab ayen ba nyɛ
kpaliŋ ale jaab kpioŋku ale a neensi
waamu la ale wa sabiiloma wenŋmazuku
po.
8 Naawen sabiiloma yaa jam nak jaamu
ale wa nuruma yiak, ale zɛri ayen ba kan
ŋman bo dula.
9 Naawen sabiiloma yaa yiak ba ayen ba
siŋ tɛŋzuk a bo dula. Jaab kpioŋku de ale
a neensi waamu la ale Sitaana ka yue yeŋ.
Wa ka waai ate ba a wi ayen waamu la
yaase Velinvendika, wa boro kama a nyini
dila po, dila po. Wa ka chichiribaataŋa
naab. Wala ale jam paasi tɛŋzuk de nuru
meena la.
10 Ate mi yaa wom lueluk kpioŋ ale
ku nyini wenŋmazuk a weeni ayen,
"Yɔgyɔgla de Naawen varibasika a jam
kama. Yɔgyɔgla de Naawen a sak pagrim
kama ase naab la. Yɔgyɔgla de waai ate wa
jam tom la a sak wa pagrimu kama. Dii la
waai ale jam zaani Naawen niŋ a tɔariŋ ti
suaataŋa yok ale kantueŋ la, ba yiak wa a
basi kama.
11 Kirisita ka Naawen biika waai ale kpi
la. Ka wala ate ti suaataŋa a jam sak
nuruba wa wie alege a jam gomsi ba dek
me ayen ba kpi wa nyiŋ la. Wieŋa de
meena ale jam soa ate ba nak yiak Sitaana.
12 Nama baai meena ale bo wenŋmazuk
la basi ate ni sue a peenti. Alege ku le
tɔa kama tɛŋzuk demma meena jigi, dii la
Velinvendika a siŋ jam ka nama jigi. Wa
abe ta ka supuurim dii nyiŋ la wa daaŋa
an soa dii ya."
13 Duŋ kpeeŋka ale nya ale ba yiak wa
a basi tɛŋzuk la, wa yaa daani nipɔk waai
ale jam biak nidɔabinni la nna yegayega.
14 Ba yaa pai jiiruk kiŋkaŋi kpeema ŋaye
a te nipowa ayen wa yiri cheŋ sagini po,
ale ba le nya wa zuk a ga paari bena ŋata
ale chiisa siyuebi ate duŋ kpeeŋka a kan
nyɛ wa wariwariya.
15 Duŋ kpeeŋka yaa basi ate nyiam nna
yegayega a nyini ka nɔanni po a nyini a se
beli la, ayen nyiamu ji nipowa a ta cheŋ
be.
16 Alege tɛŋka a jam nyu nyiamu meena
ate bu an paari nipowa.
17 Alege duŋ kpeeŋka ale jam nya dii
ale nyɛ la, ate ka sui yaa ŋman kaasi nna
yegayega ale nipowa. Ka yaa ŋman pilim
cheŋ ayen ka tu chaab a nyɛ kpaliŋ ale baai
meena ale a siak a te Naawen sinsaŋŋa ale
a weeni nuruba ayen Yeezu ale soa ba la.
Bala chaama ka nipowa bisa.

13

1 Dila powa, duŋ kpeeŋka a jam za ka
nya kpeemu.
Ate mi yaa ŋman nya duŋ kperikaliik
ka choa ale ka nyini nya kpeemu po a
nyini. Kala a jam ta ka zuima ŋayopoi ale
nyiila pi. Ka jam vuk ka nalima zutogsa ka

nyiilaŋa meena zuk. Ka zuimaŋa meena nyiŋ yue ale jam doa ŋa nyiŋ a le Naawen.
2 Duŋ ka de jam a neensi ka goabiak. Ka naŋsaŋa me jam neensi ka piuk naŋsa. Ka nɔanni me a neensi gbeŋli noai. Jaab kpioŋ kuui ale a neensi waab la jam pa ka pagrimu ale ka naamu a te ka duŋ kperikaliika.
3 Mi yaa ŋman ga a nya la ale, duŋ kperikaliika ale nyini nyiamu po a nyini la, ale ka zukku kunyi zuk lauŋ ale jam boro. Tɛŋzuk meena nuruma ale ga nya lauŋku de la, ku jam chim ka wakperikaliik ba jigi ate ba yaa deri va ka.
4 Waai meena yaa jam a te jaab kpioŋ kuui ale a neensi waamu la zula nna yegayega dii nyiŋ la, wa jam pa ka pagrimu a te duŋ kperikaliik kaai ale nyini nyiamu po a nyini la. Ba yaa a weeni chaab ayen, "Ka wana ale a nyɛ ase duŋ kperikaliika de a ta pagrim ayen wa nyɛ kpaliŋ ale ka?"
5 Ba yaa te duŋ kperikaliik kaai ale nyini nya kpeemu po a nyini la siuk ate ka biisi wie ŋaai ale ka leeta nna yegayega a te Naawen la. Ba jam te ka ka pagrim ayen ka soa tɛŋzuk meena nuruma ate ku ga paari chiisa pisinaansi ale siye.
6 Ka yaa jam a ka a te Naawen ale wa yonni, ale juijui ate wa boro la ale baai meena ale jam bo wenŋmazuku po la.
7 Ba yaa ŋman te ka siuk ayen ka tu chaab ale Naawen nuruma a nyɛ kpaliŋ a nak yiak ba. Ba te ka me pagrim ayen ka soa tɛŋsa meena ale buura meena ale a biisi biisa tɔgatɔga la.
8 Naawen liŋ ŋmarisi baai meena ale ba tuesi wa nyuvuri dii ale kan ka kpeglimka la kama a nyo wa gbaŋka po ale ge yaa nyɛ tɛŋka. Wa Pabiik kaai, ate ba ko la ale soa gbaŋka. Baai meena yue ale jam kan bo gbaŋka de po la, le puusi a te duŋ kperikaliik kaai ale jam nyini nya kpeemu po a nyini la.
9 Ni lagi ni tueŋa a wom dii ate mi a weeni la nalimnyiini.
10 Ku ka Naawen dek yaalika ayen ba le jam yik ni ba gela a lik dɔk po a pai gebi woŋta a ko ni gela. Nama baai ale ka Naawen nuruba la, ku a fe ayen ni nam ale chichiiba a ŋmasi yik di ate ku ga paari ku kpeglimka. Wieŋa de ale sum nyɛ kama.
11 Ate mi yaa ŋman nya duŋ kperikaliik ka choa ale nyini tɛŋka a jueli. Ka jam ta ka nyiila ŋaye ase padiak nyiila la, alege a biisi ase duŋ kaai ale a neensi waamu la.
12 Ka jam pa ka duŋ kperikaliika pagrim a tom ka dek nimbie po. Ka jam fe tɛŋka nuruma kama ayen ba a puusi duŋ kperikaliika ale ta lauŋku la.
13 Duŋ kaai ale ta nyiila ŋayewa la de a tom ka wakperikaliisa nna yegayega. Ka jam nyɛ kama ate bolim a nyiini wenŋmazuk a siŋ tɛŋzuk nuru meena niŋ.
14 Ate ka paasi tɛŋzuk nuruma meena ale wakperikaliik sii ate ka tom duŋ kperikaliika niŋ la. Ka weeni ayen ba me duŋ kperikaliik kaai ate ba koani ka ale gebi woŋku alege ate ka diem vua la ate ba a zuli ka.
15 Ba yaa te ka siuk ayen ka vuusi a basi duŋ kperikaliika ate ba me la nyiŋ ate jaab meemu ta nyuvuri ate wa baga a biisi abe wa a ko baai meena ale kan puusi a te wa la.
16 Duŋ ka de a yaa fe nuruma meena, baai ale chim nuru kpeenta ale baai ale kan daa nuru kpeenta, baai ale ka jigsiroba ale baai ale kan daa jigsiroba, baai ale ka yom ale baai ale kan daa yomma ate ba ŋmarisi ba juga nisima nyiŋ yaase ba de nyiŋ.
17 Nuru waai an baga jaab a da ka wa nin ta ŋmarisi ka de. Ŋmarisi ka de ale wa yonni yaase dii ale a sak wa yonni la.
18 Kude abe a sak ka nyam. Nuru waai a dan ta nyam wa ale seba dii ale a sak wa yonni la kiri. Dii abe ale a sak wa yonni la ka kobsiyuebi ale pisiyuebi ale bayuebi (666).

14

1 Ate mi yaa nya ale Pabiik ale nuruba tusa kook ale pisinaansi ale banaansi (144,000) a za guuk kpioŋ ku Zayon zuk. Ba jam ŋmarisi ka pabiika ale ka kowa yue a dueni nuruma de nyiŋ.
2 M jam wom ka lueluk kpioŋ me a se nyiam ale nyini pina zuk a wuuri a siŋ la, yaa a se ŋmoruk ale a na la. Lueluk kpioŋku de jam nyini ka wenŋmazuk. Lueluk me jam a nyɛ a se nuru bɔari ale jam a nagi kpanta la.
3 Pabiika ale nuruba tusa kook ale pisinaansi ale banaansiwa (144,000) ale duŋsa sinaansiwa ale nisomba pisiye ale banaansiwa a yaa maa chaab a yi yi paali wenŋmazuk naamu zukpaglika niŋ.
4 Ba jam ka nipooba yaa a se ba jam a yaali nipooba bobi goomɔa. Ba jam ka nuru welensa nyiini Pabiika ale jam lueri ba a ta nyini tɛŋzuk meena nuruma po, ayen ba kan ŋman gaari chaaba. Bala ate pabiika a liŋ jam lueri a te Naawen.
5 Nuru an jam baga a weeni ayen ba velim venta. Ba jam ka kaasuŋ ale kunyi me la.
6 Ate mi yaa ŋman nya sabiilo ale wa bo wenŋmazuk niŋniŋa a yaa yiri a cheŋ. Wa ta ka Naawen wamaŋsaŋa ayen wa ta cheŋ ga a te tɛŋ sii ale buuri ŋaai meena ale jam a biisi biisa tɔgatɔga a bo tɛŋka po la.
7 Wa yaa weeni ba ale lueluk kpioŋ, ayen, "Ni a te Naawen zula abe ni a pak

wa, dii nyiŋ la, wa ka pagrim nyɔnɔ. Diipo
ate wa ayen wa bo nuru meena buusa la a
paari kama. Wa nyɛ wenŋmazuk ale tɛŋka
ale nya kpeemu ale bulisa meena. Dila ale
soa ate ku a fe ayen ni a puusi a te wa."
8 Sabiilo wa choa me yaa yiri a vi
niŋ sabiilowa ŋaaŋ ale a weeni ayen,
"Tɛŋkpieŋka Babilon, a lo kama. Kaboŋsa
tuima ŋaai ate ka nuruma a jam a tom la,
a nyɛ se ka dapagrik ate ka fe ba ate ba
nyu la."
9 Sabiilo wa choa a yaa ŋman yiri a vi
nwala ŋaaŋ ale a weeni ale lueluk kpioŋ
ayen, "Baai meena ale a puusi a te duŋ
kperikaliik kaai ale jam nyini nya kpeemu
po a nyini la, yaa a se baai meena ale basi
ate ka bogluku a ŋmarisi ba nisa ale ba de
nyiŋ la.
10 Naawen ta ka supuurim ale ba ate wa
ayen wa le te ba waalika. Wa supuurimu a
nyɛ a se ka da pagrik la. Wa supuurimu a
nyɛ a se ka da bula ate wa yaa fe ba ayen
ba nyu la. Wa le basi ate ba pai ba a nyo ka
bolim po ate ba nam nna yegayega Pabiika
ale ka sabiiloma baai ate ka lueri a te ka
dek la niŋ.
11 Bolim buui ate ba le nam bu po la
nyuisaŋa a kasim a jueli ka wenŋmazuk
taam wuu. Baai ale jam puusi a te duŋ
kperikaliika ale ka bogluku ale ŋman basi
ate ku pai ku yonni a ŋmarisi ba nyiŋ la,
bala dek ale ba kasim a nam ale ge kan nya
vuusum."
12 Dila ale soa ate Naawen nuruma baai
ale a siak a te Naawen sinsaŋŋa ale ge
kan zɛri Yeezu vaka la, ku a fe ayen ba va
yɔgyɔgla ale chichiiba.
13 Ate mi yaa ŋman wom lueluk ale ku
nyini wenŋmazuk siŋ jam a yaa weeni
ayen, "Ŋmarisi dii ate m le weeni la a
dueni. Baai ale a tom tuima a te ti
Nyɔnɔwa ale ge a kpi yɔgyɔgla la, ba
suniima le peenti kama."
Naawen Chiika me a maa weeni gum
du ayen, "Fi biisi ka wensie. Naawen le
tuni ba abe wa basi ate ba vuusi ale ba
tuim pagrisa yegayegaka abe wa basi ate
ba suniima peenti."
14 Mi ŋman gaa nya la ale waai ale a nyɛ
ase nurubiik la, ale wa kali chiŋma peeluk
zuk. Wa jam vuk ka zutok kaai ale a nyɛ
ase ligmɔniŋ ba pa nyɛ la. Wa jam ta ka
gɔtuk kuui ale ta noai la wa nisa po.
15 Sabiilo a yaa nyini Naawen Puusika
Yenni po a nyini a biisi ale lueluk kpioŋ a
yaa weeni ayen, "Ku paari tɛŋka ŋantaŋa
ŋarika kama. Pai fi gɔtuku a nyini."
16 Ate waai ale jam kali chiŋmanni zuk
la a yaa misi wa gɔtuku a ŋari tɛŋka
ŋantaŋa.
17 Sabiilo wa choa me yaa jam
nyini Naawen Puusika Yenni dii ale bo
wenŋmazuku la. Wa me jam ta ka gɔtuk
kuui ale ta noai la.
18 Sabiilo waai ale a nya bolimu zuk la,
yaa nyini kuŋkuŋku jigini a weeni sabiilo
waai ale ta gɔtuku la ayen pai fi gɔtuku a
ŋari tiisaŋa dii la yoanaŋa a muni kama.
19 Sabiilowa yaa misi wa gɔtuku a ŋari
tiisaŋa yoanaŋa a lonsi tɛŋ a yaa tigsi ŋa
a dueni juijui ate ba a ŋmiak ŋa nyiamu
la. Dula jigini ale Naawen supuurimu ka
bunyi.
20 Ŋa nyiamu ŋmiaka jigini a jam bo ka
tɛŋka ŋaaŋnyiŋ. Ba yaa le ga ŋmiak yoana
ŋaai ate sabiilowa a tigsi dueni la, ziim
nna yegayega ale jam nyini ŋa po a nyini.
Ziimu meena ale jam nyini la, bu jam chali
tɛŋka kama a woŋa a se mɛɛla kobsiye la
a yaa doa jueli a lim nuru zuk.

15

1 Ate mi ŋman nya jakperikaliik tan-
jaŋini wenŋmazuk ate ku cha mi nna
yegayega. Sabiiloba bayopoi ale jam ta
ninam tɔgatɔga buyopoi a jam bo dula. Ba
le jam basi ate ninammu a yik ka tɛŋzuk
nuruma a kpeglim. Dii nyiŋ la, Naawen
sui ale jam a puuri ale nuruba dii la ate
wa ayen wa te ba waalika la a nueri kama
yɔgla.
2 Mi yaa nya Naawen nuru baai ale jam
kan puusi a te duŋ kperikaliika yaa a
se ka bogluku, yaa a se ka pai ka yonni
ale kobsiyuebi ale pisiyuebi ale bayuebi a
ŋmarisi ba nyiŋ. Mi jam, nya ba ale za
mɔata ka nyakpeemu buui ale jam doa nna
jalajala ale a nyagsi nna a se nyaasuŋ la.
Bolim ale jam bo nyiamu po. Nuruma a
jam ta ka ŋanta nna a se kpanta la ate
Naawen a jam pai a te ba.
3 Ba yaa jam yi Moosis waai ale jam ka
Naawen tomteerɔ la ale Pabiika yiili. Ba
jam yi yiini ayen,
"Ti Nyɔnɔ Naawen, fi ka waai ale soa
ŋanta meena pagrim la,
ku a chim ka wakperikaliik ti jigi, fi
tuimaŋa nyiŋ.
Fi ka waai ale ka tɛŋzuk meena nuruma
Naab la.
Tuim ŋaai meena ate fi a tom la, ŋa ka
wensie. Ŋa daa wasusuga.
4 Ti Nyɔnɔ, fi nyiini ale nuru weleŋ.
Dila ale soa ate ku a magsi ayen nuru
meena a te fu zula
abe ba a weeni a sak ba suaata fi le ka
Wein kpeeni dii la.
Tɛŋzuk nuruma meena le jam za fi niŋ a
puusi a te fu,
dii nyiŋ la ba seba ayen fi tuimaŋa
meena a daa tuim susuga."
5 Ba le jam yi yiini a nueri la, mi yaa nya
ale Naawen Puusika Yenni nɔanni a lagi
ate pumpuulima viuku a boro.

6 Sabiiloba bayopoiwa ale jam ta ninam
tɔgatɔga buyopoiwa la a yaa nyini dula a
nyini. Ba jam jo ka garuk peelita ate ti nala
nna yegayega. Ba jam maa ta ka garupali
fiik sii ale a nyagsi a neensi ligmɔniŋ la yaa
bobi gilim ba kuusa.
7 Ba yaa cheŋ ga za duŋsa sinaansiwa
kanyi niŋ. Duŋsaŋa a jam za gilim ka
Naawen naamu zukpaglika. Duŋ kaai niŋ
ate ba jam za la, a jam pai Naawen waai ale
kasim boro taam wuu la supuurimu ale wa
le wa te tɛŋzuk nuruma waalika la, a yaa
jam pai Naawen supuurimu a nyo china
ŋayopoi po a te sabiiloma wanyi, wanyi.
8 Naawen zulaŋa ale wa nalimu ale wa
pagrimu yegayegaka a jam a nyɛ a se ka
nyuisa la a yaa sueri wa Puusika Yenni.
A se ka sabiiloma a nin basi ate ninam
tɔgatɔga buyopoiwa a yik tɛŋzuk nuruma
a nueri, nuru an jam baga a jo Naawen
Puusika Yenni po.

16

1 Ate mi yaa wom ale lueluk kpioŋ a
nyini Naawen Puusika Yenni a yaa weeni
sabiiloba bayopoiwa ayen, "Ni pai Naawen
supuurim yegayegaka ale bo chinaŋa po la
a cheŋ ga kpiiri basi tɛŋka zuk."
2 Sabiiloma wanyi a yaa de niŋ nyini
ga kpiiri supuurimu wa chinni po a basi
tɛŋka zuk, ate niri kperikaliisa a yaa yik
nuru baai ate duŋ kperikaliika a ŋmarisi
ba nyiŋsa ate ba jam a kaab ka bogluku la
ate ba jam a nam nna yegayega.
3 Sabiilo waai ale jam saa bayewa la jam
kpiiri supuurimu wa chinni po a basi nya
kpeemu po. Nyiamu a yaa jam muni nna
a se kpio ziim la ate jaab buuri ale jam bo
bu po la a yaa kpi.
4 Sabiilo waai ale jam saa batawa la
me yaa kpiiri supuurimu wa chinni po a
basi belaŋa ale bulisaŋa po ate nyaataŋa a
chim ziim.
5 Mi yaa wom ale sabiilowa a weeni
ayen, "Fi ka waai ale ka welensa nyɔnɔ la.
Fi be ka piilimka jigi, fi boro kama taam
wuu. Fi buusaŋa ate fi bo la ka wensie.
6 Ba jam ko fi nuruma ale biisiteerɔma
ate ba ziimu a yaa nyini tɛŋ. Ku magsi
kama ale fi ale pa ziimu ayen ba nyu
yɔgyɔgla la."
7 Ate mi yaa wom ale lueluk a nyini
kuŋkuŋku jigini a yaa weeni ayen, "Ti
Nyɔnɔ Naawen fi ka waai ale soa ŋanta
meena pagrim, ku magsi kama ale ŋman
chim wensie me fi ale a bo nuruba buusa
dii la."
8 Sabiilo waai ale jam saa banaansiwa la
yaa kpiiri supuurimu wa chinni po a basi
wenbinni zuk ate di kantueŋka a yaa nya
siuk a de nuruma.
9 Kantueŋka ale jam de ba la, ba yaa ka
a te Naawen, dii nyiŋ la, we le basi ate
ninammu a yik ba la. Alege ba an jam
basi ba tuimbaataŋa tomka ale ge tagri ba
popola a te Naawen zula.
10 Sabiilo waai ale jam saa banuwa la a
yaa kpiiri supuurimu wa chinni po a basi
duŋ kperikaliika naamu jigini. Wa jigini
ate wa jam boro la a yaa jam sobri ate wa
ŋaaŋviirima sue a jam a puuri ate ba jam
a dom ba giŋgeluŋta.
11 Ba yaa jam ka a te Naawen waai
ale bo wa wenŋmazuku la ba niraŋa ale
ninammu nyiŋ, alege ba an jam basi ba
tuimbaataŋa tomka.
12 Sabiilo waai ale jam saa bayuebiwa la
yaa jam kpiiri supuurimu wa chinni po a
basi beli kpeeni Yufiretis po. Nyiamu a yaa
jam kpeeri alege ate nalima ŋaai ale nyini
korinummu po a cheena la a nya siuk a
taam jam.
13 Ate mi yaa nya chichiribaata tita ale ti
a neensi buntua. Chichiribaataŋa de a jam
nyini ka jaab waai ale a neensi waamu a
jam yiak nipowa ale duŋ kperikaliik kaai
ale jam nyini nya kpeemu po a nyini la ale
venta biisiteerɔ wa noaŋa po a nyini.
14 Chichiribaataŋa a jam ta ka pagrim
a tom wakperikaliisa yegayega. Ba jam
nyeem kama a yaa tigsi tɛŋzuk nuruma
meena nalimaŋa ale ba nuruma a nyo jigi
yeŋ ayen dai kpeeni danni ate wa le jam a
bo buusa la a dan paari, ba le tu chaab ale
wa a nyɛ kpaliŋ.
15 Ni wom ti Nyɔnɔwa ale a weeni dii la.
Wa a weeni ayen, "M le pilim ŋman jam
nna a se ka zue la. Ni kan seba m jamka
noa po. Naawen ale kan ŋman a nya ni
kaasuŋku dii la a nyɛ se ka ni gataŋa la. Ni
nyɛ nyiŋbiiri ate ni a jo ti daa meena, ate
m dan jam, abe ni kan a gilim ale chabɔla
ate ni nya chivie nuruba niŋ."
16 Ate chichiribaataŋa a de nalimaŋa
niŋ, a ta ba jam jigi ate ba a wi dula ale
Juuma biika ayen Amagedon.
17 Ate sabiilo waai ale saa bayopoiwa
la a jam kpiiri supuurimu wa chinni po
a basi wenŋmazuk. Mi yaa wom ale
lueluku kpioŋ nyini wenŋmazuk naamu
zukpaglika jigini Puusika Yenni po a siŋ
a weeni ayen, "M le ayen m bo tɛŋzuk
nuruma buusa la a mɔata ka nueri ka."
18 Chiŋmaaŋa a yaa nyagsi ale na ate
tɛŋka a choa nna yegayega. Dii po ate
Naawen a nyɛ nuruba ate ku ta dila a jam
paari jinla, la, tɛŋka an diem choa nna la.
19 Tɛŋkpieŋka a jam poori ka buta
ate tɛŋzuk tɛŋkpieŋsaŋa a kaasi meena.
Naawen yaa teeri Babilon wari a yaa basi
ate ka nuruma a nyu wa supuurimu wa
beerika po ase daam la.

20 Guuk kpeentaŋa meena a yaa muriŋ
be ate tɛŋsaŋa meena ale nya tii ale jam
doa gilim tɛŋ sii meena la me a muriŋ be.
21 Ŋmorutana a yaa jam nyini
wenŋmazuk a lo nuruma zuima.
Ŋmorutanaŋa dinyi a jam dobra a se ka
cholembena boorik la. Nuruma yaa jam
ka a te Naawen dii nyiŋ la, wa le jam basi
ate ŋmorutanaŋa a dobra la.

17

1 Ate sabiiloba bayopoi wanyiwa waai
ale jam ta china ŋayopoi la a yaa jam
weeni mi ayen, "Jam ate m sak fu nidɔa
yaalika ale wa nya ninam dii la. Wala abe
le tɛŋkpieŋka ale mɔata beli bɔanni la.
2 Tɛŋka nuruma ale ba nalimaŋa ale
wala a maa chaab a tom ka nidɔa yaalik
tuima. Nuruma ale wala ale jam nyɛ dii la
a nyɛ se ka daam ate ba dan nyu ba bugi
la."
3 Naawen Chiika ale basi ate sabiilowa
a pai mi a ta cheŋ sagini po la. Duŋ kpieŋ
monuŋ ale jam ta zuima ŋayopoi ale nyiila
pi a jam za du. Ba jam ŋmarisi ka wie nna
yegayega ŋaai ale jam a le Naawen la a
dueni ka nyiŋ ate nidɔa yaalika a yaa jam
kali ka zuk.
4 Wa jam jo ka garuk sobluk ale garuk
monuŋ ale maa su ka ligmɔniŋ ale tintana
ŋaai ale a nyagsi la ŋanta. Wa jam ta ka
ligmɔniŋ beerik ate ŋan daŋtisa a sueri ka,
ku de a sak ka wa nidɔa yaalik tuimaŋa.
5 Ba jam ŋmarisi ka yue a dueni wa diri
nyiŋ. Yonni kiri a jam sugi kama. Basi ate
m pai di kiri a ta nyini peelim a weeni sak
fu. Yonni kiri ale,

Mi ka Babilon, tɛŋ kaai ale ka tɛŋkpieŋ
ale nidɔa yaalisa ma waai ale maa chaab
ale ba a jam a tom daŋta tuima.

6 Mi yaa jam nya ale nipowa a jam nyu ka
Naawen nuruma ale nuru baai ale jam kan
basi Yeezu vaka la ziimu.

Mi le jam nya wa la, ku jam ka
wakperikaliik yegayega mi jigi.

7 Sabiilowa yaa weeni mi ayen, "Kan
boan nyiŋ ate ku chim wakperikaliik fi
jigiya? Nipowa ale duŋ kpieŋ kaai ale ta
zuima ŋayopoiwa ale nyiila piwa ate wa
jam do ka la, wala ale duŋka a jam ta kiri
kama ate di sugi. M le weeni di kiri ale ka
dii la a sak fu.
8 Duŋ kala a jam boro kama alege a
ŋman karo. Ka abe za ka nyini ka vorub
buui ale kan ka kpeglimka la po a nyini
ate ba a kaasi ka. Nuru baai wie ale kan
ŋmarisi dua ŋanvuuta gbaŋka po a nyini
diipo ate ba an diem nyɛ tɛŋka la, ku le cha
ba ase ba nin nya ka. Ka jam boro kama
alege yɔgyɔgla de ka ŋman karo, alege ka
le pilim vuri nyini.
9 "Be ka yam ale miŋka ate waai a miŋ
wieŋa de. Zuima ŋayopoiwa ka guuta
tiyopoi ate nipowa a kali ti zuk. Ŋa be ka
nalima ŋayopoi:
10 nalima ŋanu ale jok ba naamu alege
wanyi a de wa naamu deema alege wanyi
an diem jam ya, wa dan jam wa ale de wa
naamu ka maga.
11 Duŋ kaai ale jam boro alege a ŋman
karo la a yaa saa ka nalima naaniŋ. Wa
abe ka ŋayopoiwa po wanyi a za wa nyini
ate ba kaasi wa.
12 "Nyiila piwa ate fi nya la, ka nalima pi
baai ale kan diem piilim ba naamu de ka,
alege ba ale nya ka pagrim a de ba naamu
ase miita pisiyuebi la ale duŋka.
13 Nalima piwa de meena a ta ka popola
yena. Ba abe pai ba pagrimu a te ka
duŋka.
14 Ba ale nyɛ kpaliŋ ale Pabiika alege
Pabiika ale baai ate ka lueri ate ba va ka
ale siaka la ale nak de ba meena dii nyiŋ
la ka ka nyɔnɔma meena Nyɔnɔ ale nalima
meena Naab."
15 Sabiilowa yaa weeni mi ayen,
"Nyaataŋa ate fi nya ate nidɔa yaalika a
kali du la, ka satɛŋ kpieŋsa ale si nuruba,
buura tɔgatɔga a biisi biisa tɔgatɔga.
16 Nyiila piwa ate fi nya la ale duŋka ale
kisi nidɔa yaalika kama ate ba yaa yik jaab
buuri meena ate wa ta la a tuesi alege basi
wa chabɔla. Ba ale ŋobi wa nyiŋ lammu
abe ba kaasi wa ale bolim.
17 Naawen dek ale te ba siuk ayen ba a
tom ale chaab ate wa ale poli ayen dii a nyɛ
la, abe di nyɛ. Abe ba pai ba pagrimu a te
duŋka ate ka soa naamu a nya ate Naawen
wieŋa a chim wensie.
18 "Nipowa ate fi nya la ale tɛŋkpieŋ kaai
ale soa tɛŋzuk nalimaŋa a nya la."

18

1 Ku ŋaaŋnyiŋ mi yaa nya sabiilo wa
choa ale wa nyini wenŋmazuk a siŋ tɛŋ.
Wa ta ka pagrim nna yegayega ale a nyagsi
a nya tɛŋka meena.
2 Wa yaa kaari weeni ale lueluk kpioŋ
ayen, "Wa lo ka kama, tɛŋkpieŋka Babilon
a lo kama. Chichiribaata ale bo ka po ale
nuim baata ale sii ale kisi nuruba ale sueri
ka po.
3 Ka kaboŋsa tuimaŋa a nyɛ ase ka daam
la, ate tɛŋsa meena a nyu. Tɛŋka zuk
nalimaŋa a zamsi kaboŋsa tuima ka kala
jigi. Tɛŋka zuk gerindɔma a va ka ka
koarisa tuimaŋa nyiŋ a jigsi."
4 Mi yaa ŋman wom lueluk ku choa
wenŋmazuk a weeni ayen,
"Mi nuruma ni nyini ka po a nyini.

Ni kan maara a tom ka tuimbaataŋa,
ni kan maa nam ninam buui ate ba a
nam la.

5 Ka tuimbaataŋa a piisi ka nna yegayega,
Naawen abe teeri wa nyeka tuemu wie kam.
6 Ni nyɛ ka ase ka me ale a nyɛ nama dii la,
ka ale nyɛ ni dii meena la, ni nyɛ dila ku noai buye a tuni ka.
Ka ale sueri beerika ale daamu a te nama la.
Nama me a sueri ku noai buye a te ka.
7 Ni te ka ninam yegayega ase ka
ale pai nalim ale masim a te ka dek dii la.
Dii la wa kasim a weeni wa dek kama ayen,
'Mi nipɔk naawa kali ka dela.
Mi daa pukogi ya.
Mi kan maa seba jaab buui ate ba a weeni ayen ninam la.'
8 Wieŋa de nyiŋ, da yeŋ ninam tɔgatɔga ase yuem ale supuurim ale kom la ale yik wa.
Ate bolim a de wa dii nyiŋ la Nyɔnɔwa Naawen waai ale a bo wa buusa la a zuak kama yegayega."
9 Tɛŋzuk de nalimaŋa baai ale maa tom ka kaboŋsaŋa ale ka koarisa tuimaŋa la ale kum te ka ase ba nin nya bolimu ale a de ka ate nyuisaŋa a yiti la.
10 Ba za ka nna niŋniŋa a nya dii nyiŋ la ba a chali ka yɔgsum ale ba ale maa nam. Ba za kama a weeni ayen nya ku ale bie dii nna yegayega. Tɛŋkpieŋka de ate "miita" pisiyuebi po ka deri nya ninam.
11 Tɛŋka gerindɔma meena a kum a te ka dii la waai a kan da ba ŋantaŋa.
12 Waai a kan ŋman a da ti ligmɔniŋka ale kpanaŋa ale tintana ŋaai ale a nyagsi la, ale ŋan baai ale a nyagsi la, ale ti garuk peelitaŋa, ale ti garuk sobtaŋa, ale garuk saalisaŋa, ale ti garuk montaŋa, ale ti daataŋa tɔgatɔga ka ale ŋanta baai meena ate ba pai yauk nyina a nyɛ ba la, ale da tii ligra ale pagra la, ale ti kutaŋa, ale ŋanta baai ate ba pai nyɛ diina puusa po la,
13 ale ŋanta baai nyum ale masa la, ale ti daamu, ale ti kpaamu, ale zuetaŋa ale "wiiti" wa, ale ti niiga, ale ti piisaŋa, ale ti wusumaŋa ale ŋa torokoma, ale ti yomma ale nurubisa chiisaŋa.
14 Ate gerindɔma yaa weeni wa ayen fi jok ŋan maŋsaŋa meena kama a jok fi nalimu me. Fi be kan ŋman nya ba.
15 Gerindɔ baai meena ale gerim tɛŋ kala po a jigsi la ale za ka nna niŋniŋa, dii nyiŋ la ba a chali ka yɔgsum ale ba ale maa nam ale wa. Ba ale kasim kaari kama,
16 a weeni ayen, "Ku bie ka nna yegayega tɛŋkpieŋka de jigi. Ni nyiem kasim a jo ka garuk peeta ale garuk sobta ale garuk monta ale a su ŋanta baai ate ba pai ligmɔniŋ, ale tintain nalinsa ale ŋanta baai ale a nyagsi a nyɛ ba la.
17 Ate ba deri jok ba ŋantaŋa meena 'miita' pisiyuebi po."
Ŋaaruntaŋa kpaŋŋa ale baai ale baai ale va ŋaaruntaŋa a nyiem ale baai ale a damu ŋaaruntaŋa ale baai meena ale a tom nya kpeemu po a de la a yaa za niŋniŋa.
18 A kaari dii nyiŋ la ba ale nya bolimu ale a de ba ate nyuisaŋa a yiti dii la. Tɛŋ a jam karo a magsi chaab ale tɛŋka de.
19 Ba jam kasim ŋari ka tanta a basi ba zuimaŋa po, ale a kaari a weeni ayen dii ale a nyɛ tɛŋka de po la a bie ka yega. Ka ka tɛŋ kaai ate nuruba a jam ka ale ŋaarunta a gerim, a va ka ŋantaŋa nyiŋ a jigsi. Ate ka deri yiri dai yeŋ a jok jaab meena.
20 Baai meena ale bo wenŋmazuk la, ni basi ate ni sue peenti Naawen ale kaasi ka la nyiŋ. Naawen nuruma ale Yeezu tuimtomdɔma ale Naawen biisiteerɔma, ni basi ate ni sue peenti. Naawen kaasi ka kama ba ale nyɛ ni dii la nyiŋ.
21 Ate sabiilo kpioŋ a yaa pai tintain ate di soa ase niri la a yuk basi nya kpeemu po, ale weeni ayen, Naawen a za wa yuk tɛŋkpieŋka Babilon ale pagrim a basi ka dila degadega ate waai a kan ŋman nya ka.
22 Nuruba a kan ŋman wom nuruba luelita, yaase kpanta nakka, yaase paampuuŋta peerika, yaase damunsa peerika. Nuru kan ŋman tom tuini tɛŋ kala po, waai abe kan wom niri num ka.
23 Waai a kan nya zeuŋ tɔati ka tɛŋ kala po yaase nipɔk faarik wari du. Tɛŋ kala gerindɔma ale jam pagra tɛŋka meena zuk ate ka nuruma a tom kperisa tuima a paasi tɛŋka zuk nuruma meena.
24 Babilon a nya ninam yegayega dii nyiŋ la ba ale ko Naawen biisiteerɔma ale Naawen nuruma ale nuruba yegayega ate ba ziimu a nyini tɛŋka po la.

19

1 Kude ŋaaŋnyiŋ mi yaa wom nuemka nna ase nuru bɔari la wenŋmazuk a weeni ayen,
"Pak Naawen, varibasika, ale zula, ale pagrim, ka tama Naawen ale soa.
2 Wa ka wensie nyɔnɔ ale a bo wensie buusa. Naawen a bo mini nidɔa yaalika wa ale kaasi tɛŋka ale wa kaboŋsa tuimaŋa la kama. Naawen a namsi wa kama dii nyiŋ la wa ale ko wa tomteerɔma la."
3 Ba yaa ŋman pilim kaari a weeni ayen, "Pak Naawen, bolimu ale a de tɛŋkpieŋka la nyuisaŋa a kasim a jueli ka wein taam wuu."
4 Nisomba pisiye ale banaansiwa ale duŋsa sinaansiwa ale jam za gilim

wenŋmazuk zukpaglika la, a jam a duak ka tɛŋ ale a yiti wenzuk a puusi Naawen ale a weeni ayen, “Ku be nyɛ dila. Ni basi ate ti a pak wa.”

5 Ate mi yaa wom ale lueluk a ŋman nyini wenŋmazuk zukpaglika jigini a yaa a weeni ayen, “Ku magsi ka nuru baai ale ka nuru kpeenta ale baai ale kan daa nuru kpeenta ale ge ba chim wa tomteerɔba ale a chali wa la, a te wa pimpauk.”

6 Mi yaa ŋman wom nuru bɔari luelita ate ti jam a nyɛ waai nna yegayega a se nyiam ale a chali la. Luelutaŋa me a jam a na a se ka nanpansa ale a na la. Luelutaŋa a jam a weeni ayen,

“Ni basi ate ti a pak Naawen. Wala ale soa ŋanta meena pagrim.
Wa ka ti Nyɔnɔ.
7 Wa zuak a gaam ŋanta meena kama.
Dila ale soa ate ku a fe ayen ti a pak wa ale supeentik.
Di danni a paari kama ayen Pabiika a faari nipɔk waai ale gomsi wa dek a limsi wa la.
8 Ba te wa powa ka siuk ayen wa a jo garuk tii ale nala ale nyagsi la.”

(Garuk nalintaŋa de a ka tuim nalin tii ate Naawen nuruma a jam nyɛ la.)

9 Sabiilo wanyi a yaa jam weeni mi ayen, “Ŋmarisi dii ate mi a weeni la a dueni. Baai ate ba le wi ba ayen ba jam maa de ŋandiinta Pabiika nipowa faarika la, ba sue ale peenti.” Wa le ga weeni nna a nueri la, wa ŋman pilim weeni magla a gum du ayen “Wieŋa de ka Naawen wensie wie.”

10 Mi yaa kpi duna wa niŋ ayen m puusi wa, alege wa jam weeni mi ayen, “Kan nyɛ dila, dii nyiŋ la mi ale fi ale fi suaataŋa baai ale a weeni nuruba ayen Yeezu ale soa ba la, tama meena ka wa tomteerɔba. A puusi a te Naawen nyiini.”

Wensieŋa ate Yeezu a pa sak la ale a basi ate biisiteerɔma a biisi.

11 Ate mi yaa nya ale wenŋmazuk lagi ate wusum peeluk a yaa jam za du. Ba jam a wi waai ale jam do bu la ayen ka, “Wensie nyɔnɔ.” Wa yue me jam ale, “Waai ale ta siaka la.” Daa meena wa kasim jam a cheŋ ka kpaliŋ po, ale a bo wa dachaasaŋa buusa ŋaai ale jam magsi wa boka la.

12 Wa ninaŋa a jam muni a se ka bolim la. Wa me jam vuk ka zutok bɔari. Ba jam ŋmarisi ka yue dii ate nuru a jam ze di kiri la a dueni wa nyiŋ. Wa dek wa nyiini ale jam seba yonni kiri.

13 Wa jam jo ka kasaauk ate ziim a jam muni ku meena. Wa yue jam ale “Naawen Wanni.”

14 Sojiba yegayega baai ale jam bo wenŋmazuk la a jam jo ka garuk nalinta ale do wusum peeta a yaa jam a vi wa ŋaaŋ.

15 Waai ale do wusum peeluku la a jam ta ka gebik ate ka ta noa ŋaye a yaa jam nyini wa noai po a nyini. Wa jam weeni ayen wa le pai kama a nyɛ kpaliŋ ale tɛŋzuk nuruma a nak ba de. Wa le soa ba ale pagrim nalimnyiini abe wa ŋmiak yoana ŋa daamu. Dula jigini ale a sak Naawen supuurimu.

16 Ba jam ŋmarisi ka yue a dueni sojima kpagini kasaauku ale wa naŋsaŋa kanyi nyiŋ. Yonni jam ale,

MI KA NALIMA MEENA NAAB,
ALE NYƆNƆMA MEENA NYƆNƆ.

17 Mi yaa nya sabiilo ale wa za wenbinni zuk. Wa yaa jam kaari ale lueluk pagrik yegayega a weeni nuin sii meena ale jam bo wenŋmazuk a yiri la ayen, “Ni tigsi chaab a jam de ŋandiin tii ate Naawen le te ni yegayega la.

18 Wa le pai nalima ale sojiba ale ba kpaga, ale wusuma ale baai ale do ŋa la, ale baai ale ka nuru kpeenta ale baai ale kan daa nuru kpeenta, baai ale ka yom, ale baai ale kan daa yom, bala meena ate Naawen ale pai a te ate ni de.”

19 Ate mi yaa nya duŋ kperikaliik kaai ale jam nyini nya kpeemu po a nyini la ale tɛŋzuk nalimaŋa ale ba sojima ale ba maa chaab a cheŋ ayen ba ga nyɛ kpaliŋ ale nuru waai ale jam do wusum peeluku la ale wa sojima.

20 Wenŋmazuk sojima a yaa jam nak yiak tɛŋzuk nuruma sojima ale ge yaa yik duŋ kperikaliika ale venta biisiteerɔwa. Biisiteerɔwa de a kasim jam a nyɛ ka wakperikaliisa duŋ kperikaliika niŋ ayen ka paasi nuru baai ate duŋ kperikaliika a jam ŋmarisi ba nyiŋ ayen ba jam a kaab ka bogluku la. Wenŋmazuk sojima a yaa yik duŋ kperikaliika ale biisiteerɔwa a ta cheŋ ga yuk basi mogi kpeeni po, juijui ate bolimu a kasim a de la.

21 Wenŋmazuk sojima kpagini waai ale jam do wusum peeluku la, a yaa yeeri gebik woŋ kuui ale jam ta noa ŋayewa la wa nɔanni po a yaa ko tɛŋzuk sojima baai ale jam tali la. Nuinsaŋa a yaa basi wenŋmazuk ale siŋ a de ba chak ale tali.

20

1 Ate mi yaa nya sabiilo wanyi ale wa basi wenŋmazuk ale ge siŋ tɛŋzuk. Wa jam ta ka choarini dobdi wa nisa po. Wa jam maa ta ka vorub buui ale kan ka kpeglimka la nɔanni saafiika wa nisa po.

2 Sabiilowa a yaa jam yik jaab waai ale a neensi waamu a jam yiak nipowa la, a yaa bobi wa ale choarini dobni ayen ku paari bena tusidi. Jaamu de ka Sitaana yaase

velinvendika ate wa boro a ta nyini dila po dila po la.
3 Sabiilowa yaa yik wa a yuk basi vorub buui ale kan ka kpeglimka la po, a yaa pai wa saafiika a kpari vorumu nɔanni. Wa nyɛ dila ayen ka wa kan ŋman baga a paasi tɛŋzuk nuruma. Wa le bo ka vorumu po ate bena tusidiwa a ga nueri. Di danni a dan ga paari, ba le lagi vorumu ate wa nyini boro magla.

4 Ate mi yaa ŋman nya ale zukpaglik si chaab a za dula. Ba yaa jam pai pagrim a te baai ale jam kali si zuk la ayen ba bo buusa. Mi yaa jam nya baai ate tɛŋzuk nuruma a jam ko ba ayen dii nyiŋ la ba jam a sak Wensieŋa ate Yeezu a pa sak la ale Naawen wanni. Ba an jam puusi a te duŋ kperikaliika yaa se ba kaabi ka bogluku. Ba an jam basi me ate ka ŋmarisi ka yonni a dueni ba die ale ba nisa nyiŋsa. Yeezu Kirisita a jam yeeri ba kama a ta nyini kum po a nyini ayen ba ale wa a maa chaab a chim nalima a soa tɛŋka ate ku ga paari bena tusidiwa.

5 Bala ate wa liŋ jam nak yiti kum po. Bena tusidiwa a jam nueri kama ale ge ate wa yeeri baai ale jam liŋ kpi la kum po a ta nyini.

6 Baai ate Kirisita a liŋ lueri a nyɛ ate ba yiti kum po la, ba sue ale peenti kama. Ba le chim ka Naawen ale Kirisita yenni kaabteerɔba. Baai ale wa ale ba soa tɛŋka ate ku ga paari bena tusidiwa la. Kum buui ale a saa buyewa la a kan nya pagrim ba zuk wa.

7 Bena tusidiwa a dan ga nueri, ba le basi ate Sitaana nyini vorumu po a nyini.

8 Wa le nyeema cheŋ kama a paasi tɛŋzuk nuruma, abe wa a tigsi ba a gum chaab ale Gɔg ale Megɔg ate ba maa chaab a tu Naawen nuruma a nyɛ kpaliŋ. Sitaana ale wa nuruma de ale piisi kama nna yegayega ase beli tintambusuŋ la ate nuru an baga a le chiini ba.

9 Ba le nyini ka jigi meena a jam gilim Naawen nuruma baai ale jam bo dula la. Wa mariŋ ba boka jigi ka yegayega. Naawen ale basi ate bolim nyini wenŋmazuk a siŋ jam de baai meena ale za gilim di la.

10 Ba yaa le yik Velinvendika waai ale jam a nyeem a paasi nuruma la a yuk wa a gum duŋ kperikaliik ka ale venta biisiteerɔwa po ate bolim buui ale kasim jam a de mogini po la a de ba meena. Dula, wala ale duŋ kperikaliika ale venta biisiteerɔwa ale kasim a nam ka nna yegayega taam wuu.

11 Ate mi yaa ŋman nya zukpaglika wenŋmazuk. Ka jam ka zukpaglik kpieŋ peeluk ate nuru a jam kali ka zuk. Tɛŋka ale wenŋmazuk a jam ka wa niŋa, jigi me abe jam karo ayen ba sugi.

12 Mi yaa nya tɛŋzuk nuruma baai ale jam ka nuru kpeenta ale baai ale jam kan daa nuru kpeenta ate Naawen yaa nak ba yiti kum po. Ba jam za ka wa zulaŋa zukpaglika niŋ. Ba yaa jam lagi nyuvuri gbaŋka ale gbaŋsa si chaab. Wa jam bo ba buusa a magsi chaab ale ka dii ate ba nyɛ la ale dii ale jam ŋmarisi a nyo gbaŋsaŋa po la.

13 Baai ale jam kpi ate ba gu ba tɛŋka ale nya kpeentaŋa po la, ale baai ale jam bo kpiluŋ tɛŋ la, nuruma de meena a jam za ka dula. Naawen a jam bo ba buusa a magsi chaab ale ka tuim ŋaai ate ba jam tom la.

14 Ba jam pai ka kum ale kpiluŋ tɛŋ a yuk basi mogini po ate bolimu a kasim jam a de la ayen bu de ba a kaasi. Kude ka kum buui ale a saa buye la.

15 Baai ate ba an ŋmarisi ba yueŋa a nyo nyuvuri gbaŋka po la, ba jam maa pai ba a yuk basi ka dula.

21

1 Ate me yaa ŋman nya ale wenŋmazuk ale tɛŋzuk ale nya kpeemu a deri be mi nina po. Naawen yaa ŋman nyɛ wenŋmazuk paalik ale tɛŋzuk tɛŋ paalik.

2 Mi yaa nya Naawen tɛŋ kpieŋ kaai ate wa jam lueri a te wa dek la a yaa basi wenŋmazuk siŋ tɛŋzuk. Tɛŋ kpieŋ kala ale Jerusalem paalika. Ku jam a nyɛ se ka nipɔk ale kasim jam a gomsi wa dek ayen wa yali wa chora la.

3 Mi yaa wom ale lueluk kpioŋ a nyini wenŋmazuk zukpaglika jigini a yaa a weeni ayen, “Wom mi. Yɔgyɔgla, Naawen ale nuruba ale boro ale ka chaab. Nuruma ale chim ka wa nuruba, ate Naawen me a chim ba Naawen.

4 Wa le duisi ba ninyaata a basi. Kum ale ninam ale nyiŋdomma a kan ŋman boro. Ku le liŋ jam ka dii la, ku kan ŋman nyɛ dila dii po dii po.”

5 Waai ale jam kali Naawen zulaŋa zukpaglika zuk la a yaa weeni ayen, “M nyɛ ŋanta meena ka ŋanpaala.” Wa ŋman pilim weeni mi ayen, “Ŋmarisi dii ate m le weeni fu a dueni, dii nyiŋ la m wieŋa ka wensie wie ale magsi me.

6 M tuimaŋa a nueri kama. M ka piilimka, m be kasim boro kama taam wuu. M nyuvuri paalika kaai ate m pai a te nuruba la, a nyɛ se ka nyiam la. Nyanyuila ale ta waai meena la, m le basi ate ba nyu bu ka tiirim.

7 Waai ale ta pagrim wie meena zuk la ale wa tuesi ŋantaŋa de meena, mi ale chim wa Naawen ate wa me ale chim m biik.

8 Alege baai ale yɔgsa la, bumbobroma, ale baai ale daŋ ba dek ale wabaata la, ale nuru koorisa, ale kaboŋ nyeerisa, ale baai ale a tom kperisa tuima, ale baai ale a kaab bogluta, ale velinvendisaŋa, a za ba jo ka mogi diipo ate bolim a de taam wuu. Ku la a nyɛ ase ba a kpi a saa ka buye la."
9 Sabiilo baai bayopoiwa ale jam ta china ŋayopoiwa ate ninammu a bo ŋa po la, wanyi a yaa weeni mi ayen, jam de ate m dak Pabiika powa a sak fu.
10 Naawen Chiika a yaa sak mi ate mi nya ale sabiilo a ji mi a ta jueli guuk zuk. Wa yaa sak mi Jerusalem, tɛŋ weleŋka ale ka nyini wenŋmazuk Naawen jigi a cheena ale
11 a nyagsi ale Naawen zulaŋa. Tɛŋka a kasim a nyagsi kama ase tintana ŋaai ale a nyagsi la, a nya nna cheri.
12 Ka jam ta ka parik kpieŋ nna woŋwoŋɔa ale nansuiŋta pi ale ti yeri, ate sabiiloba pi ale baye a limsi nansuiŋtaŋa. Nansuiŋtaŋa noa ba ŋmarisi ka Izirali bisaŋa pi ale bayewa wie a dueni du.
13 Nansuiŋta tita ale jam bo kauk kunyi meena. Tita ale jam bo kori geŋ, tita bo yiseoku geŋ, tita bo wiiluku geŋ, tita me bo yeri niŋ geŋ.
14 Ba pai ka tintana pi ale ŋaye a dueni nyubini a se parika ale ŋmarisi Pabiika tuimtomdɔma pi ale bayewa wie a dueni ŋa nyiŋ.
15 Sabiilo waai ale biisi ale mi la, a jam ta ka tachek ate ba pai ligmɔniŋ a nyeka ayen wa magsi tɛŋka, ale nansuiŋtaŋa ale parisaŋa.
16 Tɛŋka labsimu ale ka woglimu a jam soa ase ka chaab la. Sabiilowa a jam pai ka wa tachekka a magsi. Ka woglimu jam ka "mɛɛla" tusidi ale kobsinu. Ka labsimu ale ka juelika a jam soa ase ka dila la.
17 Sabiilo me yaa ŋman magsi pagrika ase wa ale poom a magsi dii la ate ka jueli a woŋŋa nna yegayega.
18 Tɛŋka parika ba jam pai ka tintain peela ŋaai ale a nyagsi a nyɛ ka alege tɛŋka po dek ligmɔniŋ a nyɛ nna ase nyaasuŋ la.
19 Ba pai ka tintain nalinsa tɔgatɔga a ŋmirisi nyubini. Ba ale liŋ pai tintana ŋaai a dueni la a boro a nyɛ ase ka sobluk la, ŋaai ale nyɛ buyewa la me a boro a nyɛ ase ka sobluk la, ŋaai ale nyɛ butawa la a nyɛ ase ka gonungoona la, ŋaai ale nyɛ bunaansiwa la a nyɛ ase ka gonungoona la ale peela,
20 ŋaai ale nyɛ bunuwa la a nyɛ ase ka monuŋ ale peeluk a gum chaab la, ŋaai ale nyɛ buyuebiwa la a nyɛ ase ka monuŋ la, ŋaai ale nyɛ buyopoiwa la a nyɛ ase ka dubuulim la, ŋaai ale nyɛ naaniŋka la a nyɛ ase sobluk ale a nyagsi la, ŋaai ale nyɛ neoku la a nyɛ ase dubuulim ale gonungoona ale gum chaab la, ŋaai ale nyɛ piwa la a nyɛ ase gonungoona la ale peela, ŋaai ale nyɛ pi ale bunyiwa la a nyɛ ase monuŋ la, ŋaai ale nyɛ pi ale buyewa la a nyɛ ase ka sobluk la.
21 Ba yaa jam pai ka ŋanta pi ale baye ate ba a nyagsi ase tintana la, a nyɛ parika nansuiŋta pi ale tiyewa meena. Ba jam maa pai ka ligmɔniŋ me a se nyaasuŋ la a piisi siuk kpioŋku.
22 Mi an jam nya Naawen Puusika Yenni tɛŋka po dii nyiŋ la Puusika Yenni ale Nyɔnɔwa Naawen kpeeni dek ale wa Pabiika.
23 Baai ale jam bo dula la, an jam a yaali wenbiri yaase chiika. Naawen ale wa nalimu ale a nyagsi ate ba a nya. Pabiika me ale ba bolim ate ba nya.
24 Tɛŋzuk nuruma le ba nya bolimu de a cheŋ. Ba nalimaŋa me le pai ba zulaŋa a jam gum du.
25 Ba kan ligi siaka noaŋa. Ŋa le kasim a lagi kama daa meena. Dii nyiŋ la yok a kan bo du.
26 Tɛŋzuk nuruma me le ba zula yegayegaka a jam gum tɛŋka po.
27 Tuimbaata nyamma ale baai ale a nyɛ kaboŋsa ale maara velim la, ba kan baga a maa jo dula. Baai ate ba ŋmarisi ba yueŋa a nyo Pabiika nyuvuri paalika gbaŋka po la, bala nyiini ale ba jo du.

22

1 Sabiilowa yaa dagi Naawen nyuvuri paalika benni dii ale jam a nyagsi nna ase nyaasuŋ la. Di jam nyini ka Naawen ale Pabiika jigi wenŋmazuk.
2 Benni a jam chali va ka tɛŋka siuk kpieŋku sunsuŋ. Naawen nyuvuri paalika tiimu a jam za ka benni kabtaŋa meena a yoana yoana. Bu jam a yoani ka pi ale buye ben yeŋ po. Si vaataŋa ale jam a basi ate tɛŋzuk nuruma a nya nyiŋyɔgsa.
3 Ŋanta baai ate Naawen a ka te ba la, a kan maa bo tɛŋka po.
Naawen ale Pabiika zulaŋa zukpaglika a bo ka dula ate wa tomteerɔma puusi a te ba.
4 Ba le nya Naawen nimbidiaka ate wa ŋmarisi wa yonni a dueni ba die nyiŋ.
5 Abe wa basi ate ba chim nalima taam wuu. Yok a kan bo dula, dii nyiŋ la ba Nyɔnɔwa Naawen a le wa a te ba wentueŋ. Ba kan ba a yaali wentueŋa yaa se kanaasa ayen ba a nya.
6 Ate sabiilowa a yaa weeni mi ayen, "M le a yaali ayen m weeni fu dii la a magsi kama ale ŋman chim wensie me. Ti Nyɔnɔwa Naawen waai ale pai wa Chiika a nyo wa biisiteerɔma suniima po la, a tom ka mi wa sabiilowa ayen wa jam sak wa tomteerɔma dii ale di nyɛ yɔgyɔgla la."

7 Yeezu a weeni ayen, “Wom m wieŋa de.
Ku kan beni ale ge ate m pilim ŋman jam.
Baai meena ale a zuli dii ate m ŋmarisi nyo
gbaŋka de po la, ba sue ale peenti kama.”
8 Mi, Jɔɔn, a nya kama ale wom wieŋa
de meena. Mi le ga nya ale wom wieŋa
de meena a nueri la, m jam kpi ka duna
tɛŋ ayen m puusi sabiilowa waai ale dagi
wieŋa de meena a sak mu la.
9 Alege wa weeni mi ayen, “Kan nyɛ dila,
dii nyiŋ la mi ale fi ale fi suaataŋa baai ale
ka Naawen biisiteerɔba ale a va gbaŋka
de wieŋa la, tama meena ka Naawen
tomteerɔba. Puusi a te wala nyiini.”
10 Wa ŋman pilim weeni mi ayen, “Kan
fi pai wie ŋaai ale bo gbaŋka de po la a
sugi, dii nyiŋ la, ku kan beni ale ge ate ŋa
chim wensie.
11 Di danni a dan ga boro a paari, baai ale
a tom tuimbaata ale tuim daŋtisa la, ba le
ŋmasi a tom ŋa a gum du kama. Baai ale a
tom tuimmaŋsa la, ba me le ŋmasi a tom
ŋa gum du kama. Baai me ale ka welensa
nyam la, sue ale ŋmasi chim nuru welensa
a gum du kama.”
12 Yeezu a weeni ayen, “Ni wom mi ale a
weeni dii la. Ku kan beni ale ge ate m tuni
ni dii ate ni nyɛ la.
13 Mi ka piilim ka jigi, m be kasim boro
kama taam wuu.”
14 Baai ale a sugri ba gataŋa ayen daŋta
a kan tiri ba ate ba nya siuk a jo tɛŋka po
a de Naawen nyuvuri paalika tiimu yoani
la, ba sue le peenti.
15 Alege baai ale a tom tuimbaata ale
a nyɛ wakperikaliisa, ale a nyɛ kaboŋsa,
ale a ko nuruba, ale a kaab bogluta, ale
a velim venta ba biik po ale ba tuima po,
bala meena le wari ka tɛŋka peelimu po.
Ba kan nya siuk a jo ka po.
16 “Mi, Yeezu, ale tom m sabiilowa ayen
wa jam mooli wieŋa de ate baai meena ale
a va mi la wom ŋa. Mi ka Naabɔa Deevid
dɔkdemma po wanyi. Mi a nyagsi ka nna
yegayega a se vari chiŋmarika la.”
17 Naawen Chiika ale Pabiika powa a
maa chaab a weeni ni ayen, “Ni jam”.

Baai meena ale a wom ba wieŋa la, ale
maa weeni kama me ayen, “Ni jam”.

Nama meena baai ate nyanyuila a ta ni
la, ni jam nyu Naawen nyuvuri paalika
nyiamu tiirim.
18 Mi, Jɔɔn, a kaam baai meena ale wom
gbaŋka de wieŋa la kama. Waai a dan
pai wari de choa a gum mi wieŋa de
po, Naawen le pai ninam ate sabiiloba
bayopoiwa a jam ta la a gum ku nyɔnɔ
waali kaai ate wa le waali wa la po.
19 Waai me a be dan yeeri wari gbaŋka
de po a basi, Naawen a kan basi ate ku
nyɔnɔ a jo wa tɛŋka po a maa de wa
nyuvuri paalika tiimu yoanaŋa, ŋaai ate
m poom weeni ŋa wari gbaŋka de po la.
20 Nuru waai ale za m wieŋa ŋaaŋ la a
weeni ayen, “Wensie, ku kan beni ale ge
ate m pilim ŋman jam.”

Basi ate fi le weeni dii la a sum nyɛ. Ti
Nyɔnɔ, pilim ŋman jam.
21 M be ŋman a saalim ayen ti Nyɔnɔwa
Yeezu niaka a bo ale ni meena. Ku be nyɛ
dila.